image
not
available

A V

LE Sr. M
de Bou
Sébaſtien à
Il a de très
Diſtinctions
Commiſſion
des Marchan
Son Com
giſte à la Pa

ACTA ERUDITORUM

ANNO MDCLXXXIV

publicata,

ac

SERENISSIMO FRATRUM PARI,

DN. JOHANNI GEORGIO IV,

Electoratus Saxonici Hæredi,

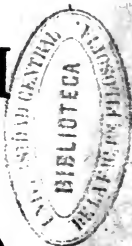
&

DN. FRIDERICO AUGUSTO,

Ducibus Saxoniæ &c.&c.&c.

PRINCIPIBUS JUVENTUTIS

dicata.

Cum S.Cæsareæ Majestatis & Potentissimi Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ.

Prostant apud J. GROSSIUM & J. F. GLETITSCHIUM.

Typis CHRISTOPHORI GüNTHERI.

Anno MDCLXXXIV.

POTENTISSIMI AC SERENISSIMI PRINCIPIS ET DOMINI,

DN. JOHANNIS GEORGII III

Ducis Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ & Montium, S. R. Imperii Archi-Marſchalli & Electoris, Landgravii Thuringiæ, Marchionis Miſniæ, Superioris item ac Inferioris Luſatiæ, Burggravii Magdeburgici, Comitis Principalis Hennebergici, Comitis Marcæ, Ravensbergi & Barbiæ, Dynaſtæ in Ravenſtein &c.

DOMINI NOSTRI CLEMENTISSIMI

Pignoribus Sacratiſſimis

SERENISSIMIS PRINCIPIBUS
AC DOMINIS,

DN. JOHANNI GEORGIO IV,

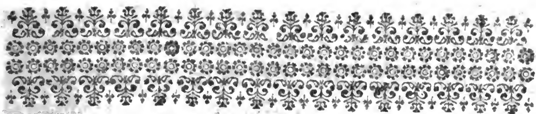
Electoratus Saxonici Hæredi,

&

DN. FRIDERICO AUGUSTO,

Ducibus Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ & Montium, Landgraviis Thuringiæ, Marchionibus Misniæ, Superioris item ac Inferioris Lusatiæ, Comitibus Principalibus Hennebergicis, Comitibus Marcæ, Ravensbergi & Barbiæ, Dynastis in Ravenstein &c.

DOMINIS NOSTRIS CLEMENTISSIMIS.

TErtius jam, SERENISSIMI PRINCIPES, annus vertitur, ex quo Anglorum, Gallorum, Italorum provocati exemplo, recentissimam rei litterariæ Historiam, seu Eruditorum Acta utcunque componere, ac per mensium intervalla publici facere juris cœpimus. Neque hujus instituti nos vel hactenus pœnituit, vel inposterum, si vires Divinum nobis Numen prosequendo operi pares suffecerit, pœnitebit unquam. Equidem non ea sumus arrogantia, ut exspectationi Orbis Eruditi satisfactum a nobis arbitremur: quin fatemur potius lubentes, desiderari in hoc opere nostro, jureque reprehendi non pauca posse. Compertum habemus etiam, non deesse, qui Acta hæc sugillent, ac Theonino velut dente rodant, non nisi obtrectandi libidine, carpentesque quæ vel non capiunt, vel emendare ipsi adhibito quocunque studio non possint. Neque dubitamus, inter eos, qui diversam a nostra fide religionem profitentur, fore quibus non

omnia probentur, quæ in recensendis Theologici argumenti libris dicta sunt a nobis, aut dicenda potius fuerunt. Tametsi enim circumspecta adhibita fuit cautio, ne quod temere nobis verbum excideret, quod durius videri aut aculeatum τοῖς ἐκ τοῦ ἐναντίου posset; non ignoramus tamen, quam teneri multorum præjudiciis præsertim occupatorum sensus sint, ubi professionem fidei, cui a prima ætate assueverunt, quacunque ratione convelli, aut quæ convellendæ illi ab aliis traduntur, vel recenseri viderint. Denique retrolapsis tribus annis qui ediderunt libros, quorum nullam Acta hæc mentionem faciunt, justam de nobis conquerendi causam habere sibi videbuntur; ac si hoc silentio damnare velut eorum labores, aut vilitatis notam inurere iisdem voluissemus. Quæ tamen universa eo nondum valuerunt, ut a proposito dimovere nos, aut cursui semel cœpto remoram injicere aliquam potuerint. Nam cordatorum quidem doctorumque virorum, qui defectus & παροράματα in hoc opere deprehendent, modesteque indicabunt, (quod ne facere detrectent, summo studio rogantur) minime deprecamur censuram, gnari, homines etiam vigilantissimos nonnunquam dormitare, & qui firmissimis stare talis videbantur, titubare aliquando; ut proinde nec a nobis humani quidquam putemus alienum. Momum, cujus vel supercilium Acta nostra contemnen-

temnenda ſtatuit , aut qui invidia accenſus nigris ea ſalibus proſcindere non dubitat, negligendum arbitramur, ſuoque, donec ipſe meliora prodat, livori ac ſuperbiæ relinquendum. Eos vero, qui alienam a noſtra fide tuentur profesſionem, ea ergа nos uſuros ſperamus æquitate, quam in cauſa ſimili a nobis ipſimet eſſent requiſituri: nec poſtulaturos adeo, ut religioni, quam orthodoxam ſacrisque litteris conformem conſcientia convicti tenemus, ulli unquam ſimus præjudicio. Etſi iidem non poterunt non agnoſcere, ſuorum etiam ſcripta, quibus fides & doctrina noſtra oppugnatur, minime a nobis ſupprimi, ſed ideam eorum Hiſtorice delineatam, quod ipſi cenſoris partes non ſuſtineamus, aliorum, ad quos illæ ſpectant, examini ac judicio committi. Denique ſi qui libros ſuos contemptu quodam præteriri a nobis arbitrantur, eos quidem, ut ſuſpicionem eam omnem ponant, ſincere ac peramanter rogamus. Qui jura Principum & actiones editis libellis ſub examen revocare ſuſtinent, altum hic de ſuis ſilentium non mirabuntur; neque disſimulamus, id ſcriptorum genus conſulto a nobis prætermitti. Reliqui etiam ſuccenſere nobis deſinent, ſi expendere velint, nec libros omnes ad noſtras pervenire manus, & creſcente indies eorum, qua tantum non obruimur, multitudine, non poſſe non libros etiam bonos, atque memorari, quin & laudari dignisſimos,

 ſub

ſub manibus nonnunquam velut diſparere. Quanquam nec illud diffitemur, dum de exoticis, quorum notitia inprimis aperienda noſtris videbatur, exactiorem curam ſuſcipimus, multa, quæ in Germania noſtra procuduntur, omitti, nullius ſane vilitatis præjudicio, ſed quod in cunctis pasſim officinis proſtent venalia, inque Francofurtanum & Lipſienſem librorum indicem relata, nemini facile ignorari ea arbitremur. Quapropter ſicuti cauſa Divino munere adhucdum nulla eſt, quæ cœptis nos deſiſtere, & quam exorſi ſumus telam abrumpere jubeat: ita fatemur, in ſuſcepto nos labore confirmari maxime, & ad alacrius illum continuandum haud parum excitari, gravisſimorum quorundam ac illuſtrium etiam virorum, qui non in Germania tantum, ſed exteris etiam regionibus eruditionis laude florent, honeſtisſimo judicio: qvippe qui publice privatimque non dubitarunt utilitatem inſtituti noſtri commendare, cohortari nos ad conſtantiam, ſuam & polliceri nobis opem & præſtare, ſic ut ſe nihil etiam, quo promoveri hoc negotium queat, omisſuros impoſterum eſſe receperint. Nec quidquam tamen eſt, quod voluptatem nobis adferre potuit majorem, quam Veſtra illa, SERENISSIMI PRINCIPES, DOMINI CLEMENTISSIMI, inuſitata benignitas & clementia ſumma, qua ut litteras, earumque ſtudia profeſſos a tenerrima

ata-

ætate complectimini, ita hæc cumprimis Acta Serenissimis Nominibus Vestris usibusque consecrata, hactenus excepistis; & quæ Annum etiam eorum Tertium, quem uno volumine comprehensum Celsissimis manibus Vestris cultu subjectissimo offerimus, excepturos Vos esse, adeo firmis persuasum habemus argumentis, ut ambitiosius id nunc rogare non instituamus. Deum vero immortalem veneramur supplices, ut Vestras Celsitudines Potentissimo Parenti, Regiæ Stirpis Matri, Reipublicæ, Ecclesiæ, atque universo orbi litterato servet quam diutissime. Dab. Lipsiæ Calendis Dec. A. MDCLXXXIV.

SERENISSIMARUM CELSITUDINUM
VESTRARUM

Subjectissimi

Actorum Collectores.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii, Anno M DC LXXXIV.

A GENEALOGICAL HISTORY of the Kings of England, and Monarchs of great Britain, from the Conquest Anno 1066, to the year 1677. By Francis Sandford, Esq. Lancaster herald at arms.

hoc eſt:

Hiſtoria Genealogica Regum Angliæ & Monarcharum Magnæ Britanniæ ab anno 1066, usque ad annum 1677. Auctore Franciſco Sandfordio, Armigero, Feciali Lancaſtrenſi.

Londini, 1683. in fol. Apud Rich. Chiſvvel.

QVum absque genealogicæ artis cognitione omnis hiſtoria obſcura ſit ac imperfecta, probari utique, ac quovis laudum genere cohoneſtari merentur, qui non tantum animum ad ejus culturam conferunt, ſed & ita in ea verſantur, ut aliis proſint. Quo nomine plurimum literatus orbis debet *Franciſco Sandfordio*, Anglo, qui Regum Gentis ſuæ ſtemma ac ſurculos tanta cum cura perquiſivit, ut jam in Anglicæ hiſtoriæ ea parte, quæ in Wilhelmo Conqueſtore principium ducit, nihil amplius tenebrarum aut caliginis, quod animum veri cupidum abducere vel morari poſſit, ſupereſſe videatur. Dividit vero opus hoc ſuum, figuris æneis nitidiſſimis, quibus Regum effigies, eorundemque & aliarum illuſtrium perſonarum ſigilla, arma, epitaphia, ac monumenta alia exprimuntur, egregie exornatum, Autor in libros ſeptem, quoniam ipſa Regum ſibi ſuccedentium ſeries, totidem periodis commode includitur.

ditur. Cujusque Monarchæ res geſtas ſuccincte, ac tribus quaſi verbis recenſet, ortus autem inprimis ac propagines, a rerum Anglicarum Scriptoribus plerumque negligentius traditas, diligenter ac late perſequitur. Itaque non eos tantum, qui regnum tenuere, memorat, ſed quoscunque e regia ſtirpe oriundos vel olim Anglia habuit, vel hodieque habet.

Periodus prima Normannorum Dynaſtiam complectitur, inque ea ſiſtit *Wilhelmum Conqueſtorem*, poſt res plurimas proſpere ac præclare geſtas, filii primogeniti Roberti rebellione infelicem; *Wilhelmum II*, quem hiſtoriæ Ruffum nominant, ejusque fratrem *Henricum*, in cujus morte maſcula Normannorum principum linea exſtincta ac regia ſucceſſio primum interrupta fuit. Filiam enim ac hæredem Henrici unicam Mechtilden, quæ ſecundis nuptiis Godofredo Plantagenetæ (ſic dicto a planta Geneſtæ, cujus faſciculum in capite geſtare ſolebat,) Comiti Andegavenſium, juncta fuerat, *Stephanus* Moritoniæ Comes, Henrici I ex ſorore nepos, occupato per fraudem regio ſolio, ab hæreditate excluſit. E liberis, quos ex pellice Henricus ſuſceperat, ſuperſtites patri fuere Robertus Gloceſtriæ, & Reginaldus Cornubiæ Comites, quorum conjugia ac poſteri ſub libri primi finem nominantur.

Periodus altera Plantagenetæ progeniem, quamdiu ea in plures ramos diviſa non fuit, enumerat. Initium fit ab *Henrico II*, filio Mechtildis, qui mortuo Stephano, unanimi applauſu regnum cepit, ducta in matrimonium Eleonora Aquitaniæ hærede, quæ propter Roſamundæ pellicis amorem marito iniquior, funeſtam inter patrem ac liberos diſcordiam fovit, ac quibus potuit, modis nutrire ſategit. Mortuo hinc ex mœrore Henrico ſucceſſit filius *Richardus* ejus nominis primus, qui bello in Palæſtina geſto inclaruit. Is quum ſine prole deceſſiſſet, *Johannem*, fratrem natu minorem, regni hæredem nuncupavit, excluſo a ſucceſſionis ſpe Arthuro, Godofredi fratris majoris filio, qui paulo poſt in prælio a patruo captus interiit. Johannes & domi & foris parum felix inteſtinis ſubditorum motibus continuo exercitus, in Gallia vero variarum provinciarum dominatu exutus eſt. Nec magis auſpicatum filii *Henrici III* regnum fuit, qui Ludovico IX, Galliarum regi, jus omne in Normanniam, Pictaviam, Andegaviam, accepta pecuniæ ſumma, ceſſit, ne is

cum

cum Angliæ proceribus, Regi ſuo parum propitiis, arma jungeret. Ad hanc regum Angliæ periodum referuntur Richardus Henrici III frater, in cujus filio Edmundo familia Cornubiæ Ducum defecit; & Edmundus, alter Henrici III filius, cujus nepos Henricus duas filias, Lancaſtriæ ac Leiceſtriæ Ducatuum hæredes reliquit, e quibus mortua, ſine prole, majori, Blanca minor Johanni de Gandavo nupta, omnes, quas pater tenuerat, dignitates marito attulit, ac cum eo rubræ Lancaſtrenſium roſæ ſtemma fuit. Huc pertinet etiam Wilhelmus Saresberiæ Comes, Henrici II ex pellice filius. Ejus mater Roſamunda, quantamcunque Rex curam adhiberet, Eleonoræ tamen Reginæ inſidiis periit. Ipſius Wilhelmi ſtirps in nepotibus emarcuit.

Liber tertius quatuor Angliæ Monarchas recenſet, qui cum debito ordine ſucceſſionem regiam ab Henrico II continuarint, ad præcedentem periodum omnino referendi videntur, novam tamen conſtituere poſſunt, quoniam fuerunt, qui ex Henrici III filiis Edmundum primogenitum, Edvvardum vero ſecundum, ſed iſti ob corporis vitium in regno prælatum, cum Johanne de Gandauo aſſeruerunt. Quamvis id a Lancaſtrenſium factione Richardi II tempore falſo confictum Autor oſtendat, ac idoneis teſtibus probet, *Edvvardum* Henrici primogenitum fuiſſe, adeoque regno merito poſt patrem potitum. Hic Walliæ Ducatu per vim occupato, Scotiam invaſit, ejusque regem ſibi tributarium fecit, ſed dum poſtea incolas, ad ſeditionem nimium proclives & Anglicæ dominationis impatientes caſtigare pararet, repente mortuus, bellum filio *Edvvardo II* conficiendum reliquit. Aſt ipſe patris monita ſpernens ſuoque indulgens genio, omnium commune odium provocavit, quod eo tandem ſuccrevit, ut conjugis Iſabellæ, quam de adulterio ſuſpectam habebat, auſpiciis & regno & vita privaretur. *Edvvardum III* bella adverſus Gallos feliciter geſta celebrem reddiderunt. Edvvardi cumprimis filii ſpectata animi magnitudo, quem primum in Anglia Ducis titulum ac inſignia a Patre obtinuiſſe Sandfordius annotavit. Sed quia eum Patri ſuperſtitem fortuna noluerat, *Richardus II* ejus filius avo Edvvardo III ſucceſſit. Hic quum ſine prole eſſet, cœperunt inter ſe ipſo vivente regni proceres de ſucceſſione lites agere, quas tandem arma diremerunt, occupante per vim ſolium Henrico Johannis Lancaſtrenſis filio. Richardus regno privatus in carcere, dubium an quæſita morte,

 interiit.

interiit. Protrusit illustre stemma trium Edvvardorum surculos quamplurimos, sed eos parum diu, si Lancastrensem ac Eboracensem ramum excipias, virentes habuit. Edvvardus I ex altero conjugio cum Margaretha Franciæ filia, reliquerat Thomam Norfolchiæ & Edmundum Cantii Comites; neutro tamen masculam prolem suscipiente, subito istæ familiæ extinctæ sunt. Edmundi interim filia Johanna, Edvvardo Walliæ principi nupta, Richardi regis mater fuit. Leonellus, quem alii Leonatum dicunt, tertius Edvvardi III filius & ipse non nisi filiam Philippam, hæredem suam, genuit; quæ Edmundo Mortomaro Marchiæ Comiti nupta, filio Rogero cum hæreditate titulum reliquit, quo cum Johanne de Gandauo, Angliæ regnum petente, disputaret. Emarcuit Marchiæ Comitum stirps in Edmundo, cujus sororem Annam Richardus, Edmundi Eboracensis filius, duxit, e quo matrimonio fatalia duarum rosarum dissidia enata sunt. Thomas Glocestriæ Dux Edvvardi III filius natu minimus, uti ipse intempestiva morte occubuit, ita nec posteritatem longam nactus est, filio ejus unico Humfredo in primis pueritiæ annis decedente.

Periodus quarta Lancastrensium res ac imperia describit. Erat Johannes de Gandauo Edvvardi III filius, qui ducta in matrimonium filia ac hærede Henrici Lancastriæ Ducis, ab Edmundo Henrici III filio oriundi, non tantum illius Ducatus in se possessionem derivavit, sed & jus de regno cum Mortomaro contendendi accepisse sibi visus est. Id postmodum armis firmavit *Henricus* Herfordiæ Dux, Johannis filius, quum indigne ferret exilium, quo a rege multatus fuerat; ac superato aliquot præliis Richardo, regnum tredecim annos tenuit. Quibus exactis cum morti vicinus esset, ipse, referente Sandfordio, agnovit, *sibi parum ad regium diadema capiendum juris fuisse*; ac subjunxit, *se filium precari, ut justitia sedula administratione firmare titulum aut potius corrigere annitatur.* *Henricus V* Angliæ Regum felicissimus, totam pene Galliam armis vicit ac subegit; ductaque in matrimonium Catharina Caroli VI filia, a Socero regni hæres nuncupatus fuit. Sed dum Carolum Delphinum uxoris fratrem persequeretur, in itinere ex febri obiit. Ei successit *Henricus VI* humanarum rerum inconstantiæ ac vicissitudinis triste exemplum. Nam quem puerum duorum maximorum regnorum arbitrum omnes venerati erant, hunc senem, avito etiam imperio exutum, tandem immissi ab Edvvardo Eboracensi sicarii

ficarii interfecerunt. Henricus IV primus ex Lancastrensibus Anglorum Monarcha præter Henricum V patris in regno successorem tres filios ex prima conjuge Maria susceperat, Thomam Clarentiæ, Johannem Bedfordiæ, & Humfredum Glocestriæ Duces, qui tamen omnes sine prole fuerunt. Johanni autem de Gandauo Lancastrensium Capiti, Catharina, quam tertiis nuptiis sibi junxerat, ipsa olim ut pellice usus, peperit Johannem Somersetiæ Comitem, cui Richardus II a patruo exoratus, legitimationis literas concessit. Atque hic Johannes avus est Henrici VII, qui post immensas lites utramque rosam felici matrimonio conjunxit. Ad eundem familiæ suæ originem hodierni Wigorniæ Comites in Anglia referunt.

Periodus quinta Eboracensium est. Horum caput quondam Edmundus fuit, Edvvardi III filius quintus, cujus pronepos *Edvvardus*, Marchiæ Comes, superato Henrico VI, regnum diu sibi debitum cepit, ac inter continuos bellorum cum intestinorum, tum externorum motus duos & viginti annos tenuit. Morti proximus filios minorennes *Edvvardum V* regni hæredem, & Ricardum, tutelæ ac fidei fratris sui *Ricardi* Glocestriæ Ducis commisit, qui regni amore captus, duos illos juventutis principes dormientes injectis culcitris suffocari curavit. Ast male quæsita dignitas parum ipsi diuturna fuit; post duos quippe annos ab Henrico Richmondiæ Duce, qui ex Lancastrensibus unicus superfuerat, victus, in prælio, nulla post se relicta prole, cecidit. Edvvardi IV frater alius Georgius Clarentiæ Dux, parante eodem Ricardo, proditionis falso accusatus, interiit. Ejus etiam filius unicus Edvvardus, regnante Henrico VII sibi ab illo, ubi adolevisset, metuente, primum carceri inclusus, mox vita privatus fuit.

Periodus sexta Plantagenetæ posteros iterum unitos sistit. Uniit autem rosas *Henricus VII* Edmundi Comitis Richmondiæ filius ex Margaretha, unica hærede Johannis Somersetiæ Ducis, qui nepos erat Johannis de Gandauo; dum matrimonio sibi junxit Elisabetham Edvvardi IV Eboracensis filiam. Hic ad *Henricum VIII* regnum transmisit, quem *Edvvardus VI* impuber secutus est. Eum *Maria* soror natu major excepit, cui denique successit sororum altera *Elisabetha*, illud illustrium fœminarum miraculum.

Periodus ultima Regnorum Conjunctionem tradit. Ea in *Jacobo VI* Scotiæ rege contigit, quem Elisabetha Angliæ hæredem nun-

nuncupaverat. Is filius erat Henrici Stuart, Dn. de Darley (cui pater Matthæus Comes de Lenox,) & Mariæ Scotorum Reginæ, nepotis Jacobi IV ac Margarethæ filiæ Henrici VII A.R. Fatis quum concederet, reliquit ex Anna Daniæ filia *Carolum* illum, qui adeo imparem animi ſui magnitudini, ac indignum divinis dotibus exitum ſortitus eſt. Perſequitur autem turbas illas ſtricte Sandfordius, quoniam latius eas & ſingulari cum cura deſcripſerat Wilhelmus Dugdale, eo nomine lectori curioſo videndus, & a nobis anni 1683 menſe Junio, pag. 227 memoratus. Inde Jacobi, hodierni Eboracenſium Ducis, natales ac matrimonia, liberi etiam, & quæ memorabilia ad annum uſque 1677 ipſi contigerunt, enarrantur. Ultimum caput hiſtoriam Auguſti Anglorum Monarchæ *Caroli II* tradit, cujus cum Catharina Luſitaniæ Principiſſa conjugium toti operi colophonem imponit.

Attingit autem Sandfordius, dum Principum gentis ſuæ origines inquirit, non raro Germanicarum rerum memoriam, inprimis ob fœdera conjugalia, quibus ſubinde Anglia ſe Germaniæ, hæc illi junxit. Mechtilden memorat Henrici Primi filiam, Secundi matrem, Henrico IV Imperatori (quem alii quintum numerant,) nuptam fuiſſe, ac in ejus memoriam factum verſiculum recenſet:

Ortu magna, Viro major, ſed maxima Prole,
hic jacet Henrici, filia, ſponſa, parens.

Mechtildis junior Henrici II filia nupſerat Henrico Bavaro, quem Autor V vocat, alii VIII faciunt. Ejus pater erat Henricus ille Superbus, qui cum Conrado Imperatori ſe arroganter opponeret, & ſibi & familiæ ſuæ exitio fuit. Johannes Angliæ Rex, Henriei II filius, mortuo Ricardo fratre, regno potitus, in matrimonium petiit filiam Humberti II, ut ſcribit Sandfordius, vel rectius III Comitis Sabaudiæ, quæ tamen, antequam ſponſo jungeretur, deceſſit. Eo loco quod Autor monet, ab iſto Humberto Saxonum Principes originem ducere, id ab hiſtorica veritate omnino alienum eſt. Rerum enim Sabaudiæ Scriptores tantum non omnes ipſi agnoſcunt Saxonicam Domum principibus ſuis primam originem dediſſe, ac in eo glorientur. Quamvis interim in caliginoſa antiquitate non ſatis diſcernere liceat, quis illuſtris ſtemmatis ramus nobilisſimam Gentem progerminaverit. Habuit ille Humbertus, vel, ut alii ſcribunt, Hugo, ex tertia conjuge filium unicum, qui quidem ex Beatrice uxore plures

liberos

liberos suscepit, sed nulli ex iis, quod constet, Saxonicæ stirpi propius inserti fuerunt, ut non appareat, quid in animo Sandfordius habuerit, quum scriberet, ab Humberto Saxoniæ Duces derivari. Cæterum Richardum Henrici III fratrem in Romanorum regem electum, ac a Conrado Coloniensi Archiepiscopo coronatum fuisse, consentientibus historiæ Germanicæ monumentis, Auctor tradit. In magno enim illo viginti annorum interregno a morte Friderici II ad Rudolfum usque Habspurgicum, Proceres Germaniæ certum est ita inter se dissensisse, ut alii Alfonsum Castiliæ regem, alii Richardum Cornubiæ ducem caput suum elegerint. Ac Richardus quidem imperium per aliquot annos tenuit, sed quum nimio rigore eos persequeretur, quos sibi non satis propitios noverat, illorum ita in se odium concitavit, ut tandem dignitate exutus in Angliam profugerit. Delatum postea iterum Edvvardo III imperium fuit, nolentibus Electoribus in Caroli Bohemi electionem conspirare; verum is, quia Gallico bello tum vacabat, e regno exire recusavit.

Quod præteriri porro silentio non debet, dedit Sandfordius in genealogico isthoc opere præclara artis suæ specimina, dum ubivis, quæ ad illustrem armorum scientiam augendam pertinent, summo studio & opera evolvit. Regum Angliæ insignia demum anno 1189 successiva facta fuisse probat: ac inde colligit, filialem etiam armorum distinctionem ante illud tempus in Anglia haud obtinuisse. Insignium porro integrorum conjunctiones in scuto perpendiculariter secto ante Edvvardum II Anglis cognitas fuisse negat: interim tempore Edvvardi I in usu, ut fatetur, erant armorum dimidiatorum nexus, quo pacto Margaretha de Clara arma sua armis mariti Edmundi de Alemannia Comitis Cornubiæ, filii Riehardi Regis Romanorum, univit. Erant autem arma Edmundi leo erectus miniato colore cum corona aurea, in campo argenteo, quem circumdabat margo niger byzantios nummulos ferens. Margarethæ insignia erant tres cantherii rubri in campo aureo. Hæc duo arma ita fuere composita, ut pars dextra dimidium leonem ex armis mariti, sinistra dimidios tignos, ita ut tæniæ videantur, ex armis uxoris exhibeat. Edvvardum III observat primum ex Angliæ regibus arma quadripartita gessisse, ac in eo imitatum fuisse Ferdinandum III, qui Castiliæ ac Legionis duo regna possidens, novo prorsus exemplo dici-

tur illorum arma ſcuto quatrifido intuliſſe. Denique Richardum II talamonum ſeu atlantum illorum inventorem celebrat, quibus ſcuta illuſtrium perſonarum ſuſtineri ſueverunt. Quæ inſuper alia memoratu digna Vir doctiſſimus habet, (habet autem quampluri-ma) apud ipſum videantur. Illud unicum placet ſub finem adjice-re, quod in ſignatorio annulo Caroli I Angliæ quondam Monarchæ obſervavit: videlicet, cum aliorum regum omnium, inde a Wil-helmo Conqueſtore, ſigilla perpetua obſervatione Reges equites ad dextram intuentis tendentes exhibeant, ſolius Caroli I ſigillo Regem equum ſiniſtram verſus, ac in adverſam adeo partem, agentem re-ferri.

ילקוט על התורה
שחברו
מהו״רר ראובן בן מהו״רר האשקי כ״ץ:

hoc eſt:

Pera Rabbinica in Legem: quam compoſuit R. Ruben ben R. Hoſchke Sacerdos.

edita in Synagoga Wilhelmersdorfiana, Anno אמ״ת i. e. 441. ſupputationis minoris. in fol.

CUm ſua in univerſum Bibliorum Codicem Collectanea Medra-ſchica ex antiquis Hebræorum libris conquiſita duobus ingenti-bus voluminibus, titulo ילקוט *Jalkut*, h. e. *Peræ Rabbinicæ*, rari-ores omnis generis nummos, rotundos & acciſos, cupreos & æreos, argenteos & aureos complexæ, circa finem ſeculi ſuperioris Graco-viæ edidiſſet celebris ille Synagogæ Francofurtanæ Darſchan, *R. Schim-bon*, & ea quidem a ſuo nomine ילקוט שמעוני *Jalkut Schimboni*, i. e. *Peram Simeoneam* denominari cupiviſſet; non alio tamen, quam ſolo *Jalkut* titulo in Judæorum pariter & Chriſtianorum ſcriptis laudata hactenus novimus. Neque enim erat, cur *Simeonéam* di-cerent, quando alius ejus tituli liber nondum extabat: & quamvis ante hos quatuor & viginti annos ילקוט חדש *Jalkut Chadaſch*, h. e. *Nova pera Rabbinica*, Amſtelodami prodiret, nec mole tamen, nec

æſtimio

æstimio ad celebratissimum illud opus hoc assurgebat, in alio insuper argumento occupata; quippe quæ, ad modum indicis, variæ lectionis materiam ordine alphabetico distinctam, offerebat quidem, sed aliter non prosequebatur, quam commendatione auctorum, qui eam illustrassent. Ut plane liceat hariolari, Rabbinum aliquem sibi hæc adversaria in privatum usum confecisse, ab alio post evulgata. At florentissimæ famæ doctori Simeoni, *R. Ruben ben Hoschke*, qui ante paucos annos in Synagoga Pragensi, cui cum suorum applausu diu præfuerat, ad plures abiit, palmam reddere dubiam annisus jam est, novo opere; nisi id forte illius supplementum dicere malis. Commentarius enim est in Pentateuchum, eadem qua prior ille methodo, & in eundem usum conscriptus, atque titulo ילקוט ראובני *Jalkut Reubéni* h. e. *Peræ Rubenianæ* in singulis paginis conspicuus, quasi nimirum continuo Lector de alterius auctoris Jalkut admonendus sit, ne cum decantato veteri confundat. Quanquam subinde Ruben & *Peræ Simeoneæ* meminit, id cætera dans operam, ut ea tantum proferat, quæ in Simeonis opere non comparent. Diligentiam non mediocrem adhibuit, excussis (præter Bechajum, Tanchuma, Siphre, Siphra, Mechilta, Rakanati, Rabbos, aliosque R. Simeoni tritos) potissimum Cabbalisticis monumentis, qualia sunt Bahir, Sohar, Jonas Illem, Medrasch hannehlam, Gali Rasia, Aséres maamaros, Schahare Zédek, Schahare Orah, Sepher hakanna, Sepher hapliah, Maaréches haëlahus, Minchas Jehuda, Osios R. Akibæ, Sepher hattagin, Pardes, Pirke Sehira, Jezira, Tubh haárez, Zijoni, Megalle hamukos, Rasiel, Kanphe Jonah, Cavnath Ari, Hemek hamélech, Sod Schirim, multisque aliis, ipsis Hebræorum magistris vix fando cognitis, e quibus, quidquid in rem suam ipsi facere videbatur, studiose collegit, ut perpetuum in legem Commentarium, & veluti catenam Cabbalistico-Rabbinicam exhiberet. Quoad superstes erat, typis exscribi noluit, lambens suum indies fœtum; millies interim manuscripta circumferebatur magno pretio inter Judæos ejus admiratores hæc pera, quam cum post ejus mortem Pragæ typis credidissent, post impressa aliquot illius folia editionem prohibuisse Judæi ferunt Archiepiscopum; quare Wilmersdorfium (quæ Synagoga, altero ab urbe Noricorum lapide, libere Judæorum libros excludit,) tandem perlata, lucem jam anno octogesimo primo adspexit.

R. MOSIS MAIEMONIDÆ DE SACRIFICIIS Liber. Accesserunt Abarbanelis Exordium seu Proœmium Commentariorum in Leviticum: & Majemonidæ Tractatus de consecratione Calendarum, & de ratione intercalandi; quæ ex Hebræo convertit in sermonem Latinum, & notis illustravit Ludovicus de Compeigne de Veil, A. M.

Londini 1683. in 4.

SIcuti R. Moses Majemonides apud cives suos tantam dudum adeptus est laudem, ut de eo pronunciarint: a Mose, Propheta scilicet, ad Mosen, Ægyptium nimirum seu Majemonidem, non surrexit Mosi similis; ita non minoris est dignationis apud Christianos, quippe qui solidæ atque ingentis doctrinæ virum fuisse unanimes affirmant. Hinc Philologi summi magno numero scripta ejus in linguam latinam transtulerunt. *Buxtorfius* Moreh Nevochim, *Gentius* Rosch Amanah, & Hilkorh Deoth, *Vossius* Ofedim Kokafim & Afodah Sarah, *Voisin* Jovel, *Hilpertus* Teschufah, *Schmidius* Annotat. ad Massecheth Schabbath & Erubhin, alii alia latine reddita erudito orbi communicarunt. His comparandus, si non aliquibus anteferendus *Dn. de Compeigne*. Postquam enim, ut alia aliorum, in quibus similis auctoris apparet industria, præteream, tractatus Majemonidis, *de pane fermentato & azymo*, cui titulum fecit, de solennitate paschatis, *de connubiis* ante novem annos, *de consecratione Calendarum & ratione intercalandi* ante annos quatuordecim, ex hebræo latinos factos & notis illustratos vulgaverat: & præcipue non ita pridem ejusdem librum *de cultu divino*, in quo templum Hierosolymitanum, ejus instrumentum, ministrorum ordo, reique divinæ ratio describitur, versum & notationibus necessariis elucidatum ediderat; consequens fere necessarium esse videbatur, ut propter argumentorum affinitatem & frequentissimam unius in altero allegationem, librum *de Sacrificiis* latina civitate donatum emitteret.

Quid præter versionem in hoc opere dederit effectum, ipsemet in Procemio disserit, quando ait: se difficilia explicasse, obscura illustrasse,

lustrasse, latentia aperuisse, & ea denique, quæ nisi cum insigni quadam negligentia prætermitti non poterant, protulisse. Porro, quia Majemonidæ tractatus sæpissime hinc inde est impressus, monendum credidit lectorem, quibus editionibus & exemplaribus in contexenda versione fuerit usus. Memorat autem duplicem, Venetam utramque, quarum una A.1524, altera A.1574 cum binis commentariis & animadversionibus quibusdam prodierunt. Harum discrepantias sedulo annotavit, ita quidem, ut non obscure conjiciamus, antiquiorem multis in locis emendatiorem longe esse recentiori, cum hanc ex illa sæpissime corrigat, non item illam ex hac. Utramque ex fontibus ipsis, Mischna nimirum & Gemara, unde Majemonides pleraque depromsit, vel etiam ex observationibus Rabbinorum aut Philologorum aliis, sicubi falsam deprehendit, fideliter emendat, & ne quid celasse videatur Lectorem suum, Mischnæ quoque editionem a se adhibitam nominat.

Totus liber absolvitur *tractatibus sex*, quorum *primus* de sacrificio paschali, *secundus* de sacris solennibus, *tertius* de primitiis animantium, *quartus* de noxiis imprudenter admissis, *quintus* de indigentibus piaculi, *ultimus* de bestiarum consecratarum mutatione loquuntur. Circa *sacrificium paschale* sedecim examinat præcepta; jubentia quatuor, vetantia duodecim; quæ victimam paschalem primam & secundam, utriusque tempus definitum, remotionem fermenti ex ædibus ante cæsionem victimæ, extorum ejectionem, panis azymi & olerum amarorum simultaneam appositionem, modum præparandi, locum & societatem comedentem, convivas inhabiles, ossium servandam integritatem, cautelamque, ne quid de victimis in mane crastinum, de sacro solenni in perendinum relinquatur, concernunt. De *sacris solennibus* disputans, præcepta sex, imperantia quatuor & prohibentia duo, in medium profert. Imperat frequentationem solennium, observationem temporum statorum, hilaritatem & solennitatem septimo quoque anno celebrandam; prohibet, ne vacui coram Domino compareant & dona Levitis debita negligant. *Primitias animantium* quinque præceptis absolvit, quorum duo consecrationes partuum & decimarum animantium injungunt, tria reliqua comestionem partus primi sani & integri extra urbem, & redemtiones partus primi nec non bestiæ decumarum nomine sa-

cratæ prohibent. In *tractatu quarto* præmonet primum capite præsertim quinto multa occurrere re & nominibus obſcœna, quæ tamen ipſi ut rerum & verborum interpreti omittere non licuerit, nec Guilielmum Outramum imitari, in cujus libro de Sacrificiis ea non inveniantur: dein ipſa præcepta, numero quinque, affirmativa omnia, de noxiis imprudenter admiſſis enarrat, quæ ſacrificia, ſtatum piaculare privati per imprudentiam delinquentis, pro delicto dubio, pro delicto certo, inæquale divitis & pauperis, piaculare ſenatus de re graviore per errorem contra jus fasque reſpondentis præſcribunt. De *indigentibus piaculi* quatuor præcepta volentia proponit, quorum bina priora fœminam profluvio ſanguinis temeratam & puerperam, poſteriora virum profluvio genituræ pollutum & lepra contaminatum, ſublatis inquinamentis, reſpiciunt. In *beſtiarum conſecratarum mutatione* tria inveniuntur præcepta, quorum duo tum ſummisſionem beſtiæ alius in locum conſecratæ, tum variationem religionis animantium ſacrorum prohibent, unum vero ut ſummiſſa etiam beſtia ſacra ſit, injungit.

Ad *verſionem Auctoris* quod attinet, ſenſum in plerisque ſequitur accuratius quam verba, ſic tamen ut aliquando ab ipſo ſenſu textus Hebraici quodammodo recedat. Quæ tamen cum non adeo magni ſint momenti, nec adeo multa, commendanda adhuc venit modis omnibus induſtria ejus, excitandusque videtur ulterius, ut quæ ſubinde in Annotationibus nova pollicetur ingenii documenta, orbi erudito invidere nolit. *Notæ* licet ſtrictiores ſint & pauciores, ſuo tamen non defraudandæ encomio. Etenim aliqua in illis continentur ſatis bona ad meliorem intellectum hiſtoriæ ſacræ & cumprimis quorundam N.T. locorum. Sic iter Sabbati, de quo Act. I. 12; mandatum Chriſti: tolle grabatum, Joh. V. 8; hymnum paſchalem Matth. XXVI. 30; duplex genus eunuchorum Matth. XIX. 12; evulſionem ſpicarum ab Apoſtolis factam Matth. XII. 1. ſq. explanat, aliaque loca obſcuriora, Matth. X. 40, 1. Cor. V. 7, Hebr. XIII. 11. ſeqq. illuſtrat, & ex antiquitate Hebraica dilucidat. Præterea ex R. Bechai Commentariis in Leviticum, ex Joſephi libb. Antiqq. Judaicarum, ex R. Joſeph Karo Notis כסף משנה inſcriptis multa affert, quæ vel ad Majemonidem corrigendum, vel ad loca obſcuriora explananda conducere videntur.] Refutat Philonem Judæum, quod ex animantibus

tibus immundis etiam alia præter fœtus asinorum lege primitiarum obligata fuisse statuat, & lib. 3 de vita Mosis arbitretur, post exactum pascha demum accessisse aliquos ad Mosen, dicentes, sibi non integrum fuisse sacra paschalia celebrare ob domos funeribus funestas. Alia quoque ad Philologiam Rabbinicam pertinentia attingit: carpit aliquem, qui existimans per verbum שבות intelligi illud, quod ne Sabbato fieret lege divina sancitum erat, perperam adducit effatum Christi Matth. XII. 5, cum tamen notet saltim id, quod sabbatho ne fieret cautum erat edicto sapientum: exponit, quid per שלמים per קרבן intelligatur: notat quædam de vocibus גוי & כותי: disserit de Baal Peor ejusque cultu ex Bammidbar Rabbah, Majemonidis Moreh Nevochim, Hieronymo & Seldeno, postremamque sententiam facit suam: agit etiam de jurejurando, ejusque divisiones aliquot & subdivisiones proponit: nec non de Synedrio quædam profert satis erudita.

Sequitur *Proœmium R. Isaaci Abarbanelis*, quod Commentaria ejus in Leviticum præcedit, ubi docte non minus quam concinne & perspicue idem argumentum pertractatur, ut possit esse loco Introductionis in totam doctrinam de sacrificiis. Nec absque ratione Majemonidi annectitur ab auctore, sed partim, quia Majemonidis vestigia Abarbanel premit in plerisque, partim quia illum in aliquibus, quæ obscuriora videbantur, illustrat. Textum ipsum Abarbanelis apposuit, non tantum, quia rarior apparet ejus Commentarius in Legem, verum etiam quia editio, quam unicam habemus, infinitis propemodum scatet mendis. Hoc tamen prætermittere forsan fuisset satius, de quo in Præfatione gloriatur, se videlicet notas symbolicas, quas vulgo abbreviaturas dicunt, explevisse, & nomina divina יהוה & אלהים quæ a Judæis aliter exprimuntur, prius per יי posterius ה in ד vel ק mutato, integra restituisse; cum utilitas, quam linguæ sanctæ studiosis inde pollicetur, non sit tanti momenti, ut non potius tiro quivis vel semel monitus hanc deprehendere valeat.

Appendicis loco adjecta est *versio tractatus Majemonidis de consecratione calendarum & ratione intercalandi*, quem, licet antehac seorsim prodierit, studiose recognovit, & notis atque variarum lectionum observatione adauxit, & quia in numerorum rationibus peccatum erat valde, ad corrigendos illos Dethlevum Cluverium, ex socie-

tate

rate Regia Londinensi unum, Virum in Astronomia excellentissimum, consuluisse se ingenue fatetur, innuens hanc Majemonidæ disputationem in tabulas esse digestam a Cluverio, una cum ejus opere magno, quod *Pandectas Astronomiæ* inscribit, propediem vulgandas. Denique in *Corollario* ex Talmude observat, visum esse LXX viris Interpretibus, ut aliqua loca Pentateuchi aliter quam in sacris originibus concepta fuerant, ponerent, & simul inde, quod ex aliis libris similia allegata non sint, adhibita autoritate Josephi, concludit, Viros LXX præter Pentateuchum nihil transtulisse.

RARA MAGNÆ GRÆCIÆ NUMISMATA, collecta & edita a Prospero Parisio Patricio Romano A. 1592, nunc denuo edita.

Noribergæ 1683, in 4.

Quæ superioris seculi secundo & nonagesimo anno Philippis, Regi & Principi Hispaniarum, inscripta Romæ primus evulgaverat numismata, circumposita tabulis, quibus magnam Græciam delineaverat, Prosper Parisius Jurium Doctor Romanus, ea in commodiorem redacta formam tabulis suis avulsa, nuper secunda cura edidit Jo. Georg. Volckamerus, Medicus Noribergensis clarissimus. Præferunt ista Græcarum urbium nomina variis ac diversis signis ac formis excusa: Bruttiorum puta, Rheginorum, Crotoniatarum, Locrensium, Thurinorum, Sybaritarum, Mamertinorum, Valentinorum, Pandosiorum, Terinensium, Carciniorum, Acherontinorum, Petilinorum, Cauloniatarum, Hipponensium, Neapolitanorum, Cumanorum, Sinuessanorum, Calenorum, Suesanorum, Nolanorum, Puteolanorum, Tianensium, Calenorum, Capuanorum, Atellanorum, Scyllatiorum, Temesiorum, Brundisinorum, Tarentinorum, Salentinorum, Metapontinorum, Veliensium, Posidoniatarum, Nucerinorum, Picentinorumque, quos omnes ad Calabriam pertinuisse auctor refert, extremam Italiæ & amplissimam regionem; quæ ob multas magnasque in eam deductas Græcorum colonias, & frequentes commeationes ac commercia istius gentis, *Græcia magna* dicta fuit. Hanc

Hanc Archiepiscopales sedes 4, Episcopales 29, Abbatias 40, Oppida regia 15, Principes 6, Duces 4, Marchiones 14, Comites 11, Barones 59 habere scribit; & cum regio hæc sanctissimorum ac doctissimorum virorum, pontificum, martyrum, jureconsultorum, medicorum, ac fortissimorum belli ducum, denique in quavis arte insignium hominum parens extiterit, eos ordine recenset, antequam ipsos nummos æri incisos oculis objiciat. Quos quidem ipsos, & his multo plures, in Huberti Goltzii Sicilia & Magna Græcia anno 1576 Brugis primum evulgata extare negari non potest; correctiora tamen a Prospero numismata ea esse exhibita, in *Præfatione* doctissimus Arnoldus affirmat. Quæ tanto commendabiliorem librum hunc Volckameri cura iterum editum reddit, quanto exactius recensum *præstantissimorum medicæ simul ac nummariæ rei Scriptorum* animis curiosorum & elegantiorum litterarum studiosorum subjicit: quæ utilissima Iatrophilologorum sylloge splendorem & decus eximium libro conciliat.

HISTORIA CALVINISMI & PAPISMI Parallela. Tomus II.

Roterodami 1683. in 4 & 12. Apud Ant. Leers.

PRiorem operis hujus tomum mense superioris anni Decembri, pag. 520 sqq. exhibuimus. Reliquum ergo est, ut promissi memores, quæ altero tomo pertractantur, strictim referamus. Cum vero *Maimburgius* tria accusationum capita contra Reformatos jactet, quod nempe occasionem bellorum dederint; quod sectam fecerint insolentissimam & crudelissimam; quod denique rebellionem adversus reges & principes subditis inspiraverint: permissum sibi esse putavit autor apologiæ, ut eadem Maimburgio, sive *Papismo*, per modum, ut ait, recriminationis seu retorsionis opponeret. Papismi autem & malorum, quæ ex Paparum dogmatibus, principiis, regulis, actionibus, secuta fuerint, originem notabilem in seculum octavum collocat, justoque Dei judicio factum scribit, quod Maimburgius in libris suis de *Iconoclastis*, tum de *Schismate Orientis & Occidentis*, & de *Declinatione Imperii*, isthæc omnia ipse proposuerit, quamvis speciose incrustata: sed veram & genuinam rerum harum faciem, ex historia hac Papismi confidit apparituram esse.

Primam igitur ejus partem constituit historia de *Iconolatris & Iconoclastis*, de qua agitur *parte III* (quæ est liber hujus tomi primus) *cap. I.* Statuit autem autor, testimoniis tum veterum tum recentiorum adductis, quod primis Christianismi seculis nullæ fuerint imagines in templis, & difficile probatu sit, an crucis figura super altaribus picta fuerit, quod aliqui asserere voluerunt: cepisse autem Romæ, aut in vicinis locis, martyrum historias in templis seculo quarto pingi, ex *Prudentio*, & *Paulino* Ep. Nolano, colligit; incrementa vero animadverti seculo sexto, cum *Serenus*, Massiliensium Episcopus, abusus sublaturus, imagines plane tolleret; sed *Gregorius* I vulgo *Magnus*, Romanus Episcopus, tolerandas, & populum de vero earum usu instruendum esse statueret. Hanc opinionem facile, ait, in Italia locum invenisse, ut adeo imaginum cultus Romanæ Ecclesiæ foetus genuinus haberi debeat: difficilius vero receptam in Gallia & Germania, quod patet ex concilio a *Carolo Magno* Francofurti contra imagines habito. Sed Imperatorem *Leonem* III, cognomento *Isaurum*, ejusque successores, cum Iconolatriæ severiora remedia opponerent, Pontifices Romanos (qui se tamen illo tempore Imperatorum subditos esse palam agnoscebant) adeo offendisse, ut hi populos ad rebellandum, & imagines armis defendendas concitarint. Itaque bella inter Impp. & rebellantes proceres, aut provincias, innumerasque alias calamitates Pontificibus adscribi debere, qui ob quæstionem, ad fidem non pertinentem, tot clades orbi Christiano intulerint, ut levissima sint, si cum illis comparentur, quæ Reformationis occasione Gallia, aut aliæ provinciæ passæ sunt. Maimburgii sublestam fidem, & ingenium aulæ accommodatum, ex historia ejus de *Iconoclastis* ostendit; ficta imaginum miracula, & fraudes ad ea supponenda protrahit, & inter alia ex autoris illius temporis Arabis, *Said Ibn Patrik*, notabili narratione firmat. Frustra etiam infelicitatem temporum *Iconoclastis* imputari notat, quæ non minor sub *Iconolatris* deprehendatur. *Cap. II*, avulso occasione motuum circa imagines, Pontificum Rom. artibus, occidentis imperio, & ad Francos delato, non potuisse, ait, Christianæ Ecclesiæ unionem cum Imp. Orientis servari, non magis, quam Israeliticæ, post invasum decem tribuum regnum a Jeroboamo. Itaque schisma cum Græcis *secundum* turbarum fomitem esse tradit, ejusque occasionem seculo nono

nono natam, cum inter *Ignatium* & *Photium* de *Patriarchatu Constantinopolitano* certaretur, & ille expulsus Romanum Pontificem appellaret. Culpam autem schismatis in Pontifices Romanos recidere statuit, quod cum primatu sessionis imperium affectarent, Bulgariæ diœcesin Græcis controversam facerent, & turbatoribus ac rebellibus se jungerent: factum id, cum *Basilii Macedonis*, qui Imperatorem legitimum necaverat, partibus accederent. Refert inde concilia sub *Nicolao* I & *Adriano* II, item *Johanne* IIX habita, quorum aliqua a Latinis, alia a Græcis pro Oecumenicis venditantur; & occasione Johannis istius de *Johanna Papissa* tractat, eamque extitisse, autorum minime suspectorum testimonio probatum videri asserit, elusa *Baronii* conjectura, & *Maimburgii* asseveratione, ac si fœminæ nomen Johanni IIX ideo impositum fuerit, quod Græcis in renunciatione jurisdictionis supremæ cessisset. Rejicit etiam imputationem, quod libri *Mariani, Sigeberti, Martini Poloni*, qui historiam *Papissæ* tradunt, ab hæreticis corrupti fuerint; quia codices longe ante *Lutherum* excusi, & plurima MSC. extent, quorum fidem scriptores seculi XIII & XIV consensu secuti sint. Elevat etiam tradita a *Niceta Paphlagone*, quem Maimburgius in historia Græca sequitur, licet ipse fateatur, invectivas eum potius quam historiam scripsisse. Nec *Anastasii Bibliothecarii* fidem in omnibus admittit, sed præfert *Zonaram*, & alios. Excusari non posse Pontifices dicit, quod non ob dogmata, sed ob solum primatum, schisma fecerint, nec Græcis, & Orientalibus Patriarchis, ad conservandas duas tertias Ecclesiæ, cesserint; Hac enim superbia & obstinatione factum esse, ut Imperium Orientis debilitatum desertumque, & Turcorum jugo subjectum fuerit: Horrendum etiam esse, quod totam orientalem Ecclesiam anathemate ob illam primatus quæstionem percusserint, & quantum in se erat, tot myriades Christianorum orco destinaverint. *Cap. III, IV, & V, tertium* bellorum fontem aperit, in concitatione Principum ad *bella sacra*, sive recuperandam *Palæstinam*: id nullo jure fieri potuisse statuit, sed sub absurdæ superstitionis, a monachis quibusdam (inter quos *Bernardus* fuit) præpostero zelo stabilitæ, prætextu, nihil aliud quæsitum, quam ut principes, nobiles, populique Christiani viribus & opibus exhausti, dominatui Pontificio locum facerent, & Græci imperii reliquiæ penitus contererentur. Narrat per

compendium, quam imprudenter per duo secula *passagia* illa, sive *cruciata*, ut vocabantur, susceptæ fuerint, stulto zelo, sine consilio, pecunia, commeatu: quam flagitiose isti exercitus omnes vixerint; quam misere innumeræ hominum myriades perierint, nihil denique tanto sanguine dignum actum, sed Christianorum in Oriente conditio, ante illa bella tolerabilis, longe durior facta fuerit. Refutatur passim Maimburgius ista excusans aut defendens. *Cap. VI quartum* bellorum inter Christianos fomitem in affectata suprema Paparum potestate temporali & spirituali constituit. In hac enim arcem Papismi ait consistere; nec errores ullos imputari iis, qui hanc agnoscunt; nec orthodoxiam eos juvare, qui hanc rejiciant. Ad exceptionem, quod *Gallicanus Clerus* Pontifici temporalem potestatem neget, multa respondet, & respici potius *Hispanorum* & *Italorum* sententiam debere contendit. Nam ex hypothesi, quod spiritualis potestas universalis Papæ competat, speciose sequi, temporalem ei non esse denegandam, quia sine hac spiritualem valide & utiliter exercere & tueri non possit. Dein si Christi vicarius est, nec ullus princeps Christo obsequium, ne in temporalibus quidem, denegare ausit, rationem nullam esse, cur id Papæ non deferatur. Probare hoc tot seculorum praxi, & exemplis damnatorum a Papis & exauctoratorum Regum. Concilii *Florentini* & *Lateranensis* decretis invalide objici *Constantiensia*. Denique esse in Gallia monachos & Jesuitas, quique eorum partes foveant, Episcopos, qui cum curia Romana, Italisque & Hispanis consentiant. Papismum autem sive potestatem Pontificiam a religione separari non posse, licet id tentaverit auctor quidam recens in libro, in Actis anni 1682 mense Octobri pag. 310 a nobis memorato, cui titulus: *Media secura & honesta ad convertendos hæreticos*. Obiter taxat quosdam ex Protestantibus, qui ministris Ecclesiæ temporalem potestatem in Principes tribuant, eamque sententiam ab Ecclesia *Reformata* agnosci negat. *Cap. VIII* demonstrat quæ dixerat, de affectato a Papis summo imperio, ex historia rerum inter illos & Imperatores Romano-Germanicos, præcipue adversus *Henricos*, patrem & filium, gestarum, & quæ secuta sunt, usque ad *Innocentii* III tempora, unde jure eligendi Pontifices & Episcopos, & supremo in urbem Romam imperio Imperatores exciderint: quæ omnia quanto sanguine constiterint, quantasque clades

rei

rei Christianæ dederint, ex auctoribus illorum temporum manifestum esse. Persequitur *Cap.IIX* ea, quæ *Adrianus* & *Innocentius* IV contra *Fridericum* I & II tentarunt, ut Imperatores Vasallos suos facerent, ortasque inde *Gibellinorum* & *Guelforum* factiones, immanium bellorum & cladium causas. Dein refert, ut *Rudolphus* I & ex successoribus alii coronationis ritum & ipsam Italiam Pontificum metu neglexerint; *Henricus* vero VII accepta coronatione novum prætextum *Clementi* V Pontifici dederit, ut constitutione solenni prætensionem *vasallagii*, sive juramenti fidelitatis ab Imperatore præstandi defenderet, quæ nunc quoque inter *Clementinas Tit. de jurejurando*, legitur; insolentiora etiam esse, quæ successor ejus *Iohannes* XXII ausus sit: & licet *Ludovicus Bavarus* in comitiis Imperii sese opponeret, *Antichristi* & *Satanæ* titulo Papæ impacto, notum tamen esse, quibus calamitatibus ille se exposuerit, & quomodo æmulus ejus atque successor *Carolus* IV indignis modis Pontifici se submiserit. *Capp.* IX, X, & XI, historiæ schismatum inter Pontifices ipsos, a seculo quarto usque ad decimum quintum epitomen exhibet, & in ea *quintum* bellorum inter Christianos scaturiginem collocat, allegato & taxato *Maimburgio* & aliis, qui ista *Antipaparum* certamina utcunque excusant, & fulmina excommunicationum, quibus se invicem persecuti sunt, pro invalidis & nullis habent, aut bona fide alterutri parti adhæreri potuisse concedunt. *Cap.* XII quæ hucusque deduxit, & Papismo, sive assertæ potestati pontificiæ tribuenda esse statuit, jam etiam ex dogmatibus quibusdam non orthodoxis ingentes turbas excitatas fuisse commemorat, v.g. ex injuncto clericis cælibatu. Narrat itaque, quæ seculo nono & seqq. in *Germania, Anglia* aliisque provinciis Europæ evenerint, cum Pontifices uxorum usum Clero adimerent, hi vero resisterent. *Cap.* XIII idem ostendit ex ademtione S. calicis, calamitates Bohemiæ & vicinis provinciis ea occasione illatas recensens; ubi obiter castigat autorem historiæ *Wiclefi* nuper editæ, cujus mense Novembri superioris anni pag. Actorum 506 meminimus, præsertim ubi de *salvo conductu, Husso* & *Hieronymo Pragensi dato & violato*, intricate locutus est.

Hucusque de *primo recriminationis capite* egit. Nunc parte ultima ad duo reliqua progreditur, & *secundum*, quod Papismus inauditas crudelitates perpetraverit, lectionibus sive capitibus undecim

absolvit: nihil tamen repetit ex iis, quæ in præcedentibus narraverat, de crudelitate per supplicia protestantium, tanquam hæreticorum, & in bello civili Gallico a Romano-Catholicis exercita, nec quæ ex historia bellorum sacrorum retulerat. Sed *cap.* I exponit, quæ contra *Valdenses* seu *Albigeos* in *Aquitania*, & qui eos tuebantur regionum dominos, licet Romano-Catholicos, inaudita sævitia seculo XIII gesta sint. *Cap. II* refert continuatam persecutionem seculo XIV & XV usque ad ann. 1561 contra reliquias Valdensium, qui se in *Valles Alpinas*, aliqui etiam in deserta *Calabriæ* loca receperant, simulqve notat, quomodo per meras calumnias inquisitorum afficta iis fuerint dogmata, quæ nunquam agnoverint, & ad documenta provocat, ex quibus falsificatio manifeste appareat. Digreditur inde *cap. III* ad ea, quæ Romano-Catholici adversus *Indos* eodem crudelitatis spiritu, sub prætextu conversionum patrarunt, autorem *Bartholomæum de las Casas*, monachum & episcopum Hispanum secutus. *Cap. IV* transit ad nostrum seculum, & inter exempla crudelitatis numerat & narrat etiam ea, quæ sub Ferdinando II Imperatore in Bohemia contra Protestantes decreta, & executioni mandata fuerunt. *Cap.* V quæ in *Hibernia* Anno 1641, summa barbarie adversus Protestantes a Romano-Catholicis perpetrata fuerunt, occisis hominum plus quam trecentis millibus, & quæ Anno 1651 incolæ vallium in *Sabaudia* passi sunt: sed hæc attingit saltem & *Legeri* historiam de ista persecutione conscriptam allegat. Addit pauca de *Hungarorum* protestantium calamitate nupera, & damnatis ad triremes eorum pastoribus. Demum *cap.* VI absolutissimum summæ crudelitatis exemplum producit, describendo *Tribunal Inquisitionis Hispanicæ*, plerisque etiam Romano-Catholicis exosissimum. Cum vero omnis ista sævitia ea ratione nitatur, quod hæretici morte sint puniendi, ad quæstionem illam examinandam *Cap.* VIII accedit, & argumenta pro affirmativa serio proponit. Excusat tamen, quod ab adversariis semper objici solet, exemplum Protestantium, qui ipsi quosdam hæreticos ad mortem condemnaverunt; ut in *Anglia* & *Geneva* factum est, assentientibus ibi *Crammero*, hic *Calvino*. Ait enim rigorem illum ex reliquiis Papismi superfuisse, nec tamen nisi adversus enormiter contra Articulos Symboli Apostolici & cum blasphemia errantes, & in paucos, neque in ullum Pontificium, qua talem, exercitum, nec postea continuatum.

Cap.

Cap. dein VIII argumenta pro negativa affert, & ipsius Maimburgii verba allegat *libr. I Hist. Calv.* dicentis, *sufficere ad inditium falsæ & a Christo, pacis DEO, non profectæ, sed Evangelio contrariæ religionis, si violentis modis stabiliatur*, & huic sententiæ hodie a Pontificiis passim dicit subscribi. *Cap.* IX ex praxi Ecclesiæ veteris idem firmat, & *Cap.* X ad argumenta pro affirmativa respondet. Ne tamen dicere videatur, ac si omnino nihil contra hæreticos decerni debeat: mentem suam *Cap.* XI ita declarat, ut magnum hæresium discrimen esse notet; adeoque audiendos non esse dicit, qui statuant, nullum errorem circa fidem damnabilem esse, inter quos merito taxat autorem Tractatus *de fide humana*, a nobis in Actis mensis Julii proximi pag. 306 relatum. Damnandas dein esse statuit ab Ecclesia quidem omnes hæreses; sed magistratum obligari, ut dissidia autoritate sua, quantum potest, componat, leviora toleret, gravius vero errantes, si sententiam mutare nolint, saltem ad silentium adigat, & a propalatione erroris arceat, præfracte autem obnitentes, non ut errantes in dogmate, sed ut violatores præcepti sui & quietis publicæ puniat. Nam ut error theoreticus tolerari, neque conscientia cujusquam constringi possit, ut credat, quæ non vult; fas tamen esse linguam & manum coercere. Sic recte *Arium*, *Dioscorum*, & *Eutychen* relegatos fuisse, qui prohibente Imp. errores suos disseminabant. Utut autem adversus hæresiarcham, pro re nata severius procedi debeat, nec *Genevensium* factum, *Servetum* punientium, ratione aut jure careat; non posse tamen nec debere populum seductum, multo minus totas gentes, eo modo tractari: prohiberi posse ab initio cultum publicum, at si is semel permissus fuerit, aut pacta cum populo errante inita, servari hæc omnino debere, nec ob mutata tempora aut alio prætextu violari; & hanc sententiam a *Becano*, aliisque Theologis Romanensibus, quantum ex scriptis eorum appareat, probari.

Tertium recriminationis caput reliqua hujus *quarti libri* parte per *octo* sectiones tractatur. Repellit *cap. I* ut calumniam Satanicam, quod Calvinismus rebellionem adversus reges doceat, & inter alia exemplum allegat *Rupellæ* civitatis, quæ extrema potius ab irato Rege suo pati, quam ab eo ad Anglos deficere voluerit. Dein doctrinam hanc adversæ partis autoribus imputari jure posse ait, qui parricidia Regum defendant, eosque monarchiæ Pontificiæ subjiciant, pro arbitrio

bitrio

bitrio deponendos & tollendos. Speciatim vero *Jansenistam*, quem ſenem ſolitarium & exulem vocat, & leoni decrepito ex cavernis rugienti comparat, aggreditur, qui libro *Reformati* cujusdam, vel adverſariorum judicio modeſtiſſimi, cui titulus *Politica Cleri Gallicani*, apologiam oppoſuerit, convitiorum plauſtris refertam, ea prolixitate, ut paginis reformati autoris vix ducentis duo ingentia volumina objecerit, repetendo ex libris ſuis aliis, quæ toties dixerat. Magnam ejus eruditionem agnoſcit, ſed culpat eum, ut nimium ſui æſtimatorem, qui ambitione & pervicacia ſua ſe ſuamque familiam, totamque ſectam peſſundederit. Objecerat autem *Arnaldus* (is enim eſt, quem deſignat, quemque tandem, capite ultimo aperte nominat) Reformatis libros *Buchanani* & *Paræi*, tum qui ſub nomine *Junii Bruti*, & ſine nomine ſub titulo, *de jure Magiſtratuum in ſubditos* & *ſubditorum officio erga Magiſtratus*, editi dudum fuerunt. Hos poſteriores duos Reformatis tribui poſſe, autor negat, neque propoſitiones ex prioribus extractas, ab Eccleſia Reformata agnoſci, quanquam longe moderatiores ſint iis, quæ innumeri ex Romanenſibus contra reges ſcripſerint; non diffitetur tamen dari poſſe regna, ubi regula *Barclaji* de poteſtate populi ſupra Reges, locum habeat, & ſub abſoluto etiam dominio, Regibus populum hoſtiliter perſequentibus, reſiſti poſſe putat. Defendit *Articulum 40 confeſſionis reformat.* ubi dicitur, parendum eſſe Magiſtratibus, etiam infidelibus, *ſalvo tamen ſupremo DEI imperio:* nam idem dici ait, quod ſcriptura dicit: *obediendum eſſe DEO magis, quam hominibus.* Supplicia *Mariæ Stuartæ*, & *Caroli I R. Britanniæ*, religioni Reform. minime imputari poſſe oſtendit: *Hungaros* etiam excuſat, ſi poſt diſputatam libertatem & privilegia, conſcientiæ ſuæ aliter conſulere nequiverint, quam Turcorum protectionem implorando: nam ſi cum his ob cauſas mere politicas fœdera a Regibus contrahantur, idem etiam pro religione licere iis, qui publicæ libertatis vindicandæ jura habent. Ad exempla *Suecorum Sigiſmundo Polono*, & *Germanorum Carolo Quinto* reſiſtentium (quanquam ad Lutheranos pertineant) reſpondet, ex cauſis politicis bella iſta geſta eſſe. Poſthæc *cap. II* principia Papiſmi proponit de obedientia Pontifici, ut capiti Eccleſiæ, debita: de effectibus excommunicationis, per quam omnis poteſtas principum, omnisque obligatio ſubditorum ſolvatur; de temporali Pontificum in Reges potentia, bulla

Bonifacii IIX, quæ incipit: *Unam sanctam* &c. aperte stabilita, neque ab ullo Pontifice revocata. Frustra hæc excusari ab *Arnaldo*, dum obedientiam Pontifici debitam ad normam S. Conciliorum & Patrum restringit: quia norma ista controversa sit, & decreta Concilii *Florentini* & *Lateranensis* sanctissima Romæ habeantur, contemtis *Constantiensi* & *Basileensi*, & quia populus distinctiones *Jansenisticas* non capiat. Hunc articulum de summa Pontificis potestate & infallibilitate omnibus in Romana Ecclesia, cum baptizantur, confirmantur, & sacros ordines suscipiunt, inculcari, & juramenti instar esse contendit: ex eo vero irrefragabiliter sequi, quod Pontifici jus fasque sit, reges ob hæresin deponere, & hanc consequentiam a *Jansenistis* ipsis vehementissime *Jesuitis* objici, imo hæresin ex hoc capite illis imputari, allegatis auctoribus, probat. Negat autem sententiam illam a *Jesuitis* nuper excogitatam, sed antiquam, & a *Gregorii* VII temporibus hucusque defensam esse; a Pontifice etiam qui nunc vivit, cujus sanctitatem *Arnaldus* celebrat, & ab eo *galerum Cardinalitium* sperare putatur, non minus atque a Prædecessoribus ejus foveri dicit, quod ex *responsione Papæ ad Clerum Gallicanum* pateat. Imo *Cap.* III contra *Apologistæ* Catholici assertionem statuit, *Clerum Gallicanum* non tantum tempore *Ligæ*, vel ut ineptissime objiciatur, ex doctrina *Buchanani*, sed omnium doctorum Pontificiorum, eandem sententiam tenuisse, atque etiam nunc, si libere loqui liceat, professurum esse, licet metu regiæ potentiæ nuper anno 1682 contrarium decreverit. Regem certe pervincere huc usque non potuisse, ut Sorbona *Archi-Episcopi Strigoniensis* theses oppositas condemnaret; Cleri vero decretum a *Lovaniensibus* jussu Pontificis condemnatum fuisse, & ab aliis Academiis atque Episcopis idem exspectari. Verissimum itaque esse, quod *Cardinalis Perronius* Anno 1615 in oratione notissima, & ante paucos annos a Clero Gallico publice probata, asseveraverit, ne unicum quidem Doctorem Theologum aut JCtum, nullum etiam decretum seu Concilii, seu Parlamenti aut Magistratus Ecclesiastici vel Politici cujuscunque allegari posse, quo negetur Pontifici jus esse subditos juramento liberandi, si rex aut princeps in hæresin incidat, sed Calvini tempore negativam opinionem demum enatam esse eundem fateri. Objicit etiam iterum adversario, quod ipse & *Jansenistæ* alii hoc ipsum dogma adversus reges, quod Refor-

matis per summam calumniam tribuunt, Clero imputent, atque adeo falsi & bilingues sint. Provocat ad tractatum cujusdam, qui se *Renatum Clericum tonsuratum Archiepiscopatus Parisiensis* nominat. Id quoque urget: esse & manere nihilominus axioma istud Papismi, etsi vel totus Clerus Gallicus, vel pars ejus, a cæteris regnis in isto articulo dissentiat, aut Pontificis potestatem concilio subjiciat. Neque enim satis tutum ipsum Galliarum Regem a periculo dogmatis illius fore, quod tot monachi, etiam in Gallia, & innumeri ex plebe Pontifici devota, saltem tacite pro vero habeant, & ad id credendum a *Sacerdotibus confessionariis* facile & tecte instrui possint; nec Imperatori, aliisque Regibus Catholicis aut Protestantibus profuturum esse, si Clerus Galliæ singulariter discrepet a sententia, omnibus aliis Romanensibus probata, cui innixus nefarius aliquis, jugulum Regis sui, a Pontifice condemnati, petere audeat, & heroico hoc facto cœlum mereri se posse credat. Sic firmato theoremate pergit *Cap.* IV ad praxin, ostendens, quod rebelliones contra Imperatores Orientis & Occidentis a Pontificibus Romanis excitatæ fuerint, quæ excommunicationes adversus Reges fulminatæ, quæ exemtiones & immunitates Clericorum prætensæ & usurpatæ contra legitimum Regum & Principum imperium; quanquam verum sit, Galliæ Reges non semper damnum ex attentatis illis sensisse, sed mascule restitisse. *Cap.* V de rebellionibus in Anglia per Pontifices concitatis multa exempla affert, maxime *Thomæ Archiep. Cantuar.* quem Sanctum celebrant, & quomodo Papa regnum illud *Philippo Augusto* Galliæ regi donaverit, nec conciliari *Johanni* Angliæ regi potuerit, priusquam hic proprietatem regni Pontifici resignaret, & Feudi nomine ab illo recognosceret, atque tributarium faceret. unde exactiones secutæ sunt, de quibus ipsi eorum temporum scriptores monachi vehementer queruntur. *Cap.* VI narrantur machinationes contra *Elisabetham* Anglorum Reginam, immissis plurimis, Pontificis auctoritate, sicariis. Eidem imputat patratam *Guilielmi Auriaci* cædem, tentatam etiam *Mauritii*; neque *Ligam*, & quæ per eam in Gallia crudelissime facta sunt, ex alio principio, quam ex hac de jure Pontificis sententia emanasse. *Cap.* VII *conjurationis pulverariæ* in Anglia exemplum proponit, & ut ejus sceleris convicti summa tamen cum obstinatione supplicium passi sint, ob religionis Catholicæ incrementum, quod

per

per scelus illud eventurum esse sibi persuaserant: neque alio spiritu actum *Ravalliacum* Henrici IV parricidam. Refutat quæ pro excusandis pontificiis consiliis afferri solent; nec *Constantiensis* concilii decretum, quio tyrannicidia improbari videntur, quidquam virium habere, cum palam excipiantur a *Jesuitis*, aliisque auctoribus *Romanensibus*, reges a Pontifice condemnati. *Cap.* IIX iterum ad Britannica redit, & *Caroli* I supplicium, quod Reformatis *Puritanis* a Romanensibus imputari solet, ab his ipsis, qui fanaticis sese personati immiscuerint, procuratum esse, allegatis auctoribus, maxime *Molinæi* Regii Cappellani libro, cui nomen *Philanax*, demonstratum it. Respondet etiam *Arnaldo*, qui ista, & conjurationis nuperæ *Colmanni* culpam a *Pontificiis* amoliri voluit, & subornationes testium Presbyterianis imputatas in Romano-Catholicos, quos nominat, retorquet. Multa habet pro defensione *D. Oates*, *Bedlonii*, *Dugdalii* & aliorum, de quibus omnibus ad Acta typis vulgata provocat. Denique etiam fraudibus istorum factum esse scribit, ut conjurationis crimen *Montmuthio* Duci & Comiti *Schafsberiensi* Anno 1678 impingeretur; detecta tamen postea eorum innocentia a quodam ex complicibus. Maxime vero incendia urbis *Londinensis* maleferiatis istis attribui debere tradit, quod a Sacerdotibus instruantur, meritorium esse, si quis domum hæretici incendat. Quod vero deprehensi in criminibus, & a testibus convicti, nihilominus pertinaciter negantes moriantur, ex vinculo conscientiæ fieri ait, quo ab iisdem Sacerdotibus ad silentium constringuntur, æternæ felicitatis spe proposita. Notabilem denique narrationem adjicit de *Thoma Witte*, alias *Wittebread*, Provinciali Jesuitarum, conjurationis causa supplicium passo, quem Wirtebergensem fuisse scribit, qui multoties mutata persona, modo Judæum, modo Reformatum, modo Anabaptistam, aut Quackerum, imo fatuum quoque simulaverit, ut tanto securius falleret, & destinata exequeretur. *Arnaldum* vero admonet librorum suorum vel sociorum ex Jansenistis, in quibus *Garneti* aliorumque Jesuitarum jactata in Anglia martyria ipsi deriserint: & tandem Maimburgio minatur editionem *historiæ Jesuiticæ*, si hac *de Papismo* non sit contentus.

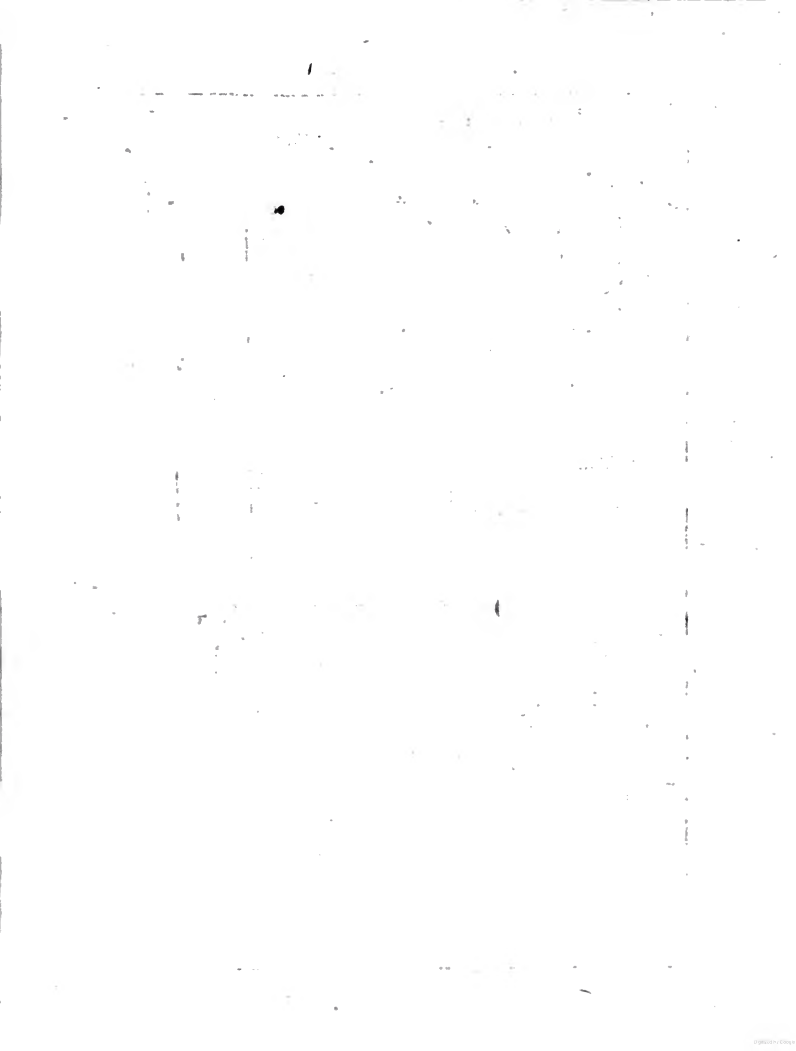
L'HOMME ARTIFICIEL ANEMOSCOPE, OU prophete physique du changement des temps, par Mr. Comiers d'Ambrun Professeur de la Mathem.

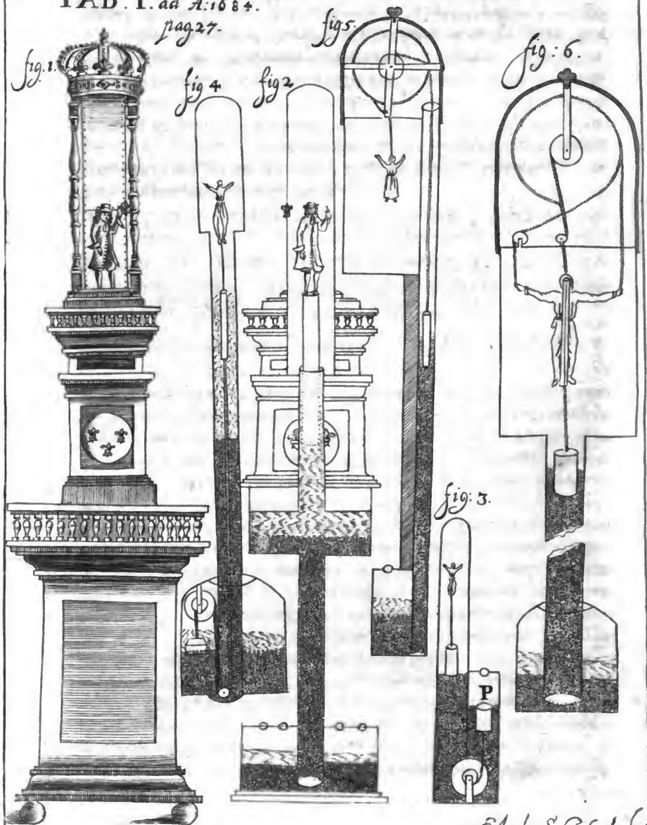
h. e.

Homo artefactus anemoscopus, sive Propheta physicus de mutatione temporum, auctore Dn. Comiers d' Ambrun Prof. Math.

Insertus Mercurio Gallico mensis Martii 1683. p. 164 seqq.

EX quo eruditorum quorundam virorum industria viam ac rationem inuenit, aeris illius, qui nobis circumfusus est, grauitatem ad pondus exigendi, & inde prædicendi temporis vicissitudines; eam rem dignam judicarunt plures alii, ad quam ulterius excolendam atque perficiendam suas cogitationes & studia conferrent. Hinc a viginti circiter annis tot Barometrorum (ita enim vocare machinas isti fini accommodatas placuit,) formæ differentes excogitatæ fuerunt, quas inter locum haud postremum obtinet tubus vitreus Dn. Ottonis de Guericke, qui ligneum quendam virunculum inclusum gerit, utriusque indicem tempestatis. Utut vero alii Auctores suorum inventorum fundamenta scriptis sat dilucide exposuerint, laudatus tamen Vir Clarissimus machinæ suæ construendæ rationem dissimulauit, nec credere visus est, ullum unquam Philosophorum in reconditi artificii cognitionem absque sua opera venturum. Quo ipso permotus Professor quidam Parisiensis Dn. Comiers d' Ambrun, parvo opusculo, quod Mercurio Gallico insertum fuit, erudito orbi ostendere voluit, sibi quoque perspectum, nec adeo abstrusum, ut vulgo habeatur, esse modum parandi illud machinæ genus, in quo imaguncula hominis lignea & pluvias & ventos & sereniora tempora intuentibus digito exerto demonstret. Tetigisse vero eum rem acu, ac in inventum Guerickianum penetrasse, testantur, quos arcani sui participes Dn. Guericke esse voluit. Et sane, cui, quæ de conficiendis Baroscopiis doctissimorum Anglorum par, Robertus Hooke *præfam. in micrographiam*, & Henr. Oldenburgius *Act. philos. Anni 66, mens. Jun. numero 2. p. 101*

TAB. I. ad A:1684.
pag.27.
fig. 1.
fig 4
fig 2
fig 5.
fig: 6.
fig: 3.
P
E Andre Sohn. sculp. sinf

1.p.101.seq. & menf. Jul. num.1.p. 135 tradidere, aut quæ de Thermometrorum novis quibusdam inventis P. Franciscus Lana] *in prodr. Artis Mag. italice scripto part. I, c.7* docuit, lecta ac visa sunt, illi perquam facile fuerit, Homuncionis anemoscopi artificium divinare. Quinimo P. Schottus id diserte explicuit *in Technica Curiosa c.21. p. 46*, quando post relatam inter Mirabilia Magdeburgensia statuam illam ligneam aeri innatantem, annotationes quasdam subjecit, quas lectori curioso perlegendas relinquimus.

Ut autem ad Tractatum Dn. Comiers veniamus, occupatur prima ejus pars in ostendenda falsitate assertionis, qua statuit Dn. Guericke, virunculum istum, tubo vitreo inclusum, prædicere Cometas posse. Inde quædam pauca de gravitate aeris ad aquam & mercurium comparati sequntur, ac postea ventorum natura & proprietates latius examinantur. Ultimo loco constructio homuncionis anemoscopi proponitur, quam ex Auctore subnectere, mutato sermone, visum fuit:

Disci, inquit, *haud difficulter potest è figura mea 2. constructio ejusmodi virunculi, qui ascendat, quoties aer ingravescit, & delabatur, quoties pluit, imo antequam pluvia destillat. Nam dum vapores defluunt, gravitas aeris minuitur. Quando solus Mercurius adhibetur, differentia altitudinum virunculi non poterit esse ultra duos aut tres pollices ad summum: qui vero in quavis minima mutatione gravitatis aeria observare cupiunt, quomodo se tollat ac demittat ista imaguncula,* TAB. I.
illi adhibebunt structurum, quam monstrat figura 3. Quoniam enim homuncio ille ad ima fertur per æquipondium ferri solidi P, quod Mercurio capsulæ innatans, tantum se elevat, quantum, aeris gravitate decrescente, Mercurius tubi descendit, & in capsulam ferream decurrit; certe virunculus talis eodem modo delabetur, quo ille Domini Guericke, secundum proportionem, qua aeris gravitas imminuetur, seque præcipitabit, ut prorsus dispareat, quoties aer subito notabilem ponderis quantitatem perdet. Potest etiam effici, ut iste virunculus semper in aere librari videatur. Artificium facillimum est, sufficiuntque figuræ 5 & 6 ad illud bene comprehendendum. Consistit in duplici rota, quam abscondere debet tabulatum calanticæ ferreæ bene cœmentatæ, cum culmine columnæ cavæ vitreæ; totum vero opus tegendum est corona quadam regia, qualis in figura 1 apparet. Observatu autem dignum est, quod in his duabus con-

ſtructionibus virunculus feratur motu contrario illi, qui eſt figura 2 & 3 Nam quando Atmoſphæra levior reddetur per ventos, qui aerem ſuſtinent, Mercurius tubi magis deſcendet, & æquipondium ſive maſſa ferrea, quæ ſupra mercurium eſt, pariter delabendo elevabit virunculos in figuris 5 & 6. Apparet quoque ratio, cur in figura 4 virunculus aſcendat eadem proportione, qua aeris pondere imminuto Mercurius tubi interior ſe demittit; & quare viciſſim in figura 3 idem virunculus notabiliter delabatur ad 13 usque pollices, dum Mercurius deſcendens, inque capſulam ferream ſe abdens, æquipondium ad unum pollicem ſolum elevat; id quod ex illa duplici trochlea dependet.

JOANNIS BAPTISTÆ DE LUCA R. E. CARdinalis &c. Relatio Curiæ Romanæ, in qua omnium congregationum, tribunalium, aliarumque jurisdictionum Urbis ſtatus ac praxis dilucide deſcribitur &c.

Coloniæ Aggrippinæ, apud Arn. Metternich, 1683. in 4.

ETſi in antiquioribus Eccleſiæ Chriſtianæ monumentis nihil legere eſt de *Curia Romana*, qualem Pontifices R. poſt ſextum ſeculum a Chriſto nato paulatim inſtituere cœperunt; cum non eccleſiaſticam tantum, ſed civilem etiam eamque ſummam in orbe Chriſtiano poteſtatem ſibi arrogarent; a ſeculo tamen undecimo, quo Gregorius VII, Hildebrandus antehac dictus, Papam ſe conſtituit, ſatis innotuit *Curia Romana*, cujus *Relationem* nominatus ſupra Cardinalis heic exhibere voluit. In qua formam regiminis modumque imperii Pontificii longe lateq; per orbē Chriſtianum diffuſi deſcribit. ideo enim in *primo* ſtatim, ut vocat, *diſcurſu* tradit, *curiam Romanam majora tractare negotia quam aliam quamcunque orbis curiam; eamque eſſe omnium aliarum forenſium curiarum matrem, ac majorem totius Chriſtiani orbis merito dicendam: quia totius catholici orbis cauſas eccleſiaſticas vel ſpirituales univerſaliter agat; ac etiam ejusdem orbis cauſas temporales &c.* addit: totam hanc conſtitui *per ſolum Papam, a Deo* ſcilicet *immediate poteſtatem habentem.* Id vero ne mirum forte cuipiam videatur, *diſcurſu II* oſtendit: Papam plures perſonas gerere, & ſub illis infinitam poteſtatem habere. Sed cum ad ampliſſimam Jurisdictio-

risdictionem exercendam, opus sit multorum ministerio; inde longo ordine recensentur officia & jura Legatorum, Nunciorum, Cardinalium, Secretarii status, Præfecti palatii, Datarii, & similium officialium, cum diversarum congregationum descriptionibus. In discursu XXXII prolixe de *Tribunali* seu *auditorio Rota* agit, ostendens simul pag. 201, *moderno tempore longe majorem esse numerum causarum profanarum seu temporalium urbis & status ecclesiastici, quam antiquiori tempore.* In disc. XLV, de Oratoribus Regum, Principum, Rerumpubl. ac civitatum, ad Pontificem missis, exponit: quoniam illi, ut ipse loquitur, *magnam figuram* in curia dicta faciunt. Sub calcem libri rerum & verborum indices subjuncti leguntur satis copiosi, qui lectori rerum in hoc libro varietatem indicare possunt.

TRAITTE' DES EXCOMMUNICATIONS par M. PHBT. C.

a Dijon, aux depens de l' Autheur, 1683. Avec approbation, hoc est:

Tractatus de Excommunicatione, auctore M. PHBT. C.

Divioni, sumtibus Autoris, 1683, in 12. cum approbatione.

Sicut inter controversias, in ipso Papatu acerrime agitatas, non exigui momenti est, quæ circa jura excommunicationum occupatur, ita post alios multos de ea speciatim commentari operæ pretium duxit Auctor hujus libri, qui, si titulo fides habenda, *cum approbatione* nunc prodiit. Dubia vero redditur hæc nobis, tum quia nuspiam approbatio apparet, tum quia idem absque approbatione Lugduni dicitur impressus. Negotium omne ita agit, ut nec Pontificum juribus derogare, nec libertati Ecclesiæ Gallicanæ & Regum suorum auctoritati præjudicare velle videatur. Interim diffiteri non poterit curatius paulo librum inspiciens, Auctorem, licet Pontificum excommunicationes rigidiores excuset sæpissime, magis tamen Principum secularium potestati absolutæ favere. Id vel ex eo colligere licet, quod nolit eo extendi debere aut posse excommunicationem Papæ vel Episcoporum, ut societatem quoque civilem dirimat, & subditos

ditos ab obſequio & juramento fidelitatis abſolvat. In plerisque Hiſtoricum agit, & propoſitis aliorum judiciis proprium non ſemel ſuſpendit.

Volumen totum triginta abſolvitur capitibus, quibus originem & progreſſum excommunicationis a temporibus Chriſti ad noſtram usque ætatem enarrat, multaque circa eam notabiliora examinat partim, partim recenſet. Ordo quem ſequitur eſt ſeculorum ſeries, ita ut ſingulis ſingula tribuat capita, aliquibus vero plura, illuſtriora nimirum exempla, & quæ alia ad excommunicationis proceſſum & jura pertinent, ſejunctim conſiderans.

Orditur tractationem ab excommunicationis definitione & uſu ante Chriſtianiſmum, convenientiam & differentiam ab exemtione a ſocietate civili monſtrat, & exempla antiquiora tum ſacra tum profana adducit, alia huc falſo trahi ſolita excludens. Circa *primum ſeculum*, ſecundum cujus doctrinam & praxin de rebus Eccleſiaſticis certiſſime judicari dicit, notat Chriſtum neminem excommunicaſſe, nec poteſtatem civilem exercuiſſe, multo minus Apoſtolis leges ſtatus præſcripſiſſe, vel autoritatem civilem dediſſe. Exponit præceptum Chriſti Matth. XIIX. 15. 16. 17. de excommunicatione vulgo explicatam, ſimul Canoniſtas refutans, tum hoc tum alio loco, 1. Cor. V. 1. ſeqq. abutentes. Deſcribit excommunicationem hujus ætatis per fugam ſocietatis eorum, qui doctrinam & mores corrumpebant, talem, ut cognoſcerent actiones ſuas ab Eccleſia damnari & ita converterentur, non excluſionem a functionibus civilibus. *Seculum II* cum reliquis perſecutione funeſtis fidei ac morum regulas eſſe pronunciat, & quam caute illis temporibus in excommunicationibus ſe geſſerint, ex Canonibus Apoſtolicis (quos ideo ſecundo ſeculo inſerit, quia incertum, an ab Apoſtolis ſint conſignati) Conſtitutionibus S. Clementis & teſtimoniis Papæ Eleutheri atque Victoris I confirmat. *Seculo tertio*, licet perſecutiones in eo fuerint atrociſſimæ, Eccleſiam tamen excommunicaſſe obſervat ex Origine & Tertulliano. Cyprianum allegat & alios, exemplum Diaconi a Pomponio ob ſtuprum virgini illatum excommunicati recenſentes. De ſchiſmate Novatiani pauca addit, notans ſchiſma cauſam eſſe excommunicationis. Ex *ſeculi quarti* hiſtoria litem Meletii Epiſcopi Lycopolitani & S. Petri Epiſcopi Alexandrini ſe invicem excommunicantium, & de excommuni-

municatione controvertentium memorat, Canonem Concilii Nicæni de non recipiendis alibi excommunicatis adducit, turbas per excommunicationes excitatas profert, Catholicis hæreticos, his illos, utrisque se invicem excommunicantibus, & tum demum cœpisse fieri negotium status accurate observat. Dehinc capite peculiari *excommunicationem Theodosii* ab Ambrosio factam, examinatam per certas reflexiones & multis rationibus excusatam, inimitabilem tandem esse demonstrat, appendicis loco *excommunicationem Eudoxiæ*, tanquam priori similem annectens. *Seculo quinto* multorum Conciliorum studium in rite disponenda potestate excommunicandi insigne fuisse narrat, eorum decreta recenset, & incrementum potestatis clericorum exemplo Anastasii atque Euphemii comprobat. Colligit etiam, *casus reservatos* & *absolutiones cum reincidentia* tum cœpisse, ex Episcopi Synesii negata Lamponiano excommunicato, licet pœnitenti, absolutione, nisi in periculo mortis, eaque adhuc conditionata. *Seculo sexto* abusui excommunicationis intolerabili mederi tentarunt non modo Concilia & Patres, sed etiam Imperatores: unde de *autoritate laicorum in materia excommunicationis* prolixius disceptat. Producit exemplum Theodelindæ; leges Justiniani; Concilii Toletani XII decretum, de Imperatorum potestate excommunicationes impediendi & tollendi; ipseque tandem in favorem Principum tanquam Episcoporum ad extra decidit. *Seculo septimo* Episcopi Galliæ, Ebrodunensis & Vapincensis, arma contra Principes sumserunt: dejecti vero in Concilio Lugdunensi & Catalaunensi. Movebatur quæstio hoc tempore, *an cum excommunicatis communicari queat*, ad quam affirmative respondetur. *Seculo octavo* Metropolitani eandem, quam alias Concilia, auctoritatem sibi vindicarunt. *Excommunicatus* est *Imperator Leo* Isauricus, ut prolixe narratur: *Rex Chilpericus depositus*, quamvis absque ratione: successor ejus Pipinus agnoscebatur, interveniente Papa. Orta tum est opinio, Pontifices habere jus liberandi subditos a fidelitatis juramento. Verum huic Gallia mascule restitit. *Seculo nono* Clerus potestate accepta abutebatur in Ludovico Pio Imperatore, restituto tamen postea a Magnatibus. In Gallia etiam in civilibus imperium prætendebat. Notat præterea Rhotaldi ab Hincmaro, quem Baronius ex nimio absolutæ Curiæ Romanæ potentiæ amore vituperat

excommunicati appellationem ad Papam, & hac occasione de *appellationibus a censuris ecclesiasticis* speciatim agit, varias de iis sententias adducit, eas ut legibus primitivæ Ecclesiæ contrarias primum rejicit, dein vero ob tot annorum usum & leges Ecclesiasticas ita jubentes non amplius dubias reddi debere concludit. *Seculo decimo* & sequentibus, barbaries tanta invasit clericos, ut gladios contra excommunicatos strinxerint, & bella sacra excitaverint: iidem circa matrimonialia autoritatem omnem sibi arrogarunt, eamque contra Leonem VI, Ottonem M. Imperatores, & Robertum II Regem Franciæ exercuerunt. *Seculo undecimo* Henricus IV Imperator excommunicatus est, Pontificesque cum Imperatoribus de investitura Episcoporum litigarunt. Berengarii hæresis eodem tempore turbas dedit gravissimas: damnata hoc fulmine est hæresis incestuosorum, & excommunicationes argento redimi cœperunt. *Seculo duodecimo* præter excommunicationem Philippi I Regis Franciæ, & Alphonsi Regis Arragoniæ, controversia erat maxima inter Henricum Angliæ Regẽ, & Thomam Archiepiscopum Cantuariensem, de sacerdote homicida, cujus pœnam uterque sui esse fori asseverabat. Episcopi Franciæ & clerici Regibus juramento fidelitatis obstringebantur. *Seculum decimum tertium* nihil circa excommunicationes innovavit. Hinc Autor digressione facta de *criminibus excommunicationis reos facientibus:* de *excommunicatione eorum, qui clericum vel injuria vel contumelia lædunt:* de *processu in excommunicationibus triplici*, per accusationem, per inquisitionem, & per denunciationem: de *sententia duplici*, Canonis & Juris: de *excommunicationibus ipso facto:* de *sententiis in criminibus notoriis* seu declaratoriis: de *excommunicationum effectibus*, de *excommunicationibus minoribus*, *irregularitatibus & interdictis*, tam localibus quam personalibus: & denique de *absolutionibus* earumque speciebus variis, copiose non minus quam erudite disserit. Dein confert se ad *seculum decimum quartum*, & quomodo magis magisque Clerici omne imperium civile eripere tentarint Principibus, demonstrat. Laudat vero illos, qui scriptis & factis, iniquis his prætensionibus præsertim in Gallia se opposuerunt. Ex *seculo decimo quinto*, quæ in Conciliis Basileensi & Constantiensi de excommunicationibus disceptata sunt, enarrat. Damnatos memorat Wiclefium, Johannem Husss, & Hieronymum Pragensem, tan-

quam

quam rigidos nimis excommunicationis censores, licet cum Johanne Gersone eodem tempore approbato convenirent. Clerus Galliæ moderationis amans, immoderatos excommunicationum usus per certa decreta Concilio Basileensi inserta temperavit. *Seculum præsens cum antecedente* paucissimis attingit, novo volumine, quia excommunicationum fertilissimum fuerit utrumque, varias Doctorum sententias methodice propositurus; duabus saltim in antecessum considerationibus circa hæc secula postrema commendatis, quarum prior censuras, quæ Principes invaserunt, & bono publico obfuerunt, altera constitutiones circa censuras receptas attendit.

TRANSITUS

Lunæ, & Stellæ in medio corpore Leonis infimæ Tychoni, alias in ventre Australioris,

Anno 1683, die Saturni, 13 Novemb. st. n. mane observ.

GEDANI

a

JOHANNE HEVELIO.

QUi Rerum Cœlestium penitiora indagare student, satis superque exploratum habent, quantum Occultationes, nec non Transitus Fixarum & Lunæ contribuere valeant, tam ad motum Lunarem (qui abunde adhuc sæpius a vero aberrat) magis magisque corrigendum, quam ad differentias Meridianorum explorandas ac confirmandas. Sed dolendum, adeo paucissimos inveniri his rebus invigilantes, inprimis ad minores Fixas attendentes. Mihi profecto nihil unquam exoptatius obtingit, quam si tales observationes deprehendere liceat, easque accurate determinare. Proinde etiam ad hanc Conjunctionem, Lunæ videlicet & dictæ Stellæ in Leone vigiles direxi oculos, cum perspicerem posse minimum arctum contingere transitum. Oriente igitur Luna, atque stella in oculos incurrente, protinus deprehendi dictam stellam Cornui superiori Lunæ lunatæ decrescentis (phasi bene notabili, in cujus confinio luminis & umbræ, Mons Ætna præ aliis maculis eminebat) satis arcte adhærere; sed Conjunctionem ipsam

jam transiisse, paullo ante, quàm Stella cum Luna sub adspectum nobis veniret. Nihilominus tamen arrepto Telescopio & Micrometro dimensus primum sum, & quidem singulari ratione, quanta fuerit genuina distantia hujus Stellæ a superiori Cornu Lunæ, tempore scilicet Conjunctionis (quod bene notandum) etiamsi jam præterita esset; atque ita reperi eam non nisi 6′, 5″ extitisse, in ipsa Conjunctione, tempore scilicet correcto, hora 12, 9′, & Lunam arctissimum celebrasse transitum. Deinde majoris certitudinis gratia etiam diversas distantias cepi hujus stellæ, non a limbo Lunæ, ut fieri plerunque solet, sed a linea illa perpendiculari, quæ per cornua & centrum Lunæ ducitur, ut eo certior essem, de ipso momento Conjunctionis Lunæ & hujus Stellæ. Nam ex omnibus illis Observationibus, sive distantiis, idem tempus Conjunctionis prodire oportet, si accurate omnes illæ distantiæ sint captæ: prout quilibet curiosus harum rerum facile experiri poterit. Diameter Lunæ hoc tempore extitit 31′, 56″. Ex quibus observationibus non dubito, quin quilibet Rerum Uranicarum cultor locum Lunæ tam ex Rudolphinis, quam aliorum Auctorum Tabulis, dummodo hujus stellæ verum locum possideat, rite examinare possit.

Observationes.

Ordo observationum.	Temp. sec. horol. ambul. Hor.	′	″	Distantiæ Stellæ & Lunæ Micrometro captæ, a perpendiculari per cornua & centrum ducta.	Distantiæ Stellæ & Lun. °	′	″	Tempus ex altit. Correct. Hor.	′	″
1.	12	31	0	Dist. inventa est part. 3300	0	25	6	12	51	0
2.	12	39	20	Dist. inventa est part. 3900	0	29	39	12	59	20
3.	12	45	20	Dist. inventa est part. 4400	0	33	27	1	5	20
4.	12	51	0	Dist. inventa est part. 4800	0	36	30	1	11	0
5.	12	54	13	Dist. inventa est part. 5100	0	38	46	1	14	13
6.	1	1	0	Dist. inventa est part. 5600	0	42	35	1	21	0
	1	14	10	Altitudo Procyonis.	32	26	0	1	34	9
	1	17	10	Eadem altitudo.	32	47	0	1	37	28

DE

DE NUMISMATIBUS QUIBUSDAM abstrusis Imp. Neronis disquisitio per epistolas inter V. Cl. Carolum Patinum D.M.P. & Johannem Henricum Eggelingium, Reipubl. Brem, Secretarium. harum editorem.

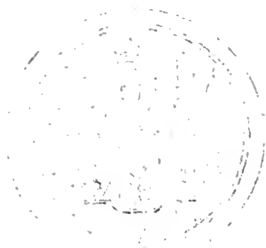
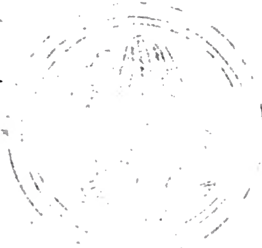
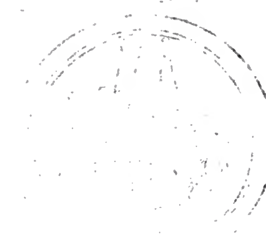
Bremæ apud Hermannum Brauerum 1681 in 4.

INter eos, qui præclarissime meriti de re nummaria eruditaque antiquitate fuerunt hactenus; celebre nomen indeptus jamdudum est vir illustris laudatusque a nobis alias, CAROLUS PATINUS, medicus antehac Parisiensis, nunc Patavinus. Is enim, uti suismet sumtibus ingentem numismatum vetustorum sibi comparavit supellectilem, ita longe plurima illorum luci exposuit publicæ, luculentasque illis explicationes atque interpretationes pro ea, qua pollet, abstrusæ antiquitatis notitia subjunxit. Et primum quidem *antiqua numismata familiarum Romanarum*, quæ ab Urbe condita ad tempora usque Augusti floruere, ex bibliotheca Fulvii Ursini cum adjunctis Antonii Augustini, episcopi Ilerdensis, recognita atque aucta Parisiis anno 1663 in fol. edidit. Dein *Imp. Romanorum numismata ex ære media & minima forma* descripsit atque enarravit, quæ Argentinæ 1671 in fol. prodierunt. Cui operi anno subsequente 1672, submisit *Thesaurum numismatum*, Amstelodami in 4 evulgatum. Horum cum aurea nonnulla, alia argentea, plurima sint ænea, ea secundum materiæ dignitatem disposuit, sicque dispositis interpretationis aliquid ex vasto eruditionis suæ thesauro subdidit. Inter ænea, & tria illa, quæ tabella nostra repræsentat, cap.V, p. 100 & 101 conspiciuntur. Horum autem tantum abest, ut interpretem agere instituat Patinus, ut alium potius Oedipum, qui id ænigmatum solvat, sibi dari exoptet. Nam & suo loco expertus est non semel, quod magnus ille Musarum Hercules Scaliger in Scaligerianis p.222 professus est, multa in nummis & inscriptionibus antiquis latere, quæ nos fugiant. Ita autem de prioribus duobus nummis : *Prospere*, inquit, *adveniet qui horuncce nummorum solvat ænigmata.—Nostram in conjectando agnoscimus tenuitatem, cum præsertim idem ipse typus & monstrosis Diis, nimirum Ægyptiis conjunctus sit, & capiti Alexandri M.*

 Tanta

Tanta istius expositionis aviditate tenemur, ut libenter rem pro umbra desereremus, explicationemque nummorum ipsis nummis antiquis, quamvis maximi pretii, compensaremus. De tertio nummo id saltem conjicit, eum in Græcia, quod latinis insignitus sit characteribus, non esse cusum, *cætera* autem *non constare* sibi dicit. Oedipi igitur partes in his nummis explicandis suscipere voluit Vir Clarissimus reique nummariæ peritissimus *Joh. Henricus Eggelingius*, Reipubl. Bremensis Secretarius, persuasusque apud animum suum, hæc tria numismata non alius imperatoris, quam Neronis esse, perscripta ad Patinum epistola, suas illi de iisdem tribus numismatis divinationes exposuit. Est autem ei, ut ad rem veniamus, quæ turrito capite in primo nummo conspicitur persona, Imperator Nero, habitu Apollinis tanquam tutelaris Græciæ Deus. (Occasionem ipsi sic sentiendi dedit signum ℞, quod in Neronis solius, non item aliorum Imperatorum nummis reperiri ait.) Quæ turrita & ipsa Imperatori coronam imponit, urbs Olympia, ob partam a Nerone in Olympico aliisque certaminibus victoriam; quæ ab altero Imperatoris stat latere, Idæus Hercules, autor Olympici certaminis. Quatuor Sphinges alatæ, Apollinis oraculis & ænigmatica sapientia involuti symbola; & denique figuræ sub solio decumbentes Eggelingio non minus, quam Patino, duo videntur esse fluvii. Quod alterum nummi latus attinet, quo larvæ duæ diductissimi rictus exhibentur, has ad Tragœdias, quas Nero personatus cantitavit, atque adeo ad Herculis forte insani, vel Amphitritis Neptunique, vel alius cujusdam personæ argumentum spectare conjectat; quanquam trepide id admodum ac titubanter. Reliquos autem duos nummos, in quibus Alexandri M. signata est facies, absque omni dubitationis nubilo Neronianos agnoscit. Alexander enim Eggelingio Nero est, qui Alexandrum uti forma, sic studiis quoque exæquare voluerit, legionem etiam ex Italicis senum pedum tyronibus conscriptam, *Magni Alexandri phalangem*, teste Suetonio, appellaverit, concubinasque in expeditione Gallica tonderi ad virilem modum, securibusque ac peltis Macedonicis instrui, eo quod coiisse cum Alexandro M. Amazones acceperat, curaverit. Sabinas, quæ in tertii nummi facie altera visuntur, ad ludos Circenses, in quibus Nero sæpe aurigavit coronatusque est, referendas esse audacter asseverat Eggelingius, loco Maronis quodam, Æneidos l. VIII

v. 53 &

TAB. II. ad A: 1683.
pag. 37.

v. 53 & seqq. inductus. Respondit Patinus ad has Eggelingii litteras Bremæ V Idus Julii anno 1673 scriptas, ostenditque has ejus suspiciones, quam speciosæ etiam prima fronte videantur, magnis admodum difficultatibus obnoxias deprehendi. Nam primo signum illud ℞ non in Neronis tantum, sed & in Trajani, Caracallæ, & Alexandri Severi nummis conspici attestatur. Deinde non Imperatorem agnoscit in primo & secundo nummo turrito capite sedentem, sed Deam, toga muliebri indutam; quam opinionem & in Thesauro supra laudato jam exposuerat; & quamvis Sphinges adesse fateatur Apollini sacras, tamen alium cujuscunque urbis, quam Olympiæ Genium esse, qui Deæ sedenti coronam imponit, existimat. Figuram illam, quæ a dextro Deæ adsistit latere, non Herculem Idæum, sed Smyrnam urbem, quæ & aliis in nummis bipenni insigniatur, designari suspicatur; additque sub finem, non Neronem tantum, sed & alios Imperatores, Caligulam inprimis & Alexandrum Severum, Alexandri M. acta & mores fuisse imitatos. Et ista quidem Basileæ d. 27 Septembris anno 1673 Patinus reposuit. Quanquam autem Eggelingius in litteris alteris d. 30 Decemb. anno 1674 exaratis profiteatur, se labellum compescere potius, quam obstinate defendere asserta sua velle, iisdem tamen notulas apologeticas pro stabilienda sententia sua subnexuit; in quibus præter alia illud potissimum regerit, non tam signum illud ℞ conjecturæ sibi suæ dedisse fundamentum, quam nummum tertium, qui Sabinarum raptum præfert; quippe qui nummis aliis, quibus Neronis appositus est titulus, quoad cælaturam & typum exacte conveniat. Patinus autem iterum iterumque Deam sedentem agnoscit in primo secundoque nummo, non citharœdum, in literis videlicet d. 18 Januarii anno 1675 ad Eggelingium datis. Sed & Eggelingius dimoveri a sententia se sua non fuit passus. Contendit quippe ulterius, hos nummos ad Imperatoris Neronis immodicum aurigandi studium, ac ludos Circenses Theatralesve esse referendos, & quia citharœdum sedere non concedat Patinus, Cybelem ipsam sedentem spectari ait, ludorum Circensium, secundum Eusebium scriptoresque alios autorem, hancque a civitate ludorum talium æditua, duos forte inter fluvios, quos binæ figuræ infra thronum cubantes exprimunt, sita coronari. Sphingibus merito ornari thronum, tanquam fortitudinis & industriæ symbolis;

bolis; geminas vero larvas ad satyricam saltationem, vel ad ea potius, quæ in prima dixerat epistola, referri posse. Alexandri denique M. equorum domitoris faciem esse additam, ob innatum Neronis equitandi studium. Reposuit isthæc Eggelingius ipsis Calendis Augusti anno 1675, & anno demum 1681 tam suas, quam Patini his de nummis epistolas exscribi typis publicis fecit, serius ad nos, nec nisi ipsius Clarissimi Editoris beneficio perlatas.

* * *

Nos vero, quanquam & ipsi singulare rei nummariæ & antiquariæ studium in Eggelingio demiremur, induci tamen argumentis illius nondum potuimus, ut tres nummos illos, quos Neronianos publice venditat, Neronianos esse crederemus. Et vero si similitudo illa qualiscunque Neronis cum Alexandro M. dare ansam Eggelingio sic conjectandi potuit, ecquid obstat, quo minus nos eosdem nummos *Caracallæ* potius, vel *Alexandri Severi*, quam *Neronis* esse existimemus; præsertim cum signum illud, quod solis Neronis nummis tribuit Eggelingius, etiam in Caracallæ & Alexandri Severi nummis expressum, referente Patino, conspiciatur. Ita autem de Caracalla Xiphilinus, Dionis epitomator, Guilielmo Blanco interprete: *Erga Alexandrum ita erat affectus, ut armis poculisque similibus, quibus ille usus fuerat, uteretur; eique complures statuas in castris, atque adeo in urbe collocavit; comparavitque phalangem ex solis Macedonibus, in qua erant hominum sedecim millia, eamque phalangem Alexandri cognominavit. Hi utebantur eodem armorum genere, quo vivo Alexandro armati fuerant.—Quibus rebus minime contentus sese Alexandrum Orientalem Augustum appellavit, scripsitque aliquando ad Senatum, animam Alexandri in corpus Augusti introiisse, ut quoniam illi fuerat vita brevis, in hoc viveret diutius.* Herodianus de eodem lib. IV historiæ sui temporis, vertente Angelo Politiano: *Ubi milites apud Danubium ordinavit, atque in Thraciam Macedonibus conterminam discessit, continuo alter Alexander evasit. Nam & memoriam Regis ejus omnibus modis renovavit, statuis, imaginibusque nulla non urbe poni jussis, Romamque ipsam Capitoliumque & templa universa refersit Alexandri simulacris.—Ipse prodibat Macedonico habitu, causiam supra caput gestans, & crepidas indutus, ac lectissimam manum in exercitu, phalangem Macedonicam appellabat, jussis ducibus nomina sibi ducum*

ducum Alexandri imponere; & denique Ælius Spartianus in vita Caracallæ: *egressus pueritiam, seu patris monitis, seu calliditate ingenii, sive quod se Alexandro Magno Macedoni æquandum putabat, restrictior, gravior, vultu etiam truculentior factus est prorsus ut eum quem puerum scirent, multi esse non crederent. Alexandrum M. ejusque gesta semper in ore habuit.* Accedit, quod cum urbem Alexandriam ab Alexandro ſtructam ſciret, ad illam quoque acceſſerit, cumque eo perveniſſet, ad Alexandri M. monimentum ſe contulerit, & quod Herodianus refert, paludamentum purpureum, & claris ſpecioſisque gemmis conſpicuos annulos balteumque, & quæcunque alia elegantiora ſibi dempta tumulo illius impoſuerit. Quemadmodum autem Imperator ſeculi III Romanus, qui *Severus* eſt cognominatus, *Alexandri* gaudebat & nomine & omine (natus enim eſt eodem die, quo Alexander functus vita erat, & quidem in æde Alexandro M. conſecrata, nutricem etiam Olympiadem, quo nomine mater Alexandri appellata eſt, Philippumque nutritorem unum aliquem ex ruſticis, quod nomen patris Alexandri M. fuit, ſortitus fuerat) ita nemo inter Imperatores Romanos omnes ſtudioſior ſollicitiorque Alexandri M. fuit imitator, quemadmodum & inter alia id quoque in illo reprehenſum ſcribit Lampridius, *quod se Alexandrum M. videri volebat*; *Legit* enim, teſte eodem Lampridio, *vitam Alexandri, quam præcipue imitatus est, etsi in eo condemnabat ebrietatem & crudelitatem in amicos.* Neminem etiam magis quam Alexandrum M. honoravit. Alexandrum enim M., ut idem commemorat Lampridius, *inter divos & optimos in larario majore* (in quo & Chriſtum cum Abrahamo habuit) *consecravit*; *Agoni etiam præsedit, & maxime Herculeo in honorem Magni Alexandri*; cumq; Trajanus morem potandi poſt ſecundam menſam usque ad quinq; pocula amicis militaribus conceſſiſſet, unum tantum poculum amicis exhibuit *in honorem Alexandri Magni. Elaborabat* denique (verba ſunt ejusdem Lampridii) *ut dignus illo nomine videretur, imo ut Macedonem illum vinceret, dicebatque inter Romanum Alexandrum & Macedonem multum interesse debere.* Quæ omnia dum paulo accuratius habemus penſi, non difficulter in id opinionis trahi nos patimur, nummos tres illos, quos Neronianos credit Eggelingius, vel Caracallæ, vel Alexandro Severo tribuendos eſſe. Alexandræi certe videntur eſſe, cum duo Alexandrum M. præ ſe

F ferant,

ferant, Lampridiusq; diserte attestetur, quod Alexander Severus (NB) *Alexandri figura nummos plurimos figuraverit, & quidem electreos aliquantos, plurimos vero aureos.* Sed quid vobis, inquiat quispiam, est turrita atque hastata primi nummi figura? Ea nihil minus nobis est, quam Apollo vel Nero citharœdus. Neronem equidem insignem fuisse citharœdum, & tanquam citharœdum vel Apollinem repræsentari in nummis aliis, non nescimus. Sed ubi hic cithara, vel arcus cum telo? Hæc enim Apollinis in nummis, non hasta, sunt insignia. Nos cum Patino & ipsi hastatam Deam quandam agnoscimus, & quidem vel Romam, victricem atque orbis Dominam, quæ & ipsa turrita (est enim turris, dicente Patino, solenne urbium ornamentum) in nummis cernitur; vel Pallada aut fortitudinem bellicam. Nam & hæc, uti in aliis Imperatorum nummis, ita in Alexandri quoque Severi, hastata cum victoriola exhibetur, quod observare nobis licuit in Viri perquam reverendi clarissimique, M. HENRICI MEYERI, Ecclesiastæ hic olim Nicolaitani, rarissimæ antiquitatis numismatis, quorum ingens adhuc numerus ab hæredibus ejus in hac urbe asservatur. Virtutem autem ipsam pro Alexandro Severo, seu, quem imitatur, Alexandro Magno hic exprimi, mirum nemini videri potest, in nummis antiquorum Romanorum paulisper volutato. Nam ut probe observavit incomparabilis nummorum veterum judex ac vindex Spanhemius in dissert. II p. 94 de præstantia & usu numismatum: *Romani optimo & arcano quodam consilio non divinos solum actus principum, sed ipsam agendorum normam promiscuis & quotidianis Nummorum usibus testatam consignatamque voluere. Hoc enim abunde tot præstantissimarum virtutum effigies passim in iis traditæ ostendunt, quæ nihil aliud, quam pictura loquens (ut poesin vocavit nonnemo) veram optimi status ac vitæ laudabiliter actæ imaginem continuo ante oculos ponit.*—Et mox: *Apposite illæ virtutes, quæ maxime Principes decent, & quibus publica salus potissimum incumbit, frequentius etiam traditæ; ita ut qui justitiam, æquitatem, clementiam, constantiam, fidem, indulgentiam, liberalitatem, munificentiam, providentiam & bellicæ virtutis argumenta crebro in nummis Cæsarum legit, speculum quoddam in iis principum, & gravissimi muneris requisita, eadem opera agnoscere sese fateatur.* Aut igitur Roma nobis est Dea illa, vel Virtus aut Fortitudo bellica; isque adeo, qui ad dextrum ejus latus

est

eſt conſtitutus, Mars Romæ Deus tutelaris & bellorum præſes, quæ ad ſiniſtrum coronam imponit Deæ, vel Boſtra, Colonia Alexandrina, ab Alexandro quippe Severo deducta, vel Alexandria Troas, quæ & in aliis Alexandri Severi nummis apud Patinum & Triſtanum repræſentatur. Inſignem enim victoriam de Perſis ac Parthis reportaverat Alexander Severus, unde & Perſicus Parthicusque a Populo Romano fuit ſalutatus; & quamvis trucidatus poſtea a Maximino eſſet, Senatus tamen, referente Lampridio, eum in Deos retulit, atque uti cenotaphium in Gallia, ita Romæ ſepulcrum ampliſſimum meruit; imo & dati ſodales, qui *Alexandrini* appellati ſunt; addita & feſtivitas matris nomine, atque ipſius, quæ Romæ religioſiſſime natali ejus die, Lampridii adhuc tempore fuit celebrata. Sphinges alatæ ſapientiam Alexandri Severi deſignant, quæ non minus, quam fortitudo & fortuna ad perficiendum belli aliquem ducem requiritur; vel fortitudinem & induſtriam ſimul juxta Plutarchum & Clementem. V. Spanhem. lib. cit. p. 217. Figuræ infra thronum cubantes ſunt & nobis fluvii, ſed non alii, quam *Euphrates* & *Tigris*, quippe celeberrima illa Alexandri Severi in Perſas expeditione in poteſtatem Romanorum redacti, quorum & mentionem fieri abs Herodiano in vita Alexandri Severi videas. Sed quid duo Mormones illi ſibi volunt, in altera nummi primi facie exhibiti? Si divinare & hic nobis licet, dixerimus, illos ad invidiam a tanto Imperatore averruncandam fuiſſe additos. Mos enim olim erat, ridicula quædam appendere vel illinere ad invidiæ averſionem, quæ *βασκάνια* Græce appellabantur. Turpia quippe quæ erant, contra faſcinum valere credebantur, ut cranium aſinæ, ſatyrica ſigna, veretra. V. Turneb. in var. de LL. p. 118. & lib. adverſ. 9. c. 28. Sed forte & hoc aliquid Alexandrinum eſt. Sane in alio quodam Alexandri Severi nummo Satyrus vel Silenus cernitur, nec abſurde conjicit Patinus, eum in Numiſmatis Romanorum Imp. f. 349 exhibens, eosdem Alexandro Severo honores, quos Alexander M. ſibi paraverat, in nummo iſto tribui. Ita autem Plutarchus in Alexandro Macedone, ſic transferente verba ejus Xylandro: *Aliud viſum Alexandro per quietem eſt. Satyrus ei conſpectus eſt eminus alludere, deinde volenti eum capere fuga elabi, tandem multa orantis & circumcurſitantis in manus venire. Conjectores nomen Satyri dividentes haud abſurde pronunciarunt: Sa Tyros, h. e. tua erit Tyrus.*

 In ul-

In ultimo nummo raptum Sabinarum non aliam ob causam sisti opinamur, quam quod a priscis Romanis ortus videri omnino volebat Alexander Severus. Neque enim in Neronianis tantum, sed in aliis quoque Imperatorum Romanorum, ut testis nobis Patinus est, numismatis observatur. Vero autem similem opinionem nostram & hic facit Lampridius, in vita Alexandri Severi id quoque memorans: *Volebat videri originem de Romanorum gente trahere, quia eum pudebat Syrum dici, maxime quod quodam tempore festo, ut solent, Antiochenses, Ægyptii, Alexandrini, lacessiverant eum convitiolis, Syrum archisynagogum eum vocantes & archierea.* Et iterum: *Syrum se dici noluit, sed a Majoribus Romanum. Et stemma generis depinxerat, quo ostendebatur, genus ejus a Metellis descendere*; quam originem suam, ut hic per Sabinarum raptum, ita in alio nummo per Romulum & Remum a lupa lactatos, quem Tristanus excudi fecit, subinnuere Alexander Severus voluit. Alexandræi igitur nobis hi nummi sunt, qui Neroniani videntur Cl. Eggelingio. Submittimus autem & has conjecturas *celeberrimi Patini*, aliorumque Polyhistorum judicio, facile mutaturi sententiam nostram, si meliora ac certiora edocti ab illis de numismatis hisce fuerimus.

DE URINIS ET PULSIBUS; DE MISsione Sanguinis; de Febribus; de Morbis Capitis & Pectoris; Opus LAURENTII BELLINI, dicatum Fr. Redi.

Bonon. 1683. in 4.

BEllini fœtum exhibemus, Scriptoris a pluribus jam annis, per Renum inprimis & Linguæ accuratiorem evolutionem, Anatomicis & Physiologis notissimi, magnique ab his semper æstimati. Is arti Medicæ opem nunc laturus, talia huic scripto argumenta consecravit, quæ theoriam praxi necessario combinandam esse, nec alteram harum ab altera avelli posse, satis superque testabuntur: quæque methodo, omnibus scientiis & artibus physicis congrua, per principia scilicet mechanica, declaravit, ac sublimium pulcherrimarumque observationum ubertate sic exornavit, ut nemo non ex hoc ungue leonem possit dignoscere.

Sexta

Sextuplici illius subjecto, quo cuncta a Lectore facilius apprehendi queant, hypotheseos, quam de *Oeconomia animali* fovet, propediem divulgandæ, summa capita, præfationis loco præmittit; motum præprimis sanguinis, Liquidi per nervos, Musculorum, Respirationem ac Cor concernentia.

Urinæ contemplationem dum aggreditur, quoniam exactum de morbosorum Urinis judicium ferri non possit; nisi 1. Urinæ ejusdem subjecti naturalis habitudo innotescat, 2. constet, quo pacto illius particularis urinæ status naturalis, in hoc vel illo morbo vitiari queat: de Naturalis conditionibus quædam præfatur, singulareque illius ejusque contentorum examen, per evaporationem aquosæ substantiæ, ac novæ humiditatis affusionem adornandum; suggerit. De iisdem contentis naturalibus ubi differit, disquirit, cur non quævis sanorum urinæ illis gaudeant? sedimentum vero reliquis duobus frequentius existat? unde hujus figura pyramidalis? Potulenta sola aqueam urinæ portionem constituere negat: urinam nec primæ, nec secundæ tantum, sed omnium coctionum excrementum probat, coloremque ejus, non a bile, secundum Galenicos, esse evincit. Quo facto, quid & quotuplex urina præternaturalis, (quam nonnaturalem vocat) hujusque species exponit, inter alia de urinæ oleaginosæ ratione & formalitate solicitus, Pilorum in illa existentiam realem negat; coronam quoddam prorsus inane, a varia luminis fractione emergens pronunciat, nihilque solidi exinde judicari vel prædici posse. Indicia vero Autoris ex Urinis de morborum statu & eventu egregia sunt, quæ Hippocratis oraculis multis confirmat, adeoque hujus autoritate totam suam de hac materia hypothesin illustrat.

De *Pulsibus* acturus, sanguinem ad summas quasvis arteriolas per impetum a corde impressum, neutiquam harum tractione, ferri, experimento, seu sectione Arteriæ transversali, demonstrat, simulque pulsuum necessitatem & rationem declarat. Ex pulsu solo formatum judicium fallax proclamat, i. e. a Medico dignosci haud posse, sit ne aliquando nonnaturalis (præternaturalis) in hoc illove subjecto pulsus, nisi ejusdem naturalem cognoverit: quod cum pariter, ac in Urina, difficillimum, ita in pulsu dignoscendo eadem esse incommoda. Hinc pulsuum præternaturalium differentias cum harum causis explicat, Hippocratem contra illos, qui eum pulsuum nullam rationem

habuisse, hisque nihil fidei adhibuisse censent, nervose vindicat, Galeni vero de Pulsibus dogmata inepta & falsa pronunciat.

Doctrinam *mittendi sanguinem* circulationi hujus superstruit, duo tamen potissimum supponit, ex quibus illorum necessitas, quæ ab eductione ejus pendent, deducitur. Sc. primo, sanguinis tam in systole, quam in diastole, impetum atque fluxum mensurari ab impetu, quem concipit a facultatibus, arterias circumprimentibus, & ab excessu velocitatis, quam supra vim resistentiarum, quales sunt sanguinis præcedentis & arteriarum, a corde habeat: deinde, sanguinem arteriosum niti in venosum. Hincque varia infert, v. g. quando aliqua vena secatur, cum sanguine hujus effluente resistentiam illam tolli, quæ sanguinis arteriosi impetum morabatur, adeoque posthac per illi comitem arteriam sanguinem velocius fluere, hancque velocitatem etiam post V. S. manere, quamvis illa minorem, qua fluit, dum actu educitur. Item per sanguinis missionem eo ipso, quo celebratur, momento sanguinis massam ad bonos æque ac pravos effectus disponi posse, i. e. illam intime dimoveri, rarescere, fervescere, fermentescere, ita ut, quicquid est morborum, & in his admirabile, atque inexpectatum, statim contingat; imo etiam sine illa intima commotione humoris alicujus separationem aut in canales suos excretorios derivationem supprimi, alterius cujusdam augeri, qualitates vitiari, pulsum autem antea suppressum, intermittentem &c. per solam M. S. mox excitari aut ad naturalem, econtra naturalem ad statum præternaturalem redigi; adeoque deliquium animi, in venæ sectione aut statim post superveniens, male semper sanguinis profusi nimiæ copiæ, aut meticulositati adscribi, cui phænomeno aliam, eamque quintuplicem, causam decernit. Præterea tamen V. S., licet velocitatem sanguinis motus intendat, refrigerare & humectare, docet: quatenus calor sanguinis ab hujus nisu ac pressione fit, qui per V. S. frangatur; imminuto vero calore, qui corpus exsiccet, idem humectetur. Simul quoque sanguinis missionem obstructionibus vasorum mederi, demendo sanguinem venosum, arterioso contranitentem, per consequens juvando, ut arteriosus nisum suum cum majore vehementia exerat, sicque causam obstruentem protrudat. Hac occasione dum Balnea certis morbis appropriata remedia judicat, modum eorum operandi a gravitate derivat, canales non tantum vasorum sanguiferorum

rum sed fibrarum quoque obstructos aere plus comprimente, hinc ad organa excretoria materiam morbificam exprimente: quam balnei pressionem experimentis manifestissimis confirmat, eamque ab instantiis atque dubiis variis vindicat. Vicarias sanguinis missionis dum diætam & medicamenta quælibet alterantia atque evacuantia ait, quorum quædam aut per stimulum, aut non sine hoc, agant, primo de stimulis, hinc de medicamentis ipsis, præprimis evacuantibus, agit: utrobique ardua maxime proponens & exponens, v. g. de hydatidum & callorum ætiologia; stimulos operari in distans, i. e. remotissimarum quoque partium materiam peccantem ad stimulorum emissaria derivari; digitorum intorsiones vehementiores & velociores, quas stimulis pariter accenset, apoplecticos excitare; cur a cantharidibus urinariæ saltem viæ excorientur, ideo nimirum quod acre eorum massam sanguineam subiens sali urinæ combinatum intendatur. Medicamentorum vires dum rimatur, ideo vitiosos humores in corpore colligi putat, quod nulla detur in hoc glandula, quæ vitioso similem naturaliter separet: operationem itaque medicamentorum esse, vel novam glandulam, secretioni ejusmodi aptam, formare, vel humores ita alterare, ut a glandulis ordinariis secernantur ac eliminentur. Novas glandulas a medicamentis generari posse, haud adeo paradoxum credit, cum vermes sæpius ex alimentis fiant, in quibus infinitus glandularum numerus occurrit: omnia medicamenta per contactum operari, & quidem eorum quædam, totam S. M. instar lapidis aquæ injecti, commovere; vim eorum attractricem non plane absurdam esse. Purgationem esse quidem posse loco venæ sectionis, sed ea semper periculosiorem, contendit, sub hac complectens suppurantium vim, Mercurii inunctionem, diaphoretica, diuretica, vomitoria, purgantia κατ' ἐξοχὴν, bechica, apophlegmatismos ac sternutatoria. Venæ sectionis in febribus tempus satis paradoxe harum declinationem censet: rationibus nihilominus satis egregiis hoc agit.

Febrium tractationem harum distinctione in species inchoat, cunctarum successive antecedentia, conjuncta, & succedentia, hincque naturam & formalitatem colligens; item, quod in omni febre sanguis afficiatur, ideo quod nulla febris sit, ubi pulsus a naturali ordine non aberret, & quidem sanguinis hæc vitia tam in motu, quam

quan-

quantitate & qualitate ejus consistere, pluribus propositionibus & per cunctas febrium species probat, ita tamen ut hæc vitia non in omni concurrant, v. g. in ephemera motus quantitas & qualitas vitiosa, in hectica qualitas saltem prava. Atque hanc qualitatem sanguinis vitiosam præprimis lentorem seu visciditatem sanguinis pronunciat, ab eaque plurima febrium symptomata, v. g. corporis gravitatem, virium lapsum, frigus, rigorem, dolores lancinantes derivat, ita tamen ut fermentum quoddam frigorificum insimul concipiat. Porro febrium causas specialius explicaturus, in Quotidiana lentorem peccare cum materia facile mobili, autumat Bellinus, in Epiala lentorem diversæ texturæ agnoscit, Tertianæ lentorem minus frigidum & siccum suspicatur, in Causo contumacem & siccum, & sic reliquarum febrium differentias per diversam lentoris humorum habitudinem explicat.

Affectuum Capitis viginti frequentiores cum eorum symptomatis recenset, horumque singulorum ætiologias subdit. Agmen claudunt *morbi cordis*, pulmonum ac thoracis, cum suis & suorum symptomatum causis. Cuncta vero Autoris singularem solertiam ac stupendam dexteritatem testantia, magnaque in promisso ipsius *de Secretionibus animalibus* tractatu publico pollicentur.

DISSERTATION SUR L' ANTIMOINE par Mr. Lamy Docteur en Medicine de la Faculté de Paris.

sive

Dissertatio de Antimonio, Autore Dn. Lamy Med. Doct. Facultatis Parisiensis.

Parisiis 1682 in 12.

ANtimonium vix ullibi unquam, quam Parisiis, infestos adeo, Medicos inter, habuit inimicos. Nondum quinque lapsa sunt lustra, ex quo Facultas ibi Medica intestinis motibus Antimonii causa varie ac diu agitata est; quibus demum sedatis, quomodo novas denuo turbas Dn. *Blondel*, & Dn. *Doute* Fratres uterini binis abhinc annis excitaverint, in Præfatione Dissertationis præsentis videre licet. Etenim hanc Autor non nisi provocatus a Collegis hisce suis prænominatis,

natis, ut aliquid in Antimonii favorem literis consignaret, composuit: cujus alias nomen etiam post mortem, (quam non diu ab obitu Antagonistæ sui Dni. Blondel oppetiit) nemini obscurum esse poterit, qui vel Gallorum Ephemeridibus, vel ipsius scriptis oculum admovit, qualia habentur *Discursus Anatomici, liber de Principiis Rerum, Explicatio Mechanica & Physica Functionum Animæ sensitivæ*, singula ante Dissertationem præsentem idiomate nativo, unico libello de Principiis Rerum excepto, quem latine conscripsit, edita. Duas autem hujus Dissertationis constituit partes. In priori naturam Antimonii, tanquam Mineralis cujusdam compositi, e duplici principio sensibili, sulphureo altero, altero metallico, evolvit; metallicam ejus substantiam, qua nec ipsum sulphur antimonii auratum destituatur, pro principali basi operationum quarumvis, quas in corpus nostrum Antimonium, sive crudum, sive diversimode præparatum exerit, agnoscens; inductione potissimum consuetarum Antimonii præparationum, quibus singulis sulphurea ejus pars destruatur, ad id persuasus. Nihilominus cum metalla extra salium connubium (præter unicum Mercurium, eumque effectum, quem ponderositatis suæ ratione alias producere solent) penitus observentur inertia; quo metallica pariter hæc antimonii substantia agere possit, salis prius cujusdam combinationem summe ostendit necessariam. Crudi Antimonii decoctum cum aqua sola, sudorem non magis movere, quam aquam simplicem, pronunciat; ex acidi tamen cujusdam additione Emeticũ idem evadere posse, per infusionem ejusdem antimonii crudi cum vino evincit, ceu cujus medio, per superiora notabiliter evacuantis, febrim tertianam duplicem novem jam mensium durationis, sustulerit felicissime. Adeoque diversitatem effectuum, quæ diversa Antimonii præparata insequitur, non nisi a sale diverso per artem combinato derivat, monstrando Antimonium diaphoreticum, ac Bezoarticum Minerale, quod per sudorem, non autem per superius, nec per inferius, guttur evacuent, habere id ab adjuncto nitro fixo; hoc v. si temporis tractu ab aere humido in Antimonio diaphoretico solvatur, Emeticum hoc exsurgere posse. Invehitur ex hoc fonte in ordinariam Antimonii diaphoretici edulcorationem, cum sic nitro fixo spoliatum nil nisi calx quædam mortua sit, loco cujus Antimonium diaphoreticum non lotum notabilem cum acidis effervescentiam moveat: eaque propter vim quoque Bezoartici

Mineralis diaphoreticam non tantam, ac vulgo creditur, autumat. Emeticam hinc ac Catharcticam antimonii virtutem acido potius addito tribuit, rationem formalem, qua ejusmodi purgationes perficiuntur, annectens, usumque Vomitoriorum multis in morbis proficuum insinuans, caute quamvis semper propinandorum. In parte vero posteriori, ubi Antimonium e venenorum numero eximere satagit, prælibato prius, quid venena sint, quam diversa, & qua ratione vitæ animali insidias struant: scrutatur porro, an ad aliquam venenorum recensitorum classem Antimonium queat referri, sed concludit tandem, bonum remedium, venenum nequaquam, esse Antimonium.

JACOBI LE MORT, MED. DOCT. Compendium Chymicum.

Lugduni Batav. apud F. Lopez, 1682. in 12.

QUemadmodum experientia multifaria prudensque, ac Ratio illi innitens, optimam methodum, Chymicas operationes accurate & succincte exponendi suppeditant: sic binis illis Manuductoribus in hoc Chymiæ compendio usum fuisse præsentem Scriptorem, ex toto illius contextu patescit. Præter Prolegomena siquidem quadruplicem Pyrotechniæ finem exponentia, primo occasione ejus specierum, solutionis & coagulationis, de principiis Chymicis vulgaribus agit, eaque ex duplici, Fluiditatis ac Firmitatis, radice exurgere docet. Hinc solutionis & coagulationis species recenset; Furnorum illorum, qui ad operationes perficiendas commodiores, constructionem tradit, simul animadvertendo, gradus ignis minus recte in horum summitate, more solenni, sed in cinerario potius, adeoque non per egressum, sed ingressum aeris, esse moderandos; quibus quædam de vasis, quæ ipsi in frequentiore usu sunt, item de Lutis, subjungit. Præparata tandem chymica, Aquas nempe, Olea, Spiritus per fermentationem, Salia volatilia, Salia fixa, Spiritus acidos mineralium &c. ubi explicat, horum non tantum texturam evolvit, sed singulorum quoque parandorum modos per exempla specialiora & ita declarat, ut præmisso semper, ut ajunt, processu, hujus ætiologiam ex hypothesi mechanica, in Notis certis atque ingeniosis suggerat, simulque præparati vires describat.

Quod

Quod omne dum agit, variis encheirisibus & theoriis haud vulgaribus se Lectori commendat. Ita ubi de Aqua Corticum Aurantiorum disserit, cur horum & similium maceratio cum sale communi contingat, & qua ratione hujus nimia activitas per salia fixa obtundi queat, exponit: Olea essentialia nihil aliud nisi particulas salinas volatiles, cum multa terra subtiliore & aliqua portione aquæ combinatas, suspicatur: Olei caryophyllorum destillandi Sal commune ejusque spiritum singulare vehiculum suspicatur, modumque olea sub colore proprio conservandi tradit: Spiritus frumenti empyreuma subacidum rectificatione super Calcem tollit: merum Alumen, sæpius cum Aqua cohobatum, totum Alembicum transire observat: super Salis volatilis succini fiendi rationem speculatur: ubi Urinæ destillationis mentio fit, ridiculam pronunciat cautelam illorum, qui urinam vini potoris præ alia commendant: Salia volatilia oleosa tradit: Spiritus acidos mineralium pro additamentorum varietate, in quantitate & qualitate variare docet: Aquæ Fortis & Aquæ Regis ad Aurum & Argentum restrictas potentias pororum diversæ habitudini adscribit &c. Seque non minus Philosophum, quam Artificem haud minorum gentium comprobat.

ULRICI HUBERI POSITIONES SIVE Lectiones Juris Contracta, secundum Institutiones & Pandectas ad primordia disciplinæ usumque seculi adtemperatæ.

Franequeræ 1682 in 8.

ULricus Huberus consummatissimi Judicii Jurisconsultus, & hactenus erudito orbi ex variis generis ingeniosissimis scriptis, puta, *digressionibus Justinianeis*, *prælectionibus ad Institutiones*, *tractatu de Jure civitatis*, *dissertatione item de jure in re*, *& de genuina ætate Assyriorum*, aliisque notus, adolescens adhuc, ut de se ipse fatetur, e subselliis discentium in doctorum cathedram publica autoritate productus est, ac postquam per duos & viginti annos Academicam doctrinam publice professus fuisset, locum in supremo Senatu Frisiorum accepit, ibique Lectiones suas familiares ad Libros Justiniani Institutionum & Pandectarum, jam pri-

dem in gratiam auditorum ſuorum ære Typographico excuſas, recenſere & emendare inſtituit, ut univerſam Jurisprudentiam moribus ſeculi adtemperatam compendio repræſentarent. Poſtquam vero triennium in ſuprema Curia peregiſſet, amore erga Studioſam Juventutem commotus, raro exemplo, dimiſſionem ab Ordinibus impetravit, & in Academiam ſe recipiens, Poſitiones haſce iterum edi curavit, argumentum præbiturus futuris collegiis. Juſſerant enim eum Ordines, ut poſt miſſionem in civitate Franequerana domicilium ſuum conſtitueret, ibique Scriptis ſuis Jus Civile, Jus publicum atque Friſiorum illuſtraret, Studioſisque, cum rogatu ſingulorum, tum aliquando univerſis aditum apud ſe præberet ita, quemadmodum utilitati ipſorum, gloriæque Academicæ potiſſimum convenire viſum fuerit. Quid autem per has Poſitiones intenderit celeberrimus Autor, & ex modo dictis patere poteſt, & ipſe prolixe expoſuit in *Auſpiciis domeſticis* ſequenti menſe referendis, *Orat. 1, 2, 4, & 9*. Scilicet principia Juris Romani initio ſecundum Ordinem Inſtitutionum breviſſimis accuratiſſimisque poſitionibus incluſit, annotatis ſimul morum hodiernorum ab antiquis receſſibus. Idem poſtea ſecundum ſeriem Pandectarum præſtitit, iſto tamen laudabili inſtituto obſervato, ut in titulis Pandectarum, qui Inſtitutionibus paralleli ſunt, Auditores remittat ad partem primam, ſubinde & ſpicilegium ibidem omiſſorum addat, reliquos vero poſitionibus ejusmodi brevibus & perſpicuis includat, quo utrobique rationes magis e nexu rerum quam diffuſis verbis pateant, legesque potiſſimæ ac difficiliores ſuccincte exponantur, & in ipſis theſibus ſemina quæſtionum præcipuarum, ac inter Doctores maxime controverſarum occultentur, quæ iſtis principiis bene notatis non difficulter poterunt definiri, & ita Jurisprudentia Juſtinianea brevi temporis ſpatio jucunde magis quam tædioſe addiſci; quod quantam utilitatem doctrinæ huic afferat, cogitari magis poteſt, quam ut pro dignitate id deprædicare valeamus.

QUANTO DI PIU CURIOSO, E VAGO hà potuto raccorre Cornelio Magni nel primo biennio da eſſo conſumato in viaggi e dimore per la Turchia.

h. e.

h. e.

Quantum rerum maxime memorabilium ac elegantium colligere potuit Cornelius Magnus in primo biennio, quod ipse impendit itineribus & commorationibus in Turcia.

Venetiis 1682. in 12.

NOn male illi operam suam collocant, qui post peragratas Orientis regiones, patriæ redditi, de rebus Turcicis exponere, ac istius Imperii faciem, qualis ipsis visa fuit, depingere suscipiunt. Quamvis enim idem antehac plures prospero felicique successu tentaverint, ipsorumque scripta sat accuratam Turciæ cognitionem dare videantur, tamen quia Ottomannicæ Dominationis inprimis crebræ sunt fatalesque mutationes, si quis nobis de istis referat, tanto magis laudem meretur, quanto parcius Germaniæ est cum ea gente commercium. Suo igitur merito hic commemoratur *Cornelius Magnus, Parmensis*, qui cum iter in Asiam an. 1672 suscepisset, missis inde ad amicos in Italia viventes literis observare voluit, quicquid notatu dignius, ac in aliis Scriptoribus minus obvium occurrit. Exacto quadriennio in patriam redux, eam literarum partem, qua res ad *Turcici Regni Statum* pertinentes complexus fuerat, collegit, ac 1682 demum anno publici juris fecit, alteram quoque, quæ *Terram Sanctam*, & remotiores magis provincias describat, brevi editurus. Constat autem totum opus *septem* omnino *epistolis*, quarum *Prima* abitum Autoris ex Italia, & quæ sub itineris auspicium obtigerint, refert. Batavorum hic nautarum industria, & operæ in navi apto ordine distributæ notantur: prolixius vero commemoratur, quicquid *Messina*, priscis *Zancle* dicta, *Zacynthus*, ac *Smirna* habent, quod hominis exteri, iter illuc facientis, oculos & animum abripiat. *Epistolarum altera Constantinopolin*, & loca duo vicina Christianis inhabitata, *Peram* & *Galatam* describit; ministros Europæos, qui & Legatorum munere, & judicum simul, suæ quisque Nationis, funguntur, enumerat, ac denique calculum init monasteriorum ac templorum, quæ illic Romani tenent. *Tertia* magnificentiam ædium publicarum deprædicat; quo loco mentio fit mercatus, in quo servi barba-

rarum nationum vendi ſolent, qui quidem, ut Autor habet, duplicis ſunt generis. Alios enim *Ruſſos* Turcæ vocant, alios *Mingrellos*, quorum illi corpore ſunt robuſto ac valido, unde remis alligantur, hi animo fracto & abjecto eſſe, ſed malitioſi & verſuti ſueverunt, quibusvis ſceleribus patrandis idonei. Idem argumentum continuat *Epiſtola Quarta*, ad cujus finem Autor ritus illos ac cæremonias annectit, quibus recipi Principum Chriſtianorum Miniſtri a Turcicis ſolent. Fuerat enim occaſio id obſervandi, quum publica quædam officia in homines aliquot primi ordinis collata eſſent. Et quoniam ſub idem tempus in Polonos expeditionem parabat Imperator, operæ pretium duxit Cornelius, totius exercitus ordinem, quantum liceret, perluſtrare, de quo poſtmodum *Epiſtolam Quintam*, ſed prolixam, exaravit, quæ militarem Turcarum diſciplinam accurate depingit, qualem cum in tabernaculorum ſignorumque diſpoſitione, tum in inſtructione copiarum Autor viderat. *Epiſtola Sexta* Mahumetem IV, qui nunc principatum tenet, ejusque liberos, cum Imperii Proceribus, ac ſeptem Aſſeſſoribus Magni Concilii deſcribit. Eadem novæ Arcis elegantem delineationem, quoad interiores cumprimis partes, ad quas pauci penetrant, exhibet, quæ ab Alberto quodam Bobonio, natione Polono, ſed profeſſione Turca, olim perfecta, poſt ejus mortem ad Cornelium noſtrum pervenerat. In *ultima Epiſtolarum* Autor refert, quæ in locis quibusdam a Conſtantinopoli parum diſtantibus, & ad Boſphori utramque ripam ſitis viderat; inprimis ſolennitates ac feſta commemorat, quæ ſuo tempore Turcæ partim ex annua conſuetudine, partim ex lætitia ob felices Imperatoris progreſſus in Polonia celebraverant.

VVOYNA DOMOVVA Z-KOZAKI I TATAry, Moskwą, potym Szwedámi, I z-Węgry przez lat dwanaście za Panowánia Nayjáśnieyszego Jana Kazimierza Krola Polskiego tocząca się, na cztery podzielona Xięgi Oyczysto Muzą od Samuela z-Skrzypny Twardowskiego.

id eſt

Bellum domeſticum Kozaco-Tartarico-Moscoviticum, dein Sueco-Hungaricum ſeu Transſylvanicum,

per

per duodecim annos, regnante Sereniſſimo JOHANNE CASIMIRO Poloniarum Rege geſtum, in quatuor diviſum libros, decantatum a Samuele in Skrzypno Tvvardovvskio. Opus Poſthumum.

Caliſſi, 1681. in folio.

QUæ Hiſtoriographi noſtrorum temporum alii aut attigerunt leviter, aut uberiore at ſoluto ſermone complexi ſunt, JOHANNIS CASIMIRI geſta, Auctor hic juſto opere, verſibusque trochaicis lingua vernacula decantavit; ingenii ſui felicitate, & a Collegio Societatis Jeſu Caliſſienſi, & a Cenſore operis hujus, *Maronis Poloni* nomen promeritus, nec Poetæ tantum, ſed & Hiſtorici partibus optime defunctus.

Diſtributum Opus in quatuor libros eſt, quorum *primo* acta annorum 1648 & 1649 referenti exordium eſt a Coſaccorum origine, vitæ genere, & rebus geſtis. Inde Auctor ad cauſas infauſti belli Coſaccos inter ac Polonos regnante Uladislao IV cœpti, ac poſt illius intempeſtivum plane obitum, ſub Johanne Caſimiro atrocioribus utrinque odiis, ac plurima Polonorum clade continuati progreditur, ipſumque bellum longa actorum ſerie tribus Sectionibus commemorat, in pactis tandem Zborovianis deſinens. *Alter* reſumpta utrinque arma, varioque eventu per annos 1650 & 1651 tractum bellum, pacem denique petentibus Coſaccis Tractatu Bialociercovienſi conceſſam recenſet. Nec diſſimile argumentum libro *tertio*, redintegrati tertium cum Coſaccis eorumque duce Chmielneccio belli cauſas & decurſum enarranti. *Quartus* isque ultimus liber quinque ſectionibus conſtans, Turbas Coſacco-Tartarico-Moscoviticas, proximo bello ſuccedentes, jacturamque Smolenscii: & denique Poloniæ longe luctuoſiſſimum bellum Sueco-Tranſylvanicum, interſertis quæ in Dania, Holſatia, Pruſſia, Lithuania vario Marte a partibus geſta ſunt, copioſe recenſet, & ad pacem Olivenſem deducit. Nobis ſingula bellis illis geſta hic repetere ſupervacaneum eſt viſum, cum in recenti omnium memoria verſentur: æquum vero, vel ex hoc ſpecimine, Polonicam etiam linguam, utut horridior multis putetur, venuſtatum ligati ſermonis minime incapacem agnoſcere.

JOH

JOH. ADAMI SCHERZERI,

Ingenui Præsulatus Misnensis & Rev. Capituli S.Petri Budissin. resp. Præpositi ac Senioris, Theologi apud Lipsienses Primarii, Collegii Anti-Sociniani editio altera.

Lipsiæ impensis Nicolai Scipionis, 1684. in 4.

INdefessos, quibus per omne vitæ suæ tempus assuetus fuerat, in studiis labores, Vir maxime Reverendus ne in adversa quidem valetudine prorsus intermisit. Lecto enim affixus alteram hanc *Collegii* sui *Anti-Sociniani* editionem, cui apologetica contra nonnullas *Christophori Sandii* cavillationes præfatio accesſit, correctiorem & auctiorem prodire procuravit, cum eam avidis multorum votis expeti intelligeret. Sed contra vota accidit, ut morbi pertinacia consummatissimo huic Theologo sextum & quinquagesimum ætatis annum agenti lethalis evaderet. E cujus obitu quantum damni & Academia nostra, & universa res literaria sacris maxime studiis addicta sentiat, nemo non intelligit, qui elaboratissimas has lucubrationes, quibus Sociniana sophismata expugnatum & debellatum ivit, attentis oculis perlustraverit, ut *Systema Theologicum, Anti-Bellarminum, Tractatum de Catholico*, plurimaque alia tam Philosophica & Philologica (si ad argumentum respicias,) quam Theologica ingenii monumenta in lucem publicam emissa taceamus, non tam mole, quam diffusa exquisitæ eruditionis amplitudine, nervoso judicandi acumine, & solido persuadendi robore immensa, ac quovis pretio majora. Quibus commendandis immorari nolumus, ne Viri πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων laudes omnem eloquentiam superantes deterere potius quam deprædicare videamur. Speramus autem, quod unicum levando nostro dolori solatium superest, eos, ad quos hæreditatis vel affinitatis & amicitiæ jure hæc cura pertinet, *Exegesin Breviarii Hulsemanni, Collegium Anti-Calvinianum, Lectiones Anti-Syncretisticas*, & cætera, quæ prælo jam parata Vir Incomparabilis reliquit, bono publico non invisuros, sed propediem e scriniis suis protracturos esse, ut novis subinde *Scherzeri* scriptis prodeuntibus, quem immatura nobis mors eripuit, perpetuo inter nos vivere videatur.

✠):(o):(✠

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Februarii, Anno M DC LXXXIV.

NICANDRI E HOHENEGG, VIRI SS. JESU, Historia Papatus, novissimo Historiæ Lutheranismi & Calvinismi fabro κατὰ βίαιον reposita &c. Accedit Francisci Guicciardini historia Papatus ex autographo Florentino restituta.

Amstelodami, Anno 1684. in 4.

VIx labore excerpendi historiam parallelam Maimburgio oppositam defuncti eramus, cum Tractatus iste ad manus nostras pervenit, ab Autore copiosæ lectionis, & magni adversus Papatum zeli Viro, tum ut ex epigrammate, præloquio subjuncto, apparet, *celsa stirpe locoque sato*, compositus. Nomen quidem libro præscriptum est, sed, ut ipse Autor in præfatione commemorat, *sub cujus obscuritate involutus lubenter latitare vellet. Reformatorum* partibus addictum esse, non obscure colligitur. Sed de dogmatibus nihil aut parum tradens, id potissimum agit, ut per modum retorsionis, scriptorem Historiæ tam Lutheranæ quam Calvinianæ, *Ludovicum* nempe *Maimburgium*, (quem tacito licet nomine, evidenter in præfatione describit,) retundat, & qui ejus aculeatis in Protestantes contumeliis aures præbuerunt, ad Pontificiæ & Romanæ Ecclesiæ corruptionem, & jus ac necessitatem reformationis agnoscendam deducat. Universalis itaque hæc est historia quædam Romanæ Ecclesiæ & successionis Pontificiæ, in *septem Periodos* distincta, qua ad *Mornæi* fere methodum, origo & progressus Hierarchiæ Romanæ, tum oppositio per omnia secula ad præsens usque tempus ostenditur. Priores sex Periodi breviores sunt, ab initio prædicationis Evangelicæ, ad annum usque 1563. Hæc in privatum usum collegisse se ex scriptoribus ait Autor, at quæ inde usque ad præsens tempus gesta sunt, & majorem

 operis

operis partem occupant, *ideo fusius & accuratius edisserenda se sumsisse, quodhucusque neminem dedita opera id fecisse sciret.*

In *Periodo Prima, ab Apostolorum tempore ad A. C. 314*, incertum esse, nec nisi futili & infirmo testimonio niti scribit (allegans in eandem sententiam *Mantuanum, Marsilium Patavinum, Carol. Molinaeum* & alios) quod Petrus Apostolus Romae fuerit, aut Episcopatum gesserit: omnium minime vero, licet id detur, sequi, quod jus universalis in Ecclesiam Pontificatus vel habuerit, vel ad successores transmiserit. Priores quidem Romae Episcopos, sanctos, sed mox cessantibus persecutionibus, dominandi in alias Ecclesias cupidos factos, eoque nomine a *Cypriano, Hieronymo*, aliisque Asiae & Africae Episcopis taxatos & repressos fuisse tradit; Decretalium vero *Pseudo-Isiodori*, ex quibus primis illis Episcopis superstitiosae Constitutiones tribuuntur, falsitatem, *Sirmondi, Petavii* & aliorum ex Romanensibus autoritate arguit. In *Periodo Secunda* progressum ambitionis Episcoporum Romanorum, absentibus Urbe Imperatoribus, & debilitata per Barbaros eorum potentia, *ad Annum usque Chr. 607* describit, & simultates cum Episcopis Constantinopolitanis, ob affectatos etiam ab his Patriarchatus Oecumenici titulos enarrat. Laudat tamen *Gregorium* I, quod universalis Episcopi nomen nonnisi ab Anti-Christi praecursore geri posse statuerit. *Periodo Tertia*, quam *ad A. C. 1073* producit, habentur, quae ad *Bonifacii* III impetratum a *Phoca* Imperatore pro Primatu, (neglecto scil. Gregorii monito,) decretum pertinent: dein *Honorii* Papae lapsus in haeresin, certamina de imaginibus & de praesentia corporali in S. coena, neglectus Theologiae & bonarum literarum, turpissimi plerorumque Pontificum mores, eorundem fastus, diminuta Imperii majestas, origo Cardinalium, & alia ex illorum infelicium temporum historia. *Periodus Quarta a Gregorio* VII, qui Pontificum dominatum in immensum evexit, incipit, ejusque & successorum historiam *ad annum* usque 1294 pertexit. In hac rixae & bella cum Imperatoribus: expeditiones in Palaestinam, rei Christianae exitiosae: plurimae de corruptione Ecclesiae querelae: ortus Theologiae Scholasticae, religioni & pietati noxiae: instituti in Pontificiae potestatis stabilimentum Monachorum, mendicantium praesertim, ordines, eorumque tumultus & haereses: veritatis in Waldensibus persecutio, & multa alia per compendium exposita reperi-

untur.

antur. *Periodi Quintæ* initium facit *Bonifacii* VIII, quem fastigii Papalis consummatorem vocat, historia: memorantur, qui vitia Pontificum & errores doctrinæ libere taxarunt, dein *Wiclefi, Hussi* & aliorum, qui pro hæreticis habiti sunt, gesta & fata; certamina Paparum cum Imperatoribus; Acta cum Græcis; concilia plurima, sed turbata aut neglecta; renascentes, ad detegendos errores postmodum profuturæ, bonæ literæ, atque reformationis secutæ præludia quædam, usque ad exitum *Julii II & An. 1517.* *Periodus Sexta a Leonis* X Pontificatu inchoatur, & in promulgatione decretorum in Concilio Tridentino finitur. In hanc incidunt Reformationes Religionis, earumque causa in Europa gesta, a plurimis tradita: origo *Jesuitarum* & *Capucinorum*, quorum artibus ruens Papatus adjutus esse dicitur, addita gravi censura, §. 170. Laudatur scriptor nuperus *Julius Clemens Placentinus* ex *Comitum Scotorum* familia, ob editum de *potestate Pontificis in Societatem Jesu* librum, *Venetiis* (quanquam titulus *Lutetiam* præ se ferat,) impressum. His ita breviter per §§. 189 recensitis, auctorumque testimonio firmatis, subjungitur & *ad §. usque 350, atque Annum 1682* continuatur *Periodus Septima*. Est autem hæc tot rerum maxime memorabilium succincta narratione adeo referta, ut compendii modus plane excedendus foret, si quis præcipua saltem, nedum omnia indicare vellet. Quædam itaque veluti digito monstrabimus.

§. *190 & seqq.* Persecutiones in Protestantes, Pontificum impulsu excitatæ, funesti etiam Catholicorum Principum, qui non satis severi ad exequenda Pontificum jussa & consilia fuerunt, exitus recensentur. §. *206*, ex Autore *Speculi consiliorum Hispanicorum* revelatur fœdus Sacrum, auspiciis Clementis VIII adversus Protestantes initio hujus seculi initum, cui tamen *Henricus IV Galliæ Rex*, & *Magnus Hetruriæ Dux* accedere noluerint. §. *207 & seq.* dissidia in Ecclesia Romana inter Jesuitas & Dominicanos, de auxiliis gratiæ potissimum, Pontificibus sententiam suspendentibus, & conciliationem edito libro frustra tentante *Francisco de Arriba*. §. 210, testimonium illustre *Ossati Cardinalis*, quod *Clemens Papa* statuerit, licere Principibus fidem datam violare. §. *211 & seqq.* de pulveraria conjuratione Anglicana notabilia quædam. §. 214, de opinione *Jesuitarum* circa jus occidendi Reges, Pontifici non obsequentes. §. 215, eorundem doctrina de reser-

 vatione

vatione mentali. §.*216 & seq.* judicium acre de *Baronio* & *Bellarmino.* §.*218*, de novis *Methodistis* ad refutandos Protestantes, ex quibus recentissimi nominantur *Walenburgii, Masenius, Bossuetus Episcopus &c.* §.220, narratio dissidii inter *Paulum V & Venetos*, & elogium *Pauli Sarpii Servitæ.* §.221, insignis *Claudii Espencæi*, Theol. Parisiensis, de Romana Ecclesia querela. § 223, motus inter Theologos Romanenses de immaculata conceptione *B. Virginis*, & de suspendenda illa quæstione definitiones Pontificum. §. *224 & seqq.* clades Protestantium in *Bohemia* & *Germania* usque ad bellum *Suecicum*, novaque persecutionum Methodus sine cæde oppressorum, quam *diætam* vocabant. §. 232, de secta *Illuminatorum in Hispania.* §. 234, invectivæ in jactata *Jesuitarum* miracula. §.235, *Jesuitissarum* abolitio ab *Urbano VIII* decreta. §.*237, & seqq.* de libris pro potestate Pontificia, præcipue *Santarelli*, in Gallia damnatis, & quæ cum *Iesuitis*, *Cotono* inprimis, ea occasione acta sunt, hujusque impietas dæmonem interrogantis. §. 240, *de Bulla cœnæ Domini*, & quod Regibus illa exitiosa sit, contra molliorem explicationem *Petri de Marca.* §.242, compendium eorum quæ in *Æthiopia* præcipue religionis causa gesta sunt, ex opere *V. C. Iobi Ludolfi.* §.243, de oppresso crudeliter in *Japonia* Christianismo. §. 244, ut *Urbanus* Papa Gallos in Hispanos stimulaverit, utque (§. 253.) pacem Germaniæ impediverit. §. 245 *& seqq. Iansenismi & Molinismi* historia cum elogio *Iansenii* ejusque defensorum. §.251, laniena Protestantium in *Hibernia.* §. 258 *& seq.* oppositio Papæ adversus pacem Germanicam, & quæ pro illa & contra scripta fuerunt. §. 264 *& seqq.* laniena *Valdensium in Alpinis*, ejusque vindicta & qualiscunque pax illis concessa, nuperque denuo violata. §.268, *Bulla Alexandri VII* horribilis in *Carolum Gustavum* Sueciæ Regem, cum refutatione interlineari. §. 270 *& seqq.* de *Nepotismo* nova & vetera. §. 274. *& seq.* de *Francisci Salesii* exaggerata in immensum sanctitate, & ut per Exorcismum aliosque secretos modos Protestantes convertere aut opprimere voluerit. §. *276 seqq.* de dissidio inter Jesuitas & Theologos Gallos, de infallibilitate Papæ in quæstionibus facti. §. *280*, aliud inter *Curatos* & *Monachos* de munere prædicandi. §.*281* de decreto Sorbonæ contra *Vernantium* de potestate Papæ. §. 281 & seqq. de *Morali Jesuitarum* doctrina & disciplina contentiones in Gallia, & censura libri sub nomine *Amadei Guimenii* editi.

§.288.

§. 288, Consilium memorabile *Parlamenti*, infallibilitati Pontificiæ oppositum. §. *289*, de novo Indice expurgatorio Anno 1664, & decreto contra libros ipsorum Pontificiorum, etiam contra *Bullas Paparum*. §. *290*, acerba *Missalis Gallice* editi censura Pontificia. §. *291 & seq.* de *Julii Clementis* Notis in *historiam Concilii Tridentini*, ejusque sententia, quod Respubl. Christiana post illud Concilium magis deformata fuerit. §. *293* & seqq. invectivæ in Episcopos milites. §. *296. & seq.* Jesuitarum opinio de attritionis efficacia, sine dilectione Dei, a Romano-Catholicis multis, pro summe impia habita, & *Bulla Alexandri* Anno 1667 pro toleranda utraque sententia edita, severa cum prohibitione, *ne quis audeat taxare alterutram sententiam* (sunt verba decreti,) *sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis Dei in attritione ex metu Gehennæ concepta, quæ hodie inter Scholasticos communior videtur, sive asserentem dictæ dilectionis necessitatem, donec ab hac Sancta sede fuerit aliquid in hac re definitum.* Subjungit Autor epicrisin gravissimam, & post cygneam scil. hanc cantionem intra dies quindecim decessisse notat Pontificem. §. *300* usque *ad 319* prolixe & ab initio reformationis ad annum 1676 explicatur & improbatur persecutio Hungarorum protestantium, & durissima in Ministros Ecclesiarum, falso rebellionis crimine damnatos animadversio. §. *320*, erumpens notatur hoc tempore veritas in Papatu, sed mox iterum oppressa, circa *Cultum B. Virginis*, quem moderandum statuerat Autor *monitorum salutarium B. V. ad cultores suos indiscretos, Gandavi Anno 1673* cum censorum approbatione editorum, ab Episcopo etiam Tornacensi defensus, sed ab aliis, Gallis potissimum, repressus. Itemque §. 322, Liber contra imaginum cultum a Pontificio Doctore, *Maimburgii historiæ Iconoclasticæ* oppositus, sed mox suppressus. §. *324 & seqq.* conjuratio in Anglia adversus Regem & Reformatos a *Tito Oate* detecta. §. 337 *& seqq.* persecutionis Gallicæ adversus Protestantes pathetica narratio. §. 343 *& seqq.* quæstio de Regalibus inter Regem & Pontificem, & Cleri Gallicani decretum pro Rege, a Pontifice duro responso improbatum. §. 345. *& seqq.* ejusdem Cleri circulares ad Protestantes literæ, & de iis autoris judicium. §. 350, Prosphonesis ad Romam, & veræ Ecclesiæ ardentia vota.

Quod denique attinet *Historiam Papatus Francisci Guicciardini*,

in titulo libri memoratam, ea nihil aliud est, quam fragmentum, duorum fere quaternionum, *Libri Quarti historiæ Florentinæ*, olim censorum decreto extrusum, dein repertum & publicatum. Continet id sinceram *Guicciardini*, licet Pontificiæ non religioni tantum sed & aulæ addicti, professionem, de falsitate *Donationis Constantinianæ*, de *jure* Imperatorum in urbem Romam & Italiam, de Pontificum ab Imperatoribus defectione & affectata in eos potestate, corruptisque moribus.

HISTOIRE DU CONCILE DE TRENTE, DE Fra Paolo Sarpio, Theologien de la Serenissime Republique de Venise. Traduite par le Sieur de la Mothe Josseval, cy devant Secretaire de l'Ambassade de France a Venise. Avec des Remarques Historiques, Politiques & Morales.

Sive

Historia Concilii Tridentini, Fr. Pauli Sarpii, Theologi Sereniss. Reipubl. Venetæ, Gallice versa, a Dn. de la Mothe Josseval, olim Legationis Gallicæ ad Venetos Secretarii; cum Notis historicis, Politicis & Moralibus,

Amstelodami apud Blavios, Anno 1683 in 4.

HOnorificus fuit annus proxime elapsus memoriæ *Pauli Sarpii*, historiæ Concilii Tridentini autoris celeberrimi. Is enim duos diversæ sectæ viros nactus est, *Epitomatorem* unum, *Interpretem* alterum, utrumque animosum adversus infensissimum Pauli hostem *Cardinalem Pallavicinum* defensorem. Produximus mense Septembri nupero *Petri Jurioei* Theologi Reformati Epitomen, cum præmissa Pauli Apologia. Hunc Romano-Catholicum nunc damus, idem Apologistæ officium non minori zelo nec pondere, in præfatione versioni Gallicæ præfixa, præstantem, licet aliud agere, & monasticæ turbæ, ut ait, contradictiones vereri videatur. Putat tamen, ante omnes, Pauli tutelam Reipubl. Venetæ incumbere, civis scil. sui, & Consiliarii Ecclesiastici. Refert etiam, ut ea jam documentum dederit, quo

quo loco memoriam Ministri illius sui habeat, cum historiam Pallavicini in ditionibus suis publicari severe prohibuit, & querelas ad Pontificem de convitiis Paulo impactis detulit. Progreditur inde ad diluenda, quæ Paulo objecta sunt, v.g. quod *Marco Antonio de Dominis* exemplum historiæ Conciliaris, quam supprimere decreverat, impense rogatus concrediderit; eo enim tempore suspectum de mutatione Religionis non fuisse illum *de Dominis*, & Paulum ea comperta, & quod liber in Anglia editus, Regique dedicatus, & lemma, rei Pontificiæ contumeliosum, titulo additum fuisset, serio indoluisse, & revisa postmodum, quam impedire nequiverit, altera editione Genevensi, id lemma & dedicationem sustulisse: constantiam vero Pauli in Religione Romana *Genevensium* etiam testimoniis probari, nec ei officere epistolas, ex quibus aliud cerni posse videatur; nam vel supposititias, vel interpolatas esse, ut aliis quoque Pauli scriptis quibusdam acciderit. Quos vero is *Papistas* vocat, non alios intelligi, quam qui cœcam erga Pontificem obedientiam urgeant, in dogmatibus licet consentientes. Quod literarium Paulo commercium, cum doctis & moderatis in Gallia viris ex utraq; Religione fuerit, culpari non posse. Idem Catholicis aliis frequentatum, nec invideri ei hoc adminiculum debere, qui solus pro majestate patriæ suæ clamoribus tot monachorum obstrepere, totiusq; Aulæ Romanæ impetum sustinere compulsus fuerit; quod quidem tam fortiter præstiterit, ut compositi cum illo maximi Papalis potentiæ propugnatores, *Bellarminus & Baronius Cardinales*, Pygmæi fuisse videantur. Falsum esse ait, quod ex *Batavi* Legati apud Venetos relatione ei impingitur, quasi Batavorum sententiæ applausisset, qui Papam pro Anti-Christo habent: abhorrere id a genio viri cautissimi, & tacendi inprimis gnari, nec impune cessurum fuisse apud Rempubl. Venetam, quæ, vel Pallavicino teste, sit Religionis Romanæ in Italia antemurale & in Græcia præsidium unicum. Fatetur, non tacuisse Paulum vitia Pontificum; sed id pertinere ad officium historici, veritatem professi; laudare tamen eosdem, cum mereantur, e.g. *Hadrianum* VI, quanquam hunc Pallavicinus, ne non semper a Paulo dissentiat, parvi faciat. Neque a Paulo encomiis suis fraudari Legatos Pontificios, ubi id jure fieri potuerit. Defendit dictum ingeniosum *Petri Danesii Episcopi Vivariensis*, avunculi sui magni, adversus Pallavicini sugillationem. Cum vero in

Paulo

Paulo reprehendatur, quod nihil aſperi in *Eliſabetham Angliæ Reginam* ſcripſerit, ſicut alii omnes ex Romano-Catholicis facere ſoliti ſunt, id ita excuſat, quod ad hiſtoriam Pauli id argumentum minime pertinuerit, neque ei extra propoſitum vagari moris fuerit. Cæterum minime ſpernendos eſſe ait autores, ex quibus Paulus hiſtoriam ſuam compilaverit; non ipſum *Sleidanum*, utut Lutheranum, in factis præſertim manifeſtis. Inter alios maxime adjutum fuiſſe commentariis *Antonii Amulii* ſive *de Mula*, Oratoris Veneti apud Pontificem & poſtea Cardinalis, & epiſtolis *Caroli Vicecomitis Epiſcopi Vintimilienſis*, ex quibus plura operi ſuo inſerere potuiſſet, ſi tantus ei pungendi pruritus fuiſſet, quantus ab adverſario ei tribuitur. Egregie denique congruere cum Pauli hiſtoria & ad convincendam monachorum ignorantiam, & obnoxiam curiæ Romanæ adulationem plurimum facere, memorialia *Puteani*, & Regia mandata *ad Ferrerium* & *Pibracium* Legatos. Poſthæc Pallavicino ſtylum objicit contra hiſtoriæ leges ampullatum, oſtentatam multipliciter ſcholæ doctrinam, & affectatas ubique ſententias, ut recte *Cæſar Aquilinus libro de Trib. hiſt. Concil. Trid.* eum cum pharmacopola comparaverit, qui omnis generis herbas & aromata ideo tantum cumulate medicamini immiſceat, ut oſtendat refertiſſimam ſibi eſſe officinam. Eſt & ubi judicium Cardinalis deſiderat, v. g. cum multa pro *Bulla Leonis* adverſus Lutherum congerens, minime tamen diluit objectum a Paulo ſtyli vitium de periodo 400 voces excedenti: dein cum *Annæ Bolenæ* formam luxurioſe deſcribit: cum graviſſimis materiis Scholaſtica & Grammatica infarcit, & adulatorium abſurdumque *Epiſcopi Bitontini* dictum, *Papæ lux venit in mundum*, ita excuſare nititur, ac ſi vox *Papæ* interjectionis loco eſſet: porro cum narrat quæ reticuiſſe præſtaret, & ab ipſo Paulo diſſimulata, e. g. barbam Epiſcopo cuidam in diſputationis calore evulſam, & acerbas Legatorum rixas; præterea quod negotia ad res concilii nihil aut parum pertinentia, & a Paulo judicioſe prætermiſſa vel paucis indigitata, prolixe enarraverit, adeoque (quod *Aquilinus* notavit) Pauli amplificator & interpreſſit, aut (quod iſti fruſtra objecit) *Novellarum* potius quam hiſtoriæ ſcriptor. Econtrario Pauli opus tam terſum eſſe, ut vix quatuor paginæ ſine materiæ diſpendio reſecari ex eo poſſint. At ex imputatis Paulo a Pallavicino CCCLXI erroribus,

ribus, ducentos adeo leves esse existimat, ut numerari non meruerint: lapsum esse in nominum & temporum notatione, sed id multis & præclaris autoribus accidisse. Melius itaque consultum fuisse *Terentium Alciatum* itidem Jesuitam, qui plurimis annis omnia ad refutandum Paulum conquirens, a scriptione tamen abstinere maluerit, quam frivola nec solida prodere. Culpandum vero Pallavicinum, quod perniciosissima adversus Regum & Principum majestatem dogmata, & omnipotentiæ Pontificiæ assertiones, libro suo inseruerit, ita ut compendium contineat, & revelationem omnis aulicæ, quæ Romæ fovetur, doctrinæ, quamque accurate ex illo excerpserit autor tractatus, cui titulus: *Evangelium novum Cardinalis Pallavicini.* Celebrat Pauli prudentiam, qui jus Principum & salutem populorum affectationibus Pontificiis prætulerit. Unionem quidem in religione optandam, sed concordiam in Republ. absolute tenendam esse: vitio itaque verti Paulo non debere, quod Caroli V consilia, Pontificum fervori non semper respondentia probaverit, nec dissentientes in religione, ubi prudenter egerunt, promiscue culpaverit, multo minus sævitiam in illos exercitam laudaverit; id enim ei cum multis Catholicis scriptoribus commune esse, & eventu comprobari. Allegat Pauli IV Pontificis exemplum, qui bellum cum Hispanis habens, non dubitaverit, legionem ex Rhætis, utut Lutheranis, conscribere, eamque ringentibus Cardinalibus, tanquam cœlo demissam æstimare. Pace cum Protestantibus inita servatam fuisse Galliam: at intempestivo eos persequendi zelo, nostra memoria pessundatam cum religionis Romano-Catholicæ detrimento Germaniam. Summum Pauli Sarpii crimen & hæresin Romæ haberi, quod omnipotentiam & infallibilitatem Papæ, falso ab adulatoribus jactatam, & majestati Christi impie æquiparatam impugnaverit: sed factum id esse non sine legitimo fundamento, & exemplo magnorum & nihilominus Catholicorum virorum. Quod si aliquando acrius justo scripserit, tolerabilius peccasse, quam si vera reticuisset, aut adulandi studio falsa commentus esset. Hæc autem vitia non immerito ab Aquilino in Pallavicinum retorqueri, nec ab hujus amicis negari posse. Improbat tamen in Paulo suo Interpres ipse, dicteria & facetias frequentes & acerbas, autoris gravitate indignas; easque in versione hac sua sublaturum se fuisse memorat, ni amici id dissuasissent; temperasse tamen

alicubi verba, retento sensu. Posthæc alium, sed levioris armaturæ Pauli adversarium *Scipionem Henricum*, Doctorem Siculum aggreditur, & reprimit; eaque occasione denuo fontes indicat & defendit, unde Paulus historiam Concilii hauserit, nec mirum esse dicit, multa non vulgaria innotuisse viro, cui secreta omnia Venetorum scrinia patuerint, & qui oratorum Reipubl. relationes inspexerit, nec non Cardinalium Venetorum, v.g. Contareni, ad Senatum patrium scripta. Quæ vero ad elevandam Pauli fidem maxima & plurima tela ex *archivo Vaticano* Pallavicinus depromit, eorum vis vehementer retunditur ab hoc Interprete, dum narrat, & ex dissentientium etiam confessione probat, duplicia mandata Roma Tridentum ad Legatos missa fuisse: una, quæ oratoribus Principum & Episcopis monstrari potuerint; altera, characteribus ex composito exarata, quibus interiora & seria consilia & jussa Pontificum explicarentur: facile vero judicari posse, quæ ex illis Pallavicinus allegaverit. Sic defenso, & ob navatam omnibus Principibus, in tradendis solidis adversus summam aulæ Pontificiæ ambitionem principiis, operam utilissimam, laudibus mactato Sarpio, de versione sua quædam monet. Ait enim, istum stilo plane simplici & qui plebejus videretur, usum, qui tamen nec ob ambiguitatem ubique intelligi, nec ad literam verti posset; inde factum, ut qui primus librum in linguam Gallicam transtulit, *Diodatus*, homo Italus, utriusque tamen linguæ non satis peritus, sæpe erraverit. Se vero, ut verba non semper sequi potuerit, de sensu fideliter expresso spondere: indulsisse sibi tamen, ut defectus aliquos manifestos corrigeret, bis dicta contraheret, trajecta reponeret, periodos justo longiores distingueret, & planiores faceret: omisisse etiam quæ Paulus ex *decretis Latinis* Italice verterit, eaque ex authenticis inserere maluisse: Scholasticæ Theologiæ scabra & spinosa ut leniret, & quam perspicacissime exponeret, allaborasse, idque Pauli imitatione, cujus summum hac in re artificium lib. II, sicut lib. I consummati Politici specimen appareat.

Quod attinet *Notas* margini adscriptas, continent illæ loca S. Scripturæ, quæ Paulus omisso plerumque libro, unde desumta sunt, in opere suo, nec servatis semper textus verbis, allegavit; deinde explicationes quasdam sive supplementa historica, ex ipsius Pauli aliis libris, variisque seculi istius autoribus, Gallicarum etiam Legationum

actis

actis excerpta; sententias denique politicas ex Tacito plerasque opportunis locis applicatas. Ita, quantum nobis judicare licet, operam suam bene collocavit autor, nec lectoris spem frustraturus est; optandum imo foret, ut versio hujus historiæ Latina, quæ dudum prodiit, eadem diligentia revisa & illustrata, denuo ederetur. Paucula tamen in notis marginalibus, circa nomina hominum & locorum errata, quæ in rebus *Germanicis* potissimum animadvertimus, subjungere visum est; ipso autore, ut speramus, non invito: cum nec operi laudem detrahant, & secunda cura facile corrigi possint. *Lib.I,p.45*, inter Principes quinque, qui decreto Spirensi Anno 1529 contradixerunt, nominatur *Georgius Elector Brandeburgicus*; sed is non fuit Elector, sed *Marchionatus Onoldsbacensis*, vulgo Anspach/ *in Franconia* dominus. *Lib.II,p.112*, non bene corrigitur Paulus, quod *Michaelem* Suffraganeum sive Chorepiscopum Moguntinum, *Episcopum Sidonium* nominavit, & male substituitur pro *Sidone*, *Segnia* sive *Signia Dalmatiæ*. Nam Michael iste omnino *Sidonii Episcopi* titulum gessit, estque idem qui *Lib. III,p.269*, *Sidonius* nominatur, Episcopus postea Martisburgensis. *p.113. Hermanni Archiep. Coloniensis* familia, non de *Wenden*, sed de *Wida* cognominatur, & supersunt ex ea *Comites de Wida*, in tractu Rhenano. *Lib.V,p.421*, Rex Sueciæ, Paulo memoratus, *Ericus* vocabatur, non *Henricus*. Sunt autem nomina hæc diversa. *Lib.VI,p.491*, pro *Lauenmunz* poni forsitan debet *Lavantium*, quod Episcopali titulo, in *Archiepiscopatu Salisburgensi* insignitur, sicuti *Gurck* & *Chiemsee* in eadem diœcesi. *p.531*, *Bruntrutum*, arx & oppidum Episcopi Basileensis, in *Sundgovia* seu *Pfirtensi* districtu situm est, non in Burgundiæ comitatu.

VETERUM ANALECTORUM TOMUS III, *opera & studio JOHANNIS MABILLON Presbyteri ac Monachi Ord. S. Benedicti e Congregatione S. Mauri.*

Lutetiæ, apud viduam Ludovici Billaine, 1682 in 8.

NOnus jam annus agitur, cum Autor hic erudito orbi notissimus, a gravi morbo convalescens, *Seculis* suis *Benedictinis* paulisper sepositis, animi gratia instructissimos schedarum suarum forulos excussit, & e plurimis antiquitatis ecclesiasticæ monumentis, quæ

partim ab amicis transmissa, partim propria industria ex optimis quibusque Francicarum & Belgicarum bibliothecarum codicibus descripta collegerat, breviora maxime selegit, quæ observationibus suis & disquisitionibus expolita sub *veterum Analectorum* nomine in lucem publicam emisit. Cum enim has epistolarum, præfationum, supplementorum, fragmentorum, versuum, & similes minutias, aliis circa majora & potiora fercula occupatis, vel excidisse vel superfuisse animadverteret, operæ se pretium facturum existimavit, si neglectas ab aliis reliquias, quæ historiæ ecclesiasticæ studiosis non ingratæ & secundis saltem mensis non indignæ videri possent, posteritati reservaret. Cujus consilii tantum abest ut ipsum pœnituerit, ut potius firmata paulatim valetudine, a minoribus ad ampliora variorum Scriptorum rudera colligenda accessum faceret, & altero statim anno secundum analectorum tomum typis impressum evulgaret. Quo absoluto, etsi ad majus illud opus, quod illustrando suo Ordini impendit, rediit, & insigne insuper *de re diplomatica* volumen, quod Cal. Maji anni 1682 commendavimus, elucubravit, analecta tamen sua continuare minime cessavit, sed duobus prioribus tomis tertium adjunxit, cujus apparatum hic paucis recensemus.

Primum locum occupat *Leidradi* Lugdunensis Episcopi de Sacramento baptismi ejusque ceremoniis libellus, & ejusdem Antistitis ad *Carolum M.* epistola, in qua ea, quæ de abrenunciatione Satanæ in baptismo fieri solita disseruerat, religiosissimo Imperatori id desideranti plenius & uberius exponit. Sequuntur *acta Cenomanensium Episcoporum*, cum variis Regum etiam primæ stirpis diplomatibus, & aliarum illustrium personarum instrumentis, ex archivo Cenomanensis ecclesiæ depromta, de quorum fide dispiciant, quorum id magis quam nostra interest. Certe quæ de *Juliano* primo Cenomanensis ecclesiæ Præsule, qui a Clemente Petri discipulo in Gallias ablegatus, Domitiano, Nerva, & Trajano imperante floruisse perhibetur, referuntur; quod in Mariæ & Petri honorem ecclesiam exstruxerit, reliquias Roma secum delatas in sancto altari deposuerit, census olei & ceræ vicinis ecclesiis ad luminarium impensas exegerit, aliaque his similia; a primitivæ ecclesiæ simplicitate & illorum temporum statu perquam sunt aliena. Nec ipse doctissimus editor, quamvis hæc Cenomanensium episcoporum gesta, inter pretiosa Francicæ historiæ cimelia

lia referat, dissimulare audet, subinde, ac præsertim in temporum notis, cœcutire & monstri aliquid alere autorem, qui primam actorum istorum partem consignavit. In duas enim partes ea non incommode dispesci posse monet, quarum prior a Juliano ad Aldricum usque pertingit, cujus gesta Mabillonio in epitomen redigere, & carptim tantum delibare placuit, cum laborem integra edendi jam a *Stephano Baluzio* in tertia miscellaneorum parte præoccupatum agnosceret, cujus singulari humanitate se in hac Cenomanensium actorum editione non mediocriter adjutum, grata mente profitetur. Suppeditavit enim Vir ille celeberrimus & antiquitatum ecclesiasticarum studiosissimus, Mabillonio secum in hoc studiorum genere amicissime certanti, ex Colbertina, cui præfectus est, bibliotheca codicem, Cenomanensium Pontificum seriem & gesta velut in compendio complexum, & Andreæ du Chesne de Francicis rebus præclare meriti manu propria descriptum, ex quo Mabillonius *Gregorii IV*, ad episcopos Galliæ pro Aldrico literas excerpsit, & novem episcoporum Aldricum excipientium historiam aliaque nonnulla in suo, quem ex Pontificali Cenomanensis Capituli regesto describi procuravit, codice desiderata commode supplevit; quamvis de cætero Chesnianum illud apographum Cenomanensium Episcoporum historiam longe brevius & compendiosius describat, quam acta hæc ex regesto cathedralis ecclesiæ depromta, quibus etiam *Corvaiserius* usus est, cum vitas istorum Præsulum Gallico idiomate conscripsit.

Acta hæc Cenomanensium episcoporum, quæ maximam hujus tomi partem constituunt, excipit *Calendarium Ecclesiæ Carthaginensis*, quod Mabillonius, dum Cluniacensis monasterii bibliothecam perlustraret, ligneo vetusti cujusdam codicis operculo a tineis & vermibus corroso affixum reperit, & ob venerabilem antiquitatem dignum æstimavit, quod a situ & interitu vindicaret, cum paucos admodum sanctos & maxime populares memoret, nec quisquam in eorum numero Vandalica Hunnerici persecutione posterior occurrat; unde Carthaginensem & universam Africanam Ecclesiam jam ante mille & ducentos annos hoc calendario usam suspicatur.

Subjiciuntur huic calendario *acta S. Crispinæ martyris*, & *duo Romanorum Pontificum indiculi* cum inter sese, tum a vulgaribus eorum catalogis haud parum discrepantes, nec non *diptycha ecclesiæ Arelatensis*

latensis a vulgatis indicibus itidem diversa: ut miscellaneas variorum autorum *Epistolas* & reliqua taceamus, quæ sigillatim referre brevitatis studium nobis haud permittit.

Poeticorum analectorum vicem supplent *Rythmus satyricus* de temporibus Roberti Regis, & *Gudini* planctus rythmicus de morte Constantii monachi Luxoviensis, de quo parum habet, quod moneat doctissimus editor, qui veteribus his analectis a se editis præter eruditas observationes passim interseras *duas dissertationes historicas* adjecit. Una ad Galesium Abbatem *de anno mortis Dagoberti I, & Clodovei junioris* agit, & inscriptionem quandam e MSCto Fossatensis ecclesiæ codice octingentos annos superante sistit; ex qua omnem circa Dagoberti annos difficultatem, quæ *Valesium, Cointium, Chiffletium, Henschenium* aliosque eruditos viros hactenus exercuit, tolli posse arbitratur: cum præsertim hanc de Dagoberti epocha sententiam etiam altera *de Desiderii Cadurcensis ordinatione & obitu* dissertatio confirmet.

ANTONII BYNÆI de calceis Hebræorum Libri duo: accedit Somnium de laudibus critices.

Dordraci, apud viduam Caspari & Theodorum Goris, 1682 in 12.

Quamvis calcei vilissimis quibusque rebus accenseri vulgo soleant, minime tamen abjecta aut infimæ sortis ingenia existimanda sunt, quæ in hoc se pulvere exercent. Nam ut Bayfium, Sigonium, Manutium, Turnebum, Lipsium, Casaubonum, Salmasium, Rubenium, Ferrarium, aliosque summos in re litteraria viros, qui vel obiter hanc eruditæ antiquitatis partem doctis observationibus expoliverunt, vel universam rem vestiariam omnemque corporis cultum uberioribus commentariis illustrarunt, taceamus; peculiaribus insuper libellis *calceum antiquum* eruditus in Gallia sutoris filius *Benedictus Balduinus*, & *caligam veterum*, quæ calceamenti genus fuit, *Julius Nigronus* delinearunt. Quorum tamen industria cum intra Romanorum Græcorumque mores & ritus investigandos ferme substiterit, *Hebræorum calceos* & pedum indumenta immundissimamque tutelam, ut Tertullianus appellat, singulari cura dignatus, commentario peculiari

peculiari explicavit doctissimus *Antonius Bynæus*; multa sacrarum litterarum, quæ calceorum mentionem faciunt, loca nondum satis explicata illustrans, & ex Hebræorum aliarumque gentium antiquis monumentis, quicquid tenebris involverat longinqua ætas & remota longe hominum memoria, reddens clarissimum.

Exorsus igitur ab *origine* calceorum, non satis exploratum esse docet, cui hoc inventum debeamus: etsi constet, mortales hac pedum tutela, quam optima magistra necessitas suppeditaverit, haud diu caruisse; cum omni animantium generi id a natura tributum sit, ut se suumque corpus tueatur, nec sacer Codex nos dubitare sinat, jam Abrahami ævo calceorum usum vulgarem ac cognitum fuisse. *Balduini* vero conjecturam, cui probabile visum fuerat, Deum haud parca manu sua hominibus bona elargiri solitum, cum primos nostros parentes ad velandam verendorum turpitudinem pelliceis vestivit tunicis, simul etiam calceos e pellibus consutos, quorum ope teneras & molles pedum plantas a spinarum injuriis incolumes præstarent, iisdem adaptasse; ingeniosam potius quam solidam arbitratur. Neque minus a *Samuelis Bocharti* sententia discedit, qui in admirando opere, quod *Hierozoicon* inscripsit, ἀνυποδησίαν inter veteres Hebræos non minus quam alias nonnullas gentes usitatam fuisse statuit: exempla enim nudipedum Hebræorum, a doctissimo viro allegata, non ad vulgarem illius gentis consuetudinem, sed ad religionem & alios quosdam peculiares ritus pertinere contendit, & plurimis sacræ Scripturæ testimoniis evincit, jam ab antiquissimis temporibus calceatos Hebræos incessisse. Ex quo colligit, Christum etiam, quem in vestitu nihil singulare affectasse legimus, ex vulgari Judæorum more calceos gestasse, nec discalceatum, quod quidam arbitrantur, in terris obambulasse.

Hinc ad calceorum variam *materiam*, quam præbuere diversorum animantium pelles & corium, spartum item, lignum, papyrus, æs, & similia; multiplicemque *formam*, distinctos colores, & diversa genera solearum, sandaliorum, phæcasiorum, peronum, zancharum, campagorum, corrigiarum, τροχάδων, κρηπίδων, ὑποδημάτων, &c. (quorum calceamentorum quasdam figuras æri insculptas, ex statuis vetustis nummisque depromtas repræsentat) progressus, id potissimum agit, ut multa sacræ Scripturæ loca a plerisque

Inter-

Interpretibus non satis intellecta, ex Hebræorum & aliarum gentium antiquis monumentis luce aliqua perfundat, & hac philologiæ face admota clariora reddat: ut *Deut. IIX, 4. XXIX, 5.* p. 369. *XXXIII, 25.* p. 74. *Iosuæ IX, 5.* p. 31. *Ruth. IV, 7.* p. 325. *Nehemiæ IX, 21.* p. 369. *Psalm. LX. 10. CVIII, 9.* p. 351. *Cantic. VII, 1.* p. 67. *Iesaiæ III, 16, 18.* p. 187. 198. *V, 27.* p. 177. *LXV, 11.* p. 217. *Ierem. II, 23.* p. 166. *v. 25.* p. 298. *Ezech. XVI, 10.* p. 45. *Dan. III, 21.* p. 384. *Matth. X, 10.* p. 150. *Luc. II, 14.* p. 115.

Sed profanis etiam Scriptoribus, occasione huius argumenti se diffundentis, adjumentum aliquod affert, dum loca obscura illustrat, depravata restituit, male se habentia notat: sicut Dionis locum in lib. LXIII apte explicat p. 57; Curtium emendat p. 93; in Petronio quatuor loca restituit p. 199; Josephum notat p. 327; Justini male tentatum a Salmasio locum vindicat p. 399; ut recentiores Scriptores taceamus, passim vel reprehensos vel laudatos.

Ad varios postea ritus, eorumque origines caussasque, & alia circa calceos singularia, quæ in sacris voluminibus leguntur, accedit: disquirens, cur Deus Israelitis, ut pascha calceati comederent, injunxerit, Christo cum Apostolis nihilominus discalceatis istud celebrantibus; unde religio manaverit, qua Judæi nefas duxerunt cum calceis loca sacra intrare; quis sacerdotum sacra peragentium apud Hebræos habitus fuerit; quid in expiationis festo, nec non in jejuniis ac votis, a Judæis observatum fuerit circa calceos, in luctu item & ingenti calamitate; quæ fuerit ratio legis, uxorem fratris sine liberis defuncti ducere recusantibus calceum extrahi jubentis; & num ad hanc legem de leviratu pertineat antiquissima illa calcei exuendi ceremonia, quæ in libro Ruth refertur, ceu Josephus existimat, an vero traditionis seu acquirendi dominii formulæ, quæ apud Judæos calceo fiebat, iste actus tribuendus sit; quid David innuat, cum se calceum suum super Edom projecturum lætabundus gloriatur; an Hebræorum calcei in deserto per quadraginta annos integri servati fuerint; qualia denique trium virorum vestimenta, quæ in ardenti fornace illæsa permanserunt? Quibus abunde & erudite pertractatis, tandem cur de *mystico calceo*, quod Balduinus fecerat, agere & allegorias venari nolit, caussas breviter exponit: de universa autem *re vestiaria Hebræorum*, jam a Braunio diffuse & perquam erudite tradita, commentarium p. 30

& 217 pollicetur, auctiorem etiam hujus *de calceis* eruditi commentarii editionem sub finem præfationis promittit: quorum præstantissimorum operum non minori desiderio, usquedum prodeant, ac amore, ubi prodierint, tenebimur.

Ad calcem libelli adjectum est satyræ in modum lepide concinnatum & novem quasi abhinc annis primum proditum *Somnium de laudibus critices:* quo politiorum litterarum & veræ ac solidæ eruditionis studia adversus obtrectatores defenduntur, prava autem & sordida studiorum ratio, & inculta Scholasticorum barbaries festive exagitatur. Mercurium enim in somno sibi narrasse fingit, Apollinem speculum suum, quo quidquid uspiam contigisset aut extitisset in litteris uno obtutu cerneretur, Criticis dedisse; quod satis æque Theologis, Jureconsultis & Medicis ferentibus, soli ægerrime tulerint Philosophi. Se vero ad cœlum interea, Mercurio monstrante viam, delatum, augustissimum templum, in eoque Philosophorum ac Criticorum turbam conspexisse, acriter concertantem utri parti doctrinæ speculum Apollineum cedere debeat: ad tribunal Divæ Sophiæ e Philosophis caussam dicente quodam *Febriculano*; Criticorum caussam orante *Iosepho Scaligero*; cui Dea assurgens, speculum, quod Apollo commiserat Criticis, iis relinquendum esse pronunciarit. Hunc festivum ingenii lusum, secundis curis recognitum, & viro celeberrimo, quem doctorem suum passim prædicat, *Ioanni Georgio Grævio* dicatum, auctor denuo edidit. Scribendi autem hoc genus adversus iniquum Censorem, qui *vigilantem somniare perinde haberi ac suaviter delirare* dixerat, exemplo Lipsii, Nannii, Cunæi, & Ferrarii tuetur: quorum somnia obscuris aliorum præstent vigiliis.

THE ANATOMY OF PLANTS, VVITH AN Idea of a Philosophical History of Plants, and severall other Lectures. By Nehemjah Grevv M. D. Fellovv of the Royal Society, and of the Colledge of Physicians.

hoc eſt:

Anatomia Plantarum cum Idea Philoſophicæ Hiſtoriæ de Plantis, & variis lectionibus aliis. Autore Nehemia Grevv M. D. Regiæ Societatis, & Collegii Phyſicorum ſocio.

Londini, 1682 in fol.

QUæ fuerit Clariſſimo Autori occaſio ſcribendi, & quo ſucceſſu ipſe ſuſceptum opus perfecerit, de eo in præfatione, quam Libri principium offert, prolixe legi poteſt. Hanc enim apparet inprimis ſcriptam eſſe, ut pateat, nunquid *Malpighio*, cujus in eodem argumento occupata fuit induſtria, ab Autore debeatur; & idcirco ſuccincta quædam hiſtoria totius Operis texitur, ut conſtet, quo ordine illius partes conſcriptæ ſint, & quo poſtea in lucem venerint. Nimirum *Anatomia Plantarum* ante hos duodecim annos, & amplius, primum prodiit, ac eodem die Regiæ Societati oblata fuit, quo *Malpighius* libros ſuos, nondum adhuc typis excuſos, ſed manuſcriptos de eadem materia, Londinum miſerat. *Idea* vero *Hiſtoriæ Plantarum*, & *Anatomia Radicum ac Truncorum, cum duabus lectionibus de mixtione*, aliquot annis poſt lucem adſpexerunt. Et hæ quidem partes omnes ſuos nactæ ſunt interpretes, cum Gallos tum Germanos, de quibus tamen non æque benignum Autor judicium tulit. Ultimo *Pars quarta Anatomiæ Vegetabilium* conſcripta fuit, annis videlicet 76 & 77, quæ nunc prioribus opuſculis eodem volumine juncta invenitur. De ea dum referre hic paramus, rogandus eſt Lector, ne inique ferat, ſi nos capitum ſectiones ac numeros, eadem methodo, qua Autor uſus eſt, ſequi viderit. Diviſa vero iterum eſt in *partes quatuor*, quarum *prima* de *Foliis* inſcribitur, & ſex omnino capitibus de protectione & plicatura foliorum naſcentium, quibus, naturæ beneficio, a frigoris & ſoli injuriis defenduntur, agit; de iis item, quæ in externa ſuperficie foliorum apparent; de ipſorum figura, ac fibrarum extrinſeca diſpoſitione; de partibus & textura; de duratione ac tempore generationis; & denique de modo, quo folia in plantis atque arboribus producuntur. Et quia Autor de his fere omnibus ſuperius *l. 1. Anat. Plant. c. 4.* quædam dixit, ideo hic plerumque alias tantum obſervatio-

nes

nos prioribus addit, nonnulla tamen plane nova, quæ vel antea non animadverterat, vel ſaltem non memoraverat, affert. Ita cum plicaturæ & corrugationis foliorum octo quondam ſpecies numeraſſet, eas nunc quatuor aliis, quas ex illo tempore repetitis experimentis deprehendit, auget. Dum circa ea occupatur, quæ in foliorum externa ſuperficie apparent, præter globulos, ſpinas, pilos, & ſtimulos, quorum omnium antea mentionem fecerat, nunc etiam maculas nominat, quas teſtatur ſe inveniſſe non tantum in *hyperico*, ubi & ab aliis obſervatæ ſunt, ſed in *ruta* quoque, *hedera terreſtri, anagallide*, & pluribus præterea plantis. Scribit autem eas naſci ab exſiccatione globulorum, quod vel inde conſtet, quia ipſæ in foliis adultis, globuli autem in modo natis extantiores ſunt. Alius generis maculas adventitias vocat, quales v. g. in *ſoncho* reperiuntur, earumque originem refert ad inſectum aliquod, ſextam pollicis partem longum, coloris cineracei, quod intra cutem & pulpam folii repat, nec niſi extremam ſuperficiem, linea quaſi recta ſine ambagibus tortuoſis procedens, depaſcatur. Pleraſumque plantarum folia regularem obtinere figuram, (exceptis *ſerpentariæ majoris*, *pæoniæ* & *ammios* foliis,) ſtatuit, quæ tum qua longitudinem, tum qua circumferentiam ſatis accurate definiri poſſit. Quod longitudinem attinet, ea utplurimum ſecundum progresſionem arithmeticam, ſervata æquali differentia, nonnunquam proportione dupla, vel etiam majori imminuitur, ſive unius ſcapi plura folia, ſive unius folii plures lobi invicem comparentur. Reſpectu circuitus agnoſcit Autor, plerorumque foliorum figuras compoſitas eſſe, obſervat tamen & ipſas menſurari poſſe circulis, vel ſingulas ſingulis, vel ſingulas duobus aut pluribus, & quidem pro diametris iſtorum circulorum principalis menſuræ loco ſtatui debere folii longitudinem, ſeu fibram ejus principalem. Hæc præcepta ipſe poſtmodum variorum exemplorum inductione confirmat, ac eleganter additis figuris, *pampinorum, foliorum malvæ, fragariæ, althea &c.* circumferentiam metitur. De fibrarum poſitu, qualis nudo oculo obſervari poteſt, monet, in quibusdam foliis fibras collaterales majores cum maxima, quæ medium obtinere ſolet, rectos facere angulos, ut apparet in *acere*, ac *chelidonio majori*, *chondrilla*, *aliisque plantis generis intubacei*: fibras vero omnes, quæ præ aliis conſpicuæ ſunt, ſemper ſe ad acutos angulos ſecare, quemcunque tandem ſitum ad mediam, vel, ſi ea abſit, ad

longitudinem folii comparatæ, obtineant. In partium folii enumeratione primum ſe offert cutis, quæ ſi vitro oculi juventur, organicis partibus, inſtar cutis animantium, conſtare, & eas quidem regulariter mixtas habere deprehenditur. Obſervavit Autor, eam orificiis in pleriſque plantis perviam eſſe, tum ut aer admitti, tum ut avolare ſuccus ſuperfluus poſſit; iſta tamen orificia & magnitudine, & numero, & forma plurimum differre, ut plane alia ſint, quæ *pini* folium exhibet, quam quæ in *lilio* aut *amaranthbo* occurrunt. Cuti ſuccedit pulpa, quam parenchyma Autor vocat. Ea ex tenuibus fibris, figuram cylindricam obtinentibus, & in veſiculas coeuntibus conſiſtit. Tertio fibræ ſeu funiculi, quos oculo cernimus, ex duorum generum vaſis componuntur, quorum unum ſucco, alterum aeri ferendo inſervit. Apparent autem viſui aeria illa vaſa, ſive arteriæ plantarum, ſi quis folia leviter frangat; fiet enim, ut ad utrumque extremum ſubſtantia quædam lanea, inſtar telæ araneæ, dependeat, quæ & videri & palpari poterit. Quo tempore folia primum naſcantur, jucunda eſt præ reliquis ſpeculatio. In plantis, quæ duplicis formæ folia protrudunt, quales ſunt *dulcamarum, cardamine, valeriana, campanula vulgaris & aliæ*, ea, quæ inferius ſunt, in ipſo ſemine exiſtere Autor putat, reliqua vero tum naſci, quum ſemen terræ commiſſum radices egit, & ſuccum e ſolo alimentitium attraxit: ſed in arboribus & truncis perennibus folia, quæ ſingulis annis proveniunt, actu ſemper in germine eſſe, & quidem illo plerumque autumno ibi naſci affirmat, qui vernum tempus, quo arbores frondent, antecedit. Cæterum cur quædam plantæ folia ſemper virentia habeant, cur item aliæ in hieme etiam creſcant & augeantur, id e cauſis ſuis accurate deducit. Tandem ubi de principiis foliorum agendum eſt, ſalia cumprimis nominat, & ea quidem quatuor generum, *marina* videlicet, *nitroſa, acida, & alcalia*: hæc inſtar oſſium ſe habere ſcribit, quæ reliquis principiis, quaſi carne, veſtiantur. Deducit hic cum cura & ſtudio ex iſtorum ſalium multiplici figura, quæ folii pars ex quovis potiſſimum conſtituatur.

Hactenus *ſectio prima*, in qua recenſenda prolixiores fuimus; reliquos ſtrictim perſequi licebit, quoniam ex dictis, quantum Autor curæ in re nova & haud vulgari adhibuerit, ſatis intelligi poteſt.

Sectio igitur *ſecunda* de *floribus* eſt, quos tribus partibus conſtare olim *Anatomia Plantarum* c.5. obſervavit. Nunc rariora quædam adjiciun

adjiciuntur, ac initio de ſepimento florum inprimis notatur, quam natura ſit ſtudioſa juſtarum proportionum obſervatrix, quippe quæ foliis floris, foliorum ſepimenti numerum vel æqualem, vel duplum conſtanter ſubjiciat. De foliatione floris ſequuntur poſtmodum, quæcunque vel ad plicaturam, vel ad numerum foliorum, quæ in flore ſunt, vel ad partes florem conſtituentes, vel denique ad uſum & figuram floris pertinent, nec antea fuerunt plene pertractata. De coma etiam duplici florum quædam afferuntur, ubi monet Autor, non eſſe omnes floris partes a ſe nominatas in quibusvis plantis quærendas, ſed deficere modo has, modo illas. Deinde generationem plantarum, cum generatione animalium confert, & primum quidem ſexus differentiam in plantis dari negat, ſed unamquamque ἀῤῥενόθηλυν eſſe ſtatuit, ac eas partes conjunctas habere, quæ alias ſexum unum ab altero diſtinguunt; mox quomodo plantæ quaſi concipiant, ac fœtum alant, ediſſerit, donec is, ubi ad maturitatem venerit, prodeat, & nova fœcunditate plantam aliam progeneret. Appendicis loco ſubjicit methodum, qua quis poſſit quaſcunque plantas ex foliis & floribus expedite, non adhibito vitro, nec facta inciſione aut reſolutione partium, cognoſcere, ac pronunciare, ad quod unaquæque genus referenda ſit, ut poſtmodum apud Rei Herbariæ Scriptores eo facilius ac promtius inveniatur.

Sectio tertia de *Fructibus* agit, quos Autor ad quatuor genera refert, ita ut omnes omnino ſub pomis, piris, prunis, & uvis complectatur. Deinde capſulam ſeminum cum fructu confert, ob ſimilitudinem, quam hic cum illa habet. In eo tamen iſta duo a ſe invicem differre fatetur, quod fructus, inſtar uteri carnoſi, quo ſemen ad maturitatem propius accedit, hoc humidior fiat ac ſucculentior, ſed capſula, quaſi membranaceus quidam uterus, tanto durior & ſiccior reddatur, quanto majora incrementa ſemen capit. Ultimo partium, e quibus quemvis fructum componi certum eſt, quaſque communiter tres, rarius plures eſſe conſtat, uſum, quem ipſæ cum ſemini tum fructui præſtant, exponit. Atque hic vaſorum conformationem, ſuccique ſulphurei & oleoſi per ligneas, quas vocat, fibras advecti, diverſas qualitates uberius declarat.

Sectio quarta Semina pertractat, & eorum ante omnia varias figuras colligit, quarum diverſitas juxta Autorem oritur partim a ſitu,

quem in utero obtinere debent, partim a vaſorum fibrarumque diſtributione, partim denique a ſalinis principiis, quæ plantas componunt. Numerus ſeminum non peræque magnus in omnibus plantis eſt. Eas enim, quæ facilius intereunt, ac deſtruuntur, aut in uſum animalium cedunt, natura copioſiori ſemine inſtruxit. Sic inprimis *papaveris albi* ac *typhæ majoris* monſtroſam ſeminum multitudinem Autor annotavit. Membranas ſeminum quod attinet, quæ plerumque tres, raro quatuor ſunt, notatu dignum eſt, quod in illis ſeminibus, quæ tenuioribus membranis involvuntur, cutis aliqua, fœtum proxime ambiens, inſtar vitelli ſe habeat, ac eidem primi optimique alimenti loco ſit, uti vitellus ovi pullo excludendo. Semen ſeu fœtum tribus conſtare partibus, *duobus lobis* (rarius unico) *radicula, & germine;* harum autem ſingulas iterum e cuticula, parenchymate, & vaſis ramificantibus componi Autor oſtendit, ac quo ordine, in ſeminis generatione, producantur, ſub hujus partis finem, in exemplo ſeminis *mali Armeniaci* ad oculum ſubjectis figuris æneis demonſtrat. Natura nimirum ante omnia de utero ſolicita eſt, qui membranas ſeminis calidas ac ſucculentas conſervet, fœtumque ipſum protegat, donec juſto ac definito tempore terræ, ut vegetet, committatur. Quapropter initio capſulam ſeminum facit, deinde membranas ordine producit, ita ut, quæ fœtum proxime ambit, ultimo fiat. In hujus parte acuminata ac baſi oppoſita ligneæ fibræ tenerrimæ coeuntes nodum aliquem parvum efficiunt, qui ubi paulatim crevit, dividi in duos lobos incipit, quorum baſis contracta in radiculam ſeu eam partem, quæ radices poſtea emittit, abit, ac denique intra medios eosdem lobos nodus alius ſive germen prodit, quod, ubi ſemen terræ commiſſum eſt, caulem, folia, ac flores cujusvis plantæ producit.

Adjecit Autor in hac nova & aucta operum ſuorum Editione, *duabus lectionibus*, ut vocantur, *de mixturis*, quarum priorem ingenioſiſſimi Germanicarum Ephemeridum Collectores, una cum Anatomiæ vegetabilium tribus partibus, & Idea quoque Hiſtoriæ Philoſophicæ de Plantis, latina lingua donatam publici juris fecerunt, *quinque alias*, quæ de rebus, ab argumento Libri haud alienis, agunt. *Prima* harum, quæ nunc reliquis addita, in ordine *tertia* eſt, tractat *de varia proportione, qua ſal lixivioſum plantis ineſt.* Initio tradit, quantum ſalis lixivioſi plantæ integræ diverſi generis, ſi calcinentur,

conec-

concedant? deinde ejusdem plantæ partes inter se confert, ac inquirit, quænam ex illis plus dicti salis præbeat? Proceditur autem per quæstiones, & prima omnium ita habet: *Utrum arbores, an vero herbæ ac frutices, si in æquali quantitate assumuntur, & cæteris paribus, majorem salis lixiviosi partem relinquant?* cujus responsio pro herbis ac fruticibus facit, & experimenta, accepto *cortice fraxini* ex una, & *libanotide* ex altera parte, instituta enarrat. *Lectio quarta* de *sale essentiali & marino plantarum* est, ac aliud experimentum diversis anni temporibus bis captum recenset, quo e sale lixivioso *filicis*, in aqua soluto ac libero aeri per aliquot menses exposito, duplex sal prodiit, essentiale, quod Autor ita vocavit, quoniam nova salis species ab omnibus aliis differens visa est, & marinum. Utriusque crystallos, qua colorem, saporem, & figuram cum cura describit. *Lectio quinta* de *plantarum coloribus* agit, & tria evolvit. Primo, quem colorem plantæ in statu suo naturali obtineant in quibuscunque partibus? Deinde, quem colorem producant, ubi facta est infusio aut coctio? Tertio denique, quis color emergat e mixtura variarum infusionum, vel secum invicem, vel cum alterius generis liquoribus? Monet vero Autor ante experimentorum suorum declarationem, ea non adversari sententiæ de coloribus, quam hodie viri quique doctissimi fovent: se enim de partibus materialibus tantum agere, quæ in plantis tanquam in subjectis, ad productionem colorum requirantur. *Lectio sexta* inscribitur *de varietate ac caussis saporum, maxime in plantis.* Hic autor primo sapores generatim considerat, & quidem triplici modo: 1. ratione perceptionis seu sensationis, ubi calculum saporum simplicium & compositorum init, qui si per gradus, quos in ipsis sat distincte percipere possumus, multiplicentur, ad mille & octingentos ascendunt: 2. ratione durationis ac termini, quo sensu saporum alii aliis longius durant, & diutius hærent: 3. ratione subjecti seu partis gustantis, cujus respectu sapor est aut fixus, aut diffusivus, aut expansivus: fixus iterum vel labia sola, vel linguam, vel palatum afficit; de quibus universis sub finem hujus lectionis, *duæ* inveniuntur *tabulæ*, quæ saporum varietates latine exprimunt. Dehinc caussas saporum Autor inquirit, & speciatim quidem illorum tantum, qui plantis insunt. Earum vero quinque nominat: 1. lectum seu locum unde plantæ proveniunt, & ubi nascuntur; 2. aërem, cui

cui expositæ sunt, & in quo incrementa sumunt; 3. partes, e quibus constant; 4. varias fermentationes, quas illarum succi subeunt; 5. organa, quibus sapores percipiuntur. Ex his inprimis tertiam & quintam, tanquam causas immediatas considerari debere monet, utpote a quibus saporum differentiæ essentiales dependeant. Atque per has saporum differentias notat obiter Autor, specificam medicamentorum virtutem, toties negatam, si non demonstrari, saltem probabilem reddi: consentaneum enim esse, medicamentum corporis partem unam, altera intacta, afficere, cum id in ore ac partibus contiguis a saporibus fieri appareat. Appendicis loco quædam de odoribus subjiciuntur, qui uti organa parum ab organis saporum distantia, ita & causas fere easdem habent. Relinquit tamen hanc partem Autor ab aliis perficiendam. *Lectionis ultimæ* titulus est *de solutione salium in aqua.* Hujus pars prior confirmat illam sententiam, quæ asserit, posse in aqua, quæ ad satietatem salium speciem unam imbibit, alius speciei sal sine ignis ope sola agitatione solvi, quod ipsum *superimprægnationem* Autor appellat, & inde conclusionis loco deducit, atomos ipsas salium, vel saltem illas particulas, in quas ultimo in aqua sal quodvis solvitur, diversas obtinere figuras, atque hinc fieri, ut unum genus salium non possit perfecte omnes aquæ poros implere, sed aliquas ab alio genere implendas relinquat. Pars posterior affirmat, per solutionem salium in aqua spatium aliquod acquiri, & id quidem modo majus, modo minus. Quantum autem præcise acquiratur, id ex salium singulorum natura ac figura partium, ipsorum etiam spatiolorum in aqua, capacitate Autor investigat. Ex his omnibus, quæ de salium insinuatione in aquam, & de augmento, quod hinc aqua recipit, dicta sunt, non tantum specifica quorumvis salium gravitas, sed & vera causa facile, Autoris ductu, cognosci potest, cur Mercurius in Barometro adscendat ac rursum delabatur? Nam quod ad hunc motum attinet, non dependere illũ a solo aëris incumbentis pondere, clare hinc patet, quoniam Mercurius, postquam, colligentibus se vaporibus, in tubo adscendit, non tum demum delabitur, quum pluvia in terram decidit, sed manente omnino eadem aeris, vaporibus imprægnati, quantitate, pluviam pluribus horis, nonnunquam diebus, ante præsagit. Genuina igitur ejus ratio ex majori minorive aeris pressura petenda est. Scilicet quamdiu in aere salium particulæ integræ ac nondum solutæ voli-

volitant, majus ipsæ ſpatium obtinent, & ita efficiunt, ut aer vehementius corpora ſibi ſubjecta premat: quamprimum vero illa ſalia in aere volitantia ſolvuntur, & aqueis partibus includuntur, tum, manente eodem pondere aeris, ſpatium ac inde pendens preſſura minuitur. Hinc etiam conſtat, quare ſpirantibus ventis frigidis Mercurius altius tollatur, quam cum calidi aerem perflant. Iſti enim, quoniam ſicci ſunt, nitroſum ſal, cujus quamplurimum ſecum vehunt, diutius integrum ac inſolutum conſervant, quare aeris preſſura, ut dictum fuit, adaugetur.

Den lilla Wattuproſwaren/ hwarigenom de rätta ock Hälſoſamma Suurbrunnar ifrån de falſka eller gemene Jernwatn ſom här ock där i Wårt K. Fäderneſland finnas/ igenkännes och åthſkillies. Dem ſom til ſådant luſt hafwa/ ſerdeles Medicinæ Studioſis til efterrättelſe i liuset bracht aff Urban Hiärne D.

Stockholm 1683. in 8.

hoc eſt

Brevis Aquarum explorator, genuinas & ſalutares Acidulas a ſpuriis & vulgaribus Aquis Martialibus, hinc inde in Suecia obſervatis, diſcernens &c. editus ab Urbano Hiärna D.

Holmiæ 1683. in 8.

NUm unquam hactenus Sueo-Gothia irriguas biberit Acidulas, ex Annalibus ejus eruere haud licet; quamvis olim ad Regni hujus fontes quosdam ſotirios & velut benedictos, certis diebus feſtis, magna ægrorum caterva ſuperſtitioſe ſatis confluxerit. Imo licet quidam temporum horum curioſiores in variis Sueciæ provinciis, metallicis venis quam refertiſſimis, Acidulas magno labore inveſtigare conati fuerint, nullas tamen hucusque invenire valuerunt, donec Senator quidam regius, *Guſtavus Soop*, in prædio quodam ſuo fontem indolis non vulgaris anno 1678 reperit, ac ad eundem luſtrandum

ſtrandum ac explorandũ, *D. Urbanum Hiärna, Medicum Regiæ Suec. Majeſtatis & Societatis Regiæ Anglicæ Socium*, accerſivit, qui ut aquarum ejusmodi dignoſcendarum maxime peritus eſt, ſic fontem illum Medevienſem (a loco ita dictum) genuinarum Acidularum nomen mereri, animadvertit. Libellum is proin ſtatim emiſit invitatorium, ut quam de efficacia hujus aquæ mineralis conceperat ſpem, reipſa, Deo benedicente, experiretur confirmatam. Succeſſitque inſtitutum adeo, ut eorum, qui proxima æſtate copioſe huc confugerant, ægrotorum magna pars domum ſana redierit. Quare ut deinceps ſingulis, ab aquis illis medelam expectantibus proſpiceretur, eundem libellum paulo auctiorem denuo edidit, quo de diæta aliisque curationis tempore obſervandis erudirentur. Accidit interim, ut divulgata Medevienſis hujus Fontis virtute, de aliis ſimilibusve in Suecia aquis mineralibus nonnulli cogitarent: quibus ut ſatisfaceret *Hiärna*, Medevienſium vero præſtantiam vindicaret, illis viſitatis & luſtratis pene ſingulis, præſentem elapſo anno in publicum prodire juſſit Tractatum.

In cujus præfatione ad Lectorem, poſtquam cauſas ſcribendi recenſuit, primam Acidulas in Suecia inveniendi exponit occaſionem, ſibique easdem juſſu Excellentiſſimi Dn. Soopii viſitanti, inventionis hujus primæ gloriam vindicat Autor. Hinc neceſſaria & vera fontium mineralium exhibet criteria, ſimulque duas illorum concipit ſpecies, Acidulas nempe proprie dictas, & fontes, variis in locis ſubito erumpentes, poſtmodum vero ceſſantes, Heylbrunnen communiter dictos. Miſſis poſterioribus, priorum tres format claſſes, *Acidorum, Vinoſorum, & Acido occulto gaudentium*: omnes vero minera quadam peculiari, utplurimum Martiali, impraegnari, ſimul tamen ſingulos aliquid quoque ſulphuris in ſinu ſuo geſtare autumat, ſive hoc per Gas ſuum acidum manifeſtum exiſtat, velut in fontibus Spadanis, Svvalbacenſibus, Egranis, Andernacenſibus, & Pirmontenſibus, ſive abſconditum hoc lateat, vel ab occulto alcali ſolutum, vel adhuc in primo ſuo ente ſeminali exiſtens. Quo autem a laudatis fontibus vulgares aquæ minerales ſecernantur, ſequentes illorum ſuppeditat notas. Sc. (1) adſit copia halituum ſpirituoſorum, e ſubtiliſſimo, ſive occulto, ſive manifeſto ſulphure oriundorum, quos, Gas alias dictos, acidulis eſſentialem vitam præbere ait, ita ut ſine illis aquæ mortuæ & parvi uſus cenſendæ veniant, qualis der Wildbrunn prope Egram, qui, utut ebulliat,

ebulliat, inefficax tamen existat: (2) sit Aqua limpida nullisque heterogeneis scatens: (3.) ultra annum ac diutius in ipso fonte aut vasis asservata non corrumpatur: (4) nulla ob inexistentiam nominati acidi in ea subsistere queant animalia, v.g. ranæ, hirudines &c. quin statim emoriantur: (5) putridas peregrinasque minime admittat aquas: (6) ex imo terræ prodeat vena: (7) fundum vasis, quo excipitur, post aliquam spiritus sulphurei exhalationem, non nisi subtilis & fusca ochra petat, cum largius sedimentum fixioris substantiæ abundantiam denotet, & clausis bene ante evaporationem vasis, sedimentum nullum appareat: (8) in summis rupibus, longe a fæce & inter saxa sabulamque juxta *Helmontium*, secundum *Paracelsum* weit von Erden/ Letten und Schleim/ prodeant: (9) a bibentibus absque molestia magna aquæ queat assumi quantitas: (10) procul sint a littoribus maris: (11) in cavernis terræ immaturo imprægnentur metallo, immunes tamen ab halitibus Mercurialibus; item (12) a corrosivis arsenicalibusque mineris & metallis, e.g. Ærugine, Argento, Antimonio, Vitriolo &c: (13) morbos profligent, aliis medicamentis minus cedentes. Atque has quidem proprietates omnibus acidulis communes esse ait, excellentiores vero, (14) saporem & efficaciam, ob varium minerarum concursum, non raro mutare, v.g. Hornhusanas, Egranas, Dunstanienses &c: (15) ad solis ortum erumpere: (16) eadem semper affluere copia, velut Swalbacenses: (17) e summis salire collibus, ac velut longiore destillatione magis purificari ac volatilisari. Hinc particularibus missis probationibus, an videlicet ferrum, cuprum &c. insit, (quas peculiari reservat scripto) incertas ac suspectas acidularum indagationes perstringit. Nec enim præstantiam earum explorari posse censet evaporatione, qua fixior tantum acidularum pars comparcat: nec gallarum infusione, cum per eam nigrescant aquæ Martiales quævis, item aqua salsa ollæ ferreæ aliquandiu infusa; nec desint optimæ acidulæ ex infusione gallarum haud nigrescentes, v. g. Hornhusanæ, Bortfeldenses &c: non carnis incoctæ tinctura, cum caro aquæ cuilibet Martiali incocta tingatur: non sapore linguam pungente, cum is optimis acidulis desit, v. g. Paderbornensibus, quæ blandissimæ; econtra acidissimus observetur fons Egranus, quem WildBrunn appellant, ideo etiam dysenteriam movens; & in Gallia & Anglia pariter seligantur blandiores. Nec porro quæ longius

 se trans-

se transferri patiuntur, semper optimas esse putat, cum Aquæ Charterienses ob summam suam volatilitatem, quando Lutetiam Parisiorum portantur, saporem perdant, item Svvalbacenses facile alterentur. Multo minus Gallorum nonnullorum ex Sale, post evaporationem elixiviato, judicium alicujus momenti videri, ob deperditas particulas volatiles; præprimis cum utplurimum tantillum Salis remaneat, a sale communi ad Nitrum inclinantis. Pariter ponderationem aquarum, ob volatiles spiritus gravitate destitutos, ineptam censet: intinctum vero linteum aquas quidem matura minera saturatas, non acidulas demonstrare. *Thurnheisseri* vero phantasias ineptas, & *Petri Guivrii Arcanum Acidularum* multa de nigro Martis Mercurio, Sale Martis aluminoso figmenta continere asserit. Tandem nec, quæ ebullitione prodeant, aquas semper salutiferas existere, cum ebullitio, ut talis, acidum sulphuris in sal terreum cum metallo impingens, minime vero vividos arguat spiritus, sicut Egrensis Wild-Brunn, maxime effervescens, nullius tamen efficaciæ existat. Concludit proin, Acidum illud occultum & salutiferum aliis & genuinis magis dignosci signis, quæ tamen peculiari reservat tractatui. Dum autem varias lustrat Sueciæ fontes, Medeviensem, utpote cui notæ superius recensitæ competant, quique præprimis morbos gravissimos, sc. apoplexiam, paralysin, maniam &c. sanaverit, vimque expectorandi habeat, reliquos, v.g. in Skärmarboo / Philipstadt / Brahelund / Ohmoo-Sochn / Wanstad / Blystad / Westerhaninge &c. antecellere, comprobat, vel crudis scatentes metallis, vel paucioribus tantum ægritudinibus appropriatos.

LA CHYMIE NATURELLE, OU L' EXPLICation Chymique & Mechanique de la Nourriture de l' Animal, par Daniel Duncan Docteur en Medecine de la Faculté de Montpelier.

hoc est

Chymia Naturalis, sive Explicatio Chymica & Mechanica Nutritionis Animalis. Autore Daniele Duncan Medic. Doctore Facultatis Monspeliensis.

Parisiis 1682. in 8.

Abeo,

AB eo, quo Animale corpus Machinæ Hydraulico-Pneumaticæ ad instar tempore considerari cœptum est, Philosophorum & Medicorum ingeniosissimi artificiosissimam partium ejus solidarum structuram, indeque resultantes variorum fluidorum interventu actiones diversissimas, perspicue enodaturi, Mechanicam pariter atque Chymiam in usum adhibuerunt felicissime: illius quidem speciatim adminiculo modum evidentiorem, quo solidæ corporis animalis partes operantur; hujus autem ministerio rationem mutationum, quas humores varie ibi subeunt, manifestiorem instruentes. E multis aliis strenue hoc præstitit Dn. Duncan, natione Gallus, in illo æque Scripto, quod Anno 1678 nativo idiomate conscriptum, *Explicationem novam & Mechanicam Actionum Animalium* inscripsit, ac in hoc, quod ante biennium editum, Tibi nunc B.L. exhibemus. Ab omnibus, universas naturæ operationes ad normam Chymiæ Divinæ solere peragi, quam Artificialis non nisi imbecilli imitetur modo, ut Autor consensum reportet, instantiæ loco ipsa nostra aliorumque animalium corpora prodire jubet, in quibus Analogiam, quæ Naturali Chymiæ cum Artificiali, operationum, vasorum, ignis, foci, spiraculorum &c. ratione observetur intercedere, non brevibus saltem in Introductione subinnuit, sed pluribus quoque in ipsa Nutritionis Animalis Explicatione, duabus partibus comprehensa, prosequitur. In prima siquidem, Nutritionis declarata necessitate, causisque cur viventia quædam diu satis absque alimentorum usu subsistere possint, assignatis, Alimentorum edocet præparationes, quomodo hæ extra corpus,, vel a natura ipsa, fructuum quorundam & plantarum exemplo, vel ab arte, puta pistoria, culinaria, item parandi vinum, cerevisiam & pomaceum &c. chymica plane via instituantur. Eadem vero Alimenta quomodo porro intra corpus secundum Chymicas leges in masticatione, chylificatione, sanguificatione, sanguinis itidem a superfluis aquosis & sulphureis particulis, sub Urinæ & Bilis schemate, depuratione præparentur, antequam Nutritionis apta materia deveniant, in parte demum secunda edisserit. Ubi multa insimul de dentibus, nec non de ventriculorum numero in animalibus diversis variante, scitu haud injucunda commemorat. De tunicis autem ventriculi humani agens, quando nerveam extimam vult ac musculosæ superinstratam, eam cum communi alias dicto involucro oppido videtur con-

fundere, contra unanimem Anatomicorum non minus consensum quam Autopsiam, interiorem rugosam pro unica, glandulosa scilicet, venditans. Quod in ventriculi cavo alimentorum continetur menstruum, e triplici liquore effatur compositum, uno sulphureo ac spirituoso a cerebro per nervos transmisso, reliquis duobus salinis plus minus acidis, tum e salivalibus glandulis, tum glandulosa Ventriculi tunica, adportatis. Ab ipsis horum acidis spiculis membranas Ventriculi ac nervos vellicantibus, famem excitari pronunciat, quibus si particulæ bilis alcalicæ volatiles prævaleant, accendi sitim existimat, cui restinguendæ potus frigidus ratione nitri contenti utplurimum sit aptissimus. Hinc omnem, quem Pancreatico succo & Bilioso adjudicat usum, ratione acidi & alcali explicat, vulpeculam tamen marinam, & fortassis solam, esse contendens, quæ, ob levem succi pancreatici aciditatem, acida gaudeat bile. In extima renum superficie acidum pariter aliquod collocat pro parte sanguinis serosa, instar seri lactis, præcipitanda; quæ ne in minutis postmodum canaliculis, in pelvim desinentibus, patiatur coagulum, partim ab externa tunica adiposa, partim a calore sanguinis interno, partim denique & omnium maxime a sale quodam ammoniaco, rerum interiora replente, impediri dictitat. Ipsam tandem Nutritionem ita explanat, ut partibus duris salinas sanguinis particulas, phlegmatis aliqua portione evaporata crystallisatas; mollibus autem partibus, sulphureas ejus moleculas, digestione prævia in ipsarum interstitiis inspissatas, nutrimenti potissimum loco esse statuat. Salina cæteroquin sanguinis corpuscula eadem cum Levvenhockii microscopio observatis quadrangularibus reputat, sulphurea vero coincidere censet cum hujus Sphæricis, ideo rubicundis, quod omnia ejusdem fere magnitudinis circa proprium axem volutentur.

ISAACI BARROVV, MATHEMATICÆ Professoris Lucasiani, Lectiones habitæ in scholis publicis Academiæ Cantabrigiensis, Anno Dom. 1664.

Londini apud Georgium Wells, in Cœmeterio D. Pauli. 1683, in 8.

QUi ob Archimedis opera, Apollonii conica, & Theodosii sphærica, nova methodo illustrata & succincte demonstrata, Lectiones

item

item opticas & geometricas, paucis ab hinc annis publico commodo edita, de Mathesi optime meruit Isaacus Barrovv, & has dedit primitias olim professionis suæ mathematicæ. Huic enim muneri, dimissa Græcarum literarum doctrina, cui eousque præfuerat, primum admoveri se passus est, cum Henricus Lucas, Vir Nobilis (qui Illustrissimo Comiti Hollandiæ, tum Academiæ Cantabrigiensis Cancellario, a secretioribus literis consiliisque, tantæ clientelæ beneficio ad amplas opes provectus erat,) studiis mathematicis, in Academia dicta hactenus jacentibus, suppetias laturus, ultimæ voluntatis tabulis mathematicam professionem decreto simul liberali stipendio instituisset.

Quanquam autem Lectiones istæ generalia tantum ἐξωτερικά, & velut prolegomena Matheseos, aliis fere neglecta, aut incultius & perfunctorie tradita, complectantur; vestibulum enim duntaxat, mathematicis disciplinis præstruendum, in præsens condere Autor instituit: sunt tamen toto earum decursu eruditionis non proletariæ aut obviæ sparsi passim flores, qui judicium Autoris acre & maturum, profundamque Philosophiæ veteris cognitionem satis produnt. Genius porro Matheseos, vis & præstantia demonstrandi, intima adeo scientiæ hujus ratio, ita hic explicatur, ut non tam in vestibulo, quam ipsis penetralibus Lector constitutus sibi videri; eadem hæc certe tanto dein consultius occupare possit. Optandumque est, ut cætera hujus argumenti, quorum spem hæ Lectiones in ipso statim limine fecerunt, & in quibus desinunt, propediem subsequantur.

Ipsa Lectionum partitio minus operosa, sub manu natu videtur. *Lect. I.* Excussa enim Matheseos & mathematum appellatione, eaque ex communi usu temporum illorum, quibus apud Græcos coli Mathesis, & sola in scholis tradi cœpit, derivata; objectum eidem ex communi sententia magnitudinem & multitudinem tributum, eandemque in puram & mixtam, quarum partium rationem luculentis exemplis declarat, distinctam esse enarrat. Distinctius deinde divisiones veterum, Pythagoreorum, Platonis, & Gemini prosequitur, & quid in hac *Lect. II.* aliisque fere omnibus recentiorum desideret, strictim innuit.

Propria vero & peculiaris circa hoc caput Autoris sententia est: non aliam reipsa quantitatem existere, diversam ab illa, quæ magnitudo aut quantitas continua dicitur: hanc proinde solam Matheseos objectum merito reputari; cujus ea generales inprimis proprietates, tum

tum ſpecies proximas, & his congruas paſſiones inquirat & demonſtret: hinc Matheſin omnem Geometriæ terminis contineri & circumſcribi: mixtas vero mathematicas, utut ſuo unaquæque modo (quem per ſingulas eundo ſcite exponit) ad mathematicam dignitatem titulumque adſpiraverit, Geometriæ verius exempla eſſe, quam partes Matheſeos, quippe quæ poſt exutas particulares circumſtantias, admiſſaſque fundamentales ſuas hypotheſes, evadant pure geometricæ; pro naturalis autem ſcientiæ partibus habendas, totidemque eſſe (niſi adjunctione mere ποιητικῶν, quales Pictura, Sculptura, Statuaria, Architectonica, hisque affinium artium augendus ſit numerus) quot ſint Phyſicæ ipſius; adeoque mathematicam vulgo ſic dictam Phyſicæ coextendi; Algebram etiam vel facultatem analyticam (quatenus a Geometriæ & Arithmeticæ pronunciatis diſtincti quid innuat) non magis ad Matheſin, quam ad Phyſicam, aut Ethicam, aut quamvis aliam ſcientiam videri ſpectare; eſſeque duntaxat Logicæ partem, ſeu modum ratione utendi circa quæſtionum ſolutionem, inventionemque aut probationem concluſionum, & ob hoc inſtrumentum

Lect. III. mathematicæ, ut contradiſtincta illi Syntheſis. Ipſam Arithmeticam, nobiliſſimam illam ſcientiam, a Geometria divulſam temere, ab ea prorſus indiſtinctam eſſe: liquere hoc cum ex nomine Geometriæ, μετρεῖν enim, ſuffragio vel ipſius Ariſtotelis, X Met. cap. I, nihil aliud ſignificare, niſi magnitudinem numero notificare vel exprimere; quidni ergo, quæ nomine numerum ſuo involvat, eundem non reipſa contineat? tum ex natura numeri diligentius perpenſa. 1. enim nullum numerum ex ſe quicquam diſtincte ſignificare, cuiquam determinato ſubjecto convenire, ullam rem certo determinare, ſed utcunque pro arbitrio aptum natum eſſe cuivis quanto deſignando. 2. prout ſinguli numeri ſeorſim nihil certi ſignificant; ſic nec inter ſe collatos, duos pluresve, ullam ex ſe determinatam habitudinem proportionemve ſortiri aut indicare. 3. nec numeros ex ſe invicem addi poſſe, nec ſubtrahi, vel ut ſummam aliquam componant, vel ut differentiam commonſtrent; contingere vero hoc ipſis, ex rerum, quibus attribuuntur, conditionibus. 4. hanc ipſam magnopere diverſam eſſe: aliter enim tribui numerum rebus quantis certam menſuram deſignantibus; aliter rebus nonniſi generica aliqua ratione inter ſe convenientibus; ex quo duplex genus numeri conſurgat, mathematici unum,

alterum

alterum transcendentalis & metaphysici, ipsi Platoni in Philebo agnitum. 5 numerum mathematicum non esse aliquam rem distinctam a magnitudine quam denominat, sed hujus certo pacto consideratæ notam & signum, eundemque 6. triplicem, integrum, fractum, & radicalem sive surdum: qui postremus, cum ne ratione quidem, Autoris judicio, a magnitudine abstrahi possit, satis ostendat, numerum a magnitudine reipsa non differre. Ex junctione autem Arithmeticæ & Geometriæ maxima in rem Matheseos commoda derivari. I enim perspectum iri, nullum Geometriæ vel axioma generale, vel specialem conclusionem, non etiam Arithmeticæ simili ratione convenire; nihilque vicissim de numeris enunciari posse, quod magnitudinibus non pariter accommodetur: unde cum eximia lux utrique sit affulsura scientiæ, tum ingens proventurum compendium, sublata causa, eadem theoremata aut problemata supervacanee repetendi, diversimodeque solvendi. II utrique etiam lautum accessurum incrementum, iisdem subsidiariam operam sibi mutuo commodantibus: Geometria, theorematis circa numeros facilius reperiendis; Arithmetica, perspicue explicandis muniendisque circa magnitudinem demonstrationibus. III manifestum evasurum, contra quam magni vir sed infelicis ingenii (Hobbesium innuere videtur, qui tr. de ratione motuum & magnitudinum p. 152 arithmeticum calculum a geometricorum problematum examinatione arcendum esse pronunciavit, idque aliis locis plurimis probare annisus est) non dubitavit asserere, nullum ratiocinium geometricum valere, cum arithmetico calculo non exquisite consentiens; & proinde commissos in Geometria paralogismos posse per computationem arithmeticam ut facillime, ita certissime justissimeque examinari & refelli. Proinde nec inconsulte fecisse Euclidem, quicquid Ramus obstrepat, geometricis elementis arithmeticas inserendo speculationes: meriturumque egregie de utraque, qui commodam in Geometria, ubi Quintiliano indice antiquitus videatur obtinuisse, sedem assignaverit Arithmeticæ.

Rejecta dein mathematicarum in theoreticas & practicas scientias divisione, tanquam non diversas, sed unius scientiæ diversos respectus innuente; modum quo circa objectum suum mathesis versetur, explicat: eum scilicet, quem quæque scientiæ, quoad ejus fieri possit, affectent, at qui ipsius tantum non proprius & peculiaris habeatur, *Lect. IV.*

beatur, demonstrativum: quo nempe res suscipiantur contemplandæ, quarum in animo distinctæ & claræ sint ideæ; propriis, adæquatis, & invariatis nominibus designatæ: ad indagandas affectiones, & veras conclusiones construendas notissima tantum, certissima, & paucissima axiomata præmittantur; paucissimæ item hypotheses, & rationi summopere consonæ, nec a quoquam mentis compote recusandæ, præstruantur: generationes etiam sive causæ adsignentur facillime intelligendæ, & promte admittendæ: ordo observetur exquisitus, qui propositionem quamque liquido inferat ex prius positis & probatis: rejiciantur denique omnia, utcunque verisimilia & speciosa, quæ dictis legibus colligi deducique nequeant. Atque hæc omnia ut exemplis ex mathesi depromtis, nec incuriosa inter ipsam & cæteras scientias antithesi instituta firmat; sic mathematicorum ratiocini-orum certitudinem, evidentiam, necessitatem & præstantiam ab adversantium, Pyrrhoniorum, Ἐφεκτικῶν, Epicureorum, & recentiorum quorundam Peripateticorum illationibus & offutiis acri diligentia vindicat; deque variis modis, quibus sua propositionibus mathematicis constet certitudo, argute differit.

Lect. V & VI.

Lect. VII. Post, ipsos syllogismos seu demonstrationes mathematicas aggressus, de partibus earum integralibus, præmissis & conclusione, dicere instituit. Illarum, quæ vel prima principia sint, vel ab his continua serie derivatæ conclusiones, naturam, originem & veritatem generatim contemplatur; hanc etiam hypothesibus, definitionibus & axiomatis in specie explicatius adstruit; indeque omnis scientiæ naturalis originem, & genuinam methodum a primis usque cognitionis fontibus ratiocinandi, sic enunciat: mentem ex observatione rerum objectarum occasionem arripere similes ideas compingendi; quas, cum clare percipiat convenire rebus quæ possunt existere, affirmet & supponat; tum affingendo & appropriando eis vocabula, definitiones efformare; ex his, quomodocunque versatis & comparatis inter se, consequentias elicere, & theoremata condere; e quibus in certa systemata coagmentatis conflentur particulares scientiæ.

Lect. VIII. Ultima διασκέψει tres principiorum mathematicorum constituit species: Hypotheses, (Postulata) Definitiones, Axiomata: ita ut priores duas faciat principiorum simpliciter primorum, sive in nulla scientia demonstrabilium, tertiam vero ex prioribus per syllogisticam

conse-

consequentiam emergentem: sive ex iisdem in aliqua superiore praecedanea, sive in ipsa, in qua axiomatis dignitatem sustinet, scientia deducatur. Hanc τριχοτομίαν adducta Aristotelis sententia firmat; non tamen sine gravi in ipsum, Proclum, Ramum, & Rivaltum Archimedis interpretem, aliud principii genus, ἐπιταγμάτων sive subsidiorum, ex perperam intellecto Archimedis textu condentem, stricta censura.

Ex interfertis autem hinc inde eruditis digressionibus attentiorem merentur considerationem, quae de numeris surdis; comparatio- p.49.54.
ne puncti geometrici & unitatis: defectibus scientiarum praeter ma- 61.
thesin in demonstrationibus; judicio a sensibus petito; inductionis vi; 79.82.
actuali figurarum mathematicarum, in quacunque cujusvis materiae 85.
particula, existentia; demonstrationibus Logicorum causalibus; de- 97.
monstratione quacunque, nonnisi supposita Dei existentia possibili; 122.
demonstrationibus rerum, quae nec extiterunt, nec exiturae sunt un- 123.
quam; de notitiis innatis, ad theoreticas scientias non necessariis, Au- 129.
tor non ingrato discursu ventilat.

ULRICI HUBERI AUSPICIA DOMESTICA Exercitationum, quibus otium, quod Illustres Frisiae Ordines ei apud Academiam suam fecerunt, occupare constituit. Accedunt amoeniora quaedam alia.

Franequerae apud Johannem Gyselaar, 1682. in 8.

Quanti olim eloquentiae studium Jurisprudentiae junctum aestimatum a Romanis fuerit, vel elogia JCtis nonnullis data poterunt esse argumento. Non solum enim Pomponius Trebatium cum Cascellio comparans, illum hoc peritiorem, Cascellium vero Trebatio eloquentiorem fuisse commemorat; sed & Cicero de L. Crasso & Q. Scaevola acumine & juris scientia atque dicendi ornatu aequalibus scriptum reliquit, illum pro eloquentium juris peritissimo, hunc autem pro juris peritorum eloquentissimo fuisse habitos. Dubios nos relinquit praesentium Auspiciorum domesticorum, in quibus celeberrimus Huberus specimina orationum quarundam exhibet, cum scriptis ejusdem reliquis collatio, utrum ex his Crassi & Mucii elogiis ipsi aptemus. Sive enim Crassi virtutes consideremus, cui

Tullius summam gravitatem, cum gravitate vero junctum facetiarum & urbanitatis oratorium non scurrilem leporem, accuratam insuper latine loquendi & sine molestia diligentem elegantiam, in disserendo miram explicationem, cum denique de jure civili, aut de æquo & bono disputaretur, argumentorum & similitudinum copiam tribuit; sive laudes Scævolæ perpendamus, quod non solum peracutus fuerit ad excogitandum, quid in jure aut in æquo verum aut esset aut non esset, sed & verba ad rem cum summa brevitate mirabiliter aptare valuerit; singulas has duorum istorum Jurisprudentiæ luminum elegantias Auspicia hæc domestica referre videntur, quarum titulus ex iis lucem capiet, quæ præcedenti mense de Positionibus Huberianis retulimus. Continet autem libellus hic *Orationes XII* ab eloquentissimo Auctore variis temporibus variis de causis habitas, quarum argumenta nec nos exposuisse, nec Lectorem pigebit legisse. In *I Oratione* ostendit Auctor, cur susceperit munus Senatorium, idemque postea indultu Ordinum deposuerit, tum de veteri disputandi more per quæstiones & colloquia, ut & de hodierno per syllogismos disserit, eosque inter se comparat. Præmissa autem fuit hæc oratio primæ collationi juris Frisici cum Romano domi auctoris anno 82 habitæ, quam & ipsam orationi subjunxit, decisionem nobilium quæstionum juridicarum continentem. In *Oratione II* exponit, quibus rebus otium suum in Academia sit occupaturus; qua occasione, quid sit Jureconsultus & quomodo formari debeat, docet, quaque via ipse in posterum cum studiosis juris procedere cogitet, ut notitiam fundamentorum juris Justinianæi quam minimo temporis operæque dispendio adipiscantur, eruditissime declarat. *Oratione III* inquirit, quare jus publicum olim in Academia Franequerana professione publica non sit honoratum, & cur præter Germanos nullus populus hodie juris publici doctrinam in artem disciplinæ redigi curaverit? ab hoc jure publico diversum esse jus publicum universale ostendit, quod nimirum docet, quid in regimine cujusque civitatis fas & rectum sit, quidque singulis in quaque republica ordinibus sit tribuendum; tum hujus differentias a politica & tradendi necessitatem proponit, simulque respondet objectionibus multorum, civitates sine magna injustitia non posse gubernari. Aliorum objectionibus, contra methodum discendi docendique jura

orationem

oratione secunda commendatam, motis, respondet *Oratione IV.* In *Oratione V* postquam nonnulla in laudem Wissenbachii tum non pridem defuncti præmisisset, historiam juris Romani & ex ejus argumento continuam probationem, literas humaniores cum jurisprudentia esse conjungendas, exhibet. *Oratio VI* breves dat laudum summas celebrium Frisiæ JCtorum, qui hoc & anteacto seculo floruerunt, puta *Viglii ab Ayta, Joachimi Hopperi, Boetii RoordAbusani, Cypriani Vomelii a Stapert, Aggai Albada, Andreæ Roorda, Georgii Ratalleri, Hectoris Hoxvvirii, Suffridi Petreii, ex Popmana* familia, *Sixti, Cypriani, Titi, & Ausonii, Henrici Schotani, Julii a Beima, Johannis a Sande, Marci a Lyclama, Dionysii Gotofredi, Johannis Althusii, Timæi Fabri, Pauli Busii, Joachimi Andreæ, Hectoris & Jacobi Bouriciorum, Thomæ Herbaii, Johannis Saekma, Gaii Nautæ, Bernhardi Schotani, & Henrici Rhala,* simulque de fundatione Academiarum in Frisia disserit. Sequentibus *tribus* orationibus argumentum præbuit statua *Evgnomosynes*, quam Codinus scriptor Græciæ recentioris in foro novæ Romæ a Constantino fuisse positam narrat, dextra manu *sceptrum*, sinistra *librum* tenentem, juxtaque eam stetisse statuam *Hermetis Emporii* cum *marsupio*, putatque Codinus per *sceptrum* denotari *ingenium*, per *librum* vero *memoriam*, quasi hæc duo, ingenium & memoria ad *bonam mentem* seu Evgnomosynen requirantur. Sed Huberus *in oratione VII* occasione loci alicujus ex Aristotele allati per *sceptrum* denotari dicit *rationem*, per *librum eruditionem*, sensumq; esse: *Rationem ad imperandum factam regni sui partes nullo modo feliciter explicare posse, nisi libro veraque prælucente doctrina instructam.* Porro *Hermen cum marsupio* denotasse: *Bonam mentem pecuniæ imperare debere*, & Constantinum adeo voluisse indicare, *urbem suam studere debere doctrina pariter & pecunia.* Cum vero alii *Evgnomosynen* exponant per *æquitatem*, inde autor *Oratione VIII* demonstrare aggreditur, per *librum* intelligi *legem*, per *sceptrum*, *rationem*; æquitatem enim sive judicium corrigendi leges nihil aliud esse, quam rationem cum lege conjunctam. Hanc Æquitatem juxta Hermen Emporium præsidem mercaturæ Deum fuisse positum. Ut enim per hanc urbi frequentia, civibus abundantia, imperio toti flos vigorque conferretur, palam esse debuisse non jure stricto rigidoque, non herili tyrannicoque imperio, sed ex libro, id est, secundum leges atque benigne humaniterque

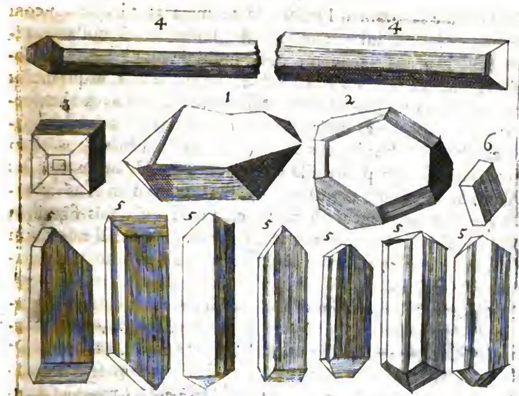
cum mercatoribus actum iri. Sed quemadmodum Æquitas tota in lege & ratione consistit, Bona mens vero plura complectitur, ita tamen respectu juris studiosi bonam mentem in legem & rationem resolvi docet Orator jurisperitissimus *Oratione IX.* Postquam enim ostendisset, legum doctrinam non posse sine ratione subsistere, neque rationem sine legibus jurisprudentiæ nomen mereri, simulque contra sentientibus repondisset, fuse studiosos in discendo, professores in docendo & scribendo, advocatos denique & judices in postulando ac judicando ad legem & rationem respicere debere probat. In *X Oratione de Pædantismo* agit, convitio in omnium quidem ore posito, sed a paucis intellecto, a nemine hactenus distincte declarato. In qua quidem oratione dicendi gravitatem, ac urbanum facetiarum leporem, quas virtutes in Crasso laudabat Cicero, ita miscuit, ut ejusdem lectio vel decies repetita nullam moveat nauseam, sed desiderium potius in lectore excitet eorum, quæ facundissimus Orator amplius de hac materia dicere poterat, certis de causis vero subinde omittere aut præterire coactus fuit. Refutat autem non solum graviter eruditorum osores, falso & ex invidia aut ignorantia nomen pædantismi virtutibus aut vitiis eorundem facile condonandis imponentes, tum lepide per singulas fere quatuor Facultatum species demonstrat, pædantismum nihil aliud esse, quam doctrinam fastu & virtute ficta ineptoque judicio corruptam, remque exemplis ex omni historia petitis illustrat. Reliquæ *Orationes duæ* Panegyricæ sunt, in quarum *XI* vitam gloriosam & exitum tragicum celsissimi herois Guilielmi Friderici, Principis Nassovii exhibet. in *XII* vero *& ultima*, natales, vitam, studia & exitum Guilielmi Cupii Antecessoris & Collegæ sui more oratorio exponit.

MARTINI LISTER, e S. R. *De Fontibus medicatis Angliæ Exercitatio nova & prior.*

Eboraci, 1682. in 8. & Lipsiæ ap. Joh. Grossium 1684.

ANtequam celeberrimus vir de ipsis fontibus medicatis Angliæ tractat, cap. 1 describit figuras atque iconibus adpictis illustrat salium fossilium, qualia sunt quatuor magis cognita, *Vitriolum* (viride

ride e pyrite ferreo natum,) *Alumen, Sal commune, Nitrum* (alias Sal petræ & halonitrum); quibus adjungit minus cognitum quintum, *Sal sive Nitrum Calcarium* (aliis Murale dictum) quod fere e lapide calcario, tam crudo quam cocto in parietibus vetustissimis ædificiorum sponte nascitur. *Vitrioli* crystalli maturæ perpetuo ex utraque

parte acuminatæ sunt, & ex decem planis lateribus inæqualibus constant: scilicet, ex quatuor mediis planis pentagonis, & ad singula quæque extrema acuminata, terna plana triangula habent, uti Figura 1. exhibet. *Aluminis* crystallis figura paululum compressa est; ex altera parte, quasi vertice, planum sexangulum habet, ex altera & opposita parte sive basi plano similiter sexangulo insidet; ejus autem latera claudunt tria sexangula plana, quibus alternatim bina plana quadrangula interponuntur. Ita qualibet integra aluminis crystallus (in sua simplici & primaria concretione, quæ & in cæteris itidem salibus hic attendenda,) ex XI planis conficitur: scilicet e quinque sexangulis, & senis quadrangulis planis, vide Figuram 2. *Salis communis*

nis cryſtalli cubicæ ſunt ſive ex aqua marina, ſive ex ſale gemmeo, ſive ex fontibus ſalſis eliciantur. vide Figuram 3. *Nitrum* in cryſtallos ſexangulas, tenues, longas & æqualiter craſſas concreſcit. Quæ cryſtalli ſua latera parallelogramma habent. Eædem autem deſinunt ex altera tantum parte, vel quadam acie, vel mucrone pyramidis in modum acuminato, ſcil. ob varium poſitum duorum planorum laterum. vide Figuram 4. Iſte mucro acuminatus ad modum coni figuratus, ex ipſa priſmi extremitate eſt conſtitutus, & nullatenus ipſum priſmi corpus extenuatur, quod multi de his nitri cryſtallis ſomniant. *Salis Calcarii* cryſtalli tenues longæque ſunt, iisque mediis quatuor latera parallelogramma ſunt, at fere inæqualia; ex altera vero parte, ipſe mucro ex binis planis lateribus triangularibus formatur: ex altera & adverſa parte duo plana quadrata habet, perpetuo ad contrarium cum priore illa parte poſitum. Majuſculæ ex his cryſtallis ad dimidium digitum longæ ſunt, & quædam alias varietates, v.g. quina latera media habent &c. quæ ſingulæ ſuis figuris in Tabula adpicta demonſtrantur. vide Figuram 5. idem ſal calcarius in ignem impoſitus ſine flamma liqueſcit & in bullas intumet, pumicisque albiſſimi inſtar indureſcit, plane ad modum aluminis.

Cum autem dictorum ſalium quidam glebas aliquas velut parentes habeant, nimirum vitriolum viride *ferri venam*, & ſal calcarium *lapidem calcarium*, illa metalla breviter cap. 2. explicat. De *Ferri metallis* incipiens, diſtinctionem Gilberti venam ferri metallicam a ferrea materia diſcernentis l.1. de Magnete c.8. repudiat, experimentum, quo venæ ubertas aut penuria exploratur, ab Agricola traditum approbat, venas ferri varias enumerat, in quibus (1) præcipua, magnes, (2) vena rubra ſcintillans quaſi aranacea, (3) alia vena ferri rubra interdum mollior inſtar argillæ, (4) hæmatites, (5) vena ferri in arena ſoluta ac lapide arenaceo, (6) in vicinia & inter ipſos carbones foſſiles ex meris rupium ſtratis ſolidis & dilatatis, (7) in marga, (8) ocra rufeſcens a pyrite fere nata, (9) pyrites, de cujus cum plurimis metallis miſtura & varietate diſſerit. Ex *lapide calcario*, de quo capite 3 agit, eſſe in Anglia montium terrenæque glebæ longe maximam partem exiſtimat, plurimas ejusdem differentias recenſere omittit, communem notam tradens, in calcem uri poſſe. Eidem annumerat cretam albam hujusque albam argillam, ſilices in montibus

creta-

cretaceis naturaliter inventos, Seleniten, gypsum, ejusque differentias plurimas, Stalactiten &c.

His principiis positis, capite 4 fontes medicatos Angliæ enarrat, in quibus, quos ipse experimentis exploravit, duo tantum genera Salium se invenisse scribit, Nitrum scilicet Calcarium, & Sal commune, & terrenam glebam duplicem, Ochram & Lapidem Calcarium. Hinc fontes prius refert, in quibus ex duobus illis Salibus, alterum tantum deprehenderit, ut in fontibus salsis fœtidis merum Salem vulgarem, in fontibus lapidescentibus & atramentosis frigidis, (quos atramentosos ab effectu, quem cum galla habent, nominat; alii cum Plinio a sapore ferrugineos vocant, uti monuit in præfat.) salem & Lapidem Calcarium, alicubi etiam Ochram. Deinde fontes, in quibus ambo salia reperiuntur, docet esse fere Thermas easque atramentosas, inter quas paucas in Anglia celeberrimæ Bathonienses, quibus item Ochra & lapis calcarius insunt. Adjicit, universa circa Thermas, maxime lapides, prope ipsos fontes ex Ochra summa flavedine infici; ipsarum aquas, dum calent, atramentosas fieri; vehementer calere & assidue vaporare; æqualiter calescere tam hyeme quam æstate; e luto nigro profundius emergere; saturatiorem colorem tempore gelu, quam cœlo aperto cum gallis dare; tempore gelu diu servatas tingendi facultatem retinere, aperto cœlo cito amittere; bene clausis vasculis asservatas, post plures dies cum gallis tingere; eorum fontium arenam ignitam, limum residuum de aquis a coctione crematum, sulphuris modo in tenebris flammam emittere.

Post hæc, cap. 5, Salium, scil. Nitri Calcarii & Salis vulgaris in fontibus medicatis contentorum, item glebæ eorum terrenæ, nimirum tam Ochræ quam Lapidis Calcarii, originem seu nascendi modum traditurus, dicit, salis marini seu vulgaris nativitatem simplicissimam, ac nihil aliud, quam meram liquationem esse; nitrum calcarium non reperiri, ubi non sit lapis calcarius, e quo nitrum calcarium germinet. Et cum nitrum calcarium eodem modo nascatur, quo vitriolum, de hujus generatione differens, *vitriolum* pilorum instar e pyrite nasci tradit, quibus nascentibus color albidus, adultis viridis sit. Eosdem pilos initio tenues, crassos validosque fieri. Id probat isto artificioso elaborandi modo: Aquæ fontanæ stillicidium in pyriten ferreum glebosum artificiose cadat: In principio, quousque

aqua cum gallis atramentosa non fit, salem albidum dat in crystallos cubico-rhomboides concrescentem. Vide Figuram 6. Si vero eadem aqua in pyriten destillat, donec atramentosa cum gallis fit, exhibebit salem immaturum in crystallos multorum laterum concrescentem more aluminis, & subviridem. Eædem stiriæ temporis spatio colore & consistentia perfectæ, in vitrioli maturi crystallos tandem abeunt. Quod experimentum in aere fieri debet: nam ex pyrite sub aqua servato vix ullum sal extrahetur, certe nihil vitrioli generabitur.

Quibus stabilitis, de Vitrioli generatione aliter opinatos Helmontium, Du Clos, aliosque confutat cap. 6; & c. 7. ostendit, vitriolum maturum in aquis medicatis Angliæ raro aut nunquam reperiri, pyriten autem, qui in aere in merum vitriolum propria germinatione ex toto convertitur, ut ante demonstratum, eundem ipsum lapidem sive metallum sub aquis atramentosis ex tota natura fieri spiritum sive halitum sulphureum, Ochramve. Pyritæ & lapidis calcarii halitibus, intra aquas fontium quorundam ligna crassa facile penetrantibus, petrificationem adscribit cap. 8. Ab iisdem vaporibus thermas Anglicas calere satagit evincere, rejectis aliorum sententiis cap. 9. Pluviarum materiam non solum aquas a calore solis exhalantes, sed etiam omnium animalium, plantarum ac maxime salium subterraneorum, præcipue pyritæ & lapidis calcarii vegetantium halitus facere docet cap. 10, mentione simul facta experimenti de alga in aqua marina facti, quo aquam dulcem & potabilem elicuerit. Fontium ex sulphure fœtentium rationem exponit cap. 11.

Exercitationem suam finit examinando varia, quæ fontes medicati Angliæ ab Anglis scriptoribus comprehendere dicuntur, cap. 12. Posterioris vero exercitationis, de utilitate & effectibus fontium medicatorum Angliæ in corpora humana, edendæ spem nullam certam facit.

VVILHELMI MOMMÆ OECONOMIA Temporum Testamentaria triplex, & Prælectiones Theologicæ.

Amstelodami 1683 in 4.

SCripserat hic Momma anno 1662, cum Theologiæ cultorem indefessum Lugduni Batavorum ageret, disputationem *de Oeconomia Tem-*

Temporum, inque ea, quomodo Deus olim locutus sit egeritque cum Patribus πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως, in postremo autem dierum nobiscum in Filio, Hebr.I.1. luculenter ostenderat; præside non alio in tuenda illa usus, quam cui unice adhærebat, & cujus scripta diurna nocturnaque versata manu in succum sanguinemque converterat, h.e. celeberrimo illo Reformatorum Theologo *D. Johanne Coccejo*. Ea disputatio, uti sereno a multis vultu excepta, ita mox recusa est autore inscio & tale quid nihil opinato. Rogatus autem anno 1670, cum Belgium tanquam patriam alteram invisisset, ut disputationem eandem tertia vice, sed auctam illustratamque emitteret, ad domesticos reversus lares mox manum admovit operi; sed novum hoc opus ob magnam rerum varietatem, quæ se undique offerebat, justam disputationis molem excessurum prævidens, semota disputatione plenum composuit tractatum, inque illo pro dignitate materiæ egit de periodis Ecclesiæ, deque vicissitudine dispensationis cœlitus circa illam observatæ. Id omne in tres dividendum libros censuit; quorum primus Ecclesiam inde a lapsu ad introitum usque Israelitarum in Ægyptum; secundus ab exitu illorum ex Ægypto usque ad Christum natum; tertius a nato Christo usque ad consummationem seculi describeret. Quia autem unum volumen tres libros illos sic divisos capere commode non poterat, priores duos in unum redegit, tertioque secundum destinavit, Ecclesiæ in eo fata ab excessu Apostolorum ad fines usque mundi continuo filo deducturus. In volumine primo, quod 1672 prodiit, exorsus est a Genesi, & quicquid post lapsum primorum parentum ad Josephum usque in Ægypto exaltatum accidit, illustrissima quæque de Christo oracula, vitas virtutesque patriarcharum, peccata illius seculi & delicta, divinasque admonitiones, castigationes ac pœnas in illo enarravit. A Genesi perrexit ad Exodum, inde ad Leviticum, Numeros, Deuteronomium, & nihil quicquam in illis observatu dignum notare atque illustrare intermisit; insignes præcipue mutationes tum in Ecclesia, tum Politia, populi defectionem a fœdere, a cultu, a fide patrum, & severam tandem rejectionem, seu captivitatem tum decem tribuum, quæ in Assyriam, tum duarum, quæ in Chaldæam sunt abductæ, recenset. Extraxit etiam ex vaticiniis Prophetarum compendium doctrinæ de Christo θεανθρώπῳ, & quis populi in captivitatem Babylonicam abducti status

atque conditio; quæ item Judæorum ex captivitate illa reversorum ad nativitatem usque Christi sub Regibus Persis & Macedonicis vel Syris, nec non Romanorum imperio fata fuerint, scite atque erudite exposuit. Emissis libris duobus hisce de statu & conditione Ecclesiæ, quæ ante Christi in carne manifestationem in terra militavit, agentibus, restabat tertius de Ecclesia per Christum exhibitum collecta. Sed cum & hunc ob fertilissimum rerum variarum cornu in duo volumina diviserit, prius in lucem emisit anno 1673, reliquaque in aliud volumen reservavit. In hoc primum egit de æterna Christi divinitate & de admiranda ejus incarnatione, deinde de Christo prodeunte in publicum & officii suscepti munia exequente, de passione ejus & morte, & denique de ejusdem gloriis. A Christo progressus est ad Acta Apostolorum, & difficilia pulchraque hac occasione omnia in libro, cui titulus: *Acta Apostolorum*, occurrentia delibavit; peculiari etiam capite benedictiones ac prærogativas Ecclesiæ novi testamenti exposuit, caputque tandem, coronidis quasi vicem, de *Regimine*, quod Christus observandum in Ecclesia usque ad finem seculi instituit, subjecit. Huic volumini commode subjungi poterat illud, quod promiserat, posterius. Nam in illo de iis, quæ Spiritus S. post Christum & Apostolos in Ecclesia eventura prædixerat, agere; historiam etiam compendiosam seculorum omnium a temporibus Christi & Apostolorum componere, inque ea incrementa Ecclesiæ & decrementa, hæreses, synodos, ortum progressumque mysterii iniquitatis ostendere; quin & consummationem seculi, statumque Ecclesiæ gloriosæ ac triumphantis in cœlo, qui abolito mundo habitoque extremo judicio futurus est, describere proposuerat. Sed filo vitæ spe & opinione citius abrupto, pertexere & hoc Oeconomiæ suæ filum D. Momma non potuit. Quanquam autem ultimum huic labori complementum ab Autore non fuerit additum, vel addi potius ob subitaneam ejus mortem non potuerit, denuo tamen, quicquid illius ante decennium emiserat, Amstelodami anno superiore prodiit, idque non emendatius tantum ac nitidius, sed & priore editione longe auctius. Accesserunt enim huic editioni *Prælectiones* Autoris *Theologicæ*, sed posthumæ ultimaque illius manu destitutæ, quarum priores VIII sunt de *adventu Schilo*, ad Genes. cap. 49, v. 10, quibus professionem Theologicam in Athenæo Hammonensi exorsus est, posteriores CXXIII de variis Theologiæ capitibus, quorum series lectionibus ipsis est præmissa.

Fuit

Fuit alias hic Momma, si natales, studia fortunasque ejus sciscíteris, natus Hamburgi d. 29 Septembr. seu die Michaeli sacro A. 1642, patre *Wilhelmo Momma*, mercatore, qui natus Stolbergæ in Ducatu Juliaco prope Aquisgranum, ob tumultus Germaniæ bellicos Hamburgum cum familia se receperat, & matre *Anna Boisot*, quæ affinitate tetigit Carolum & Ludovicum Boisot, viros nobiles, & in Annalibus Belgicis celebratos. Ostensis felicis ingenii tenacissimæque memoriæ indiciis, puer missus est in Scholam Bremensium trivialem, ubi ductu pædagogi sui & præceptorum publicorum pulcherrimos fecit progressus. Anno ætatis XIII Hamburgi linguæ Ebraicæ dedit operam, præceptore famigerabili Polyglotto illo Dn. *Etzardi* usus. Anno XVI ablegatus in Academiam Lugduno-Batavam, Theologis illius clarissimis adhæsit indivulsus, *Heidano* puta, *Hornbeckio*, & *Coccejo*; sed *Coccejo* cum maxime, a quo & filii loco ob dotes eximias fuit habitus. Præter studium Theologicum, & linguis Orientalibus navavit operam, Hebraicæ inprimis & Rabbinicæ, Rabbinum quendam Amstelodamensem sortitus ducem. Anno 1662 disputationem illam, quam initio innuimus, de *Oeconomia Temporum* conscriptam sub Gamalielis sui *Cocceji* præsidio cum applausu habuit. Anno 1664, cum patrem anno antegresso amisisset, Hamburgo exiit, iter per Gallias confecturus. Confecto illo, anno 1666 vocatus est ad ministerium Ecclesiæ Reformatæ Lubecensis. Sed cum Ecclesiæ illi per septennium & tantum non gratuito, ut ipse scribit in præfatione volumini II præmissa, præfuisset, Reformati, instante ministerio Lubecensium Lutherano, ex omnibus ditionis Lubecensis locis sunt ejecti. Ejectus itaque & inde Momma est; sed vocatus non multo post ab Hammonensibus, ut Professoris pariter ac Pastoris munere apud illos fungeretur. Has spartas cum accepisset, utramque probe ac sedulo adornavit, magnamque sui admirationem apud doctos ac bonos excitavit. Atque hinc factum, ut Anno 1676 Medioburgum, quod primarium Zelandiæ oppidum est, vocaretur ad Professoris itidem atque Ecclesiastæ ibi partes obeundas. Verum Hammona Medioburgum vix discesserat Momma, cum ex tranquillo veluti portu in vastum aliquod molestiarum pelagus conjectum se videret. Tametsi enim utrumque munus, applaudentibus Medioburgensibus, iterum atque iterum fuisset auspicatus, ob novitates tamen quasdam (Coccejanas puta) a fra-

tribus quibusdam Zeelandis apud Principem Arausionensem accusatus, ab utroque discedere munere ob severa Principis interdicta necesse habuit. In creperis hisce rerum fluctibus, ex Zeelandia in Hollandiam, & quidem Amstelodamum se contulit, receptusque ibi abs conjunctissimo amico D. *Wilhelmo Anslano*, verbi ibidem divini in Ecclesia Reformata ministro, *analyticas explicationes* Epistolarum Pauli ad Galatas & Romanos scriptarum concinnavit, ab Hospite ad id laboris perficiendum instigatus; quanquam nec posteriores morte præventus perducere ad colophonem potuit. Anno 1677 sub initium Septembris a febri quartana, symptomatisque aliis, palpitatione inprimis cordis fuit infestatus. Quamvis autem non optime sic valeret Momma, a mensa tamen & studiis non abstinebat. Sed mox mane quodam, cum vespera antecedente & mensæ assedisset, & cibi vinique aliquid sumpsisset, abs domesticis Anslani ex somno eum, prout jusserat, excitaturis mortuus & ad somnum veluti compositus fuit deprehensus. Ita enim Anslarius ipse refert in prolixa præfatione, quam editis a se Mommæ sui meditationibus in Epistolas Pauli ad Romanos & Galatas præmisit; ex qua & potissima vitæ Mommianæ capita hæc transtulimus.

PARASELENÆ,

Anno 1684, d. 24 Jan. st. v. Lipsiæ observatæ.

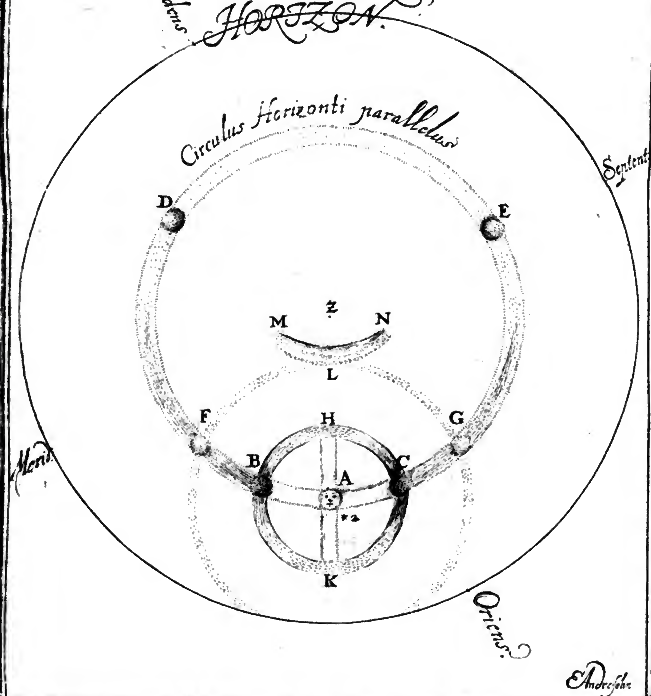
Intensa frigora, quæ per hebdomadas aliquot hucusque auram nostram constanter occupavere, ut alias, sic & per hos dies locum dedere meteoris emphaticis frequentioribus. Inter ea vero notatu dignissimum est, quod die 24 Jan. vesperi de cœlo suspensum, Lipsiæ, Dresdæ, Halis Saxonum (quo loco die 19. Jan. & Solem in cruce cum Halone arcuque versus eundem convexo observatum accepimus) Erffurti, Vratislaviæ, alibiqve videndum se præbuit: cujus historiam, uti se quidem hic loci habuit, naturalium rerum scrutatoribus exhibendam putavimus.

D. 24. Jan. Hora post octavam vespertinam dimidia, cœlo sereno, auraque frigidissima, videbantur radii BA, HA, CA, KA, candidissimi & crucis quandam formam præ se ferentes, in quorum communi concursu Luna A incedebat: bini tamen BA, CA, sensim se exporrigebant, ut circa Horam XImam integrum constituerent circulum ADE, Horizonti quamdiu comparebat parallelum.

In

TAB. III. ad A. 1684. pag. 100.

Cœlum convexum.

In hujus punctis B & C toto hoc tempore conspiciendæ erant binæ Paraselenæ, sed imperfectiores, & quas portiunculas dixisses Iridis, colorum vivacissimorum: nec enim discum exacte rotundum referebant, & colores utrinque versus K & H aliquousque producebantur in circulo BHCK satis undiq; albicanti luce conspicuo. Diameter hujus posterioris circuli radio dimensa deprehensa est 45 graduum; peripheriæ vero pars inferior Horizontem spectans, Luna non multum adhuc elevata, in ellipsin fastigiare se videbatur.

Binæ aliæ Paraselenæ D & E, prioribus B & C non absimiles, nisi quod longe dilutioribus tingerentur coloribus, cum Luna A in circulo Horizonti parallelo triangulum æquilaterum efficiebant: eundemque circulum intersecabat alius FGL, tenuissimæ lucis, circuloque HBKC concentricus, & ab hujus peripheria 22° 30′ distans; cujus cum priori illo intersectiones itidem duas Paraselenas exhibebant, ad obscurioris Cometæ speciem accedentes. Toto porro apparitionis tempore arcus MLN, circulo ipsi BHCK æqualis, certe non multo minoris, secundariæ Iridis coloribus conspicuus, super Lunam, ad contactum circuli FGL, eminebat. Duravit spectaculum ad mediam usque noctem, circa quam partes phænomeni hujus una post aliam sensim disparuere.

JACOBI ROHAULTI, TRACTATUS Physicus Gallice emissus & recens Latinitate donatus per Th. Bonetum, D. M. Cum Animadversionibus Antonii le Grand.

Londini 1682. in 8.

PHysicæ hoc systema principiis Cartesianis eleganter superstructum e Gallica lingua in Latinam versum a Boneto, Genevæ prodierat an. 1674. Quam versionem cum valde corruptam, vel Typographi incuria, vel Translatoris vitio, cognovisset Anton. le Grand, aptiori Latinitate efferre voluit, & insuper animadversionibus ad quædam capita adscriptis locupletare. *Animadversione XV* Tabulam exhibet observationum in Academia Regia Parisiis factarum, circa mutationem caloris & frigoris in aere, beneficio duorum Thermometrorum, quorum unum in patenti cubiculo, alterum in cavea asservatum est. *Animadv. XIV* novas stellas an. 1671 & 72 aliasque subinde a Cassino detectas enumerat. *Animadv. XVI* accuratiorem methodum, quam vulgaris est, metiendi

tiendi circulum terræ a quodam ex Regia Parisiensi Academia repertam tradit. *Animadv. XVII* de Mercurii ac Veneris; *Animadv. XVIII* de Martis, Jovis, huncque cingentium satellitum, Saturni atque circa hunc trium comitum motibus phasibusque laudati Cassini potissimum observationes habet. *Animadv. XIX*, quæ circa Lunæ motum & distantiam a tellure notavit idem celeberrimus Astronomorum, refert. Ex eodem *Animadv. XX* quinque Cometas, an. 1652, an. 64, an. 65, an. 65, an. 72, breviter describit. *Animadv. XX* in causam virtutis in aere elasticæ inquirit. *Animadv. XXVI* pro Cartesio contra Harvæum de causa motum sanguinis in animalibus efficiente disputat.

P. ILLUMINATI MORONI BERGOMENSIS, E. Strict. Observ. S. Francisci, alias SS. Inquis. Consultoris, Centum Responsa centum Quæsitis

Mediolani 1682. in Fol.

NOnus jam supra trigesimum annus lapsus est, ex quo præsens Responsorum opus, quod Censoribus Moralis Theologiæ firmissimis fundamentis, Sacrorum Canonum & Legum sanctionibus valide munitum, optima doctrina, pari facilitate, qua plures & fere inextricabiles difficultates dilucide in utroque foro solvantur, disposita respersum dicitur, primo lucem publicam adspexit. Materiæ, circa quas Auctor in eo occupatur, sunt, (ceu ex ipso Libri frontispicio apparet) varii & implexi casus de Censibus, Alienatione Bonorum Ecclesiasticorum, aliisque Contractibus, Legatis, Bonis dotalibus, Hypothecis, Prælatione, de Bonis Proscriptorum, Filiorumfamilias, Deposito, Successionibus, Vectigalibus, Sepulturis, Quarta Funerali, Concursu ad Beneficia, ut & de statu Regularium, Reclamatione super invaliditate Professionis, Consuetudinibus, præcipue contra Regulas Religionum, Approbatione ad Confessiones, Administratione Sacramentorum extra proprias Ecclesias, Provisionibus superiorum, de actibus Capitularibus, Irregularitate, Ignorantia, Scandalo, Occasione proxima, Indulgentiis, utroque Jubileo, Casibus tam secularibus quam Regularibus Prælatis reservatis, deque potestate & modo reservandi; aliæque quamplurimæ ex S. Theologiæ & utriusque Juris principiis explicatæ atque solutæ: quibus omnibus in fine locupletissimus Rerum ac Verborum index adjicitur.

ERRATA.

Pag. 61. lin. 13. pro *cerni*, lege *erui*. Pag. 62. lin. 33. pro *interpresfit*, lege *Interpres fit*.

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Martii, Anno M DC LXXXIV.

VINDICIÆ DOCTRINÆ MAJORUM SCHOLæ Parisiensis, seu constans & perpetua Scholæ Parisiensis doctrina de autoritate & infallibilitate Ecclesiæ in rebus fidei ac morum, contra defensores monarchiæ universalis & absolutæ Curiæ Romanæ, Autore EDMUNDO RICHERIO Doctore ac Socio Sorbonico.

Coloniæ 1683. in 4.

DE Richerio ejusque fatis nonnulla diximus, cum Novembribus superioris anni Calendis historiam generalium conciliorum, quæ eundem Autorem habet, recensuimus. Plura suggerit historia censuræ adversus *Andream Santarellum* latæ, & *Claudius Bartholomæus Morisotus* in epistola A.C. 1633, quo Richerius septuagenario major obiit, ad *Curetum* scripta, in qua optimum virum, Romani Pontificis insidiis, modo per satellites a Duce Espernonio immissos, e collegio Cardinalis Monachi abreptum, & carceri intrusum, ac ægre amicorum & Academiæ Parisiensis intercessione ad Senatum, in quo causam suam egregie peroravit, libertati suæ restitutum; modo in ædes *P. Josephi* Capucini ad prandium & amica colloquia dolose invitatum, & postmodum præsente Notario Apostolico, ad subscribendam libelli sui de ecclesiastica & politica potestate retractationem strictis pugionibus adactum memorat. Hoc igitur lucubrationum suarum præmium Richerius tulit, ut, quod ipse dicere solebat, in medio regno jura regni tuens velut exul fieret, & violentas manus metuens Collegio suo pedem efferre non auderet. At ne sic quidem Richerii de aristocratico ecclesiæ regimine doctrina aboleri potuit: cui defendendæ & vindicandæ usque adeo incubuit, ut plus

quam viginti ejus volumina se typis mandaturos spondeant, qui hoc quadripartitum vindiciarum opus ediderunt, eum in finem a Richerio collectum, ut Majores scholæ Parisiensis opinioni suæ de regendis utriusque potestatis finibus conformes demonstraret.

Primus igitur libere publicis instrumentis, quid Facultas Theologica Parisiensis A.C.1408 contra Fr. *Johannem de Gorello* Ord. Minorum, A.C.1429 contra Fr. *Johannem Sarrasia* Ord. Præd. qui solam Papalem potestatem de jure Divino & immediate a Christo institutam esse, reliquas autem potestates & jurisdictiones ecclesiasticas omnes a Papali dependere docuerat, A.C. 1482 contra Frat. *Johannem Angeli* Ord. Minorum, qui inter alia Papam totum Jus Canonicum destruere & novum sancire posse asseruerat, ac A.C. 1516 contra *Claudium Cognatum* Ord. Prædicatorum, ejusque propositiones statuerit, exponit, ac ejusdem Facultatis responsum A.C. 1497 *Carolo VIII* Franciæ Regi datum repetit, quo definitum fuit, Pontificem Romanum, ut singulis decenniis, maxime ecclesiæ necessitate id exigente, generale concilium convocet, vi ecclesiasticorum canonum teneri, & si id facere negligat, tunc Principes ecclesiasticos & seculares & insigniores ecclesiæ Patres, nomine ecclesiæ universalis, concilium generale celebrare, & rebus ecclesiæ necessariis etiam sine Papæ consensu providere posse.

Avitam hanc scholæ Parisiensis doctrinam, absolutæ Pontificis Romani monarchiæ e diametro adversam, confirmant quatuor Sorbonicorum Doctorum opuscula, quæ *secundo* libro continentur, ad tuendam *Philippi Pulchri* causam elucubrata, & iniquis *Bonifacii VIII* postulatis opposita. Primum inter ea locum obtinent, *Ægidii de Roma* Archiepiscopi Bituricensis quæstio pro & contra pontificiam potestatem in utramque partem disputata, & Fratris *Johannis de Parisiis* Ord. Præd. de potestate papali & regia tractatus, quem disputatio inter clericum & militem, super potestate Prælatis atque Principibus commissa, per modum dialogi incerto autore composita, & aliud anonymum ejusdem argumenti scriptum excipit.

Secundæ huic Vindiciarum parti, appendicis loco subjunctæ sunt Parisiensium quorundam Theologorum notæ in censuram Hungaricam, quibus quatuor propositiones a Clero Gallicano haud ita pridem assertæ defenduntur. Cum enim *Georgius Szelepcbemy*, ecclesiæ me-

ſiæ metropolitanæ Strigonienſis Archiepiſcopus & regni Hungariæ primas, in epiſtola Synodica ad univerſos & ſingulos Chriſti fideles, in regno Hungariæ conſtitutos, quatuor illas propoſitiones eo usque configendas & proſcribendas cenſuiſſet, donec infallibile Apoſtolicæ ſedis oraculum prodiret, Pariſienſes illi Theologi in hanc epiſtolam animadverſiones nonnullas ſtrictim ediderunt, & adductis variis Scripturæ, Patrum, Academiarum & ipſorum Pontificum teſtimoniis, doctrinam quatuor illis propoſitionibus contentam, nec novam, nec Chriſtianis auribus abſurdam eſſe demonſtrarunt: mirantes non modo *Labbeum* & *Coſſartium* in editione Conciliorum, quæ A. C. 1672 Pariſiis prodiit, in ſecundo tomo apparatus ad Concilia p. 329 cum *Jacobatio* docere, quod Papæ Imperatores, Reges & quoscunque alios deponendi poteſtas competat, verum eos etiam, qui *Regiæ conciliorum collectioni*, in domo Regia & impenſis Regiis impreſſæ, præfuerunt, tom. 28, p. 676 dicere auſos, quod *Bonifacius VIII Philippum Pulchrum* juſte excommunicaverit.

Altera libri ſecundi appendix complectitur ſummam eorum, quæ acta ſunt Pariſiis A. C. 1611, in diſputatione Capituli Generalis Dominicanorum, Præſide Magiſtro *Coſma Morelles* Regente & Prof. P. conventus Colonienſis, & reſpondente *Wiberto Roſenbach* ejusdem conventus lectore agitata, quæ inter alias theſes articulos ſequentes continebat: 1. Romanum Pontificem in fide & moribus errare non poſſe. 2. in nullo caſu concilium eſſe ſupra Papam. 3. ad Papam pertinere, dubia conciliis proponere, deciſa confirmare vel infirmare &c. Quod cum Richerius Facultatis Pariſienſis Syndicus animadvertiſſet, cum aliis quibusdam ejusdem Facultatis Doctoribus in pergulas Dominicanas ſeſe contulit palam teſtatus, niſi publicum illud ſcandalum publica ſatisfactione elueretur, majorem Facultatis ſuæ Apparitorem Magiſtrum *Ludovicum de la Court* prædictis concluſionibus, ſeptimo, octavo, & nono articulo contentis publico nomine interceſſurum eſſe. Quid ad hæc reſponſum & circa theſes illas ulterius actum fuerit, vitandæ prolixitatis cauſa referre ſuperſedemus, & ad tertiam libri ſecundi appendicem properamus.

Exhibet ea Richerii teſtamentum A. C. 1630 impenſis Autoris Pariſiis editum, & nunc a Richerii fautoribus ea occaſione typis iterum mandatum, quod *Martinus Grandin*, cum d. 17 Martii A. C. 1683

 de pro-

de propoſitione, quam Curia Pariſienſis Facultati Theologicæ examinandam miſerat, ſententiam diceret, de Richerio multa a veritate aliena commentus fuerit, quæ ex hoc ejus teſtamento confutari poſſint. Coronidis loco additur epiſtola a quodam Richerii amico Gallice ſcripta, quæ ejus noviſſima & in tuenda ſententia conſtantiam exponit.

Tertius liber nonnulla *Petri Alliaceni* & *Johannis Gerſonii* Cancellarii Pariſienſis, cujus opera integra Richerius A. C. 1606 novis typis excudi procuraverat, ſcripta ad has de poteſtate Papæ controverſias pertinentia, hoc ordine continet:

Magiſtri Petri de Alliaco Cardinalis Cameracenſis quæſtio in ſuis veſperiis: utrum Petri eccleſia lege reguletur? Ejusdem quæſtio de reſumpta, ſeu ſententiæ, quam in ſuis veſperiis, & uberius in prima ſua lectione ſupra Magiſtrum ſententiarum tractaverat, a quodam Theologiæ Magiſtro impugnatæ defenſio.

Ejusdem de eccleſiæ & Cardinalium autoritate liber, in concilio Conſtantienſi ſcriptus.

Johannis Gerſonii tractatus de poteſtate eccleſiaſtica & de origine juris & legum, Conſtantiæ tempore generalis concilii editus.

Ejusdem ſermo die 21. Jul. A, C. 1415 ſuper proceſſionibus faciendis pro viagio Regis Romanorum ad Petrum de Luna, in quo ponuntur duodecim concluſiones ſeu regulæ practicæ in ſacro generali Conſtantienſi concilio.

Ejusdem tractatus de ſtatibus eccleſiaſticis.

Ejusdem tractatus, quomodo & an liceat in cauſis fidei a ſummo Pontifice appellare, ſeu ejus judicium declinare.

Ejusdem reſolutio circa materiam excommunicationum & irregularitatum.

Ejusdem diſcuſſio illius aſſertionis: ſententia Paſtoris etiam injuſta tenenda eſt.

Ejusdem tractatus de examinatione doctrinarum.

Ejusdem propoſitiones utiles ad exterminationem ſchiſmatis per viam concilii generalis.

Ejusdem libellus articulorum contra Petrum de Luna.

Ejusdem libellus de auferibilitate Papæ ab eccleſia.

Quartus & ultimus vindiciarum liber *Jacobi Almaini* quæſtionem

nem resumptivam, ejusdemque libellum de autoritate ecclesiæ seu conciliorum *Cajetano* oppositum, & tractatum de potestate ecclesiastica & laica, nec non aliquas *Johannis Majoris* Doctoris Parisiensis disputationes, ex ejusdem in libros sententiarum & in Matthæum commentariis excerptas, exhibet.

Ultimo loco censuræ quædam Facultatis Parisiensis, antiquæ pariter & novæ, contra propositiones nonnullas *Nicolai Quadrigarii, Iohannis Munerii, Ludovici Coubont, Antonii de Dominis, Ludovici Cellotii, Francisci Guillou, Iacobi de Vernant, Amedei Guimenei, & Andreæ Santarelli*, nec non excerpta e censura propositionis, de infallibili solius sedis Apostolicæ in rebus fidei judicio, die 19 Maji superioris anni 1683 facta, & paulo post publica autoritate peculiari libello, cujus argumentum statim subjungemus, edita; item Richerii adversus aliquos ejus calumniatores defensio, & Richerianæ pro *Iohanne Gersonio* apologiæ epilogus accedunt.

CENSURA SACRÆ FACULTATIS THEOLOGICÆ Parisiensis, ad dandum Senatui responsum lata in propositionem, de qua ille quæsierat, quid ipsa sentiret.

Parisiis excudebat Sebastianus Mabre-Cramoisy Regis Typographus, 1683. in 4.

PRopositio, quam Senatus Parisiensis d. 30 Januarii superioris anni 1683 Facultati Theologicæ dijudicandam tradidit, ita se habet: *ad solam sedem Apostolicam divino immutabili privilegio spectat de controversiis fidei judicare.* Videtur autem desumpta ex epistola synodica Archiepiscopi Strigoniensis, quam secundo Richerianarum vindiciarum libro, una cum stricturis & animadversionibus Theologorum quorundam, appendicis loco adtextam paulo ante diximus. In ea enim quatuor Cleri Gallicani propositiones eo usque configuntur & proscribuntur, donec super eas prodierit infallibile *Apostolicæ sedis* oraculum, *ad quam solam* (en totidem verba) *divino & immutabili privilegio spectat de controversiis fidei judicare.*

Hanc igitur propositionem cum Facultas Theologica a Syndico suo *M. Edmundo Pirot*, cui ea in publico Senatus consessu porrecta

fuerat, Calendis Februarii accepiſſet, aliquot Magiſtros delegit, qui eam expenderent, & quid de ea ſtatuendum videretur, poſtea referrent, quod Calendis Martii ab iis factum eſt. A quo tempore tribus prope menſibus, Martio, Aprili, & Majo, comitiis frequentibus quadrageſies & quinquies habitis, omnes ac ſinguli propoſitionem illam diligenter expenderunt, & re mature deliberata tandem, perpetuam ſuam erga Romanam ſedem reverentiam præfati, propoſitionem iſtam, quatenus ab Epiſcopis & Conciliis etiam generalibus judicandi de fidei controverſiis autoritatem, quam immediate a Chriſto habent, excludit, temerariam, erroneam, praxi eccleſiæ adverſam, verbo Dei contrariam, & a Facultatis doctrina alienam eſſe cenſuerunt.

Ad confirmandum hoc reſponſum, a Facultate Theologica die 18 Maji in Sorbona datum & ſequenti die recognitum, ſubjiciuntur e publicis actis plures talium propoſitionum cenſuræ, ab eadem Facultate hoc & ſuperioribus ſeculis promulgatæ, illæ nimirum ipſæ, quas Richerius in primo vindiciarum libro, ejusque fautores in appendice libri quarti collegerunt; quamobrem earum catalogum hic denuo contexere ſupervacaneum exiſtimamus.

HISTOIRE ABBREGE'E DES MARTIRS Francois, du temps de la Reformation &c.

Sive

Compendium Hiſtoriæ Martyrum Gallicorum, tempore Reformationis; cum conſiderationibus & rationibus neceſſariis, quibus demonſtratur, quomodo illorum exempla imitari debeant, qui nunc perſecutionem patiuntur.

Amſtelodami, apud Andr. de Hoogenhuyſe, 1684 in 12.

SCopum libri hujus Autor (cui nomen ſuum ſupprimere placuit) breviter in ipſo titulo, dein uberius in monitis ad Lectorem proponit. Præmittit etiam præfationis loco ejusdem argumenti concionem parænecticam, ex dicto *Matth. XVI. 24, Hagæ Comitum, in Templo Gallo-belgico* habitam. In ſummo nempe periculo verſari ſcribit Reformatos in Gallia, ut, quoniam non ſatis ex perſecutorum inſtituto & voto procedant, quæ hucusque adverſus illos duris & iniquis modis

modis intentata sint, ad rigorem suppliciorum, rebellionis & alio prætextu progressus fiat, qualia olim exercita fuerint, quorumque jam initia facta esse tradit, capite plexis, qui cultum divinum negligere noluerunt, & in dirutorum templorum areis concionati sunt. Ut igitur exemplis firmentur adversus ingruentem sævitiam fidelium animi, contemplandam esse suadet historiam martyrum, qui superiori seculo ob doctrinam Evangelii (quæ tunc, in Gallia etiam, *Lutheranismus* vocabatur) vel combusti, vel alio mortis genere crudeliter sublati fuerint, cum, proposita vitæ optione, ejurare religionem reformatam & ad Romana sacra redire nollent: His enim proprie *Martyrum*, sive testium veritatis divinæ, titulum competere, non omnibus, qui persecutionum tempore per tumultum & promiscuas cædes interimuntur. Excerptum autem est compendium hoc ex *Martyrologio Gallico*, ante plus quam centum annos edito, incipitque ab anno 1523 (præmissis tantum duobus antiquioribus casibus, anno 1417, & 1436) & continuatur ad annum 1569. Postea enim, stabilito per edicta regia exercitio religionis reformatæ publico, hoc modo sæviri desitum est. Licet autem *Jacobus Severtus*, Theologus Sorbonicus, operi illi Martyrologico *Anti-Martyrologium* opposuerit, *Lugduni* An. 1622 editum, admonitusque de eo fuerit compendii hujus Autor; tam miserum tamen & ineptum id scriptum esse statuit, ut refutationem neutiquam mereatur: imo veritatem historiæ martyrum mirifice confirmet, cum adversus facta ipsa, Martyrumque constantiam & suppliciorum crudelitatem, paucissimis casibus exceptis, nihil omnino habuerit, quod reponeret, sed solummodo hæreseos crimen crepet, & jure cæsos pronunciet.* Itaque nihil aut parum invenisse se ait, quod ad illum librum regereret, cum de facto jam, non de jure quæratur. In eo vero diligentiam adhibuit non contemnendam Epitomator, ut succincte & eleganter referret, quæ ex historia illa ad excitandum pietatis & patientiæ studium, & constantiam adversus imminentes acriores persecutiones facere existimavit, additis admonitionibus, & vituperatis artibus, quibus ab aliquot annis ad affligendos, & a professione religionis reformatæ avertendos homines, in Gallia opera data fuit, & adhuc datur. Sed id ex aliis libris & relationibus satis superque innotuit.

HISTO-

HISTOIRE DE LA LIGUE par Monsieur Maimbourg.

sive

Ludovici Maimburgii Historia Ligæ,

Lutetiæ 1684 in 4 & 12, apud Cramoysium.

NOndum cessat historias scribere sæpe jam nobis memoratus *Maimburgius*; prodit itaque hæc, quam titulus indicat, de factione illa Gallica famosissima, quæ sub specie & nomine *sanctæ Unionis sive Ligæ*, pro religione Romana tuenda, superiori seculo Pontificiis & Hispanicis auspiciis conflata, regnum florentissimum in summas angustias adduxit. Egerunt de ea tot scriptores veteres ac recentes, ut Maimburgius non immerito veritus videatur, ne parum laudis ex compilatione rerum vulgatissimarum reportaret: sed institutum suum ita defendit, ut non exiguæ industriæ esse dicat, ex aliis Autoribus novum quoddam opus concinnare, & inventionis, dispositionis,& elocutionis artes ostendere. Sequelam esse hanc historiam, ait, historiæ suæ *de Calvinismo*, & probaturum se esse confidit, Henrici IV evectionem ad regnum Galliæ non deberi Reformatis, qui id jactent, neque conversionem ejusdem Regis ad sacra Romana, Ligæ; sed utrumque hoc beneficium a Catholicis regiarum partium profectum esse. In narratione rerum autores margini adscriptos sequitur, &, quæ ex bibliothecis aut scriniis producit aut allegat, sunt Diarium *Antonii Oisellii* Advocati, qui Ligæ tempore Lutetiæ fuit, & Tabulæ quædam conjurationum, inter quas moderatior cæteris est, quæ in *Picardia* præeunte *Iacobo Humierio*, nobilitatis principe & *Peronæ* gubernatore, Anno 1577 inita p. 529 refertur. Id quoque sæpe inculcat, bellum Ligisticum minime ob religionem, licet prætensa ea fuerit, sed ob causas mere politicas, gestum fuisse. At reformatorum fœdera & bella, rebellionis, ad opprimendam religionem Catholicam excitatæ, confidenter accusat, iisque, propositi sui tenax, quavis occasione dicam scribit, aut laudatis, qui nunc adversus eos adhibentur, conversionis modis minime (ut ipsi videtur) violentis, imo benignis & justis, interitum totius Sectæ denuo ominatur, Regique de spe hujus triumphi, propediem adipiscendi, magnifice gratulatur. Scribit inter

inter alia, reformatos omnium hæreticorum crudelissimos & maledicentissimos fuisse, qui inimicos sive vi & armis, sive, cum id non possent, acerbissimis convitiis, summaque & plus quam barbara sævitia persequerentur. Postremum hoc probare vult exemplo *Petri Victoris Cayeti*, ministri ecclesiæ reformatæ in aula Henrici IV, omnium, ut judicat, doctissimi, sed qui postea religionem Romanam amplexus, Professor Regius Linguarum Orientalium Parisiis constitutus, & ob id a sociis olim suis plurimis convitiis impetitus fuerit. Ex hujus *historia novennali*, qua partium, quas deseruerat, secreta detexit aut venditavit, passim desumit, quibus res reformatorum in odium aut contemtum adducat. e.g. cum p. 480 commemorat, quomodo anno 1584 ministri Ecclesiarum reformatarum in Aquitania parati fuerint, proponente id legato Henrici III & ipso Navarræ tunc Rege, omnibus controversiis circa religionem renuntiare, dum largis pensionibus & stipendiis sibi prospiceretur, nec alia causa tractatus illos effectu caruisse, quam quod pecunia ad præstandum, quæ desiderabantur, deesset. Ipsum etiam Navarræum Regem, postea Gallicum, de religione reformata, quam profitebatur, jam tum dubitasse, & objecisse ministris, nullam se in illa pietatis devotæ formam invenire, cum omnia in elegantia concionum Gallicarum consisterent, sibique semper visum esse, corpus Domini nostri in sacramento Cœnæ adesse: id enim alias pro simplici & externa ceremonia habendum fore. Inde factum, ut Rex iste, cum instrui se in religione Romana anno 1593 ab Episcopis pateretur, in hoc articulo sine difficultate assensus fuerit Romano-Catholicis, postquam tres alios, nempe de *Invocatione Sanctorum*, de *Confessione auriculari*, & de *Potestate Pontificis*, contra dubitationes, quas habebat, asseri intelligeret. At in ultimo Articulo, *de Pontificia Potestate*, ita fuisse informatum, quod ea tantum circa res pure spirituales, & plane a temporalibus separatas, versaretur. Hanc thesin in hoc libro, ubicunque occasio datur, mascule defendit autor, & Pontifici omne in Reges jus abjudicat, ut existimandum sit, ob hæc & alia liberius dicta, non magis evitaturum esse hunc librum censuram Romanam, quam alios quosdam ab autore hucusque editos. De rebus Germanicis haud multa in hac historia occurrunt; nec tamen desunt inter ea, quæ emendationem admitterent, v.g. ubi *Fridericum Wurtembergicum* Ducem, fervidum

Calviniſtam nominat, qui, ut conſtat, Auguſtanam Confeſſionem ſive *Lutheraniſmum* ſemper & cum zelo profeſſus eſt. Dein de *Burggraviatus* dignitate promiſcue dici nequit, quod inter maxime conſpicuas Germaniæ cenſeatur. Sunt enim *Burggravii*, qui in Baronum & Comitum claſſe ſubſiſtunt; ſunt, qui etiam in equeſtri ordine; pauci vero, veluti *Magdeburgenſis* & *Norimbergenſis*, Principum axioma habent. Sed hæc facile condonari poſſunt de rebus externis ſcribentibus.

HISTOIRE GENEALOGIQUE & CHRONOlogique des Dauphins de Viennois &c.

Hiſtoria Genealogico-Chronologica Delphinorum Viennenſium, a Guiguone I usque ad Ludovicum V Ludovici Magni filium, Tabulis genealogicis Principumque inſignibus exornata; auctore Domino de Gaya.

Pariſiis apud Steph. Michaletum, 1683. in 12.

VIennenſium in Gallia Comitum, qui Delphini jam ab antiquo ſalutantur, Hiſtoriam adornaturus præſentis libelli auctor, in *Prolegomenis* de origine primum Comitatus illius differit, eamque in ſeculum a nato Chriſto undecimum conjicit, quo Arelatenſe Regnum poſt Rudolphi ignavi ultimi Regis obitum, Germanico coaluit imperio. Nam ut alii tum in eo regno Principatus ſurrexerunt, proceribus ditiones, quibus regendis præfecti a Germaniæ Regibus erant, inter turbas bellicas paulatim patrimonio ſuo vindicantibus: ita eodem tempore eademque occaſione Viennenſem quoque Comitatum natum Auctor exiſtimat, modicam Regni illius partem complexum; Delphinatus vero titulum a Comitiſſæ cujusdam Viennenſis, *Delphinæ* dictæ, nomine proprio Comitatui illi acceſſiſſe memorans. Inde brevem ditionis hujus, quæ verſus meridiem Provincia, verſus occaſum Vivarienſi tractu, Septentrionem verſus Breſſia & Lugdunenſi agro, verſus ortum Sabaudia & Pedemontio terminatur, deſcriptionem exhibet, urbesque recenſet, quarum præcipuæ *Gratianopolis* (Grenoble) princeps totius Delphinatus ſedesque Parlamenti, *Ebro-*

Ebrodunum (Ambrun) & *Vienna Allobrogum*, quarum illa superioris, hæc inferioris Delphinatus caput, utraque vero Archiepiscopatus sede illustris est. Denique qua ratione Delphinatui seculo decimo quinto *Comitatus Valentinus* accesserit, Carolo Delphino nimirum, qui VII ejus nominis inter Galliæ postea Reges fuit, a Ludovico Pictaviensi, Comite Valentino, hærede instituto, commemorat.

Opus ipsum quatuor Familiis, penes quas a prima origine usque ad hæc tempora Comitatus Viennensis seu Delphinatus possessio fuit, distinguitur. E *prima*, quam a Carolo M. derivare Auctor nititur, ordine sibi invicem successisse perhibentur *Guigo I, II, III*, & *IV:* quorum *Primus* tamen non Viennæ, sed provinciæ Gratianopolitanæ (de Graisivaudan) Comitem se dixit, *Alter* Comitis d' Albon titulum paterno adjunxit, *Tertius* Delphini cognomen primus gessit, & *Quartus* demum Viennensis Comitis titulum usurpavit, jure a Bertholdo Zeringensi acquisito. Nec prætereunda hic *Delphinatus Arverniæ* (quem hoc tempore Serenissima virgo, Anna Maria Ludovica Aurelianensis, *Madamoiselle de Montpensier* communiter dicta, possidet) origo. Nimirum Guiguonis III filia Beatrix, Roberto VI Arverniæ Comiti nupta fuit, ex quo conjugio natus filius, *Delphinus* salutatus est, ac ea Comitatus Arverniæ pars, quæ ex paterna ad eum hæreditate pervenit, Delphinatus titulo armisque insignita; eo tamen servato discrimine, ut Viennenses Delphini delphinum vivum cum auribus rubentibus, Arverniæ vero mortuum cum auribus subalbidis in insignibus exhiberent.

Altera Delphinorum Viennensium (hos enim a Delphinis Arverniæ distinguendos esse, ex jam dictis patet) familia *Burgundica* fuit. Filia enim Guiguonis IV, qui a. 1163 non relicta mascula sobole decessit, Beatrix Hugoni III Burgundiæ Duci nupta, in filium *Andream* ex eo susceptum jus in Comitatum paternum transtulit. Huic vero ex Burgundica Domo in Delphinatu filius *Guigo V*, & illi pariter filius *Iohannes I* successit; quo a. 1282 defuncto, quod liberos non reliquisset, ad aliam iterũ familiam Delphinatus connubii jure transiit.

Nam Guiguonis V filia Anna, soror Johannis, Humberto Domino de la Tour du Pin in matrimonium collocata, *Turriæ* familiæ, quæ proinde *tertia* est, Delphinatum intulit; ex qua post *Humbertum* hunc I, filius ejus *Iohannes II*, & nepotes *Guiguo VI*, & *Humbertus II*

tus II, Delphinatum ordine tenuerunt. Humbertus vero hic II, vir alioquin magni animi, ut Regiam etiam dignitatem ambivisse dicatur, cum unicum filium tristi fato amisisset, præcipiti ex fenestra lapsu exstinctum, ac gravissimis præterea bellis a Sabaudiæ Comite affligeretur, ditionem suam potentiori cuidam Principi, a quo Sabaudi validius retunderentur, permittere decrevit. Ac primum quidem ad Clementem VI Papam, qui Avenione sedem habebat, adjecit animum, sed obnitente, nec Papam dominum patiente Equestri in Delphinatu ordine, ad Philippum Valesium Galliæ Regem se convertit, eique a. 1343 Delphinatum concessit, summam sibi 40000 Imperialium, ac annuam 2000 florenorum pensionem pactus, ea inter alias lege adjecta, ut primogeniti deinceps Galliæ Regum filii, simulac lucem aspexissent, titulum nomenque Delphini gererent, ac Franciæ insignibus, tribus nempe liliis in area cærulea, arma Delphinatus, delphinum scilicet cæruleum cum cristis & auribus rubeis in campo aureo, quadripartitim jungerent.

Sicque ad *quartam* familiam, *Regiam* nempe *Gallorum*, Delphinatus transiit. Tametsi enim Humbertus post mortem uxoris suæ mutasse sententiam visus est, animumque ad secundas nuptias spe prolis suscipiendæ adjecit, ab hoc tamen instituto dimotus, a. 1349 novis pactis ditionem omnem *Carolo* Johannis Normanniæ Ducis filio, Philippi Valesii Galliæ Regis nepoti, ejus postea inter Galliæ Reges nominis V, traditis Delphinatus insignibus, gladio Delphinali & vexillo S. Georgii cum sceptro & annulo, concessit; filio tamen suo naturali Amedeo Viennensi (cujus posteri hodieque superesse dicuntur, Domini *de Visan* dicti) annua pensione assignata. Ipse vero monasterium ingressus, ac in Presbyterorum ordinem, ne relinquere vitam monasticam posset, receptus, & a Papa Patriarchatu Alexandriæ, nec non administratione Archiepiscopatus Rhemensis donatus, a. 1355 diem obiit. Hincque porro Auctor a Carolo V Galliæ Rege, primo ex hac familia Delphino, ad hæc nostra usque tempora Historiam Gallicam juxta Delphinorum seriem pertexit.

HISTOIRE DES TROIS DERNIERS EMPEreurs des Turcs. Depuis 1623 jusque a 1677. Traduite de l' Anglois du Sr. Ricaut.

id

id est,

Historia trium posteriorum Imperatorum Turcicorum ab a.1623 ad 1677, ex Anglico Dn. Ricalti versa.

Parisiis 1683. in 8.

MEmorabilem Germaniæ, nostræque Saxoniæ, annum proxime elapsum, inter alias causas merito facere debet, *Vienna* ab infestissima Turcorum obsidione, auspiciis *Augustissimi Imperatoris*, nec sine Heroico auxilio *Serenissimi, Potentissimique Electoris Saxonici, Domini nostri Clementissimi*, maxime vero per singularem Divini numinis gratiam liberata. Tantarum rerum descriptio ut sine dubio multorum calamum occupabit, ita quæ merito metuitur, belli cum immanissimo hoste continuatio, ad diligenter considerandas res Turcicas, incitamento omnibus esse debet. De his insignem librum exhibemus, viri docti & eloquentis, qui pleraque a se relata suæ debet experientiæ, cum per annos bene multos legatis Britannicis ad aulam Turcicam missis, a secretis fuerit. Ejusdem est *Tractatus de præsenti Imperii Ottomannici statu*, qui Germanice ex Gallico versus, Diarii Europæi continuationi XXI, anno 1671 insertus est, & alius latine & erudite scriptus, *de septem Ecclesiis in Apocalypsi memoratis*, quarum rudera miseranda autor inspexit & descripsit. In hac vero historia, quam excerptam damus, narrationem orditur ab anno 1623, cum *Amurathes IV* quatuordecim annorum puer, deposito a Prætorianis patruo *Mustapha* successit; tyrannus postea, suis quoque fere intolerabilis factus: qui tamen patrui lenitati & profusioni, qua imperium potentissimum pene destruxerat, contrarium vitium opponens, servati auctique dominatus causa fuit, dum stricto & plusquam herili imperandi modo, disciplinam & gloriam militarem restituit, & ærarium quod vacuum invenerat, quindecim auri millionibus impletum reliquit. Interemit eum, multis præliis servatum, & ætate florentem, immodicus vini usus, cui contra sectæ suæ præcepta, a transfuga Persa, quem ad intimam familiaritatem admiserat, incitatus indulsit, ita ut crapula anno 1640 suffocaretur. Hujus historia primam libri partem eamque brevissimam constituit. Altera *Ibrahimi* primum gesta, aut potius obscœnum otium, quo Sardanapali turpitudines æ-

 quavit

quavit aut vicit, paucis proponit. Frater is Amurathis erat, ex vinculis, in quibus mortem expectabat, & contra antecessoris testamentum, quo Tartarorum Principem fratri socordi prætulerat, in solium evectus; sed post annos octo, anno 1648, cum filiam summi sacerdotis, (Muphtin vocant,) vi rapuisset, in carcerem reductus, & quia id impatienter ferebat, strangulatus. Deinde initia filii & successoris ejus *Mahometis IV*, qui hucusque regnavit, usque ad annum 1662 referuntur. Pars tertia quinque annorum gesta a Mahomete usque ad annum 1666 completum, continet. Quarta usque ad annum 1677 incipientem progreditur. *Opus*, non minus quam de historia sua *Tacitus* profitetur, *opimum casibus, atrox præliis, discors seditionibus, ipsa quoque pace sævum:* ut adeo legentibus propter rerum magnitudinem & varietatem, tum narrandi brevitatem & perspicuitatem, non possit non esse gratum & jucundum. Nec operam perdet, qui librum, hoc præsertim tempore utilissimum, Latine vel Germanice versum publico donaverit. Ut autem stimulus ad talem laborem accedat, & judicii nostri ratio appareat, pauca quædam, quæ præ aliis memoratu digna, aut ad capienda Christianis populis documenta, proficere visa sunt, hinc inde excerpta, non invito ut speramus lectore consignabimus.

Notum est, *Tartaros* Chersonesi Tauricæ incolas, sive *Præcopenses* vel *Crimæos*, maximum Turcicæ potentiæ adminiculum præstare, dum auxilia equestria, quo militiæ genere gentes alias longe antecellunt, quoties jubentur, submittunt. Hos tamen non ita, ut vulgo creditur, Turcis fidos, deditosque esse, apparet ex iis, quæ autor *Tom. I. p. 35 & seqq.* aliisque locis, de discordiis & aperta etiam hostilitate inter utrosque orta narrat, ut adeo desperandum non sit, Tartaros, si Christiani Principes industriam adhibeant, separari a Turcis, aut funditus everti posse; quod a Polonis Anno 1629 fieri potuisse memoratur, si victoria tunc parta uti scivissent.

Sæpe sed frustra deploratum fuit, discordia nostra Turcorum imperium, plusquam omni prudentia aut potentia illorum, stare & augeri; Id luculenter autor demonstrat. Legi possunt quæ *T. I. p. 55* de amissa occasione debellandi Turcos anno 1630 observavit, cum ex caussis nunquam probandis, Principes Christiani arma tunc in se verterent, totamque inde Europam diuturno & exitiali bello implicarent.

Deinde

Deinde quantum damnum neglecta anno 1635, contra gravissimum, quod refert, Hannibalis Gonzagæ consilium, *Ragoscii* defensione, rei Hungaricæ & Christianæ illatum, idemque altera vice peccatum sit anno 1661, dissimulata aut sero nimis considerata *Varadini* validissimi ad Transsylvaniam conservandum propugnaculi, expugnatione. Agnosci hoc dicit, & prædicari a Turcis, ut summum Dei erga *Musulmannos* beneficium, quo fiat, ut intercessione *Mahometis*, continuis dissidiis Christiani inter se committantur: & de hoc adeo confidere Turcos refert, ut pro fabulis habeant, ac salse irrideant, & explodant, si quis Legatus de concordia & fœderibus Christianorum aliquid proponat. Exemplum insigne, ipsaque verba *Caimacani* (ita vocatur qui principis Purpuratorum absentis vices gerit) quibus Legatum Venetum excepit, habentur *Tom. I. pag. 57.* Nec rationes & media Turcis desunt, quibus ipsi simultates inter Christianos serant & foveant; *vid. Tom. II. p. 292.*

Inter alias difficultates tractandi cum Turcis non minima ab *Interpretibus* nascitur, qui ex Turcis aut Græcis sumuntur. Sed eos adeo indigne & crudeliter habent ministri Turcici, ut si quid a legatis propositum fideliter & libere eloquantur, capitis periculum incurrant. Factum id (*Tom. I. p. 68*) narrat anno 1632, interprete Gallicæ legationis palo infixo, & anno 1649, (*Tom. II. p. 231*) strangulato, qui Veneto operam dabat: inde fieri dicit, ut non audeant mascule & cum fide, legatorum dicta aut scripta interpretari, sed pleraque emolliant, interpolent, aut castrent, unde tumor Barbarorum inflletur, & pactorum formulæ variis explicationibus subjaceant: propterea operæ pretium fore, si quantum satis est, impendatur ad juvenes nostrates in lingua Turcica, Græca & Arabica instruendos, qui legationibus utiliora & fidelia officia præstare possint. Magnam vero circumspectionem adhibendam esse monet, ne intempestiva excandescentia, præsertim ubi minas exequendi non paratæ sunt vires, exaspe-rentur magnates aulæ Ottomannicæ. Narrat, ut legatus quidam Anglicus, exemplar pactorum inter Sultanum & Regem, quod animi calore, dum cum purpurato disceptabat, projecerat, iste vero, commotionem dissimulans sublatum servaverat, non nisi multis precibus & mille quingentorum imperialium solutione recipere potuerit. Aliquando tamen mascula verba multum fatetur profecisse, & Turcos

ex eo-

ex eorum genere esse, qui rogando fiunt deteriores, exemplo Legati Polonici confirmat *Tom.II.p.189.*

Quicquid olim de fide Turcorum ab aliquibus jactatum est, experientia destruitur, ita quidem, ut quanto speciosius promittunt, tanto minus fidendum sit. Notabile est, ut Veneti quantumcunque cauti, ante bellum Creticum non blandis tantum verbis, & profunda dissimulatione decepti fuerint, sed & Legato sive Consuli, (Bailum vocant) omnis armorum suspicio exemta; missis ad eum monachis Turcicis, celeberrimæ sanctitatis, qui juramentis & diris execrationibus asseverarent, nihil Venetis metuendum esse, quos tamen statim terra marique aggressi sunt, *Tom.II.p.202.* Ita gens pessima fidem & religionem utilitati & nocendi nobis occasionibus omnino postponit. Eadem fraude usos esse tradit, cum ab anno 1661, usque ad annum 1663, per pacis tractatus Hungaros & Germanos deluderent, & cum conclusum pacis negotium esse videretur, copiæque Imperatoriæ vel exauctoratæ, vel aliorsum missæ essent, tum demum præcipitanter abrupta tractatione improvisi irruerent. *Tom.III.p.3. & seqq.*

Cæterum in narratione belli, ante annos hos viginti in Hungaria gesti, autor non sine acrimonia, de lentitudine consiliorum & auxiliorum, & de erroribus Cæsarei exercitus, ejusque ducum judicat, solum fere *Nicolaum Serinium*, ex quo Principem supremum facit, ultra modum laudans, *(vid.Tom.II.p.288. Tom.III.p. 61. 117.)* Victoriam ad Rabam flumen anno 1664 reportatam majorem fuisse scribit, *Tom. III.p.100*, quam in Germania creditum fuit; periisse enim exemplo raro audito una illa pugna Turcorum *decem & septem millia*, tantamque consternationem inter Turcos fuisse, ut bellum, nisi intempestiva pax intervenisset, egregio cum successu continuari potuisset. Inter pacis vero conditiones hanc quoque recenset & improbat, quod Cæsar sexcenta aureorum millia, quæ *Michael Abaffi* Transylvaniæ Princeps, velandæ ignominiæ causa, a se solvenda receperit, dependere Turcis debuerit, *d.l.p.112.sq.* Hoc cum inter publicatas pacis leges, quod sciamus, non reperiatur, fide stat autoris, cui forte a Turcis, vanis & mendacibus, impositum est. Male etiam stetisse pactis illis Turcos notat, excursiones maximas continuantes, easque conquerentibus ministris Cæsareis ita excusantes, quod pax non rumpatur, si agmen per quod prædæ aguntur, non sit supra numerum quinque millium, aut tormenta bellica non adhibeantur, *d.l.p.146.*

Ad

Ad intelligendam legem & religionem Mahometanam pertinet, quod narratur de decreto, (Fetfam vocant) a *Muphti* adversus *Ibrahimum Sultanum* anno 1648 publicato; nempe quod quilibet Sultanus accusantibus eum de tyrannide vel incapacitate subditis, in judicio respondere teneatur: idque ter repetitum & in contumacem Imperatorem executioni mandatum fuit. *Tom. II. p. 225.* Quæ non satis congruunt, cum summo illo & illimitato dominatu, quem sibi arrogant Sultani, & qui in tractatu hujus auctoris de *præsenti statu Imperii Ottomannici, Cap. I,* ex doctorum Mahometicorum sententia confirmatur. Aliud non minus notabile de precibus tempore publicæ calamitatis, non attento religionis discrimine, institui solitis, refertur. Cum enim pestis Constantinopoli ultra modum grassatur, non solum Turci cum sacerdotibus suis, sed & Christiani, Græci & Armenii, cum patriarchis in loco spatioso, qui Hippodromus vocatur, ad preces faciendas simul congregantur. *vid. Tom. II. p. 295.* pro belli vero successu soli, ut videtur, Turci orant. Controversia tamen de loco precum anno 1664 inter Muphtin & monachum, quem *Schegk* vocant, prædicatorem aulæ, incidit: illo in publico, hoc in templis orandum esse contendente: prævaluit aulicus, & Muphtis revocare sententiam vi adactus, quique eam acriter defenderat monachus sive *Schegk* alius, in exilium pulsus fuit. *Tom. III. p. 70.*

Novo plane exemplo a. 1661 factum est, ut Purpurati primarii, *Mahometis Kiuperli* filius *Achmetes* vivo parenti in tanto munere successor ab Imperatore destinaretur, juvenis licet, nec bello expertus, sed in legum patriarum studio & negotiis Cancellariæ educatus. Datum id parentis meritis & industriæ filii, quam patris loco, senium obtendentis, in aula, ad expedienda negotia, relictus Sultano probaverat. Ita pater, raro etiam hactenus casu, morte naturali paulo post obiit, cum de tribus his Imperatorem monuisset: (1.) ut nunquam fœminarum consilium admitteret. (2.) ut ærarium suum etiam cum aggravatione populi semper haberet repletissimum. (3.) ut continuo bellis operam daret, militesque exerceret. *vid. Tom. II. p. 296. & seqq.* Uxor defuncti, fœmina callidissima, & maritum & filium juvenem consiliis juvisse perhibetur, creditaque est vulgo incantationibus aut philtris animos hominum permovisse, *vid. Tom. III. p. 118.* Guilleterius vel *Guilletus*, aut quisquis autor est descriptionis *Athenarum* A. 1676

Q publicatæ,

publicatæ, modum quo *Achmetes* ad paternam dignitatem aſcenderit, artificio matris ſingulari adſcribit, ut legi poteſt libri ejus *Part.IV.* ſed iſta & alia ab autore illo tradita *Jacobus Sponius* Turcicarum rerum non imperitus in fabularum dulcedinem flexa eſſe opinatur, eaque conjectura hiſtorici hujus Anglici relationibus cum ſcriptis Guilleti collatis firmari videtur. Quanta vero autoritate & gratia apud herum fuerit *Achmetes* iſte, qui bellum Anno 1663 Hungariæ intulit, multis exemplis autor oſtendit; nam abſente aut inſcio Purpurato miniſter nullus quidquam negotii cum exteris tractare aut concludere audebat, etſi jubente Imperatore *v. Tom. III. p. 319.* at qui a matre Sultani, Achmeti infenſiſſima, ſubornati, aut ſua invidia inflammati, detrahere illi conati ſunt, ſibi ipſis exitium procurarunt. Inter alios maxime memorabilis fuit *Samozades* ſecretorum princeps ſive Cancellarius, (*Reis Effendi* vocant,) vir, cui ſimilem, rerum agendarum peritia, Turcia vix putatur habuiſſe. Hic dum Achmeti initia obſidionis *Neuheuſelianæ* non procederent, occaſionem calumniandi purpuratum, ut togatum & literatum, inveniſſe ſe ratus, epiſtola ad eunuchum in aula gratioſum ſcripta, ſuadere auſus eſt Sultano, ut Achmeti ſucceſſorem mitteret, & quidem generum ſuum nomine *Ibrahimum.* Verum Imperator literas illas Achmeti miſit & decernendi de æmulis poteſtatem fecit. Is igitur ſocerum & generum, ſine ulla mora ſibi ſiſti & capite plecti juſſit, bonis eorum fiſco addictis. Mirum vero dictu, & documento eſt tum opulentiæ Turcicæ, tum rapacitatis miniſtrorum, quod *Samozades* iſte *tres milliones Imperialium* paratæ pecuniæ reliquerit, cujus indicium filio ejus per tormenta extortum fuit. Habuit etiam mille & ſexcentos camelos: ſexcentos equos optimos & militares, non computatis jumentis: cingula argentea quatermille: pugiones, quorum plerique gemmis pretioſis ornati erant, trecentos: nonaginta veſtes, pellibus martium Scythicarum ſuffultas, quarum ſingulæ mille Imperialium pretio æſtimabantur, aliaque innumera. *vid. Tom. III. pag. 18. 19. 20.*

Achmetes vero purpuratus vino, præter morem gentis, immoderate ſe ingurgitans, & inde hydrope correptus, obiit anno 1676, & ſucceſſorem habuit affinem ſuum eundemque vicarium ſive *Caimacanum*, cui nomen *Kara Muſtapha.* Is ob modeſtiam & humanitatem hucusque laudatus, obtenta ſumma dignitate, nudavit animum; & aulæ faciem, quæ ſub Achmete benigna erat, torvam & inviſam faſtu & auſteri-

austeritate sua effecit: detracto etiam aliqua ex parte legatis exteris, quo antea fruebantur, honore, nec quidquam attentis eorum querelis.

Pseudo Messiæ Judæorum, qui *Sabatai Sesi* vocabatur, historia accurate exposita est *Tom. IV. p. 169 & seqq.* Huic vaticinia veteris Testamenti applicabant, & præcursori ejus Eliæ imaginario, dapes instruebant, resistentibus tamen sapientioribus, quorum literæ credulitati plebis oppositæ, *p. 200. & 204.* exhibentur. Narratur etiam, ut ad impostoris illius exemplum non pauci Judæi Mahometismum sint amplexi; quidam tamen nihilominus verum Messiam fuisse, & substituto, qui Turcis fucum faceret, per miraculum in locum suum alio, rediturum in tempore fore sibi persuaserint.

Monachi Franciscani, qui huc usque custodiam sepulchri Servatoris, quod Hierosolymis ostenditur, indulgentibus Turcis habuerant, cum Græcis tamen semper rixantes, horum artibus & *Panajoti* Interpretis Græci apud Purpuratum favore, anno 1674 ab illa dejecti sunt, non sine sanguine certantium inter se monachorum: nec juvit Latinos querela ad aulam Sultani delata, nec Legati Gallici officium, quin causa pluries cognita semper pro Græcis decideretur. *pag. 374. & seqq.*

ΑΡΡΙΑΝΟΥ ΤΑΚΤΙΚΑ, ΠΕΡΙΠΛΟΙ, ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟΣ, *καὶ Ἐπικτήτου ἐγχειρίδιον.*

hoc est,

ARRIANI TACTICA, PERIPLI, LIBER de venatione: Epicteti enchiridium, & alia: edente NICOLAO BLANCARDO Zelandiæ Ordinum Historiographo & in Academia Franekerana Professore Publico.

Amstelodami apud Waesbergios, 1683 in 8.

Compluſculos Arriani Nicomedienſis libellos, qui ſuperſtites ex longævi temporis naufragio, in quo plures periere, ad noſtram ætatem pervenerunt, hoc volumen exhibet. Hic φιλόσοφος τὴν ἐπιστήμην, εἷς τῶν ὁμιλητῶν Ἐπικτήτου, dicente Photio pag. 54 edit.

 Schotti;

Schotti; & Luciano in Pseudomante p. 474 edit. Bourdelotii censente, ὁ ἐ Ἐπικτήτε μαθητὴς, ἀνὴρ Ρωμαίων ἐν τοῖς πρώτοις, καὶ παιδείᾳ παρ᾽ ὅλον τὸν βίον συγγενόμενος, Hadriani & Antonini Pii ac Marci Antonini Imppp. temporibus vivens, ad consularem tandem dignitatem, postquam alios in republica magistratus gessisset, evectus, excellentissimi Philosophi, insignis Historici, præstantissimi (ut quidam arbitrantur) Jureconsulti, & fortissimi Ducis militaris laudem sustinuit. Quam non immerito ipsi fuisse tributam, operum ejus ostendunt fragmenta, elegantia non magis rerum quam dulcedine sermonis (ob quam alter & novus fuit dictus Xenophon, memorante Photio l.c.) quæ se commendant. Major autem longe ipsum manebat gloria, si ad nos pervenissent a Photio indicati *Parthicorum* libri septendecim, in quibus bella a Parthis & Romanis ductu & auspiciis Trajani Imperatoris gesta descripsit; *Bithynicorum* item, in quibus patriæ suæ historiam pertexuit; & *Alanicorum* commentarii, quos l.c. & p. 218 citat Photius; tum *vita Tillibori latronis*, a Luciano in Pseudom. seu Alexandro p. 474 indicata; nec non *de rebus Dionysii* Syracusarum tyranni; & alius *de Timoleontis Corinthii in Sicilia gestis* liber Photio citatus; & decem *de rebus post Alexandrum gestis* libri, quorum argumentum idem tmemate XCII p. 215 sqq. enarrat.

Quæ industriæ Arriani monumenta omnia, & his forte plura, cum interciderint, deque iis vix tituli, a Suida & Photio conservati, restent: librorum qui supersunt tanto accuratiorem rationem sibi habendam putavit Blancardus, septemque περὶ ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρε sive *de expeditione Alexandri Magni* libros, cum octavo, qui *Indicorum* nomine insignitur, anno 1668 emisit in publicum, cum interpretatione latina Bonaventuræ Vulcanii, & substratis cuilibet paginæ notis: quarum tamen exiguam laudem ab acerrimo censore Jac. Gronovio Supplem. in Arrian. p. 160 161 tulit. Reliquis autem Arriani opusculis, quæ extant, omnibus (præter quatuor *de dissertationibus Epicteti* libros a Jacobo Schegkio Basileæ 1554, & Hieronymo Wolffio ibidem 1560 editos, Coloniæ 1595 recusos) in unum volumen compingendis superioribus annis idem studuit. Primo loco *Tactica*, sive de scientia rei militaris ac instruendæ aciei commentarium Arriani collocavit, exhibens editionem Joannis Schefferi Vpsaliæ anno 1664 evulga-

evulgatam, cujus etiam annotationes textui substravit; adjecta descriptione *aciei contra Alanos* instructæ, quam & ipsam Schefferus Tacticis junxerat. Secundo & tertio loco *Periplum Ponti Euxini* p. 109, & *Erythræi* p. 139 cum tabulis chorographicis Ortelii & interpretatione Jo. Guil. Stuckii, ejusdem editionem Genevensem anni 1577 secutus, posuit. Quartum Κυνηγετικὸς sive *de venatione* liber, ab Holstenio Parisiis anno 1644 antehac editus, tenet: cui subjecit Henrici Stephani nonnulla, quæ ad intelligenda quædam ejus loca faciunt, schediasmata. Epicteto autem, philosopho Stoico, addictissimus cum fuerit Arrianus, ejusque διατριβὰς, διαλέξεις, λόγους, & περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἐπικτήτου καὶ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς commentarium scripserit: (de quibus legendus Salmasius ad Simplicium) non solum Dissertationes, quas obiter in via, domo, schola, doctor iste habuit, collegit ac digessit; sed ex iisdem epitomen concinnavit, cui Stoicæ philosophiæ velut animam includeret, dicente Lipsio, selectis istius philosophiæ locis maxime necessariis & animos vehementissime permoventibus: quem libellum Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου inscripsit, quod ad manum semper & in promtu cuivis esse debeat. Hoc *Enchiridium* cum interpretatione Hier. Wolfii & Angeli Politiani, eorumque notis, & Merici Casauboni, Sneccani, & Abrahami Berkelii animadversionibus, ac græca paraphrasi incerti auctoris, quæ & ipsa Casauboni notis illustrata est, quinto loco exhibetur; subjunctis Epicteti apophthegmatibus & fragmentis elogiisque, quæ editor ex Stobæi eclogis moralibus, Marci Aurelii Antonini libris, & Auli Gellii Noctibus Atticis petiit.

CYLINDRI AD INSCRIPTAM SPHÆRAM, Parallelogrammi ad Triangulum, & Parallelepipedi ad Pyramidem ejusdem altitudinis & baseos, proportio, nova arithmetica infinitorum methodo ostensa.

Excerpta ex literis viri clarissimi, Joannis Christophori Sturmii, Lipsiam scriptis Kal. Febr. anno 1684.

QUandoquidem experimentum ejus rei, quam circa variationem declinationis magneticæ præcisius observandam proposuit Dn. Hautefeuille, capere commode propter inclementiam hyemis, tuo-

que adeo satisfacere desiderio, nondum licuit, aliud interim qualiumcunque cogitatorum meorum, quæ in Euclidis & Archimedis Elementis Geometricis concisius, directius & ostensive magis demonstrãdis nunc occupantur, eo communicare magis ausus sum, quod obiter hisce diebus Acta apud vos edita percurrens, observarem, in demonstranda proportione cylindri ad inscriptam sphæram, parallelogrammi ad triangulum, & parallelepipedi ad pyramidem ejusdem baseos & altitudinis, eodem fere me nixum esse principio, quod exempli loco Nobilissimus Dn. Leibnitius Actorum anno I (qui fuit 1682) mense Febr, p. 45. adduxerat; atque adeo spes esset, ut acutissimi hujus viri aliorumve ejus similium accurato judicio, aut confirmaretur hæc mea demonstrandi ratio, aut, sicubi forte deficiat, de eo mature submonerer.

TAB. IV. Ad demonstrandum igitur primo, *quod parallelogrammum ABCD (Fig. I) ad Triang. ABC se habeat ut 2 ad 1*; pro altitudine communi BC ponendo *a*, pro basi AB *ea*, & altitudine divisa in 4 partes æquales, triangulo dato totidem circumscribo parallelogramma BF, EH, GK & IL, quorum areas (altitudinibus æqualibus in bases ex proportione facile notas ductis) has ordine reperio $\frac{4}{16}$ eaa, $\frac{3}{16}$ eaa, $\frac{2}{16}$ eaa, & $\frac{1}{16}$ eaa; summamque adeo $\frac{10}{16}$ eaa, s. $\frac{5}{8}$ eaa: ita ut parallelogrammum totum, quod est $\frac{16}{16}$ s. $\frac{8}{8}$ eaa, ad omnia hæc circumscripta se habeat ut 8 ad 5, h. e. (utrinque dividendo per 4) ut 2 ad $1\frac{1}{4}$, h. e. ut AB, ad AC + CD, in lin. ad Fig. I. Porro vero nunc bisecando altitudines BE, EG &c. octo alia produco parellelogramma, Bd, co, Ef, &c. eorundemque areas eodem quo ante modo (altera nunc vice observans, *ea ordine exprimi totidem fractionibus quarum numeratores ab 1 ordine naturali crescunt, denominator autem communis est quadratum numeri partium in altitudine BC*) invenio $\frac{8}{64}$, $\frac{7}{64}$, $\frac{6}{64}$, $\frac{5}{64}$, $\frac{4}{64}$, $\frac{3}{64}$, $\frac{2}{64}$, $\frac{1}{64}$ eaa, cum totum parallelogrammum sit $\frac{64}{64}$ eaa, adeoque hoc unum ad illa simul sumpta se habeat ut 64 ad 36, h. e. (utrinque dividendo per 32) ut 2 ad $1\frac{1}{8}$, sive ut AB linea, ad AC + CE. Similiter ulterius bisecando, cum parallelogrammum totum ad circumscripta reliqua reperiatur hac tertia vice esse ut 2 ad $1\frac{1}{16}$, sive ut AB, ad AC + CF, & sic in infinitum, excessibus CD, CE, CF, &c. perpetuo decrescentibus in ratione subdupla, & parallelogrammis circumscriptis æque ad triangulum, ac excessus illi ad punctum C, semper propius

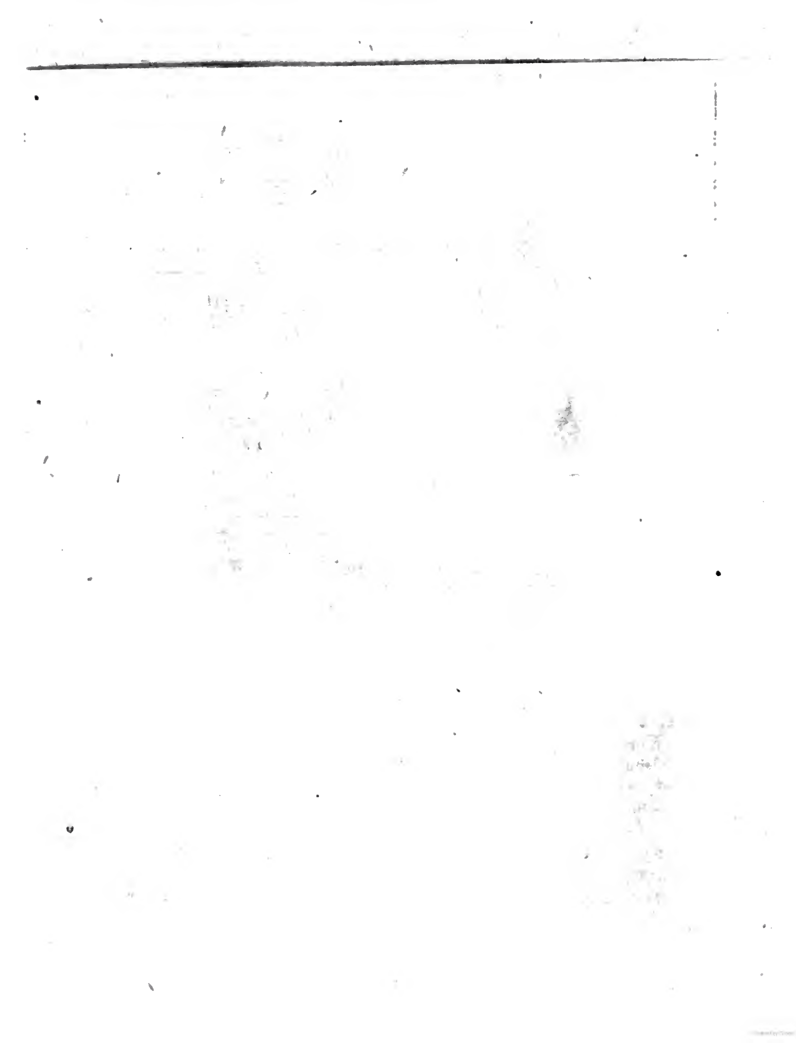
C 1
F $\frac{1}{16}$ etc.
E $\frac{1}{8}$
D $\frac{1}{4}$
B 2

F $\frac{1}{2}$ CE
E $\frac{1}{2}$ CD
D $\frac{5}{9}\int\frac{40}{72}$.
2
B 3

C 2
F $\frac{1}{2}$ CE
E $\frac{1}{2}$ CD
D $\frac{4}{9}\int\frac{32}{72}$.
B 3

y
G
X
D
A

e
E
c
C
a
A

Pius accedentibus, nec illos tamen limites supergredi unquam valentibus; secure tandem inferre licebit, esse parallelogrammum ABCD ad triangulum ABC, ut linea AB ad AC; h.e. ut 2 ad 1. Quæ quidem veritas, tametsi multo facilius ac brevius demonstrari a nobis possit, imo ex trianguli quadam genesi tanquam consectarium fluat, hoc modo tamen demonstrata facem quodammodo præferre potest sequentibus.

Secundo igitur ut similiter demonstrem, *parallelepipedum BF ad pyramidem ABCDE (Fig. II) se habere ut 3 ad 1*, divisa communi altitudine CE in 3 partes æquales, & pro illa ponendo *a*, pro longitudine baseos *b*, pro latitudine *c*, ut soliditas totius parallelepipedi sit *abc*, reperio circumscripta pyramidi tria parallelepipeda BX, bx, βξ, super tribus basibus ABCD, abcd, αβγδ, æqualia $\frac{9}{27}$ *abc*, $\frac{4}{27}$ *abc*, & $\frac{1}{27}$ *abc*, ad summam $\frac{14}{27}$ *abc*; ita ut totum parallep. BF ad partialium horum summam se habeat, ut 27 ad 14, sive (utrinque dividendo per 9) ut 3 ad $1\frac{5}{9}$ h.e. ut AB ad AC + CD in linea ad Fig. II spectante. Bissecando vero porro altitudines tres priores, produco parallelepipeda pyramidi circumscripta sex, eorundemque capacitates singulas (observans nimirum, *has exprimi totidem fractionibus, quarum numeratores ab 1 per numeros quadratos ordine ascendunt, denominator autem communis est cubus numeri partium in altitudine CE*) reperio $\frac{36}{216}$, $\frac{25}{216}$, $\frac{16}{216}$, $\frac{9}{216}$, $\frac{4}{216}$, $\frac{1}{216}$ *abc*, ad summam $\frac{91}{216}$ *abc*, cum totum parallelepipedum sit $\frac{216}{216}$ *abc*, adeoque hoc ad illorum summam se habeat ut 216 ad 91, h. e. (utrinque dividendo per 72) ut 3 ad $1\frac{19}{72}$, sive ut AB ad AC + CE; dum superior proportio fuerat, ut 3 ad $1\frac{40}{72}$, adeoque excessus prior CD hac vice decrevit $\frac{1}{72}$ plus, quam dimidio. Similiter igitur ulterius bissecando, cum parallelepipedum totum ad omnia circumscripta reperiam esse ut 3 ad $1\frac{37}{288}$ h. e. ut AB ad AC+CF, dum superior proportio fuerat ut 3 ad $1\frac{76}{288}$, excessum priorem CE hac vice decrevisse video $\frac{1}{288}$ plusquam dimidio, adeoque decrementum posterius ultra dimidium esse prioris $\frac{1}{4}$ &c. Quamobrem & hæc decrementa ultra dimidium infinito progressu in ipsa dimidia, & dimidiorum dimidia tandem in ipsum punctum C (quod supergredi certe non possunt) terminari evidenter cognosco, indeque concludo: parallelepipedum esse ad pyramidem, ut AB ad AC, h. e. ut 3 ad 1.

Tertio ut evincam id quoque, quod est principale meum propositum,

positum, *cylindrum quemvis ad globum inscriptum se habere ut 3 ad 2*; pro communi diametro ponendo *a*, & ejus quadrato *aa* pro basi circumscripti cubi sive cylindri (parallelepipeda enim hic pro cylindris ponere licebit, cum sit utrorumque eadem proportio) communemque hemisphærii ac semicylindri altitudinem dividendo in 3 partes æquales, primi cylindri partialis basis AB (quæ jam non lineam, sed quadratum aut circulum notat in Fig. III) erit $\frac{9}{9}$ *aa* secundi CD $\frac{8}{9}$ *aa*, tertii EF $\frac{5}{9}$ *aa*, atque adeo (multiplicando has bases per altitudines æquales $\frac{1}{3}$ *a*) primus cylindrus $\frac{9}{27}a^3$, secundus $\frac{8}{27}a^3$, tertius $\frac{5}{27}a^3$, ad summam $\frac{22}{27}a^3$, cum totus cylindrus sit $\frac{27}{27}a^3$, adeoque hic ad illorum summam ut 27 ad 22, h.e. (utrobique dividendo per 9) ut 3 ad $2\frac{4}{9}$, h. e. ut AB ad AC + CD, in linea ad Fig. III. Bisecando jam porro altitudines omnes, proveniunt cylindri partiales sex, habentes se ut 36, 35, 32, 27, 20 & 11 (*Prima enim basis & ejus cylindrus semper est ut numerus quadratus partium altitudinis, sequentes vero decrescunt secundum numeros impares*) *cum totus cylindrus sit* ut 216, h. e. *ut cubus partium altitudinis*, adeoque ad partialium illorum summam se habeat ut 216 ad 161, h. e. (dividendo utrobique per 72) ut 3 ad $2\frac{17}{72}$, nempe ut AB ad AC + CE in linea AB. Ita vero continuando bisectiones, reperio plures ejusmodi rationes sub sequentibus conditionibus:

Prima ratio AB ad AC + CD est ut 3 ad $2\frac{512}{1152}$
Secunda AB ad AC + CE, ut 3 ad $2\frac{272}{1152}$
Tertia AB ad AC + CF ut 3 ad $2\frac{140}{1152}$
Quarta ut 3 ad $2\frac{71}{1152}$
Sive dividendo per 16, ad $2\frac{32}{72}$
hoc est dividendo per 4, ad $2\frac{68}{288}$, i.e. div. per 4, ad $2\frac{17}{72}$
ad $2\frac{35}{288}$

Ex quibus apparet, hoc loco secundam rationem decrevisse $\frac{1}{27}$ infra dimidium excessus CD, tertiam $\frac{1}{288}$ infra dimidium CE, quartam $\frac{1}{1152}$ infra dimidium CF &c. semperque adeo particulam infra dimidium in decremento posteriore esse præcedentis $\frac{1}{4}$ &c. Quamobrē & hæc decrementa infinito progressu in ipsa dimidia, & dimidiorum dimidia in ipsum punctum C (quod supergredi nunquam possunt) incidere necessum erit, indeque concludendum: cylindrum esse ad sphæram sibi inscriptam, ut AB ad AC, h.e. ut 3 ad 2.

Nam

Non inficior, aliqua in his demonstrationibus supponi, quæ deducta eas prolixiores redderent: sed si & ista, & multa alia, quæ hic in unam demonstrationem congesta sunt, per separatas propositiones, suo quæque loco, more geometrico prius essent (uti possunt) ostensa, hæ quoque sua brevitate & veritatis directa magis & quasi experimentali exhibitione gratiores essent futuræ; cumprimis autem usu multiplici in deducendis pluribus aliis nullo negotio veritatibus, quibus demonstrandis alias integros insumere libros oportuit.

Etenim, (ut hujus rei breve adhuc subjungam specimen) ostensa semel illa cylindri ad sphæram proportione, sequitur sua sponte in

Consectar. 1. sphæræ soliditas & superficies. Posito enim pro diam. cylindri & sphæræ *a*, & pro circumf. *ea*, baseos area erit (ex alio fundamento facillime demonstrando) $\frac{1}{4}$ *eaa*; quæ multiplicata per diam. dabit $\frac{1}{4}$ ea^3, pro cylindro. Jam ut 3 ad 2, sic $\frac{1}{4}$ ea^3 ad $\frac{1}{6}$ ea^3, soliditatem sphæræ: quæ, cum proveniat ex multiplicatione $\frac{1}{6}$ diam. in superficiem (quod planissime rursus & facile ostendi potest) divisa per $\frac{1}{6}$ *a*, dat superficiem sphæræ *eaa*.

Consect. 2. Erit igitur sphæræ superficies *eaa* manifesto quadrupla areæ circuli maximi, quæ erat $\frac{1}{4}$ *eaa*.

Consect. 3. Cum cylindri superficies, exclusis basibus, proveniat ex altitudine *a* in ambitum baseos *ea*, sitque adeo *eaa*, patet superficiem cylindricam solam esse æqualem superficiei sphæræ.

Consect. 4. Additis autem duabus basibus, quarum utraque est $\frac{1}{4}$ *eaa*, erit superficies cylindrica universa $1\frac{1}{2}$ *eaa*, adeoque ad superficiem sphæræ *eaa* sesquialtera.

Consect. 5. Cum diametri quadratum sit *aa*, & area circuli $\frac{1}{4}$ *eaa*, erit illud ad hanc ut *a* ad $\frac{1}{4}$ *ea*, h. e. ut diameter ad quartam partem circumferentiæ.

Consect. 6. Cum conus sit tertia pars cylindri ejusdem baseos & altitudinis, area circularis baseos $\frac{1}{4}$ *eaa* multiplicata in $\frac{1}{3}$ *a*, dat coni soliditatem $\frac{1}{12}$ ea^3, cum sphæræ soliditas fuisset $\frac{1}{6}$ ea^3. Est ergo conus ad sphæram ut 1 ad 2, adeoque conus, sphæra & cylindrus ut 1, 2, 3.

ORDONNANCE DES CINQ ESPECES DE Colonnes, selon la methode des anciens, par M. Perrault del' Academie Royale de sciences.

hoc est,

Claudii Perraltii Ordinatio quinque specierum Columnarum, juxta methodum Veterum.

Parisiis apud Joannem Bapt. Coignardum, 1683. in fol.

PRodiere ante hos decem annos, auspiciis *Illustrissimi Colberti*, magni nuper regis Galliarum ministri, *Marci Vitruvii*, Scriptoris Romani clarissimi, *sex de Architectura libri*, Gallico idiomate tersissime descripti, & notis adjectis, figurisque elegantissimis exornati, opera *Claudii Perraltii, e Regia scientiarum Academia, & Facultatis Medicæ Doctoris.* Quibus cum ad plenam omnibusque partibus absolutam tractationem quinque ordinum Columnarum, deesse multa *doctissimus Vir* deprehenderet; recens hoc Opus velut in supplementum adjec t eorum, quæ in libris Vitruvianis circa hoc argumentum poterant desiderari. Depulsis enim ab autore isto, quibus hinc inde profundissime condebatur, tenebris, lucique suæ restitutis principiis & præceptis Architectonicæ, miraculisque temporum lapsorum inibi descriptis: superesse adhuc censuit *Perraltius*, ut remedium etiam quæreret tollendis difficultatibus & confusioni, in quibus scriptores recentiores maximam partem eorum, quæ ad doctrinam Columnarum spectant, ita reliquerant, ut nulla fere iis ordinandis restaret constans regula; commissis inter se varie autoribus, de proportione bellis his partibus constituenda, a quibus splendor & majestas pendet operum magnificorum.

Reconcinnandis autem proportionibus ipsarum Columnarum, earundemque partium, sub Architectorum dissidio hucusque tantopere laborantium, fundamenti loco insigne Paradoxon, in *Præfatione Operis*, præstruit *Autor*: quo utut omnem proportionum struem convellere videatur (has quippe plerasque a solo arbitrio derivat Architectorum; lubricas proinde, & mutationibus obnoxias) nihilominus tamen rationes earum ita munit, ut constantiæ legum architectonicarum optime censendus sit consuluisse.

Has

Has enim, ait, creditas antiquitus fuisse, regulas suas in Architectura a corporis humani proportionibus accepisse; quæ pro diverso corporum habitu diversæ, diversas etiam in ædificiis, non uni usui destinatis, servandas esse rationes præmonstrarint. Usu venire ædificiis idem, quod corporibus venustis; quæ non tam certæ proportionis mensura constent, quam gratia formæ, in differentium etiam proportionum faciebus conspicua. Quanquam autem nulla certa proportio absolute necessaria sit, ad conciliandam sive faciei, sive ædificio gratiam: esse tamen utrobique aliquas, a quibus citra jacturam illius non nimis liceat recedere. Has vero in Architectura eam habere latitudinem, ut artificibus sat amplam relinquant libertatem, augendi partes diminuendive, prout exigunt necessitates obviæ: cujus licentiæ privilegio factum sit, ut nec bina, quæ ex antiquitate supersint, Opera, nec bini inter se conveniant Scriptores, easdemque regulas sequantur.

Constare inde porro putat *Autor*, quam parum firmo talo nitatur opinio eorum, qui proportiones Architecturæ Musicis proportionibus geminas esse contendunt. Has enim ab ipsa natura tanta præcisione impressas esse atque stabilitas, ut migrari nequeant citra offensam aurium vel mediocriter delicatarum; proindeque ne minimum quidem a se invicem dissentire Musicos, circa justam harmoniarum proportionem; cum Architecti, in determinanda v.c. *capituli Dorici* projectura, bis mille annorum indagine, inter $2\frac{1}{2}$ & 17 minuta varie hærentes, tanto (videlicet septuplo ipsius minimæ quantitatis) divortio, & a proportione, si qua foret, debita & naturali discessu, nihil quicquam sint offensi.

Quod tamen proportiones regulis Architecturæ conformes sæpius mentem in consensum trahant, ignaram unde ille affectus sit, rationem aliquam ejus subesse debere: sive ea semper fundetur super aliquo positivo, quemadmodum consonantiæ musicæ; sive super consuetudine aliqua, illi forte simili, ob quam vestitus ad morem præsentem compositi proportio se commendat; qui quanquam nihil immutatus, antiquato more mutatisque rationibus, ob quas ante placuit, desinat esse in pretio.

Quæstioni huic decidendæ, Autor *duo elegantiarum* in Architectura sancit *genera*: quorum *primum fundetur super rationibus manifestis*,

quo nomine censet materiæ præstantiam, ædificii magnificentiam, accurationem & artificium operis, partiumque symmetriam, qualesque elegantias *positivas* nuncupat : *alterum a solo dependeat arbitrio, certam proportionem, formam & figuram rebus tribuenti, quæ citra difformitatem, aliam induere possent*; quæque adeo sola consuetudine placeant, ob nexum cum altero quopiam, cujus valor cognitus præjudicium sensui pariat, ad æstimandum prius illud, cujus pretium aut valor non perinde prostet. Quale præjudicium est a personis, de quibus bene sentimus, ad fidem illis habendam in rebus alias non exploratis; ad imitandum habitum aut sermonem, illis familiarem.

Et ad posteriores has (quas *arbitrarias* vocat) referendas esse pronunciat, quas circa proportionem, dispositionem, & ordinationem partes Columnæ habere credimus: quæ quamvis ex se tales, h. e. elegantes, non sint, tanquam naturæ, sano sensui & rationi (quod exemplis pluribus firmat) sæpius adversæ; toleratæ tamen sint primitus, ob nexum cum elegantiis prioris generis; tandem etiam longo usu ita comprobatæ, ut gnari Architecturæ, prima artis hujus Opera, materiæ pretio, operis magnificentia, partiumque justa convenientia & æqualitate adeo commendabilia, normam aliorum credentes, proportionum harum, quæ citra imminutionem elegantiæ revera aliæ esse poterant, mutationem ferre nequiverint. Hujus comprobationis autem impossibile esse aliam rationem reddere, præter assuetudinem præjudicio dicto innixam, quo elegantiæ *positivæ* adjunctis sibi proportionibus certis, a sola idiognome primorum inventorum procedentibus, suffragium conciliarint elegantiæ; quo eædem iterum subinde exciderint, nova phantasia novas proportiones introducente, itidem ad tempus aliquod valituras.

Elegantiarum porro *arbitrariarum* cognitione *Autor* verum Architectum ab aliis distinguit: cum cæterarum perceptio sensui communi subjecta sit, hanc vero diuturna instructio regularum suppeditet, solo usu stabilitarum; ad exemplum multarum legum civilium, quas voluntas legislatoris aut populi consensus, nulla manifesta æquitate intercedente, fixerint.

Ex occurrentibus itaq; Operibus diversarum proportionum, ubi Architecti veri ea tantum approbarint, quæ mediæ sunt inter extremas propor-

proportionis, reliquorum excessum non reputandum esse offendisse sanum sensum difformitate aliqua sua naturali & positiva, sed solummodo dissensu a norma, cui in Operibus antiquis elegantibus assuevérimus, ubi excessus ejusmodi utplurimum non reperiatur.

Sed cum mediocris iste modulus latitudinem habeat, nec ratio aliqua urgeat eundem adeo præcisum esse; consequenter in Architectura non habeantur proportiones ex seipsis veræ: dispiciendum sibi putavit *Autor*, de constituendis probabilibus & verisimilibus, super rationes positivas extructis, a receptis tamen proportionibus non nimis recedentibus.

Itaque cum Scriptorum ævi recentioris quidam in solo recensu & comparatione Operum illustrium antiquorum & recentiorum substiterint; eorum differentias, nullo delectu instituto, indicasse contenti: cæteri super diversas Architectorum celebrium sententias judicium sibi quidem permiserint decernendi, opinionemque propriam tanquam regulam certam proposuerint: nec tamen, quod optandum, vel horum autoritas sufficcerit condendæ legi inviolabili; vel etiam regulæ hactenus in promtu fuerint evidentis veritatis, aut ad minimum probabilitatis, ut cæteris præferrentur: tertium Architecturam tractandi modum *Autor* adjunxit, quem eleganti simili cum prioribus ita comparat, ut, si faciei pulchræ proportio a singulis determinanda sit, *primum* dicat faciem Helenæ, Andromaches, Lucretiæ, &c. propositurum, in quarum unaquaque frons, nasus, & inter hunc & extremitatem menti spatium, prope sint æqualis longitudinis, sed differentis in diversis. *Secundum*, fronti attributurum minuta novendecim cum semisse; naso viginti cum tribus quartis: & reliquæ parti novendecim cum tribus quartis. Sibi *tertio* suo modo, singulas has partes fore viginti exacte minutorum, hoc est, inter se prorsus & ubiq; æquales. Hanc vero suam methodum cæteris statuit ad minimum faciliorem & commodiorem: quandoquidem, utut centesima vicesima totius faciei pars, fronti, naso &c. addatur aut demater, nec plus facies futura sit venusta, nec minus; proportioni tamen debitæ efferendæ, memoriæ infigendæ, & retinendæ, nullius alterius modi mensuram aptiorem.

Atque hanc rationem non tantum secutos fuisse *antiquos*, sed & usurpatam a *Vitruvio*, methodicas ubique divisiones, nec memoriæ graves, adhibente: desertam vero a *Modernis* eam solum ob causam,

quod menſuris irregularibus, quæ circa Opera antiqua occurrunt, accommodare eam non potuerint; cum perſuaſi forent, ne tantillum quidem addi demive poſſe partibus illorum, citra jacturam omnis elegantiæ.

Concipi enim non poſſe, quousque proceſſerit Architectorum reverentia ergaOpera Antiquitatis, in quibus præprimis proportionum myſterium profundo reſpectu admirati ſint, nullo conatu in earum rationes penetrandi, quas præſumendum ſit nec ipſis earum autoribus aliquas fuiſſe.

Condonandam autem fuiſſe Architectis hanc venerationem, ſi æque in confeſſo foret, aut proportiones in Operibus nobis conſpicuas nihil differre ab iis, quas primi inventores Architecturæ ſtatuminarunt; aut vera eſſet *Villalpandi* aſſertio, ab Architectis Templi Salomonei, peculiari inſpiratione divina de omnibus ejus proportionibus edoctis, easdem Græcos, pro primis Inventoribus vulgo habitos, accepiſſe: ac certum eſt, nimium hunc cultum antiquitatis ab illo, quem rebus ſacris debemus, ortum trahere.

Barbariem enim lapſorum ſeculorum, quæ bello ſcientiis indicto, eas in exilium miſerit, nulli præterquam Theologiæ peperciſſe: unde exiguum quod reſtabat literaturæ, compulſum ſit in clauſtra monachorum, bonæque mentes adactæ, præter cæteras & artem ratiocinandi ibi quærere. Hanc artem adeo longo tempore nonniſi a Theologis tractatam, quorum ſenſa miſſa ſint ſub jugum veterum deciſionum, amiſiſſe uſum libertatis ſuæ, qua in indaginibus curioſis opus habet: ut eruditi pluribus ſeculis ſolam inquiſitionem opinionum Veterum curæ habuerint (plus ſcilicet honoris indeptos ſe rati, ſenſu textus Ariſtotelici evoluto, quam veritatis inventione) nec ſatis diſtinxerint inter reverentiam rebus ſacris debitam, & æſtimationem earum, quas examinare & cenſere nobis integrum eſt.

Hoc fato Architecturam plus cæteris artibus damnatam ab eruditis: quibus ſola autoritas pro argumento fuerit, credentibus Autores admirandorum Antiquitatis Operum nihil ſine ratione effeciſſe, quanquam illa nos lateret.

Inconveniens autem non eſſe credere, res, quarum pulchritudinis ratio reddi nulla poſſit, eadem revera deſtitui, ſoloque impetu & idio-

idiognome susceptas operariorum, quibus pensi non fuerit, ex ratione aliqua agere, ubi accuratio operis non esset alicujus momenti.

Paradoxo hactenus explicato, plurimisque qui cœco amore tenentur Operum antiquorum, bilem moturo, *Autor* veniam proposito suo parare instituit, quod est, *proportiones cujusque membri Columnarum, ideis Architectorum, quas circa easdem formarunt illæsis, reducere ad mensuras facile commensurabiles & verosimiles: insigni indicio, primos proportionum in unoquoque Ordine Inventores, has non constituisse tales, quales Opera Antiqua præ se ferunt, quæ suis verosimilibus solum propinquæ sint, sed exacte justas: defectumque adeo illarum uni negligentiæ operariorum transscribendum, cum nulla in promptu sit ratio, qua Architectos induxisse credi possit, sectari præter omnem necessitatem proportiones ruptas & impeditas, missis Veterum facilibus, utpote numerorum integrorum. Quo intuitu, quicquid est novi profectus sui in hac arte,* Autor *non tam correctionem esse vult Antiquitatis, quam conatum eidem restituendi priscam perfectionem. Atque hoc omne se non evincere* pronunciat *propriæ autoritatis præsumtione, nec domesticis argumentis, sed perpetuo exemplorum ex Operibus antiquis depromtorum suffragio; rarissime in subsidium vocatis conjecturis aut rationibus, quas tamen Eruditorum examini decentissime submittat.*

Hanc enim sibi esse sententiam, si Opera Antiquitatis sint veluti libri, e quibus proportiones Architecturæ petendæ sint; eadem non esse autographa primorum & verorum autorum, sed solummodo exempla inter se differentia, quorum hæc fida sint & correcta in hac, alia in alia parte: ita ut restituendo veluti sano sensui in Architectura, necesse fit, ex differentibus exemplis operum probatorum, selectum instituere earum rerum, quæ fundantur in ordinata & commoda, nec temere interrupta divisione, quales perpetuo sint Vitruvianæ.

Quod porro attinet mutationes illas, quas in unoquoque Ordine circa characteres ejusdem suscepit, exemplo omnium Scriptorum post Vitruvium se tuetur *Peraltius:* quorum videlicet nullus non addiderit aliquid, aut emendaverit earum rerum, quæ tanquam leges inviolabiles a Veteribus sancitæ credantur; idque vel ipso Antiquorum, qui monumenta sua vice librorum nobis reliquerint, exemplo. Innovationes enim has nunquam non habitas esse fructum laboris & studii fertilium ingeniorum, in perficiendis illis, in quibus defecerit aut substiterit

terit industria antecessorum. Has vero mutationes sibi propositum esse aliquanto longius extendere, ac hactenus factum sit: ut hortatu suo ad operas socias incitatis, qui plus ingenio & scientia polleant, Architecturæ regulæ eam perfectionem, præcisionem & facilitatem nanciscantur, quæ ipsis deest.

Partes ipsius Operis sunt duæ, quarum *prima* circa principales totius columnæ partes, *Stylobatam*, *Columnam* speciatim sic nuncupatam, & *Trabeationem* occupatur. Hanc postremam per omnes Ordines æqualem facit sex modulorum (est vero modulus sive mensura, ad quam magnitudines partium Columnæ exiguntur, *Autori* ob commodum usum tertia pars imi *scapi Columnæ*;) reliquas æquali incremento (in *Stylobata* unius moduli; in *Columna* duorum) a *Tuscano* ad Ordinem *Compositum* producit; *Tuscano Stylobata* æqualis cum *Trabeatione* altitudinis; *Columna* vero ejusdem Ordinis viginti duorum modulorum. Singularum harum partium, in tres alias subdivisarum (*Stylobata*, in *Basin*, *Truncum* & *Coronicen*; *Columna* in *Basin*, *Scapum* & *Capitulum*; *Trabeationis*, in *Epistylium*, *Zophorum* & *Coronicen*) altitudines, projecturas, *scapique* diminutionem ita determinat, ut expositis ubique in Tabula mensuris famosiorum Operum antiquorum & Autorum, utplurimum inter se longius, nulloque certæ alicujus rationis indicio, dissidentium, mediam concinna proportione commendabilem seligat: geminum esse *judicium* suum cupiens illi, quod Consulti Juris *rusticum* appellare soleant, in causis tantopere implicatis, ut nec oculatiores judices cognoscendis earum momentis pares sint, adhiberi solito, *differentia partium (interesse litis)* æqualiter inter ipsas divisa.

Constitutis ita generatim partium principaliorum proportionibus, *secunda parte*, per singula Ordinum genera eundo, partes supra dictas specialius, per suas iterum partes & proprios characteres distinguit, & proportiones cum altitudinis, tum projecturæ, dicta modo ratione, numeris & divisionibus memoratu facillimis aptatas, definit. Ut quemadmodum, exempli causa, *Stylobatæ* altitudini *Autor* a primo ad extremum Ordinem unum continue modulum supra adjecerat; sic numerum membrorum ipsius *Basis* & *Coronicis* ejusdem *Stylobatæ* per singulos ordines unitate augeat, ita ut *Stylobatæ Tuscani Basi* duo, *Coronici* tria; *Compositi Basi* sex, *Coronici* septem obtingant: simili compendio adhibito in dividenda altitudine

harum

harum partium, pro commode assignanda altitudine singulis membris earundem; *Tusca Basi Stylobata* in sex, *Dorica* in septem; *Coronice Tusca* in octo, *Dorica* in novem, & sic deinceps, æquales partes distributis. Sic eodem fini porro altitudinē *Dorici Capituli* in ratione subtripla; *Corinthiaca Baseos* subquadrupla continue subdividit; *Doricam* vero *Basin* in partes tres, quatuor & sex (numerorum harmonice proportionalium) æqualiter partitur. Singulas autem Columnæ species cum partibus suis, partiumque proportionibus & characteribus, elegantissimis iconismis exhibet, adjunctis hinc inde etiam delineationibus, celebriorum Autorum placitis & Operibus Veterum convenientibus.

Coronidem *Autor* Operi imponit, altero Paradoxo adstructo, quo *proportionum semel sancitarum & receptarum immutationes in differentibus ædificiis ex optica aliqua ratione, & ob diversitatem aspectus, contra unanimem Autorum consensum* (quos tamen ipsos observat in structuris suis morem hunc minime tenuisse) *strenue impugnat.* Creditum enim est vulgo, quando imagines rerum remotarum in oculo minores pingantur, minusque distincte, quam propinquarum, intuituque directo res aliter compareant atque obliquo, defectui huic remedium ex arte afferri debere; quo v.c. *Columnæ* (quæ ordinarie sursum versus contrahuntur) altiores minus diminuerentur, quam curtæ; *Trabeationes* grandium columnarum constituerentur solito majores, quod elevatio major easdem utrinque ab oculo longius removens, minores apparere faceret.

At vero medelam hanc *Perraltius*, nec in his, nec aliis casibus, in quibus necessaria esse prætenditur, adhibitam, exemplis Operum probatissimorum ostendit, & sicubi ea inveniatur, temere factam credi debere pronunciat: cum tantum absit, ut ædificia optimæ notæ & valoris mutationem ejusmodi passa sint, ut sæpius contrario plane modo se habere deprehendantur.

Non diffitendum quidem esse, exempla ejus tam ex Antiquitate, quam recenti ævo extare; sed præterquam quod rara sint, esse ea etiam effectus pessimi, visumque maxime offendere: quippe cui nihil magis suetum sit, quam judicio suo errorem supplere aut corrigere, qui ex differente situ aut majori distantia provenire posset; ipso hoc judicio per longi temporis experientiam pene infinitam, exami-

S nandi

nandi, jungendi, comparandi res obvias, tantæ promtitudinis & perfectionis, ut in discernendis magnitudinibus, figuris, distantiis, coloribus, aliisque accidentibus objecti dissiti, pene sit infallibile.

Unde facile inferre liceat, visu circa res longius distantes non aberrante, non solum inutilem esse proportionum mutationem, sed & vitiosam: quod oculus spectatoris de justa e. c. *Trabeationis* mensura debite instructi, statim apprehendat, si illa super altiori columna major statuatur, quam super minori, non obstante altitudine; non secus ac quivis promte dignoscat naturæ vitium, in despiciente ex editiori fenestra, capite solito grandiori: atque hoc ipso, *Trabeatio* (quæ ad *Columnam* eam rationem habere debet, quam moles aliqua ad momentum eandem sustinens) majoris mensuræ, ac convenit *Columnæ* eam portanti, visum necessario sit offensura.

Ut autem vel maxime certum non esset, judicium visus in cognoscenda exacta magnitudine objectorum remotiorum non falli; remedium tamen hoc minime sufficiens futurum, cum non nisi ad certam aliquam distantiam, effectum optatum præstare possit, oculoque situm suum non mutante: gemina plane ratione, ac figuræ opticæ, quarum proportiones ita comparatæ sunt, ut ex certo loco visæ gratum oculo præbeant spectaculum, statim, ac iste loco motus fuerit, difformes comparere incipiant.

Brevibus, re bene pensitata, manifestum fore arbitratur, nullam esse rationem vitiandi proportiones, ut ne videantur vitiosæ: nec æque certum esse, easdem, intercedente distantia majori, alias videri ac sunt; ac certum est, mutationem earundem, esse revera ipsarum destructionem: quodque plus periculi sit, ne proportio aliqua vitiosa videatur, quando revera corrupta est, quam quando non est.

Hanc interim opinionem, a se damnatam, unanimi Architectorum consensu receptam, & a *Vitruvio* limitibus certis circumscriptam, per annos bis mille ideo invaluisse, quod ii, qui quæstionem hanc definire potuissent, *Vitruvii*, a quo decisam existimarint, autoritate præoccupati, eandem neglexerint; quodque mutationem proportionum statarum hinc inde locum quodammodo habere posse animadverterent.

Ambitionem denique, qua quisque laborat, provehendæ existimationi artis ejus quam profitetur, imposuisse Architectis, ut in mera

mysteria

mysteria res converterent, quarum rationem reddere nequibant. Advocata enim in auxilium valida illa opinione, quam vulgo de rebus lapsi temporis fovemus: cum antiquius fere nihil habeamus ruderibus ædificiorum Græcorum & Romanorum; pro fundamento immobili annisos esse obtrudere, nihil superesse admirabilium illarum reliquiarum, quod non grandi ratione constet. Et quando illis objectæ sint diversitates proportionum in monumentis æqualiter comprobatis, rejecisse id Architectos in diversitatem aspectus; quem causam voluerint mutationis proportionum, quæ pro diverso situ, differentibus regulis subjectæ esse deberent. Recenset vero *Autor* casus quatuor, in quibus mutatio proportionum locum habere possit, citra ullum tamen ad opticam causam respectum: præter quos ejusmodi mutationes abusibus accenset, in Architecturam modernam invectis, quos ultimo *Tractatus secundi* capite persequitur.

LES PROPORTIONS DU CORPS HUMAIN, mesurées sur les plus belles Figures de l'Antiquité.

hoc est,

Dimensio Proportionum corporis humani, in Statuis Antiquitatis præstantissimis obviarum.

Parisiis apud Girardum Audran, in via S. Jacobi. 1683. fol.

Jungimus hunc libellum mole exiguum (constat enim præfatione modica, & foliis omnino triginta, statuarum iconismos exhibentibus) ob materiæ quandam cognationem antecedenti; diversissimo licet utriusque instituto. Hujus enim præsentis Autor nihil aliud agit, quam quod Scriptores Architectonicos primi generis apud *Perraltium* fecisse modo indicavimus, quibus satis fuit exempla Operum egregiorum proposuisse; nullo suo judicio super iisdem lato: quanquam cum sibi delectum habitum asseveret, ut ex pluribus potiora tantum Antiquitatis Opera, & quæ famosioribus Delineatoribus ita admirationi sint, ut ab iis mensuram conficiendis aliis capiendam putent, modulo suo subjecerit. Consulto autem exhibet effigies diversorum characterum, & plerasque a fronte, tergo, ut & lateribus conspicuas, diversasque eapropter in Tabulas, cum mensuris partium

pro situ unoquoque relatas: ut vel hinc, vel inde Lector, Picturæ Sculpturæve deditus, in commodum proprium aliquid possit derivare. Sunt vero, *Laocoontis* (cujus simulacri meminit *Plin. l.36. hist. nat. cap. 5.*) *ejusque filiorum; Herculis*, Gliconis manu facta; *Antinoi* & *Apollinis Pythii*, in hortis Vaticani; *Pirami* & *Mirmillonis* moribundi, in Ludovisianis, asservatarum; *Veneris Aphrodisia*, Mediceorum; *Pacis* & *puellæ pastoralis*, Operis Græci; aliaque pauca anonyma.

In harum aliquibus cum advertisset Autor, quod autoribus eorum vitio verti, opinionique de perfectione Operum istorum officere posset, inæqualem nempe pedum longitudinem: rationem ejus refert in diversum situm, altitudinem, & distantiam, membrorumque attractionem, quatenus apparentem magnitudinem varient, locumque dederint huic artificio, a Veteribus usurpato. An autem Veterum felicitas & sagacitas hoc nomine, ut visum est Autori, deprædicanda sit, judicet *Perraltius*, qui paradoxo supra pag. 135 memorato, calamum acriter in eos stringit, qui corruptelis ejusmodi, quas oculis conciliare student, nativas rerum formas pessime deturpant.

VIPERÆ CAUDISONÆ ANATOMIA, descripta ab Eduardo Tyson, Medico Londinensi & Societatis Regiæ Socio.

Excerpta ex Transactionibus Philosophicis Anglicis mensis Febr. 168 3/3. no. 144.

QUum ad Historiam animalium non minus amplificandam, quam ad corporis humani œconomiam evolvendam ac illustrandam, plurimum faciat Zootomia: Viperæ Caudisonæ (sic enim animal hoc exoticum vocare voluit, quod crepitaculo a natura instructum, viperæ in plerisque simile est; Marggravio, Pisoni, Jonstono, Nierembergio, Læto, aliisque *Boigininga*, & *Boiquira*, Brasiliana voce; Lusitanis *Cascavela*, & *Tangador*; Mexicanis *Teutlacocauhqui*, i.e. domina serpentum; Batavis *Raëtel-Schlange* appellatum) ex Virginia transmissæ, sectionem in se suscepit Nobilissimus *Tyson*, dexteritate Anatomica clarus; cujus observata potissima, ea qua licuit brevitate, Actis his inserenda judicavimus.

Confor-

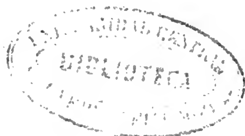

fig. 7.

Conformationem externam hujus exotici animalis expositurus, quatuor pedes cum quinque digitis longum, in cervice tres, in medio sex cum dimidio, & circa caudam duos digitos crassum illud pronunciat. Capitis summitatem deprehendit, ut in vipera, complanatam; & hoc ob protuberantes maxillas cuspidi bipennis simile: in cujus extremitate nares, (*Tab.V fig.5.a*) & inter has atque oculos duo alia orificia (*fig.5.b*) notavit, quæ primo aures crediderat, postmodum vero ad cavitatem tantum ossis largiorem, sine hujus perforatione abeuntia observavit. Oculi rotundi diametrum quartam circiter digiti partem æquare; alias vero ratione coloris, pupillæ configurationis, & reliqua conformationis externæ; si crepitaculum excipias, animal hoc Viperæ perquam simile ait. Tegebat eundem oculum squama latior, quæ palpebræ vicem gerere videbatur; haud tamen poterat animadvertere *Tyson*; an facultate occludendi polleret, utut intrinsecus membranam nictitantem habuerit. TAB. V.

De cætero squamæ capitis omnium minimæ erant, dorsi latiores, reliquæ pro crassitie corporis diversa majores minoresve; omnes vero figura semen pastinacæ æmulabantur, colore nihilominus adhuc distinctæ. Nam quæ in capite, plumis dorsi avis, Chloritis dictæ, similes erant, parvis interspersis maculis nigricantibus; cæteræ mixtum ex nigro & luteo obtinebant colorem, eumque quo caudæ propinquiores, obscuriorem: squamæ dorsi medii acuta eminentia gaudebant, versus latera paulatim subsidente: venter autem lævis magis comparebat. Hujus etiam squamæ, (quarum a cervice usque ad anū 168, sub ano duæ dimidiæ & 19 integræ ac majores, hincque ad crepitaculum 6 minorum squamarum series numerabantur) singulæ costis adaptatæ, distinctis invicem connectebantur musculis, (*fig.1. s s s s*) sine dubio pro motu hujus animalis juvando; quippe quæ totidem ejus pedes velut existant, quibus terræ infixis, ac corpus modo contrahendo, modo extendendo progrediatur, iisque insimul tanquam lorica contra injurias externas se defendat. In quem finem pariter spinæ vertebræ mirabiliter formatæ observantur, quatenus, quæ in inferiore superioris vertebræ parte est, eminentia in scapum seu sinum superiorem vertebræ inferioris inseritur; simili fere modo, ac caput rotundum ossis femoris acetabulo coxendicis committitur; ut hac ratione se ad lubitum in latera convertat. Tendines musculorum

abdominis in medio ventris squamarum lineam albam faciebat, per quam vas sanguineum, a vena cava oriundum, deferebatur.

Quæ in visceribus ac partibus interioribus observavit *Tyson*, hæc sunt. Sc. trachea, non, ut in aliis animalibus, ex cartilaginibus annularibus & membranis contexta fistula erat, sed, uti in cunctis viperis, statim ac thoracem subingrediebatur, pulmonibus obvia (*fig. 1. aaa*) ex semiannularibus tantum cartilaginibus constabat, quæ dum utraque sua extremitate membranæ pulmonis connectebantur, canalem apertum formabant, aerem vesiculis pulmonalibus immediate advehentem, quemadmodum ex *fig. 4. aaaa* elucescet. Cum enim trachea dissecaretur ultra digitum cum dimidio lata observabatur, & hujus cartilagines extra pulmones annulares: longitudine viginti æquabat digitos, prope cor & confinium epatis in eam partem pulmonum, quam major vesica constituebat, desinens; cartilaginibus tamen haud semper adeo distinctis, sed sæpissime satis confusis.

Pulmones a gutture initium nacti, ad trium pedum longitudinem descendunt, eorumque superior pars (*fig. 1. b*) quæ pedem longa, & in anteriore corporis parte sita ad cor usque abibat, ex vesiculis seu cellulis exiguis, instar ranarum pulmonum, conflabatur, ob frequentem autem ac tessulatam vasorum sanguiferorum ramificationem coloris conspiciebatur rubicundi, cellulis illis in parte inferiore sensim & ita evanescentibus, ut reticularem valvularum conniventium, superficiei membranæ pulmonum interioris, compagem formare, tandemque in vesicam largiorem (*fig. 1. cccc*) minus cavernosam, abire viderentur.

Gulam in hoc animali non canalis tantum, ut in aliis, sed stomachi quoque munere fungi, probabile fiebat; inflata siquidem in duos tumores satis amplos (*fig. 1. d. f.*) ventriculi latitudinem superantes, distendebatur. Longitudo totius oesophagi duorum pedum ac trium pollicum cum dimidio, stomachi vero (g) 5 pollicum erat; hicque illo crassior existebat, una quippe adhuc tunica notabili interiore præ illo gaudebat, glandulosa sc. plicis exornata & superficiem gulæ interiorem aliquantum conscendente.

A pyloro ductus (*fig. 1. h. & fig. 2. a*) denuo ad sesqui pollicis latitudinem arctatus, mox in largum intestinum, (*fig. 1. i. fig. 2. eee*) explicabatur,

cabatur, quod propter rugas, interiori tunicæ intertextas, visu erat egregium, & post aliquales flexus tandem in rectum angustius (*fig. 2. fff*) terminabatur. Sicut autem totus a faucibus ad anum tractus, continuus solummodo canalis in cunctis animalibus est, ita gulæ istos antea memoratos tumores in Vipera caudisona pro receptaculis, ventri magno in ruminantibus, & ingluviei in pennatis similibus, habet *Tyson*, retinendis sc. alimentis, quæ ventriculus commode admittere non potest, destinatis; viderique receptacula ejusmodi huic animali perquam necessaria, utpote quod semel tantum in anno victum capit. Imo quia sæpe in promiscuo illo alimento, quod sine masticatione integrum deglutit, partes aliquæ minus digestibiles, idcoque rejiciendæ, sint, gula autem ratione longitudinis ad vomitum præstandum inepta, naturam cavitates has formasse, in quas heterogeneitates istæ tantisper secedant, donec animal receptis viribus secundo ac tertio demum conatu eas revomat; & si fides adhibenda foret illorum relationi, qui viperam, periculis expositam, pullos suos intra fauces recondere affirmant, esse sane eadem spatia his recipiendis maxime idonea. NB

Cordis, (*fig. 1. k*) quod ad fundum tracheæ & ejus dextrum latus situm, longitudo sesquidigitalis, figuraque plana potius, quam rotunda erat: pericardio idem obvolvebatur, & auriculam (*fig. 1. l*) se ipso majorem, unum ventriculum quatuor aut quinque sulcis transversis distinctum, ac valvulis carneis exilioribus instructum habebat; hujus autem vena cava unum ascendentem unumque descendentem, (*nnn*) & aorta binos ascendentes & unicum descendentem (*mmm*) truncos formabat.

Paulo infra cor hepar (*oo*) jacebat, parte sua latiore digitum latum, & in una parte per venam cavam in duos lobos, inæqualis magnitudinis, divisum videbatur: quorum sinister decem digitorum, dexter unius pedis longitudinem obtinebat. Hujus color erat obscure rubeus, & usus sine dubio separare bilem, quæ in vesicula, inferius nonnihil locata (*fig. 1. p. & fig. 2. b*) continebatur, per ductum (*fig. 2. c*) sub parte, quam *Charras* pancreas, (*fig. 2. d*) Veteres lienem vocant, ad intestinum demittenda.

Copiosior intertexta erat pinguedo omento, quod costis utrinque annexum, saccum formabat ad rectum usque intestinum de-

scenden-

ſcendentem, & cuncta inferioris trunci partis viſcera involventem.

Renes ad latera ſpinæ ſiti ſeptem circiter digitos longi exiſtebant, dexter tamen ſiniſtro paulo longior, uterque dimidium digitum latus. Hi quamvis corpus continuum comparebant, in plures tamen parvulos renes affabre formatos (unus eorum in quindecim) divelli ac ſeparari valebant, qui ſubtiliſſimorum vaſorum ſanguiferorum & candicantium ſeu ſecretoriorum ſibi implicatorum compages videbantur. In *figura ſecunda* renes ita expreſſi ſunt, ut ſiniſtri ſuperior & antica, dextri poſtica facies conſpiciatur, & vaſorum ſanguiferorum rami majores bini per utriusque latera feruntur, quorum unus literis *nnn & QQ* notatus, alter, ubi vas deferens, deſcendit, quamvis haud delineatus. A majore exſurgebant ſurculi minores *(ooo & rrr)* inſtar diverſorum vaſorum emulgentium, in totidem renulos abeuntium, in egregias ramificationes ſe diffundentes: quorum interſtitiis *(ppp & sss)* interjecta vaſa ſecretoria *(ttt)* cernebantur. Ureteres *(vv)* ſecundum potiſſimam renum longitudinem decurrebant, a ſingulis rerum glandulis propagines excipientes, & in cloacam, ſeu aperturam, binis uteris, recto & ureteribus communem abeuntes.

Prope cloacæ terminum duo alia inſuper conſpiciebantur foramina, a plicatura cutis maximam partem cooperta, per quæ duo ſacculi ducuntur *(mm)* quos ciſtulas odoriferas Noſter, Charras male paraſtatas vocat, cum in fœmella quoque *Viperina* obſerventur. Horum folliculorum alter digitum longus, craſſitie vero calamum ſcriptorium æquabat, alter paulo minor exiſtebat: uterque autem in ſua extremitate arctior liquorem craſſum & graveolentem continebat. In organorum genitalium deſcriptione teſticulos *(fig. 2. bb)* albicantes, diſparis longitudinis obſervavit *Tyſon*, quatenus ſiniſter dextri medietatem parum ſuperabat, qualis etiam diſparitas inter ovaria fœmellarum cernatur. In vaſis præparantibus nihil ſingulare: deferentia vero *(ii)* tenuiora & a teſticulis ad penem recto tramite decurrentia, complicata & convoluta valde exiſtebant, ita ut illa extenſionem epidydymidis ſaltem ſuſpicetur Autor, pari modo ac teſtis congeries tantum vaſculorum certa ratione convolutorum eſt, in epidydymidem abiens. Horum equidem aperturam in hac vipera caudiſona, propter ſubitaneam nimis partium harum explicationem, ob-

ſervare

ſervare non potuit, complet tamen hunc defectum per viperæ vulgaris ſectionem, in qua iſta vaſa ſingula per penem, quamdiu unicum corpus, ferebantur, hoc vero in partes & quaſi duos penes ſecedente, ſingulos horum comitabantur, veſiculis ſeminalibus ac proſtatis deſtituta.

Penes, numero quatuor, in corpore ita recondebantur, ut non ſtatim, niſi protracti, conſpicerentur (*fig. 2. kk*) quoad baſin aut radicem in quovis latere ſinguli, aculeis retrorſum ſpectantibus, inſtar erinacei, uberrime inſtructi, mox tamen in duo corpora teretia, calamo anſerino craſſitie paria, rubicunda, & longitudine tres digiti transverſi quartas emetientia abeuntes. Protruſi aut protracti penes, ope muſculorum craſſiorum (*l l.*) quos Charas, Baldus Angelus Abhatius, & Aldrovandus in viperis ipſos penes credunt, facile retrahuntur, prodeuntium ab extremitate caudæ, hisque implantatorum; unde *Retractores penum* appellantur. Sicut autem quædam animantia pene omnimode deſtituuntur, ut piſces plerique; alia, v. g. quadrupedia cuncta, & quædam aves, uno ſaltem inſtructa ſunt, paucis horum cum cancris &c. exceptis; ita viperam caudiſonam cum reliquis viperis ad utrumque latus duplicem penem obtinuiſſe autumat, ut poſtquam iisdem duplicem fœmellæ uterum ad ſimilitudinem literæ Pythagoricæ Y diſtenti ſubintrarunt, tanto commodius & firmius retineantur, uſque dum, diuturniore coitu (qui, quia veſiculis ſeminalibus carent caudiſonæ, vaſa deferentia vero valde complicata habent, neceſſarius ipſis eſſe videtur) ſufficientem ſeminis quantitatem ejacularint: ſimili ratione, ac canibus, veſiculis iisdem deſtitutis, natura provida remoram aliquam conceſſit. Imo moræ huic multum quoque conferre putat ſpinas illas penum reflexas, a quibus ne lædatur fœmella, naturam partem ejus uteri, quam illi ſubintrant, ſolidiorem & cartilagineam effeciſſe: iisdemq; ſpinis forſan idem animal, per naturã ſuam frigidius, ſtimulari.

In ore lingua (*fig. 5. g.*) viperinæ communi per omnia ſimilis, a faucium interiore parte exurgens & motus agillimi conſpiciebatur, conſtans duobus corpuſculis teretibus, ultra medietatem a radice contiguis & rubicundis, extremitatibus vero nigricantibus. Pro facilitanda ejusdem ejaculatione, inferior maxilla (*fig. 5. i*) fiſſa erat, & quidem notabili hiatu, ne integra & dentibus in-

structa linguam læderet, neve hæc in actione sua turbaretur, quam *Charas* in capiendis muscis similibusque insectis, *Joh. Baptista Hodierna* apud *Severinum in Vipera Pythica*, in exturbando luto e naribus propriis, collocant. Linguæ superincumbebat larynx, *(fig. 5. f)* non adeo variis cartilaginibus, ut in aliis animalibus, exstructa, sed rima tantum simplici, pro in-& expiratione aeris, sibilatione iis solenni, instructa: quæ nulla epiglottide, propter arctiorem sui clausuram indigebat.

Dentium duo genera alebat, minorum sc. *(fig. 5. c c b)* utrique maxillæ infixorum, pro capiendis ac retinendis alimentis: & venenatorum hamorum *(fig. 5. dd, fig. 6. g h, & fig. 7)* quibus interficiunt, qui omnes canini seu apprehensores sunt, & extra maxillam superiorem collocati; cum prædam integram & sine masticatione deglutientes, molaribus dentibus haud indigeant. Priorum dentium in maxilla inferiore duæ observabantur in utroque latere series, & in harum singulis quinque dentes, interiores vero exterioribus minores, in universum viginti; cum superior maxilla eorum sedecim tantum contineret, quorum quinque a quolibet latere siti retrorsum, 6 reliqui antrorsum spectabant; qui cuncti nihil mali morsu suo inferunt. Ast alterius generis dentes, seu unci venenosi magis incurvati *(fig. 7)* numero 6 aut septem, extra maxillam superiorem hujusque os, secus ac reliqui dentes, in anteriore oris parte locabantur: horum anteriores & majores *(fig. 6. g.)* in illo osse *(fig. 6. f)* quod pro auris osse haberi posset, minores & posteriores musculis ac tendinibus vicinis duntaxat adhærescebant. Nullus tamen horum ad primum oris hiatum conspiciebatur: sub crassiore enim membrana seu vagina eousque latitant, donec pro lubitu illos, simili ratione ac leo & felis ungues, exerant. Meatu gaudebant manifesto, & in radice amplo satis foramine conspicuo, qui ad apicem eorum tendens in fissuram sensibilem abibat, & per quem virus ad exteriora, compressis gingivis, ferebatur, coloris dilute lutei; qui forsan suspicioni illi occasionem dedit, qua illud per peculiarem canalem ex vesicula fellis huc derivari quidam scriptores asseruerunt. In quo venenum hoc consistat, & quæ ejus sit operandi ratio, secundum Charæ æque ac Redi hypothesin, Autor explicat; posteriorem tamen priori præfert, petito præprimis ex fabrica dentium argumento.

Tandem

Tandem Sceleti descriptionem tradit, ubi cranium integrum & sine suturis exhibet, (*fig.6.a*) nisi ubi alia ossa ipsi junguntur, quemadmodum narium ossicula, (*c.c.*) quibus cartilagines aut potius ossa nasum dissepientia (*d*) adhærescunt. Reliqua capitis ossa singularem, pro dilatatione majore, qualis ad corporum non masticatorum deglutitionem in capite exiliore necessaria, conformationem acceperunt, quatenus maxilla superior jungitur ossi, quod dentes venenosos recipit, & ingenti cavitate gaudet, quæ pro meatu auditorio (*fig. 5.b*) habita, aperta tamen intrinsecus foramine, quod nervum auditorium admitteret, carebat, quem forsan recipit sub osse (*fig. e. e.*) quod illud cranio connectit. Quæ quidem articulatio tam dentibus venenosis, quam ipsi maxillæ, inservit. Ast pro deglutiendis grandioribus corporibus, maxime facit articulatio maxillarum (*fig.6.m*) postica, quam ipsi duo ossa præstant, a Tysone *Maxillarum dilatatores* dicta, & cum duobus brevioribus ossibus, quibus illa cranio combinantur, *in fig.6.n. o*, delineata. Cum enim maxilla inferior mento hic, ut in aliis animalibus, haud continua, sed separata satis ab eodem observetur; quando faucibus majora corpora capit, quemadmodum membrana, maxillam mento connectens, facile extenditur; ita dum maxilla attollitur, & ossa illa duo ad rectam magis lineam reducuntur, rictum oris necessario valde dilatare potest. Inferior utriusque lateris maxilla duobus constabat ossibus, quorum anterius minores fovebat dentes, posticum vero latescebat : quemadmodum superior pariter in duo ossa secedebat, quorum unum ossi, quod venenosos dentes capiebat, exterius, alterum, cui minores dentes impacti, eidem interius connectebatur.

Vertebrarum spinæ a cervice ad anum usque totidem erant, quot ventris squamæ, sc. 168, ast ab ano usque ad crepitaculi adaptationem, præter squamarum numerum, adhuc 29. Priores vertebræ spinam planam recta (*fig. 8. a*) versus dorsum, aliamque tenuiorem ac teretem oblique ad interiora demittebant: (*fig. 8.b*) quibus duo accedebant processus laterales (*c. d*) pro costarum & vertebrarum invicem articulatione, & globulus (*e*) in inferiore superioris vertebræ parte, quem sinus vertebræ inferioris excipiebat, simili modo ac ossis femoris caput ab acetabulo ossis ischii excipitur; & quidem pro articulatione illa, ratione cujus Caudisonæ corpus suum adeo libere

in quævis latera torquere & volvere possunt. Costæ cervicis minores, circa medium corpus majores, id est duos digitos transversos longæ erant, ast circa caudam tenuiores ac breviores denuo evadebant; omnes vero in principio squamarum ventris terminabantur. In vertebris caudæ duo comparebant processus spinosi, (*fig. 9. bb*) quamvis reliquis unus tantum contigerat; duo item processus transversi minores, (*cc*) costis analogi. Ultimæ caudæ vertebræ annectebantur interveniente musculo quodam crassiore (*fig. 10. b*) & membranis cuti continuis, crepitacula (*fig. 11 & 12*) quæ in hoc nostro subjecto numero tantũ quinque erant, sed videbantur quædam esse abrupta: sunt ea nihil aliud quam concava, tenuia, dura & sicca, hincque fragilia & sonora valde ossicula, ejusdem fere magnitudinis & figuræ, ac os sacrum humanum. Cuncta rigida gaudent epiphysi, ita ut extremitas superioris ossiculi bina inferiora subeat: per quam conformationem articulatione non saltem egregia pollent, sed multiplicatum magis sonum edunt, quo ex mente *Guilhelmi Pisonis* admoniti homines æque ac bruta tempestive sibi cavere possint a tam pernicioso colubro. Idem Piso, Nirembergius & alii asserunt, singulis annis novum horum ossium accedere, unde Grevv *in Musæo regio* viperæ hujus ætatem sedecim annorum suspicatur, cum totidem utplurimum in illa observentur juncturæ, quamvis nonnulli earum ultra 20 se vidisse perhibeant.

Explicatio Figurarum.

Fig. 1.

Portionem corporis aperti monstrans, quæ pulmones, cor, gulam, stomachum &c. continet.

aaa Arteria aspera.

B Superior seu vesiculosa pulmonum pars.

ccccc Inferior pulmonum pars majorem folliculum formans.

d Prima Oesophagi intumescẽtia seu prior spurius ventricul9.

eee Oesophagi portio arctior.

f Altera Gulæ intumescentia seu dilatatio, seu alter ventriculus spurius.

g Verus ventriculus.

h Brevis intestini angustia, mox sub pyloro.

i Intestinum.

k Cor.

l Auricula ejus.

mmm Tres arteriæ, quarum duæ

duæ aſcendunt, una deſcendit.

nnn Tres amplæ venæ, quarum duæ deſcendunt, tertia aſcendens epar in duos lobos dividere videtur.

oo Epar.

p Veſicula fellis.

q Lien, ſecundum *Charas* pancreas.

rr Notabile vas ſanguiferum in medio ſquamarum ventris decurrens.

Fig. 2.

Partes corporis inferiores exhibens.

a Inteſtina infra pylorum reſecta.

b Veſicula fellis.

c Ductus biliarius, medium lienis tranſiens & inteſtino implantatus.

d Lien aut pancreas.

ee Inteſtina largiora & anfractuoſa, aſt brevia.

ff Inteſtinum rectum.

g Anus.

hh Teſtes.

ii Vaſa deferentia.

kk Penes in utroque latere duo.

ll Muſculi penem retrahentes.

mm Folliculi odoriferi.

nn Vas ſanguiferum amplum per unum latus ſiniſtri renis progrediens.

ooo Vaſa emulgentia inde prodeuntia.

ppp Vaſa ſecretoria.

QQ Vas ſanguiferum renis dextri.

rrr Emulgentia inde emanantia.

sss Corpuſcula rotunda ex vaſis ſanguineis coagmentata.

ttt Secretoria vaſa.

uu Ureteres.

Fig. 3.

Unius lateris penes exhibens.

a Vas deferens diviſum ad extremitates penum abiens.

b Penes.

c Muſculus penem retrahens.

Fig. 4.

Partem pulmonum exhibens, per tracheam apertam.

aaaa Arteria aſpera, per medium diſſecta.

bbb Rami quidam vaſorum ſanguiferorum majores.

ccc Veſiculæ aut cellulæ pulmonum.

Fig. 5.

Caput cum aperto ore ſiſtens.

a Narium apertura.

b Foramen ad cavitatem quandam

dam ingentem ducens, quæ nullo equidem meatu, pro admittendo nervo gaudet, auditorium tamen organum videtur.

cc Dentes exiliores in maxilla superiore.

dd Unci aut dentes majores seu venenosi.

eee Locus folliculorum, salivam virulentam continentium.

f Larynx.

g Lingua bifurcata.

h Dentes maxillæ inferioris.

i Hiatus maxillæ inferioris in mento.

Fig. 6.

Calvariam delineans.

a Cranium sine suturis.

bb Oculorum orbitæ.

cc Duo ossicula naribus incumbentia.

dd Cartilagineum aut osseum potius narium sepimentum.

ee Ossiculum, cranium & os illud interjacens, cui dens virulentus infixus.

ff Cavitas ossis, cui dens virulentus impactus, cujus exterior apertura in fig. 5 sub litera b exprimitur.

g Major venenosus uncus, auditus ossi inhærens.

h Reliqui venenosi dentes, qui non ossi, sed musculis, inserti.

ii Maxilla superior exiliores dentes continens.

kk Alterum maxillæ inferioris latus cum duplici dentium serie, quod in medio sui per suturam videtur junctum.

l Hiatus seu fissura maxillæ inferioris.

mm Maxillæ utriusque junctura, ubi mediante tendine quodam alio cuidam ossi combinantur, *dilatatori maxillarum* dicto.

nn Maxillarum dilatatores.

oo breve ossiculum, quod dilatatores calvariæ connectit.

p Vertebræ cervicis.

Fig. 7.

Dentes virulentos exprimens.

Fig. 8.

Vertebram aliquam spinæ dorsi exhibens.

a Exterior complanata & recta vertebræ spina, seu processus spinosus.

b Interior ac teres spina.

c Major & complanatus processus pro vertebrarũ articulatione.

d Exiles & transversi processus, costis destinati.

e Globulus sinum inferioris vertebræ excipiens.

Fig.

Fig. 9.

Vertebram aliquam caudæ oſtendens.

a Spinoſus proceſſus, ad poſteriora tendens.

bb Spinæ duæ interiores ſeu anteriores.

cc Spinæ transverſæ, coſtis analogæ.

Fig. 10.

Vertebras caudæ cum carne muſculoſa primum crepitaculum affigente exhibens.

a Vertebræ. *b* Muſculus.

Fig. 11.

Crepitaculum trium juncturarum exprimens, quarum prima dum aliis jungitur, comparet, duæ reliquæ a ſubſequente crepitaculo excipiuntur & abſconduntur.

Fig. 12.

Oſtendens quinque crepitacula ſibi combinata.

Figuræ autem 13, 14, & 15, in eadem Tab. V. expreſſæ, ad ſequens argumentum pertinent.

EPITOME ALIUS DISCURSUS EJUSDEM EDWARDI TYSONIS de lumbrico lato,

Ex Transactionibus philoſophicis Anglic. Menſis April. 1683. no. 146.

EDvvardus Tyſon, quum lumbricum latum, qualis in brutorum animalium perinde ac hominum inteſtinis naſcitur, aliquoties cum cura, adhibito etiam vitro, contemplatus eſſet, ſtructuram ejus prorſus ſingularem ac a communi vermium fabrica ita alienam invenit, ut inde novas peti rationes poſſe exiſtimet, quibus univoca generatio, hactenus tam bene a Franciſco Redi & aliis defenſa, oppugnetur. Dignæ proinde nobis viſæ ſunt obſervationes, quarum Latinam epitomen actis noſtris inſereremus, ad excitandum aliorum ſtudium, quibus Transactiones Anglicanas legere integrum non eſt, ut hanc veritatem porro inveſtigent. Annotavit vero Autor ſeptem lumbrici lati proprietates, quibus ipſe potiſſimum a cujuscunque generis vermibus aliis differat. Harum *prima* eſt ejus latitudo, cui ſimilem in vermium extra animalium ventrem nullo reperire licet. Definiri tamen ipſa non adeo certo poteſt, quoniam nec lumbrici plures inter ſe, nec

TAB. V. Fig. 13. 14. 15.

ſe, nec unius partes diverſæ hic ſatis conveniunt. *Alteræ* ſunt junCturæ, quibus lumbrici membra ita ſibi committuntur, ut extrema prioris ſuperficies, ſequens tegat, & unum ex altero veluti prodeat. Habent & alia inſecta hujusmodi inciſuras corporis, veruntamen nec tot ac tantas (autor enim earum 507 in lumbrico quodam numeravit,) nec adeo aſperas ac inæquales, nec denique tantum inter ſe disſimiles. *Tertiam* lumbrici lati a vermibus in terra degentibus differentiam ſuppeditat duorum ejus extremorum diſparitas. Horum enim unum & latius eſt altero, & juncturas habet reliquis longiores. Plerumque illud extremum, cui appoſitum eſt caput (ſi modo tale quid lumbrico tribuendum,) cauda eſt exilius, & vix octavam latitudinis quam verſus caudam vermis obtinet, partem æquat. Annuli ſeu commiſſuræ itidem, quæ verſus caudam ſunt, fere quinquies longitudinem aliarum ſuperant. Diſparem tamen hic lumbricorum conditionem eſſe, disſimulari non debet. *Quarto* loco occurrit vaſta vermis iſtius longitudo, quam nonnulli ducentorum pedum invenerunt. Autor quosdam in canibus quinque pedes, nonnullos unicum longos reperit: in hominibus ſibi viſos ſcribit, qui octo ulnarum Anglicarum, hoc eſt 12 Lipſienſium fuerint. Quum vero experientia teſtetur, medicamentorum purgantium ope lumbrici lati partes aliquas a reliquo corpore divelli, ut iſtæ ſolæ e ventre humano exeant, trunco autem in inteſtinis remanenti novæ juncturæ adnaſcantur, hinc certo affirmari nequit, in quam uſque longitudinem lumbrici creſcant, ac videtur hoc inſectorum genus ſuppeditare, unde impugnetur regula, quæ certos magnitudinis limites naturæ præſcribit. *Quinto* lumbrici lati caput obſervari meretur, quod ſcriptores medici, Spigelius, Brillus, Rondeletius, Foreſtus, Velſchius, Tulpius, Rhodius, Fehr, & alii vel male deſcripſerunt, vel prorſus ſibi viſum non eſſe confesſi ſunt. Autor noſter, quum in diſſecti canis cujusdam viſceribus tres lumbricos inveniſſet, illico capitis ſtructuram inveſtigandam ſumſit, reperitque extremam ejus ſuperficiem crinium ſeu ſpinarum duobus ordinibus conſitam, quorum major ex centro ſurgebat & ultra circumferentiæ fines ſpargebatur, minor ex media a centro parte prodiit, uti ex *figura 13. & 14.* apparet. Foramen, quod oris loco fuerit, Autor nullum, quantumvis adhibita ſumma diligentia, hic animadvertit. Vidit autem caput in extremo lumbrici tenuiore, &

monet

monet in latiori nunquam quærendum esse, quod juncturæ sibi ita inserantur, ut prima a capite secundam contineat, & ex hac reliquæ eodem ordine quasi fluant. Crines istos seu spinas, quas observarat, scribit non ad faciliorem suctionem alimenti lumbrico datas esse (cum e chylo ad venas lacteas eunte vivat, ad quem intercipiendum non tantum non opus, sed & inutile sit, caput intestinorum tunicæ adeo infigere,) sed hunc usum animali præstare, ut isto adminiculo caveat, ne adstringentibus se intestinis simul cum fæcibus ejiciatur. *Sexta* proprietatis loco sunt ora, quorum in lumbrico major est, referente Autore, numerus, quam oculorum in Argo, aut manuum in Briareo. Nimirum quævis junctura lumbrici os suum peculiare habet, idque communiter in medio, ut ait Autor, ad latus alternatim, modo dextrum, modo sinistrum. Extuberant autem orificia ista instar papillarum, ac in medio foramen ejus latitudinis habent, ut setam suillam commode admittant; confer *figuram 15*. Momenta rationum, quibus lumbrico tot ora, quot foramina in juncturis, esse probat Autor, huc redeunt. Arguit 1. a magna chyli quantitate, qua ista foramina plerumque turgent. 2. ab appetitu, siti, & macie, quam lumbrici in homine aut quovis animali alio faciunt. 3. quod præter foramina illa in juncturis, nullum in lumbrico os aliud inveniatur. 4. quod hisce cavitatibus alius usus assignari commode non possit. Proprietatum *ultima* in eo consistit, quod quævis lumbrici pars a reliquo corpore sejuncta vivere pergat, imo crescat; quod quidem toties experientia comprobatum est, ut a nemine in dubium vocari debeat. Equidem Autor in refutandis aliorum erroribus passim, inprimis circa ultimum hoc caput, plurimum occupatus est: sufficere tamen poterunt, quæ hactenus ex ipso allata fuere. Ea enim cum aliis scriptoribus, quicunque profundius rem scrutari cupit, conferet.

EXPERIMENTORUM MEDICO-CHYMICOrum Decades tres in annum 1679. 80. 81. quæ Lectori communicant arcanissimas medicaminum præparationes; edente Daniele Menone Matthia, U. M. Ddo. &c.

Francofurti 1683. in 12. apud I. I. Erythropylum.

EXperimenta Medico-Chymica, quemadmodum in Decades tres hic exhibentur distributa, ita non minus ad triplicem quoque finem seu usum collimare deprehenduntur. Nonnulla namque eorum circa morbos tantum non omnes, instar remediorum universalium, ex mente Autoris versantur, v.g. Panacæa catholica seu Aroth Paracelsi, item Antidotum pretiosum Angeli Salæ &c. Alia vero & pleraque ad certorum saltem morborum remotionem, tanquam appropriata interna pariter atque externa tendunt; sicut Balsamum minerale volatile contra lepram, spiritus æruginis volatilis adversus epilepsiam &c. interne, ad pustulas autem inveteratas putridas oleum de ulmaria &c. externe, efficacissima deprædicantur auxilia. Alia tandem velut menstrua circa extrahendas Tincturas occupantur, v.g. spiritus vini alcalisatus, item Alcali tartarisatum sive acetum dictum alcoholisatum philosophorum, quod certissimum & verissimum circulatum Paracelsi minus esse, Autor sæpissime compertus testatur. Quod observationes autem attinet peregrinandum inter ab Autore collectas, & nunc experimentis modo nominatis adjunctas, earum decimam tertiam censoria non immerito notamus virgula, utpote ab ipso Dn.D.Schultzio, Medico Practico p. t. Roterodamensium famigeratissimo, edocti, quod nullam unquam virginem Delphis curaverit, quæ calculos istos ab Autore nostro delineatos ejecisset. Sine dubio autem Autori imposuit relatio alterius casus de virgine quadam Delphensi, *Catharina Svvansbals* nominata, quæ primum a Dn.D. Schultzio, post Batavo quodam tractata Medico, plurium calculorum ejusdem coloris, sed magnitudinis diversæ, excretionem summo cum cruciatu perquam dolose simulavit, eum tantum in finem, ut famæ Clariss. D. Schultzii, qui calculos præsentes semper negaverat, maculam inureret. Voto tamen malitiosæ hujus puellæ minus respondit eventus; quamprimum enim calculorum istorum nonnulli ad manus industrii hujus viri pervenerunt, ex colore statim, & examine per ignem instituto, veros eos esse lateres, ab ædium pavimento desumptos cognovit; fraude hinc feliciter detecta, & una cum calculis quibusdam supposititiis Facultati Medicæ Lugdunensi communicata, præclarum ab hac industriæ suæ reportavit testimonium.

IN-

INTRODUCTIO AD LATINAM BLASONIAM.

An Essay to a more correct Blason in latine then formerly hath been used.

Autore Johanne Gibbono, Armorum Servulo, quem a *Mantelio* dicunt *cæruleo*.

Londini sumtibus Autoris 1682. in 8.

NObilissima armorum scientia, posteaquam diu jacuerat, cumprimis inter Gallos cultores strenuos ac felicissimos invenit; nec ulla est natio, quæ æqualem industriam amœnissimo studio attulerit, quamvis Germanis nostris exteri haud inviti hanc laudem concedant, quod omnium primi artis heraldicæ inventores fuerint. Factum autem hinc est, ut, quibus Latine de rebus ad tesseras gentilitias spectantibus agere visum fuit; quorum quidem plures, cum inter ipsos Gallos, tum inter Anglos, Germanos & Italos extiterunt; terminos Gallicos plerumque adhibuerint, ac barbarismis frequentissimis optimam linguam contaminarint. Quod cum animadvertisset Johannes Gibbon, fecialis Anglus, hanc sibi operam sumpsit, ut e variis Autoribus Latinas voces, quibus ipsi artis heraldicæ instrumenta exprimere voluerunt, colligeret, ac sicubi aliorum industria defuit, defectum suppleret. Constat autem Tractatus duabus quasi partibus. Initio ordine alphabetico Termini Gallic-angli disponuntur, ipsisque subjiciuntur explicationes diversorum scriptorum, e quibus subinde quæ puriorem latinitatem redolent, seliguntur, rejectis plerumque satis feliciter barbarismis. Neque enim diffitendum est, Autorem, quod sibi proposuit, diligentissime urgere, ac latinam illam Blasoniam, quam vocat, pro virili corrigere. Si qui autem termini heraldici forte in hoc catalogo omissi videbuntur, satisfaciet responsio, quam libri prooemium suppeditat. Videlicet tales erunt illi, ut aut quam rarissime occurrant, aut non habeant in arte heraldica significationem peculiarem, a nativa declinantem. Altera pars glossas ac observationes quasdam Camdeni, Chiffletii, ac Vredi explicationibus gentilitiorum scutorum addit; ut adeo præcepta prioris partis hic per exempla illustrentur.

THE ANCIENT USAGE IN BEARING OF Arms, vvith a Catalogue of the present Nobility of England, by Sir William Dugdale Knt, Garter Principal King of Arms.

hoc eſt,

Uſus antiquus gerendi Arma, cum Catalogo hodiernæ Nobilitatis Anglicanæ, Autore Wilhelmo Dugdale, Equite Aurato, Primario Rege Armorum, cognomento Garterii.

Oxonii 1682 in Theatro. in 8.

QUæ hodie virtutis præmia & rerum præclare geſtarum decora ſunt Teſſeræ gentilitiæ, eas quondam ab exercituum ducibus hunc potiſſimum in finem aſſumtas fuiſſe ſtatuit Autor, ut quos non liceret in acie ex vultu aut reliqui corporis habitu, quæ plerumque eodem armorum genere, galea & lorica, tegebantur, diſtinguere, hos ex iſtiusmodi figuris vexillo ac paludamento intextis milites agnoſcerent. Poſtquam autem novas bellandi machinas humana indoles excogitavit, abolito priſtino inſignium uſu, hunc ſcribit invaluiſſe, ut diſtinguendis familiis, ac in eadem familia fratribus deſtinarentur. Quod cum nunc a plurimis perperam negligatur, & frequentiſſimum inter nobiles Anglos ſit, arma aliena geri, aut diſcernicula, quæ adjici a poſtnatis debebant, omitti, (quemadmodum inprimis ſub libelli auſpicium literis dedicatoriis conqueritur,) id occaſionem ſibi miniſtraſſe teſtatur, ut ex heraldicæ artis ſcriptoribus colligeret, quæ ſui quemque officii commonefacere poſſent. Nimirum ut aliorum quorundam regnorum, ſic Angliæ conſuetudo fert, ut ad ſolum primogenitum dignitas & bona paterna deveniant, liberorum reliqui & inferiorem honoris gradum, & exiguam portionem hæreditatis ſortiantur. Atque hinc eſt, quod illic ſoli etiam natu majori jus arma familiæ plana ſive pura gerendi competat, alii fratres diſcerniculis, vel ſectionibus quibusdam adſcititiis utantur. Jam quales has ſectiones eſſe oporteat, & inprimis quo ordine ab ejusdem familiæ pluribus lineis debeant adhiberi, Autor ex Wilhelmo Wyrlæo, Roberto Glovero, Camdeno, Spelmanno, Carolo Segoigne & aliis ita oſtendit, ut horum

viro-

virorum verba ex ipsorum libris transcribat, adeoque aliena potius autoritate, quam proprio arbitrio rem agat. Subjungit deinde Catalogum nobilitatis Anglicanæ, juxta seriem temporis, quo quisque huic ordini adscriptus fuit, una cum accurata relatione, quot ex unoquoque comitatu, oppido, aut vico personæ ad generalia comitia regni soleant ablegari. His duobus opusculis mole sua perparvis, adjecit Typographus indicem nobilium Scotorum ac Hibernorum, ab alio Autore perfectum.

HISTOIRE DES CONQUESTES DE MOULEY Archy connu sous le nom de Roy de Tafilet; & de Mouley Ismaël, ou Semein son frere, & son successeur a present regnant par le Sieur G. Moëutte,

hoc est,

Historia acquisitorum per Muley Archy cognitum sub nomine regis Tafilettæ, & per Muley Ismael sive Semein ipsius fratrem ac successorem hodie imperantem, Autore Dn. Georgio Muetio, Parisiis Anno 1683. apud E. Couterot.

Quatuor fere lustra sunt, cum magna celebritate famæ Europæis gentibus innotuit *Muley Archy*, Tafilettæ Rex e familia *Scherissiorum*, quæ ad Muhammedem, Muselmannicæ religionis autorem, suam originem refert, ac inde ab anno 1519, ut in præfatione libri recensiti traditur, & latius apud Thuanum, regnum hoc, miris artibus occupatum, possedit. Ei ante hos duodecim annos vita functo successit frater *Muley Ismael* in regno Fessæ, & post bellum diu varia fortuna cum fratre ac nepote gestum, etiam in regnis duobus aliis, Tafilettæ & Marocci. Fuit autem illa fere tempestate *Georgius Muetius, natione Gallus*, per undecim annos Fessæ inter captivos Christianos, ubi cum de his motibus accuratius cognoscere præsenti licuisset, historiam duorum fratrum sibi succedentium scribere suscepit, quam, postmodum ex Africa in patriam reversus publici juris fecit, brevi suæ captivitatis etiam narrationem daturus, in qua plurima nec injucunda lectu nec inutilia pollicetur. In præfatione hujus Historiæ exponit,

nit, quomodo ad cognitionem earum rerum, quarum memoriam complectitur, pervenerit, & cujus opera in colligendis utriusque monarchæ rebus gestis fuerit usus. Nominat inprimis Arabum quendam Doctorem *Bugimannum*, qui imperante Muley Archy fuerat gubernatori cujusdam provinciæ, magnæ apud regem autoritatis viro, a secretis. Postea vero, cum ex insidiis, quas regni optimates struxerant, *Cidan* (id erat gubernatori nominis,) periisset, *Bugiman* e Fessa antiqua ejectus novam petiit, ac quam juvenis didicerat, pictoriam artem ibi exercuit, cujus & *Muetius* peritus, hac occasione homine, rerum politicarum scientissimo, familiariter admodum per plures annos usus fuit. Ei acceptam quoque fert tabulam Geographicam regnorum Fessæ, Tafilettæ, & Marocci, quam Historiæ præfixam invenimus. Opus ipsum *in tres libros* dividitur, quorum *primus imperium Muley Archy* describit, cujus hæc fere summa est. *Muley Scherif* Tafilettæ rex octoginta quatuor filios, & ex his natu primum *Muley Muhammed* successorem, quum moreretur, populo consentiente reliquit. Sed *Muley Archy*, unus e fratribus, ferocis ingenii ac parere nescius, haud multo post patris obitum res novas molitus, ex aula cum quibusdam conscíis fugit. Quem rex, ut securitati suæ consuleret, apprehensum Tafilettæ custodiri apposito præsidio jussit; verum ipse corruptis custodibus ter e carcere elapsus, postremo Quivianam petiit, ac ejus regionis principi dissimulata conditione serviens, paulatim plebis animos ita sibi conciliavit, ut tandem, quum data occasione quis esset aperuisset, favore populari, rejecto legitimo domino, Quivianæ princeps salutaretur. *Muley Muhammed* tam prosperos fratris successus indignatus, copias, qua potuit, celeritate collegit, ut nascentes hostis vires mature opprimeret: cui hic parva, sed selecta manu occurrens, nullo pene negotio regium exercitum profligavit, ac paucis interpositis mensibus, novo ad Tafilettam prælio, & vitam fratri & regnum abstulit. Ex eo tempore incredibile est, quanta felicitate victor in vicinas provincias penetraverit. Intra tres enim annos utramque Fessam *Abdalæ de Ringuy*, Algarbiam *Geilando*, Zaüiam *Benbucari*, Maroccanum regnum *Cromlebachio*, principatum Susianum *Cid Haly Morabitæ*, ut civitates ac provincias minores taceamus, eripuit. His tam insignibus victoriis, de quibus Galliæ & Angliæ reges per oratores suos gratulati sunt, haud dubie novas adjecisset Muley Archy, si eum diutius superesse fata voluissent. Enimvero anno 1672, festo Mauris

ris die vigesimo quarto Martii, cum post peractum ex lege sacrificium, inter amicos mero incaluisset, incessit eum cupido, equo insidendi, qui subitaneo furore correptus, regem per arborum dumeta magno impetu tulit, ac in occurrentem ramum grandiorem ita fortiter caput ipsius impegit, ut postridie ex eo ictu obiret. Dignum quamplurimi exitum arbitrati sunt tanto tyranno, qui sanguinem humanum avidissime sitiverat, cujus vere barbaræ crudelitatis plura exempla *Muetius* passim allegavit.

Liber secundus, ejus qui nunc Maroccanis imperat, vitam ac res gestas persequitur. Mortuo *Muley Archy* frater ejus *Muley Semein* regnum Fessæ, una cum thesauro regio nulla interposita mora occupavit; fratrum alius *Muley Haran* Tafilettæ regnum cepit; & *Muley Hamet*, ex alio fratre nepoti opera gubernatoris Maroccani is dominatus oblatus fuit. Quam principatuum divisionem lites maximæ, post aliquot demum annos finitæ & immensæ clades insecutæ sunt. *Muley Hamet* regno Maroccano semel a *Muley Semein* exutus, post varias expeditiones prospere confectas, illud iterum recuperavit. *Muley Semein* cum ex una parte rem feliciter gereret, ex altera Fessam deficientem amiserat. Ea vero ad fidem & obedientiam reducta, in *Muley Hamet*, qui secunda vice Maroccum occupaverat, movit. Æquo Marte plura utrinque prælia commissa fuerunt, crebra damna utrique exercitui per insidias illata, quibus struendis illa regio aspera & montosa perquam idonea est. Tandem *Muley Semein* obsidione Maroccanam urbem, ac in ea nepotem, cinxit, quem jam fere ad incitas redactũ superveniens rex Tafilettæ liberavit. Is enim fide sua interposita, pacem inter duos reges fecit, hac conditione, ut *Muley Hamet* regnum patruo traderet, ejusque loco provincias quasdam minores, quibus postea principatus Susianus adjectus fuit, acciperet, ac regis titulum perpetuo sibi retineret. His ita peractis, *Muley Semein* causatus, se a fratre *Muley Haran*, qui pacis autor fuerat, circumventum, ei regnum Tafilettæ abstulit, ac hoc pacto tria regna, quæ *Muley Archy* quondam tenuerat, rursus conjunxit. Et hactenus quidem eadem rerum facies mansit, visique sunt reliqui fratres ac nepotes imperio *Muley Semein* quieti subesse.

Liber tertius nonnulla, quæ ad trium regnorum notitiam pertinent, proponit. Agit initio de Maurorum religione, & summa Alcorani capita strictim recenset. Secundus titulus est de regibus, quorum dignitatem

tatem monet non hæreditario jure ad liberos transmitti, sed digniori plerumque a populo conferri, nisi quis in solium vi se intrudat, quod quidem frequentissimum esse observat. Hunc excipit tractatio de populo, ejusque moribus, privilegiis ac habitatione. Inde quædam de mulieribus, liberorum educatione, conjugiis, de mortuorum sepultura, de apostatis, eunuchis, ac Judæis sequuntur. Ultimo omnes provinciæ ac omnia loca, quorum Historia mentionem fecit, breviter describuntur, ac subjungitur nova quædam tabula Geographica, quæ solum regnum Fessæ, cum principalium urbium planis, exhibet.

HOROLOGIA SCIOTERICA PRÆLIBATA, AD DELIneandum Scioterícon Declinationis Solaris, quantum indies est perceptibilis. Per N. Hanbury, Trin. Coll. Cant.

Londini apud Awnsham Churchil, 1683. in 4.

QUid Autori propositum sit in hoc Opusculo tradere, ex ipso hujus titulo manifestum est. Exsequitur id præmissa brevi de Sciotericis varii generis isagoge: in qua explicatis Planis circulorum cœlestiũ, quorum hic aliquis est usus, ipsa Sciotericorum Plana distinguit, declinationem & obliquitatem Axis eorundem, structuramqve Sciotericorũ diversæ speciei explicat, & Gnomonem in Planis diversis applicare docet; rationem horum geometricam sub finem cujusque capitis; trigonometricam per singulas species planorum peculiari ἀνακεφαλαιώσει c. 5 adjungens. Ipsum *Scioterícon* deinde *Declinationis* Solaris, quod *Hemerologium* appellat, construit, ejusque exempla exhibet in Horologio directe Orientali inclinante, & erecto: porro etiam pro declinationibus Solis ad singulas diei horas in eodem exhibendis, modum commonstrat. Coronidis loco duplex est ἀνακεφαλαίωσις trigonometrica prima, supra memorata, pro angulo stylari potissimum, linea substylari & meridiana designandis; altera Hemerologica, pro debite delineandis declinationibus Solis.

* * *

Benevolum Lectorem admonitum cupimus sphalmatis, quod Iconismo mensis præcedentis Actorum, Paraselenas exhibenti, irrepsit: in eo enim Jupiter infra Lunam, respectu radii ad Horizontem descendentis intuenti, ad dextrā est, cum cœlo convexo ad sinistram reponi debuisset. Malumusq; adeo Lectorem ad textum ipsum attendere, quam ad schema, quod phænomeno accuratius respondere potuisset, nisi operarum festinatio & impatientia intercessisset.

Pag. 15. lin. 7. pro *quos quidem ipsos* lege *Quorum quidem plerosq;*. pag. 141, deleatur τὸ NB. in margine.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis, Anno M DC LXXXIV.

HORTI INDICI MALABARICI PARS IV de Arboribus fructiferis Regni Malabarici, Latinis, Malabaricis, Arabicis, & Brachmanum characteribus nominibusque expressis, una cum Floribus, Fructibus & Seminibus naturali magnitudine a peritissimis pictoribus, & ad vivum exhibitis &c. adornata per HENRICUM van REEDE, tot DRAAKENSTEIN, quondam Malabarici regni Gubernatorem &c. & Johannem Munnicks M.D. Anatomes ac Botanices in Acad. Ultrajectina Professorem, cum notis Johannis Comelini.

Amstelodami apud viduam Johannis van Sommeren &c. Anno 1683 in fol.

BOtanicos inter seculi hujus libros dudum primas tenuit operosum ac vastum illud volumen, *Hortus Eystettensis* inscriptum, auspiciisque episcopi Eystettensis *Johannis Conradi* abs *Basilio Beslero*, philiatro ac pharmacopœo, anno 1613 editum, in quo plantæ, flores, stirpesque ex variis orbis terrarum partibus singulari studio collectæ, quæ quidem in celeberrimis viridariis episcopalem arcem ibidem cingentibus tum temporis conspiciebantur, delineatæ sunt, atque ad vivum expressæ, & si ordinem sciscitetis, secundum anni tempora dispositæ. Inclaruit hactenus *Hortus Regius Blesensis*, mole quidem exiguus, & figuris æneis destitutus, sed oppido tamen accuratus, & studiosis rei herbariæ perquam utilis; in eo siquidem plantæ in eodem horto regio Blesensi contentæ, & nemini eousque descriptæ, breviter ac succincte delineantur, una cum observationibus generalioribus *Roberti Morisonii*, Scoti Aberdonensis; qui liber tertia

vice Londini anno 1669 in 8, & auctior quidem in lucem prodiit. Operam hic Morisonius per decennium navaverat *Gastoni* duci Aurelianensi in indagandis, inque hortum regium invehendis plantis. Erat namque princeps ille in arte botanica versatissimus atque oculatissimus, & si Morisonio arbitrari fidem velis, post Salomonem parem in re botanica non habebat. Qui cum spe citius extinctus hortum regium suum omnium hortorum, qui unquam in Europa extitere, plantis omnis generis refertissimum reliquisset, *Morisonius* ex Gallia in Angliam a *Carolo II* magnæ Britanniæ rege ad idem botanici munus obeundum vocatus, plantas ejus horti omnes descripsit strictim, lapsusque pariter, atque hallucinationes fratrum *Bauhinorum*, inter botanicos coryphæorum, *Casparis* ac *Johannis* observavit. Quanquam autem ex eo quoque tempore libri botanici melioris notæ non pauci sint evulgati, e quibus *Historia plantarum novellarum Dodartii*, medici Parisiensis, Parisiis anno 1676 Gallico idiomate edita, & *Exoticarum aliarumque minus cognitarum plantarum Centuria prima, a Jacobo Breynio* Gedanensi Gedani anno 1678 cum figuris æneis summo studio elaboratis publicata, ut & *Morisonii* jam laudati *Plantarum Umbelliferarum distributio nova per tabulas cognationis & affinitatis ex libro Naturæ observata & detecta* Oxonii a. 1672, & *Plantarum Historiæ universalis Pars secunda* seu *Herbarũ distributio nova per tabulas cognationis & affinitatis ex libro Naturæ observata & detecta*, Oxonii a. 1680 evulgata, memorari præter cæteros omnino promeretur: reliquos tamē omnes solari velut sidere quodam facile prægravat *Hortus Indicus Malabaricus*, a regione Indiæ Orientalis Malabar sic denuncupatus, quæ ab uno latere mari cincta, ab urbe Goa ad promontorium Commorinum in longitudinem circiter centum & viginti milliarium Germanicorum patet, lata hinc inde decem, trigintave plus minus milliaribus. Operis illius præstantissimi promotor directorque fuit *HENRICUS van Reede*, locorum Malabaricorum, quæ præpotentes societatis Indicæ ordines possident, præfectus, ac postea supremi consessus apud Indos Belgas senator extraordinarius, & primus successor loco ordinario destinatus. Is enim cum apud animum suum etiam atque etiam exputasset, quantum non in botanicam tantum & therapeuticam, sed & in ipsam illustrem Indiæ Orientalis societatem, quæ tantum sumtuũ hactenus in medicamenta illuc locorum transportanda insumserat, redundare emolumenti posset, si plana exactaque planta-

rum

rum terræ illius extaret deſcriptio; reperit tandem perquam feliciter, qui, quod ipſe per officia militaria politicaque aggredi non poterat, id opus egregium in ſe ſuſciperet, Fratrem videlicet *Matthæum de Sancto Joſepho*, natione Neapolitanum, profeſſione ſacerdotem pontificium ex ordine Carmelitarum diſcalceatorum, qui, cum multos annos in Arabia Perſiaque vixiſſet, id temporis tanquam futurus coadjutor archiepiſcopi Chriſtianorum S. Thomæ regionum Malabaricarum eo miſſus fuerat. Hic enim, uti ingenti quadam plantarum ſcientia atque experientia valebat, ita promtiſſimum ſeſe ad nobiliſſimi Dn. *van Reede* deſiderium adimplendum offerebat, quippe qui tale quid jam diu meditatus, Malabaricas plantas cum viribus earundem in memoriæ ſuæ ſubſidium manu propria deſcripſerat. Sed cum figuræ illæ non ſatis accuratæ, & vivis plantis minus reſpondentes deprehenderentur, calamo quippe atque atramento absque ullo penicillo delineatæ, nec deeſſent tum peritiſſimi pictores, tum expertisſimi Malabarici doctores, plantas depingi deſcribique exactius nobilisſimus *Reede* curavit, opera *Johannis Caſearii*, eccleſiaſtæ in Cochin, poſt patrem *Matthæum*, occupationibus Eccleſiaſticis ſummopere diſtrictum, uſus. Hic enim formam ac faciem cujusque plantæ partiumque præcipuarum, radicis puta, ſtipitis, ſeu caulis, foliorum, florum, fructus, ſeminis, colorisque expresſit, additis Latinis, Malabaricis, Arabicis & Brachmanum characteribus atque nominibus; vires etiam medicas tum ex inventis Fr. *Matthæi* Carmelitæ jam memorati, tum ex ore doctorum peritisſimorum, nempe *Ranga Botto, Vinaique Pandito*, & *Apu Botto* Brachmanum, & *Itti Achudem* hominis ex genere Chegum, uti teſtimoniis ex præfixis patet, deſcripſit; atque ita primam horti hujus Malabarici de *Arboribus* partem adornavit. Prodiit illa Amſtelodami in fol. anno 1678 cum commentariis *Arnoldi Syen*, medicinæ & botanices in academia Lugduno-Batava profeſſoris, & notulis, quænam plantæ ab aliis jam fuiſſent exhibitæ, receptoque nomine inſignitæ, & quænam de novo in ſcenam botanicam producerentur, indicantibus. Iſthanc primam partem Horti Indici Malabarici excepit ſecunda de *Fruticibus regni Malabarici*, ejusdem illuſtris Dn. *van Reede* auſpiciis, operaque *Joh. Caſearii* jam laudati adornata, & Amſtelodami anno 1679 publicata, notisque & commentariis *Johannis Comelini* illuſtrata. Cum enim in ipſo ætatis flore defloruiſſet *Arnoldus Syen*, botanicus incomparabilis, qui doctisſimas primæ

de Arboribus Malabaricis parti annotationes adjecerat, hic Commelinus inceptum persecutus est opus, vestigiisque illius insistens, plantas illas, ad quas nihil habuit dicere, silentio fuit prætervectus, reliquas vero, quarum certa ipsi notitia erat, ad primos reduxit autores, easque *Pinaci Bauhini* adjunxit; quasdam etiam cum descriptionibus recentium quorundam botanicorum v. g. *Prosperi Albini*, *Jacobi Cornuti*, *Gulielmi Pisonis*, *Jacobi Bontii*, *Jacobi Breynii* aliorumqne, qui post *Bauhinum* scripsere, contulit. Laus autem princeps palmariaque tribuenda semper hoc in opere est nobilissimo Dn. *van Reede*. Hic enim in terra Malabarica degens medicos non unos tam Brachmanes, quam alius generis adhibuit, qui celeberrimarum plantarum indices idiomate suo conficerent, easque pro ratione tempestatis, qua vel foliis, vel floribus, vel fructibus ornatæ conspiciebantur, dividerent. Ablegavit etiam in prata ac sylvas, pro ratione temporum anni, certos homines plantarum peritos, qui plantas cum foliis, floribus ac fructibus undecunque conquirerent, etiam conscensis altissimis arborum fastigiis; tres quoque quatuorve semper penes se habuit pictores, ut e vestigio vivas plantas accurate depingerent abs conquisitoribus illis allatas, omnesque præterea principes Malabaricos quam humanissime rogavit, ut secum amice communicarent plantas & forma & usu celebriores; quemadmodum & nullus regum principumque illorum extitit, quin in horto hoc Malabarico aliquid florum severit. Quid? quod ipse nobilissimus *van Reede*, quotiescunque aliud quid agens in itinere florentissimas sylvas camposque amœnissimos observavit, comitatum illico omnem, qui ducentorum subinde fuit capitum, navi exscendere, & omne genus plantarum, quæ floribus ac fructu ornatæ cernerentur, hinc inde legere atque perferre ad se jussit. Plantas tandem sic undique conquisitas, per pictores depictas, per idoneos homines descriptas examini medicorum ac botanicorum eum in finem convocatorum (quod collegium quindecim aut sedecim nonnunquam doctis constitit) subjecit. Atque hoc ordine absoluti sunt duo hi tomi in publicum dati, quorum primus *Arbores*, alter *Frutices* persequitur. Sed cum laudatissimus *van Reede* in ulteriori Horti Malabarici sui cultura esset defixissimus, diligentissimo ejus rigatore laborisque socio *Caseario*, quippe vita functo, destituebatur; quanquam jacturam illam non-

nonnihil allevabat *Christianus Hermannus de Donep*, ut qui adversaria collectaneaque Dn. *Reede* pro virili sua digerebat; &, quem ob excellentem in medicina peritiam imperator Japonicus sibi mitti abs illustri societate Indica petierat, *Guilelmus then Rhinen*, qui vires plantarum ac usum in adversariis jam dictis annotatum latine subjiciebat, totum etiam opus vacantiori tempore recensiturus, errores correcturus, & plurima, quæ deficiebant, suppleturus. Recensione autem ista vix cœpta nobilissimus *van Reede* ex India in Hollandiam revocabatur. Plantarum itaque picturas depingi denuo, ac descriptiones etiam eousque perfectas describi mox curavit, clarissimoque doctori *then Rhinen* reliquit, ut, si vel naufragium, vel casus alius iter suum conturbaret, denuo aliud Horti Malabarici exemplum transmitti ad Europæos posset. Sed is salvus incolumisque patriis laribus est redditus. Hic primam Arborum partem editam apud Amstelodamenses conspiciens, eam longe aliter, atque ipse editionem adornandam ex Indiis transmissam voluerat, non sine animi perturbatione quadam deprehendit. Ex uno enim tomo duos typographus contra institutum suum fecerat, fruticibusque, qui supplementi tantummodo loco annecti debebant, secundum tribuerat, falso cum aliis persuasus, nihil Horti Malabarici restare amplius, omniaque ad umbilicum jam esse perducta. Redux vero ex India Dn. *van Reede* longe plures arborum, fruticum ac plantarum imagines attulit. Ordiendum itaque denuo fuit ab arboribus, quanquam ordine disturbato, cum error ille semel admissus corrigi emendarique haut potuerit. Atque hinc pars tertia, æque ac prima, de *Arboribus Regni Malabarici* inscripta est, adornata itidem per nunquam satis deprædicandum Dn. *van Reede*, jam non regni amplius Malabarici gubernatorem, & summum consessus apud Indos Belgas extraordinarium senatorem, sed equestris ordinis nomine illustribus ac præpotentibus provinciæ Ultrajectinæ proceribus adscriptum, nec non per *Johannem Munnicks*, M. D. inque eadem facultate anatomes ac botanices in academia Ultrajectina professorem. Hic enim rogatus a Dn. *van Reede*, ut hortum hunc tarde succrescentem sua opera juvaret, hominemque transferendis Belgicis suis descriptionibus inquireret, non facilem tantum se illi ad id officii sese obtulit, sed & onus descriptionum, omnemque, quæ eas spectabat, curam in se suscepit.

Excusa autem fuit tertia Horti Malabarici pars Amstelodami anno 1682, & quod tacendum h.l. non est, primario in Malabar Nobili, potentissimo inquam principi *Noeta Vile-virola* Regi a *Pedinbodappe-Sourovvan, Couroun, Peratevide, Ellerta-Sourovvan, Cochin &c.* qui ab adversa parte in exilium expulsus Belgarum ope ad regiæ dignitatis solium adscenderat, abs nobilissimo *van Reede*, qui per XVII annos ei servierat, quarto decimo ætatis anno extra patrios fines peregrinatus, & pæne maximam orbis partem continuo itinere permensus, dedicata. Subsecuta hanc fuit pars *Horti Indici Malabarici IV*, Amstelodami anno 1683 cum titulo supra posito evulgata; cui & commentaria sua non minus, quam secundæ & tertiæ partibus, *Johannes Comelinus*, rei herbariæ callentissimus, adjecit.

LES CESARS DE L' EMPEREUR JULIEN traduits du grec, avec des remarques & de preuves illustrées par les medailles & autres anciens monumens.

a Paris chez Denys Thierry 1683 in 4.

id est,

CÆSARES IMPERATORIS IVLIANI e Græco versi, cum annotationibus & assertionibus, veterum nummorum & aliorum antiquorum monumentorum ope illustratis.

Parisiis apud Dionysium Thierrium, 1683. in 4.

Satyra qua Cæsares, qui ante se Romanis imperitaverant, Julianus litteris excultissimus Imperator ingeniose sugillavit, vitamque ac mores cujusque perstrinxit, omnium eruditorum consensu in hoc litterarum genere primas tenet; nec inter veterum scriptorum monumenta ullum extat hodie, quod præferri huic scripto facundia rotunda, prudentia summa, ingenioque facili & ad notanda regnantium vitia promto queat. Eum libellum, ne in hoc quoque genere careret singulari ornamento Gallici sermonis late diffusa dignitas, primus e Græco in Gallicum habitum induit Germanus, exquisita doctrina & splendore muneris insignis vir *Ezechiel Spanhemius*, eundemque

demque Heidelbergæ, ubi consiliarii Palatini dignitate antea fulgebat, anno MDCLX evulgavit. Vtrum Julianeæ dictionis venustas, an interpretationis doctissimæ suavitas, & accurata Græcæ rotunditatis expressio, eruditionisque in notis libello subjectis varietas & elegantia majorem merita fuerit laudem, ambiguum est, nihil sane præstantissimo studio, quod satyræ isti doctus interpres impenderat, addi posse videbatur. Vicit tamen se ipsam Spanhemiana industria, & qui absolutissimus credebatur labor, viginti quatuor abhinc annis editus, exactior longe augustiorque, majori eruditionis inexhaustæ & elegantiorum litterarum apparatu instructus ac expolitus nuper prodiit in ipsa Lutetiarum augusta, ubi in aula maximi regis exquisita prudentia principis sui, potentissimi Electoris Brandenburgici (cui egregium hoc opus dicavit) negotia auctor administrat.

Præmisit eruditam & prolixam *præfationem*, in qua de satyricis veterum libris scriptisve, ac satyræ Græcæ & Latinæ differentiis, diffuse ac erudite disserit, Juliani virtutes & vitia candide recenset, hujus vero satyræ dignitatem, veritatem, libertatem, amœnitatem & jocandi festivitatem, sed & impietatem adversus sacra & religionem Christianorum vere ostendit, rationem denique instauratæ editionis hujus late exponit. In *versione* Gallica Græco textui religiose inhæsisse, nec Cantoclari, Cunæi, aut Petavii interpretationes Latinas ubique secutum se esse profitetur; Græcum autem textum non solum qualis in editis libris extat, sed sicut in manuscriptis optimis antiquissimisque Isaaci Vossii & aliis eum reperisset, constitutum sibi affirmat, ad quem versionem hanc suam adornaret: in qua veras interpretandi leges, ab Huetio omnium optime traditas, accurate servatas quivis deprehendet. *Notas* textui substravit copiosas, & iis quæ in priori editione extabant, plures longe prolixioresque; in quibus obscura auctoris loca illustravit, ingentemque a Juliano in exiguum isthoc scriptum reconditam eruditionem ex poetis, oratoribus, historicis & philosophis depromtam explicavit, sensum ejusdem paucis verbis inclusum investigavit & explanavit, priorum interpretum Latinorum errores notavit, textum Græcum emendavit, ipsius etiam Juliani adversus Constantinum Magnum & sacra religionis Christianæ improbe dicta confutavit. Cumque amplioris hæc res esset laboris, ac majus spatium requireret, quam quod singulæ textus pagellæ præberent, quibus

bus ſubſterni tam copioſa materia omnis non poterat,partem earum, ſi prolixæ nimis eſſent, decerpſit & integro operi *Notarum illuſtrationes ſeu aſſertiones* ſubjecit, quæ a critico potisſimum ſtudio (in quo eruditisſimus auctor hodie primas tenet) exactiori profectæ, Græca Juliani loca emendata & ex aliis antiquis ſcriptoribus illuſtrata, explanata, ac profundiori eruditione explicata exhibent.

In omni autem hiſtoria quum facem *nummi* præferant veteres, eximia conſignatæ in iis vetuſtatis veſtigia exhibentes, hunc potisſimum induſtriæ ſuæ campum delegit, in quo decurreret doctisſimus notarum auctor. Expreſſas enim juxta & coarctatas imagines varias, cumprimis imperatorias, ſingulari cum voluptate & induſtriæ non vulgaris commendatione, periti hujus ſtudii arbitri & æſtimatores pasſim hic contemplantur, omnemque eruditionem priſcis numiſmatibus illuſtratam advertunt; ut dubium relinquatur, an laudabilius ſuſceptum, an abſolutum felicius doctiusque iſthoc inſtitutum fuerit. Cujus etſi abſolutam tractationem in eruditisſimis diſſertationibus *de præſtantia & uſu numismatum antiquorum* ad Octavium Falconerium editis perfeciſſe omnibus elegantiarum præſidiis inſtructisſimus Spanhemius ſit creditus, tamen inſignis iſtius & incomparabilis operis novam eamque locupletiorem auguſtioremque & majori elegantiarum apparatu (cui accedere nil poſſe eruditi hactenus exiſtimaverunt) inſtructam editionem promiſit, quam non minori admiratione excipiemus, ac deſiderio exſpectamus, ætatem ac otium perficiendo præſtantisſimo operi neceſſarium illuſtri viro, in potentisſimi regis aulæ luce iſtud emolienti, & negotiis arduis pluribus occupato voventes.

EVTROPII HISTORIÆ ROMANÆ BREVIARIVM ab Vrbe condita usque ad Valentinianum & Valentem AA. notis & emendationibus illuſtravit Anna Tanaquilli Fabri filia.

Pariſiis 1683. in 4.

Auctoribus in Gallia nitidisſime hactenus adornatis, quos ſuperioris anni menſe Martio p. 83. recenſuimus, (ſed quibus tum addere C. Ju-

C. Julium Cæsarem, *a Ioanne Goduino*, anno 1678 notis & indice locupletatum, neglexeramus) iterum insignis facta est accessio doctissimæ feminæ Annæ Fabri filiæ studio: quæ postquam Florum, Dictyn Cretensem, & Sextum Aurelium Victorem in Delphini usum concinnatos dedisset, Eutropium istis præstantiorem, &, quod ait, teneræ puerorum ætati convenientiorem notis & emendationibus illustratum publici juris fecit. Quod studium tanto majori opera sibi constitisse affirmat, quanto paucioribus ad emoliendum istud niti licuerit præsidiis: quia cum in aliis scriptoribus viam muniverint eo jam labore defuncti doctissimi viri, in hoc qui industriam exercuisset, neminem sibi videre contigerit. Haud obscura tamen sunt indicia, clarissimi viri *Christophori Cellarii* editionem cum Pæanii Græca metaphrasi anno 1678 accuratam, conspectum ipsius neutiquam subterfugisse; ut de *Vineti* studiis taceamus, in auctorem hunc, postquam codicem Burdigalensem nactus esset, collatis: cujus editio Pictaviensis, anno tertio & quinquagesimo superioris sæculi adornata, ac dein repetita, quin doctissimæ feminæ visa fuerit, dubitare nos non permittit testimonium ex ea depromtum, quod præfixum legitur.

CHRISTOPHORI CELLARII GRAMMAtica Ebræa in Tabulis Synopticis &c. Editio secunda. Accessit nova & perspicua institutio Rabbinismi.

Cizæ, anno 1684, in 4.

EBræam linguam viginti quatuor horis perdiscendi methodum clarissimus Cellarius magno juventutis commodo ante hos tres annos primum evulgavit. Ejus hanc editionem, in pluribus locis correctam varieque auctam, nunc adornare voluit, ipsique novam Rabbinismi institutionem adjungere, quæ tanto magis omnium applausum meretur, quanto rarior fuit aliorum industria in excolendo argumento maximæ utilitatis. Dixerunt sane antehac nonnulli de Rabbinorum loquendi modo, ejusque cum qua formam grammaticam, tum qua dictionem ab Ebraismo & Chaldaismo differentia; sed ea omnia illis vix sufficiunt, qui primum his studiis cupiunt initiari. Noster autor, observato conveniente ordine, initio ad lectionem ma-

nuducit,inq; eum finem & characteres,&abbreviaturas communiores, quibus Judæorum doctores in scriptis frequentissime utuntur,exhibet. Postea,in quarum partiũ grammatica formatione peculiare quid Rabbinicus dicendi character habeat, ostendit, cumq; ipse non raro Chaldaicas vocum flexiones cum Ebræis misceat, de hoc inprimis monendos esse, qui his literis operam navant, duxit, ne qua ipsos confusio morari posset. Ultimo particulas quasdam Rabbinicas, & vocabula, quæ, quia sæpius occurrunt, præ aliis disci merentur, proponit. Sub finem opusculi excerpta nonnulla de Messia e Gemara Sanhedrin, Echa Rabbeti, & Aukad Rochel, de PseudoMesia quodam e libro Juchasin,de alio e Schebet Jehuda, una cum versione latina accurata & perspicua, annectit, ut, qui scriptis Rabbinicis destituuntur, habeant nihilominus occasionem, præcepta exemplis illustrandi. Quin & Commentariorum Judaicorum usum & rationem, cum fructu eos legendi docet, dum speciminis loco Psalmum secundum e pluribus interpretibus invicem collatis exponit.

GILBERTI CLARK OUGHTREDUS EXPLICatus, sive Commentarius in ejus Clavem mathematicam.

Londini ap. Rich. Davis Bibl. Oxoniensem, 1682 in 8.

EDidit ante annos bene multos *Guilelmus Oughtredus Ætonensis*, Collegii regalis Cantabrigiæ quondam socius, post Ecclesiæ Aldeburiensis in agro Surriensi rector, clarissimus Angliæ mathematicus,(extant enim passim ejus elogia, ut nec dubitarit celeberrimus *Wallisius*, eundem medium jungere Vietæ & Cartesio,luculentumque ipsi Opus suum Arithmeticæ infinitorum dedicare) libellum sub titulo *Clavis mathematicæ*: in quo, præter communia præcepta arithmetica, elementa cumprimis tradidit Analyticæ hodiernæ; magistrum suum in iis presse secutus, magnum illum geometram *Franciscum Vietam*. Illo autem ordine eundem contexuit, qui ad pandenda mysteria mathematica sibi videbatur appositissimus,ut futuri Analystæ, qui ipsum secuturus esset, animum scientiis mathematicis non leviter & superficie tenus tingeret: quoque velut Ariadnes filo ad adita earum deducerentur, & ad optimos antiquissimosque autores, Euclidem, Archimedem, Apollonium, Diophantum reliquosque penitius intelligendos

gendos dirigerentur studiosi, perciperentque, qua solertia, quibusque moliminibus prisci illi heroes scientiam hanc pulcherrimam invenerint, ornaverintque.

Hujus opusculi, pluries recusi, & ut ex præfatione ipsius autoris, tertiæ & quartæ editioni præfixa, comparet, publicæ etiam in academiis Anglicis doctrinæ consecrati, interpretem in hoc commentario jam ante viginti duos annos typis destinato agit *Gilbertus Clark*, ejusque vestigia ubique κατὰ πόδα premens, continua ἐξηγήσει promtisque exemplis explanat, quæ Ougthredus strictius, nec sine obscuritatis aliquando nota, persequitur. Destinato tamen consilio sparsim inserit, quæ non modo Oughtredo intelligendo inserviunt, sed & facem præferunt Geometriæ Cartesianæ.

Subnexa est libro *Appendix speciminum astronomicorum, ad observationes planetarum faciendas*, in quibus autor observatorem instruit de instrumentis ad observandum necessariis, & modo, iisdem commode & citra fallaciam utendi, observationesque instituendi: adjuncta propria circa Jovem observatione, aliisque, circa Cometam anni 1680 & 1681 habitis; deductis inde quibusdam porismatibus Theoriam Cometarum spectantibus, assertaque *Kepleri* hypothesi caudæ cometicæ. Excipit hæc descriptio Horologii Horizontalis, & problema catholicum ope Horologii Horizontalis quodvis Horologium construendi, duoque alia circa Horologium cujus nullæ, nisi lucente Sole, appareant lineæ, & cylindraceum sive baculi ambulatorii.

MONUMENTA VVESTMONASTERIENSIA: or an historical account of the original, increase, and present State of St. Peters, or the Abby Church of Westminster, vvith all the Epitaphs, inscriptions, coats of arms &c. By H. K. of the inner Temple, Gent.

Londini 1682, in 8.

QUæ nominis rerumque gestarum immortali memoriæ destinata sunt, ærea lapideaque monumenta, temporum injuriis & ipsa subjacent, ac tandem omnino pereunt, nisi literis scriptisve quodammodo ab interitu vindicentur. Hanc proinde operam sibi non inutiliter sumsit *Interioris Templi Londinensis Socius*, *Henricus Keepe* (ita enim Autoris nomen, quod titulus libri solis initialibus literis exhibet, dedicatoriæ subjunctum est,) ut celebre Mausoleum Regum ac

Principum Angliæ deſcriberet, & ex veteri hiſtoria, in illorum cumprimis gratiam, qui ejus videndi causa ad urbem veniunt, illuſtraret. Initio originem ac incrementa Templi Petrini Weſtmonaſterienſis inquirit, paucisque probat, quod ejus fundamenta non quidem Apoſtolorum temporibus a S. Petro, (prout aliqui, ſed nulla probabili ratione ducti, ſtatuerunt,) attamen haud multo poſt, anno videlicet 183, auſpiciis Lucii Britannorum primi reguli Chriſtiani, in fidei propagationem jacta fuerint. Inde quoties veræ religionis hoſtes ſtructuram ſacram dejecerint, ac quoties eam pii Monarchæ iterum inſtauraverint, enarrat. Hoc facto conventus illius formam ac regimen delineat, & mutationes exponit, quas a prima Templi ædificatione uſque ad hæc tempora ſubiit, quo a Decano & duodecim Canonicis regularibus gubernatur. Poſtea templi ſuperficiem cum exteriorem tum interiorem dimetitur, totamque fabricam ſcribit formam crucis obtinere, cui parva quædam ſacella ab iis partibus, quæ ſeptentrionem ac meridiem reſpiciunt, adjuncta ſunt, numero omnino quatuordecim. Dehinc omnia ſepulchrorum monumenta accurate, e quo lapide excitata, quibus tectoriis operibus ornata ſint, aut quas hermas impoſitas gerant deſcribit, breviterquoque genealogiam, ortum, ac res geſtas illuſtrium perſonarum, quarum ibi corpora quieſcunt, commemorat. Quo loco non raro eorum errores corrigit, qui ante ipſum in hoc argumento verſati ſunt. Poſtremo epitaphia, inſcriptiones ac tabulas, ſingulari diligentia collectas adjungit, quem quidem laborem jam olim aliqui ſubierunt, ſed parum feliciter, quippe qui nimium alienæ fidei tribuentes, ſæpiſſime ficta pro genuinis, falſa pro veris venditarunt. Addidit inſuper ſcutorum ac inſignium gentilitiorum, quæ cuivis epitaphio annexa ſunt, explicationem, id quod nec a Camdeno, nec a Wævero, nec a Stovio aut quopiam alio antehac factum eſſe obervatur.

BRITANNIÆ SPECULUM,

or

A Short vievv of the ancient and modern ſtate of Great Britain. The Firſt part.

Londini. 1683 12.

Prima

PRima hæc eſt pars operis, quod omnium principatuum ac dominiorum ad Auguſtiſſimum Angliæ Regem ſpectantium, deſcriptionem cum mathematicam, tum civilem exhibebit. Complectitur autem in genere Britanniam magnam, ejusque mutationes, quas cum in eccleſia tum in ſtatu civili ſubiit. Autori nomen reticere viſum eſt, hoc, ut ſuſpicari licet, conſilio, ne dum de regiminis forma, ac ſucceſſionis jure contra Monarchomachos liberius ſcribit, & Pontificiorum partibus nonnihil favet, quos a proditionis crimine in Anglia abſolvere videtur, populare odium in ſe convertat. Priora capita ſoli fertilitatem, aeris temperiem, & quæ ad cujusque regionis deſcriptionem geographicam pertinent, exponunt. Deinde de veterum Britannorum inſtitutis, religione, legibus, lingua, navigandi peritia, & computandi ratione, aliisque ſimilibus tractatur. Quarto capite integro autor de Principatu, ejusque origine ac excellentia agit, eamque digreſſionem excuſat, quod non potuerit non eorum aſſertis data occaſione ſe opponere, qui formam monarchicam regiminis, quam a veteribus Britannis ſemper approbatam fuiſſe conſtet, e ſola quadam humana conventione, cui pro lubitu renunciari a populo poſſit, dependere pronunciant. Poſtea quo ſucceſſu Cæſar Britanniam primum invaſerit, eique tandem ſervile jugum injecerit, prolixe exponit, ac oſtendit, quod peculiari ratione, aliter ac reliquæ Romano Imperio ſubjectæ provinciæ fuerit gubernata. Inde ſequitur narratio, quo tempore illæ inſulæ fidem Chriſtianam ſuſceperint, quo pacto Diocletianus Britannos, qui Chriſto nomen dederant, perſecutus fuerit, & quibus modis Conſtantinus veram religionem inſtaurarit. Caput octavum novam Britanniæ periodum exhibet, qua ipſa a Romanis deſerta, per duo fere ſecula cum dimidio ſuos reges habuit, quos iterum ſucceſſu temporis Saxones in auxilium contra Barbaros evocati ſubegerunt. Caput nonum de Britannicæ Monarchiæ reſtauratione per Jacobum VI agit, ac ejus a Cadvvalladar, quem Saxones regno exutum in Walliam ultra Sabrinæ fluvium rejecerant, progeniem derivat. Inde ad hodiernum Britanniæ magnæ ſtatum devenitur, ubi primo generatim Monarchæ Britannici poteſtas ac prærogativæ declarantur, & deinde totum Regium ſtemma accurate enumeratur. Inprimis celſiſſimus Eboracenſium Dux a malevolorum injuriis vindicatur, deprædicatis illis virtutibus, quibus inter alios principes coruſcat. Circa reliquam Regiam fa-

miliam ex illo tempore, quod addi autoris relationi mereatur, nihil accidit, si sereniss. principis Ruperti mortē quæ superiori anno successit, & nuptias Regii Fratris Danici cum filia Eboracensium Ducis excipias.

HISTORIA CONFESSIONIS AURICULARIS, ex antiquis Scripturæ, Patrum, Pontificum & Conciliorum monumentis, cum cura & fide expressa, autore Jacobo Boileau, Theologo Parisiensi.

Lutetiæ Parisiorum A. 1683.

POstquam Confessio auricularis in ecclesia, sacerdotum Romanensium artibus, in carnificinam degeneraslet conscientiarum, Lutherus noster eam primum seculo superiori non quidem abrogandam, sed abusum ejus, quo enumeratio omnium delictorum requiritur, tollendum censuit. Quod ex *Aug. Confess. art. XI. & de abusibus c. VII.* manifestum est. At Reformati qui vocantur, cum Calvino ulterius progressi, etiam ejus usum in ecclesia improbare ausi sunt: quia ejus nec præceptum, nec exemplum in S. literis extet. Atque horum sententiam contra scriptores Pontificios, inprimis Bellarminum, propugnare instituerat *Joannes Dallæus*, Charentoniensis ecclesiæ minister, vir doctissimus, edito Genevæ anno MDCLXI libro de *Sacramentali sive Auriculari Latinorum confessione:* quo tum theologica tum historica Romanensium argumenta erudite discutit atque resolvit. Hoc vero cum sacerdotes R. ægre ferrent, quippe non nescientes magnam imperii conscientiarum affectati partem sic minui posse, *Autor supra nominatus* in gratiam horum, opus de *confessione auriculari* novum quanta potuit diligentia composuit, ut illam inde ab Apostolicis temporibus in ecclesia receptam fuisse persuaderet. Quod, ne temere suscepisse „videatur, primo libri capite, consilium suum exponit: scilicet integram „instituti operis sui rationem hanc esse, ut ex eo quotquot sint homi-„nes docti atque prudentes intelligant, ab origine rerum Christiana-„rum, fideles nunquam remissionem sibi, post baptismum lapsos com-„parasse, prætermissa peccatorum suorum declaratione seu confessione „apud ministros ecclesiæ. Itaque prætermissis duobus prioribus Dal-

læi, queis ſcholaſtica Pontificiorum argumenta confutaverat, hiſtorica ejus argumenta in duobus libris poſterioribus propoſita potiſſimum convellere nititur. Ferre enim nequit, quod *Dallæus* anno M CC XV ab Innocentio III pontifice R. in concil. IV Lateranenſi can. XXI *omnis utriusque ſexus*, primum inſtitutam fuiſſe confeſſionem auricularem contendit. Quapropter contra Dallæum in hoc libro *concilii Trid. Seſſ. XIV. c. 5.* decretum ex hiſtoria eccleſiaſtica & Patrum teſtimoniis probare annititur: *inſtitutam eſſe a Domino integram peccatorum confesſionem, & omnibus poſt baptiſmum lapſis jure divino neceſſariam exiſtere.* Quod qua felicitate præſtitum ſit, eruditus lector ex collatione libri memorati Dallæi judicare poteſt. Cæterum ſumma tractationis ejusque connexio, e præmiſſo libri capitum XXX indice cognoſci poteſt.

STEPHANI BALUZII MISCELLANEORUM liber IV. hoc eſt, collectio veterum monumentorum, quæ hactenus latuerunt in variis codicibus ac bibliothecis.

Pariſiis excudebat Franciſcus Muguet. 1683 in 8.

DUm eruditorum acta publicamus, fieri non poteſt, quin eruditiſſimi Baluzii mentionem tanto ſæpius faciamus, quanto plura ejus in rem literariam merita exiſtunt. Impræſentiarum nobis ejus miſcellanea occurrunt, ſeu varia antiquitatis eccleſiaſticæ inprimis monumenta, qualia etiam *Henricus Caniſius* in lectionibus antiquis, *Petrus Stevartius* in tomo ſingulari, *Leo Allatius* in συμμίκτοις, *Lucas Dachery* in ſpicilegio, *Philippus Labbe* in bibliotheca manuſcriptorum, *Johannes Mabillon* in analectis veterum, & alii clarisſimi viri ſub aliis titulorum involucris e variis codicibus & bibliothecis in unum ſyntagma collegerunt.

Quatuor autem ejusmodi miſcellaneorum libros Baluzius hactenus in publicum emiſit, quorum primus anno 1678, ſecundus 1679, tertius 1680, & quartus anno proxime elapſo 1683 prodiit. Verum cum tria priora volumina temporis, intra quod ſe acta noſtra continent, ſpatium antevertant, de quarto ſolum pauca referemus.

Maximam ejus partem occupant *Hugonis Floriacenſis* de regia poteſtate

poteſtate & ſacerdotali dignitate tractatus Henrico Angliæ regi dicatus; *Stephani Obazinenſis* Abbatis vita ab ejusdem diſcipulo & individuo comite tribus libris comprehenſa; & narratio viſitationis provinciarum Burdegalenſis & Bituricenſis a *Simone de Bello-loco* archiepiſcopo Bituricenſi & Aquitaniæ primate facta, e cujus actis *Jacobus Sirmondus* in notis ad capitula Caroli Calvi, & *Johannes Mabillon* in ſuis analectis nonnulla delibarunt.

Reliqua quæ hoc volumine continentur opuſcula numero pæne ſeptuaginta breviora ſunt, ut epiſtola *Tajonis* Cæſarauguſtani ad *Eugenium* Toletanum, *Gregorii M.* & operum ab eo relictorum laudibus referta; epiſtola *Alcuini* ad *Carolum M.* cum ſeptem libros adverſus Felicem compoſuiſſet, perſcripta; literæ *Sigiſmundi Pandulſi Malateſtæ* principis Ariminenſis nomine ad *Mahometem II*, cum ei opus quoddam rerum caſtrenſium, & inſignem pingendi fingendique artificem *Matthæum Paſtum* Viennenſem transmitteret, exaratæ; tres *Lucii Colutii Salutati* Florentini cancellarii, ſeptem *Anſelmi Cantuarienſis*, & duæ ad Anſelmum epiſtolæ; item teſtamenta a *Wolfaudo* comite, & *Raymundo Cornilio* Cadurcenſi epiſcopo condita; *Landulphi* epiſcopi Taurinenſis charta de parte capitis S. Johannis, & alia nec unius ætatis, nec unius generis & argumenti ſcripta. Quædam enim ad Theologiam pertinent, ut duo *Theodoriti* fragmenta; quædam ad philologiam, ut *incerti autoris*, quem Baluzius Caroli M. ævo vixiſſe ſuſpicatur, de *ceromate* epiſtolica diſſertatio; quædam ad poeſin, ut nonnulla *Alcuini*, *Walfridi Strabi*, & *Rabani Mauri* poematia, *Flodoardi Remenſis* presbyteri, *Theoderici* Metenſis epiſcopi, *Adalberonis* itidem Metenſis epiſcopi, *Gauzlini* archiepiſcopi Bituricenſis, *Vitalis* & *Cononis* epitaphia, & duo carmina in laudem *Anſelmi* Cantuarienſis archiepiſcopi elaborata; quædam ad genealogiam, ut *Gulielmi* Baſtardi Angliæ Regis & Normanniæ Ducis generatio; quædam ad notitiam publicarum dignitatum, ut *Hugonis de Cleeriis* commentarius de Majoratu & Seneſcalcia Franciæ jam olim a *Sirmondo* editus, & nunc a plurimis mendis repurgatus; quædam ad politiam eccleſiaſticam, ut variæ relationes de electionibus epiſcoporum quorundam, abbatum & cardinalium, & plurima privilegia certis eccleſiis & monaſteriis conceſſa; quædam ad certamina & controverſias ſcholaſticorum, ut articuli Ludovico XI a *Nominalibus* oblati, cum M. *Johannis Bracardi* & Thomiſtarum

mistarum impulsu Ockami & Nominalium doctrinam in universitate Parisiensi publice doceri prohibuisset.

In his articulis, præmissa Nominalium commendatione, eorundem persecutiones recensentur. Refertur enim *Johannis XXII* odium adversus *Gulielmum Occam* inde excitatum, quod Psychopannychitarum hæresin, cui iste Pontifex favebat, & alios ejus errores scriptis refutasset, & in dialogo suo reges Papæ non subjectos esse Scripturæ, Patrum & conciliorum generalium autoritate demonstrasset, unde prima Nominalium persecutio exorta fuerit. Alteram libelli hujus autores in Bohemia contigisse narrant, quæ causa fuerit, ut Nominales relicta Praga Lipsiam se contulerint, & *solennissimam ibi universitatem erexerint.* Tertiam post cædem Ducis Aurelianensis accidisse scribunt, doctissimis viris ob bella inde enata in diversas regiones & provincias dispersis, donec pace reddita res Nominalium dilapsæ in Galliis reflorescerent. Et quartam denique anno 1473 non aliam ob causam evenisse referunt, quam quod hæc Nominalium secta Thomistas gloria & disputandi solertia superasset, & Lovaniensis Theologi *Petri de Rivo* tractatum, in quo absolutam futurorum contingentium incertitudinem asseruit, approbare noluisset. Subjiciuntur his articulis 24. Parisiensium Theologorum signaturæ seu opiniones, quas Lovaniensis ille Theologus, a Magistro *Henrico de Zomeren* Romæ accusatus, ad defensionem sui secum attulit. Descripsit autem hæc Baluzius ex antiquis codicibus Bibliothecæ Colbertinæ, in quibus etiam libros Petri de Rivo, & propositiones Henrici de Zomeren, & Francisci Cardinalis S. Petri ad vincula, qui postea *Sixtus IV* dictus est, tractatum de futuris contingentibus, & alia ad hanc materiam spectantia contineri, lectorem suum monere voluit.

REFLEXIONS SUR UN LIVRE INTITULE Preservatif contre le changement de religion &c.

id est,

Animadversiones ad librum, cui titulus: *Præservativum contra mutationem Religionis.*

Quibus oſtenditur exile & parum ſolidum Autoris illius judicium, dum contra Expoſitionem doctrinæ Catholicæ Epiſcopi Meldenſis pugnat, aut de crudeli perſecutione Reformatorum in Gallia queritur.

Antverpiæ apud Nicolaum le Feure 1682 in 12.

ANtequam adverſus Reformatas in Gallia Eccleſias dura illa Romano-Catholicorum molimina erumperent, de quibus nunc acerbæ querelæ longe lateque audiuntur, *Jo. Benignus Boſſuetus*, ſæpe nobis pro dignitate & eruditione ſua memoratus, tunc Condomenſis, nunc Meldenſis Epiſcopus, edito libro *Expoſitionis Fidei Catholicæ*, oſtendere conatus eſt, non tantum eſſe diſſidiorum inter utramque religionem hiatum, quantus vulgo haberetur, neque adeo tam difficilem, ut creditur, ex reformata ad Rom. Catholicam tranſitum. Huic a docto & eloquenti inter Reformatos viro, oppoſitus eſt liber, ſub titulo *Præſervativi*; in quo non tam de dogmatibus ipſis, aut eorum veritate, quam de maxima differentia inter utramque religionem agitur. Utrumque ſcriptum laudatores ſuos invenit, nec, quod ſciatur, hucusque fuit, qui *Præſervativum* refutaret. Sed anno 1682 *Antonius Arnaldus*, Theologus Sorbonicus celeberrimus, e Gallia ob cauſam Janſeniſmi rigide defenſam exul, *Reflexiones* has compoſuit, diſſimulato quidem nomine, ſed ſtylo & allegatis libris ſuis ita ſe prodens, ut nec ſerio voluiſſe latere videatur. Cum vero paulo poſt ad has animadverſiones Reformatus quidam reſponderit, & *Præſervativi apologiam* fecerit, quæ una cum Arnaldi libello ad nos pervenit, ne bis idem dicamus, ſubjuncta apologia, utriusque libri capita ſimul referre viſum eſt. Titulus vero iſtius hic eſt:

LE JANSENISTE CONVAINCU DE vaine Sophiſtiquerie.

id eſt,

Janſeniſta vanorum ſophiſmatum convictus, ſive, Examen Reflexionum Arnaldi, ad Præſervativum contra mutationem religionis.

Amſtelodami apud Henricum Desbordes An. 1683 in 12.

In

IN præfatione & apparatu libri hujus apologetici non diffitetur acrimoniam ſtyli ſui autor, & cauſas adfert, cur homini reformatis infenſiſſimo, ſed cujus libri Amſtelodami componantur & typis mandentur, tandem maſcule & acriter reſpondeatur, quippe qui exilii ſui vel ſolatia vel remedia quærere videatur, omne in afflictas reformatorum Gallicorum eccleſias virus effundendo. Taxat etiam titulum, ſive lemma, quo *Præſervativi* autori defectus judicii tribuitur, qui longe maximus in *Arnaldo* appareat, inſtitutum epiſcopi Condomenſis pervertente: hunc enim vulnera ſchiſmatis mulcere & tegere, ac iſtum refricare & lethalia facere. Impertinenter etiam de dogmatibus & inprimis de imputatione idololatriæ digladiari Arnaldum, qui meminiſſe debuerit, *Autorem Præſervativi* de dogmatibus agere noluiſſe, ſed tantum diſcrimen dogmatum, a Condomenſi diſſimulatum, aut juſto anguſtius expoſitum, in apertum producere. Impudentiam, quam *primo Animadverſionum capite* reformatis Arnaldus objicit, in ipſum retorquet, qui ob unicum dogma, de *inamiſſibilitate gratiæ*, tragœdias excitet, & vel ob hoc unum abominabilem eccleſiæ reformatæ faciem effingat, cum domi habeat, quæ de ſua eccleſia meliori jure queri poſſit. Laudari ab Arnaldo pontificem, qui nunc regnat, forte quod *Janſeniſmo* faveat, *Moliniſmum* averſetur. Nam quæ pro emendanda eccleſia meditari dicatur, aut conſtituerit, effectu carere. Et quod a moribus melioribus celebretur, indicio eſſe, quam raro illi in pontificibus reperiantur. Irridet perpetuum circulum, cum eccleſia Romana de ſeipſa magnifice teſtans ad traditiones, & ab his iterum ad ſuum provocet teſtimonium. Quanto vero melior facies eccleſiæ (ait) oſtenditur, vel ſolum Novum Teſtamentum (librum non magnum) legentibus? nihil enim ex illo apparet de proſtrato ad adorandas ligneas & marmoreas ſtatuas & ad panem euchariſticum populo, de quotidie ſacrificato filio Dei, de indulgentiis per myriades annorum ad peccandi impunitatem inventis, de purgatorii fabulis, de uſu linguæ barbaræ in cultu publico. Hæc fere *tribus* apologiæ hujus *articulis* ſeu capitibus prioribus contenta, *Reflexioni primæ Arnaldi* opponuntur. *Ad ſecundam*, (*Articulo* 4) conciliantur, quæ pugnare dixerat Arnaldus, quod liber Condomenſis modo ut nullius, modo ut magni effectus adverſus reformatos accuſetur. Nihil enim, ait, effeciſſe apud eos, qui debilitatẽ cauſæ vel ex eo perſpexerint, quod tanto labore excuſationes

dogmatum Romanensium conquisitæ fuerint; nævique eo ipsi agniti: multum vero apud eos, qui mundi spiritu pleni prætextum quemcunque apostasiæ arripuerint; & licet vera & genuina Ecclesiæ membra non fuerint; defectione tamen sua scandalum & incommoda fidelibus præbeant: at maximum pondus libro accessisse ab exactionibus & vexationibus militaribus. *Reflexione III* negat Arnaldus, Condomensis libri scopum esse unionem religionum; concedit hoc Apologia *Articulo 5*; monetque sub molli illo vocabulo nil aliud, quam reditum ad sacra Romana quæsitum fuisse. Percurrisse tamen Galliam hominem a *Turenio* marescallo, ad Romanenses converso missum, qui formulam unionis reformatis quibusdam pastoribus obtulerit, eisque subscriptionem persuaserit; quos etiam contra censuram synodalem Regia edicta defenderint. Dogma de *inamissibilitate gratiæ* non prius, quam sub initium hujus seculi disputari cœptum asserit, interque ea habendum, quæ fundamentum fidei non convellant, sicut inter Lutheranos quosdam & Reformatos Rinthelii anno 1661 convenerit. Renuntiari quidem veritati, etiam ad fundamentum non pertinenti, non posse, at tolerari per Christianam charitatem debere, qui eam non capiant. *Articulo 6. ad Reflexionem IV*, ideo non credi dicit Expositioni Condomensi, licet approbationibus munitæ, quod ea non conveniat cum sententia Rom. Catholicorum indisputabili, nec cum praxi ecclesiæ Romanæ. Quod exemplo cultus Sanctorum ostendit, quem Condomensis ita extenuat, quasi non alius sit, quam qui vivis fidelibus; preces eorum ad Deum pro nobis desiderando, præstatur; neque enim his templa strui, vota fieri, sacrificium Missæ honoris causa exhiberi: et ipsius Missæ, ex qua commemorationem sacrificii faciat Condomensis, sed quæ uno ore pro propitiatorio quotidie venditetur. Totam nempe expositionem Condomensem tantum ad inescandos reformatos esse compositam, eaque sola spe, post multas cunctationes & correctiones, ab episcopis quibusdam, dein etiam Romæ impetratas fuisse approbationes: multis vero R. Catholicis displicuisse, & a *Crassero* Jesuita in Articulo de Invocatione Sanctorum, aperte fuisse refutatam. Narrat, ut *Ludovicus Blancus*, professor Sedanensis, qui dogmata quædam Scholastica v. g. de libero arbitrio & de prædestinatione, tanti momenti ad schisma non esse, quam vulgo haberentur, scripserat, ab emissario illo Turenii tantatus fuerit, (Arnaldo etiam eo nomine laudatus) sed per-

specto

ſpecto præjudicio diſſertationem anno 1673 ediderit, qua ſatis oſtenderit, in illis, quæ cum cultu connexa ſunt, veluti circa invocationem Sanctorum, miſſam, purgatorium &c. cum Romana eccleſia temperamenta non admitti. Eſſe quidem ait Apologiſta inter Rom. Catholicos, quibus tertiarum partium nomen tribui invitus ferat Arnaldus; quos eccleſiæ ſuæ errorum pœniteat, talibusque probari librum Condomenſem, ſed abſque fructu; & Romæ probari improbariq; conſilia & libros ex mera utilitate politica, quod ſcatere ait ex cauſa Janſeniſtica. Hunc ipſum Pontificem, qui Condomenſi libro applauſerit, ferre & probare *Raymundi Capiſucchi Mag. Sac. Palat.* novum pro cultu Sanctorum librum, ultra omnes, ut fertur, limites exaggerato: probari & *Malleti* ſcriptum contra lectionem S. Scripturæ. Dura nunc fulmina in clerum Gallicanum vibrari, propter infallibilitatem & poteſtatem Papæ in temporalibus limitatam aut negatam, quam tamen problematicam fecerit Condomenſis, approbante Pontifice. *Articulo 7.* ſpeciatim agitur de libro *Craſſeti*, Jeſuitæ, quem licet Arnaldus, Jeſuitarum in univerſum hoſtis, deſpiciat, hujus tamen judicii nullum eſſe pondus, cum Craſſetus Provincialis ſui approbationem habeat, & faventem praxin, a nemine etiam condemnetur: adeo ut nec quidquam effecerint anonymus in Belgio, & epiſcopi *Tornacenſis* & *Caſtorienſis*, moderationem cultus Deiparæ poſcentes. *Art. 8.* refutantur, quæ pro pallianda Sanctorum invocatione ex *Curcellæo* objecerat Arnaldus, & autorem hunc reformatarum partium non eſſe, ſed *Socinianiſmo* infectum dicitur, neque tamen quidquam pro Arnaldo facere, quod ſcripſerit, non eundem eſſe Romanenſium cultum erga Sanctos, qui paganorum fuerit erga idola; nec valere ad excuſationem, quod Sancti ob Deum colantur, & preces noſtras ex divina revelatione percipiant, cum omnia iſta careant præcepto divino, imo contra id pugnent. *Articulo 9 Reflexio VI* ventilatur, de *Daillæo*, qui articulos fidei fundamentales retineri in Romana eccleſia ſcripſerat. Hoc enim non obſtante, ob aſſutos erroneos, corruptam & vitandam eſſe eccleſiam illam, neque aliam eſſe Daillæi mentem, quanquam ejus opiniones omnes tueri non poſſint reformati, quas cum *Camerone* aliisque *Salmurienſibus* communes habuerit. *Ad VII, VIII, IX Reflexiones Arnoldi* reſpondetur *Articulis 10, 11, 12, 13, 14*, tractaturq; prolixe de differentia *Pontificiæ* & *Lutheranæ* ſententiæ circa

transsubstantiationem, & præsentiam realem, & hæc tolerabilis habetur, improbatis quæ reformati quidam fervide in contrarium scripserunt. Omnem certe idololatricæ adorationis culpam a *Lutheranis* abstergit Apologista, laudatis *Martino Chemnitio*, & *Joh. Gerhardo*, quem inter doctissimos seculi nostri Theologos refert. Imo reformatos eodem modo Christum in S. cœna adorare dicit, quo Lutherani, genuflexione etiam in Anglia admissa: nihil enim, ne sic quidem, idololatrici fieri, nec ad elementa externa respici. Occasionem nactus ex hac materia & aliis, Arnaldum (*Meynerio* Jesuitæ assentiens) Deismi suspectum facit, & ex Philosophiæ suæ *Cartesianæ* principiis nullam præsentiam realem credentem, versatilem, denique & inconstantem. *Articulus 15* opponitur *Reflexioni X*, & disputatur de regimine ecclesiæ, quod jure divino aristocraticum, non monarchicum esse debere contendit Apologista, neque tamen ideo quæstionem de paritate episcoporum & presbyterorum in Anglia ventilatam, huc recte ab Arnaldo tractam esse; de hac enim salva fide disquiri posse, stante in utroque casu regimine aristocratico. *Articulo 16* contra *Reflexionem XI* dissseritur de potestate pontificis, quam Arnaldus ita efformare vult, ut reformatis non tam hispida & horribilis videatur; sed frustra, ut pluribus ostendit Anonymus, dum *Spanhemii* & *Blondelli* sententiam explicat, & ne consensu quidem ecclesiæ sive jure humano & ecclesiastico, talem potestatem pontifici tribui posse statuit, qualem sibi arrogat.

Has animadversiones *undecim* Arnaldus composuisse se professus est, cum liber *Præservativi* prodiret, editione autem ob impedimenta dilata, addidisse reliquas *quinque*. Itaque *Reflexione XII* falsum esse scribit, quod crudeles persecutiones contra reformatos in Gallia fiant; servari enim edictum *Nannetense*, nec ullum templum, quod eo nitatur, dirutum esse; sed *Articulo XIIX* summa hoc cum impudentia & contra conscientiam dici, regerit Apologista, & capita indicat, jam satis nota, in quibus contra edictum reformati graventur, prohibita præsertim libertate, quæ Romano-Catholicis, etiam clericis, per edictum conceditur ad amplectendam religionem Reformatam, sublatis tribunalibus semipartitis, & collegiis ac scholis, plerisque etiam academiis; tum dirutis tanto numero templis, ut in Pictonibus ex 60 vel 80 tantum quatuor, in Aquitania ex 123 non nisi

septem

septem supersint. Crudelitatis vero a *Marillaco* in Pictonibus exercitæ exempla testibus 25000 comprobari posse tradit. Summam etiam calumniam esse, quod reformati synodo anno 1659 habita cum Angliæ protectore Cromvvello fœdus inire voluerint. *Reflexione* XIII Arnaldus conditionem Rom. Catholicorum in Batavis considerandam exponit, quod contra pacta unionis Provinciarum anni 1579, exercitio publico & bonis ecclesiasticis careant. Hoc acriter improbatur eodem *articulo 18*, & pro classico ad seditionem habetur: nec quicquam enim juvare Rom. Catholicos allegatam unionem, quæ secutis temporibus & pactis in alium plane statum devenerit. *Reflexione* XIV edictum Regis de liberis reformatorum ab obstetricibus Rom. Catholicis baptizandis, defendit Arnaldus, & *Reflexione* XV conqueritur, quod Rom. Catholici in quadam Belgii provincia cogantur liberorum suorum baptismum differre, ad dies a pastoribus reformatis destinatos. Postremum hoc negat Apologista; ad illa vero multa regerit, & responsionem aliam uberiorem ab autore *Præservativi* contra baptismum a fœminis administrandum, & violentam obstetricum obtrusionem, sperandam indicat, & ita futurum esse ait, ut & *Reflexioni* XVI satisfiat, in qua Arnaldus vehementer expostulavit de apologia contra librum suum *(Renversement de la Morale des Calvinistes)* quo summæ impietatis reformatos accusavit, improbantibus quidem, ut dicitur, omnibus cordatis, etiam inter Rom. Catholicos, alioque scripto convitia reiteravit. Interim cum dicta *Reflexio* XVI serio provocet Reformatos, ut vel unam paginam Tractatus sui monstrent, in qua mala fide & per imposturam aliquid illis imputaverit, gratificaturus apologista viginti plus minus propositiones falsas & mendaces, ut ait, excerpsit, quibus calumniæ & cavillationis adversus reformatos reus peragi Arnaldus possit.

JOHANNIS Eisenhards/ *PHILOSOPH. & J.U.D. & in Academia Julia P.P. Institutionum Jurisprudentiæ doctrina generalis &c.*

Helmstadii 1683, apud Georg. Wolfg. Hammium in 4.

LEgitimæ scientiæ primis elementis juventam imbuturus Sacratissimus Princeps, cum in proœmio suarum Institutionum, tum in

duobus

duobus titulis libri I prioribus, παιδείαν quandam præmittit, generalia universæ Jurisprudentiæ Romanæ axiomata continentem. In illa vero tradenda citra dubium levi brachio & per transennam quasi ex hac ratione versatus est, quod juvenes eo tempore ad discendum juris studium e philosophorum scholis limatiori longe ingenio accederent, ac plerumque hodiernis moribus fieri solet, quibus plurimi, ne salutatis quidem activæ philosophiæ liminibus, in ipsa hujus divæ sacraria præpostero prorsus ausu irrumpere non erubescunt, non JCti, sed circumforanei clamatores olim ac omnino tales futuri, quales in oratione adversus Callimachum Isocrates depingit in Xenotimo quodam, qui & leges adulteraverit, & judicia corruperit, & magistratus vexaverit, malorum denique omnium causa fuerit. Hanc igitur introductionem in usum cupidæ legum juventutis majori lumine dignam ratus CL. Eisenhardus, vestigia Imperatoris κατὰ πόδα pressit, ac in proœmio omnia Jura, quæ in Germania actionibus civilibus normam præscribunt, recensuit, adeoque non modo historiam Νομοθεσίας Romanæ, quomodo ante, circa & post Justiniani tempora se illa habuerit, sed consuetudinum quoque Feudalium, Canonici item & Germanici Juris tam generalis quam specialis originem atque auctoritatem succincte delineavit. In sequentibus autem septem capitibus præcipue in eo totus est, ut ostendat, omnem validitatem negotiorum civilium, partim ex voluntate & facultate personarum agentium, partim ex forma & modo istis a Legislatore præscripto suspensam esse: hinc fine & primis Jurisprudentiæ præceptis pro instituti ratione expositis, de variis Jurium speciebus & interpretandi ratione agit; mox ad personarum æque ac rerum differentias descendit; tandemque de negotiorum civilium solennitatibus, forma & cautionibus, ut & defectu pariter ac effectu docet: hæcque omnia ex principiis Aristotelicis vere φιλοσόφως, ut nullo opere hæc generalia singulis causarum vel actionum civilium, si quæ emergant, figuris, non sine insigni profectuum in doctrina juris augmento, possint applicari. Accessit in calce index rerum memorabilium, in quo, præter ea, quæ ad generalem Jurisprudentiæ doctrinam pertinent, generaliores quoque differentiæ modorum acquirendi, conventionum, contractuum, titulorum seu causarum acquisitionis & traditionis declarantur.

TRA-

TRACTATUS DE PODAGRA & HYDROPE.

Per Tho. Sydenham, M. D.

Londini, apud Gualt. Kettilby, anno 1683 in 8.

VIx recusa Amstelodami anno superiore clarissimi hujus Medici opuscula fuerant, uno volumine comprehensa, cum novum hoc in Anglia opus ab eodem publicatum est. Bina vero hoc scriptum complectitur pathemata, si non diuturnitate aut lethalitate, certe medendi difficultate paria, i. e. in quibus non raro omne medici consilium atque auxilium cessat. Primo *Podagræ* (cujus nomine reliquas pariter Arthritidis species exprimit) historiam & affligendi rationem, tam regularem quamque in principio morbi experiuntur miseri, quam irregularem, quæ consummati magis morbi idea, & qualem non tantum diuturna praxi in multis aliis, sed in propriis articulis per triginta quatuor annos ipse observavit, tradit: illius vero causam antecedentem indigestiones per diætæ errores varios, inprimis circa victum, & in specie vini aliorumque liquorum spirituosorum potum, ac Venerem commissos pronunciat. Hinc cum in morbo hoc naturæ prærogativa sit, materiam suo modo exterminare & ad articulos deponere, per insensibilem transpirationem difflandam, sanguinis missionem æque ac catharsin & sudoriferorum usum, paradoxe satis damnat. Sanguinis eductionem equidem, quod cum indicatione illa pugnet, quam indigestio, a spirituum defectu ac depravatione orta, ut causa antecedens, sibi vendicat, quæque per hoc remedii genus potius augeatur: nisi juvenis forsan adhuc æger fuerit. Cathartica, sive sub paroxysmi invasione, sive declinatione, sive extra hunc, ideo suspecta reddit, quod materiam peccantem, ad extrema jamdum relegatam, ex his denuo ad massam sanguineam revocent, & quamvis aliquid cruditatum productarum ac causæ continentis educant, coctiones tamen haud roborent, spiritus debilitent, paroxysmum equidem præsentem abbrevient, sed ita ut pœnas inposterum pendat dirissimas æger ab ataxia, in quam illa humorum per purgans exagitatio naturam præcipitem egit. Denique sudoriferorum mala, non nisi summis cruciatibus, imo vitæ interdum periculo, expianda recenset, quamvis spontaneum & matutinum madorem aliquid levaminis adferre, & cujuslibet paroxysmi quasi crisin esse, concedat.

Aliam proin Methodum ſuppeditaturus Sydenham, duobus potiſſimum in hujus morbi curatione obviam iri debere, oſtendit, humorum ſc. indigeſtioni, ut cauſæ antecedenti, eorumque exæſtuationi, ut continenti: quæ tamen duæ cauſæ cum adeo differant, ut quæ huic proſint remedia, alteri obſint, hinc affectum hunc curatu ita difficilem exiſtere ait. Primo interim ſcopo ſatisfacere contendit per medicamenta digeſtiva acriora & amaricantia, eaque compoſita magis, quam ſimplicia, v.g. Electuaria, quorum duo tradit exemplaria ſibi frequentiora, inter ſimplicia vero cortici Peruviano primas tradit. Atque hæc quidem ſimiliaque ſanguinis digeſtiva ſeu ſanguinem corroborantia in omnibus affectibus chronicis commendat, hac occaſione de morborum acutorum & chronicorum diſcrimine agens, hosque poſteriores omnes ab humorum indigeſtione, tanquam communi ſcaturigine, derivans. In podagra tamen ſimiliter ac in illis, diuturnum atque aſſiduum maxime illorum uſum præcipit, pro habitualibus ejusmodi malis eradicandis neceſſarium, convenientiorem tamen in paroxyſmorum intervallis, quam ſub illorum exacerbationibus. His adæquatum & ſtrictius annectit ſex rerum non naturalium regimen; ubi inter alia γαλακτοποσίαν, niſi quis per omnem vitam in ea ſe perſtiturum confidat, temporarium & breve tantum auxilium pronunciat, nihilominus fugacis illius emolumenti rationes explicans. Vinum de facto officere, uti experimentis confirmatiſſimum exiſtat, ita ex adverſo liquores nimis refrigerantes minus tuto, cereviſiam vero tenuiorem ſimiliave mediocris naturæ potulenta, v.g. decoctum ex ſarſaparilla, ſaſſafras, China & liquiritia, cum maximo ægrorum emolumento in uſum vocari aſſerit. Hyberno tempore maturius lectum petere & ſomnum capere jubet; cæteris vero omnibus, quæ humorum indigeſtiones impediant, ſanguinique & partibus ſolidis robur concilient, exercitia corporis moderata quotidiana facile palmam præripere docet, & inter hæc equitationem ac frequentem in curru vectionem. Quæ cuncta tamen ita commendat, ut quamvis, ſi religioſe obſerventur, ab enormioribus morbi inſultibus podagræ obnoxios præſervare queant, nihilominus vix efficiant, quin poſt quædam intervalla, maxime circa hyemis finem, podagra quandoque illi tententur. In paroxyſmo interim nihil plane tentandum monet, cum quo plus dolores leniantur, tanto magis humorum

morum coctio sufflaminetur, id est, causa antecedens augeatur; præter diætam tenuem, a carnibus abstinentiam, &c, quantum dolores concedunt, corporis exercitationem, aut per aliquot dies in lecto quietem. Denique symptomatum Podagræ illorum, a quibus in paroxysmo de vita periclitatur æger, curam subnectit, topica cuncta damnat, ac Specificorum, tam antiarthriticorum, quam aliorum morborum, virtutes dubias reddit.

Dimissa sic Podagra *Hydropem* contemplatur; hujusque subjectum, signa, symptomata, causas & therapiam exponit. Quod dum agit, fœminas morbo huic magis obnoxias asserit viris, & quidem propter testiculorum saburram seu obstructionem, quamvis in his duas insuper tumorum abdominis species hydropem non raro mentiri, concedat. Foveas a digitorum impressione in suris relictas haud adæquatum hydropis signum credit, nisi dyspnœa simul juncta fuerit, utpote quæ, ut & urinæ paucitas, sitisque intensior, morbi illius solenniora symptomata existunt, accedente demum indies pro rata, qua æger in partibus hydropicis mole augetur, in reliquis marcore. Causam hujus morbi in genere sanguinis debilitatem pronunciat, qualem vel sanguinis excretiones atque eductiones nimiæ, vel morbus diuturnus, vel liquorum spirituosorum ingurgitatio inducant: ita tamen ut in fœminis modo indigitata insimul causa concurrat. Indicationum curativarum duos format scopos, nimirum ut causa continens, seu aqua extravasata, educatur, & ut sanguini robur pristinum restituatur. Illud per purgantia præprimis faciendum, eaque fortiora potius, sc. Elaterium & crocum metallorum, item decoct. corticis inter. sambuci, quam leniora; cum hæc utplurimum plus damni, quam levaminis adferant: quamvis certas quoque ascitis species excipiat, quibus catharsis nihil prosit, & ubi omnis curationis cardo in sanguine & visceribus roborandis vertatur. Nihilominus quosdam quoque casus determinat, ubi aquarum eductio solis potius diureticis committenda foret, præprimis quæ ex salibus lixivialibus, v. g. genistæ, parata. Sicut vero aquis eductis non nisi ad dimidiam curationis partem perventum sit, ita sanguinis etiam debilitati, tanquam primæ morbi origini, medicamentorum calefacientium & corroborantium, seu splanchnicorum usu, pro novo aquarum proventu præcavendo, occurrendum esse monet, hac occasione vini aliorumve liquo-

Aliam proin Methodum suppeditaturus Sydenham, duobus potissimum in hujus morbi curatione obviam iri debere, ostendit, humorum sc. indigestioni, ut causæ antecedenti, eorumque exæstuationi, ut continenti: quæ tamen duæ causæ cum adeo differant, ut quæ huic prosint remedia, alteri obsint, hinc affectum hunc curatu ita difficilem existere ait. Primo interim scopo satisfacere contendit per medicamenta digestiva acriora & amaricantia, eaque composita magis, quam simplicia, v.g. Electuaria, quorum duo tradit exemplaria sibi frequentiora, inter simplicia vero cortici Peruviano primas tradit. Atque hæc quidem similiaque sanguinis digestiva seu sanguinem corroborantia in omnibus affectibus chronicis commendat, hac occasione de morborum acutorum & chronicorum discrimine agens, hosque posteriores omnes ab humorum indigestione, tanquam communi scaturigine, derivans. In podagra tamen similiter ac in illis, diuturnum atque assiduum maxime illorum usum præcipit, pro habitualibus ejusmodi malis eradicandis necessarium, convenientiorem tamen in paroxysmorum intervallis, quam sub illorum exacerbationibus. His adæquatum & strictius annectit sex rerum non naturalium regimen; ubi inter alia γαλακτοποσίαν, nisi quis per omnem vitam in ea se perstiturum confidat, temporarium & breve tantum auxilium pronunciat, nihilominus fugacis illius emolumenti rationes explicans. Vinum de facto officere, uti experimentis confirmatissimum existat, ita ex adverso liquores nimis refrigerantes minus tuto, cerevisiam vero tenuiorem similiave mediocris naturæ potulenta, v.g. decoctum ex sarsaparilla, sassafras, China & liquiritia, cum maximo ægrorum emolumento in usum vocari asserit. Hyberno tempore maturius lectum petere & somnum capere jubet; cæteris vero omnibus, quæ humorum indigestiones impediant, sanguinique & partibus solidis robur concilient, exercitia corporis moderata quotidiana facile palmam præripere docet, & inter hæc equitationem ac frequentem in curru vectionem. Quæ cuncta tamen ita commendat, ut quamvis, si religiose observentur, ab enormioribus morbi insultibus podagræ obnoxios præservare queant, nihilominus vix efficiant, quin post quædam intervalla, maxime circa hyemis finem, podagra quandoque illi tententur. In paroxysmo interim nihil plane tentandum monet, cum quo plus dolores leniantur, tanto magis humorum

morum coctio sufflaminetur, id est, causa antecedens augeatur; præter diætam tenuem, a carnibus abstinentiam, &, quantum dolores concedunt, corporis exercitationem, aut per aliquot dies in lecto quietem. Denique symptomatum Podagræ illorum, a quibus in paroxysmo de vita periclitatur æger, curam subnectit, topica cuncta damnat, ac Specificorum, tam antiarthriticorum, quam aliorum morborum, virtutes dubias reddit.

Dimissa sic Podagra *Hydropem* contemplatur; hujusque subjectum, signa, symptomata, causas & therapiam exponit. Quod dum agit, fœminas morbo huic magis obnoxias asserit viris, & quidem propter testiculorum saburram seu obstructionem, quamvis in his duas insuper tumorum abdominis species hydropem non raro mentiri, concedat. Foveas a digitorum impressione in suris relictas haud adæquatum hydropis signum credit, nisi dyspnœa simul juncta fuerit, utpote quæ, ut & urinæ paucitas, sitisque intensior, morbi illius solenniora symptomata existunt, accedente demum indies pro rata, qua æger in partibus hydropicis mole augetur, in reliquis marcore. Causam hujus morbi in genere sanguinis debilitatem pronunciat, qualem vel sanguinis excretiones atque eductiones nimiæ, vel morbus diuturnus, vel liquorum spirituosorum ingurgitatio inducant: ita tamen ut in fœminis modo indigitata insimul causa concurrat. Indicationum curativarum duos format scopos, nimirum ut causa continens, seu aqua extravasata, educatur, & ut sanguini robur pristinum restituatur. Illud per purgantia præprimis faciendum, eaque fortiora potius, sc. Elaterium & crocum metallorum, item decoct. corticis inter. sambuci, quam leniora; cum hæc utplurimum plus damni, quam levaminis adferant: quamvis certas quoque ascitis species excipiat, quibus catharsis nihil prosit, & ubi omnis curationis cardo in sanguine & visceribus roborandis vertatur. Nihilominus quosdam quoque casus determinat, ubi aquarum eductio solis potius diureticis committenda foret, præprimis quæ ex salibus lixivialibus, v. g. genistæ, parata. Sicut vero aquis eductis non nisi ad dimidiam curationis partem perventum sit, ita sanguinis etiam debilitati, tanquam primæ morbi origini, medicamentorum calefacientium & corroborantium, seu splanchnicorum usu, pro novo aquarum proventu præcavendo, occurrendum esse monet, hac occasione vini aliorumve liquo-

rum generosiorum potum ordinarium valde extollens, spirituum vero destillatorum vim suspectam reddens. Hinc vina & cerevisias medicatas ex antiscorbuticis, absinthio, centaurio, & genista confectas, electuarium digestivum antipodagricum, quod pag. 54 descripserat, & in principio morbi chalybem atque allium, commendat: imo hæc sola cum diureticis lixivialibus, sine emeticis & catharcticis, tunc eundem pellere docet. Præterea non omnem hydropem æque sanabilem esse ostendit, purgantia externa cum vesicatoriis, tibiis adplicatis, damnat, una cum paracentesi & acupuncturis. Denique dum occasione ejusmodi externorum remediorum in curationem Podagræ per Moxam (quam muscum quendam Indicum pronunciat) inquirit, inustiones in morbis articularibus antiquioris ævi per Hippocratis præprimis effata comprobat, & ustulationem hanc a veterum ustionibus vix differre, & aliquid equidem pro doloris mitigatione beneficii, brevioris tamen atque fugacis admodum, polliceri ostendit.

ΧΟΛΗΛΟΓΙΑ, *SIVE THEMATA PARAdoxa de Bile sana & ægra: illa sanitatis, hac morborum causa &c. Authore Joh. Georgio Greulichio, M. Doctore ejusque Practico Moguntiæ.*

Francofurti, apud Herm. a Sande 1682 in 8.

QUi Scriptor anno 1681 *Hydropis curandi verum Methodum* (id est, non tam per evacuantia, quam deobstruentia) una cum *Dissertatione de Bile*, fœcunda morborum parente, hujusque productis nonnullis morbosis ediderat; præsenti tractatu prolixiorem de Bilis natura, officiis atque pathematis, tanquam causarum morbificarum magna parte, exponit theoriam, in capita duo digestam, quorum altero de fluido illo secundum naturam se habente, ejusque actionibus, altero de hujus statu præternaturali, & passionibus agit. Primo nimirũ Bilem instrumentum plurium evacuationum, sc. intestinalis, diureseos, narium hæmorrhagiæ, mensium, ac diaphoreseos, asserit; eam imaginationi famulari, per terroris iræque effectus evincit; eandem Archæi valetudinem curantis organum, humorum reliquorum condimentum, ac totius corporis balsamum pronunciat; imo felli cum spermte atque organis genitalibus non leve intercedere commercium, illamque

Iamque alios forsan adhuc in natura usus habere, isti *Helmontii*, *Fel est viscus præpotens in natura , liquoris primigenii apprime vitale & summe necessarium*, innixus suspicatur. In altera parte Bilis in Epate secretionem læsam, scabiem producere; ejus congestionem nimiam partim propter organorum dispositionem, partim luxum atque otium, contingere; ex hac vero & illius corruptione hæmorrhoides, dysenteriam, icterum, dyspnœam, palpitationem cordis, convulsiones, epilepsiam, apoplexiam, melancholiam, uno verbo totam morborum phalangem, per aliorum æque Scriptorum classicorum & Medicorum, ac proprias observationes educere conatur. Hinc modos, quibus bili in obeundis suis muniis velut compedes injiciantur, recenset; contingere nimirum hoc per tartari & fœculentiarum terreatum ac salium peregrinorum, unde scorbutus, admisceIam; si in diuresi ac diaphoresi obstacula inveniat, ab alimentis & medicamentis acrioribus ac volatilioribus, item venenis, præter modum alteretur. Tandem eandem Bilem in morbis epidemicis, adeoque peste etiam ipsa, affici dum asserit, multa hujus similiumque malignorum morborum phænomena exponit.

EPISTOLA ASTRONOMI CLARISSIMI Dn. Edmundi Halleji,

Theoriam motus Satellitis Saturnii corrigens.

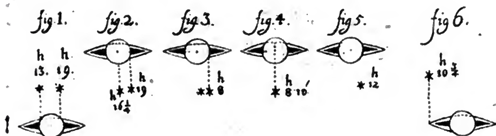
Exhibita in Philosophicis Transactionibus Anglicanis mense Martio superioris anni, n. 145.

Domine,

MItto Tibi astronomicam relationem de remotissimo omnium Planetarum nostri Vorticis , qui minimi est inter ipsos momenti. Satellitem Saturni intelligo, anno 1655 detectum a Dn. Christiano Hugenio de Zulichem, qui in accurato Tractatu sui Systematis Saturnii a pagina 25 ad 34 Theoriam motus ipsius nobis exhibet, qualem per brevia temporum spatia, quæ inter observationes intercesserunt, colligere licuit. Post eum nemo, quod sciam, Theoriam illam corrigere, aut perfectiorem reddere laboravit.

Ultimæ conjunctiones Jovis & Saturni cum mihi occasionem utrumque Planetam frequentius per Telescopium , quod 24 pedes

longum,&pro ea longitudine satis bonum possideo,considerandi suppeditassent, haud difficulter Saturni Comitem etiam observavi,inventoque ipso in statu sat conveniente ad determinandum ejus locum, animadverti numeros Hugenii parum accuratos esse, & intra viginti annos quindecim fere gradibus justo majores. Id me movit, ut diligentius in ejus periodum inquirere constituerim, quod nunc faciam, postquam sufficientem numerum observationum collegi, e quibus sequentes sunt insigniores.

A.1682,Novembr.13, H.13.00' p.m. Satelles ad latus Saturni septentrionale erat,& perpendiculum ab ipso ad transversam diametrum annuli (Saturnii) demissum in medium spatii tenebricosi ansularum incidebat. Eadem nocte H.19.00' finita conjunctione, perpendiculum exacte occidentalem globi Saturnii partem contingebat, uti ostendit figura 1. Septentrionalis latitudo & motus retrogradus, probabant Satellitem esse in Perigæo.

Vicissim Novembris die 21, H.16.15' Satelles ad latus meridionale Saturni apparebat, perpendicularis ad lineam ansularum ducta, in medium spatii obscuri ansæ occidentalis cadebat, sed eadem nocte H.19.00'. in centrum Saturni exacte ferebatur; Distantia minor erat diametro annuli (figura 2), & inde constabat satellitem esse in Apogæo.

Iterum in Apogæo eum observabam 24 die Januarii 1683, H. 8. 00' p.m. Perpendiculum ad ansas demissum partem Saturni occidentalem contingebat; hora vero nona 30' p.m. idem perpendiculum intra globum cadebat proxime ad centrum. Distantia a linea ansarum versus meridiem æquabat fere diametrum annuli, (figura 3)

Tandem

Tandem Februarii die 9, 1683, H. 8. 10′ p.m. denuo erat Satelles in Apogæo, nec poteram ullo modo discernere, ad quam potissimum plagam inclinaret, nec utrum transversa diameter annuli, an distantia Satellitis major esset, (Figura 4) ut hinc ipsum hoc tempore ἀπογαιώτατον fuisse colligam.

Duas observationes Dn. Hugenii, quas cum meis comparem, reliquis accuratiores seligo. Earum prima facta fuit Hagæ Comitis anno 1659 die 14 Mart. st.n. H. 12. 00′ quo tempore Satelles infra Saturnum distantia unius diametri annuli constitit. Processerat vero tunc versus occidentem adeo, ut concluderet Hugenius, 4 fere horis ante, quod est H. 7. 40′ Londini, fuisse Satellitem in Perigæo. (Fig. 5)

Rursus 22 Martii 1659, H. 10. 45′ Satelles integra diametro distabat a linea ansarum, & perpendicularis ad eam ducta fere extremitati ansarum orientalium insistebat. (Fig. 6)

Optarem equidem esse nobis intermedias quasdam observationes, sed quoniam nullas extare novi, ideoque ad inquirendam periodum progredior. Ex observatione mea prima constat, Satellitem in Perigæo fuisse 1682 Novembr. 13. H. 17. 00′ circiter, quo tempore Saturnus Sign. 3. 21.° 39′ a prima stella arietis in Ecliptica aberat, sed Terra ad Æquatorem Saturni reducta, & Satelles distabant Sign. 9. 23°. 46′ a pr. * ♈. Die 4 Martii 1659 H. 7. 40′, Saturni locus in Ecliptica erat Sign. 6. 0°. 41′; Terra autem reducta, & consequenter Satelles Sign. 11. 28°. 18′. a pr. * ♈. Intervallum temporis est 8655 dierum, 9 horarum cum 20′, quo Satelles certum numerum revolutionum ad stellas fixas perfecit, & præterea Sign. 9. 25°. 28′ quod est 295 gradus cum 28 minutis, cujus complementum ad Circulum 64°. 32′ dat duos dies, H. 20. 36′ motus Satellitis, juxta mentem Hugenii. Ut adeo 8658 dies, H. 5. 56′, sive 12467876 minuta constituant tempus numeri cujusdam integrarum Revolutionum. Jam si dividatur hoc intervallum per 15 dies, 22 horas, 39 minuta, sive per 22959 minuta, (quæ est Hugenii periodus,) quotiens 543 patefacit numerum Revolutionum; atque iterum dividendo illa 12467876 minuta per 543, verum tempus motus Satellitis elicitur esse 22961 $\frac{1}{10}$ minutorum, sive 15 dierum, H. 22. 41′. 6″. Hinc motus diurnus 22°. 34′. 38″. 18‴ erit, & annuus præter 22 Revolutiones, Sign. 10. 20°. 43′. Confectis pro hac periodo tabulis inveni quod in observa-

ſervatione Apogæi ab Hugenio facta, Satelles tribus gradibus fuerit celerior, quam erat juxta meum calculum, & quod in tribus meis obſervationibus reliquis, in quibus ſimiliter in ſuperiori parte videbatur, fere 2 gradibus cum dimidio tardius proceſſerit, quam ſecundum calculum Hugenii. Jam vero clarum eſt, has differentias oriri ab aliqua Eccentricitate orbis, qui ſatellitem circumfert, & Apocronion, (ut ita dicere liceat,) menſe Martio 1659 in orientali ſemicirculo fuiſſe, menſe vero Novembri 1682 in occidentali. Supponendo autem Apocronion fixum, oportet illud eſſe intra Sign. 9. 23°. 46′, & Sign. 11. 28°. 18′ a prim. * ♈, quoniam iſta eſt pars communis inter duos ſemicirculos. Et quoniam differentia in obſervatione Hugenii major eſt, quam in mea, hinc colligo, lineam Apſidum ſive Apocronion propius abeſſe a Sign. 9. 23°. 46′, quam a Sign. 11. 28°. 18′. Quapropter aſſumam Sign. 10. 22°. 00′ a prima * ♈ (qui etiam locus eſt Saturni Æquinoctialis) & maximam æquationem ſtatuam $2\frac{1}{2}$ graduum. Ratione hujus inæqualitatis medius Satellitis motus invenietur fere 2°. 45′ tardior in $23\frac{1}{2}$ annis, ſive quovis anno 7. min. unde annuum motum definio Sign. 10. 20°. 36′ ultra 22 Revolutiones, & Epocham correctam pro meridie ultimæ diei Decembris 1682 ad meridianum Londinenſem, Sign. 9. 10°. 15′ a prima * ♈. E quibus Elementis Tabulam confeci ſequente pagina exhibendam.

Lineam Apſidum ſuppono fixam; neque enim ſuppetunt argumenta ex obſervationibus pro contraria parte: quamvis probabile ſit, ſicuti Apogæon Lunæ circa terram movetur ſingulis fere novem annis, ita Satellitis Apocronium ferri circa Saturnum, ſed periodo longe majori, quam poterunt futuræ obſervationes definire.

Diſtantia Satellitis a centro Saturni videtur quatuor diametrorum annuli, vel novem globi ſive diſci eſſe. Planum, in quo movetur, parum vel nihil a plano annuli differt, h.e. orbem Saturni Sign. 4. 22° & Sign. 10. 22° a prima * ♈ interſecat angulo 23 graduum & dimidii, ita ut proxime ſit parallelum Æquatori Terræ. Quapropter latitudo ſemicirculi Apogæi, a Signo 4. 22° ad Signum 10. 22° longitudinis Saturni, erit ſeptentrionalis, reliqui ſemicirculi auſtralis: & contra in altero dimidio longitudinis Saturni, videlicet a Signo 10. 22° ad ſignum 4. 22° ejus diſtantiæ a prima * ♈. Sequitur, ut ope harum Tabularum doceamus invenire locum Satellitis ad quodvis tempus datum.

Ini-

[*Tabula Motus Medii Satellitis Saturnii, ab Hugenio inventi, a prima * ♈*]

Ann. Christ. Curr.	Epocha. s. o. '	Annis	Mot. Med. s. o. '	Diebus	Mot. Med. s. o. '	H. M.	Mot. Med. o. ' / ' ''	M.	Mot. Med. ' ''
1641	8. 29. 17	1	10. 20. 36	1	0. 22. 35	1	0. 56	31	29. 10
1661	10. 14. 10	2	9. 11. 12	2	1. 15. 9	2	1. 53	32	30 6
1681	11. 29. 3	3	8. 1 48	3	2. 7. 44	3	2 49	33	31. 3
1682	10. 19. 39	4	7. 14. 59	4	3. 0. 18	4	3. 46	34	31. 59
1683	9. 10. 15	5	6. 5. 35	5	3. 22. 53	5	4. 42	35	32. 55
1684	8. 00. 51	6	4. 26. 11	6	4. 15. 28	6	5. 39	36	33. 52
1685	7. 14. 2	7	3. 16. 47	7	5. 8. 2	7	6. 35	37	34. 48
Mens.	Mot. Med.	8	2. 26. 57	8	6. 0. 37	8	7. 32	38	35. 45
Ann.		9	1. 20. 23	9	6. 23. 12	9	8. 28	39	36. 41
Com.	s. o '	10	0. 11. 9	10	7. 15. 46	10	9. 24	40	37. 38
Jan.	0. 0. 0	11	11. 1. 45	11	8. 8. 21	11	10. 21	41	38. 34
Feb.	11. 9 53	12	10. 14. 56	12	9. 0. 55	12	11. 17	42	39. 31
Mart.	8. 12. 2	13	9. 5. 32	13	9. 23. 30	13	12. 14	43	40. 27
April.	7. 21. 56	14	7. 26. 8	14	10. 16. 5	14	13. 10	44	41. 24
Maji	6. 9. 14	15	6. 16. 44	15	11. 8. 39	15	14. 7	45	42. 20
Junii	5. 19. 7	16	5. 29. 54	16	0. 1. 14	16	15. 3	46	43. 17
Jul	4. 6. 26	17	4. 20. 30	17	0. 23. 48	17	16. 0	47	44. 13
Aug.	3. 16. 19	18	3. 11. 6	18	1. 16. 23	18	16. 56	48	45. 10
Sept.	2. 26. 12	19	2. 1. 42	19	2. 8. 58	19	17. 52	49	46. 6
Octob.	1. 13. 31	20	1. 14. 53	20	3. 1. 32	20	18. 49	50	47. 3
Novem.	0. 23. 24			21	3. 24. 7	21	19. 45	51	47. 59
Decem.	11. 10. 43			22	4. 16. 42	22	20. 42	52	48. 56
				23	5. 9. 16	23	21. 38	53	49. 52
				24	6. 1. 51	24	22. 35	54	50. 49
				25	6. 24. 25	25	23. 31	55	51. 45
				26	7. 17. 00	26	24. 27	56	52. 42
				27	8. 9. 35	27	25. 24	57	53. 38
				28	9. 2. 9	28	26. 20	58	54. 35
				29	9. 24. 44	29	27. 17	59	55. 31
				0	10. 17. 18	30	28. 13	60	56. 27
				31	11. 9. 53				
				32	0. 2. 28				

In Anno Bissextili post Februarium adde unum diem, motumque ei competentem.

Initio habenda est vera longitudo Saturni a Terra, & numerata a prima * ♈ (vel potius locus Terræ e Saturno visæ, una cum ejus latitudine ab orbe Saturni, quam tamen, utpote nunquam ad $\frac{1}{3}$ gradus adscendentem negligimus;) inde subtrahi debent Sign. 10. 22°, & remanebit distantia Saturni a puncto æquinoctiali; cum hac distantia, tanquam cum longitudine Solis, accipiatur Recta adscensio respondens, & declinatio, ($23\frac{1}{2}$ gradus dant obliquitatem utrique communem,) rectæque adscensioni addantur Sign. 10. 22°, unde summa prodibit, quæ patefaciet Longitudinem Apogæi Satellitis. Tum dicito: Ut radius ad sinum declinationis, sic 8 ad maximam latitudinem in Apogæo aut Perigæo, in partibus semidiametri ipsius annuli.

Postea collige medium motum Satellitis, & ab eo subtrahe Sign. 10. 22°; quod remanet, est anomalia media, cui in tabb. primariæ æquationis Lunæ quære æquationem respondentem; ejus dimidium additum vel demtum medio motui, pro tabularum titulo, dat verum motum Satellitis, a quo subtrahendum est Apogæon, & si quod remanet sex signa excedit, Satelles erit occidentalis; sin residuum ad sex signa non adscendit, Satelles erit orientalis. Atque ut Radius ad sinum residui, sic 8 ad semidiametrum annuli, vel 18 ad semidiametrum globi; ita ut satelles sit versus orientem vel occidentem respectu centri Saturni, juxta præcepta, quæ antea dedimus. Tandem ut Radius ad sinum complementi residui, sic maxima latitudo a linea ansarum ad latitudinem quæsitam. Nota hic, me studio neglexisse inæqualitatem distantiæ, quæ ab Eccentricitate provenit, quoniam ipsa adeo est exigua, ut nullo modo possit observari.

Ad tollendas denique omnes difficultates, quæ illis, qui parum in hac numerandi ratione se exercuerunt, suboriri possunt, duo exempla subjicio, ut præcepta mea, sicubi obscura sunt, illustrentur.

Anno 1657, Maji d. 19 st. n. Hugenius observavit Satellitem Saturno proximum ad latus occidentale, & parum a linea ansarum distantem; credo id fuisse fere hora 10 p.m. Anno 1658 Mart. 11, H. 10 st. n. iterum observavit eundem Satellitem, ac de ipso ita scripsit: *difficile conspiciebatur, quippe propinquus admodum Saturno, Orientem spectabat, eratque Ansarum linea aliquanto inferior & sub Saturno quasi transiturus.* Jam hæc duo tempora modo præscripto calculemus.

1657

1657. *Maji* 9. H. 9. 40′ *Londini.*

	s.	°	′
Saturni Locus.	♏.	28°.	57
♄. *a pr.* * ♈.	5.	0.	32
Æquinoct. subtr.	10.	22.	00
♄. *ab Æquinoct.*	6.	8.	32
Ascensio recta.	6.	7.	50
Apogæon.	4.	29.	50
Declin. Austr.		3.	23

	Med. Mot. Satell.		
	s.	°	′
1641.	8.	29.	17
16.	5.	29.	54
Maji.	6.	9.	14
9 D.	6.	23.	12
Hor. 9. 40′		9.	5
Long. Med. Satel.	4.	10.	42
Apocron.	10.	22.	00
Anomalia	5.	18.	42
Æquatio subtr.			31
Long. Ver. Satell.	4.	10.	11
Apogæon	4.	29.	50
Residuum	11.	10.	21
h. e. ante Apogæum		19.	39

ergo $2\frac{7}{10}$ semid. annuli ad occasum & $\frac{9}{19}$ ad boream.

1658. *Martii* 1, H. 10.

	s.	°	′
Saturni Locus.	♎	16°.	25′
♄ *a pr.* * ♈.	5.	17.	59.
Æquinoctium	10.	22.	00
♄ *ab Æquin.*	6.	25.	59
Ascens. Recta	6.	24.	5.
Apogæon.	5.	16.	5
Declin. Aust.		10.	4.

	Med. Mot. Satell		
	s.	°	′
1641.	8.	29.	17
17.	4.	20.	$30\frac{1}{2}$
Martii.	8.	12.	$2\frac{1}{2}$
1 D.	0.	22.	$34\frac{1}{2}$
Hor. 10.		9.	$24\frac{1}{2}$
Long. Med. Sat.	11.	3.	49
Apocron.	10.	22.	00
Anomalia	0.	11.	49
Æquatio subt.		0.	30
Long. Ver. Sat.	11.	3.	19
Apogæon	5.	16.	5
Residuum	5.	17.	14
h. e. ante Perigæum		12.	46

hinc provenit $1\frac{77}{100}$ semid. ann. ad ortum, & $1\frac{36}{100}$ ad austrum sive infra.

Per omnia exacte cum descriptione & figura Dn. Hugenii convenit.

Voco hic planum orbis Satellitis, quod hactenus habeo pro eodem cum plano annuli, Saturni Æquinoctialem. Non quod ulla observatio probare potuerit, axem hujus globi ad rectos angulos ipsi esse,

 sed

ſed quia viſum fuit Dn. Hugenio ipſum ita appellare, & ſimiliter, quoniam proxime parallelum eſt noſtri globi æquinoctiali. Interim ut quod ſentio dicam, credo, axem eſſe haud parum inclinatum ad planum annuli. Nam ſicuti Reflexio luminis ſolaris ab annulo plurimum juvat illud Hemiſphærium Saturni, quod illuminatam ejus partem reſpicit; ſic alteri Hemiſphærio maxime officit umbra annuli; atque id per aliquot menſes; imo in nonnullis parallelis per aliquot annos continuam noctem per interceptionem radiorum ſolarium efficit, quæ eſt conſequentia demonſtrative deducta a poſitu annuli in plano æquatoris Saturni. Jam hoc incommodum aliqua ratione tolletur per obliquam poſitionem axis. Sic enim dum Paralleli Latitudinis interſecant annuli planum, multi ex ipſis, & non raro omnes, per aliquod tempus in quavis revolutione diurna globi ab hac eclipſi ſe defendent, quæ alias poſſet Saturni globum inhabitabilem reddere. Hanc interim meram conjecturam eſſe lubenter agnoſco.

Reliquos duos Saturni Satellites, detectos a Dn. Caſſini Pariſiis An. 1672 & 1673, fateor me hactenus non potuiſſe obſervare. Intellexi ipſos evaneſcere per $\frac{2}{3}$ revolutionis Saturni, & tunc ſolum videri, quum anſæ ſunt exiguæ, quoniam ſupponitur lumen ab anſis veniens, ſi fuerit clarius, hos ſatellites poſſe abſcondere. Anno 1685, quando anſæ prorſus evaneſcent, commodum tempus erit, eos inquirendi, ut ita ipſorum motus regulis includantur, & ſciatur, ubi inveniri poſſint, cujus notitiæ defectu impræſentiarum fortaſſe inveſtigari nequeunt.

TRAITE DES MALADIES DES FEMmes groſſes, & de celles qui ſont accouchées, per François Mauriceau.

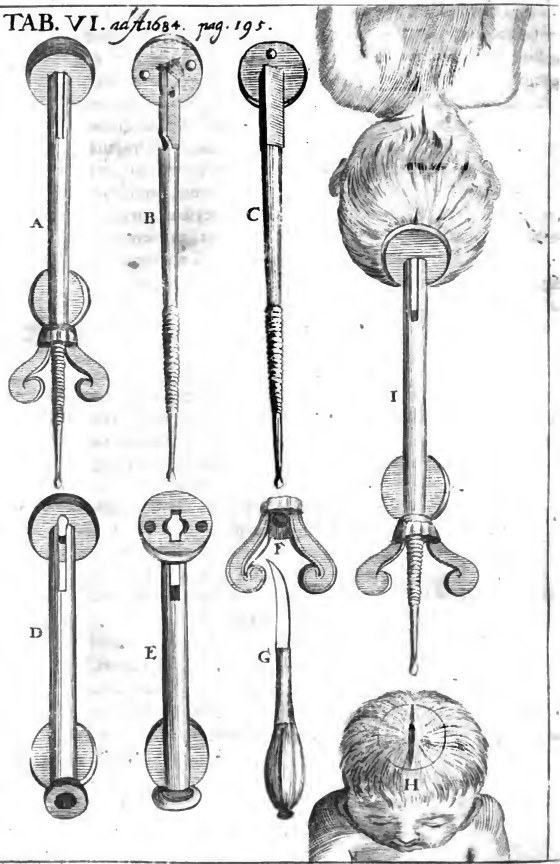
h. e.

Tractatus de Morbis prægnantium & puerperarum. Auctore Franciſco Moricello.

Pariſiis, 1681 in 4.

Diu eſt, quod chirurgus hic Pariſienſis utiliſſimam obſtetricandi artem, eadem qua eam exercet, i. e. ſumma dexteritate in præſenti Tractatu tradidit. Prima enim ejus editio jam anno 1668 prodiit, quam a. 1675 ſecuta eſt altera; eoque cum applauſu exceptus hic liber

TAB. VI. ad fl. 1684. pag. 195.
A
B
C
D
E
F
G
H
I

liber est, ut dignus Anglis pariter ac Germanis visus fuerit, quem e Gallico idiomate in linguas vernaculas traducerent. Ast editiones priores tertia, quam hic damus, multum antecellit, utpote novo multarum rerum memorabilium auctario locupletata ac exornata. Etenim ne observationes plurimas egregias hinc inde interspersas, quæ in antegressis editionibus non leguntur, attingamus, neque tribus capitibus integris, quæ crurum puerperarum inflationem, passionem hystericam, & fluorem muliebrem explicant, ac libro tertio nunc inserta sunt, recensendis immoremur: unicum nobis sufficiat indigitasse instrumentum, quod a se pro fœtu mortuo, cujus caput in vagina uteri hæret, educendo inventum, ac *Tire-teste*, quasi capitis-traham, seu instrumentum protrahendo capiti inserviens appellatum, novissime Auctor cap. 32, l. 2 delineavit, rationibus additis haud levibus, cur illud uncis, qui alias his in angustiis ordinarie adhiberi solent, præferri mereatur. Nos operæ visi nobis sumus facturi pretium, si auctoris verba, quibus modum instrumentum illud applicandi, figurasque adjectas declarat, Latine reddita, benevoli lectoris conspectui sisteremus.

A Instrumentum exhibet, *Tire-teste* auctori dictum, omnibus suis partibus instructum. TAB. VI.

B Corpus instrumenti sine cannula sua (lit. D) & vertebra (lit. F) in cujus extremitate lamina est figuræ orbicularis, eademque, ut tanto facilius capiti infantis mortui intromitti possit, mobilis. Ab utroque etiam illius lamellæ latere parva quædam eminentia est, in morem adamantis acuminata; quarum una respondere debet exiguæ cuidam cavitati, in plana instrumenti parte expressæ, ut in ipsa excipi possit, quoties lamella mobilis demissa planæ superficiei imponitur, seu planæ isti parti parallelo situ incumbit.

C adhuc sistit idem corpus ejusdem hujus instrumenti, cujus lamina sita est eo, quo decet, modo, dum in caput infantis introducitur, quo facto postmodum hæc lamina pristino situi restitui debet, prout in figura præcedenti per literam B notata exhibita fuit.

D Cannula, in quam immitti truncus instrumenti debet, usque dum lamina, quæ ad extremitatem cannulæ hujus est, proxima sit alteri, quæ extremitati instrumenti insistit, ut hoc pacto exacte capillata cutis & ossa cranii, quæ inter utramque laminam interjacent, prout e figura (lit. I) apparet, comprimantur. Hæc cannula fissuram a-

 liquam

liquam prope laminam obtinet eo fine factam, ut in ipsa recipiatur plana instrumenti pars, & parvam alam ab utroque latere alterius extremitatis oppositæ, ut hac ratione firma permaneat, nec movere se possit, dum vertebra instrumenti clauditur, quæ litera F notata est.

E Eadem cannula alio modo visui se offerens, ut duas parvulas cavitates ostendat, quæ in lamella sunt, ad latera majoris foraminis. Eæ serviunt recipiendis duabus eminentiis ad adamantis modum acuminatis, quæ in lamella corporis instrumenti sunt, notati litera B. Hæ exiguæ eminentiæ hunc habent usum, ut, dum ossibus capitis infiguntur, lamina instrumenti magis firmetur, caveaturque, ne, quod ipsa prehendit, rursus elabatur.

F Vertebra, cui immitti cochlea instrumenti debet, ut cannula per hanc vertebram compressa, duæ lamellæ sibi invicem arctissime committantur.

G Cultellus ab uno solum latere acutus, idoneus aperiendo capiti mortui infantis, quo intromittatur instrumentum.

H Caput infantis, ubi facta est incisio secundum longitudinem inter duo ossa parietalia, eo modo, quo institui debet, ut instrumentum introduci possit, cujus duæ laminæ omnem illam capitis partem prehendent, quæ linea circulari, quam notatam videre licet, comprehenditur.

I Instrumentum cum omnibus suis partibus infantis capiti adhærentibus, ut ipse ex utero extrahi possit, fortiter manibus comprimendo instrumentum in vertebræ manubrio, quo tanto firmius teneatur.

HISTORIA DE FATIS LITERARUM Romanarum Autore P. Molinetto; inserta Ephemeridibus Eruditorum Gallicis d. 31. mensis Januarii a. 1684.

Literarum notæ, in quibus olim, tanquam in cortice, rerum cognitionem omnesque doctrinas una gens ad aliam transmisit, fere nunquam non eandem fortunam expertæ sunt, quam ipsa optimarum artium studia, ut his quidem florentibus cultæ, jacentibus autem barbarieque infuscatis neglectæ ac depravatæ fuerint. De quibus variis ipsarum fatis P. Molinettus in erudito commentariolo, quem Ephe-

TAB VII.
ad A: 1684
pag: 197.

E. Andre. Sohn f.

Ephemerides Gallicæ exhibent, succincte exposuit, nactus occasionem ex antiquis aliquot nummis, quos Bibliotheca Genovefæ Parisiensis asservat. TAB. VII. Orditur ab Ebræorum sententia, qui scripturam ac literarum elementa mundo coæva faciunt, eaque seposita, Josephi autoritatem sufficere pronunciat, quæ inducere nos possit, ut credamus, literas ante diluvium extitisse. Postea ostendit, quomodo hæ ad Chaldæos & Israelitas propagatæ, ac ab ipsis, quum durissimam servitutem in Ægypto servirent, Græcis traditæ,& denique per Janum e Græcia ad Latinorum vel Aboriginum gentem delatæ fuerint. Cumque Saturnus regno a Jove filio pulsus in urbem a Jano ædificatam se recepisset, ac populum cum aliis multis monetæ cudendæ rationem docuisset, factum scribit, ut Jani Saturnique junctos vultus æri incidi curarint, quales num. I. exhibentur in nummo, quem Molinettus ejus ætatis esse credit. Ubi literæ in altera facie expressæ ad Græcas plurimum accedunt; inprimis Δ & Λ; legendum enim *Odicela*. Evanescente postmodum pecuniæ signatæ usu, æs grave usque ad Servium Tullum invaluisse scribit, quem putat iterum Jani Saturnique capita metallis impressisse, in altera vero nummorum facie proram navigii notasse, vel bovem aut aliud quodvis animal, unde pecuniæ nomen venerit; conf. n.2. Alium nummum exhibet n.3, circa annum 485 ab U C. consule Fabio Pictore signatum, qui literas satis belle formatas ostendit EX. A. PV. quod est, *Ex argento publico*. Ab illo tempore usque ad Augusti imperium, contendentibus ad summam perfectionem omnium artium studiis, data inprimis opera fuit, ut moneta elegantissime cuderetur, quod nummi hujus Imperatoris effigiem gerentes probant, e quibus metallinum aliquem Molinettus n. 4 excudi curavit, ubi leguntur hæc verba literis justissima proportione efformatis, DIVUS AUGUSTUS. Sicuti autem vix seculum inde effluxit, quin bonæ artes ab illo, quod attigerant, culmine rursus paulatim declinarint; ita n. 5 in nummo Alexandri Severi, literæ de pristino nitore jam haud parum perdidisse, plus æquo graciles & coarctatæ observantur. In sequentibus annis Maximini ac Diocletiani, Justini itidem ac Justiniani nummi literis penitus depravatis signati sunt, donec sub Constantino Græci, sub Honorio Gothi sua elementa Romanis miscentes plenam barbariem induxerunt. Quam quidem literarum corruptionem Molinettus in ipsas quoque Gallias penetrasse argu-

mento

mento cujusdam Psalterii & lapidis sepulcralis probat. Licet vero sub auspicato Caroli M. imperio reviviscere nitide scribendi studium cœperit, (quod MStus codex Evangeliorum, quem bibliotheca Genovefæ habet, testatur,) Normannorum tamen crebræ in Galliam excursiones illa halcyonia parum diuturna esse permiserunt. Nec ante inventam Typographicam artem literæ squalorem ac sordes, quas multorum seculorum cursu contraxerant, deposuerunt. Hanc Molinettus inventam Moguntiæ a Guttembergio memorat, ac e præfatione Epistolarum Hieronymi, Romæ anno 1467 impressarum, nonnulla adducit, unde constet, non Hollandiam, sed Germaniam utilissimæ arti originem dedisse. Verba ita habent: *Hoc est, quod semper gloriosa illa ac cœlo digna anima Nicolai Cusensis Cardinalis peroptabat, ut hæc sancta ars, quæ oriri tunc videbatur in Germania, Romam deduceretur.* Cæterum habuere sub initium & ipsi typi characteres quosdam Gothicos Romanis permixtos, successu temporis vero adhibita cura emendati ac paulatim illi, quo nunc fulgent, nitori restituti sunt. Nam quum in Italia cœpissent artes pictoria, sculptoria, ac statuaria excoli, benignior quoque fortuna scripturam ac literas respexit. In cujus rei fidem allegatur a Molinetto nummus Alphonsi Regis Siculi, anno 1440 elegantissimis notis signatus.

GRAMMATICA GRÆCA HARMONICA GOLIO-WELLERIANA, cura atque studio M. Joh. Friderici Kœberi, in illustri Rutheneo Rectoris.

Lipsiæ apud Joh. Frid. Gleditschium 1684. in 8.

Cum inter libellos Grammaticos Græcæ linguæ studio inservientes, non ultimo in scholis loco a multis censeatur *Theophili Golii Grammatica*, in diversis locis subinde cum novis additamentis impressa; non operam se lusurum existimavit Cl. *Joh. Frid. Kœberus*, vir de juventute scholastica & bonis literis præclare meritus, si ubi illa deficit, aut etiam a norma bonæ methodi nonnihil recedit, suppleret atque meliori ordine digereret. Ideo enim hinc inde ex optimis Grammaticis, quos indicat in notis, eandem auxit; syntaxin ex Possellio, Glassio & aliis locupletavit; Prosodiam paucis Langianis retentis, ad regulas & observationes Crausio-Cellarianas non ineruditas emendavit; quæ non satis accurata videbantur, rescidit; ex iis, quæ de Dialectis ab Amerotio tradebantur, suo quidvis loco, in consilium quoque adhibito libello Erasmi Schmidii, reposuit; inprimis autem cum VVelleriana Grammatica conciliavit, & quid vel pugnent vel conspirent invicem, annotavit. In *Appendice* doctrinam de Dialectis in genere, de figuris Grammaticis, & quod ab aliis omissum erat, de compositione dictionum Græcarum, luculenter tractavit; adeo, ut nihil, quod ad notitiam in lingua Græca Grammaticam facere potest, videatur prætermissum esse.

✠:(o):✠

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Maji, Anno M DC LXXXIV.

IMPERATORUM ROMANORUM NUMIſmata a Pompejo Magno ad Heraclium, ab Adolpho Occone olim congeſta, nunc Auguſtorum Iconibus, perpetuis Hiſtorico-Chronologicis notis, pluribusque additamentis illuſtrata & aucta ſtudio & cura Franciſci Mediobarbi Biragi, S.R.I. Comitis, & Regiæ Civitatis Papiæ Decurionis,

Mediolani apud Ludovicum Montiam, 1683. in fol.

QUantum in rem literariam utilitatis ex antiquis redundet numiſmatis, nos alibi ex Duumviris celeberrimis, & rei nummariæ conſultiſſimis *Carolo Patino* & *Ezechiele Spanhemio* jam indicavimus. Nihil itaque hic præfati, ne crambem jam coctam apponere velle videamur, *Adolphi* ſtatim *Occonis* mentionem facimus. Is enim inter eos, qui de re nummaria paulo copioſius ſunt commentati, præclarum ſibi nomen jamdudum comparavit, congeſtis Imperatorum Romanorum a Pompejo Magno ad Heraclium uſque numiſmatis, iisque in lucem editis. Quanquam autem liber hic ejus cæteris gemini argumenti operibus longe uberior ſit ac priſca eruditione refertior, plurima tamen ſuppleri in eo poſſe Scriptores poſt eum rei nummariæ alii, Gorleus puta, Hulſius, Triſtanus, Hugellonus, Patinus, Vaillantius, Seguinus, Sponius, Aſcanius, Hemellarius, Oiſelius, Bellorius, Paruta, Auguſtinus, Spanhemius, aliique plures ſat abunde oſtenderunt. Supplementum itaque Occonis laudati aggreſſus eſt Biragus illuſtriſſimus, utque tanto præclarius de ſtudio Hiſtorico ac bonis literis mereretur, non additamentis tantum pluribus, tum ex Autoribus Occonem ſubſecutis, tum ex amicorum ſcriptis ac ſcriniis, ſed & notis perpetuis Chronologico-hiſtoricis id libri illuſtravit, virorum celeberrimorum,

Abbatis *Raphaelis Fabretti*, & *Francisci Camelli*, cum Romæ anno 1679, mense Aprili degeret, celeusinatis multum instigatus. Videns autem Vir summus, susceptum a se opus in immanem admodum molem excrescere, in duas illud partes dispertiendum sibi esse censuit, quorum prima Latina Numismata cum Fastis Imperialibus, altera Græca & Coloniarum, cumque illis Geographiam antiquam (nam pauca illorum annos Imperii designant) exhiberet. Neque enim deesse poterant, quæ alteram etiam partem completam non minus, quam primam deinceps redderent, cum & *Johannes Vaillantius*, & *Carolus Patinus* Coloniarum & Græca numismata, quorum uterque ditissimam habet penum, emissuros sese in publicum receperint. Posteaquam vero a Magno hodie Hetruriæ Duce COSMO III, incomparabili Literatorum Mæcenate, Coloniarum nummos ex Hispania missos, & per clarissimum *P. Noris* descriptos accepisset, eosdem Latinis statim in prima hac parte subtexuit, ut vel sic, quem ordinem in digerendis Græcis servaturus sit, lectorem edoceret; & ne vultus forte Imperatorum ac Tyrannorum desiderarentur, etiam illos a *Simone Durello* satis accurate sculptos ubique veluti præfloravit. Cæterum cum in Chronologicis ac Fastis Imperialibus a Panvinii, Golzii, Baronii, aliorumque placitis sæpenumero recesserit Mediobarbus illustrissimus, se Fastos ad Nummorum, non Nummos ad Fastorum fidem accommodasse in præfatione innuit, seque opere inposterum peculiari Fastos antiquos omnes Nummorum atque Inscriptionum beneficio, ut & *R. P. Noris* opitulatu se restituturum spondet. Quod primam hanc partem attinet, quæ Latina repræsentat Numismata, augmenta ubique stellulis adnotantur, auctorum etiam nomina apponuntur, singulisque annis character aliquis historicus subjicitur; & quia libro inter Typographorum manus sudante plura abs amicis Autor acceperat, etiam Catalogus addendorum ab eo, ne quid cimeliorum id genus memoria forte excideret, subjungitur. Nec deesse Indices necessarios huic operi is voluit. Primo autem loco ei postponitur partium Nummorum adversarum, quibus Magistratus describuntur, Index ordine alphabetico dispositus. Hunc excipit Index Familiarum & Virorum illustrium in adversis nummorum partibus occurrentium; succedit illi Index Coloniarum ac Municipiorum, & extremum tandem locum claudit Index tum Auctorum, tum Museorum eruditorum, illustriumque amico-

amicorum, qui subsidiariam ipsi ad Occonem supplendum navarunt operam. Operi ipsi præmittitur Index corrigendorum a R.P. *Noris* confectus, ut in limine is statim lecturientium oculis sese offerat. De cætero, cum Autor non Græcorum tantum Numismatum volumen concinnare, sed & hoc Latinorum ac Coloniarum augere apud animum constituerit, in præfatione erratorum veniam deprecatus, Lectorem eruditum quemque rogat, ut, si quid Nummorum vel Græcorum vel Latinorum hoc opere non descriptorum habeat, transmittere ad se ne intermittat, *auctarii* id nomine cum Græcorum Numismatum volumine se editurum consponde ns.

LA PROSPETTIVA PRATTICA DI BERNARDO CONTINO.

hoc est:

Perspectiva Practica Bernhardi Contini.

Venetiis apud Jacobum Herz, 1684. fol.

AFfirmat Autor, hanc sibi præfixam esse metam, ut jucundissimæ artis principia, quanta possit, perspicuitate tradat, & illas difficultates auferat, quæ plurimorum animos ab ipsius cultura avertunt. Hinc missis, quæ solent a contemplantibus prolixe disputari, illico ad opus manuducit, facilique methodo, qua ratione quæcunque problemata promte solvi possint, ostendit. Capite primo post expositam Practicæ Perspectivæ definitionem, in quarumvis rerum repræsentatione tria necessario concurrere observat, (locum, e quo quid conspiciatur, sive situm oculi, distantiam quæ inter oculum & rem visam sit, ac tertio altitudinem,) quæ si bene cognita sint, neminem aberrare a tramite patiantur. Monet etiam duos a Mathematicis modos proponi, quibus quodcunque planum transcribi in tabulam possit; alterum per linearum intersectionem, alterum per quadratum: ac ita utrumque a se exhibitum iri promittit, ut illius modi perspicuitas, cum hujus veritate ac rectitudine jungatur. Exinde ergo eo ordine, quo Scriptores communiter Perspectivam tradunt, initio plana cum rectilinea, tum curvilinea repræsentare docet, ad caput usque duodecimum, quo ostendit rationem, absque distantiæ puncto, quod alias dirigere linearum ductus debet, plana depingendi.

Capitibus sequentibus de corporum quorundam regularium projectione agit. A vigesimo usque ad finem regulas suppeditat, quarum beneficio possit aliquis facillime porticus, puteos, scalas cochleares & quæ similia sunt, delineare.

THEODORI JANSSONII ab ALMELOVEEN, M. D. de vitis STEPHANORUM, celebrium Typographorum, dissertatio epistolica ad Virum Cl. Joh. Georgium Grævium,

Amstelodami apud Janssonio-Waasbergios 1683 in 8.

QUanquam ex eo tempore, quo Cassiterographia seu ars libros typis exscribendi adinventa a Germanis fuit, Typographorum larga hinc inde seges suppullulavit, facile tamen numerari præter cæteros possunt, qui emendatiores ac nitidiores editiones procurarunt. Ex hisce longe celebratissimi sunt tres Manutii, Aldus, Paulus, & Aldus Pauli filius, ut & Daniel Bombergius, Typographi Veneti; Jodocus Badius Ascensius, Adrianus Turnebus, Mamertus Patissonius, Fredericus & Claudius Morelli, Michael Vascosanus, Christianus Wechelius, Parisienses Typographi; Joh. Oporinus, Johannes Frobenius, & Joh. Amorbachius Basileenses; Sebastianus & Antonius Gryphii, nec non Stephanus Doletus (qui 3 Augusti anno 1545 combustus est) Lugdunenses; Arnoldus Mylius, Godefridus Hittorpius, & Garvvinus Calenius, Colonienses; Christophorus Plantinus & duo Moreti, Johannes & Balthasar, Antvverpienses; Hubertus Golzius, Brugensis; Franciscus Raphelengius, Lugduno Batavus &c.

Sed palmam & στέφανον famæ ἀμάραντον his omnibus facile præripiunt STEPHANI, Parisienses partim, partim Genevenses Typographi; quippe qui copia & præstantia librorum typis suis exscriptorũ cæteros, quos diximus, omnes longissimo post se intervallo reliquerunt. Horum stemma cum ob infinita in rem literariam merita peculiari libro explicari, dignisque laudum elogiis ad seram usque posteritatẽ transmitti mereatur, impetrare ab se non potuit φιλοςέφαν@ *Theodorus Janssonius* ab Almeloveen, M.D. isque *Johannis Janssonii*, Typographi Amstelodamensis filius, & *Joh. Janssonii*, quem Rex Sueciæ suum Typographum esse jusserat, nepos, quin *Stephanorum* genealogiam a capite

capite usque arcesseret, vitas illorum, quantum pote, percenseret, & quot quibusque scriptis in lucem editis literarium sibi orbem devinxerint, exponeret; præsertim cum ne inter Gallos quidem, quibus innatum alioquin suis nobilibus ac doctis gloriari, extiterit hucusque quisquam, qui stemma illorum ab origine prima ad ultimum usque surculum deduxerit. Exposuit autem Vitas Stephanorum per modum Epistolæ ad virum celeberrimum, *Joh. Georgium Gravium*, Professorem Ultrajectinum, & suum antehac præceptorem perscriptæ, & multa hinc inde scitu oppido quam jucunda interspersit.

Autorem conditoremque *Stephanorum* facit *Henricum, Roberti Stephani* patrem, qui Parisiis *e regione scholæ decretorum* habitavit, & anno 1507 *Historiam Asiæ & Europæ* a Papa Pio II. conscriptam, ut & *quintuplex Psalterium latinum Jacobi Fabri Stapulensis*, & anno 1514 *Dioscoridem* typis publicis exscripsit, viduamque reliquit, *Simoni Colinæo*, qui & ipse in calce *Elucidatorii Ecclesiastici Clichtoveani* successorem *Henrici Stephani* se vocat, multosque in eadem domo e regione Scholæ Decretorum libros impressit, postdeinceps nuptam; nec non tres filios, *Robertum, Franciscum, & Carolum*, eosque & ipsos Typographos. Ex his *Franciscus* cum vitrico *Colinæo* libris imprimendis dedit operam, & *Carolus*, uti doctissimus diligentissimusque fuit Typographus, ita *Thesaurum Ciceronianum* operaque alia non pauca a Jansonio p.23 & seqq. recitata scripsit atque edidit, filiamque reliquit *Nicolainam Johanni Libaut* Medicinæ Doctori maritatam. *Robertus* autem Typographeo vitrici sui *Colinæi* aliquantisper, uti frater *Franciscus*, præfuit, sed post annos aliquot officinam extruxit ipse, & tam aliorum, quam suosmet doctissimos labores, inter quos *Thesaurus Latinæ linguæ* longe operosissimus est, tam Parisiis, quam Genevæ, quorsum ob Sorbonistarum odium, summumque vitæ periculum, cum familia se contulerat, elegantissime atque correctissime impressit. Gener alias erat *Jodoci Badii*, valde quoque celebris Typographi, & qui liberorum non minus, quam librorum plurimorum fuit pater. Obiit autem *Robertus* Genevæ annis LVI expletis VII Idus Septembr. anno 1559. Ex *Roberto* hoc nati tres alii Stephani, *Robertus*, *Franciscus*, & celeberrimi nominis ille *Henricus*, ut & *Catharina*, quæ Latine fuit docta. *Robertus hic II* Pontificiam religionem amplexus (nam pater cum fratribus reformatæ religioni addicti erant) Typographus Regius factus

libros post annum seculi superioris LX cœpit imprimere, reliquitque filium *Robertum* III, Typographum & ipsum doctissimum, ad quem libri post annum 1588 sub nomine *Roberti Stephani* exscripti sunt referendi. De *Francisco* nihil referre habuit *Janssonius*, nisi quod Genevæ anno 1582 adhuc libros impresserit. De *Henrico* autem longe plurima. Et hic quidem (ut potissima saltem decerpamus) jactis sub *Petro Danesio* & *Jacobo Tusano*, Lutetiæ Professoribus, solidissimis fundamentis, familiariter usus est *Adriano Turnebo* Professore pariter ac Typographo regio. (Neque enim indecorum id temporis habebatur, Typographicum juxtim ac Professorium subire munus; quemadmodum & *Johannes Oporinus* apud Basileenses, & *Franciscus Raphelengius* apud Lugduno-Batavos, Professores pariter atque Typographi extitere.) Totam deinceps Europam peragravit, & doctos ubique invisit, imo cum principibus quoque ac regibus fuit collocutus. Fuit enim per XV menses in aula Regis *Henrici* Gallo-Poloni, & Venetiis apud Odettum Selvium *Henrici II* Gallorum Regis legatum hærens cum *Carolo Sigonio, Bessarione, Arlenio*, doctissimisque Patritiis, Patavii cum *Francisco Robortello*, & *Dionysio Lambino*, Romæ cum *Guilielmo Sirleto* fuit conversatus. Venaticam etiam per omnes Italiæ Bibliothecas exercuit, per Romanam maxime ac Medicæam, e qua & veterum poetarum in Homerum epitaphia descripsit. Nec publicas tantum, sed privatas etiam Bibliothecas fuit pervagatus, & manuscripta exemplaria, quæ accipere gratis non potuit, labore multo multaque pecunia hinc inde sibi comparavit. Perlustrata Italia in Angliam se contulit, ubi Oxoniensem haut dubie Bibliothecam non reliquit insalutatam, domumque exinde tendens Lovanium direxit iter, ubi amicitiam cum *Petro Nannio* junxit, & codicem Anthologiæ Græcæ consuluit. Domum reversus libris excudendis aliquot annos impendit in typographeo illustrissimi viri *Hulrici Fuggeri*. Dein cursum flexit in Germaniam & Austriam. In hoc itinere Francofurti *Bonaventuram Vulcanium*, Argentorati *Philippum Sidneium* (quem & alibi convenit) Viennæ *Johannem Cratonem a Crafftheim, Joh. Sambucum*, doctissimosque alios viros visitavit, cumque ex Austria in Hungariam quoque excurrisset, domum redux factus totum se curis laboribusq; typographicis dedit, omnesque propemodum scriptores, veteres venustissimis typis non sine eruditissimis animadversionibus, excusos orbi exhibuit, dumque

dumque id egit, literarum commercium cum doctissimis ubique terrarum viris, *Joachimo Camerario, Carolo Sigonio, Oberto Giphanio, Ioh. Leunclavio*, *Ioh. Sambuco*; *Paulo Melisso* aliisque pluribus exercuit. Quod proprios ejus labores attinet, mirificam de se famam admodum juvenis excitavit, cum ex Italia reversus Anacreontem Poetam Græcum anno 1554 primus evulgasset. Nam Græcis Musis se totum consecraverat, ut indifferens ipsi esset, Græcene aliquid an Latine conscriberet. Inter Græca autem opera palmarium est *Thesaurus Linguæ Græcæ*. Nam uti patruus ejus *Carolus Ciceronianum Thesaurum*, & pater *Thesaurum Latinæ linguæ*, ita *Henricus Thesaurum Græcæ linguæ* eruit, facemque longe illustrissimam in Cimmeriis quasi tenebris accendit; quanquam per hunc ipsum Thesaurum ab infidelissimo famulo *Iohanne Scapula* deinceps compilatum, pauper admodum fuit redditus. Quid præterea librorum scripserit ediderítque, quos item autores vel præfationibus vel notis exornarit, quidque editurum se postidea promiserit, speciatim atque ordine refert Janssonius. Cæterum uti pater *Robertus* Parisiis cedere *post editos in Evangelium secundum Matthæum, Marcum & Lucam Commentarios ex Ecclesiasticis Scriptoribus collectos*, metu vivicomburii, cogebatur: ita *Henricus* quoque, cum Poematium, cujus versus intercalaris est, *Cavete vobis Principes*, cum Dialogo edidisset, fuga sibi consuluit, flammis alias & ipse ustulandus, si credendum quidem *Cornelio Tollio in appendice ad Pierium Valerianum de Infelicitate literatorum*. Quæ omnia dum commemorat Janssonius, nec mores indolemque *Henrici Stephani* dissimulat, quin arroganti, rixoso, moroso ac mordaci eum ingenio fuisse ex *Isaaci Casauboni* literis luculenter ostendit. In matrimonium enim filiam Henrici Stephani *Florentiam* duxerat *Casaubonus*; qua occasione & universa Casauboni vita hic loci à Janssonio inseritur. Si *Tollium* jam dictum audias, *Henricus Stephanus* post varia per Germaniam itinera Lugduni Gallorum in nosocomio publico, si Sammarthanum & alios, ibidem in summa quidem egestate, sed extra nosocomium, anno 1598 fere septuagenarius mortem obiit. Præter *Florentiam* jam dictam, *Dionysiam*, aliosque liberos, reliquit celeberrimum & ipsum Typographum *Paulum Stephanum*. Nam & hic vestigiis paternis insistens nobiliorem orbis terrarum partem pervolitavit, clarissimosque ubique locorum viros, & *Lipsium* quidem Lugduni Batavorum,

tavorum, Heidelbergæ *Comelinum*, Lugduni Gallorum *Tornæsium*, Argentorati *Ruberium*, Londini affinem suum *Casaubonum* invisit, nec aliorum duntaxat, sed & propria deinceps scripta eleganter procudit. Habuit filium *Antonium*, & ipsum Typographum, qui ad paupertatem tandem redactus Parisiis in nosocomio decessit, filiamque reliquit, quæ Parisiis hoc ipso adhuc tempore manibus victum amictumque quæritare dicitur. Hæc & alia postquam de Stephanis in dissertatione epistolica sua exposuit Janssonius, tum Cl. Grævium, tum Φιλοςεφάνυς quosque perquam humaniter rogat, ut si vel icones Stephanorum (unicam enim *Roberti* I habuit, quam & libello præfixit) vel aliud quid memorabile de Stephanis habeant, communicare secum ne intermittant. Addit postmodum *Antonii Borremansii*, ut & *Cornelii a Beughem* apud Embricenses Tribuni plebis & Bibliopolæ per *Bibliothecam Iuridicam & Physicam* aliaque scripta jam notissimi, (qui & Janssonio, quæ de Stephanis sibi constabant, liberaliter donavit) ad se scriptas literas una cum metricis aliorum ob libellum hunc editum gratulationibus. Subjungit etiam Henrici Stephani *Querimoniam Artis Typographicæ*, de illiteratis quibusdam Typographis, propter quos in contemtum veniat, & *epistolam* ejusdem, qua ad multas multorum Amicorum respondet tum *de Typographia suo statu*, tum *de suo Thesauro Græcæ linguæ*. Adjicit tandem & librorum omnium, quos unquam celeberrimæ decem præclarissimorum Stephanorum officinæ exhibuerunt, *Catalogum*, eumq; a seipso accurate confectum.

CASPARIS SAGITTARII, SS. THEOL. D. ET in Acad. Salana Hist. P.P. Harmonia Historiæ Passionis Jesu Christi libri tres.

Lipsiæ apud Joh. Grossium, 1684 in 4.

DIu est, quod operi huic elaborando manum clarissimus Auctor admovit. Nam eo jam tempore, cum in Gymnasio Lubecensi Philologiæ studiis adolescens incumberet, moliri illud cœpit, & partem ejus jam ante hos duodecim annos typis exscribi curavit, aliis super alia occupationibus, quo minus telam non interrupto ordine pertexeret, impeditus. Quapropter ipse in Præfatione, quomodo labor hic suus cœperit, ut creverit, succreverit, & post varia intervalla tandem

dem finitus sit, uberius commemorat. Divisum Opus in tres partes est, quarum *prima* explicantur ea, quæ passionem Christi proxime antecesserunt, & vel ab inimicis ejus ad capiendum tollendumque eum se præparantibus, vel a Christo ipso discipulos suos ut scandalum caveant præmonente, semetque ad passionem ferendam muniente, aut alias gesta fuerunt: *altera* ipsa sacrosanctæ passionis Historia enarratur, singulæque ejus circumstantiæ diligenti studio expenduntur: *tertia* de iis, quæ passionem Christi secuta sunt, ejusque sepultura agitur. Universus vero operis contextus seriem temporis exacte servat, methodo non multum absimili illi, quam in sua Harmonia *Gerhardus Johannes Vossius* olim secutus est. Evangelistarum consensus ubique asseritur, conciliatis quæ pugnare inter se videri possint. Antiquitates Judaicæ ac Romanæ, quarum in Historia passionis fit mentio, erudite illustrantur. Diversæ auctorum tum veterum, tum recentiorum, in explicandis ac conciliandis Evangelistis sententiæ, conferuntur ac examinantur. Verbo, ita elaboratum opus est, ut justi in Historiam Passionis Christi commentarii loco habendum sit, eoque Auctor non Polyhistorem minus ac Philologum, quam Theologum gravissimum se Lectori probaverit. Adjecti sunt 1. locorum Scripturæ S. quæ passim explicantur aut illustrantur; 2. Auctorum citatorum, quorum magnus Auctori apparatus fuit; 3. Hebraicarum & Græcarum vocum, quarum genuinus sensus eruitur; 4. rerum ac verborum utilissimi indices.

ANTONII VAN DALE M. D. DE ORAculis Ethnicorum Dissertationes duæ, quarum prior de ipsorum duratione ac defectu, posterior de earundem autoribus.

Amstelodami apud Henricum & viduam Theodori Boom, 1682. in 8.

DUæ potissimum quæstiones de Oraculis Ethnicorum ventilatæ fuerunt hactenus; & altera quidem, utrum illa cum adventu Servatoris nostri JESU CHRISTI cessarint penitus, an vero per aliquot adhuc secula ulterius, etiam post Imperatores quosdam Christianam Religionem amplexos, perdurarint? Altera, utrum Cacodæmon, simia ille DEI, oraculorum Ethnicorum autor sit solus,

an imposturæ etiam humanæ aliquid adhibitum in proferendis illis fuerit. Quod primam attinet, gravissimi sunt Autores e priscis pariter atque recentioribus, qui omnia cum nato CHRISTO, vel post paulo conticuisse oracula confidenter asserunt; quod alteram, omnes ferme Ecclesiæ primitivæ, cumque illis non pauci hactenus e primæ caveæ eruditis, non alium oraculorum præsidem dictatoremque, quam Diabolum, agnoscunt. Verum ab his omnibus segregem se facit doctissimus hujus libri scriptor, & quemadmodum duæ de Oraculis agitantur controversiæ jamjam memoratæ, ita duas quoque dissertationes concinnavit; quarum in prima perquam luculenter ostendit, non ante Nativitatem CHRISTI vel paulo post eandem desiisse oracula Ethnicorum, sed ad Imperatores Christianos, imo ad Theodosii usque M. filios Arcadium atque Honorium durasse; in altera, non ulla vi supernaturali, dæmonumve præternaturalibus artibus, sed meris præstigiis Pythiarum, Prophetarum atque Antistitum Ethnicorum, qui templis fatidicis, aliisque oraculis aut sortibus olim præfuerunt, responsa illa fuisse reddita. Id autem dum agit Autor in priscis Scriptoribus mire volutatus, occasione data in alios atque alios discursus de rebus jucundis juxtim atque utilibus, iisque materiæ sibi propositæ non abfinibus, exspatiatur. Ac in prima quidem dissertatione, dum oracula post CHRISTUM natum obmutuisse pernegat, etiam alia inficiatur pariter a celeberrimis Viris, quos nominat, constanter asserta, v. gr. narrationem Plutarchi de magno Pane mortuo esse veram, mactationem infantum apud Ethnicos tempore CHRISTI fuisse sublatam, Tiberium consecrare CHRISTUM voluisse, oraculum de puero Hebræo datum, Aramque DEI primogeniti ab Augusto fuisse erectam, oraculum Delphicum imperante Juliano destructum; ut alia id genus plura hic taceamus. Sed ne dicis, quod ajunt, gratia opinari sic videri posset, oracula celebriora quæque per aliquot a CHRISTO nato secula respondisse consultoribus, ex optimæ notæ Historicis demonstrat; Delphicum puta, Dodonæum, Ammonium, Didymæum, Colophonium, Carmeli in Judæa, Paphiæ Veneris, Tiresiæ, Mopsi, Amphilochi, Malli, Jovis Nicephori, Æsculapii, Amphiarai, Sarpedonis, Trophonii, Hermionæ, Pasiphaes, Gerionis, Veneris Aphacitidis, Besæ DEI in oppido Thebarum Abydo &c. ubi & multa de sortibus Ethnicorum, Homericis inprimis ac Vir-

ac Virgilianis, referri ab eo videas. Quamvis enim Constantino M. imperante Christianismus quam maxime effloruerit, idololatris in pagos, unde & pagani sunt dicti, secedere tum coactis, cultus tamen idolorum, ne Valentis quidem ac Valentiniani tempore plane desiit; quin & multa (loquimur ex mente Autoris) retenta a Christianis Ethnicismum redolentia, v.g. balnea, Pontificatus Cæsarum, adoratio sacræ purpuræ, & Divorum appellatio. Neque id citra rationem status quandam. Connivendum enim erat Imperatoribus ad tempus, ob tot Magnates Romani Imperii in Oriente & Occidente sacris Ethnicis adhuc mordicus inhærentes, ne Imperium aut sumerent sibi ipsi, aut ad alios translatum irent. His expositis, nec inconcinne declaratis discursum de sacris Tauropoliis annectit, docens sacra ista Hierophantas Solis atque Hecates aut solos aut cum uxoribus suscepisse, idque eos in regenerationem æternam quandam factitasse; ubi & Baronium refellit pariter, qui locum Prudentii in Martyre Romano de Tauropoliis agentem obtorto velut collo ad consecrationem Pontificis maximi pertraxerat, Inscriptionibus qua Græcis, qua Latinis in sententiam suam allatis.

In secunda dissertatione sub initium statim adversus sinistros interpretes censoresque sese obmunit hic Autor. Neque enim is videri vult, qui Dæmonum vel Diabolorum tollere existentiam, atque adeo a latere quasi vulnus aliquod Christianæ Religioni, Scripturæque sacræ infligere meditetur; quin asserit esse Dæmonas, qui non oraculorum tantum respondentium tempore, sed & ante ortum defectumque illorum perdere humanum genus tentaverint. Patribus autem primitivæ Ecclesiæ, qui oraculorum omnium Ethnicorum præsidem solum atque unicum faciunt Diabolum, adstipulari non sustinet, utpote hac quoque in doctrina, uti in aliis, mirum quantum platonizantibus. Id igitur tantum negat, Dæmones ad sacrificia advolasse, horumque cruore ac nidore se satiasse, aut oraculis Delphico, Dodonæo, cæterisque præsedisse; id quod non Plato tantum ejusque asseclæ, Porphyrius, Jamblichus ac cæteri, sed & hos secuti primitivæ Ecclesiæ patres Athenagoras, Tertullianus, Minucius Felix, Origenes, Eusebius, Firmicus aliique crediderunt. Ansa id negandi, imposturisque Antistitum responsa id genus tribuendi, suppeditata Autori fuit tum a Cicerone, qui in lib. 2. de Divinatione cum Epicureis, Aca-

demicis, Peripateticis, Cynicis aliisque ſapientioribus Oracula eorumque reſponſa lepide ac ſalſe explodit, tum ex Oenomao, cujus fragmenta de oraculis Euſebius refert (hic enim ex profeſſo de fraudibus Oraculorum ſcripſit) & ex Luciani Dialogo, qui Pſeudomantis inſcribitur, autoribusque præterea tam priſcis, quam recentibus aliis; quanquam ea modeſtia dexteritateque eſt Autor, ut, quicquid hoc ſuæ de oraculis Gentilium eſt ſententiæ, nemini cuiquam velit obtrudere, ſuum potius cuique de rationibus citationibusque ſuis judicium relinquens. Ordine autem aliquo in aſſertione cauſæ ſuæ ut procederet, conſideravit primo, in quibus qualibusve regionibus conſtituta fuerint præcipua oracula. 2. quomodo templa ipſa ſive oraculorum ſepta fabrefacta aut arte aut natura, aut ambabus fuerint, & quibus modis adornata. 3. qualiter & quam diverſimode oracula fuerint reddita. 4. per quas perſonas adminiſtrata. 5. quibus artificiis Antiſtites ac Prophetæ in illis uſi. 6. quanti a Principibus Magnatibusque fuerint æſtimata, & 7. quibus de cauſis oracula hæc talia penitus tandem deſierint. Et primum quidem commode obſervat, oracula in montanis potiſſimum regionibus, & quæ ſpeluncis cryptisque ſubterraneis abundabant, fuiſſe adornata, ut adminiculo ſcilicet ſacerdotibus ad decipendos homines eſſe potuerint. (Antro enim ſuperſtructum erat oraculum Delphicum, Trophonii, Sarpedonis apud Alexandriam, Apollinis Clarii ad Colophonem, Saturni in æde Alexandrina, Fortunæ Præneſtinæ prope Romam, Sibyllæ Cumanæ circa Bajas &c.) Fuiſſe etiam in templis adyta, ad quæ nemini, præter Sacerdotes, aditus erat permiſſus. His ita præſtructis artes præſtigiasque ſacerdotum illorum vel potius impoſtorum circa oraculum Delphicum, Trophonianum, Dodonæum, Statuam Memnonis, Oraculum Ammonium aliaque plura detegit, verbis ipſorum Hiſtoricorum antiquorum adductis.

Agit etiam de oraculis per codicillos, item de oraculis per inſomnia (qualia in Antro Charonæo, in fano Paſiphaæ, in templo Æſculapii Pergameno, Calchantis in Daunia, Amphiarai in Attica, Thebis in Bœotia aliisque in locis ſub Deorum nomine reddebantur) & quid technarum atque fraudum circa illa abs Prophetis ac Prophetiſſis fuerit adhibitum, condocet; de oraculo quoque Heliopolitano, & Veneris Aphacitidis, item oraculo Apidis, bovis Memphitici ſimile

quid

quid observans. Cæterum cum multis in oraculis responsa per sortes fuerint reddita, etiam sortes Ethnicorum divinatorias, de quibus & in prima dissertatione multa attulerat, examinat, & fraudes circa hoc quoque Oraculorum genus manifestat. Examinat autem 1. κληρομαντείαν seu sortem per talos aut tesseras, 2. βελομαντείαν seu sortem per sagittas aut virgas; 3 στιχομαντείαν ac ῥαψωδομαντείαν seu sortem per versus, eosque ex Orpheo, Musæo, Euripide, ac carminibus Sibyllinis, Homero maxime ac Virgilio, depromtos. Has autem stultas Ethnicorum superstitiones dum persequitur, etiam illud ostendit insimul, eas per multa etiam secula obtinuisse in populo Christiano, iisque addictos fuisse non aliquos tantum hinc inde e fece vulgi, sed plures ex primariis Christianismi Antistitibus, Isidorum puta, Gregorium Turonensem, Petrum Blesensem, imo ipsum patrum Latinorum augustissimum Augustinum; sed merito *Sortes* illas *Sanctorum*, ut vocarunt, damnatas esse in Conciliis Ancyrano, Laodiceno, Aurelianensi atque Antisiodorensi. Postremo illa quoque duo antiquissima Responsa, quorum alterum Crœso, alterum Atheniensibus fuit datum, discutit, & fraudes illorum quoque luci meridianæ exponit. Pretio etiam sæpius corrupta fuisse oracula ex Herodoto, Athenæo, Plutarcho, atque Æschine clare condocefacit; atque hinc a magnatibus jam consulta, jam neglecta æque ac auguria, fuisse, prout ea videlicet rebus suis plus minusve inservire existimassent. Documento huic rei sunt tria nova oracula, ut ita loquamur, Statistica, oraculum Hephæstionis ab Alexandro, oraculum Antinoi ab Hadriano, & oraculum Augusti a Tiberio vel Augusto ipso, uti Autor ex Prudentii loco quodam colligit, institutum. Quo minus autem Sacerdotum circa oracula fraudes plebeculæ superstitiosæ innotuerint, in causa initiationes atque mysteria fuisse Autor innuit. Per hæc enim initiati quique obligabantur, nihil quicquam arcanorum illorum propalare, nisi tanquam nefarii atque athei in summum vitæ periculum sese ipsos velint perducere. Initiati autem non sacerdotes tantum, sed & populi circumjacentes, ne & hi aliquid mysteriorum horum eliminarent. Quanquam ne istæ quidem artes prohibere tandem potuerunt, quominus omnis oraculorum Ethnicorum autoritas corrueret. Neque paucæ hujus rei allegari possunt causæ. Septem affert autor, & 1 mendacia eorum frequentia, ac nullos, au

contrarios plane prædictis eventus; 2. corruptos pecunia Antistites, eorumque imposturas ac scelera, postinde manifestata; 3. fraudes ac fallacias artesque per antra, machinas & cætera præstigiarum instrumenta perpetrata, tandemque a consultoribus aliisve detecta; 4. adulteria quandoque & ejusmodi plura horrenda crimina sub prætextu Religionis a Prophetis Antistitibusque commissa; 5. Philosophos, Peripateticos maxime, Cynicos & Epicureos, qui impostores hosce summo studio pudefaciebant; 6. Christianos, eorumque religionem quocunque terrarum se diffundentem, & 7. jocularia ac ridicula responsa per Prophetas subinde consultoribus data. Decætero ut in prima dissertatione multa interspersserat Autor, directe atque indirecte ad scopum suum facientia, ita huic quoque alteri non pauca infibulavit quasi poetarum more episodia, v.g. de Deo Socratis, & sapientia ejus falso ab oraculo Delphico celebrata, de muliere in Endor, quam & ipsam impostura usam ad decipiendum Saulem fuisse existimat, de sacris veterum Christianorum subterraneis, de perversis veterum monachorum moribus, de libris Sibyllinis &c. cumque in utraque dissertatione consecrationum Ethnicarum plus simplici vice facta fuerit mentio, *Schediasma de Consecrationibus* Ararum, Statuarum, Templorum, Terminorum aliorumque Diis dedicatorum annexuit.

S. JOHANNIS EVANGELIUM COMMENTARIO perpetuo illustratum atque ab Hugonis Grotii inprimis & aliorum corruptelis vindicatum; Auctore Christiano Nifanio SS. Theolog. Licent. & Superintendente Ravensbergensi &c.

Francofurti ad Mœnum apud Joh. David Zunnerum 1684. in 4.

Clarissimus Nifanius, cujus scripta, *Carolus M. Confessor veritatis Evangelicæ*, ejusque *vindiciæ adversus Nicolaum Sebalten*, item *Mataeologia Labadiana* & alia prostant, vitam adhuc agens Academicam Giessæ aliquot disputationibus Philologicis annotationes Grotianas in Johannem castigaverat, illasque non multo post auctas per modum tractatus ediderat. Hanc suam Commentationem in officiis suis arduis consti-

constitutus, horis subsecivis consulendo optimos Interpretes, inprimis luculentas Annotationes AntiGrotianas Dn. D. Calovii, ita perfecit, ut nunc justum Commentarium Orbi erudito dederit.

Procemii loco est Exercitatio de Jesu Christo posito in signum cui contradicitur. Contradicentibus per seculorum seriem numeratis additur Hugo Grotius, cujus vita, religio monstrosa, confessio fidei in articulo mortis ambigua narratur.

In Commentario verba S. Johannis juxta textum Originalem, & Annotata Grotii integra repetuntur: Sensus genuinus eruitur, probatur, Patrum dictis stabilitur: *ψευδερμηνεῖαι* Grotianæ omnes, nec non aliorum depravationes rejiciuntur.

Adjunguntur in usum Verbi Divini ministrorum, tum Loci Communes practici, tum Auctores, qui vel commentariis vel meditationibus aut integrum Johanneum Evangelium, aut capita ejus aliquot, aut versus illustrarunt.

HERMANNI VVITSII

Ægyptiaca, & Δεκάφυλον. Sive de Ægyptiacorum Sacrorum cum Hebraicis collatione libri tres, & de decem Tribubus Israelis liber singularis. Accessit diatribe de Legione fulminatrice Christianorum sub Imp. M. A. Antonino.

Amstelodami apud Gerh. Borstium, 1683. in 4.

TRes diversi argumenti Tractatus uno hoc volumine complecti vir doctissimus voluit, de quibus distincte etiam dicendum nobis erit, & de primo quidem, qui præcipuus est, ac summo ab ab auctore studio elaboratus limatusque, paulo uberius.

Duodecim jam anni lapsi sunt, ex quo Vir nobilissimus *Johannes Marshamus*, Eques auratus, librum in Anglia edidit, CANON CHRONICVS ÆGYPTIACVS, EBRAICVS, GRÆCVS, ET DISQVISITIONES, inscriptum; quo id magno ingenio studioque egit, ut priorum octodecim seculorum, quæ a diluvio fluxerunt, Chronologiam, impeditissimam sane & obscurissimam, explicaret ac luci suæ restitueret, eademque opera veteres Ægyptiorum, Ebræorum, Græcorumque ritus ac instituta ex optimis Scriptoribus illustraret. Nec fine

ſine applauſu a doctis exceptus hic liber eſt, vaſtam & reconditam, quam ubiq; ſpirat, eruditionem non immerito veneratis; ſed ita tamen, ut nec nævi pulcherrimo operi paſſim adſperſi lectorum oculos ſubterfugerint, & quædam nimio novitatis ſtudio profanius ab auctore, quam par erat & Chriſtiano forſan homine dignum, dicta ac tradita piis mentibus fuerint improbata. Utique qui eundem Marshami librum a. 1676 Lipſiæ recudi, ac ampliſſimis indicibus, qui Londinenſi editioni deerant, exornari curavit, de cautione in legendo libro cætera doctiſſimo adhibenda, qualicunque præfatione admonendum Lectorem cenſuit. Poſtquam enim juſto opus ipſum encomio decoraſſet, mox *non diſſimulandum* ait, *contigiſſe illuſtri ejus auctori, quod contingere iis aſſolet, qui ſupra vulgus ſapiunt, ut novas ſubinde ac ſingulares opiniones ſectaretur, iisque fulciendis ſacræ etiam Scripturæ loca quædam in novum ſenſum inflecteret*; ac ſpeciatim inde notat, Theologisque uberius excutienda ac refellenda commendat paradoxa duo; quorum altero Ebræorum ſacra, quæ a Deo ipſo non ſine typica Meſſiæ ejusque officiorum atque beneficiorum adumbratione inſtituta novimus, ex Ægyptiorum ritibus derivare: altero ſeptuaginta Danielis hebdomades nova quadam ratione ſic computare, ut non ad Chriſtum, ſed Antiochum Epiphanem viderentur pertinere, ac validiſſimum adeo argumentum, quo adverſus Judæos Chriſtiana ſemper Eccleſia uſa fuit, evertere conatus Marshamus fuerat.

Quemadmodum vero jam ante de Eccleſia Chriſti egregie meritus eſt vir clariſſimus, Johannes Chriſtophorus Wagenſeilius, quando in Mantiſſa *Telis igneis Satanæ* anno 1681 editis, & a nobis Actorum menſe Majo anno 1682. pag. 61. ſqq. recenſitis, adjuncta, poſterius illud Marshami dogma maſcule refutavit, vindicavitque deprompti ex Spiritus S. illo apud Danielem vaticinio argumenti vim ac robur: ita non minori apparatu, eloquentia, ac zelo prius Marshami paradoxum examinandum ac refellendum Theologus Academiæ Ultrajectinæ celeberrimus, Hermannus Witſius, ſuperiore anno ſumpſit, *de Ægyptiacorum ſacrorum cum Hebraicis collatione* libris tribus in lucem editis. Nimirum cum vir clariſſimus animo reputaret, illam Marshami hypotheſin, *graviſſimis*, ut ipſe in Dedicatoria epiſtola loquitur, *laborare ſequelis, quæ in Deum Deique populum atque in ſanctiſſima Numinis inſtituta perquam ſint injurioſa; verendumque eſſe, quod eo com-*

eo comparata sint omnia, ut omisso mysteriorum sub involucris istis latentium scrutinio, in frigidis ineptientium Ægyptiorum antiquitatibus, si modo antiquitatibus, defixa studiosorum hominum mentes hæreant, totaque Israelitarum religio Politici magis alicujus vaframenti speciem habere videatur, quo sive Deus sive Moses regnum sibi in eo populo firmavit, quam umbrarum suarum integumentis ad Christum ducere; a suo, Theologi, officio minime alienum censuit, si justo dogma illud studio excuteret, & quam parum solidis superstruatur fundamentis demonstraret. Cum itaque in epistola dedicatoria, sacrarum literarum auctoritatem asserturus, calamum adversus eos, qui Criticæ suæ tribunali sanctissimum illum codicem temere subjiciunt, strinxisset, propositique sui indicasset rationem; in opere ipso primum Marshami de sacrorum Ebræorum origine sententiam, quam jam ante illum Johannes Spencerus in Dissertatione de Urim & Thummim Cantabrigiæ a. 1668 edita proposuerat, prolixe exponit, collectis in unum, quæ Spencerus & Marshamus sparsim tradiderant, & ita exponit candide, ut illi ipsi causam, quam asserendam susceperunt, clarius explicare, aut subtilius tueri ac exornare non potuissent. Summa doctrinæ eorum hæc est: *Ebræos olim, cum in Ægypto utramque experti fortunam degerent, oblivioni sensim tradito simplici sanctoque, quem a Patriarchis acceperant, divini numinis cultu, in Ægyptiorum mores paulatim transiisse, eorumque ritus idololatricos suscepisse. Postquam vero Deus eductis ex Ægypto Israelitis, regnum sibi in eo populo constituere legibusque firmare decrevisset, nossetque insulsæ pervicacisque ac receptorum semel rituum tenacissimæ gentis infantiam ablactari velut e vestigio non posse; rationem eum inivisse, qua ad cultum vere novum, sed per umbratiles quasdam veteris reliquias populum illum deduceret. Itaque ritus non paucos, ineptos eos quidem, at utcunque tolerabiles, quadam velut συγκατάβασει, sed paulum emendatos, in sacrorum suorum album transscripsisse Deum. Sic enim Tabernaculi Templique magnificentiam, Sacerdotum ordinem splendidumque apparatum, & decoras Pontificis vestes, nec non Urim ac Thummim; ferias & festa, ac hebdomaticum dierum orbem; sacrificia, inque iis hyssopi usum, & vaccæ rufæ, hircique emissarii ceremonias, lucernarum accensionem & frontalia; amyletum serpentis anei; lotiones crebras; imo circumcisionem ipsam, pluraque alia ex Ægyptiacis sacris in Mosaicum cultum fuisse transsumpta.* Eam vero sententiam sic expo-

sit Witsius, ut primum magnam & admirandam plane veteres inter Ægyptios & Hebræos in religionis negotio convenientiam, ex mente Spenceri & Marshami, per partes singulas distincteque expendat; ac deinde in medium proferat argumenta, quibus evinci videatur posse, ea in quibus consensus est, Hebræos ab Ægyptiis, non Ægyptios ab Hebræis accepisse; Cyrilli etiam Alexandrini, Chrysostomi, aliorumque tum patrum, tum recentiorum scriptorum testimoniis adductis. Ita integro libro I exposita adversariorum sententia, suam Witsius exhibet, uberiusque libro II & III comprobat, sequentibus septem thesibus (quidni enim & hic legantur?) comprehensam.

I. Ex pravis Ægyptiorum moribus, superstitione atque idololatria multa quidem Israelitæ transsumpserunt: sed & similia ab aliis vicinis populis mutuati sunt; neque ab Ægyptiis ea omnia, quæ nonnulli iis uti primis inventoribus adscripserunt. II. *In dogmatibus, institutis, ritibus, a Deo approbatis, non est tanta inter Ægyptios & Hebræos convenientia, quantam viri eruditi prædicant, non caute semper, quandoque nec caste satis aut sancte.* III. *Ubi conveniunt, Ægyptii atque Hebræi ea cum aliis moratioribus populis communia habuerunt, hausta ex communi fonte vel rationis, vel traditionis: quarum utraque apud Hebræos purior atque incorruptior fuit.* IV. *Quæ a jure naturæ remotiora, Ægyptiis tamen atque Hebræis communia fuerunt, ea probari non potest apud Ægyptios quam apud Hebræos antiquiora fuisse; quum illi qui laudantur scriptores omnes Mose non paullo recentiores sint.* V. *Ex adverso probabile est, Aegyptios ab Abrahamo, Josepho, Mose, Salomone multa accepisse.* VI. *Ex eodem fonte Græci hauserunt, sive ἀμέσως, sive ἐμμέσως.* VII. *Nequaquam fuit ea Dei mens in institutis ceremonialibus quam viri Docti fingunt; ut nimirum pervicaci populi ingenio sese attemperaret, ea in cultum suum transsumendo, sed paululum purgata, quibus peregrinas superstitiones æmulando prave adsueverant: sed potius 1, ut laboriosis istis exercitiis, veluti jugo difficillimo, indomitam populi ferociam subigeret. 2. Ut veluti pariete intergerino, a cæteris gentibus, & potissimum Ægyptiis, a quibus, & Cananæis, ad quos veniebant, sejungeret. 3 & maxime, ut rerum spiritualium figuræ atque umbræ essent.* Tametsi vero nihil hoc in argumento intactum reliquit doctissimus Auctor, & inprimis contra *Johannem Spencerum*, qui pro Ægyptiorum Teraphim data Israelitis Urim statuerat, prolixe disseruit, nondum tamen omni labore defunctus

functus videtur. Cum enim in Anglia sub prælo jam sit Spenceri justum *de Legibus Mosaicis* opus, quo suam illam hypothesin majori argumentorum apparatu firmasse dicitur, novæ utique industriæ materia clarissimo Witsio, cum ad manus ejus Spencerianum illud opus pervenerit, præbebitur: quemadmodum & nobis de hoc argumento plura dicendi, non poterit non suo tempore redire occasio.

Alter voluminis Tractatus *Δεκάφυλον*, sive *de decem Tribubus Israelis* inscribitur, eorumque complectitur historiam, quatuor in periodos distributam. *Prima* initium a Jeroboamo est, cujus auspiciis decem tribus a regno Judæ secesserunt, separatamque & Ecclesiam & rempublicam cœperunt constituere; tametsi non tam universalis ea fuit defectio, quin multi domui Davidis sacrisque pristinis adhæserint. *Altera* ab eversione Regni X tribuum incipit, cujus primus gradus in cæde Jeroboami secundi aut filii ejus Zachariæ, alter in victoria Tiglat Pilesaris, tertius in expeditione Salmanassaris spectatur, qui regnum decem tribuum, postquam annis 235 stetisset, omnino destruxit, quibusdam quidem e plebe in terra sua relictis, qui Samaritanorum successu temporis sectam condiderunt, plerisque vero in Assyriam Mediamque deportatis. *Tertia* post solutam captivitatem Babylonicam cœpit, quando una cum Judæis nonnulli etiam ex X tribubus in Judæam reversi sunt, ac cum tribu Juda coaluerunt, plurimi vero nova patria antiquæ prælata in exilii sedibus remanserunt; quorum quidam mixti profanis gentibus inque iis paulatim absorpti sunt, alii avitæ religionis retinentiores communionem cum fratribus suis coluerunt. *Quarta* a novissimo Politiæ Israeliticæ per Romanos excidio ducta, ad optatam totius Israelis restitutionem fluit. Eam enim clarissimus auctor, postquam hucusque X tribuum Historiam perduxisset, illustratis Scripturæ locis quamplurimis iisq; difficillimis, hypothesin comprobare nititur, & expectandam aliquando esse efficacem totius Israelis, sine tribuum discrimine, ad communionem Christi vocationem; nec desperandum iis de reditu in patriam. Utrumque enim ex solenni illo fœdere, quod cum Abrahamo & semine ejus Deus pepigit Gen. XVII. 7. 8, arbitratur fluere; argumentis insuper ex Levit. XXVI, a commate 16 ad finem usque capitis, ac Deuteron. XXX, versibus decem prioribus, Esaiæ XI, v. 11. 12. 13, Hoseæ III, 3. 4. 5, Jerem. XXXI, 1. Ezech. XVI, 53. XX, 40. 44. XXXVI, XXXVII, petitis ac diligenti studio firmatis.

Subjungitur Diatribe *de legione illa Christianorum* decantatissima, quæ sub M. A. Antonino meruit, suisque ad Christum precibus tempestatem commovit, hostibus fulminum ac grandinis jactu exitiosam, Romanis vero frigidissimorum imbrium in summo æstu copia salutarem, *fulminatrix* eam ob causam salutata. Cum enim non gentiles tantum Historici victoriam illam, non Christianorum Deo, sed suo Jovi Pluvio, vel ipsius Imperatoris precibus ac meritis adscribant, aut a mago quodam procuratam asserant; sed & e Christianis scriptoribus fuerint, quibus narratio illa suspecta, ac rationes, quibus fulciri solet, parum solidæ sunt visæ: operæ se pretium facturum Witsius censuit, si rem omnem curatiore studio excuteret. Itaque cum de facto non dubitari ostendisset, gloriam miraculi sacrilego ausu Jovi Pluvio, inepte etiam vanissimis magorum præstigiis tribui, Christianorum vero precibus merito adscribendam commonstrat; Scaligero tamen, Salmasio, atque Huetio assensus, literas Marci Imperatoris ad Senatum, quæ in B. Justini operibus nunc vulgo visuntur, genuinas non esse, sed ab alio quodam confictas ac suppositas.

DESCRIPTION DE L' UNIVERS &c. Par Allain Manesson Mallet, Maistre de Mathematiques des Pages de la petite Escurie &c.

sive

Alani Manessonii Malleti, Puerorum nobilium Regii Stabuli minoris Informatoris Mathematici, olim Architecti militaris & rei tormentariæ præfecti in Lusitania

DESCRIPTIO UNIVERSI,

In qua continentur diversa mundi Systemata, Tabulæ Geographicæ universales & particulares, antiquæ & novæ, figuræ præcipuarum in orbe urbium, aliorumque locorum memorabilium; cum effigie Principum, eorumque insignibus, titulis, coloribus aulicis, gentiumque moribus, religione, politia, vestitibus.

Lutetiæ apud Dion. Thierry. 1683, in 4.

Opus

OPus hoc in *Tomos quinque & in libros decem distributum est:* Figuras habet & tabulas 674. Tomo I. Lib. I. & II. tractantur *Sphærica & Cosmographica* in genere, satisque perspicue & populariter. Libro III. specialis descriptionis initium fit a terris *Arcticis*. Tomus II. liber IV. *Asiam* exhibet. Tom. III. lib. V. *Africam*. Tomus IV. lib. VI. *Europæ* partem, in qua sunt Regna *Svecia* & *Dania, Moscovia, Sarmatia, Polonia, Hungaria, Illyricum, Græcia, Italia, Hispania, Lusitania*. Tomo. V. libro VII. reliquæ Europæ regiones describuntur, i. e. *Britannia, Germania, Gallia, Sabaudia, Belgium, Lotharingia, Burgundia*. Sequitur libro VIII. Terra *Australis*. Libro IX. *America Septentrionalis*. Lib. X. *America Meridionalis*. Laudanda est utique Autoris concinnitas, brevitas, tum modestiæ & veritatis studium, & elegantia tabularum: nec dubitandum, quin industriam adhibere voluerit maximam, ut non nisi correcta & emendata traderet. Sed dissimulari nequit, accidisse illi, quod aliis, tantam rerum farraginem congerentibus, & aliorum fide nitentibus, ut nimirum in rebus extra patriam suam, experientia & linguarum notitia destituti, sæpissime hallucinentur. Magnum igitur operæ pretium reportarent viri docti & periti, qui tot hujusmodi librorum, variis locis, linguisque editorum, volumina, in ea quisque parte, quam optime perspectam & cognitam habet, serio examinarent, & quæ emendanda invenerint, cum Autoribus istiusmodi Systematum communicarent. Id dum negligitur, & alieno labori nimium tribuitur, aliusque ex alio liber exscribitur, fieri non potest, quin veteres errores non retineantur tantum, sed & novis cumulentur, ut hucusque factum est. Monuimus aliquid hac de re in *Actis nostris anni præteriti* p. 30. *cum Pontierii Bibliothecam Magnatum* recenseremus. Nec mirum est, in hoc quoque *Malleti* opere, longe ampliori, plurima reperiri emendationem desiderantia. Exempla pauca ex rebus Germanicis, quamvis in iis brevissimus & sterilis est, subjungemus. Tomo V, pag. 76, *Eichsfeldiæ* Principatus (qui male *Eschfeld* scribitur) sub ditione *Ducum Luneburgicorum* esse dicitur, sed male; quanquam enim in finibus eorum sita sit hæc regio, ad *Archiepiscopum & Electorem Moguntinum* tamen indubitato jure spectat, neque *Principatus* titulum gerit. Ibidem cum directorum circuli inferioris Saxoniæ mentio fit, verba hæc: *Le Duc de Brunsvvick & de Lunebourg, comme Archevéque ou Administrateur de Magdebourg, est Directeur*

de ce cercle; mais a present il en partage la Direction avec le Duc de Breme, sans prejudice du droit du Duc de Brunsvvick, qui est toujours Codirecteur; sensum non admittunt congruum. Inter Magdeburgensem, qui Brandeburgicus hoc tempore Elector est, & Bremensem Ducem, qui est Rex Sueciæ, directorium circuli inferioris Saxoniæ alternari, salvo tamen Ducum Brunsvicensium & Luneburgensium condirectorii jure, publice constat. Sed hunc sensum ex Malleti verbis, ut jacent, nemo forte exsculpserit. In *Saxoniæ superioris* descriptione p. 78, 80, ut & alibi passim, de Episcopatibus, Abbatiis, Comitatibus, Civitatibus, ex *Matriculis*, quas vocant, *Imperii* obsoletis, Autor non pauca hausit, quæ erronea sunt; tum in nominibus multipliciter lapsus est: nihili enim sunt voces *Widerfeld*, *Rugenstein*, *Bluchlingen*: nec unquam fuit *Burggraviatus Tautenbergensis*, sed *Baronatus*, Equestri Thuringorum Ordini olim annumeratus, nunc *Præfectura Ducalis*. Neque, ut de aliis taceamus, superest hodie antiqua forma *Comitatus Beichlingensis*, sed exstinctæ illius stirpis prædia & pagi ab equestribus familiis in Thuringia possidentur, maxime a splendidissima *Wertherorum* gente, præclaris in patriam meritis olim & nunc illustri & conspicua. Pag. 78, ditiones *Russorum* sive *Ruthenorum de Plavia* (qui Comitum titulum nuper gerere cœperunt, Dynastæ Illustrissimi & vetustissimi, olim *Advocati* dicti) gravissimo errore in Mechlenburgensi Ducatu sitæ dicuntur, quas longissime inde dissitas, *in Misniæ & Voigtlandiæ finibus* jacere palam est. *Martisburgum* sive *Mersburg*, & *Naumburgum*, Ducatus minus recte salutantur; non enim Ducatus titulum habent, sed Episcopatus nomen retinent, quanquam a Ducibus Saxoniæ Electoralis lineæ regantur. Tertius etiam clientelæ Saxonicæ Episcopatus *Misnensis*, (primo olim loco gavisus, & inter eos qui Exemti dicuntur) male Ducatus *Saxe Meißein* dicitur. *Misnia* enim vel *Episcopatus*, vel *Marchionatus* nomen est, non *Ducatus*: & *Misna* urbs arces habuit tum *Episcopi*, tum *Marchionis*; uterque etiam separatas possedit provincias, sicut & olim *Burggravius* ejusdem loci. Nunc omnia pleno jure ad POTENTISS. ELECTOREM SAXONIÆ spectant. Pag. 92 Hennebergicus Comitatus ita inter Saxoniæ Duces divisus dicitur, ut Electorali lineæ septem, Vinariensi quinque unciæ cesserint. Ast plane inversa hæc sunt, cum huic septem, illi vero quinque unciæ tributæ sint. P. 108 *Gorli-*

tia

tiæ in Lusatia Academia seu Universitas esse dicitur, quæ nunquam ibi fuit. Sed hæc, omissis aliis, speciminis loco sufficiant: plurima talia in descriptione aliarum provinciarum notare poterunt, qui earum gnari sunt. Itaque & Autor ansam habebit secundam curam adhibendi: & iis, qui Germanicam libri editionem moliri dicuntur, cautione & diligentia in abstergendis, nævis erit opus. Neque nos alio fine hæc commentati sumus.

SELECTA HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ capita & in loca ejusdem insignia dissertationes historicæ, chronologicæ, criticæ, dogmaticæ, Autore R. P. F. Natali Alexandro Ord. F.F. Præd. &c. Sec. XI. & XII. Pars prima.

Parisiis apud Antonium Dezallieri, 683. in 8.

Historiam ecclesiasticam continuaturus P. Alexander, de cujus instituto & methodo in actis anni 1682, mense Julio diximus, ad undecimum & duodecimum seculum procedit, & utrumque conjunctim pertractatum tribus voluminibus absolvit, e quibus jam primum tantum, reliquis duobus ad alia tempora dilatis exhibemus.

Auspicatur illud autor a *Pontificibus Romanis Johanne XVII* ejusque successoribus, usque ad *Cælestinum III*, quorum vitas dum ex ipsorum epistolis aliisque monumentis in ordinem redactas breviter enarrat, concilia quoque summorum istorum pontificum auspiciis sive Romæ sive aliis in locis habita rebus eorum gestis intertexit.

Hinc ad cætera undecimi & duodecimi seculi *concilia* progreditur, & quid in singulis circa disciplinam ecclesiasticam sancitum decretumque fuerit, exponit. Tria vero Lateranensia, quæ œcumenicis annumerare solent Romanæ curiæ addicti, item ea, quæ in causa Berengarii, Abælardi, Thomæ Cantuariensis, & investiturarum coacta sunt, multaque alia partim Hæresiologiæ, quæ inter selecta Synopseos hujus capita proxime sequitur, partim Dissertationibus, quas secundum & tertium volumen exhibet, reservat.

Inter *hæreticos* primum locum occupant *novi Manichæi*, quorum errores a muliere quadam Itala in Galliam invectos, & ab *Arefasto* viro nobili callide exploratos & proditos, a. 1017. concilium Aurelianense, cujus acta tomo secundo Spicilegii sui *Lucas Dacherius* produxit

duxit, combustis eorum autoribus & asseclis anathemati subjecit. Novis his Manichæis, eorumque promachis *Stephano* & *Lisojo*, subjungitur *Gandulfus* quidam Italus, cujus hæresin a. 1025 Atrebatensis Synodus a *Gerardo* Cameracensi & Atrebatensi episcopo congregata, cujus acta prædictus *Dacherius* tomo Spicilegii sui decimo tertio inseruit, editis singulis adversus singulos errores capitulis damnavit. Sequuntur *Berengarius*, de quo in Dissertationibus uberius agitur; *Michael Cerularius*, in cujus schismate enarrando, quousque Latinæ & Græcæ ecclesiæ dissensio tum temporis progressa fuerit, disquirit; *Roscelinus* in hæresin, quam coram Suessionensi synodo ejuraverat, relapsus; *Basilius* cum sua *Bogomilorum* secta; *Tanchelinus*, qui Antverpiensium animos intantum sibi devinxerat, ut qua corpus laverat, aquam biberent, donec S. *Norberti* opera a flagitiosissimi hominis consortio in meliorem viam reducerentur; *Petrus de Bruis*, & qui Petrobusianorum sectam propagavit *Henricus*, de quo ex actis Cenomanensium episcoporum, a *Mabillonio* tomo 3 Anal. vet. publicatis, haud pauca referuntur; *Arnaldus* Brixiensis, ejusque præceptor *Petrus Abalardus*, de quo in tertio volumine copiosius disseritur; *Gilbertus Porretanus*; *Eudo* sive *Eon*; *Apostolici* ab *Evervino* in epistola ad Bernhardum Clarævallensem in Mabillonianis analectis edita, & ipso *Bernhardo* serm. 65 & 66 in Canticum descripti; *Folmarus* Trieffensteiniensis in Franconia infra Herbipolin Præpositus, qui *Gerochum* Reicherspergensem in Bavaria Præpositum adversarium nactus est; & ultimo loco *Waldenses*, de quibus hoc ordine agit, ut primum sectæ autorem & varia nomina, deinde errores circa ecclesiam, sacramenta & cætera dogmata, tum varias eorum sectas, item mores & disciplinam, eorumque impugnationem & condemnationem, & tandem Waldensium Bohemorum postremam confessionem, & hæreticorum, quibus etiam Lutherum accenset, de iis judicia referat. Inter alia observat libros *Ebrardi de Bethunia*, *Bernardi Abbatis Fontis Calidi*, & *Ermengardi*, qui contra Waldenses inscribuntur, titulum hunc non a suis autoribus, sed ex *Gretseri* ingenio accepisse, & multa passim Waldensibus tribui ab ipsorum doctrina & moribus aliena. Quod ut recte monet; ita perperam cum aliis Pontificiis multa inter Waldensium aliorumque hactenus enumeratorum errores & hæreses recenset, ob quæ inter veritatis testes potius & confessores numerari meruerunt.

Scripto-

Scriptores ecclesiastici quos enumerat, sunt circiter centum & triginta. In his *Anselmus* Cantuariensis, cujus genuina scripta a supposititiis discernit, ad pseudepigrapha etiam librum de immaculata B. Virginis conceptione & epistolam ejusdem argumenti referens, cum Anselmus in libris, *Cur Deus homo*, B. Virginem ab originalis peccati labe immunem non fuisse diserte doceat. *Guiberti Novigentini* scripta dum recenset, ex ejus libro de pignoribus sanctorum, quo Sammedardenses monachos dentem a Christo novenni emissum se possidere gloriantes Scriptor ille confutavit, nonnulla de fraudibus & imposturis circa sacras reliquias excerpit. Ad *Rupertum Tuitiensem* ubi pervenit, quæ ejus circa Eucharistiam opinio fuerit, & an unionem hypostaticam panis & vini eucharistici cum Verbo statuerit, cujus erroris a Bellarmino aliisque arguitur, inquirit. *Bernhardi Claravallensis* elogiis criticum de ejus operibus judicium subnectit, & quæ ejus de statu animæ separatæ sententia fuerit, exponit. Cæteros fere omnes brevissimis dimittit.

Postremum primi hujus voluminis caput circa *politiam ecclesiasticam* occupatur, initio ducto a summa Pontificum Romanorum in universa ecclesia autoritate & potestatis plenitudine, cui gravissima *Ivonis*, *Bernhardi*, *Petri Cluniacensis*, *Goffridi Vindocinensis*, *Arnulphi Lexoviensis*, & *Hildeberti Turonensis* de dispensationum & appellationum abusu judicia minime repugnare autor existimat, qui deinde ad Cardinales transit, quorum dignitatem ob præcipuas in summi pontificis electione partes ipsis demandatas undecimo seculo novis radiis effulsisse notat. Eminentissimas quoque virtutes, quibus eminentissima hæc dignitas ornari debeat, *Petri Damiani*, *Bernhardi*, & *Thomæ Cantuariensis* verbis exprimit. Hinc ad primatum Lugdunensem, Viennensem, Toletanum, & Cantuariensem, & certamina inde nata progressus, ulterius de jure novas metropoles condendi, & metropolitanorum officio ac autoritate, de novis episcopatibus undecimo & duodecimo seculo fundatis, deque episcoporum electione, confirmatione, juramento, resignationibus, translationibus, beneficiis, residentia, ut vocant, ejusque dispensatione, jurisdictione cæterisque ad episcopalem dignitatem spectantibus disserit, & ab episcopis ad inferiores clericos descendit, ubi titulorum patrimonialium initium, ordinandorum ætatem, consuetudines circa beneficiorum collationes & jus patronatus usurpatas, aliaque his affinia recenset.

Clericos excipit *Ordo Canonicus*, quem cum ab observantia regulari cecidisset, undecimo seculo instauratum & propagatum refert, autoribus *Petro de Honestis*, qui sibi Peccatoris cognomen indidit, *S. Ubaldo*, qui regulam Portuensem a Petro de Honestis constitutam & miraculo, ut fertur, approbatam in Eugubinam ecclesiam intulit, *S. Oldegario*, qui Canonicorum regularium institutum in Hispaniam provexit, *Gilberto Sempringhamensi*, a quo Ordo ille Gilbertinus & Sempringhamensis in Anglia nuncupatus est, *Yvone* Carnotensi, cujus opera Ordo hic in Gallicana ecclesia refloruit, & S. *Norberto*, qui in loco Laudunensis dioeceseos, qui *Præmonstratus* dicitur, novum Canonicorum regularium ordinem condidit, quem brevi tempore ex maxima paupertate ditissimum evasisse & usque adeo crevisse narrat, ut trigesimo post anno, non solum ex Francia & Burgundia, sed Alemannia quoque & Saxonia, centum pæne Abbates convenerint. Neque hic silentio prætermittitur *Ludovici VI* munificentia, qui monasterium Canonicorum regularium ad muros Parisienses, cui *S. Victor* nomen dedit, excitavit, cujus regalis abbatiæ filia fuit abbatia *S. Genovefæ*, siquidem *Eugenii III* jussu secularibus canonicis rejectis, regulares ex cœnobio S. Victoris in ecclesiam illam introducti sunt.

Historiæ Canonicorum regularium subjicit progressus & incrementa *Ordinis Benedictini*, congregatione *Vallis umbrosæ*, congregatione *S. Crucis Fontis Avellani*, congregatione *Tironiensi* aliisque novis congregationibus & abbatiis multiplicati; item origines & instituta Ordinis *Camaldulensis* a *Romualdo* conditi, *Grandimontensis*, qui *Stephanum de Tierno* fundatorem habuit, & *Carthusiensis* a *Brunone* in rupe quadam asperrima Gratianopolitanæ dioeceseos, cui Carthusiæ nomen est, instituti. Atque hic famosam illam narrationem de Doctore quodam Parisiensi, qui jam vita defunctus, in ipsis exequiarum solennibus e feretro se coram Tribunali Divino accusatum, judicatum & condemnatum proclamasse, & eo ipso facto Brunoni in eremum secedendi occasionem præbuisse perhibetur, ad examen revocat, in negativam *Johannis Launoji* sententiam proclivior, cujus argumenta ex libello de vera causa secessus S. Brunonis in eremum in medium producit. Accedunt ad novos undecimi & duodecimi seculi ordines ordo *Cisterciensis*, ordo *Fontis Ebraldi*, & ordines quidam equestres, *S. Johannis Hierosolymitani, militum templi, S. Mariæ Teutonicorum* & de

& de *Calatrava.* Ordinem autem *Antonii Viennensis* se ob eam caussam prætermisisse scribit autor, quod undecimo & duodecimo seculo pia tantum societas & secularis confraternitas fuerit, & anno demum millesimo ducentesimo decimo octavo in religiosum ordinem evaserit. Postea de ritu parentum pueros monasteriis offerendi & religiosæ vitæ consecrandi, de ætate professionis monasticæ, de monachorum privilegiis aliisque rebus ad monasticum statum pertinentibus aliqua subnectit.

Tandem ubi de bonis ecclesiasticis eorumque administratione, nec non de ecclesiarum immunitatibus ac oneribus disseruit, finem primo huic undecimi & duodecimi seculi volumini imponit.

NOUVELLE MANIERE DE FORTIFIER les places, par Monsieur Blondel, Mareschal de Camp aux armées du Roy &c.

hoc est,

Dn. Blondelli, regiorum exercituum Campimareschalli &c. Nova methodus muniendi loca.

Parisiis apud autorem, in via Jacobea suburbii San-Germaniani 1683, in 4. & Amstelodami 1684, in 12.

Quanquam præsens seculum, bellorum bellicarumque artium admodum ferax, inde a primordiis suis hucusque quamplurimos tulit, qui Architectonicæ, in debite muniendis contra quantamcunque hostium vim locis laboranti, suppetias ingenii sui ferre contenderunt: inter illos tamen vix reperias, qui suam in hoc argumento operam tot tamque speciosis titulis Arti huic commendet, ac præsentem tractatum ejusdem Autor. Hic enim toto vitæ suæ decursu studiis Architecturæ militaris deditus, universo pæne terrarum orbe peragrato, quicquid uspiam est celebriorum munimentorum non oculis tantum usurpavit propriis; sed & robur eorum & defectus solicita indagine perquisivit: tum per omnes militiæ gradus in bello exercitus, Architecti etiam militaris (Ingeniarios hodie nuncupant) munere tam expugnandis, quam contra obsidentium insultus defendendis munitionibus pluries perfunctus, proprio periculo, atque sic omnium optime ad-

me addidicit, quam distent lineæ per otium super charta descriptæ, a sulcis in conspectu hostium per objectam terram ducendis: dignus ob hæc, aliasque virtutes, hodierno Galliarum Monarchæ visus, quem studiis Serenissimi Delphini mathematicis, interque ea architectonicis, hodegum præficeret & magistrum.

His subnixus præsidiis, & longo cumprimis armorum usu edoctus Blondellus, in defendendis non æque ac oppugnandis locis Architectonicen hactenus profecisse, novam hanc muniendi adornavit methodum: non frustra scilicet se futurum ratus, tali genere munitionum excogitato, quod obsidentium vires diminueret; obsessis vero facultatem locumque concederet, majorem tormentorum militumque copiam hostium violentiæ opponendi. Pensatis autem defectibus, quibus, cum Italica Gallicaque muniendi methodo, Batava præcipue conflictatur, cujus imbecillitas per nupera maxime regis Galliarum in Belgiis bella se prodidit, persuasus est Autor munitiones nonnisi vitio brevitatis alarum (tanquam brachiorum) defendentium, admotæ vi succumbere: has ergo cum collo propugnaculorum sic extendendas censuit, ut construendis pluribus suggestibus tormentariis sufficerent, qui cum fossam ab omni parte obnoxiam haberent, & hostium molimina in erigendis ex adverso valli aggeribus everterent; tum præstructa opera pari, ac fossam ipsius munimenti, virtute tuerentur; nec tamen lineam defensionis nimium producerent.

Id instituti sui duobus Autor discursibus persequitur, quorum prior historiolam complectitur eorum, quæ inter ipsum aliosque Ingeniarios acta & disceptata sunt, tunc cum demandata Autori regio jussu præfectura operum publicorum, Parisiis anno 1669 & sequentibus, commodo civium & urbis ornamento excitatorum, frequens ipsi cum ejusmodi artificibus, aliisque architecturæ militaris peritis commercium intercederet. Commemorat hic recensum, rogatu illorum a se institutum, eorum omnium, quæ circa celebriora munimenta, sibi toto fere terrarum orbe visa, diversasque illorum rationes, notatu digna compererit: non dissimulata misera conditione fortalitiorum Turcicorum, & robore eorum minime formidando.

Subjungit deinde, ut speciatim de singulis artificiis muniendi, ab Architectis hucusque vulgatis & introductis, invicem commissis rationibus contulerint; habitosque hos discursus, si in ordinem redigantur,

gantur, justum volumen confecturos pronunciat: materiam tamen eorum in peculiari Opere architectonico, Serenissimi Delphini usibus conscripto, & propediem cum reliquo Cursu mathematico regis auspiciis lucem visuro, non perfunctorie a se tractatam profitetur. Ex præcipuis interim capitibus praxeos herc otectonicæ, de quibus tunc inter ipsos unanimiter convenerit, sequentia, veluti speciminis loco, annexis ubique fere pronunciatorum singulorum rationibus, profert: *angulum propugnaculi citra necessitatem nunquam obtusum, nec rectum, nisi in propugnaculis recta linea impositis, esse debere: opera munitionum muro vestienda, non ex terra vel humo aggerenda: alas retractas supernas infernasque* (flancs retirées, places hautes & basses) *alarum etiam auriculas* (oreillons) *adhibendas: succinctum valli* (fausse braye) *tam faciei quam alæ propugnaculi præstrui, ex utilitate loci esse: præstare siccam fossam aquaria, eamque versus angulum propugnaculi contrahendam, & in medio depressiori fossula* (cunette) *incidendam; denique declivitatem ejus exteriorem muro fornicato instruendam: via tectæ latitudinem ad septem octove perticas Gallicas, seu hexapedas extendendam: grandia opera cornuta & coronata perniciosa esse* &c. His alia non minoris momenti subnectit, de fossis prætenturarum; terræ copia hosti subtrahenda; occultis fossæ receptibus (*caponieres & Logements cachées;*) lorica ex cæmento paranda, & interius humo suffulcienda; duplicandis propugnaculorum faciebus, ex consulto Comitis Pagani; defensionis obliquæ vitiis; secundarum alarum exigua utilitate &c.

Refert deinde, ut memoratis collocutoribus novæ suæ methodi aliquam rationem exposuerit: *in ea,* videlicet, *ex alis certorum polygonorum trajectum fossæ plus centum tormentis, bis mille vero præsidiariis, minimum vero* (nimirum in Quadrato) *triginta tormentis & quingentis militibus impediri, hostem a dejiciendis alis prohiberi, Operaque munitioni præstructa longe vehementiori ignis vi defendi posse, ac ipsum corpus muniti loci optimæ quævis muniendi rationes tueri hactenus valuerint.* Hæc applausu protinus excepta præsentium, seque ab iis compulsum, aliquam ejus delineationem adornare, illamq; ipsam esse, quam discursu altero hujus tractatus exhibeat.

Quam varia porro judicia, ubi ad plures rumor hujus inventi dimanare cœpit, subsecuta sint, & quo fato ad ipsum denique Galliarum regem penetraverit; quæ regis ipsius de eodem sententia, & cum auto-

 re con-

re concertationes fuerint; & ut editionem Tractatus hujus (alteriusque ejusdem Autoris, *de arte jaciendorum globorum ignitorum*, quem sub prælo esse Diaria Gallica superioris anni memorant) tantisper, ne durante bello, quod per Belgium & in Germaniæ finibus Rex tum temporis gerebat, aliqua ad inimicos suos ex eo redundaret utilitas, inhibuerit, ultima primi discursus folia Lectori pluribus exponunt.

Ipsam construendi munitiones rationem altero discursu tradit Autor. Et primo quidem angulum imminutum (linea faciei & latere polygoni exterioris comprehensum) ita determinat, ut demto quadrante de angulo polygoni, residui tertiam partem & quindecim insuper gradus eidem tribuat. Pro crure vero hujus anguli altero, hoc est linea defensionis stringente, septem decimas accipit ipsius lateris polygoni exterioris: quodque illius lineæ est inter angulum propugnaculi & forcipulæ (*tenaille*,) hoc est ipsum latus forcipulæ, bisecat, semissemque ejus faciem constituit propugnaculi. Connexis deinde duabus lineis defensionis invicem, & cum facie unicuique illarum opposita, cortinam & alas describit propugnaculorum.

Porro cum Autori videatur, lineam defensionis in regiis munitionibus intra 140 & 120 omnino hexapedas consistere debere, *duos* construendi *modos* tradit: *Majorem*, in quo latus polygoni exterioris 200, linea defensionis 140; & *Minorem*, in quo illud 170, hæc fere 120 perpetuo sunt hexapedarum. Atque intra hos limites omne genus munitionum coercet; quod longior extensio lateris exterioris, ob nimiam alarum distantiam, defensionem reddat frustraneam; brevior longitudinem imminuat alarum, & inutiliter multiplicet cum impensis numerum propugnaculorum. Ex dictis autem ratio iniri facile potest quantitatis angulorum & linearum principalium, quam Autor in hoc discursu, subnexisque cumprimis operi binis Tabulis, pro singulis ferme polygonorum speciebus intra Quadratum & Icosagonum consistentibus, adjunctis item mensuris propugnaculorum planorum, sive super recta linea constitutorum, distincte ob oculos ponit.

Specialiores munitionum suarum rationes Autor strictim pervolvit, comparando eas cum Batavis & Paganicis, dilutisque quæ objici hincinde poterant ratiociniis: nobis hic palmaria tantum memorabuntur.

Angulus propugnaculi Autori in Quadrato est 60°, ut in Batavis: augmen-

augmentum tamen ejus in succedentibus polygonis lentius increscit, ut demum in planis propugnaculis fiat rectus; quod in Batavis Dodecagono jam obtingit, ubi Autori tantum est 80°. Atque sic Autor non alienus est ab acutis propugnaculorum angulis, licet horum amplitudinem aliquantum contrahant: cum differentia arearum ab angulo 60° & 90° sit octavæ tantum partis (differunt enim ut 48 & 8;) ex adverso vero pro iis militent argumenta longe prægnantiora.

Alæ cum linea defensionis ad angulum obtusum concurrunt: in Quadrato 107°. 47', & inde sensim decrescentem, ad usque plana propugnacula, in quibus rectus est. Tantillam autem esse hanc a recto differentiam pronunciat, ut inde plane contemnenda defensioni obliquitas; at contra tantum collo augmentum accedat, ut in Quadrato tribus suggestibus sit locus, in Hexagono & sequentibus etiam quarto sive aggeri propugnaculi (*cavalier.*) Sic vero constitutas alas hostibus nimis expositas objicientibus, Pagani rationes opponit: hac tamen suarum prærogativa, ut loco 12 aut 13 tormentorum, quæ Comitis Pagani alæ ad summum capiunt, nusquam minus 20 aut 25, alicubi vero 100 aut 120 hosti obvertant.

Auriculæ alarum octo decemve sunt hexapedarum: reliquum cedit alis opertis in usum suggestuum, disponendisque præsidiariis. Suggestibus tanto melius tegendis in Pentagono & sequentibus infimum eorum intra collum sex septemve hexapedas retrahit; quo ipso & cortinam in polygonis plurium laterum indipiscitur porrectiorem. Planorum autem propugnaculorum alas 10 vel 12 hexapedas subducit, ut cortinæ (quam alias nullam habitura essent) relinquantur 14 aut 15 hexapedæ.

Suggestus alarum interiores latius diducuntur exterioribus: quo ipso locus est quinque aut sex tormentis ita intra auriculæ humerum recondendis, ut quamvis ea totam faciem oppositam & interiora ruinarum ibidem detegant, neutiquam tamen ex declivitate fossæ exteriori conspici, aut pilis tormentorum hostilium queant exarmari.

A facie propugnaculi unius ad alterius contigui faciem aliquis est prospectus, qui mutuam ipsis præstat defensionem, dorsumque ruinæ, si qua in facie una facta est, ictibus exponit adversæ faciei.

Propugnaculis exterius vallum (*contregarde*) faciebus parallelum prætendit Autor; ex solido cæmento, sed area (*terrain*) destitutum,

tum, & cuniculis undique suffossum: alarum præsidio, ne ab aggeribus hostium dejiciantur.

Cortinæ etiam parmulam præcingit, alarum auriculas exacte tegentem: ejusque fossæ defendendæ propugnaculorum vicinorum facies, qua parte fossam prospectant, suggesto inferiori (*batterie basse*,) ejusdem cum suggestu alarum medio altitudinis, & quinque aut sex tormentorum capaci instruit; alioque magis adhuc intra propugnaculum retracto, ad loricæ ipsius propugnaculi altitudinem. Inservit autem hæc parmula etiam defensioni fossæ, vallum exterius ambientis, ejusque facies ob hanc causam paribus, ac propugnaculorum ipsorum, suggestibus armatæ sunt: area vero, nisi quatenus retrocedentibus tormentis solidam humum substernere oportet, vacua relinquitur, ut vallum cuniculis tanto commodius subrui, & hostis a possessione expugnatæ parmulæ possit prohiberi.

Angulo valli exterioris & parmulæ Lunulam, ejusdem cum dicto vallo structuræ præponit: ne ullatenus extrorsum oculo ad alas propugnaculorum pateat aditus.

Fossæ latitudinem alarum longitudini æquat, ut spatium sit reponendo vallo exteriori, ejusque fossæ: & ut ea usquequaque alarum defensioni subjaceat, angulum parmulæ interius procurrentem recta determinat, ab humero ad angulum oppositi propugnaculi producta.

Fossam munitionis ut & operum præstructorum, alia minori incidit, & angulos earum quosque receptibus munit; defendendis fossarum frontibus, & arcendo hosti transitum sub terra molienti. Hoc modo instructæ munitionis nullam esse partem Blondellus asserit, cui non minimum à tribus quatuorve aliis subveniri possit: eamque ita comparatam esse, ut adjunctis pluribus Operibus externis, & in usum deductis, quæ ex sinu suo ultro præbet compendiis, in infinitum augeri; irregularibus æque ac regularibus figuris facillime applicari; locus jam dum quocunque alio modo munitus, modo secundas alas habeat, ad ejus formam nullo negotio, citraque immutationem ullam vel facierum, vel fossæ aut operum externorum reduci queat.

Annexæ sunt Operi Tabulæ duodecim: referuntque earum 1. Praxin muniendi angulum quemcumque datum, præmissis breviter præceptis: 2, 3, 4 & 5, diversa polygona cum operibus præstructis: 6 ichnogra-

ichnographiã Plani Forcipulæ munitæ: 7 scenographiam ejusdem forcipulæ: 8 & 9 primariorum angulorum & linearum mensuras: 10 reductionem munitionis aliter instructæ, ad Autoris formam: 11 & 12 Castrum Dunkerkanum & Trajectum ad Mosam, cum suis utrumque munitionibus; applicata tamen iisdem nova Autoris, ut ex comparatione hujus illarumque, de præstantia Blondellianæ tanto luculentius constet.

RECHERCHES CURIEUSES D' ANTIQUITÉ contenues en plusieurs dissertations sur des medailles, bas-reliefs, statuës, mosäiques, & inscriptions antiques; enrichies d' un grand nombre de figures en taille douce: par Monsieur SPON Docteur aggregé au college des medecins de Lyon, & a l' Academie des Ricovrati de Padouë.

a Lyon, chez Thomas Amaury 1683 in 4.

id est,

Curiosa Antiquitatum investigatio, pluribus instituta Dissertationibus, de nummis, anaglyphis, statuis, musivis operibus, ac inscriptionibus antiquis; ingenti copia incisorum ære iconismorum locupletata: a Domino SPONIO Doctore aggregato Collegii Medicorum Lugdunensium & Recuperatorum in Academia Patavina.

Lugduni apud Thomam Amalricum 1683 in 4.

NOviter reperta remotissimæ antiquitatis, summo studio & industria exquisita excultæ, quæ e commercio cum eruditis passim per orbem nactus fuerat, aut quæ in itinere per Asiam & Europam se obtulerant, nemo autem antea observaverat, eruditis exhibiturus *V. Cl. Jacobus Sponius*, præstantiora & insignia maxime eruditæ vetustatis monumenta peculiaribus Dissertationibus explicanda sibi putavit. Et sane cum multa adhuc in obscuro lateant vel a barbaris possessa, vel terra obruta ac sepulta, plurimaque adeo e superiorum temporum caligine ac tenebris nondum emerserint; deprædicanda est felix eorum

ſolertia, qui vetera iſta eruditionis præſidia ac adjumenta ſollicite conquirunt, magis autem extollenda eorum induſtria, qui ad ornandas litteras non ſaltem monumenta noviter afferunt, ſed eadem litterarum ac eruditionis copia illuſtrant. Tenuit utrumque inſtitutum doctiſſimus Auctor, tum in *Miſcellaneis eruditæ antiquitatis*, quæ vocat, in Actis anni ſuperioris menſe Septembri p. 369 memoratis; tum in præſenti *Diſſertationum* opere. In quo expreſſum vetuſtatis reliquiarum colligendarum ac conſervandarum illuſtrandarumque ſtudium agnoſcere licet: ſiquidem id operam dedit auctor, cum aliis quorum lucubrationes ſuis interſperſit, vt priſca marmora, ſigna, clypeos, ædificia, imagines, nummos, tabulas, gemmas, ſtatuas, in quibus nullius ſcriptoris antehac ſe exercuiſſet induſtria, accurate & eleganter deſignaret ac erudite explicaret. *Prima* diſſertatio inſignem clypeum votivum ex argento conflatum, qui Scipionis Africani memorabile factum, captam in expugnatione Carthaginis novæ eximia forma virginem Celtiberorum principi cui deſponſata erat intactam reddentis refert; *ſecunda* pavimentum vermiculatum ſeu ſtratum muſivum, quod Lugdunenſis vinea Caſſarii conſpiciendum præbet; *tertia* marmor votivum duobus Syriæ Diis Aglibolo & Malachbelo poſitum; *quarta* fratrum arvalium ſacra & ritus ex Inſcriptione quadam Romana traditos; *quinta* nuptias Cupidinis & Pſyches e gemma depromtas; *ſexta* Hermas, Hermathenas, Hermerotas, Hermanubides & Hermheracles; *ſeptima* varias Harpocratis formas & ſignum pantheum; *octava* varia ſacrorum inſtrumenta, ſiſtra, cymbala, crotala, crumata, crupezia, teſtas, ſcamilla, tympana, citharam; *nona* duo vetuſta ædificia, alterum Nemauſenſe, alterum Viennenſe; *decima* litteras Peireſcii ad Holſtenium ſuper inſcriptione veteris annuli pronubi: TECLA VIVAT DEO CVM MARITO SEO; *undecima* annulos quosdam aureos & argenteos; *duodecima* antiquum Severi & Juliæ Domnæ nummum; *decima tertia* picturam veterem Romæ triumphantis; *decima quarta* nummum Imp. Commodi; *decima quinta* nummum Treboniani ab Antonio Gallando illuſtratum; *decima ſexta* epiſtolam Franciſci Redi ad Paulum Falconerium de tempore quando perſpicilla ſint reperta; *decima ſeptima* nummum Antonini Pii cum explicatione Patini; *decima octava* deos manes; *decima nona* urnam antiquam; *vigeſima* inſcriptionem ſepulchralem Toloſanam

cum

cum explicatione Francisci Graverolli; *vigesima prima* simulacrum Isidis Parisiis repertum & a Molineto expositum (quod nos in Actis anni 1682 mense Octobr. p. 308 beneficio cl. Sponii proposuimus) *vigesima secunda* nummum Pylæmenis regis Paphlagoniæ epistola Seb. Feschii explicatum; *vigesima tertia* inscriptionem Romanam leges collegii Æsculapii & Sanitatis complexam; *vigesima quarta* enarrationem utilitatis, quam nummi oris habitu ingenium eorum quos referunt prodentes studio physiognomiæ afferunt; *vigesima quinta* Moysis baculum; *vigesima sexta* nummum Caracallæ funambulos exhibentem; *vigesima septima* opinionem de medicis olim servis & urbe pulsis confutatam; *vigesima octava* nummos Melitenses; *vigesima nona* vas marmoreum nativitatem Bacchi repræsentans; *trigesima* strenarum varia genera; *trigesima prima* narrationem Luciani de Alexandro falso propheta e nummis illustratam, exhibent & fuse ac erudite explicant. Variam dissertationibus hisce intextam eruditionem hic referre propositi angustia prohibet, cui sufficit summa earum capita retulisse.

DE DIMENSIONIBUS FIGURARUM INveniendis.

SIgnum est perfectæ Analyseos, quando aut solvi problema potest, aut ostendi ejus impossibilitas: quod cum nemo hactenus præstiterit circa transmutationes curvilineorum in rectilinea, patet in hac parte imperfectio Geometriæ & ipsius Algebræ, quæ uti hactenus tractata est, ad talia problemata non porrigitur. Excogitavi tamen jam a multis annis subsidium Analyticum, & amicis ostendi, quod huc redit: notum est interioris Geometriæ peritis data (*figur. 1*) qualibet curva AFC (ex illarum numero, quarum natura seu relatio inter ordinatam & abscissam per æquationem Algebraicam seu certi gradus exprimi potest, quas Cartesius appellat Geometricas, ego ob graves rationes potius Algebraicas appellare soleo) posse aliam inveniri curvam AGD etiam Algebraicam, cujus figura ope prioris possit quadrari: idque fieri potest multis modis, exempli causa data curva AFC, potest inveniri curva AGD talis naturæ, ut rectangulum sub FE ordinata

prioris curvæ, & recta constante H, semper æquetur trilineo curvæ posterioris seu figuræ AEGA; vel ut rectangulum sub FE ordinata curvæ prioris, & abscissa ejus AF, æquetur eidem trilineo; vel aliis modis infinitis. Priorem curvam AFC voco *Quadratricem* posteriorem AGD *Quadrandam.* Sed hoc opus hic labor est, data Quadranda Figura, invenire Quadratricem ejus aliquam; præsertim cum aliquando quadratricem invenire (Algebraice quidem exprimendam) sit impossibile. Ut ergo præstarem quicquid in hoc genere fieri potest, talem methodum excogitavi, antea quod sciam non usurpatam; sed quæ maximum & in aliis usum habere potest. Adhibeo æquationes Curvarum Generales, quarum unaquæque omnes curvas ejusdem gradus exprimit. Et talis curvæ generalis, consideratæ tanquam quadratricis, quæro quadrandam generalem, secundum aliquem ex modis supradictis, quem semper eundem servo. Quia demonstrare possum, si non datur quadratrix secundum unum modum, nec eam secundum alium dari. Oblatæ jam quadrandæ specialis æquatio comparanda est cum aliqua ex formulis generalibus, quadrandarum naturam exprimentibus; sed si nulli comparari possit, manifestum est, eam sub ipsis non comprehendi, adeoque nullam habere quadratricem, scilicet Algebraicam. Eadem methodo invenire possum, quam habeat quadratricem, si non Algebraicam, saltem transcendentem, hoc est Circuli, aut Hyperbolæ, aut alterius figuræ quadraturam supponentem, ut scilicet saltem dimensiones reliquas ad has simpliciores reducamus. Multa hujusmodi habeo, quibus Geometria in immensum ultra Terminos a Vieta & Cartesio positos promovetur. Nam veteres nolebant uti lineis altiorum graduum, & solutiones quæ earum ope fiebant Mechanicas: Cartesius id reprehendit, & omnes curvas in Geometriam recipit, quarum natura æquatione aliqua Algebraica seu certi alicujus gradus exprimi possit. Recte quidem, sed in eo peccavit non minus quam veteres, quod alias infinitas, quæ tamen etiam accurate describi possunt, ex Geometria exclusit & Mechanicas vocavit, quia scilicet eas ad æquationes revocare, & secundum suas regulas tractare non poterat. Verum sciendum est istas ipsas quoque ut Cycloidem, Logarithmicam aliasque id genus, quæ maximos habent usus, posse calculo & æquationibus etiam finitis exprimi, at non Algebraicis seu certi gradus, sed gradus indefiniti, sive transcendentis.

dentis. Et ita eodem modo posse calculo subjici ac reliquas: licet ille calculus sit alterius naturæ quam qui vulgo usurpatur. Hujusmodi cogitationum mearum, quas alibi non observavi, participem feci amicum ingeniosissimum, qui etiam eas multis de suo inventis auxit, & suo tempore præclara dabit; idem calculum inveniendi quadratrices algebraicas supra dicta methodo aggressus aliquot theoremata dedit. Unum tamen cogit me monere amor veritatis; hanc ipsam methodum meam quærendi quadratrices, insignes quidem usus habere, sed non sufficeread inveniendas quadraturas quascunque, neque ex ea probari posse impossibilitatem Quadraturæ circuli aut hyperbolæ. Fieri enim potest, ut aliqua certa portio quadrantis circuli, vel etiam totus quadrans A B D G A, quadrari possit, licet non detur quadratura indefinita & generalis cujuslibet portionis datæ, secundum unam aliquam legem communem seu calculum algebraicum generalem, qui exprimat relationem inter spatium A E G A & rectang. A E F; unde nec dari poterit semper æquatio quædam algebraica exprimens relationem inter A E & E F, abscissam & ordinatam quadratricis A F C; ac proinde quadratrix non erit Algebraica seu certi gradus, sed transcendens. Et quidem circulum esse incapacem quadraturæ indefinitæ facile multis modis demonstrari potest, sed nulla hactenus extat demonstratio, a paralogismo libera, quæ ostendat impossibilitatem specialis quadraturæ circuli totius. Placet autem ascribere exemplum figuræ, ubi succedit quadratura specialis sine generali.

Fig. 2.

Sit in quadrato A E B Z (*figur. 2*) trilineum orthogonium A B N M A, jam secentur latera quadrati opposita A E, Z B in punctis G, R, curva vero in puncto M, per rectas G R, reliquis quadrati lateribus A Z, E B parallelas. Abscissa B R appelletur v, & ordinata R M, appelletur y, & latus quadrati h, & æquatio naturam curvæ exprimens fit $y^4 - 6hhyy + 4yyvv + h^4 = 0$. G M appelletur Z, & A G appelletur X, fiet $y = h - x$ & $v = h - z$, quos valores substituendo in æquatione præcedenti fiet:

$$h^4 - 4h^3x + 6hhxx - 4hx^3 + x^4 - 6h^4 + 12h^3x - 6hhxx + 4h^4 - 8h^3z + 4hhzz - 8h^3x + 16hhxz - 8hxzz + 4hhxx - 8hxxz + 4xxzz + h^4 = 0$$

seu destructis destruendis:

$4hhzz - 8hxzz + 4xxzz - 8h^3z + 16hhxz - 8hxxz + 4hhxx - 4hx^3 + x^4 = 0$ quam æquationem dividendo per $hh - 2hx + xx$ habebitur.

$$4zz - 8hz + \frac{4hh - 4hx + xx \text{ multiplicatum in } xx}{hh - 2hx + xx} = 0.$$

itaque si figura nostra est quadrabilis methodo supradicta, deberet hæc æquatio secundum alibi proposita conferri posse cum ista.

$$0 = \begin{matrix} bzz + caz + eaa \\ + 2dxz + 2fax + \\ + 4gxx \end{matrix} \frac{dde + ccg + bff - cdf - 4beg \text{ multiplic. in } aaxx}{\begin{matrix} 4beaa + 4bfax + 4bgxx. \\ - ccaa - 2cdax - dd\,xx. \end{matrix}}$$

Sed manifestum est, collationem non procedere, si vel solus numerator fractionis utrobique existens comparetur, deberet enim $4hh - 4hx + xx$ coincidere cum aa, in $dde + ccg + bff - cdf - 4\,beg$; indeterminatum cum determinato: ut taceam ex reliquis comparationibus literas d, e, f, g fieri æquales nihilo: unde in æquatione quæsita ad curvam quadratricem quæ est $\begin{matrix} byy + cay + eaa \\ + dxy + fax \\ + gxx \end{matrix} = 0$ restaret tantum $byy + cay = 0$, quæ est æquatio non ad lineam sed ad punctum. Itaque linea curva Quadratrix haberi hoc modo non potest. Et tamen aliunde scimus, trilineum propositum esse quadrabile: itaque ista methodus, licet maximi sit momenti, tamen ad omnes quadraturas inveniendas non sufficit, sed opus est alias adhuc artes adhiberi, quas quidem alias exponam, res enim omnino in potestate est.

DES VRAYES & DES FAUSSES IDEES contre ce, qu'enseigne l'auteur de la Recherche de la Verite, par M. Antoine Arnaud Docteur de Sorbonne.

hoc est,

De veris & falsis ideis, contra id, quod docet Autor libri de inquirenda Veritate, per Dn. Antonium Arnaldum Doctorem Sorbonicum.

Coloniæ apud Nicolaum Schutenium 1683. in 8.

Decem

DEcem fere anni sunt, cum ingeniosissimus Malbranchius, Pater Oratorii Parisiensis, opuscula quædam Gallica de inquirenda veritate divulgavit, in quibus naturam animi humani plane ac perspicue declarat, præscriptisque regulis dirigere intellectum conatur, ut errorum scopulos in quarumvis artium ac scientiarum studiis evitet. Primus tomus, (in tres enim tractatum digessit autor) detegendis erroribus sensuum, imaginationis, & intellectus consecratus est; alter errores inclinationum & passionum manifestat, ac postremo generalem methodum tradit, qua se gerere in investiganda veritate Philosophus debeat; tertius difficultates nonnullas removet, ac quæ in præcedentibus libris obscurius dicta videbantur, exponit. Sicuti autem non omnes illæ partes simul lucem adspexerunt; ita prior vix prodierat, cum suos censores nacta est, e quibus uni, qui *Criticam Tractatus de inquirenda veritate* Gallice scripserat, in præfatione secundi tomi satisfit, nec tertium alio consilio Malbranchius operi jam perfecto adjunxisse videtur, quam ut partim amicorum petitis, partim adversariorum cavillationibus responderet.

Post illud tempus, cum sæpius priorum tomorum impresſio subinde auctior iterata esset, emisit Vir doctissimus Tractatum de Natura & Gratia (de la nature & de la Grace) ante hos fere quatuor annos, quem confutaturus Jansenii celebris sectator Arnaldus, eam partem tomi primi de inquirenda Veritate, quæ de Idearum natura est, sibi prius examinandam sumsit, quod illi haud parum inniti recentius scriptum Malbranchius fateatur. Ut vero magis, quid Arnaldus impugnaverit, & quo successu, constet, necesse est, nos de Malbranchii mente paucissimis cognoscere.

Is ergo sub tomi primi finem idearum naturam explanaturus initio probat, quicquid ab anima hominis percipiatur, id omne vel intra animam esse vel extra ipsam subsistere. Illuc quidem pertinere animæ cogitationes, quod nomen quascunque ipsius modificationes complectatur, sive videlicet sentiat, sive imaginetur, sive intelligat, sive patiatur aut in rem aliquam naturali affectu propendeat. His enim cognoscendis non opus esse ulla idea, quoniam in anima velut hæreant, imo ipsa anima sint, prout illa sub alia atque alia ratione consideretur. Quod ad res extra intellectum subsistentes attinet, eas, nisi possint animæ intime jungi, atque ita se contemplandas im-

mediate

mediate sistere, per ideas, quod est imagines quasdam repræsentativas ab objectis & actu percipiendi distinctas, ut Malbranchius disputat, cognosci necesse est. Unde vero hujusmodi ideæ nobis obtingant, & qua via ad intellectum ferantur, jam olim inter philosophos nonnullos quæstio fuit, & quinque omnino modis id contingere posse Malbranchius observavit. Statuendum enim est, vel ab objectis imagines quasdam emanare, & ad intellectum transmitti; vel animam ipsam ex virtute quadam connata ideas producere; vel tertio Deum hujusmodi repræsentationes & velut icunculas cum anima creasse, aut hodie ipsi eas suggerere; vel quarto animam se intuendo rerum materialium naturas cognoscere; vel denique ipsam unitam esse essentiæ cuidam infinitæ ac summe potenti, in qua entium creatorum quascunque perfectiones videat. Ex his quinque modis objecta per ideas cognoscendi rejicit Malbranchius quatuor priores, ac quintum aliquot rationibus stabilire c. 6. s. 2. l. 3. t. 1. annititur, quas strictim enarrabimus. Supponenda initio sunt duo: DEUM & rerum creatarum perfectiones in se continere, & intime unitum esse animabus nostris per suam præsentiam, vi cujus se habeat instar loci spirituum, quemadmodum spatiis, tanquam locis, corpora continentur. His ita præmissis *primo* certum est, faciliori ratione in DEO infinitam extensionem omnibus spiritibus creatis cognoscendam sisti, quam si infinitus numerus idearum a DEO in instanti creationis illorum singulis tribuendus sit. Sapientiæ autem divinæ haud congruum est, difficulter ac operose exequi, quod breviori via mediisque simplicioribus præstari poterat. *Secundo* ea sententia, quæ in DEO res materiales cognosci asserit, spirituum creatorum dependentiam ab increato amplificat, clariusque proponit. *Tertio* certum est, nos generalem quandam notitiam de omnibus entibus creatis possidere, antequam singulorum cognitionem acquiramus. Apparet autem omnia entia non posse alio modo ita abstracte a nobis cognosci, quam in DEO. *Quarto* impossibile est, DEO alium finem principalem suarum actionum propositum esse, quam seipsum. Quod si spiritui cuidam creato DEUS solem ideæ sive objecti cognitionis immediati loco dedisset, videretur ipse hunc spiritum, ejusque ideam solis causa, non sui, fecisse. Post proposita hæc argumenta explicat Malbranchius distincte, quo quidvis modo ab intellectu humano percipiatur. DEUM animus noster immediate & sine ima-

ne imagine videt; corpora & res omnes materiales per ideas apprehendit, & quidem, ut hactenus dictum fuit, in Deo; seipsum cognoscit per conscientiam, sive sensum internum, quem de actionibus suis habet; alios autem spiritus & aliorum hominum animas tantum conjectura assequitur. Hæc omnia quomodo & recte intelligi, & probe defendi contra quosvis adversarios debeant, latius ad tractatus finem usque traditur. Merentur autem conferri, quæ tomo III exhibentur, difficultatum quarundam solutiones. Illic enim Malbranchius diserte pronunciat, quod omnium corporum ideæ in extensione intelligibili infinita, qua in Deo rerum materialium perfectiones continentur, veluti lateant, quodque non sint in Deo particularium quorumcunque corporum imagines, sed quod eas Deus animabus nostris exhibeat per extensionem illam intelligibilem infinitam, prout variis formis figurisque affecta est. *Sic igitur in DEO non est equus, arbor, aut sol intelligibilis, vel alia quæcunque idea corporis cujusdam particularis, sed tota extensio intelligibilis quum possit concipi circularis, aut habere figuram equi vel arboris intelligibilis, inservit repræsentando soli, equo, arbori, ac per consequens est sol, arbor, equus mundi intelligibilis, imo fit sol, arbor, equus visibilis, quoties anima occasione hujusmodi corporum*, (extrinsecus oculis obversantium,) *sensum aliquem habet, ut illis ideis sit intenta.* Hæc & similia Autor tomo III subjungit, e quibus, quæ ejus mens sit, sufficienter apparet.

Videamus nunc paucis, quid Arnaldus ipsi opponat. Principio ostendit, quod Malbranchius, dum præjudicia ponenda esse aliquoties monet, ipse totam doctrinæ suæ de ideis summam præjudiciis quibusdam infantiæ inædificet. Postmodum observat Malbranchium sibi parum constare, sæpenumero quæ semel affirmaverat, alibi rejicere, ac pugnantia non raro loqui. Capite quinto sententiam illam explicat, quæ res materiales in seipsis immediate absque ideis ab intellectu humano cognosci, & ipsum actum percipiendi statuit objectum essentialiter repræsentare. In sequentibus quinque argumentis demonstrat falsum esse ac absurdum, dari ideas, si per ipsas esse quoddam repræsentativum, ab objecto & actu intellectus realiter distinctum, intelligatur. Capite duodecimo modum cognoscendi res omnes in Deo sub examen revocat, ac ostendit, fieri non posse, ut extensio illa intelligibilis infinita, qualem Malbranchius fingat, quodcunque corpus in specie

 nobis

nobis intuentibus sistat, sed omnino necessarium esse, particulares in Deo ideas admittere, si quis statuat, nos in ipso res materiales cognoscere. Similem esse, juxta Malbranchii expositionem, intelligibilem illam extensionem massæ alicui lapideæ aut ligneæ, quæ omni forma carens, quam statuarius voluerit, recipiat; quam inepte vero id dicatur, hac historiola Arnaldus declarat. Pictor quidam, artifex optimus, tanto amore Augustinum prosequebatur, ut aliquando cuidam familiari suo diceret, se ardentissime cupere sanctissimi hominis veram effigiem nosse, ut eam digne exhiberet. Quæ vota ille alter collaudans, pictori promittebat, se daturum operam, ut ipsi quam primum satisfaceret. Altero igitur mane fragmento marmoris, massa cerea, & linteo expanso in tabula dispositis, vocari pictorem jubebat, qui desiderio veram Augustini faciem cognoscendi flagrans, amicum magnopere rogabat, ut secum rem gratissimam communicaret. Is ergo pictori ostensis, quæ tabulam occupabant, dicebat, S. Augustini faciem revera cum in marmore, tum in cera latere, nec quicquam superesse, quam ut pictor, statuariæ quoque artis scientissimus, superflua tolleret, ac postmodum applicatis decenter coloribus caput sancti patris in tabulam referret. Pictor indignatus respondebat, se quidem facile admittere, Augustini faciem in marmore & cera latere, sed eodem modo, quo mille alias. Itaque se tam facile alius cujusvis hominis, quam Augustini formam exsculpturum; & si vel maxime ita contingat, ut patris hujus forma emergat, se tamen de rei veritate certum esse non posse, quum nunquam oculis suis Augustinum viderit. Alter, qui hisce sermonibus pictoris ad silentium redactus credebatur, accepto in manus libro *de inquirenda veritate*, regerebat, se Malbranchium sequi, cujus sententiam si quis approbet, non posse eum in extensione intelligibili infinita aliter figuras, quas nunquam a se cognitas saltem nominari audiverit, invenire, quam si superflua tollat, ac ita extensionem prout par est, terminet, ac postremo applicatis rite coloribus illi parti extensionis, corpus sensibile efficiat. His fere, quæ Malbranchius dixerat, Arnaldus refellere, ac risui exponere laborat. Sequuntur capite decimo octavo tria præjudicia, quæ possint impedire, quo minus quis Malbranchii sententiam semel cognitam abjiciat, quæque adeo removenda esse Arnaldus monet. Sub libri finem examinat, an recte dictum sit, nos alios spiritus conjectura, animam nostram conscientia,

Deum

DEUM in se ipso ac per seipsum apprehendere. Quo ordine ista discutiantur, clarius e syllabo capitum octo & viginti, qui sub initium tractatus exhibetur, apparet. Respondit autem hoc ipso anno Malbranchius ad singula, quæ ab Arnaldo objiciuntur, libro peculiari cui hunc titulum fecit:

RESPONSE DE L' AUTEUR DE LA REcherche de la Verité au livre de Mr. Arnaud des vrayes & de fausses Idées.

h. e.

Responsio Autoris Tractatus de inquirenda veritate ad librum Dn. Arnaldi de veris & falsis ideis.

Roterodami apud Leerium 1684 in 8.

HUjus Tractatus bona pars in eo insumitur, ut appareat, Arnaldum & pravis affectibus duci, & quum se librum *de natura & gratia* refutaturum pollicitus esset, intempestive nunc doctrinam de ideis aggredi, quæ nullam vel certe perexiguam cum hoc scripto connexionem habeat. Inde Arnaldi sententiam, quam de modo cognoscendi defendit, examinat, & perceptiones sive modificationes animæ nostræ omnino ab ideis res materiales repræsentantibus distinctas esse ostendit, repetitis fere illis argumentis, quæ in libro de inquirenda veritate jam exposita fuerant. Duo requiri docet, ut objectum aliquod sensibile, arbor, sol, domus, &c. videatur: modalitatem colorum, quæ sit, fatente ipso Arnaldo, animæ quædam affectio, & ideam puram de extensione. *Nam quando quis vivum sensum luminis habet, fixum sive comparatum ad circulum intelligibilem a certo spatio intelligibili distantem, quique per diversos colores sensibilis factus est, tunc sol videri dicitur, non qualis est, sed qualis apparet.* Postmodum quinque demonstrationes ab Arnaldo contra idearum naturam & existentiam allatas refellit, ostenditque, quantum eæ a veræ demonstrationis specie abeant, quum aliquoties supponant, quod est in quæstione. Capite decimo tertio, quo ultimas duas demonstrationes aggreditur, perspicue explicare nititur, quomodo DEUS in extensione intelligibili, tanquam archetypo, res omnes materiales cognoscat, & quomodo nos per eandem quorumvis corporum particularium ideas acquiramus.

Sicuti vero corporum exiſtentiam DEUS ipſe non per extenſionem intelligibilem, ſed per voluntatem ſuam cognoſcit, ita nos quoque, licet per ideas in DEO rerum materialium naturam videamus, tamen de exiſtentia ipſarum certos eſſe non poſſe, antequam DEUS per modum revelationis naturalis nos doceat, eſſe ante oculos tale corpus, qualis imaginem in extenſione intelligibili invenimus. *Fit autem illud apprehenſione colorum, qua DEUS nos percellit ad hujus aut illius corporis præſentiam, juxta leges generales unionis animæ atque corporis, & cujus efficacia determinata eſt per motum corpuſculorum, quæ cerebrum commovent.* Hinc apparet, quouſque exemplum a pictore deſumtum Malbranchius admittat. Fatetur ſimilem eſſe extenſionem intelligibilem infinitam in DEO maſſæ cuidam marmoreæ vel cereæ; applicationem vero ac determinationem ejus fieri non ab homine pro lubitu, ſed a DEO per externa objecta materialia & ſpeciatim per colores viſum movente, ut equi e.g. naturam & proprietates poſtea in extenſione intelligibili quærat, quas, antequam corpus hoc vel illo modo coloratum vidiſſet, invenire ita non poterat. Deinde ſingulis Arnaldi capitibus examinandis vacat, & ordine, quicquid opponitur, diluit. Notitiam, quam de ſpiritibus, de animabus noſtris, ut & de DEO habemus, explicat, ac probat. Hunc monet a nobis in hac vita non cognoſci perfecte quoad eſſentiam, clare autem a quovis hominum percipi ejus exiſtentiam, & quamvis in ipſo tanquam in ſpeculo corporum ideas beneficio extenſionis intelligibilis infinitæ modo declarato videamus, nos tamen proprie loquendo DEUM ipſummet non intueri, neque ab eo DEUM videri, qui illud in ipſo videt, quod ad ejus opera reſpectum involvit, aut qui ipſum videt, quatenus participari a creaturis poteſt. Cæterum plerumque Malbranchius contra Arnaldum e libro de inquirenda veritate diſputat, & quæ illuc obſcurius propoſuerat, evolvit ac enucleat. Hunc enim adverſarium rariſſime mentem ſuam intellexiſſe, nonnunquam verba detorſiſſe in ſenſum alienum ſubinde conqueritur.

TRAITE' DE LA LITHOTOMIE, ou DE L'extraction de la pierre hors la veſſie, avec les figures. Par François Tolet, Maître Chirurgien Juré à Paris, & de l'Hôpital de la Charité des hommes.

h. e.

h. e.

Tractatus de Lithotomia, ſive Calculi e Veſica Extractione, cum Figuris, Autore Franciſco Toleto, Magiſtro Chirurgo jurato Pariſienſi, ac Xenodochii, quod Charitatis virorum vocant.

Pariſiis, A. 1682 in 12.

QUantum ad Chirurgicas operationes, potiſſimum eas, quæ periculi plenæ ſunt, feliciter peragendas valeat manus exercitata, vel ſola luculenter teſtatur Lithotomia. Hæc enim, licet ob periculorum multitudinem, cum qua conjuncta ſemper eſt, olim ab Hippocrate in Jurejurando ſancto evitata juramento fuerit, hodie nihilominus a multis magiſtris peritis eo ſæpiſſime ſucceſſu, quem calculis excruciati ſummopere exoptant, i. e. feliciſſimo, ſolet adminiſtrari. Magiſtros autem inter ejusmodi Lithotomos primatum nunc facile gerunt Galli, qui quotannis, verno inprimis tempore, in ſuis Noſotrophiis multos ægros ab ejusmodi ſarcina calculoſa, ipſis moleſtiſſima, fauſto plerumque eventu, liberant: e quorum numero noſter etiam eſt Autor, qui præſenti ſcripto Lithotomiam, velut operationem ſumme neceſſariam, facilem reddere allaborat. Quamvis enim ab aliis jamdum magnæ eruditionis atque experientiæ viris Chirurgia hæc explicata fuerit, quoniam nihilominus & hujus operandi modus, & inſtrumenta multum hodie immutata & emendata obſervantur, & ipſe inſuper plurima in praxi aliorum hac in arte præcellentium virorum, inter quos ſpeciatim Dominum *Jonnot* ſæpius nominat, ſtudioſe annotavit, talia omnino, quæ ab aliis fuere neglecta, ſe una prolaturum promittit; nec promiſſis ſuis eum cecidiſſe, quilibet, cui libellum præſentem cum aliis de Lithotomia ſcriptis conferre volupe erit, teſtabitur. Nobis impræſentiarum retuliſſe ſaltem ſufficiat, totum hoc Scriptum in viginta tria eſſe diſtributum capita: quorum ſeptem priora mere videntur theoretica, i. e. quid Lithotomia ſit, calculorum cauſas, naturam, ſpecies, differentias, ſigna denique diagnoſtica & prognoſtica, exponunt; reliqua vero cuncta practica, triplicis temporis differentiæ, nempe ante operationem, in operatione, & poſt hanc, accommodata exiſtunt. Sic ante operationem quæ prærequiruntur, accurate exhibentur, qualia præſertim ſunt inſtrumenta, & commoda ægri ſituatio,

modus itidem catheterem rite & phimosin æque ac urethræ calculum, si fortassis adsint, prius removendi ratio. In operatione vero, ipsum calculum e vesica extrahendi methodi diversæ, secundum apparatus, uti vocatur, vel alti, vel minoris, vel majoris, varietatem, exacte omnibus notatis cautelis instruuntur: e quibus tamen priorem, quæ apparatu alto, sive in pubis regione, celebratur, hodie abrogatam fere esse, etiamsi testes quidam fide digni confirment, Dominum *Bonnettum*, Chirurgum quondam Parisiensem non incelebrem, eam fuisse secutum. Post operationem tandem, quomodo ægri rite deligandi, symptomatis eorum succurrendum, ac calculi novi genesis præcavenda sit, edocetur: quibus bina capita, unum de ischuria, alterum de peritomæi propter urinam suppressam punctione, mediante instrumento ab Autore invento apte tentanda, immiscetur.

OBSERVATIO CIRCA ARENAM INVENTAM in muria salinarum Comitatus Staffordii, missa ad Regiam Societatem a D. Roberto Plot S. R. S.

excerpta e Transactionibus Anglic. mensis Martii, 168⅔.

PRodiit in lucem anno 1682 tractatus Anglicus de Sale & Piscatura Johannis Collini, in quo doctissimus Autor de variis generibus salium, modisque ea conficiendi, cum in Anglia tum in aliis quibusdam vicinis partibus erudite agit, piscaturam deinde, quam in Islandia, Terra nova (Newfound land vocant) Wallia alibique Angli exercent, describit, & qua arte quicunque pisces sale condiendi sint, ut quam diutissime integri serventur, docet. Passim etiam ac inprimis sub opusculi finem quædam de promovenda mercatura, cujus beneficio Anglia hactenus floret, traduntur. Inter alia quamplurima haud vulgaris notæ refert & affirmat Autor, vastam illam molem arenæ, quæ præter salem in omni muria, sive ea fontium sit, sive maris, sive salis dissoluti, invenitur, a coctione esse, nec ante ipsam in liquore contineri; siquidem repetitis experimentis comprobatum sit, salsuginem per lintea Hollandica octuplicata actam, ne minima quidem arenæ vestigia in filtro relinquere. Hujus assertionis veritatem porro inquirendam sibi sumsit Robertus Plot, Medicinæ Doctor Oxoniensis, quum occuparetur in edenda naturali historia Comitatus Staffordii, qui fontibus salsis abundans, magnam salis albi copiam in omnes Angliæ partes transmittit,

transmittit. Usus autem in hoc negotio fuit duorum amicorum opera, quod ipse quidem tum temporis longius, horum autem domicilia parum a salinis Staffordiacis abessent. Illi igitur primum per optima lintea aliquoties plicata muriam colantes, verum esse, quod scripserat Collinus, experiebantur; neque enim quicquam præter pauxillum nigricantis pulvisculi in linteis remanserat, quum tamen post muriæ coctionem arena inde proveniens salem una sexta parte excederet. Postea vero assumto microscopio, in muria minutiora quædam animalcula, & transparentes lamellas figuræ rectangularis oblongæ, nonnullas quadratæ observabant, e quorum invicem concretione & sal & arena fieri videbantur. Erant autem cum lamellæ, tum animalcula vicies fere, (id quod eodem vitro detegebant,) linteorum interstitiis minora, ut hinc facile appareret ratio, cur post percolationem nihil fuerit in linteis relictum. Alio tempore, quum illi aquam e corbibus & vehiculis, quibus sal recens factus ferebatur, destillantem examinarent, oblongas istas particulas congregari & in glomos coire sentientes, hinc concludebant, arenam eodem modo generari, quæ nihil aliud sit, quam sal insipidum, e partibus non æque acuminatis, ut ille alter, constans. Tentata deinde fuit cum a Roberto Plot, tum a duobus ejus amicis arenæ solutio, per quam sperabant, se observationis veritatem confirmaturos. Sed res parum successit. Quamvis enim post coctionem arena aliquid de gravitate sua perdidisse videretur, erat tamen suspicio, nonnihil salis arenæ permixtum fuisse, eoque soluto, hanc evasisse leviorem. De cætero ista animalcula anguillulis, quæ in aceto sunt, similia esse doctissimus Robertus pronunciat, ac ulteriorem de ipsis disquisitionem in naturali historia Comitatus Staffordii, quæ tum sub prælo erat, quum primum fieret experimentum, pollicetur.

TRAITE' DES PHOSPHORES AVEC LEUR secrete composition, par Mr. Comiers &c.

hoc

hoc est,

Tractatus de Phosphoris cum secreta ipsorum compositione, Autore Dn. Comierio Doctore Theologo, Præposito Ternantii, & Mathematum Professore Parisiensi; Exhibitus Mercurii Gallici mens. Junio & Julio, 1683.

CLarissimus Autor in hoc de Phosphoris opusculo, post eruditum præfamen de lumine, igne æterno, ac lampadum sepulcralium usu, varia phosphororum artificialium genera, quæ hactenus erudito orbi, maximam partem per Germanos nostros, innotuerunt, describit, atque ut tam admirabilis inventi gloriam patriæ suæ vindicet, jam olim Fernelio, Henrici II Medico famigeratissimo cognitum fuisse modum parandi Phosphorum siccum fulgurantem, qui nunc communiter Kraftio adscribitur, & de ejus stupendis affectibus ipsum prolixe ac perspicue *lib. 2. de abditis rerum causis c. 17.* egisse affirmat. Is etenim lapis Indicus lucidissimus, quem Bononiæ Regi oblatum Thuanus memorat, & cujus mentionem Fernelius loc. alleg. facit, juxta Comierium Phosphorus fuit, a Fernelio arte factus, & per hominem ex India venientem in aulam missus, ut tanto pluris æstimaretur, nec, quum ejus compositio vulgaris facilisque esset, vilesceret. Verum an hæc ita recte dicta sint, viderint alii. Certe qui Fernelium leget, haud obscure sentiet, historiolam de lapide ex India allato ænigma ignis & flammæ esse, quo fortasse Fernelius aliquibus suæ artis ac sectæ viris illudere voluit. Adducit præterea quædam alia Comierius, quibus probet, Phosphororum primos autores Gallos fuisse, non Germanos aut Italos, qui postremi & ipsi de palma inventionis certant. Quum autem ex omnibus Phosphoris Kraftianus, quem Comierius Phosphorum Fernelianum Kraftii vocat, considerari mereatur, visum ipsi est, modum, quo præparetur, hactenus paucis perspectum, exacte & prolixius tradere. Eum nos Latine publico Curiosorum commodo hic exhibemus. *Ubi bonam urinæ quantitatem parumper fermentatam evaporare ad mellis consistentiam feceris, immittas in eam terream retortam, & extrahes inde, lento igne subjecto, quicquid reliquum est phlegmatis una cum spiritu, usque dum oleum guttis rubentibus destillare incipiat, quod illico applicato recipiente colligendum est. Auge-*

Augeatur aliquanto ignis, ut quicquid inest olei, exeat; invenies in fundo caput mortuum, cujus superior pars nigra erit & spongiosa. Eam addes alteri prorsus simili materiæ, quæ in alio vase remanebit, postquam lento igne separaveris omne humidum ab urinoso oleo, quod erat in recipiente. Ex hac duplicis materiæ mistura tolles libram unam medicam, eamque injicies in retortam fictilem ex optima terra, quæ fere contineat tres congii octavas cum dimidia, sive septem aquæ libras nummularias; applicabis retortæ magnum vas recipiens vitreum, lutoque probe munitis juncturis, subjicies ignem apertum, successive eum intendendo, donec retorta rubescat; quod ubi factum fuerit, augendus est ignis per novem aut decem horas, prodibunt tunc in recipiens nubeculæ albæ, quas sequetur materia subflava, quæ sublimata formabit phosphorum ad interiora latera colli recipientis. Is altero mane inde poterit decerpi, si recipiens aqua frigida lavatum fuerit. Totam massam in vase vitreo igni lenissimo impones, & emerget ex aqua materia oleosa, & congregabuntur minuta phosphori partes. Omnibus bene refrigeratis, colliges massam phosphori, & indes eam lagenæ vitreæ, quæ aqua communi implenda est, & exacte vitreo obturamento claudenda. Quod si orificium largius sit, accipies subereum operculum, & vesicæ porcinæ particulam in aqua mollitam, quam extensam chorda ad collum lagenæ adstringes. Concludit Comierii opusculum observatio quædam curiosa. Sc. addiderat ipse phosphori liquidi, materia luminosa exhausti, aliquot guttis in poculo certam aquæ transparentis quantitatem, quæ & odore & sapore carens modico sumtu facillime, ut ait, paratur. Hi liquores juncti fumos & exhalationes subtiles, quæ in tenebris lucere videbantur, emittebant, & suprema vitri pars lumine repleta erat, quoties poculum palma tegebat. Ejus aquæ nomen 23 literis trium vocabulorum constans steganographice expressit:

CNTIRVENNIFFESIOIE
NILGI.

Cujus scripturæ explicationem nisi alii divinaverint, ipse proxime se daturum, cum aliis notatu dignissimis pollicetur.

LETTRES CHOISIES DE FEU MONsieur Guy Patin, Docteur en Medecine de la Faculté de Paris, & Professeur au College Royal.

id est,

Guidonis Patini, Doctoris Medici Facultatis Parisiensis, & Professoris Collegii Regii, Epistolæ selectæ. In quibus continentur multa historica, ad vitas & mortes Literatorum eorumque libros pertinentia, cum aliis plurimis rebus scitu dignis ab anno 1645 ad 1672.

Hagæ Com. Anno 1683 in 12.

QUanquam inter solatia & levamina curarum & solicitudinum non immerito referatur, si liceat eas in sinum amicorum effundere, sive sermone id fiat, sive per literas: periculosæ tamen plenum opus id est aleæ. Si quis enim pro amico fido & taciturno, cui ut lapidi loqui se credit, reperiat hominem ad instar cribri perfluentem, qui commissa effutire gestiat, sibique dicta & scripta, omnibus dici scribique putet; næ ille in magnum malum incautus incidit. Qua mente aut ratione publicatæ sint Epistolæ hæ *Guid. Patini*, insignis non ita pridem in Parisiensi Academia Doctoris Medici, nobis quidem exacte non constat, nisi quod ex Epist. 188 apparet, ipsum, ne id fieret, deprecatum esse. Honeste tamen præsumimus, editas esse bona mente, eaque cum circumspectione, ne defuncti jam fato suo viri liberis aut posteris libertas illa noceat, qua in literis hisce suis non usus modo, sed fortassis abusus est. Ejus enim infelicitatis exemplum autor hic ipse refert, cum memorat, non alia causa severo judicio animadversum esse, ante annos hos quadraginta, in illustrissimi Gallicarum rerum Historici, *Jacobi Augusti Thuani* nepotem, egregium itidem virum, quam quod avus de *Richelii Cardinalis* avo, vera quidem, sed illaudabilia, Commentariis suis inseruisset. *Vid. Ep. 75 & 170.* Nocuit forte vivo etiam Patino libertas linguæ, in Ecclesiasticos præsertim: nam filium ejus Virum Clarissimum & libris de *numismatibus* celebre nomen adeptum, *Carolum Patinum*, ex patria expellendi si non alia causa fuit, quam illa a Patre *Ep. 162* relata, quod libelli quidam Reformatorum & contra utilitatem Regiam ab exteris scripti, apud eum reperti fuerint; fieri potuit, ut invidia juri prævaluerit. Quicquid sit, nos majori cum securitate literas hasce legimus, quam qua scriptæ vel editæ sunt. Tanta enim in brevi hoc libello, vix 200 epistolas, easque

que parum longas continente, est farrago rerum, de quibus ad amicos scripsit Patinus, ut non possit non lectio earum maxime delectare, in aliquibus etiam juvare. Quia vero ex stylo sermonis & literarum, animi quædam imago repræsentatur, facile assentiri possumus illi, qui præfationem epistolis præmisit, cum characterem Patini proponit; fuisse scil. eum ingenio promto & præsentissimo, eruditione exquisita, judicio acri, facundia & jocandi industria & facilitate naturali. Certe quod apud *Gregorium Nazianzenum* legitur, non inepte quadrat ad has epistolas: *eo nimirum esse pulchriores, quia tales esse non videntur; sicut ob eam causam aquila in fabula prælata esse dicitur, ob naturalem & modestum decorem, cæteris avibus vario plumarum ornatu superbientibus.*

Ut autem in gratiam eorum, qui Gallicæ linguæ periti non sunt, aliquid ex literis hisce excerptum exhibeamus, sciendum est, plurimas ad scientiam artemque medicam pertinere. Servit autem *Patinus* per omnia sectæ suæ *Hippocratica* & *Galenica*, quam adversus Empiricos & Chymicos acerrime, imo plusquam mordaciter propugnat; convitiis aliquando magis quam rationibus certans. Ita Paracelsum, ita Helmontium, ita collegas etiam suos, Chymiæ operantes, Regios licet Medicos, & in aula potentes, tanquam humani generis hostes & homicidas promiscuos excipit, ut referri id sine dedecore vix possit. Quicquid ex *Antimonio* paratur, cujusque usus tantopere prædicatur, nec experimentis caret, pro veneno ipsi est, intrepide asserenti, *omnes morbos curabiles, sine Antimonio aliisque chymicis medicaminibus, curari posse.* Eodem fere loco habet *Salia, Tartarum, Bezoar, vinum emeticum* (enecticum hoc ironice vocat) *confectiones Alkermes, Opium* & *Laudanum*, quæque ex *perlis* & *gemmis* fiunt, ad ostentationem, ut ait, & emungendos ære homines. Irridet, quæ dici solent, *specifica*, negatque per ea morbos, qui medicorum scandala dicuntur, depelli, aut plus effici, quam si methodo veterum doctorum, quibus *Fernelium*, dein *Simonem* & *Nicolaum Petrejos (Pietre)* æquiparat, per venæ sectiones, & lenia purgantia ex vegetabilibus procedatur. De *Theriaca* judicat, in peste illam pro veneno habendam, nec olim adversus hanc, sed ad sanandos morsus a rabidis canibus inventam fuisse. Aquarum *mineralium* utilitatem elevat, & illis sua, id est vulgatissima, domestica & parum sumtuosa remedia, Rhabarbari, fol.

 sen.

ſen. Syrup. roſ. & alia ejusmodi longe præfert. Laudat librum ea commendantem, *(le Medecin Charitable) Medicum beneficum*, cujus autorem nominat *Silvageonem*, (Sauvageon) aliumque tractatum, qui dicitur *Legenda Antimonii, a Joh. Merleto*, collega *Patini*, ut ſcribit, compoſitum ſæpe allegat. *Caſparum Hoffmannum* inter Germanos plurimi facit, ejusque pathologiam M.S. ab heredibus 50 Imperialium pretio redemiſſe ſe ſcribit. *Sennerti* & *Rolfincii* non ſine honore meminit; ſed ita, ut dubitet, an practici fuerint. Eos vero qui tales non ſunt, ſed intra docendi otium perſiſtunt, ludibrio habet. Minus bene ſentit de Medico Batavo *van der Linden*, cumque Chymicæ arti obſtinate deditum, neglectaque ſanguinis miſſione occubuiſſe, inſultans narrat. In pharmacopolas lucripetas, eorumque complices medicos, & in chirurgos altum ſapientes, & extra artis fines vagantes, vehementer invehitur. Singularia quædam habet de *Epilepſia*, quæ Latine leguntur epiſt. 32. item de radice *Chin-China*, cujus uſum valde extenuat ep. 46. 104. de *ſale vipera*, quem parvi facit. ep. 46. nec meliora de *Aloe* & *pilulis Francofurtenſibus* tradit ep. 63. 76. Aphoriſmum Hippocratis, quod *fluente alvo vena non ſit ſecanda*, male intellectum, innumeris hominum millibus necem attuliſſe tradit, epiſt. 133. Morſum canis rabioſi, absque ſpecificis per venæ ſectiones & purgationes mites ſanatum, experimento probat ep. 130. Anatomiam hominis ſtrangulati, in quo jecur ſiniſtro, lien dextro latere repertum fuerit, refert ep. 30. idque a *Riolano* collega ſuo, (quem ex merito æſtimat,) inſpectum & notatum eſſe ait, ſectionem faciente *Renierio*. Lunæ & ſiderum obſervationes in medicinam ab Arabum ſuperſtitione invectam parvi æſtimat. Temperantem ſtudii & lucubrationis uſum, & ſomni utilitatem valde commendat, ſibi ipſi gratulatus, quod praxi medica ab immoderata legendi & ſcribendi cupiditate diſtractus fuerit. *Scorbutum* plebis morbum eſſe tradit, a victus ratione ortum. De *lue Gallica* illorum accedit opinioni, qui non novum ſed vetus malum eſſe crediderunt, ſub lepræ nomine olim in Gallia intellectum: allegat *Pinedam* & *Bolducum*, qui Jobo a Dæmone illum ipſum morbum inflictum fuiſſe commentati ſunt.

Sed ex aliis etiam diſciplinis ſubjungimus, de quibus Polyhiſtor hic familiaribus ſuis animi ſenſa exponere non eſt veritus. Et *Theologica* quidem quod attinet, etſi Romanæ Eccleſiæ, ut dubitare nequimus,

nequimus, membrum fuerit, aliqua tamen ejus dogmata vix videtur amplexus esse. *Purgatorium* sane satis aperte pro figmento habet, ejus igne ollas sacerdotum calefieri, & culinam instrui dictitans. De Pontificis potestate, Venetorum eorumque Doctoris *Pauli Sarpii* axiomata sequitur, cujus historiæ de concilio Tridentino fidem habet, spreto *Pallavicino*. In Ecclesiasticos, præsertim in Jesuitas omnesque fere Monachos, *Papa*, ut ait, dictoque Innocentii X confirmat *Pratorianos*, mire acerbus aut petulans est. Luxum Episcoporum & Prælatorum notabilibus exemplis demonstrat. Inter alia convivium memorat, post Episcopi cujusdam inaugurationem anno 1652 habitum, in quo 120 convivæ sederint, & unicuique quindecim fercula exhibita fuerint. Decipi sic dicit mundum, *in nomine Domini*, vel ut *ex Val. Max.* loquitur, *per religionis simulationem, alimenta inertiæ quæri.* Aliquando ita loquitur, ut profane de religione, & inprimis de futura vita sentire videatur. In Paradiso sane Ciceronis, Virgilii, Aristotelis, Platonis, Juvenalis, Horatii, Galeni (quibus Fernelium, Morellum & Riolanum addit) societatem exoptat. Fœminarum ad templa & ceremonias cursitantium *Divos* esse ait, *S. Trotet*, *S. Coquet*, *& S. Babil*; quasi dicas, *sanctum Cursorem*, *sanctum Garrulum*, *sanctum Nugivendum.* De spectris & magis quæ narrantur, cum *Naudæo*, quo familiarissime usus est, quemque *Puritanum Peripateticum* vocat, pro fabulis habet; improbat etiam judicia contra magos, & increpat eo nomine *Delrium*, *&* *Bodinum* scriptorem notissimum, quem impium & in Judaica superstitione mortuum esse dicit. *Gassendum* ut Epicureum verum, sed mitigatum, prædicat, ejusque morituri constantiam laudat, cum sibi, ut medico, illum de instantibus extremis monenti, magno animo respondisset, nihil se metuere, versumque allegaret:

Omnia præcepi atque animo mecum ante peregi.

Petrum de Marca maximi nominis virum, ambitionis & avaritiæ incusat, qui solutis Mazarino Cardinali 50 scutatorum millibus, Archiepiscopatum Tholosanum emerit. Refert etiam, illum in juventute Reformatæ religioni addictum & Ecclesiasten fuisse; quod a *Baluzio* non est traditum. *Jansenium*, etsi invisum, & censura Pontificia notatum, triumphare tamen ait inter viros bonos: & cum narrasset Diarium *Ludovici Santamorii* (de Saint Amour) in quo Janse-

nius strenue defenditur, Parisiis combustum publice esse, epicrisin addit: *veritatem non comburi.* Alios etiam ejus sectæ magni facit, inprimis *Arnaldum.* Erga Protestantes non male est affectus. Doctos inter eos viros, etiam Theologos, & in his *Ammyraldum, & Bochartum* egregiis mactat elogiis. Mire vero extollit *Casaubonum, Scaligerum, Salmasium, Grotium,* (cujus tamen vacillationes in religione non tacet,) aliosque in Belgio & Galliis illustres literatos. Ex veteribus *Erasmum* valde æstimat, ejusque & *Jos. Scaligeri* effigies, crucifixo quod depictum habuit, adjunxisse se ad latus testatur. *Richelium* Cardinalem, si vitam protulisset, conciliaturum fuisse ait religionis dissidia, & jam ære corrupisse præcipuos Protestantium Doctores, inter quos nominat *Ferrium* Metensem, 500. scutat. pensione annua honoratum. Itali cujusdam judicium non videtur improbare, qui *Genevensium*, quam viderat, disciplinam & religionem, non malam, sed præferendam ei Romanam esse dixerat, quia cum hac per orbem commodius transeatur. Eos qui religionem mutarunt, spernit, v. g. *Lipsium, Sorbierium:* manendum esse dicit cum *Naudæo* unicuique, qualis sit.

Eadem qua religionem & religiosos taxat libertate, etiam Politicos tractat. Regem quidem ubique laudibus & veneratione prosequitur, sed aulæ proceribus & vectigalium regiorum procuratoribus non parcit; *Mazarino* inprimis infensus, & maledictis insistens. Ita non est mirandum, quod in factione illa, quæ a *funditoribus* (frondeurs) nomen accepit, partes senatus contra aulam non obscure tueatur, ut quos ex eo ordine ira Regia perculit, *ultimos Gallorum*, ad Cremutii illius *Cordi*, Tacito memorati dicta alludens, vocare audeat. De publica & universali populi Gallici paupertate, cujus caussas inter alias, gravitatem tributorum & fiscalium redemtionum versuras, & venalitatem munerum *(la Paulette)* facit, sæpe cum dolore conqueritur. De literatis, eorumque laboribus liberrime judicat, stultos potius quam sapientes ad libros scribendos accedere ait. De *Baronio* Lucæ Holstenii dictum refert, asserentis, se ex Vaticanæ Bibliothecæ cui præfuit libris, 8000 errores in Annalibus ejus posse ostendere. Ex Jesuitis *Petavium, Sirmondum* & alios quosdam celebrat; at illi mordacitatem & contradicendi libidinem imputat, & ab Arnaldo superatum eum scribit libro *de frequenti communione. Grammondum*

mondum

mondum miserum scriptorem esse dicit, Thuano minime comparandum, & adeo vilis animi, ut quindecim paginas libri sui jam excusi mutaverit, *Richelii* laudandi occasionem captans, frustrata quidem adulatione, ob mortem Cardinalis mox secutam. *Charronium* divinum scriptorem esse ait; collaudat etiam *Launoium*, & ex superioris seculi viris *Montanum* (la Montagne) quem tamen dicit de Medicis iniquius, & sine experientia sufficienti judicasse, cum vitam, per suum illum Medicorum contemtum, ultra 60 annos non produxisset. Totas etiam nationes sale Satyrico defricat. *Germanis* ebrietatem, Alchymiæ & peregrinandi stolidum amorem exprobrat. *Batavos* superbiæ & popularis contumaciæ accusat. At *Italiam* proverbiali scommate *diabolorum patriam* nuncupat, plenam Judæis, Atheis, Apostatis, Monachismo & hypocrisi toto orbe maxima. Hæc atque innumera alia de ingenio viri fidem facere possunt. Vixit annos, ut hoc tandem addamus, 71, obiit anno 1672; natus erat prope *Bellovacum*, parentibus tenuibus, sed quos ob probitatem, & bene curatam sui educationem laudat & ditioribus nobilibusque præfert. Horum vitia, impietatem, luxum, avaritiam, crudelitatem & duritiem in pauperes passim insectatur. Ipse vero tantum vanitatis fastidium jactat, ut apud amicum excusaturus, quod splendidum Polonicæ legationis ingressum spectare neglexerit, addat: se vix a libris suis surrecturum, si Salomo Rex cum Regina Sabæa, & omni pompa sua, urbem intrarent. Hæc profecto *Stoam* sapiunt, & rerum vulgo æstimatarum præfractum vilipendium.

THREE ANATOMIC LECTURES CONcerning 1, the Motion of the Bloud through the Veins and Arteries. 2. the organic Structure of the Heart. 3. the efficient causes of the Hearts Pulsation, read by Walter Charleton M.D.

hoc est:

Tres Lectiones Anatomicæ, concernentes 1. sanguinis per venas & arterias motum. 2. structuram cordis organicam. 3. causas cordis pulsationem efficientes: habitæ a Waltero Charleton. M.D.

Londini 1683. in 4. apud Waltherum Kettelby.

Inter

INter ſcripta ter ſeptem, in lucem hactenus ab Autore Clariſſimo emiſſa, Lectiones præſentes in Catalogo, calci earum adnexo, ultimum locum occupant. Argumentum earum præ aliis *Circularem Sanguinis Motum* evolvit, non quaſi hic ab aliis nondum ventilatus ſit, ſed quemadmodum in præloquio ediſſerit, ut in ejus cauſas, conditiones & circumſtantias, item rationem mechanicam, de quibus illi nedum cogitarant, accuratius inquireret. Sicut autem ultro fatetur, ſe doctrinæ clarioris gratia demonſtrationes aliquot mechanicas, ex *Joh. Alph. Borelli* ſcriptis eſſe mutuatum: ita ſi illæ propoſitiones, quas Autor de Sanguinis per arterias & venas circulo, hinc de cordis ſtructura organica, ac tandem de cauſis vibrationem illius præſtantibus exponit, cum *Borelli de Motu Animal. part. 2. cap. 4, 5 & 6* conferantur, in iis dictorum capitum maximam partem comprehendi conſtabit. Imo a Borelli hypotheſibus vix unquam recedere obſervatur Noſter, ſi ſanguinis fermentationem ejuſdemque cum ſucco nerveo ebullitionem, pro fibrarum cordis pariter, ac reliquorum muſculorum motu peragendo excitatam excipias: quarum illam, in primo ſtatim hujus ſcripti limine, cum reliquis viſcerum fermentis particularibus, a modernorum nonnullis eum in finem excogitatis, ut per ea proprias partium actiones explicent, refellit; hanc vero, a Williſio primo inventam, in fine Operis diverſis impugnat ratiociniis, ſolis ſucci nervoſi guttulis, poris fibrarum cordis rhomboidalibus inſtillatis, hoſque inſtar cuneorum dilatantibus, ſyſtolen hujus organi in acceptis referens. Ut proin dubitare liceat, utrum Nobiliſſimus hic ſcriptor Borelli Epitomator, an interpres, nuncupari debeat?

BREVISSIMÆ JURIS CIVILIS INSTITUTIONES praecipuis illius definitionibus ac diviſionibus contextæ.

Pariſiis apud Viduam Joannis Pocquet. 1683 in 12.

UT juris utriuſque & Civilis & Canonici ſtudioſis ſuccurreret præſens Autor, quisquis eſt, e re eſſe putavit, poſtquam anno 82 juris Canonici Inſtitutiones tradidiſſet, in Actis præcedentis anni calendis Auguſti publicatis, jam a nobis commendatas, etiam Inſtitutiones Juris Civilis exhibere, ad quarum laudem, quæ ibidem diximus, huc repetita volumus ſingula. Nam & hic quæ Juſtinianus in Inſtitutionibus ſuis tradiderat, proponuntur perſpicue ſimul atque breviter, ac præterea definitiones terminorum quandoque a Juſtiniano omiſſæ (quarum quidem in Inſtitutionibus fit mentio) eorumque diviſiones ſtudioſa diligentia ſupplentur.

❧:(o):❧

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Junii, Anno M DC LXXXIV.

ACHATES TIBERIANUS, SIVE GEMMA Cæsarea, antiquitate, argumento, arte, historia prorsus incomparabilis, D. Augusti Apotheosin, Imp. Cæs. Tiberii, Augustæque Juliæ domus seriem & iconas, gentesque bello captas repræsentans; notis historicis illustrata, auctore Jacobo le Roy, Libero Barone S.R.I.

Amstelodami, Sed prostat Bruxellis ap. Francisc. Foppens 1683 in fol.

MArmor sub finem superioris anni vetustissimum, quod Homeri repræsentat Apotheosin, exhibuimus, prout illud a *Gisberto Cupero*, post *Athanasium Kircherum*, cum gemma Augustæa quadam aliisque numismatis antiquissimis fuit illustratum. Apotheosin nunc aliam sistimus, Augusti videlicet Imperatoris, quæ in gemma quadam alia, eaque vere Augusta, & cui parem orbis terrarum vix vidit, expressa est, vel expressa esse colligitur. *Tab. VIII.* Asservatur illa hodie in sacro Regis Christianissimi gazophylacio, cui nō aliam ob causam illata olim videtur, quam quia *Josephum* sub Rege suo regnantem referre fuit credita. Undenam vero & per quos ea gemma ad Reges Francorum pervenerit, edisserere citra dubitationem non licet. Perquam autem credibile est, Constantinum M. cum Byzantium in Romam novam transmutatum iret, non statuas tantum plerasque eximias, sed & cimelia Augustæ suppellectilis secum eam in urbem transtulisse. Nec vero absimile est, hanc gemmam ab Imperatoribus tandem, cum & Turcæ & hostes alii Constantinopolitanum Imperium adorti essent, grandi pretio divenditam, tandemque a Balduino II Flandro, Imperatore Constantinopolitano, in Galliam fuisse transportatam; quippe qui a Palæologis pulsus, non tantum Franciam,

Angliam, aliaque regna ad ſuppetias undique conquirendas peragravit, ſed & ablatas ſecum paſſionis Dominicæ reliquias cimeliaque alia, pecuniam ut corrogaret, hoſteſque ſua Byzantio expelleret, vel vendidit regibus vel oppignoravit. Regnabat enim id temporis non fœda tantum barbaries & ſpiſſa quædam antiquitatum Romanarum ignorantia, ſed & ſuperſtitio mirifica atque idololatrica reliquiarum, quæ Chriſti Sanctorumque aliorum eſſe venditabantur, veneratio. Sacrum igitur quippiam in hac quoque gemma exhiberi eum viſum ſit, ecquid miri eſt, eam magno in pretio habitam, tandemque in Sancta, ut vocant, Capella Pariſ. fuiſſe repoſitam? Nam ut *Petrus Gaſſendus* in vita *Nicolai Fabricii Peireskii* lib. III p. 288 atteſtatur, *exornata illa circum fuerat Chriſtianis figuris, & epigraphis a Græco quodam Imperatore; adeo, ut cum Balduinus eam oppignoraſſet D. Ludovico, & poſtmodum tandem veniſſet in manus Caroli Regis, nomine quinti, & crederetur ſacram quandam continere hiſtoriam, in gazophylacium ſacelli Baſilicæ, ſeu, ut vulgo indigitant, Sanctæ Capellæ quaſi donarium religioſum fuerit illata.* Sed idem Peireskius, uti priſcorum cimeliorum admirator conquiſitorque fuit & ſolertiſſimus & intelligentiſſimus, ita facile pervidit, non triumphum Joſephi, ut vulgo exiſtimabatur, vel aliam ex ſacro codice hiſtoriam, ſed profanam aliquam, & quantum aſſequi conjecturis potuit, Cæſaris Octaviani Auguſti Apotheoſin, ejuſque aulam ac proſapiam in hac gemma repræſentari. Peireskium excepit *Johannes Triſtanus*, Toparcha Sancti Amandi, vir de re antiquaria & nummaria inſigniter meritus. Nam & hic in Commentariis hiſtoricis Imperatorum Romanorum anno 1635 Pariſiis Gallice editis non Gemmam tantum hanc æri inciſam exhibuit, ſed & ſuam explicationem ſubdidit, a Peireskiana multum deflectens. Nam quem Peireskius cenſuit eſſe *Auguſtum*, radiato ac velato capite conſpicuum, Deæ Romæ ope elatum in cœlum, eum Sanctamantius hic interpretatur *Jovem*; & quem ille credidit eſſe *Marcellum*, equorum amantem, quem fata terris tantum oſtendere, hunc eſſe vult *Auguſtum*. Sic quem Peireskius ſub Marcello exiſtimavit eſſe *Druſum*, Tiberii filium, manu verſus Jovem extenſa poſtulantem quaſi poſt patrem Imperium, Sanctamantius *Numerium Atticum* eſſe autumat, qui D. Auguſtum in cœlum aſcendentem vidiſſe ſe juraverat; & quam aſſidentem Druſo *Livillam* uxorem ille cenſuit,

hic

hic censet esse posse *Juliam*, Augusti filiam in exilium actam; uti credidit, illum ad dexteram Jovis esse *Drusum*, Tiberii fratrem, quem potius *Julium Cæsarem* esse Peireskius fuit arbitratus. De *Germanico*, *Agrippina*, *Caligula* nihil est discriminis, imo nec de *Tiberio*, nisi quod Peireskius vestem imperialem serpentibus circumdatam esse duxit *Ægidem Jovis*, appellavitque lanceam sine ferro, sceptrum prælongum. De cætero quam Peireskius existimavit *Antoniam*, Germanici matrem, Sanctamantius *Liviam*; & quam ille putavit *Liviam*, Santamantius *Antoniam* agnoscit. Post Peireskium & Tristanum eandem gemmam interpretari cœpit *Albertus Rubenius*, Petri Pauli Rubenii, celeberrimi pictoris, qui & gemmam hanc manu propria excepit, filius, & Philippi IV in sanctiore Concilio Secretarius, cujus dissertatio de hac gemma anno 1655 Antvverpiæ a *Gasperio Gevartio*, cui & dedicata est, fuit edita. Hunc si audias, (sequitur autem jam Peireskium, jam Sanctamantium, jam neutrum, suismet divinationibus indulgens) *Livia* in eodem, quo Tiberius, solio residet, Augusta quippe & dominationis fere socia; *Antonia* Drusi uxor recta adstans filium *Germanicum* amplectitur, qui galea, clypeo & ocreis instructus tacto capite ad vitam Reipublicæ & Tiberio patri impendendam se obstringit. Adsistit Germanico *Cajus Cæsar Caligula* manipulario habitu, qui patrem in Syriaca expeditione, teste Suetonio, fuit comitatus. Marito & filio, Germanico nempe & Caligulæ adjuncta est *Agrippina*, eaque non stola, ut Livia & Antonia, sed chlamyde fibularia, quia in castris plerumq; versabatur, circumvelata. Ab altera parte pone thronum Tiberii sedet puella in subsellio sphingis imagine exornato, *Livilla* videlicet Germanici soror, ejusque maritus *Drusus*, juvenis galeatus ac paludatus, seipsum quoque dextra ad cœlum elevata paratum innuens ad pericula pro majestate Imperii subeunda. Liviæ adjacet *Armenia*, habitu Barbari, qui tiara, tunica manicata & sarabaris est velatus. In superiori gemmæ parte quatuor Divi seu Heroes conspiciuntur. Ex his, qui orbem manibus tenet, *Æneas* vel *Iulus* videtur Rubenio; qui supra hunc emicat, *Augustus*; qui Pegaso vehitur, *Drusus*, Germanici pater; & quia creditum est, Drusum ex rogo a Venere ereptum, & in stellam Hesperum fuisse transmutatum, Pegaso Veneris velut ministro *Cupido* ductor & moderator habenarum est appositus. Qui superest Heros paludatus & laureatus ac clypeum utraque manu te-

nu tenens, Rubenio *Tiberius Claudius Nero* est, Tiberii Cæsaris pater naturalis, qui, uti Alexandrino bello classi præpositus, Ægyptios, teste Dione, navali devicit prælio, ita laurea eam ob victoriam hic est coronatus. Imum gemmæ segmentum refert illustres utriusque sexus captivos, eosque ut Rubenius censet, Germanos a Cæsare Germanico in triumpho traductos, & a Strabone lib. 7. recensitos. Exhibetur nempe ex mente ejus *Thusſnelda*, & in gremio ejus *Thumelicus* triennis. Assidet frater ejus *Segimundus*, & qui huic adhæret, patruelis *Sesithacus*, cum adjuncta uxore, parmæ incumbente; barbarus in extremo gemmæ angulo sedens *Deudorix* Sicamber: ab altera parte captivus alius manu caput sustinens *Libys*, Cattorum sacerdos. Inter Libyn & Thusſneldam, *Arpi* Principis Cattorum conjux & filia apparent. Atque hæ illæ Rubenii sunt de Achate isthoc Tiberiano, post Peireskium & Sanctamantium, conjecturæ. His superveniens Vir illustris *Jacobus le Roy*, Liber Baro S.R.I. interpretatione nova eandē gemmā ex priscis numismatis scriptoribusq; elucidavit, elucidatamq; superiore anno Amstelodami publicavit. Hoc judice in segmento superiori *Roma* Dea, galeata & paludamento succincta orbem terrarū utraque manu gestat, Divumque *Augustum* Cæsarem, corona radiata veloque sacro insignem, ac sceptrum hastamve manu gestantem humeris dorsoque suo impositum in cœlum evehit; sed *Julium Cæsarem* laureatum, & clypeum utraque manu tenentem, pede suo ad tibiam ejus adducto, leviter in altum extollit. Qui Pegaso seu equo alato vectus, *Drusus Germanicus* est, Germanici Cæsaris pater, ob victam Germaniam laurea coronatus. Quod secundum segmentum attinet, augustali solio insidet *Tiberius*, Jovem habitu repræsentans, eique assidet *Livia*, dominationis fere socia; ad sellæ Augustæ pedes qui sedet, *Armenius* est, vel *Armenia* ipsa a Tiberio in potestatem P.R. redacta. Retro post Liviam adstat *Drusus* junior, Tiberii Augusti filius, tropæum ferens ob res in Germania bene gestas, manusque extendens, vel ad *Augustum* Tiberio propitiandum, vel ad orbem quem *Dea Roma* portat, successione sibi debitum. Druso assidet *Livilla* ejus uxor; quæ *Julia* Augusti filia Sanctamantio videbatur. Ad lævum Tiberii latus adstat *Antonia* Aug. Drusi uxor, Cæsaris Germanici mater. Retro post Germanicum sedet uxor ejus *Agrippina*, juxtaque matrem adstat *Caligula*, militari & ipse habitu ac clypeo, & arma hostium ob

patris

patris victorias pedibus calcans. In tertio segmento captivi Domino le Roy videntur esse *Armenii*, a Tiberio Augusto domiti, non *Germani*, & quidem non ob tegumenta tantum capitum vestimentaque cætera, sed & plane diversa armorum genera. Nos enarratis hisce Quatuor-Virorum summorum de hac Gemma Augustæa expositionibus, Palæmonis nobis partes non sumimus; minime autem dubitamus fore, ut aliis non minus, quam nobis, *Peireskii*, *Rubenii* & Domini *le Roy*, quam *Sanctamantii*, divinationes longe plausibiliores videantur.

GUARINI GUARINII MUTINENSIS, CLErici Regularis & Ducis Sabaudiæ Mathematici &c. Cœlestis Mathematica.

Mediolani, 1683 in fol.

NOn est, ut Operis hujus, cujus editionem Autor fato suo antevertit, justum recensum instituamus: cum argumenta ejusmodi systematum ubique fere sint eadem, & si qua hinc inde peculiaris Auctorum industria novis commentis se profert, Lectori fontes indicasse sufficiat, unde, quod sibi profuturum sit, ipse petat. Snmma ergo tantum delibabimus capita, ut ordinis ab Autore usurpati constet ratio, & Lector ex paucis annotatis judicare queat de reliquis silentio prætermissis. Complectitur autem Cœlestis hæc Mathematica præter doctrinam de metiendis motibus & magnitudinibus corporum cœlestium, quæque his affinia sunt, geometricas etiam rationes umbrarum solarium, in sciatericis planis exceptarum: unde & Autori visum est eandem in duas partes dividere.

Prima pars uno & viginti tractatibus, continua Theorematum Problematumque, & inde aliquando deductorum corollariorum serie constantibus, & in peculiares expensiones ceu capita subdivisis, antiquas & novas temporum & stellarum leges, ex observationibus veteris & recentioris ævi explicat, tabulasque earum novas adornat, plurium observationum consensu, ubique exhibito, subnixas. Ipsorum Tractatuum I & II communia Sphæricæ tradunt: III & IV temporis Astronomici partes & species, ejusque inæqualitates, & æquandi rationes, crepusculorum etiam causas & varietates exponunt; horæque momenta diversimode definire docent: V Parallaxes; VI Refra-

ctiones distinguit & metitur: VII modos varie observandi Meridianum, obliquitatem Eclipticæ, azimutha, solstitia & æquinoctia, altitudines Poli, Æquatoris & siderum; horum porro diametros, distantias, loca, motuumque irregularitates evolvit: VIII Theorias describit, ab Astronomis hactenus, explicandis Planetarum motibus, introductas, prælata cæteris Ptolemaica: IX & X luminarium motus (ubi bissectionem eccentricitatis, & Tychonicam Lunæ variationem Autor rejicit;) XI, XII & XIII eorundem, ut & Terræ Eclipses, quæque iis accidunt; XIV, XV & XVI Planetarum minorum motus secundum longitudinem & latitudinem, contemplantur: XVII ortus & occasus Errantium, reductionem, curtationem, aspectus, revolutiones, velocitatem; XVIII figuram, illuminationem, numerum, distantiam a Terra, magnitudinem & locum, determinant: reliqui tres, quæ Fixas attinent, deque Asterismis earum & Via Lactea tractant, adjecto Fixarum Catalogo & Schematismis asterismorum; sed rudioribus, & ad solam fere longitudinem & latitudinem oculis exhibendam factis.

Altera parte totam Gnomonicen Autor, e geometricis fundamentis dilucide deductam tradit, aptisque figuris, quomodo arcus cœlestes quicunque, qui horologiis exprimuntur, in planis sciatericis emineant, ob oculos ponit. Absolvunt hanc quatuor Tractatus: quorum primus de Horologiis planis astronomicis cujuscunque generis construendis & collocandis, ac circulis horariis & verticalibus, in iisdem describendis; Secundus de vestigiis Parallelorum tam Horizontis, quam Æquatoris, hoc est conicis sectionibus ibidem delineandis; Tertius de Horologiis Italicis & Babylonicis conficiendis; Quartus de signis Zodiaci ascendentibus & descendentibus sciaterico inscribendis, agunt.

Ut vero diffitendum non est, Autorem ingenii sui acumen non uno in loco ostendisse, operamque Astronomiæ non inutilem præstitisse, ex. gr. in animadvertendis antiquorum & recentiorum etiam nonnullorum, ipsiusque Riccioli circa æquandi temporis doctrinam erroribus; in theorematibus per diagrammata, ad tyronum captum maxime accommodata, exponendis; in ostendenda lubricitate observationum, captandis dichotomiis lunaribus, & inde stabiliendæ Solis a Terra distantiæ institutarum; in figendis & varie determinandis Eclipsium

pſium Solarium terminis; in doctrina Eclipſium terreſtrium novis luculentisque theorematis locupletanda; in oſcillatorio Lunæ motu (quod tamen, an phænomenis huc ſpectantibus ſatisfaciat, & an inde ipſum oſcillatorium Lunæ motum recte negaverit Guarinus, aliis judicandum relinquimus) ad perpetuum diſci Lunaris ad axem mundi parallelismum referendo &c: Sic nec diſſimulandum duximus, eſſe alicubi, quæ Autor forte lima adhibita emendaturus fuiſſet, ſi vitæ uſura longior ipſi contigiſſet: quo referimus lapſum p. 83, aliis etiam celeberrimis viris, Copernico, Reinholdo, Magino, Ricciolo communem, in quadruplicatione differentiæ maximæ aſcenſionis rectæ & arcus Eclipticæ, pro determinanda dierum naturalium maximorum & minimorum differentia; cum differentia arcuum iſtorum, quoties libet ſumta, differentiæ dictorum dierum menſura eſſe nequeat (hanc quippe conſtituunt binæ maximæ differentiæ arcus diurni, Eclipticæ & Æquatoris, una circa punctum æquinoctiale, altera circa ſolſtitiale, junctæ) nec ſi vel maxime adhibeatur ad definiendam temporis medii & apparentis, intra certa duo puncta ſumti, maximam differentiam (ad quam revera adhiberi poteſt) non quadruplicanda ſit, ſed tantum duplicanda; quia, utut maxima hæc differentia per integrum circulum quater occurrat, non ad unam, ſed ad duas inæqualitatis temporum pertinet periodos: ἀβλεψίαν opticam, in ἀνασκευῇ doctrinæ Keplerianæ, de coloribus Lunæ eclipſatæ p. 179, radios Solis in athmoſphæræ ingreſſu refractos rurſumque exeuntes, ad eundem angulum reſtitui, ut radius jam bis refractus parallelus evadat radio nondum refracto (ex quo contra leges catoptricæ ſequeretur, radium e medio denſiori in rarius, ad perpendicularem refringi) pronunciantis: Ricciolo p. 241 imputatam inconſtantiam circa obſervationem Lunæ, relatam in Almageſto & Aſtronomia reformata; & pag. 270 eidem affictam ſententiam de umbra Telluris ab Athmoſphæra ſenſibiliter aucta; cum tamen prioris rationes Ricciolus afferat citato Aſtron. reform. loco; contrariam vero hujus teneat ipſo a Guarino citato cap. 4. l. 5. Alm. in Scholiis, & ſeq. capite.

PETRI

PETRI SCHOLIRII, EQUITIS & SENAtoris Antverpiensis, Sermonum Familiarium libri III, perpetuis & hactenus desideratis commentariis illustrati opera & studio Alberti le Roy, Fratris Eremitæ Augustiniani.

Hermopoli, typis Basilicis anno 1683 in 4.

CUm inter Satyricos prisci ævi Poetas tres potissimum sint commendabiles, Juvenalis, Persius, atque Horatius; Horatius inter oratoriam Juvenalis dicacitatem, & inter Persii obscuram nimis adstrictamque brevitatem medius incedit, atque adeo inter Satyricos non minus, quam inter Lyricos Latinos, primum meretur locum. Hunc itaque imitandum sibi præ cæteris proposuit *Petrus Scholirius* Antverpiensis quasi, ab ipsa natura ad Satyras scribendas factus. Scripsit etiam, uti Horatius, Sermones sive Satyras, inque illis perversos seculi sui mores aceto satis acri perspersit. Usus etiam videri voluit dictione Horatiana, h.e. eleganti, festiva atque urbana; quanquam neque hoc dissimulandum, Satyrographum hunc legibus latinitatis haut nimis arcte constringi semper voluisse. Tres sermonum familiarium libros ipse Autor adhuc vivus diverso edidit tempore; sed cum plurima in illis loca propter obscuritatem lucis quid sibi postularent, exorari tandem se passus est *Antonius le Roy* Frater Eremita, id laboris in se ut susciperet. Scripsit itaque scholia seu commentarios in Sermones XI Scholirii tribus libris comprehensos, a *Francisco* potissimum *Diependalio*, JCto Antvverpiensi, & *Macario S. Michaelis*, Ordinis Præmonstratensis præsule instigatus, multumque a *Francisco Paschasio van den Cruyce*, qui Scholirii mores & genium pernoverat, ut & duobus Viris Consularibus *Joh. Antonio Tuchero*, & *Philippo Schoyte*, in illustrandis quibusdam locis adjutus; illisque non septem tantum *epistolas* hactenus ineditas, utut breves illas & extemporaneas, sed & geminum *indicem* subjunxit; quorum prior omnia, tam res quam verba ac phrases, posterior parœmias tantum complectitur. Fuit alias Petrus Scholirius, Antvverpiensis, ex familia equestri, quæ tribus haud minus seculis apud Noricos cognomine gentilitio, *Schuller*, apud Belgas *Scholier*, inclaruit, multisque honorum prærogativis a Rudolpho

pho II Imp. fuit aucta. Natus autem est anno superioris seculi LXXXII patrem nactus *Davidem Scholier*, avumq; *Petrum Schullerum* Patritium Noribergensem, qui eodem anno Antverpiæ in æde Cathedrali fuit tumulatus. Ob ingenii poetici scintillas mature se exerentes Musis consecratus, Gymnasioque dein Grudio immissus in Philosophico quoque pulvere fuit versatus, sed exiguo aut plane nullo cum fructu. Valere tandem jussis illecebris Lovanium anno ætatis XXX repetiit, ubi & anno 1612 tam legum sacrarum, quam civilium laurea fuit insignitus. Profectus inde in Italiam, per sex annos continuos mores hominum & antiquitatum studia, situs item & amœnitates urbium attentis oculis observavit, honorarius ducis Arschotani comes. In Belgicam redux factus, ducta conjuge venusta ac nobili *Anna Lamberti*, sedem sibi delegit Lovanium, celeberrimum literarum emporium, ut Musis vacare liberius, & cum doctis, Erycio inprimis Puteano, conversari posset. Antverpiam postliminio reversus, atque in Senatorium ordinem cooptatus, cultissimorum hominum cœtus frequentavit, fabellasque suas urbano sale condivit, natura ad jocularem censuram propendens, optimisque poetis, Horatio inprimis, Juvenali ac Persio, præter Historicos atque Politicos deditus. Tandem cum valetudinem afflictam, potis Spadanis fontibus utcunque instaurasset, repentina inter sodales apoplexia correptus XVI Kal. Decembr. anno 1635 mortem obiit non sine magno sui apud doctos desiderio.

ÆLIA LÆLIA CRISPIS, NON NATA resurgens in expositione legali Co. Caroli Cæsaris Malvasiæ U. J. ac S. paginæ Doct. Colleg. nec nō in patrio Archigymnasio horis vespertinis ordinarii Legum interpretis primarii &c.

Bononiæ, apud Josephum Antonium Davicum de Turrinis 1683 in 4.

CUm multæ veterum Inscriptionum ænigmatici quid præ se ferant, tum illud maxime Bononiense epitaphium, quod *Ælia Lælia Crispis* inscribitur, obscurissima Sphinx quædam semper fuit visum.

 Sed

Sed nec pauci illius Oedipi tum hoc tum anteacto seculo ex doctiorum cœtu exsurrexere. Quadraginta & tres a Malvasia auctores recensentur, qui Inscriptionem isthanc vel speciatim exposuerunt, vel saltuatim saltem attigerunt. Illa autem, si vetustius exemplar spectes, ita habet:

D M
ÆLIA LÆLIA CRISPIS
NEC VIR NEC MVLIER NEC ANDROGYNA
NEC PVELLA NEC JVVENIS NEC ANVS
NEC CASTA NEC MERETRIX NEC PVDICA
SED OMNIA
SVBLATA
NEQVE FAME NEQVE FERRO NEQVE VENENO
SED OMNIBVS
NEC COELO NEC AQVIS NEC TERRIS
SED VBIQVE IACET
LVCIVS AGATHO PRISCIVS
NEC MARITVS NEC AMATOR NEC NECESSARIVS
NEQVE MOERENS NEQVE GAVDENS NEQVE FLENS
HANC
NEC MOLEM NEC PYRAMIDEM NEC SEPVLCRVM
SED OMNIA
SCIT ET NESCIT CVI POSVERIT.

Quemadmodum autem Oedipi isti diversissimas professi fuerunt artes, ita ex perplexabili illo ænigmate pro sua aliquid facultate exsculpere quisque satagerunt. Et Marius quidem Michael Angelus hanc Æliam Læliam de aqua pluvia; Ricardus Vitus primum de Niobe in saxum conversa, dein de anima rationali, & tandem de idea Platonis; Joannes Turrius de materia prima; Franciscus Schottus de eunucho; Nicolaus Bernaudus de lapide Philosophorum (cui & Olaus Borrichius, in tr. de ortu & progressu Chemiæ videtur accedere;) Zacharias Pontinus de tribus humanis corporibus in eodem situ, & a tribus insimul viris conditis; Andreas Nesmondius de lite seu studio litigandi; Joannes Gasperius Gevartius de amore; Zuerius Boxhornius de umbra; P. Ferronius de musica; Fortunius Licetus de generatione, amicitia, & privatione; Ovidius Montalbanus de cana-

de canabe, alii de alia quadam re interpretantur. Quanquam autem plerorumque omnium, quos diximus, eruditæ admodum, & sic satis plausibiles videntur esse interpretationes, nulla tamen illarum, quam ingeniose etiam excogitatæ sint, approbare sese Carolo Cæsari Malvasiæ, JCto apud Bononienses primicerio, potuit. Novam itaque adinvenit, cumque scopum cæteris omnibus propius feriisse sibi sit visus, eam clam literarium orbem amplius esse noluit. Productis itaque auctoribus, qui Inscriptionem istam aut declararunt, aut memorarunt, exhibitisque duobus illustrioribus illius exemplaribus & lectionibus mire variantibus, Epitaphium hoc intellectum esse censet de filia Lælio nascitura, eademque sponsa Agathoni designata, sed neque filia, neque sponsa, quia concepta, non edita, non orta item, sed aborta; unde & Agatho dilectus pridem in conjugem, sed a sorte elusus ænigmatica hac Inscriptione non abs re ludere potuerit. Nimirum Malvasiæ D.M. est *Diis Manibus*, quæ frequentissima mortuorum conditorum est nota; *Ælia Lælia Crispis* sunt nomina expectato & expetito huic partui, si fœmineus apparuisset (id quod Agathoni tanquam sponso designato in votis erat,) imponenda; cumque embryo tum fuerit, *nec vir, nec mulier, nec androgyna, nec puella, nec juvenis, nec casta, nec meretrix, nec pudica* fuit quæ tamen omnia repræsentare olim potuerat, si nasci eidem ac vivere contigisset; *sed omnia*, potentia scil. non actu. De cætero uti Lælia vitam assecuta non est, ita nec mortem experta. atque hinc Agatho: *sublata neque fame, neque ferro, neque veneno, sed omnibus*, quia nimirum quovis genere fati occumbere aliquando potuisset; & quia nullibi reperta, hinc Agathoni *nec cœlo, nec aquis, nec terris, sed ubique jacet*, potentia nempe non actu, quia ipsa vere non fuerit. Igitur *Lucius Agatho Priscius*, quia ducere eam, quæ nata non est, diligereque, quæ non vixit, atque adeo & mortuæ succedere non potuit, fuit *nec maritus, nec amator, nec necessarius*, atque hinc *neque mœrens, neque gaudens, neque flens*. denique: *hanc nec molem, nec pyramidem, nec sepulcrum*, sed simplicem Inscriptionem tum moli, tum pyramidi, tum sepulcro apponendam, sicque *omnia*; *scit & nescit cui posuerit*; quia nomen quidem scit, quod a parentibus ductum imponi huic partui debuerat, nescit tamen, quia nondum impositum fuerat. Hanc interpretationem suam ut magis probabilem reddat Malvasia, eam

 consue-

consuetudine gentium variisque ex historia exemplis suffulcit. Quemadmodum enim stirpes amicitiæ vinculis connexæ per decreta natorum sponsalia devinciri arctius subinde consuevere, ita Lælianæ quoque atque Agathonianæ genti hunc animum fuisse autumat, ut diutina inter genitores mutuæ amicitiæ fides per initum inter liberos conjugium protraheretur & veluti æterna redderetur. De cætero, quæ strictim eo, quo dictum, modo cap. III exposuit Malvasia, cap. IV & V fusius elucidat, magisque confirmat, Inscriptionibus plurimis sententiæ suæ illustrandæ adhibitis. Cap. denique VI Agathonem omnigena rerum scientia fuisse excultum docet. Cap. VII Inscriptionem hanc non recentis, sed vetustioris ævi esse, atque hinc non paucos ad æmulationem provocasse tradit; qua occasione multæ Inscriptiones argutæ, in quibus ὁμοιοτέλευτα tria, afferuntur. Defendit denique cap. VIII puram ac priscam Inscriptionis latinitatem; cumque ostendisset in cap. IX, etiam fœminas antiquitus tria habuisse nomina, ut *Ælia Lælia Crispis*, cap. X & ultimo ea omnia, quæ Inscriptioni detrahere aliquid de antiquitate, puritate atque elegantia videntur, feliciter removet, hæc talia (v.g. Æ pro AE) in priscis etiam aurei seculi Inscriptionibus reperiri demonstrans.

CASPARIS ZIEGLERI de Clerico renitente, sive muneris ecclesiastici fuga, dissertatio Justinianea.

Wittebergæ 1684. in 12.

INter principes, qui applausum hujus seculi per Germaniam meruere, JCtos, vel maxime caput effert CASPAR ZIEGLERUS, Vir & summis honorum functionibus & amussitata doctrina vere illustris. Certe, quod Tullius de Servio Sulpicio Philippica nona prædicat, ipsum scilicet admirabili quadam & incredibili & pæne divina in legibus interpretandis, æquitate explicanda, scientia præditum fuisse, id etiam recte de *Zieglero*, non Juris magis, quam Justitiæ consulto, dici affirmarique potest. Eam quippe rerum gravitatem, eam interpretandi ἀκρίβειαν spirant ea, quæ publicæ luci exposuit, ut e tabulis suis nullo tempore nomen illius sit expunctura orbis eruditi posteritas. Ejusdem commatis quoque est hæc ipsa dissertatio Justinianea, quæ elegantissimam commentatiunculam ad l. XXXI. *C. de Episc.*

Episc. & Cler. exhibet. Occasio scribendi eruditissimo Viro non fuit alia, quam vocatio ad spartam muneris ecclesiastici supremam, quæ a GEIERO quondam, Theologo consummatissimo νῦν ἐν ἁγίοις, invito prorsus & renitente animo suscepta fuerat. Huic igitur Gamalieli suo, ad cujus pedes se consedisse olim gratus profitetur, post fata parentaturus quasi, hoc ipsum opusculum concinnavit; partim ut gratam mentem testaturus beatissimis GEIERI manibus ære perennius monumentum exigeret, partim ut omnibus simul Theologiæ studiosis & ministerii candidatis exemplum aliquod, qua morum innocentia ac puritate & ipsi aliquando Ecclesiæ claves capessere debeant, ob oculos sisteret. Exordium dicendi facit de Jure Romano a Justiniano composito, istud vel eo nomine commendans, quod, post sacras paginas, ex hoc potius, quam hodiernis Moralistarum libris informatio conscientiarum peti possit. Patescere id inprimis e doctrina de acquirendis rebus, in qua maxime solliciti fuerint Romani, ne quæ injustitiæ sordes vel personas acquirentes, vel rem acquirendam, vel titulum & modum acquirendi contaminarent. Enatam inde JCtis multam de bonæ & malæ fidei possessore disceptationem: apprime vero Legislatores Romanos non paucis constitutionibus hanc in rem promulgatis voluisse, ut officia publica tam civilia quam sacra omni labe vacarent, & pura mente manuque a singulis inducerentur. In cujus rei argumentum affert *Legem XXXI C. de Episc. & Cler.* a Leone I Romanorum Augusto ad compescendam avaritiam & ambitionem eorum, qui Ecclesiæ dignitates anhelarent, emissam. Hanc vero non ab Anthemio, qui A.C. 467 in Occidentem, Romæ imperaturus, missus erat, sed a solo Leone Orientis Imperatore publicatam esse affirmat, utut Anthemii quoque nomen inscriptio ostenderet. Usu enim tum temporis fuisse receptum, ut lex ab alterutro Imperante confecta & promulgata utriusque titulum in fronte præ se ferret: probans id insuper tum ex subscriptione, quæ Constantinopoli, utpote sede Leonis, hanc sanctionem prodiisse commemoret, tum ex eo, quod ista ad Armasium, Præfectum Prætorio Constantinopolitanum fuerit exarata. Digressus hic in laudes Leonis, pietatem ejus præcipue ex Arianorum persecutione & zelo conservandæ diei dominicæ sanctitatis per *l. fin. C. de fer.* luculentissime prodito, commendat. Pro *Armasio* vero, ad

quem, uti dictum, hæc imperialis constitutio fuit perscripta, Suidæ autoritatem cum Baronio secutus, mavult legere *Armato*; hunc enim fuisse Præfectum Prætorio, post, Zenone ad Imperium adspirante, hanc dignitatem cum officio magistri militiæ commutasse; quas functiones cum Præfectura urbis æqualem ea tempestate splendorem habuisse ex *l. 1. C. de Præfect. Prætor. s. Urbis* demonstrat. His præmissis in occasionem, quæ hanc salutarem legem pepererit, accuratius inquirit, neque aliam fuisse asserit, quam pravos Ecclesiasticorum mores, Simoniaca peste passim infectos. Postquam enim Gennadius, ad summam Constantinopolitanæ vicinarumque Ecclesiarum ephoriam A.C. 458 evectus, non sine maxima indignatione animadvertisset, Chalcedonensis Concilii sanctionem, qua depositionis pœna in eos, qui pretio ordinassent Episcopos, statuta erat, variis variorum fraudibus circumveniri, idque in Galatia maxime, Ponticæ Diœceseos, & subjecta sedi Constantinopolitanæ provincia frequentius fieri, eum operæ pretium duxisse, coacta synodo provinciali, quam A. C. 459 celebratam fuisse conjicit, illam denuo repetere, & insuper anathematis metu transgressuros inposterum coercere. Cum vero hoc decretum synodale extra Asianam, Ponticam, & Thracicam, quæ Constantinopolitano Patriarchæ subditæ erant, Diœceses vim suam porrigere nequivisset, adeoque Gennadius Patriarcha fuisset veritus, ne ex vicinia, eodē maligno sidere afflata, lues iterū in sui districtus episcopos transiret, Imperatorem ex suggestione ejus hanc universalem legem condidisse, ut omnes & singulæ Imperii Orientalis Ecclesiæ hujus vinculo adstringerentur. Qua occasione simul de potestate legislatoria in negotiis ecclesiasticis, per id tempus summis Romanorum Principibus adhuc salva, disserit, eamque soli in Republica Majestati vindicat. Ut vero Auctor majus lumen explicationi suæ accenderet, retro quasi legit vestigia, & in statum aliquot Ecclesiarum Patriarchalium, quomodo is ante tempora Gennadii se habuerit, diligentius paulo inquisivit, exemplis pariter ac testimoniis ostendens, Constantinopolitanam, Alexandrinam, & Antiochenam maximis turbis atque seditionibus, præsertim vero Simoniæ morbo immane quantum sideratas fuisse. Quod vitium Ecclesias tum demum infestasse dicit, quum auctis in immensum Ecclesiasticorum reditibus, nemo non gradum istius dignitatis appetierit, ex qua tantæ divitiæ atque emolumenta

menta

menta cum honoribus pæne divinis & tot hominum devota subjectione temporis progressu fuissent suspensa. In reliquis, ad ductum textus, Simoniæ crimen enucleatius evolvit, varia subinde ex antiquitatibus ecclesiasticis, e.g. de constructione templorum veterum, de occasione Concilii Chalcedonensis, nec non iis, qui ecclesiastica dignitate oblata noluerint ornari, inspergens. Damnat postremo cavillationes Moralistarum, quibus per mentis directionem illicitum in genere licitorum constituere speculentur, cum parum prosit, si eorum distinctiunculæ nos apud homines quidem absolvant, internus interim animi nostri præco apud DEUM delicti reos arguat. Hinc concludit, ad tranquillitatem conscientiis procurandam & conservandam, satius esse, circa actum electionis & ordinationis Ecclesiasticæ omnibus in universum largitionibus, quantulæcunque illæ fuerint, abstinere.

THE LIVES OF SUNDRY EMINENT persons in this later age, by Samuel Clark, sometimes Pastor of Bennet-Fink, London.

hoc est:

Vitæ eminentium quorundam hominum hujus seculi, autore Samuele Clerico, quondam Pastore Londinensi Parochiæ, quam vocant Bennet-Fink.

Londini, 1683 in fol.

AD virtutem & præclara facinora nihil efficacius excitat, quam autoritas & exemplum magnorum hominum, multoque major ac certior fructus est, si quis eorum pietatem ac ornamenta, qui principem locum in populo tenent, ad imitandum proponat, quam si mille regulis ac præceptis formare mores conetur. Id secum animo reputans Samuel Clericus, presbyter Anglus, virorum illustrium vitas condere ante hos viginti annos & amplius aggressus est, earumque aliquot tomos, teste librorum ab ipso scriptorum catalogo, qui in vita ejus operi huic præfixa exhibetur, antehac vulgavit. Iis nuper anno 1682 tertium, ut ipse numerat in præfamine, volumen adjicere incepit, quod ab ejus filiis, quum operi patrem immori contigisset, perfe-

perfectum anno proxime elapso in publicam lucem prodiit. Ut pauca quædam de Autore commemoremus, fuit is illi notissimæ Sectæ addictus, cujus asseclas Scotia Puritanos, Anglia Presbyterianos vocat. Et illud quidem satis clare cum ex operis textura, tum ex Autoris cursu vitæ, quem ipse composuit, & præfatione aliqua Richardi Baxteri celebris Presbyterianorum hodie antesignani apparet. Refert enim Clericus, se primum in collegio Emanuelis Cantabrigiæ a Puritanis educatum, postea propter impugnatas Ecclesiæ cæremonias ejusque regimen, indigne plurima passum, & denique cum edictum de ministrorum conformitate ante hos fere viginti annos vulgaretur, de statione dejectum ac expulsum fuisse. Similiter quoque in toto opere, quæ vitæ enarrantur, Presbyterianorum sunt. Prior pars ministros Ecclesiæ ac theologos; posterior viros nobiles, ac in reipublicæ negotiis adhibitos, fœminasque aliquot illustres complectitur. Initium fit ab Hugone Broughtono, qui e *Concentu Scripturæ* notus est, quem in Latinam linguam Isaac Genius transtulit. Sequuntur Robertus Boid, acutissimus Twissus, Thomas Wilsonius, Samuel Boltonus, Richardus Vines, Richardus Blackerbius, Radulphus Robinsonius, Johannes Janawajus, Johannes Machinus, Samuel Winter, Thomas Tregossius, Richardus Matherus, Joseph Allenius, Stantonius, Samuel Terclogius, & Thomas Wadsworthius. Ultimo de Oweno quodam Stoctono, & Thoma Gugio, qui anno 1681 vivere desiit, exponitur. Sub finem primæ hujus partis Scoti aliquot pastores, & providentiæ divinæ circa gregem fidelium exempla nonnulla commemorantur. Altera pars incipit a Philippo Sidneio, qui in aula Elisabethæ haud parum quondam valuit, & eo tempore, quo Hispanus Belgicas provincias invaserat, Reginæ jussu Belgarum libertatem strenue defendit. Postea Carolus Coot, Johannes Lamot, Nathaneel Barnardiston, Johannes Rovv, & Matthæus Hale, quorum omnium haud obscurum est in Angliæ historia nomen, descripti inveniuntur. Alterius denique sexus novem personæ virtute ac morum integritate illustres, quas nostra memoria vivere contigit, sistuntur. Hasce vitas omnes non tam ipse Clericus scripsit, quam ab aliis scriptas collegit, ac rejectis inde, quæ superflua videbantur, ne interirent, hac forma evulgavit. Quicquid in ipsis dicitur, fere ad virtutes & pietatem cujusvis personæ pertinet. Plerumque illic de conversione agitur, quo

tempore

tempore & qua occasione primum quis Deo se tradere inceperit; postmodum de persecutionibus, quas Ecclesiæ ministros, experante Carolo I ejusque Filio hodierno Augustissimo Monarcha, expertos Autor ait, agitur: sæpe de raptu afflatuq; divino, de donis propheticis disseritur, quibus imbuti prædixerint nonnulli pluribus annis ante, fatalem illam Reipublicæ Anglicanæ sub Caroli I regimine conquassationem. Ut adeo Quakerianos fere sermones in hoc scripto legere se arbitrari possit, qui non satis perspecta habet principia sectæ illius Presbyterianorum, qui utique singularem morum sanctitatem & emendatissimam vitæ rationem profitentur.

JOHANNIS a SANDE OPERA OMNIA Juridica continentia decisiones Curiæ Frisicæ, tractatus de actionum cessione & probibita rerum alienatione, ac commentarium ad Titulum de Regulis Juris, hac ultima editione juxta Autoris autographum aucta & multis in locis emendata: Accessit index locupletissimus, quem adornavit D. Dominicus a Feenstra.

Groningæ 1683. in 4. ex officina Dominici Lens.

INter celebres Frisiæ JCtos, si non primum, parem certe primo locum meruisse Joannem a Sande, scripta ejus, nō in Belgio tantum, sed & apud nos jure quodam suo magni semper æstimata demonstrant. Quanta enim autoritate polleant in judiciis nostris, qua superioribus qua inferioribus, decisiones ejus Frisicæ, omnigena videlicet ac solida refertæ jurisprudentia, quis est qui ignoret? Quam plene vero & quam eleganter utilissimas de actionum cessione & prohibita rerum alienatione materias elaboraverit, cum aliorum laudi aliquid detrahere non soleamus, iis judicandum relinquimus, quibus non molestum erit, hos ejus tractatus cum aliorum scriptis, qui idem sibi sumsere scribendi argumentum, conferre. Denique commentationes in titulum de Regulis Juris, præterquam quod se ipsas commendent satis, acutissimus Wissenbachius in præmissa iisdem præfatione digne prædicavit. Quemadmodum vero hæc diversa Sandii scripta diversis temporibus seorsim edita, ac fere singulorum editiones aliquoties re-

petitæ fuerunt, ita qui opera omnia junctim imprimi curaverit neminem ſcimus, niſi quod anno 1674 Antverpiæ una cum operibus Frederici a Sande a Marcello Pariſio in folio fuerint exhibita. Cæterum cum Frederici a Sande opuſcula ſeorſim in quarto venalia proſtent, eorumque argumenta a Joannis a Sande operibus non parum diſtent, (commentatus quippe fuit ille in Gelriæ & Zutphaniæ conſuetudines feudales, & conſuetudinem Gelriæ de effeſtucatione ſeu modo ſolenni transferendi dominium rerum immobilium) non male, ut arbitramur, is qui præſentem editionem in forma minori paravit, de re literaria fuit meritus, & hac certe de cauſa commendandus, ſi vel maxime augmenta ex Autoris autographo, quæ titulus promittit, quæque nos quidem, hanc editionem cum Antverpienſi conferentes, detegere non potuimus, non acceſſiſſent.

POLYPUS RENIS, LUGDUNI GALLOrum nuperrime obſervatus a Jacobo Spon, Med. D.

POlypos veros æque ac nothos, quos *Kerckringius Pſeudo-polypos* appellat, in cordis ventriculis, horum ac pulmonum vaſis majoribus & duræ matris ſinubus frequentius produci, præter autopſiam multifariam & aliorũ Scriptorum teſtimonia, nos docet *M. Malpighius*, in tractatulo de *Polypi Natura* quam erudītiſſime conſcripto. Hinc rarioribus phænomenis annumerandi Polypi in uteri vaſis a *Graafio* reperti, & ab eodem *de Mulier. Organ. cap. 8.* pro aliqua menſtruorum ſuppreſſionis cauſa venditati. Aſt extra ſanguinis receptacula polypum generari, paradoxum magis videtur, qualem nihilominus pronunciare cogimur illum, quem ex Nobiliſſimi Viri ſupra nominati benevola communicatione, tibi, L. H., impræſentiarum exponimus. Ita vero ipſius habent verba:

Initio hujus anni 1684 Lugdunenſis mercator locuples & celebris, Dominus Cæſar Saracenus, *incidit in dolorem nephriticum renis ſiniſtri, paucas habentem intermiſſiones, cum nauſeis & vomitibus initio ſatis frequentibus, febre aſſidua non tamen vehementi, ſed aliquando pulſus aderat intermittens. Urina non erat ſuppreſſa, ſed tamen ſolita paucior. Vocatus ad eum exiſtimavi ſimilem eſſe morbum, quem ante biennium circiter*

circiter passus erat, nephritidem nempe ex parvis calculis renalibus quos tunc excreverat. Præcavendæ inflammationi renum & sedando dolori, ter venam jussi secari ex brachio utroque, præscripsi clysteres infundi, potiones lenientes ex ol. amygd. syrup. capill. ven. & aqu. parietariæ exhiberi, fotusque tepentis aquæ applicari, unde paucum emolumentum. Dolorem tandem certius mitigabant fotus aquæ frigidæ, ut ex puteo hauriebatur. At ecce nona morbi die, subito naturæ ope solvitur morbus, profusione urinæ sanguineæ, post vehementem sed brevissimum prægressum dolorem: in fundo cujus urinæ reperta est substantia longa & rubra, quam pro lumbrico statim habebamus; at exactius consideratam sine fibris circularibus, quibus vermes constant, eam esse animadvertimus, planeque similem Polypis cordis. Ideoque eam Polypum renis nominare non dubito, cujus pars crassior, longitudine & crassitie digiti circiter minoris latitudinem æquans, ni fallor in renis pelvi hærebat, reliqua propendebat in uretere usque ad vesicæ ingressum. Erat enim pedalis circiter magnitudinis. Sequentes urinæ copiosæ fuerunt & naturalibus similes. Altera die parvum calculum pisi majoris mole sine dolore excrevit. Inde nunc sanus omnino vivit.

RELAZIONE DEL RITROVAMENTO DELL' uova di Chiocciole di A. F. M. in una lettera al Sig. Marcello Malpighi,

hoc est,

Relatio de inventione ovorum limacum autore A. F. M. in epistola ad Dn. Marcellum Malpighium. Bononiæ, 1683 in 8.

POstquam ejecta e Physicorum scholis sententia de rebus sponte ac sine semine nascentibus, illa opinio invaluit, quod quicquid in hoc orbe sentire, imo quicquid vivere videmus, ex ovo emerserit, enixe allaborarunt quamplurimi ingenio & industria præstantes viri, ut ipsa quoque insecta, quorum magna pars ad unum illud principium generationis univocæ vix referri posse videbantur, ex ovo originem ducere demonstrarent. Eminet inter omnes *Franciscus Redi*, qui tanto operi manum felicissime adhibuit, & plurimorum insectorum, maxime eorum, quæ domestica & familiaria nobis sunt, accu-

ratam descriptionem orbi literario dedit. Sed ostreas & quæcunque alia testacea, quæ Aristoteles in limo vel cœnoso vel arenoso nasci statuit, ex ovis prodire primum in Anglia observatum, variisque postmodum scriptis deductum fuit. Quum autem non ita pridem Jesuita quidam Italus *Philippus Bonanni* in libro Romæ edito, cui titulum fecit: *Ricreazione dell' occhio e della mente nell' osservazione delle Chiocciole*, veterem Peripateticorum opinionem resuscitasset, limacibusque putredinem ac cœnum seminis loco esse contendisset, operæ pretium se facturum præsentis epistolæ autor *Antonius Felix* Abbas Marsilius credidit, si, qui fortuitu in horto suburbano laboranti obvenerat acervus limacum ex ovis prodeuntium, de eo ad celeberrimum Malpighium scriberet, ac recenter impugnatam modernorum sententiam novo testimonio ab experientia petito confirmaret. In hac Commentatiuncula primo prolixius historiam de falsitate generationis æquivocæ detecta, deque studiis Francisci Redi, Willisii, & Listeri, pertexit; postea inventionem ovorum, quæ 10 die mensis Julii superioris anni contigerat, exponit, ac quæ ipse observarat, cum aliorum annotatis confert; addito insuper schemate, quo ovorum figuræ, pullorumque varia incrementa exhibentur. Ultimo Jesuitæ illius Itali quatuor argumenta paucissimis refellit, quibus ille Aristotelicam traditionem de testaceis sponte natis confirmat. Neque vero ipsa tanti sunt momenti, ut prolixiori refutatione indigeant, cum omnia vel ab autoritate Magistri, vel a falsis quibusdam præsuppositis ducantur.

Atque hæc jam scripseramus, cum ad manus nostras pervenit Latina relationis istius Italicæ versio adornata a clarissimo *Johanne Jacobo Hardero*, Medico Basileensi, quæ lucem hoc ipso anno Augustæ Vindelicorum adspexit. Ei memoratus vir doctissimus epistolam ad Abbatem *Marsilium* de ovis & genitalibus cochlearum perscriptam, cujus Reverendissimus Abbas in hoc opusculo meminit, adjecit, & insuper literas aliquot, in quibus *Harderus* & *Schröckius* Medicus Augustanus clarissimus de insectorum generatione univoca ex ovo invicem non inerudite disputarunt.

HISTO-

HISTOIRE DE CHARLES IX PAR LE Sieur Varillas. Nouvelle edition.

ſive

Dn. de Varillas Hiſtoria Caroli IX Galliar. Regis.

Editio nova,

Cui in fine Tomi cujusque acceſſerunt inſignia quædam loca in editione Pariſienſi omiſſa.

Coloniæ 1684. in 12.

QUam laudem ſibi tribuit vel ominatus eſt Ludovicus Maimburgius in hiſtoria Ligæ, a nobis menſe Martio hujus anni p. 110 relata; *non exigua induſtria eſſe* ſcribens, *ex veteribus autoribus novum quoddam opus concinnare, & inventionis, diſpoſitionis & elocutionis artes oſtendere*: eam, ſi quis alius, aſſecutus eſſe videtur autor hujus hiſtoriæ Varillaſius. Incipit eam a menſe Decembri a. 1560, poſt mortem nempe Franciſci II Galliæ Regis, & ad Caroli IX obitum, id eſt ad menſem Majum a. 1574 pertexit. Loco præfationis utiliſſimam operam impendit, dum Acta memorialia & Relationes præſertim manuſcriptas recenſet, ex quibus hiſtoriam hanc compoſuiſſe ſe ſcribit, addito etiam judicio de autoribus, in quo nec acumen nec modeſtia merito deſiderari poteſt. Agit autem, breviter quidem, de ingenio & ſtylo *Eliſabethæ* Angliæ, & *Catharinæ* Galliæ Reginarum; item Cardinalium *Bellaii, Turnonii, Lotharingi, Borromæi, Eſtenſis, Alexandrini, Caſtilionæi*; nec non Epiſcoporum *Johannis Montlucii* Valentini, *Franciſci Noallii* Aquenſis, *Morvillerii* Aurelianenſis; porro Abbatis *Delbenii, Hoſpitalii* Cancellarii, *Caroli* & *Timoleontis Briſſacorum*, *Trajani Caraccioli* Melphitani Principis, *Jacobi Sabaudi* Nemoroſii Ducis, *Ludovici Gonzagæ* Nivernii, *Franciſci Vindocini* Carnutenſis, *Bironii*, *Gondii* ſive *Retii*, *Caroli* & *Renati Biragiorum*, *Caſparis Colinii* Admiralii, ejusque filiæ *Annæ Telligniæ*, denique *Jacobi Spifamæ*. Profitetur Varillaſius, ut apparet, religionem Romano-Catholicam, & ex hujus præſcripto pro hæreticis habet Proteſtantes Gallos, ſed præter hoc præjudicium vix habituri ſunt iſti, in quo fidem aut modeſtiam ſcriptoris deſiderent. Nec eſt forte, qui *Jac. Auguſti Thuani* moderationem & veritatis ſtudium, addimus etiam politicum de con-

filiis & eventibus judicium, felicius & accuratius fuerit imitatus. Patebit id iis, qui comparare velint cum hoc alios ejusdem historiæ scriptores, præcipue *Maimburgium* in Historia Calvinismi, a nobis mense Martio superioris anni pag. Actorum 89. sqq. recensita. Specimen unum alterumve dabimus. In narratione actorum colloquii Possiaceni Varillasius in omnibus fere sequitur Thuanum, & cum ad Manuscripta provocet, marginique adscribat, unde hauserit quæ refert, non parum stabilire videtur, quæ Thuanus tradidit. At ab utroque in multis discrepat Maimburgius. Hic v. g. causam permissi colloquii Colinio potissimum attribuit, qui Reginam, regni gubernationem tunc tenentem, eo induxerit; at Thuanus (Libr. hist. XXVIII) cardinali Lotharingo: *Hunc enim unum*, ait, *ostentandi ingenii & popularis auræ captandæ ad vanitatem usque cupidum, tenuisse annitente regina, ut colloquium haberetur, cum se Patrum testimoniis sectarios confutaturum palam jactaret, & suorum animos magnificis pollicitationibus impleret, adeoque triumphum jam spe concepisset.* Pluribus hoc adstruit Varillasius, & legi omnino merentur, quæ de studiis Theologiæ Scholasticæ, qua imbutus erat Lotharingus aliique ex R. Catholicis, & de Protestantium eruditione judicat, lib. 1. p. 55, 56. Sed Maimburgius Lib. III Hist. Calv. censet, malignas conjecturas secutos esse, qui isthæc scripserint, Thuanum non obscure taxans. Omisit idem, incertum quo fine, quæ de sermone privato inter Cardinalem & Bezam, & de accitis istius opera ad conventum Possiacenum theologis Palatinis & Wurtembergensibus, tum de Augustana Confessione, quam Lotharingus subscribendam Bezæ & sociis proponebat, cum Thuano consentiens refert Varillasius. In numero etiam Prælatorum non leviter discrepat Maimburgius, præter sex Cardinales viginti circiter adfuisse scribens; sed triginta sex memorat Varillasius, nec dissentit Thuanus quadraginta circiter referens. Maimburgius *Jacobi Lainii* Jesuitarum Generalis orationem, (quam arrogantiæ & immodestiæ arguit Thuanus) mire probat, eaque permotam Reginam esse dicit, ut publici Consessus celebritatem, Regisque & procerum præsentiam colloquio isti adimeret. Sed datum id esse Prælatorum honori, & Johann. Montlucii consiliis, antequam Lainius aut alii Theologi disceptationes suas ordirentur, Varillasius & Thuanus tradunt. Maxima altercatio inter colloquentes

erat,

erat, *de præsentia corporis Christi in S. cœna,* & ob hunc articulum abruptus est congressus. Conceperant formulam Reformati hoc modo: *Et quoniam fides verbo Dei innixa, res perceptas facit præsentes, ac per istam fidem recipimus re & facto ipso verum ac naturale corpus & sanguinem Christi, virtute Spiritus Sancti, hac ratione fatemur & agnoscimus corporis & sanguinis ipsius in cœna præsentiam.* Huic aliam formulam Catholicorum nomine conceptam opposuit vir doctus & pacis Ecclesiasticæ, ut Thuanus scribit, studiosus *Claudius Espencæus,* his verbis: *Et quoniam verbum & promissio Dei, cui fides nostra innititur, res promissas facit præsentes, ac virtute & efficacia verbi recipimus re & facto ipso verum ac naturale corpus & sanguinem Christi, hac ratione fatemur & agnoscimus corporis & sanguinis ipsius in Cœna præsentiam.* Ista cum Thuano conformia refert Varillasius: sed Maimburgius moderatam hanc Espençæi formulam præterit, & aliam a Sorbonicis Theologis compositam, & ad Regem missam refert, hoc tenore: *Credimus & confitemur, quod in Sacramento Altaris verum sit corpus, & verus sanguis Jesu Christi, realiter & transsubstantialiter, sub speciebus panis & vini, virtute & potentia divini verbi a sacerdote, solo ministro ad id ordinato, pronuntiati, secundum institutionem Domini nostri Jesu Christi.* Eadem reperitur apud Albigneum temporum illorum Historicum ex Protestantibus, sed nihil de hac commemorant Thuanus & Varillasius, quamvis etiam illam quam Espencæus composuerat, rejectam a Protestantibus esse asseverent, sententiam suam sequenti stylo vel emollientibus, vel explicantibus: *Etsi nulla locorum distantia impediri possit, quo minus corpori & sangvini Christi communicemus, quippe cum cœna Domini res Ecclesiæ sit, & quamvis in terra accipiamus panem & vinum, vera corporis & sangvinis signa, tamen fide & Spiritus S. efficacia, mentes nostras, quæ hoc cibo pascuntur, in cœlum raptas corpore & sangvine præsenti frui, & hac ratione dici, corpus vere pani conjungi, & sangvinem vino, sed Sacramenti modo, hoc est, minime secundum locum & positum naturalem, sed quatenus efficaciter significant, Deum illa exhibere fideliter participantibus, illosque vere per fidem ea percipere.* His a Thuano latine relatis exacte conveniunt verba Gallica a Varillasio lib. 2 inserta: ex quibus status controversiæ & tentatæ concordiæ, qui tunc fuit, non paulo aliter, quam a Maimburgio proponuntur. De rebellionis vero crimine, quod hic confidenter

Refor-

Reformatis imputat, eumque præcipuum ſcribendæ hiſtoriæ ſuæ ſcopum habuit, caute loquitur Varillaſius, ita ut etiam in præfatione Calvinum a conſcientia conjurationis Amboiſianæ abſolvat; & paſſim inter Calvinianos ſimplices, ſive bonæ fidei, & factioſos diſtinguit, nec omnia quæ illi ad obtinendam libertatem religionis per edicta & promiſſa regia indultam geſſerunt, rebellionis ſimpliciter damnat: imo quod per quadraginta annos Gallia bello civili conflictata eſt, præcipuam cauſam Triumvirali factioni *Guiſii, Montmorantii, & Sant-Andreani* adſcribit. In Hoſpitalium Cancellarium nulla non occaſione invehitur Maimburgius; ſed meliora de eo paſſim habent Thuanus & Varillaſius. Notabilis tamen eſt hujus obſervatio lib. 6, ubi Hoſpitalio ea tribuit, quæ ſummā contra Reformatos malignitatem ſpirant, & præludia quædam præſentis temporis præbent. Ejus enim prudentia admirabili factum eſſe refert, quod Reformati pace licet anno 1564 impetrata, & tam potentes, ut directe opprimi nequiverint, per declarationes edicti pacificatorii a Cancellario procuratas indirecte ad incitas pæne fuiſſent redacti. Mandatis enim regiis cautum tunc eſſe d. 6 Aug. dicti anni, *ne nobiles ad conciones ſibi permiſſas alios quam ſubditos ſuos admitterent; ne ſynodi paſtorum amplius haberentur; ne tributa colligerentur; ut matrimonia a religioſis, qui monaſteria deſeruerant, contracta invalida eſſent, utque deſertores illi in clauſtra ſua revocarentur.* Sic enim plurimis ex Reformatis periiſſe commoditatem conciones frequentandi, zelumque religionis frigefactum, & ſublata media fuiſſe ærarii communis & ad alendos paſtores: ademtam, prohibitis ſynodis, facultatem abuſus gliſcentes corrigendi; ſupplicio etiam deterritos apoſtatas. Hæc ſi intendit tunc Hoſpitalius, ſatis apparet, quam nullo fundamento illi imputetur, quod religioni reformatæ clanculum addictus fuerit, quanquam uxorem, generum & nepotes haberet, eam profitentes.

Quod attinet loca, editioni huic ex manuſcripto codice inſerta, quæ in Pariſienſi (Pariſiis enim primum anno 1683 opus hoc prodiit) expuncta fuiſſe in titulo libri indicatur, ſunt illa non levis momenti, ut legentibus patebit, & ex ſubjuncto uno alteroque exemplo judicare licebit. Referuntur v. g. *Tom. I. p.* 10 contenta orationis, quam Nobilitatis nomine, in conventu ordinum regni A. 1560 *Rupifortius* habuit, notaturq; abſtinuiſſe eum erga Regem titulo Majeſtatis, quia

quia non approbaret hunc honorem, Regibus ſeculis poſterioribus, eadem ratione ac Imperatoribus Romanis olim, exhibitum. Sed horum loco ex M. S. ſequentia ſubſtituuntur: *Rupifortius titulo Majeſtatis in compellando Rege nunquam uſus, innuebat, inventum illum ab adulatoribus eſſe, ſequioribus ſeculis, ut mentem Regum, cum quibus ipſi ſolidam potentiam partiebantur, fumo implerent. Neque enim reperiri, quod ſummi Gallorum Monarchæ, etiam Imperatoria dignitate ornati, & maximæ orbis Chriſtiani parti dominantes, hoc titulo uſi fuerint.*

P. 106. ejecta ſunt ex ſcripto Proteſtantium Germaniæ, hæc verba: *Curia Romana reformet pompam, luxum, avaritiam, ſimoniam, ambitionem & turpitudines ſuas; Concilium Tridentinum non eſt convocatum, neque continuatur, ut doctrina Chriſti ſtabiliatur, aut abuſus corrigantur, ſed ut foveantur intentiones ſpiritus mere humani, doctrinæ illi contrariæ. &c.*

P. 390. ex *Ferrerii* Legati Gallici replica, Tridenti adverſus Hiſpanos exhibita, omiſſa ſunt, notatu digna, quæ is adverſus Pontificem dixerat.

Tom. II. p. 20. itidem omiſſæ ſunt graviſſimæ inculpationes a Paſquierio contra Jeſuitas in Parlamento Pariſienſi, A. 1565 pronunciatæ.

Sed hæc, uti diximus, ſpeciminis loco ſufficiant.

AN ACCOUNT OF THE GOVERNMENT OF the Chriſtian Church for the firſt ſix hundred years. By Samuel Parcker D. Arch-Deacon of Canterbury.

h. e.

Relatio de Regimine Chriſtianæ Eccleſiæ ſeculis ſex prioribus. Autore Samuele Parkero Theol. D. & Archidiacono Cantuarienſi.

Londini 1683. in 8.

ANglicana Eccleſia, ex quo Papæ Romani legibus poteſtatique ſe ſubtraxit, quamvis aliorum Reformatorum exemplo plurimos errores depoſuerit, priſtinam tamen adminiſtrationis formam ſemper conſervat, & in hunc usque diem ab Epiſcopis gubernatur, qui cum illâ autoritate, qua reliquo clero præſunt, ampliſſimæ dignitatis

civilis gradum obtinent. Cui instituto se validissime opponunt Calvinianorum illi, qui in Anglia Presbyterianorum nomen gerentes, negant, ullam inter ministros Verbi inæqualitatem esse debere; unde habent Episcopi, quique ab ipsorum partibus sunt, domesticos hostes, cum quibus fere quotidie depugnent. Recentius igitur non minori contentione, quam antehac, quum Hallus, Bilsonus, Carletonus viverent, agitata fuit controversia, an Episcopi distincto a Presbyteris ordine contineantur, & an Apostolorum tempore & proximis inde seculis Metropolitanorum autoritas viguerit? Venit etiam in quæstionem, an Episcopi in Parliamento sedendi jus habeant, & utrum salva conscientia causarum civilium ac inprimis capitalium dijudicationi interesse possint? Novissime se adversariis objecit Samuel Parkerus, vir acutissimus, & e pluribus scriptis notus, cui visum fuit, recentiores non directo aggredi, sed illa hominum doctorum scripta refutanda sumere, quibus ipsi tanquam propugnaculis contra quosvis impetus utuntur. Walonem videlicet Messalinum, scriptorem notissimum, Blondellum, & Dallæum invadit, de quibus Triumviris ita sentit, ut Blondellum reliquis anteferat, sed cujus rationes sæpenumero ita sint jejunæ, ut examinari vix mereantur. Walonem adeo confuse ac sine methodo scripsisse affirmat, ut pauci sint, qui ipsum legere ac sequi velint: Dallæum vero testatur vix attulisse quicquam, quod a Salmasio, quem sub Walonis nomine latere neminem fugit, & Blondello dictum non sit. Itaque Blondellum potissimum aggreditur, ejusque argumenta enervare satagit. Tria autem in toto hoc opusculo, ut ipse titulus docet, ostendit, quorum primum ac principale est Apostolica praxis Episcopatus Diœcesani & Metropolitici. Hanc ipse probat, & contra adversarios modo nominatos defendit sectionibus quindecim, quas orditur ab Episcopatu Hierosolymitano Jacobi Apostoli, negato a Walone Messalino, qui *absurdum esse* scripserat, *illud Clementis Alexandrini commentum, qui Jacobum Apostolum, ac proinde universalem Episcopum, in specialem & localem transmutare, & sic in ordinem cogere cogitaverit.* Cui respondet Parkerus, Apostolos olim nihil aliud fuisse, quam Episcopos moventes, qui Ecclesiis fundandis operam dederint; Episcopos vero fuisse Apostolos fixos, qui ecclesias a se fundatas rexerint. Postmodum argumenta, quæ a duarum vocum, *Episcopi ac Presbyteri*, promiscuo in sacris usu, æqualitatem ministrorum in primitiva

mitiva Ecclesia deducunt, solvit. Cumque e priscis patribus Hieronymus sæpissime, & a Calvinianis & a nostratibus allegetur, dum probant, Episcopos non esse Presbyteris jure divino superiores; prolixius demonstrare conatur Parkerus, quo sensu Hieronymus Presbyteros Episcopis exæquarit, quidque ipsum impulerit, ut ita faceret. Succreverat nimirum Diaconorum potentia & autoritas eo in Ecclesia, ut Presbyteris superiores & proximi esse ab Episcopis vellent, nec iis se legibus subjicere, quibus ministrare Pastoribus jubebantur. Quod ubi ad Hieronymum pervenit, acriter is Diaconos objurgavit, atque ostensurus, quibus partibus Diaconorum officium circumscribatur, & quantum ipsi a Presbyteris differant, divisionem illam antiquam in tres Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum ordines, in dichotomiā commutavit, ita ut Diaconos ordini ministeriali includeret, Episcopos vero ac Presbyteros junctim autoritativó complecteretur. Hoc sensu affirmat Parkerus Hieronymum Presbyteros Episcopis exæquasse, eundem tamen postea ordinem autoritativum nova partitione distribuisse, & satis manifeste Episcopos a Presbyteris sejunxisse. Deinde quid ab Apostolorum excessu in Ecclesia factum sit inquirit, ea Patrum testimonia, quæ pro se faciunt, pro virili confirmans, ac enervans illa, quæ alteri parti favere videntur. His peractis specialius administrationis Ecclesiasticæ modum, qualis tempore Apostolorum & prioribus a Christo nato seculis fuerit, declarat, ac duo ex antiquitatis consensu contra Presbyterianos evincit. Unum, in primitiva Ecclesia non fuisse unquam peractam ministrorum ordinationem, nisi ab Episcopo, quamvis peragi potuisse non neget. Alterum, Chorepiscopos, quorum primam institutionem contra Blondellum & Walonem in quartum demum seculum rejiciendam esse probat, veros Episcopos fuisse, vicarios illorum, qui civitatibus præerant, & habuisse intrinsecam ministros ordinandi potestatem, sed canonicis quibusdam constitutionibus restrictam. Cæterum cum Parkerus intelligeret, Presbyterianos in disputationibus cum Episcopis illuc plerumque eniti, ut adversarios suos de Papismo suspectos reddant, & odio populari exponant; ipse versa vice Presbyterianos ostendit cum Papistis in eo conspirare, quod per Presbyteros fieri ordinationem posse existiment, & postquam Apostolicam praxin Episcopatuum per seculorum ternarium evolvit, secundo loco Patriarchatum sola usurpatione Epi-

ſcoporum potentiorum in Eccleſia invaluiſſe contra Romanenſes deducit. Equidem non dubitat ipſe, quin potuerint Patriarchæ creſcente indies credentium cœtu ab Eccleſia recte inſtitui, quemadmodum civile regimen magiſtratum magiſtratui, vicarios præfecto ſubordinat. Negat tamen ullo Concilii canone introductam fuiſſe Patriarcharum autoritatem, vel ordinatum, ut ipſi Metropolitanis præeſſent. Atque eo nomine Hieronymum, Innocentium primum, & Johannem Scholaſticum refellit, quod Patriarcharum originem ad Concilium Nicænum retulerint. Eodem Innocentio ex arcanis quibusdam conſiliis ſuggerente, titulos ac jura Patriarchalia in Eccleſia orientali primum fuiſſe uſurpata docet, poſtea aliis ſuccedentibus aucta, donec a Concilio Chalcedonenſi confirmarentur. Ita tandē Parkerus ad ultimum tractatus ſui caput defertur, quo bella inter Orientis atque Occidentis Epiſcopos, ducentos annos pro univerſali autoritate geſta perſequitur. Eorum originem in urbis Conſtantinopolitanæ illuſtria incrementa ac decora, quibus ipſa Romam aliquot Imperatorum munificentia ſuperabat, rejicit, ac e veteris hiſtoriæ monumentis declarat, quibus gradibus ad ſummam in Eccleſia poteſtatem utraque pars adſcendere tentaverint. A nudis enim honorum titulis, ac dignitatum innocuo, ut videbatur, ſplendore auſpicati, jurisdictionem in reliquos Epiſcopos paulatim invaſerunt, plerumque tamen ancipiti ſucceſſu, & æquo velut Marte, donec Bonifacius III titulo ac jure Epiſcopi Oecumenici, quæ Cyriacus ejuſque anteceſſor Johannes, Conſtantinopolitani antiſtites, a Mauritio, fruſtra contradicente Gregorio Magno, obtinuerant, ab Imperatore Phoca honoraretur. Ultimo dum ad ſummam Parkerus, quæ dixerat, reducit, Cardinali Baronio, qui Phocam Romano Epiſcopo titulum decreviſſe & adjudicaſſe, non contuliſſe primum contendit, reſpondet, ac ſpem orbi literario facit, fore, ut pluribus amore ſolius veritatis, quem ubique Vir Clariſſimus profitetur, hoc argumentum inpoſterum evolvat.

BIBLIOTHECA ANTI-TRINITARIORUM. Opus poſthumum Chriſtophori Sandii, quod cum aliis quibusdam ſcriptis, compendium Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Unitariorum, qui Sociniani vulgo audiunt, exhibet.

Freiſtadii, 1684 in 8.

Etſi

ETsi Christianis optandum esset, æternum latuisse Pauli Samosateni, Arii, Macedonii, Photini, & Pelagii Scoti impia dogmata, queis SS. Trinitatis mysterium, gloriam Christi, hoc est, divinam ejus naturam, ac summa nobis acquisita beneficia aut impugnarunt aut abnegarunt: tamen cum superiori seculo, Lælius & Faustus Socini doctrinam eorum diu damnatam resuscitare, ac longe lateque propagare clam palamve moliti sint; ad historiam nostrorum temporum pertinet, istius furfuris scriptores, horum vitas, libros ac molimina non ignorare. Ea vero præter Theologos, qui Socinianorum hæresin ex instituto confutarunt, in hac bibliotheca *Christoph. Sandius* Arianus ante hos tres annos fato functus colligere voluit. Quæ ejus collectanea editor hujus bibliothecæ eadem hæresi imbutus vulgavit, & insertis septuaginta scriptoribus a Sandio prætermissis auxit, atque horum vitas, multorumque insuper librorum Socinianorum titulos, præsertim vero Msctorum, ex Germanicis Latine factos addidit. Nam omnes scriptores & eorum opera tum edita tum inedita, inde a seculi præterlapsi primordiis ad hanc nostram ætatem, observata temporis serie, recensentur, præmisso indice alphabetico nominum propriorum, quorum in bibliotheca mentio extat.

Huic subjunguntur *Joannis Stoinii* cœtus Racoviensis pastoris *Epitome historiæ originis Unitariorum* in Polonia: *Georgii Schomanni Ratiboriensis Testamentum ultimæ voluntatis*, continuans vitæ ipsius transactæ historiam: Relatio de *typographiis Unitariorum in Polonia & Lithuania*, nec nō *de Johannis Tyscovicii Martyrio*, ut editor vocat, propter blasphemias scilicet rogo impositi: *Andreæ Wissowatii Narratio compendiosa*, quomodo in Polonia a Trinitariis Reformatis separati sint Christiani Unitarii, una cum Appendice *historiam* de *Spiritu Belga exhibente*: & tandem *Vindiciæ pro Unitariorum in Polonia religionis libertate*, ab equite Polono conscriptæ, quæ librum finiunt præsentem.

GABRIELIS CLAUDERI D. MEDICI DUCAlis Saxonici, Academici Curiosi, Inventum Cinnabarinum, h. e. Dissertatio de Cinnabari Nativa Hungarica, longa circulatione in majorem efficaciam fixata & exaltata. Ad normam Acad. Nat. Curiosor.

Jenæ, Sumptibus Joh. Bielkii, 1684 in 4.

PUblico & curiosis rerum physicarum scrutatoribus denuo litaturus *Vir* hic *Nobilissimus*, postquam medicamenta mineralia, & in specie Mercurialia contra misochymicos defendit, eorumque posteriorum nonnulla rite præparata, eorumque effectus mirabiles tam in Chymia, quam Alchymia indigitavit: illorum noxam a minus recta eorum confectione seu insufficiente fixatione derivat. Hinc medicamina mere Mercurialia quamvis abhorreat, præprimis in corporibus nostris, a labe scorbutica vix immunibus; tutiora nihilominus & mitioris fati ipsi videntur Cinnabarina, de essentia & qualitate Mercurii participantia: Cinnabaris autem Antimonii ac Nativæ vires dum deprædicat, hanc illi anteponit. Ast quoniam sylvestreitas Mercurio solennis, in Cinnabari hac aliquantum equidem, nondum tamen plenarie, extincta esset, per longiorem fixationem & digestionem illam absorptum iri, sibi promittebat, non per separationem partium, sed arctius earum connubium, minerale hoc ad meliorem frugem reduci, diversorum Scriptorum testimoniis, sibique & aliis pyrotechnis perspecta magna digestionis vi confirmatus. Modum ergo, quo in circulanda hactenus Cinnabari Hungarica usus, prolixius exponit Noster, qui in accuratiore potissimum ignis lampadis moderamine & annua fere applicatione consistit. Quo facto fixati hujus medicamenti dosin atque utendi modum, cum ejusdem virtutibus singularibus in morbis gravioribus, imo ipsa pestis virulentia, recenset, subnectendo quædam de illarum ætiologia, sc. quod easdem per idealem illuminationem seu irradiationem, ut Helmontius loquitur, minerale hoc exaltatum exerat.

LA NOUVELLE DECOUVERTE & LES admirables Effets des Fermens dans le Corps humain &c. par le Sieur Iean Pascal, Docteur en Medecine.

id est,

Nova Explicatio & mirandi Fermentationis in Corpore Humano Effectus &c. auctore Joh. Pascalio, Doctore Medico.

Parisiis apud Edm. Couterot, 1681. in 12.

Quem-

Quemadmodum Fermentatio instrumentum illud catholicum est, quo natura in operationibus suis quam frequentissime utitur, & cujus formalitate sufficienter cognita infinitorum phænomenorum, in historia æque naturali ac microcosmo morboso occurrentium, ætiologia quam commodissime explicari valeat: sic non minus Philosopho ac Medico doctrinam de Fermentationis natura & causis necessariam esse, vix ullus, nisi quem fermentum dementiæ exagitat, in dubium vocabit. Hæcque causa, cur intra paucos hujus seculi annos tot Viri egregii Zymologiam tanto conatu evolvere, scriptisque adeo variis declarare allaborarint, v.g. idiomate Germano *Ziglerus*; Latino *Billichius*, *Schoockius*, & *Willisius*, Anglico vero *Simpson* & *Henschavv*: quibus ingenii haud obtusioris æstimari voluit *Gallus* iste *Doctor*, vernacula lingua, sub epistolarum schemate, de Fermentatione, (quam veteribus haud ignotam credit,) quatenus præprimis œconomiam animalem in corpore humano moderatur, prolixe satis disserens. Primo equidem illius directorium universale potentiamque in totum macrocosmum immensam innuit, productionem ac perfectionem mineralium, generationem, nutritionem, & vitalitatem animalium ipsi in acceptis referens, imo meteororum productricem eam pronuncians: in homine tamen dum illius vim majorem observat, phænomenis etiam hujus vitalibus mentem magis applicat. Postquam itaque, in quo essentia Fermentationis consistat, ejusque requisita explicuit, fermentum duplex, sc. acidum seu activum, & alcalicum seu passivum magis, supposuit, id est, acidum pariter atque alcali omnium effervescentiarum & fermentationum causas socias existere, diversis argumentis probavit: Peripateticorum elementa ac Chymicorum principia recenset, utramque vero hypothesin taxat, & spiritum, sulphur, atque sal pro veris & adæquatis rerum principiis venditat, eorum existentiam & energiam in macrocosmo ac microcosmo evincendo. Quorum occasione de dissolutione, præcipitatione, ac coagulatione, hinc de menstruorum natura, discurrit, illarumque in Chymicis æque ac corpore animali effectus varios in scenam producit, fermentationi vitali sanguinis confectionem, circulationem, ejus a putredine præservationem, spirituum animalium præparationem, caloris influxum & corporis nutritionem, ut autori primario, attribuens. Essentiam fermentorum in corpore humano

dum

dum evolvere sollicitus est, hæc, quamdiu sub mobilitate & activitate propria existant, volatilia, dum vero alcalicæ partium solidarum substantiæ connubant, fixa pronunciat: quorum posteriora prioribus simili ratione, ac alcalia acidis, stimulo existant, si forsan in motu suo, adeo necessario, turbarentur. Humidum proin radicale & calidum innatum veterum nihil aliud, quam fermenta acida & alcalica, in partibus fixata hisque infixa, suspicatur: calorem autem influum omnem a sanguine emanare, i. e. a particulis hujus sulphureis, inter fermentescendum volatilisatis, concitari. Volatilia fermenta acida existere, blandissima tamen, postquam comprobavit, recedit ab illis, qui eorum scaturiginem in ventriculo, liene, pancreate, corde &c. constituerunt, a cerebro & genere nervoso potius illorum influxum, adeo perpetuum, nec nisi cum vita cessantem, derivando: ita ut fermenta hæc, quæ alias spiritus animales vocant, nihil aliud, quam pars sanguinis, non sulphurea, non salina, sed acidior, per triplex potissimum experimentum ipsi videantur. Horum interim secretionem atque perfectionem dum exponit, *Willisii* accensionem sanguinis & succum Anglorum nervosum impugnat, fermenta cordis, ventriculi, lienis ac pancreatis acida destruit, tandemque usum fermenti vitalis declaraturus speciatim & per potissimas, sc. generationis, conceptionis, chylificationis &c. functiones animales, illum demonstrat.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ SECULI A NATO Christo sexti decimi supplementum, celeberrimorum ex illo ævo Theologorum epistolis ad Joannem, Erasmum, & Philippum Marbachios constans, divisum in octo libros, una cum Apparatu ad totum opus necessario, & tabulis chronologico-historicis, editum a JO. FECHTIO S. S. Theol. Licentiato, Seren. Marchionis Badensis Consiliario ecclesiastico, Concionatore aulico, Illustris Gymnasii Durlacensis Inspectore & Theologiæ Prof. Ordinario.

Durlaci 1684. in 4.

Non dubium est, quin eruditum orbem insigni sibi obstrinxerit beneficio clarissimus Editor, dum hunc epistolarum ad Marbachios thesau-

thesaurum, hæreditario tandem jure ad se delatum, non diutius luctari cum tenebris passus est, sed publicæ luci exposuit. Equidem corpora epistolarum pleraque, ac tantum non omnia, sic prodire solent, ut singula complectantur unius cujusdam viri celebris ad numerosam amicorum cohortem epistolas: quales e priscis habemus Ciceronis, Plinii, Symmachi, Sidonii Apollinaris; e recentioribus Bembi, Sadoleti, Erasmi, Manutii, Mureti, aliorum. Rara vero admodum seges earum est epistolarum, quæ junctim editæ conspiciantur plurium ad unum aut paucos: quales hæ sunt ad tres *Marbachios, Joannem* patrem, & *Erasmum* ac *Philippum* filios; qui omnes in Argentinensi academia functi sunt, diversis quidem temporibus, professione theologica. Itaque vel raritas hæc eas commendare Lectori potest. Verum longe majorem illis venerationem conciliat cum auctorum splendore conjuncta rerum sublimitas. Effluxerunt enim e calamis præstantissimorum sæculi superioris, quadantenus & nostri, (nam ad annum usque M DC XII illæ extenduntur) Theologorum: Philippi puta Melanchthonis, Davidis Chytræi, Joannis Brentii, Martini Chemnitii, Jacobi Andreæ, Lucæ Osiandri, Balthasari Menzeri, Leonharti Hutteri, Helvici Garthii, ut alios taceamus. Cumque refertæ sint memorabilium neque passim obviarum, imo alicubi & reconditarum rerum expositionibus: quis neget fore, ut earum perlustrandarum desiderio accendatur, quisquis talium curiosus est?

Neque adeo sine causa placuit Editori titulum ipsis asserere *Supplementi historiæ ecclesiasticæ*: nimirum quia, quod ipse in dedicatoria profitetur, edidit illas eum in finem, *ut cognoscendis superioris ævi rebus in Ecclesia gestis, & dijudicandis iis quæ ab inquietæ mentis sectariis tum passim movebantur, fidei controversiis inservirent.* Sane vero Ecclesiasticæ historiæ scribendæ haud parum commodare etiam epistolas, docebunt Annalium Evangelii renovati Decades duæ, quas ab anno M D XVI usque ad M D XXXVI progressas elucubravit Abrahamus Scultetus: nam in his ille (Calvino quidem quam Luthero addictior) passim utitur excerptis epistolarum, imo alicubi & integras apponit. Quapropter &, si cui libeat alias parturire Annalium ecclesiasticorum decades, ei certe hic epistolicus optimorum Doctorum thesaurus, annorum circiter *septuaginta* litterarium complexus commercium, idque ab anno sæculi superioris quasi quadragesimo inchoa-

tum, adjumenti plurimum ſuppeditabit: præſertim cum juxta ſeriem *ſeptem* decenniorum totidem in partes digeſtæ compareant hæ ad Marbachios epiſtolæ. Ad Marbachios inquam. Pars enim *octava* & ultima nullam habet ad quempiam Marbachiorum, (ſi octogeſimam ſeptimam ſeu penultimam, quæ p. 907 inchoatur, excipias) plerasque ad Eraſmum Roterodamum, non paucas ad Laurentium Tuppium, reliquas ad alios quoſdam. Neque juxta ſeriem temporum ordinatæ ibi hæ conſpiciuntur epiſtolæ. Quod quidem vel eam ob cauſſam excuſatum habebit æquus Lector, quod alias quidquid ibi reperitur epiſtolarum ad Eraſmum Roterodamum, quem conſtat anno 1536 obiiſſe, fuiſſet anteponendum Marbachianis, quarum prima (Lutheri de Doctoratu Joannis Marbachii teſtimonialis) eſt anni 1543. Interim certe prædicandum eſt doctiſſimi Editoris ſtudium, qui nihil e ſuperiore ſæculo ad ſe propagatæ ſupellectilis epiſtolicæ deliteſcere diutius intra privatos parietes voluit. Omnes autem illas octavæ partis epiſtolas, a Melch. Sebizio e ſupellectile librorum Matthiæ Berneggeri fuiſſe ei communicatas, ex autographis manu ***Roberti Robertini*** deſcriptas, diſces e pag. 907. & Apparatus cap. 4 p. 164.

Ut redeamus ad eas, quæ partium ſeptem præcedentium terminis circumſcriptæ Marbachiis miſſæ ſunt, ſuppleri ex illis poterunt non modo ſcrinia (ut ſic loquamur) Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, ſed etiam celebrium Theologorum tum vitæ, tum jam antehac editæ ſeorſim epiſtolæ. Planum utrumque faciemus uno alterove exemplo. Tilemanni Heshuſii vitam conciſam admodum & mancam ad nos transmiſit Melchior Adamus *vit. Germ. Theolog. p. 621 ſeq.* multo locupletiorem, eamque carmine heroico exaratam, & Heshuſii commentariis in Eſaiam adjectam gener ejus D. Jo. Olearius: ubi & quarti, quod ſuſtinendum illi fuit, mentionem reperies exilii; cujus hiſtoriam illuſtrabunt egregie quæ hic *Parte II ſub anno 1565 p. 182. ſeqq.* tum in ipſius Heshuſii, tum in aliorum epiſtolis leguntur. Exilio non uno exploratam quoque novimus conſtantiam Theologi ævo ſuperiore de eccleſia Chriſti meritiſſimi *Jeremiæ Hombergeri.* Hujus vitam qui contexuerit, compertum nobis nominare poſſumus neminem. Licebit interim illius conſtruendæ qualiacunque rudera colligere partim ex ſcriptis ejus, illo maxime quod Germanicum de juſtificatione edidit, ubi f. 341 ſeqq. (edit. Jenenſis anni 1592) ipſe avum, aviam, parentes, ſtudiorum

ſtudiorum & eccleſiaſticarum functionum ſuarum principia memorat; partim ex opere præſenti, quod epiſtolas ab eo ad Marbachios exaratas exhibet bene multas. Jam quod diximus, ex hoc eodem opere ſuppleri etiam poſſe celebrium Theologorum ſeorſim editas epiſtolas, id confirmari cumprimis poteſt exemplo epiſtolarum Davidis Chytræi, quæ Hanoviæ prodierunt anno 1614. Niſi enim fallimur, in iſto Hanovienſi corpore comparent Chytræi ad Marbachios epiſtolæ non plures tredecim, cum eas hoc in opere Fechtiano numerare liceat parum abeſt quin centum. Quid quod quædam epiſtolæ Chytræi, quæ utrobique leguntur, uberiores nobis hic repræſentat Durlacenſis typographus, quam illic Hanovienſis? id quod clare animadvertet, qui comparabit epiſtolas quæ hic inchoantur p. 227. ſub n. CVIII, 281, 567 cum iisdem, quales illic p. 817. 482. 1060. exhibentur. Porro in harum trium ultima (quæ quidem Chytræi eſt ad Petrum Patientem) typus Hanovienſis p. 1061 hæc ſiſtet: *Docet autem in Academia N. vir gravis, prudens & doctus quem meo periculo commendare non vererer, N. N.* Aperte eum prodit typus Durlacenſis, ubi palam p. 569 memoratur in Academia *Julia* docens *Daniel Hofmannus.* Similem in modum N ille, quem epiſtola Chytræi ad Philippum Marbachium p. 1087. ed. Hanov. occultat, D. Celeſtinus propalatur p. 592. ed. Durlac. Viciſſim tamen Chytræi epiſtolam, cujus initium: Βαρδίςαι μακάρων (ea vero Joach. Morlino eſt inſcripta) lineis bene multis refertiorem deprehendimus in Chytræanis p. 363 ſeq. quam Marbachianis p. 293 ſeq. Quin & integras tres Chytræi epiſtolas, unam anni 1581 ad Philippum Marbachium de obitu parentis p. 374. *Divinitus inſita* &c. duas ad Eraſmum anni 1587 & 1593, quarum initia p. 598. *Intelligo collegæ mei*, & p. 808. *Cum facile ſit* &c. fruſtra quæſivimus in Marbachianis: ut adeo ſubiiſſe ipſas appareat fatum earum, quas e bibliotheca Marbachiana periiſſe Editor *p. 3. Apparatus* ſignificat. Veruntamen ex his ultimam veroſimile eſt ne quidem unquam ædibus Eraſmi illatam fuiſſe, eam ob cauſſam, quod paulo poſt ſcriptam illam nuncius de obitu ejus ad Chytræum pervenerit. Verbis enim epiſtolam finientibus: *bene & feliciter vale. D. XX. Febr. Anno 1593.* ſtatim hæc p. 809. ſubnectuntur: *His ipſis diebus in cœleſtem Academiam optimus & doctisſimus vir, Eraſmus Marbachius, Theologiæ in Academia Argentinenſi Doctor, evocatus eſt.* Id die XXII Februarii menſis dicti anni e-

venisse discimus e Melch. Sebizii *appendice chronologica ad D. Jo. Schmidii conciones Jubilæas Argentoratensis festi anno 1638 celebrati p. 231.*

Cæterum in corpore Marbachiano epistolis admixta reperies & alia quædam: ut p. 112. *theses undecim de Manichæo Satanæ creationis absurdo.* Epistolis autem ad Marbachios, in quibus & Germanicæ quædam, inspersas quoque habebis non admodum raras ad alios: quales (ut unam alteramve memoremus) ad Davidem Chytræum Jacobi Rungii p. 110, ad Pastorem Kitthingensem Pauli Eberi p. 114. Ab ipsis autem Marbachiis scriptas non plures quatuor numerare licuit: tres Joannis, unam Philippi, quas leges p. 78, 84, 158, 740. Nimirum nihil manuscriptorum talium ad se ex bibliotheca Marbachiana delatorum invidere Lectori voluit candidissimus Editor. Qui & corpori huic, ut in lucem venustius prodiret, præmisit amplissimum *Apparatum*, subjecit *Tabulas chronologico-historicas.* Apparatus in novem distinctus capita, *primo* agit de occasione hujus operis edendi; *secundo* de vario epistolarum theologicarum genere; *tertio* de Marbachiorum vita & in ecclesiam Dei meritis; (ubi & Joannis atque Philippi Marbachiorum effigies conspicies: nam Erasmus ære nunquam expressus esse fertur) *quarto* de epistolarum harum scriptoribus; *quinto* de studio imitandi veterem Ecclesiam ex his epistolis elucente; *sexto* de usu harum epistolarum in recentioris Ecclesiæ historiam redundante; *septimo* de variis religionis controversiis, quæ ex his epistolis lucem accipiunt; *octavo* de prudentia conservandæ & propagandæ Ecclesiæ, in his epistolis apparente; *nono* de quibusdam offendiculis, quæ præsentis operis editioni objici posse videntur. Magna quoque primi capitis pars impenditur doctissimæ dissertationi de more, jam inde ab Ecclesiæ Christianæ incunabulis usque ad nostra tempora propagato, agendi Christiana negotia missitandis hinc inde epistolis. Ubi tandem & p. 12 clarissimus Auctor visos sibi olim Jenæ in Bibliotheca Gerhardina memorat plurimos eosque bene spissos variarum epistolarum tomos, ex omnibus orbis partibus ad immortalis nominis theologum Joannem Gerhardum scriptarum. Utinam hunc etiam thesaurum publicæ luci expositum intueri aliquando liceat! *Tabulæ chronologico-historicæ* certis per singulas paginas distinctæ lineis universum ejus temporis, quo epistolæ illæ ad Marbachios scriptæ sunt (ab anno MDXLI usque ad MDXIII) historiam, eamque tum sacram tum ci-

vilem,

vilem, allegatis subinde gestarum rerum monumentis, quasi in compendio repræsentant.

JOHANNIS a LENT,
Lingu. Orient. & Histor. Sac. Prof. Illustris Lycei Nassovici Bibliothecarii, Schediasma Historico-Philologicum de Judæorum Pseudo-Messiis.
Herbornæ, a. 1683 in 4.

Quod verus Messias Joh. 5. v. 47. dixerat: *Ego veni in nomine patris mei, & non accipitis me. Si alius veniat in nomine proprio, illum accipietis,* id experientia subsequentium seculorum ad hoc usque ad finem jam vergens comprobat. Neque enim ullum propemodum post Christi Servatoris unici effluxit seculum, quin unus itemque alter Pseudo-Messias exsurrexerit, perniciemque recutito populo ingentem attulerit. Eos itaque post *Christianum Christiani* & *Iohannem Hottingerum* (nam & hi, ut alios taceamus, dissertationes de Pseudo-Messiis edidere) percensere auctor Schediasmate isthoc Historico-Philologico voluit. Ac principe quidem inter eos loco constituitur *Bar Cochab* seu stellarum filius, quem imperante Hadriano, qui Æliam urbem in Judæa condiderat, Judæorum gentes penitus ex illa amoturus, contra Romanos arma sumpsisse, Bitteramque regiam sedem constituisse constat. Judæi autem, cum a Stella hac seductos misere turpiterque delusos se viderent, Messiam hunc falsum a tempore isto ad hoc usque præsens *Bar Cosabh* vel *Bar Cosibba* h.e. filium mendacii, vocitarunt. Ipse quoque Bar Cosibba occupata abs Hadriano urbe Bittera occisus, quique armiger ipsius erat Akiba gravissimo supplicio fuit enectus; quin & reliqui Judæi, post tot millia mactata extorres patria per orbem sunt dispersi, & in hunc usque diem sine rege, sine duce, palabundi ludibriis mortalium omnium sunt expositi.

Anno post C.N. 434 tempore Theodosii junioris alius Pseudo-Messias natione Judæus, *Moses Cretensis* dictus, in Creta Insula, quæ Candia hodie vocatur, Bar Cosibhæ non multum inferior ortus est. Hic Mosen se esse finxit, seque missum a cœlo, ut Judæos Cretam incolentes per mare deduceret, asseveravit. Sed qui ad jussum ejus in

mare se præcipitarant, partim scopulis illisi, partim aquis sunt submersi; ipse vero jamjam comprehendendus ex oculis evanuit.

A. C. 520 sub Imperatore Romanorum Justino Seniore quidam nomine *Dunaan* Homerita, Mosis filium se professus, Negramque Arabiæ felicis urbem ingressus Christianos vi oppressit; sed flagitiosæ crudelitatis mox pœnas dedit, ab Elesbano piissimo Æthiopum duce captus ac ferro cæsus.

A. C. 529 Judæi cum Samaritanis in Palæstina rebellarunt, jugoque Romanorum excusso *Julianum* quendam Regem sibi præfecerunt, proque Messia habuerunt. Sed brevi post oppugnarunt eos Romani sub Imperatore Justiniano, innumerique ex illis una cum duce sunt interfecti.

Posthæc *Muhammed*, in Arabia deserta a. 571 natus, partim ex vero & falso Christianismo, partim ex Gentilismo, partim ex Judaismo novam conflavit religionem, ac primum apud Arabes Judæosque pro Messia, quem hi expectarent, se venditavit; sed hæc consilia non procedere subolfaciens, revocato Cerinthianorum, Marcionitarum & Manichæorum dogmate, Christum non verum corpus, sed φάντασμα aliquod assumpsisse, se autem verum DEI prophetam, eumque Christo majorem esse affirmavit.

A. C. 721 *Syrus* quidam sub Leone Isauro Imp. insignis veterator Christum se esse simulavit, Judæisque illusit.

A. C. 1137 in *Gallia* pessimus nebulo sub Messiæ nomine iisdem imposuit; verum & hic meritas impietatis pœnas dedit; plurimi etiam Judæorum in Gallia occisi, præsertim quod singulis annis in festo Paschatos mactare puerum Christianum dicerentur.

A. C. 1138 in regno *Persico* extitit Judæus quispiam, qui se Messiam fuit professus, magnamque Judæorum coegit manum. Verum & hic impostor apprehensus & a Rege Persarum fuit capite plexus.

A. C. 1157 in *Hispania Bætica*, urbe *Corduba*, impostor alius Judæos in spem novam erexit, sed & decepit pariter, ut omnes fere Judæi per Hispaniam universam internecioni darentur.

A. C. 1167 alius in regno *Fessano* Pseudo-Messias prodiit. Eodem anno in *Arabia* veterator insignis, se prodromum Messiæ jactitavit, seque, si decollaretur, revicturum gloriatus est. Sed jussu Regis decollatus, permansit mortuus. Non multo post *Vir Judæus* ultra Eupbra-

phratem hoc solo signo Messiam se esse dixit, quod in somno nocte leprosus, mane vero & per diem formosus integerque esset. Verum & hic dignum moribus suis invenit exitum.

A. C. 1174 Magus quidam novus seu falsus Messias conspectus in *Persia*, qui pertinaciter prætendit, se esse illum diu quæsitum expectatumq; Messiam, unde Judæi in maximas redacti fuere angustias.

A.C. 1176 In *Moravia*, regione Germaniæ, *David Almusser* Pseudo-Messias comparuit, qui & artis magicæ beneficio invisibilem se reddere potuit. Verum & hic captus trucidatusque est, & Judæi magna pecuniæ summa mulctati. Eodem seculo XII alius Pseudo-Messias fuit exortus, sed quo anno, & qua in provincia moratus fuerit, Autori non constat.

A.C. 1199, aut potius ex Auctoris mente circa a. 1160, *David El David*, alias David *Alroi* in Persia non suis tantum, sed & Persarum Regi aperte dixit, se Messiam esse a Deo missum, prodigiisque atque incantationibus suis multos suorum in admirationem pertraxit. At enim, cum debellare Regem illum cum exercitu tentaret, captus, cumque fuga elapsus esset, opera Regis Turcici Persæ subjecti capite truncatus est, quod Regi Persarum fuit missum.

A.C. 1497 sub Ferdinando Catholico, Hispaniarum Rege, spe Pseudo-Messiæ novi, *Ismaelis Sophi*, iterum turpiter delusi fuere Judæi.

A.C. 1500 pro Messia se venditavit Rabbi *Lemlem*, Judæus Germanus, Vindobonæ, urbe Austriæ primaria, qui fornacem domus suæ destruxit, se proximo anno in terra sancta cocturum popularibus suis placentas paschales persuadens; sed & hic spe vana lactavit suos & periit.

A.C. 1534 novus in *Hispania* exortus Judæus Pseudo-Messias, Rabbi *Salomo Malcho*, sed a Carolo V combustus.

A.C. 1615 alius Judæus Pseudo-Messias in *India* Orientali fuit visus, quem & Judæi in Lusitania sunt secuti.

A.C. 1666 *Sabethai Zevi* Smirnensis patria, Judæus natione, & Doctor ob summam in Hebraica literatura, Philosophia & Theologia eruditionem insignitus, se esse Messiam Ben-David vel filium Davidis aperte professus est. Missus in exilium, quod nomen tetragrammaton pronunciasset, *Nathanem Levi* Judæum doctissimum invenit, qui se Messiæ hujus præcursorem & magnum Prophetam Eliam profite-

fiteretur. Sed cum Meſſias a magna Judæorum multitudine eſſe crederetur, nec humanis tantum, ſed & divinis honoribus oneraretur, Conſtantinopoli in vincula fuit conjectus, cumque evaginato gladio ſagittisque, ut, num inviolabilis Meſſias foret, appareret, petendus jam eſſet, ſacris Turcarum cum uxore initiari, quam id periculi ſubire maluit.

A. C. 1682 Rabbi *Mardochai* Judæus, natione Germanus ex urbe *Eyſenſtadt*, Mesſiam ſe profiteri cœpit, nec ſalutari tantum ſe eum, ſed & adorari jusſit. Ex Italia, ubi ſummo cum honore ab omnibus fere Judæis fuit exceptus, in Germaniam reverſus iter ſuſcepit in Poloniam. Et nunc Pragæ hærere dicitur, cujus tamen obſcura eſt fama, nec magna apud Judæos ejus habebitur ratio, toties a planis iſtiusmodi deceptos. Atque hi iſti ſunt Pſeudo-Mesſiæ Judæorum, quos clarisſimus Lentius in Schediasmate hoc breviter recenſuit, majus opus de iisdem, uti p.72 pollicetur, editurus.

JOHANNIS SCHILTERI
Praxis Juris Romani in Foro Germanico.
Jenæ, 1684 in 4. apud Matthæum Bircknerum.

QUod hactenus per partes ſalivam orbis literati movit eruditum opus, id nunc omnibus abſolutum numeris prodit in publicum. Quemadmodum vero intentionem & ſcopum, ad quem utroque oculo excellentiſſimus Auctor collineat, jam menſe Martio ſuperioris anni exhibuimus lectori: ita is inſtituti ubique memor & ſui ſemper ſimilis, in conferendis cum Jure Romano legibus Germanorum aliarumque gentium, nec non variorum reſponſis & monitis practicis paſſim inſerendis, eam induſtriam adhibuit, ut aſpectu nunc longe auguſtiori ſanctiſſimum Juſtitiæ templum, (quo nomine Pandecten ornat Imperator,) effulgeat. Hoc interim votis omnibus optamus, ut nova, quam clariſſimus Schilterus moliri videtur, Alemannici & Saxonici Juris, ad fidem vetuſtiſſimorum Codicum MSS. Ambraſianorum correcti editio omnium doctorum propediem expleat deſideria.

❧(:o:)❧

N. VII.

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Julii, Anno M DC LXXXIV.

PRÆSTANTIUM AC ERUDITORUM virorum Epistolæ Ecclesiasticæ & Theologicæ, quarum longe major pars scripta est a JAC. ARMINIO, JOAN. UTTENBOGARDO, CONR. VORSTIO, GERH. JOAN. VOSSIO, HUG. GROTIO, SIM. EPISCOPIO, CASP. BARLÆO.

Editio secunda, ab innumeris mendis repurgata, & altera parte auctior.

Amstelædami apud Henr. Wetstein. 1684. fol.

QUantas in Fœderato Belgio turbas dederint, natæ sub exitum superioris seculi inter Theologos quosdam de prædestinatione ac gratia meritoque Christi controversiæ, non Reformata tantum Ecclesia in Remonstrantes & Contra-Remonstrantes scissa, sed & Republica ipsa in atroces factiones distracta; multi meminerunt adhuc, neminem vero ignorare Scripta utriusque partis, quæ publice extant, eristica patiuntur. Quemadmodum vero de ipsis fidei articulis, circa quos dissensio orta fuerat, magna animorum contentione fuit disceptatum: ita non minus partium studium in condenda motuum illorum historia fuit deprehensum. Hinc enim, ut *Wilb. Baudartii, Gerb. Brandtii,* aliorumque lucubrationes silentio nunc prætereamus, ingentia illa *Johannis Uytenbogardi & Jacobi Triglandi* nata sunt volumina, Belgico sermone conscripta, quibus uterque, ille Remonstrantium, hic Contra-Remonstrantium partibus addicti, magno id egerunt studio, ut dissidiorum, profectorumque inde in Ecclesiam & Rempublicam malorum invidiam a se amolirentur, ac in partem derivarent adversam. Inprimis

vero Remonstrantes, quo magis pressi ab adversariis fuere; damnati scilicet in Synodo Dordracena, pulsi in exilium, omnique calamitatis genere afflictati, donec refrigescente paulatim odio cathedris pulpitisque suis conniventia magistratuum restituti sunt: eo magis allaborandum sibi censuerunt, ut innocentiam suam causæque æquitatem omni ratione assererent. Atque hæc ipsa causa fuit, ob quam anno 1660 *Christianus Hartsoecker* & *Philippus a Limborg*, clarissima inter Remonstrantes nomina, Ecclesiasticas Theologicasque epistolas a diversis suarum partium hominibus diverso tempore exaratas, publici juris fecerunt; universo nempe orbi vel ita probaturi, quanta pietate ac religione causam egerint Remonstrantismi, si loqui sic liceat, auctores. Ita enim persuasum habuere, non aliunde rerum gestarum historiam hauriri sincerius posse, quam ex familiarium litteris, quibus in amici sinum libere quisque destinata sua ac cogitata omnia, affectusque & animi motus effundit; nec ulla monumenta alia minus, quam hæc, debere esse suspecta, cum in subita illa & sæpe calida scriptione simulationi locus esse vix possit. Itaque & fiduciam causæ suæ manifestaturos se arbitrati sunt, si totius orbis oculis non dubitarent subjicere, quæ per epistolas familiares actitata ac disceptata inter Remonstrantium principes fuerunt; (tametsi non dissimulandum, interseri subinde epistolas etiam alias, non a Remonstrantibus, sed ab aliis, Remonstrantium tamen plerumque causa, scriptas) & Lectorem sperarunt de Remonstrantismi auctorum ac promotorum indole, studio, moribus, æquius ex epistolis hisce, quibus se ipsi candide ac ingenue absque fuco expresserunt, quam ex adversariorum illorum scriptis, laturum esse judicium. Eo vero magis gratum epistolarum illud volumen eruditis accidit, quod non tantum momenti plurimum adferrent ad historiam motuum illorum, quibus Fœderatum Belgium superioribus temporibus gravissime concussum fuit, illustrandam, sed & de difficillimis fidei Christianæ articulis doctissimorum virorum meditationes exhiberent, Politicis etiam ac Philosophicis discursibus hic illic interspersis. Eam enim circumspectionem adhibuerunt epistolarum editores, ut non quascunque promiscue & sine delectu, ut ab aliis fieri assolet, sed eas tantum, quæ fructum allaturæ lectori essent indubitato, publici juris facerent; ordine etiam, qui conveniens maxime erat, temporis scilicet,

dicet, quo quæque exaratæ sunt, servato, ut rerum hoc gestarum seculo historica quædam connexio lectori pateret.

Cæterum cum prior illa Operis hujus editio distracta dudum esset, & epistolæ tamen illæ a quamplurimis avide desiderarentur, id sibi laboris imponi facile passus est, qui primam cum Hartsoeckero curaverat, *Philippus a Limborg*, ut novam editionem, & eam quidem tum emendatiorem, tum altera parte auctiorem adornaret. Itaque & tollendis mendis, quæ priori editioni irrepserant, epistolas singulas cum autographis studiose contulit; & ultra trecentas easque maximi momenti prioribus adjecit, quas inter novæ *Hugonis Grotii* quadraginta quinque, *Gerh. Joh. Vossii* quadraginta & una, *Conradi Vorstii* quatuordecim, *Jacobi Arminii* sedecim, totidem *Wilhelmi Laudi* Cantuariensis quondam ArchiEpiscopi, undecim *C. Niellii*, quadraginta octo *Ioh. Uytenbogardi*, pluresque diversorum auctorum aliæ leguntur. Nec diffitendum tamen, plurimum decoris editioni huic conciliare, & Remonstrantium causæ admodum favere, Anglorum duorum, qui Synodo Dordracenæ interfuerunt, *Gualteri Balcanqualli*, & *Iohannis Halesii* epistolas, Anglico quo conscriptæ fuerant idiomate a doctissimo Anglorum *Iohanne Pearsonio*, Cestriensi hodie Episcopo pridem editas, sed nunc in Latinum sermonem Limborgii cura translatas. Iis enim non pauca luci exponuntur publicæ, quæ in Synodo secreto & quasi post siparium gesta fuerunt, ut vel ex illis appariturum Limborgius censeat, Synodi scribas non tam veritati ingenue litasse, quam serviisse tempori.

HISTOIRE D' ALLEMAGNE ANCIENNE & Nouvelle &c. Par Mr. de Prade.

sive

Historia Germaniæ Antiquæ & Novæ: continens origines, mores, opes, consuetudines, bella & religiones gentis; fundationem & descriptionem urbium Imperalium; politiam, regimen & utilitates Principum & Electorum; vitam etiam omnium Imperatorum usque ad LEOPOLDUM Augustum nunc regnantem, eorumque icones.

Autore Dn. de Prade.

Lutetiæ apud Augustinum Besoigne, 1683. in 8.

LIber hic, pro tanta materiæ amplitudine ſat brevis, partes habet duas. In *prima* per *capita decem* Autor ab hiſtoria Imperii *Romani* & *Francorum*, ad deſcriptionem veteris Germaniæ ejusque gubernationem progreditur, & hanc in *Romanam* & *Auſtraſianam* diſtinguit, formamque ejus ſub *Merovingiis*, *Carolovingiis*, & *Teutonicis* Regibus aut Imperatoribus variantem explicat. De Prælatorum Eccleſiaſticorum priſtino ſtatu, auctisque dignitatibus & opibus, per improvidam, ut notat, Principum liberalitatem, ſatis libere judicat. Urbium initia & politiam pluribus perſequitur; ſpeciatim de *Argentorati* & *Norimbergæ* regimine agens, ut & de fœdere *Anſeatico*, de tribunalibus & judiciis, de comitiis & conventibus, de litibus per duella olim finitis, de hominibus propriis, ſive mancipiis: quarum materiarum quædam *parte ſecunda* reiterantur. In hac per alia *decem capita* hodierni Germaniæ fines, diviſiones, & mores breviter memorantur. Agitur deinde de Imperatore, ejusque electione, coronatione, poteſtate: tum de potentia domus Auſtriacæ, itemque de Rege Romanorum: porro de Electoribus, Principibus, eccleſiaſticis & ſecularibus, de Comitibus & Baronibus, de liberis civitatibus, de nobilibus ſive equitibus immediatis. Additur epicriſis de forma & defectibus regiminis, ſatisque ampla de tribunalibus Imperii diſſertatio. Inſeruntur multa de Genealogia Principum, itemque ſucceſſiones Epiſcoporum, & denique catalogus Imperatorum a *Rudolfo Habspurgenſi* ad noſtra usque tempora: nam priores ad *Alfonſum* usque Caſtellæ Regem, *parte prima* exhibiti fuerant: expreſſis ubique ex numiſmatibus fere iconibus. Eruditionem & induſtriam Autoris, qua plurima & diverſiſſima in compendium redegit, nemo improbabit: ſed quæ in *Actis menſis Maji nuperi p. 219, ad Malleti Deſcriptionem orbis* annotavimus, non poſſumus non huc repetere; ne quæ peregrinus autor ex aliis erronea hauſit, novoque huic libro intulit, per incuriam transmiſſa, aut agnita videantur. Omnia illa adnotare, refutare, corrigere, diſputare licebit, cui ad id lubitus & otium eſt: nos nulla alienos labores taxandi impetigine, ſed ad commonefaciendos lectores, & ab errore præmuniendos aliqua ſaltem indicabimus.

Omittimus autem, quæ *parte prima* ex Gallorum ſive *Franco-Gallorum* rebus, Germanis tribuuntur. Nota enim eſt autorum utriusque gentis diſſenſio, dum noſtrates originem gentis Francicæ, ejusque

ejusque legum & imperii, in Germania, qua Francorum sive Franconum nomen adhuc retinet, regionibusque conterminis, quærunt & collocant, nec Franco-Gallos Germanis progenitoribus suis, sed hos illis, ut colonis, imperasse, aut morum legumque normam dedisse contendunt; Galli vero, veteris tenuitatis & ortus pertæsi, specie & fama majora pro veris sectari incusantur. Expendi hic nihilomagis opus est, quæ de migrationibus, nominibus, sedibus gentium commentatur Pradius, facili in talibus lapsu. Nec mendorum Typographicorum, quibus totus liber scatet, indicem texere volumus. V.g. ubi p. 32. *Zutland*, legitur pro *Jutland*. p.320. *Rastenvoigt*, pro *Kastenvoigt*. p.344. *Mindeshe.m*, pro *Windesheim*. p.341. *Escbstet* pro *Eichstet*; & innumera alia, ex imperitia linguæ & orthographiæ Germanicæ nata. Huic etiam tribuimus, quod p. 26 inter majora Germaniæ flumina referat *Mizam* & *Gizenam*, quæ nulla sunt; & quod p. 268 notissima factionis *Guelphæ* & *Gibellinæ* nomina ita exponit, ut Guelphus idem sit ac *fidem ferens*, Gibellinus ac *bellum ferens*: item quod p. 351 plane invertit *Schriftsassiorum* & *Amtsassiorum* ordines, (ita nobiles ratione jurisdictionis in Saxonia discriminantur) illos sub præfectis, hos sub Principibus esse autumans; cum contrarium verum sit, ipsoque nomine indicetur. Dubia etiam, partimque cruda, præcipitata aut confusa sunt, quæ de electione Imperatorum a rebellibus sub *Rudolfo Suevo* primum introducta p. 300, & de jure deponendi Impp. p. 391, item de Comitum & Baronum requisitis & distinctionibus p. 344, nec non de civitatibus *liberis & semiliberis*, compilavit; quanquam negari non possit, præeuntes eum alicubi Germanos Scriptores habuisse, dum & inter illos sunt, qui multa sine judicio ac incomperta tradiderunt, tanto majori culpa, quanto turpior est patriarum rerum ignoratio. Sed manifestius peccant, quæ p.340 *de Ducatu Wurtembergico* referuntur, dum territorium ejus a domo Austriaca dependens dicitur. Nam *parte II*. p.144 rectius ipse autor notavit, nexum feudalem, quo Austriæ obstrictus olim fuit Ducatus ille, jure tamen territorii nihilominus salvo, in spem successionis mutatum esse. Errat etiam pag. 341, cum existimat, *Scabinos* (ita vocantur judices oppidani, alicubi & ruri) solum in civitatibus Imperialibus reperiri. Nec magis verum, quod *Magdeburgi* (pag. 543) tribunal

ſupremum fuerit: erat enim collegium Juriſconſultorum, qualia nunc apud nos hic ſunt, & *Halu Saxonicis*, & *Witebergæ*, & *Jenæ*, vetus Scabinorum vocabulum retinentia, nulla niſi conſulendi & reſpondendi de jure poteſtate. P.82 non recte dicitur *Marchio Bambergenſis*, qui Comitis titulum geſſit, inferiorem Marchionibus apud Germanos. Et p.203 Comitatus *Querfurtenſis* ad *Sylvam nigram* ſitus dicitur, qui non tantum plus quam decem dierum itinere ab illa, quæ hodie ſola hoc nomen in Suevia obtinet, ſed & ab *Hercynia Brunſvicenſi* ſat amplo abeſt ſpatio, in Thuringiæ finibus jacens iisque immixtus. At quanto major eſt *parte ſecunda* rerum farrago & copia, tanto etiam uberius proveniunt errores. Intacta relinquimus, & aliis expendenda, quæ de Majeſtate & officio Imperatoris & Principum, tum de ceremoniis publicis, de tribunalibus eorumque proceſſu, & alia ejuscemodi confidenter diſſerit, autorum, quos ſequitur, fide aut ſua opinione haud ſatis tutus: quædam tamen ex manifeſte erroneis adnotabimus. *Commendatores ordinis Teutonici in Saxonia*, ſupra Prælatos in Comitiis provincialibus locum capere ſcribit p.75, qui tamen in claſſe nobilium ſedent, a præcedenti Prælatorum curia diverſa. Pag. 86 male ex hoc capite præfert Epiſcopos *Bambergenſem* & *Wurtzbergenſem* cæteris, quod illi ſoli habeant ſupremam poteſtatem, reliqui *Cameræ Spirenſi* ſubdantur: nam & illi, & omnes Principes hanc in caſibus legitimis agnoſcunt judicem, nec ideo minus gaudent jure ſuperioritatis. P.180 *Johannis Georgii I. Sax. Electoris glorioſ. mem.* filios Sereniſſ. tertium & quartum *Chriſtianum & Mauritium* transponit, huic *Martisburgum*, illi *Naumburgum* aſſignans, quod inverti debuit: omiſit etiam ſecundogenitum *Sereniſſimum quondam Auguſtum*, *Magdeburgicum Adminiſtratorem*. Pag. 129. *Sueciæ* Regi in circulo Saxon. inferiori locum inter *Magdeburgenſem & Bremenſem Antiſtites* tribuit, cum ipſe Rex *Bremenſis Archiepiſcopi* jus, ſub *Ducatus* nomine habeat. Pag. 147. incongruum eſt, quod Haſſiæ Superioris Landgravium *Comitem* vocat *Darmſtatinum:* nec rectius p.152, quod *Brunſvicenſes* Duces inter illos refert, qui jus προεδρίας inter Principes alternis vicibus exercent; quos tamen ſine controverſia præcedunt. Nec p.157. *Eutinum* Holſaticæ familiæ ſedem recte facit, cum ſit *Epiſcopatus Lubecenſis*. P. 165. omiſſa eſt tertia

Comitum

Comitum classis, *Westphalica*. P. 166. Comitibus illustrioribus accenset, quorum familiæ aut expirarunt, aut qui non nisi titulotenus tales sunt, aut quorum nomina ita scribuntur, ut divinari vix possit, qui & ubi gentium sint: præterit vero alios, memorari dignissimos. P. 167. Comites & Barones non ab Imperatore, sed a *Camera Spirensi*, ratione feudorum suorum investiri scribitur, sed male; omnes enim vasalli Imperiales in Aula Imperatoria investiuntur, etiam minoris ordinis nobilitas. Erroris ansa forte fuit, quod de controversiis majoribus circa feuda Imperii Imperator, de minoribus Camera judicat; sed hoc non pertinet ad investituram. Dein p. 171. inter *Confraternitatis* sivè pactorum de hæreditate mutua exempla, referri non debuissent familiæ *Palatina*, *Brunsvicensis*, *Meckelburgica*: nam hæ sanguinis & investiturarum respectu succedendi inter se jus habent, accedentibus forte pactis ad majorem certitudinem. P. 179. ex obsoletis matriculis, quas ipse *fugitivas* vocat, sed quarũ recentissimam sequi debuisset, plurima oppida liberis & Imperialibus annumerat, quæ hodie subsunt Principibus; & licet moneat, quasdam statum mutasse, non definit tamen, quæ id fecerint, sed lectorem in incerto relinquit; & nihilominus *Moguntiam* & *Trevirim*, subjectas notorie Antistitibus suis, inter liberas satis prolixe describit. Etiam inter *Hanseaticas* pro Imperialibus venditat municipales manifestas, *Gottingam*, *Lemgoviam*, *Warbergam* & alias. P. 293. ubi de *Nobilitate immediata* tractat, pernitiosum, & qui lites publicas inter Germaniam & Galliam non parum promovit, errorem errat, dum feudi & superioritatis jura confundit, & libertatem sive exemtionem Nobilibus aliisque negat, in locis, quæ feudali vinculo aliis obligantur; quod tamen fieri potest, & frequentissime fit absque omni subjectione territoriali, ita ut Principes non a paribus tantum, sed & ab inferioribus feuda accipiant; ut præter alios fit ab Electoribus secularibus, *Bambergensi Episcopatui* hoc nomine obnoxiis, quos ideo p. 43. perperam negat eatenus immediatos esse. Idem enim locus, feudi jure ab alio dependens, nihilosecius liber & Imperio immediate subjectus est, non ex pacto, ut putat, sed ex regula & libertate provinciarum & familiarum. Territorii vero hoc superioritatis jus aliis quam feudi nititur titulis, suisque continetur finibus, v. g. in *Austria*, *Saxonia*, *Bavaria*, plurimisque aliis regionibus. Plura sunt in capite hoc, non minus falsa; & p. 398. pagi sive districtus

ctus nobilium recensentur, vocabulis corruptis, divulsis aut omissis. Sed satis pro scopo nostro, quamvis multo plura restent, quæ moneri possent.

EPISTOLA CONSULARIS,

in qua Collegia LXX Consulum ab anno Christianæ epochæ XXIX usque ad annum CCXXIX, in vulgatis Fastis hactenus perperam descripta corriguntur, supplentur, & illustrantur. Autore F. Henrico Noris Veronensi Augustiniano Sereniss. Magni Hetruriæ Ducis COSMI III Theologo, & in Acad. Pisana Ecclesiasticæ Historiæ Professore.

Bononiæ apud Anton. Pisarium A. 1683. in 4.

Scripserat R.P. *Antonius Pagi*, ordinis Minorum Conventualium S. Francisci Doctor Theologus, dissertationem Hypaticam seu Consularem, inque ea, ut superioris anni Actis mense Junio p. 235 memoravimus, Cæsarum & Augustorum Consulatus ordinarios, eorumque Decennalia, Vicennalia, atque id genus alia festa regulis nemini observatis declaraverat; seque hoc scripto uti eruditioribus plerisque aliis, ita *Henrico* quoque *Norisio*, viro in antiquitatibus Romanis ad stuporem usque versato, valde approbaverat. Cum autem idem Norisius ex *Antonio Magliabechio*, celeberrimo Bibliothecæ Mediceæ præfecto intellexisset, doctissimum hunc *Pagium* in eo jam esse defixum, ut notas in Annales Ecclesiasticos a se scriptos in lucem evulgaret, deprehendissetque in dissertatione hypatica jam laudata eundem a *Ioanne Leunclavio* mirum quantum fuisse deceptum, impetrare abs se non potuit, quin quædam ei ante operis editionem, quæ non exiguo esse usui possent, indicaret. Et vero Indicem illum Consularem, quem *Leunclavius* ab Imperio Neronis ad octavum usque annum Alexandri Severi, Dionis præfixit libris, Dioni ipsi adscribit *Pagius*, adeo quidem, ut testimonio ejusdem plus vice simplici usus, contra *Norisium* in Dissertatione sua disputet; cum tamen totus ille Catalogus ex *Onuphrii Panvinii*, Veronensis & Fratris Augustiniani, fastis exscriptus Dioni ipsi perperam assignetur. Veritus itaque Norisius, ne in notis in sacros annales adornatis, eundem errorem *Pagius* committeret

ret (nam plurima Consulum Collegia tum a Panvinio, tum ab exscriptore ejus Leunclavio depravate recitata in Rationario Fastorum recensuerat) mature ipsi tanquam amico amicus aurem vellere de re ista voluit. Laus equidem sua non deroganda, quem & civem & syncellitam, ut sic dicamus, agnoscit Norisius, Panvinio, quod Romanos Fastos ex Romanæ Historiæ scriptoribus, ex tabulis Capitolinis aliisque inscriptis lapidibus ac Imperatorum nummis, ab urbe condita ad exitum usque Neronis non sine ingenti labore concinnaverit; unde & omnium eruditorum judicio, sed Lipsio elogium concipiente, *Fastorum pater* honorifice fuit nuncupatus; sed neque hoc diffitendum, quod, cum Consulum subsequentium cognomina, quæ in Fastis Cassiodori & Anonymi apud Cuspinianum, in Codice item Justiniani aliisque monumentis nuda lectitantur, ex inscriptis antiquitus lapidibus probatisque temporum illorum historiis integre exposuisset, sæpissime omni præsidio destitutus, solisque conjecturis indulgere coactus, multorum Consulum prænomina ac familias falsis characteribus descripserit. Cujusmodi grandes errores, in Panvinianis Fastis occurrentes, cum a nemine quoquam post centum ac quindecim annos ab autoris obitu expuncti huc usque fuerint, suum esse non abs re existimavit Norisius, ut Romanorum Cæsarum Fasti in eadem patria ac familia, in qua, Panvinii manu obstetricante, in lucem editi olim fuerant, nunc novum iterum splendorem acciperent. Initium autem hac in epistola, quam Consularem inscripsit, facit a duobus Geminis Consulibus, qui anno Urbis Varroniano 782, vulgaris vero Christianæ epochæ 29, fastis prænotantur; non solum, quod Dio ad exitum vitæ Augusti, ac prima Tiberii imperantis tempora optime consularem indicem describit, cui postea Leunclavius Panvinianos Fastos assuit, verum etiam, quia hic Consulatus in veterum Patrum libris frequenter memoratur. Termino hoc veluti constituto Collegia Consulum ad annum usque æræ Christianæ CCXXIX recenset, nec recenset tantum, sed & corrigit, supplet, & tum variis Historicorum veterum locis, tum Inscriptionibus etiam plurimis illustrat. Plura etiam non satis cæteroqui certa, v. g. de tempore belli Dacici, deque profectione Hadriani in Orientem, de tempore item persecutionis, quæ imperante Trajano, Proprætore Bithyniæ Plinio juniore, contigit &c. interspergit. In altera vero epistolæ hujus parte canones, quos Pagius

de consulatibus Cæsareis primus statuerat, in examen adducit, ea indicans, quæ regulis istis opponi possint, aut ab aliis potius opposita fuerint. Sub finem etiam indicem Fastorum emendatorum, inque eo hinc Fastos vulgares, inde Fastos emendatos ab anno Christianæ epochæ 29 usque ad 230 repræsentat.

TRACTS VVRITTEN BY JOHN SELDEN, OF the Inner Temple, Esquire.

hoc est:

Tractatus scripti a Johanne Seldeno, Interioris Templi Socio, Armigero.

Londini apud Thomam Bassettum & Richardum Chisvvellium, 1683. in fol.

INter illustria ingenii Seldeniani monumenta, quæ mandata literis extant, primum fere, si temporis rationem habeamus, est *Janus Angliæ*, quem celeberrimus Autor Latino sermone conditum, ante plures quam sexaginta annos, in publicam lucem exponi ipsemet curavit. Eundem nunc novo quasi habitu indutum, inque Anglicam linguam versum erudito orbi exhibet *Redmannus Westcotius*, ratus, deberi a se hunc laborem libro, qui obscuram gentis Anglicæ originem evolvat, ac jura, quo ordine ab antiquis Britannorum Regibus ad Henricum usque secundum pervenerint, cum cura explicet. Quum vero in hac versione textui omnino nihil accesserit, nec inde quicquam fuerit ablatum, supervacaneum & præter instituti nostri rationem esset, ejus scripti argumentum prolixius exponere, quod Actorum nostrorum natales tanto temporis intervallo antevertit. Ut pauca dicamus, complectitur Janus ille Anglicus Seldeni, instituta ac leges Britannorum cum veteres, tum recentiores. Primum fragmenta illarum, quibus Samothes, Phranicus, Molmutius, Belinus & inde Regum alii, ad Romanorum usque tempora populos subjectos gubernarunt, refert; eas etiam, quibus usi fuerunt Britanni, quamdiu Romanorum imperio subjecti, & quas postmodum Saxones tulerunt, exponit. Postea (libro videlicet altero) jura omnia quæ Wilhelmus Conquæstor, ejusque filius Wilhelmus Rufus, & qui huic in regno successit Henricus I. cum Stephano e sorore, & Henrico II. e filia nepoti-

bus

bus ſtatuerunt, dilucidat, ubique præclara Seldenianæ eruditionis ſpecimina oſtendens. Verſio hujus Jani, quam adornaſſe Weſtcotium diximus, & accurata ſatis eſt & perſpicua. Viſum tamen interpreti fuit notas quasdam ad libri calcem adjicere, tum ut clare de Seldeni mente conſtet, quoties ipſe obſcurius ſcripſit, tum ut unum alterumque verſionis caput, in quo fortaſſis invenire quis poſſit, quod reprehendat, vindicetur.

Tria inſuper opuſcula Anglice a Seldeno ſcripta cum Jano in hac editione prodeunt, quæ hactenus publicam lucem non adſpexerunt. Illorum primum *Epinomis Angliæ* vocatur, colligens prætermiſſa ab iis, qui antehac cum autore Archæonomiæ, Wilhelmo Lambardo, originem ac conſtitutionem jurium Anglicorum inquiſiverunt. Nihil eſt autem aliud quam Jani Britannici compendium, legum farraginem, ſepoſitis, quæ ad hiſtoriam magis, quam ad ſcientiam Juris pertinent, ex ipſo repetens. In fine Janum legibus Richardi auget, & Johannis Magnam Chartam cum ea, quæ nunc communiter hoc nomine inſignitur, ac Henricum III. Johannis filium autorem agnoſcit, confert. Reliqui duo tractatus breviſſimi *de origine poteſtatis Eccleſiaſticæ circa teſtamenta* ſunt, & *de adminiſtratione bonorum inteſtatorum.*

Habet nimirum hoc inter alia ſplendidiſſima jura Epiſcoporum in Anglia reverendus Ordo, ut nec condi teſtamenta de catallis perſonalibus, ut his JCtorum Anglorum verbis utamur, abſque ipſorum approbatione poſſint, nec repeti legata ab iis, qui injuſte negaverint, niſi coram judice Eccleſiaſtico. Sed & de illorum bonis, qui inteſtati decedunt, Epiſcopi Anglicani a pluribus ſeculis ſtatuunt. Quibus igitur legibus iſta Epiſcoporum autoritas nitatur, & quo tempore cœperit, inquirendum ſibi Seldenus ſumſit. Ac initio poteſtatem circa teſtamenta in intrinſecam & extrinſecam partitus, illam quidem nec Pontificum canonibus, nec Romanorum civili jure Epiſcopis competere probat; hanc vero ipſis in Decretalibus ex concilio quodam Moguntino aſſeri non diſſimulat, *extr. de teſtam. c.6*; profano tamen jure apud Magiſtratum civilem ſemper, exceptis legatis in pios uſus, fuiſſe affirmat. Saxonum temporibus quid obtinuerit, non ſatis conſtat, ac monet Seldenus, eccleſiaſticam curiam cum temporali illa ætate unam eandemque fuiſſe, donec a Conquæſtore ſepararentur, quod ſe in *ſpicilegiis ad*

Eadmerum demonstrasse scribit. Henrico autem secundo imperante intrinsecam, ut vocat, jurisdictionem testamentorum ad curiam Christianitatis pertinuisse, e Glanvilii cujusdam, qui illo tempore vixit, operibus declarat. Quod extrinsecam jurisdictionem concernit, eam fuisse sub Henrico III ab Episcopis exercitam, compluribus exemplis docet. Sed cum non constet, qua sanctione & hæc & illa libertas ad clerum devenerit, concludit Seldenus, hanc partem Juris Episcopalis ad Consuetudines Angliæ referendam esse, quæ Legis communis nomine veniunt. Hæc ita de eo, quod Episcopi circa testamenta possunt. Intestatorum bona ultimo loco Seldenus Saxonum institutis a territorii domino quondam administrata fuisse, ex Canuti & Edwardi Confessoris legibus ostendit. Nec a Normannis Regibus inde recessum fuit usque ad Johannem, qui cum satisfacere Regni proceribus privilegiorum confirmationem cum murmure exigentibus cogeretur, stantium tunc a sua parte primorum Cleri fidem hoc statuto, quod reliquis adjectum, ac postea quoque Henrici III. Magnæ Chartæ insertum fuit, remunerari voluit: *Si aliquis liber homo intestatus decesserit, Catalla sua per manum propinquorum, parentum & amicorum suorum, per visum Ecclesiæ distribuantur, salvis unicuique debitis, quæ defunctus eis debebat.* Atque ex eo tempore hanc a Johanne concessam potestatem, nemine unquam contradicente, Episcopi exercuerunt.

LA BESTE TRANSFORMEE EN MACHINE, *par J. Darmanson* hoc est: Bestia in Machinam commutata, Autore J. Darmansonio A. 1684 in 12.

CArtesianorum Philosophorum communis opinio est, animalia bruta sine sensu & cognitione agere, & omnino similia esse machinis, quarum motus non ab intrinseco principio, sed a rotarum apta compositione dependet. Eam post alios, quos inter memorari meretur *Antonius le Grand*, defendere Vir quidam eruditus nuper suscepit duabus dissertationibus, quas in quibusdam colloquiis privatis Amstelodami antehac recitavit, & nunc publici juris facere voluit. Harum altera

altera pestilentissimos errores recenset, quibus Peripatetici primaria fidei Christianæ capita inquinent, dum bestiis animam cognitionis ac passionum capacem tribuant; altera sententiam Cartesianam confirmat, omnesque brutorum actiones a sola sanguinis varia agitatione oriri ostendit, juxta illud Scripturæ: *anima eorum in sanguine.* Prioris partis summa huc redit: sententiam veterem, de brutorum animantium perceptione, injuriam esse in amorem atque gloriam essentialem DEI, dum bruta dominos quidem suos agnoscere, sed DEI nullum habere sensum affirmet; injuriam in omnipotentis Creatoris sapientiam, dum animam brutorum nobiliorem corpore fateatur, ad hujus tamen conservationem unice ordinatam pronunciet; injuriam denique in DEI justitiam, dum bruta doloris capacia esse admittat. Hinc enim sequi, posse ipsa esse infelicia, cum tamen libertate agendi destituantur, adeoque nec deficere a virtute, nec nocere delinquendo queant. Sed & argumenti cujusdam, quod pro immortalitate animarum nostrarum, a functionibus, quas ipsæ obeunt, corpora autem obire nullo modo possunt, validissime urgeatur, vim ac nervum Peripateticorum illa doctrina elidi Autor demonstrat. Idque dum facit, plura quidem a receptis vulgo sententiis abeuntia proponit, de quibus se alio tempore fusius acturum pollicetur. Parte altera opusculi, quid de brutorum actionibus habendum sit, ut dictum est, explicat. Orditur a diversa notione corporis & spiritus. Deinde causam motuum, quos in corporibus observamus, inquisiturus, post expositam *Malbranchii*, cujus tamen reticere nomen ipsi visum fuit, de ideis doctrinam, animam nostram non esse motionum corporis causam, nisi occasionalem, ut vocat, & solam DEI voluntatem corporibus motum imprimere docet, qui per spiritus animales propagetur. Hinc brutini corporis structuram & membrorum conformationem examinat, ac postremo potiores brutorum actus, qua ratione a solo spirituum cursu, ac vario cerebri impulsu pendeant, declarat. In quo quidem ipse *Antonii le Grand* vestigia ita presse legit, ut parum omnino novi proposuisse videatur.

RECUEIL DE QUELQUES PIECES CURIeuses concernant la Philosophie de Monsieur Descartes.

hoc eſt.

Collectio ſcriptorum quorundam curioſorum, concernentium Philoſophiam Carteſianam.

Amſtelodami apud Henr. Desbordes, 1684. 12.

EX quo Carteſianæ doctrinæ ſemina in aliquot Pariſienſium ſcholis ſe prodiderunt, data inprimis opera a Jeſuitis fuit, ut pro ea, qua hodie in regno pollent, autoritate naſcentem herbam mature opprimerent. Metuebant enim, ut eſt in præfatione huic opuſculo præfixa, Patres, tum ne fidei Romanæ capita detrimenti quid per hos Philoſophos paterentur; tum potiſſimum, ne juventus, quam hactenus ſemper numeroſiſſimam docuerant, relictis poſthac ſuis Seminariis, illuc ſe novitatis cupida reciperet, ubi Carteſii recentibus principiis initiaretur. Quid eo nomine ſex aut ſeptem abhinc annis actum fuerit, cognoſcere ex his opuſculis licet, quorum aliqua antehac quidem in Gallia typis excuſa ſunt, ita tamen ſuperiorum juſſu latuerunt, quaſi lucem nunquam adſpexiſſent. Bonam igitur eruditorum gratiam ſe initurum confiſus Editor doctiſſimus, ſi ita e tenebris ſcripta illa protraheret, recudi ipſa junctis aliis, quæ antehac viſa publice non ſunt, curavit. Addidit præfationem, quæ hiſtoriam rei geſtæ complectitur, & notitia neceſſaria lectorem, antequam legendis opuſculis operam navet, initiat. Ea igitur & nos, ſicubi opus fuerit, in hac relatione utemur.

Primum opuſculum acta continet, quibus inter Jeſuitas & Patres Oratorii Pariſienſis de abolendo Janſeniſmo, & exterminandis Carteſii dogmatibus convenit. Speciatim illic exprimitur, quid legi docerique, cum a Theologis, tum a Philoſophis debeat. Annotationes ad hæc acta ſecundum occupant locum. Illarum autor libere quantum Jeſuitæ in regno præter meritum poſſint, & quantum Patres Oratorii, qui, quod doctrina atque ingenio palmam eripere Jeſuitis velle, nec iisdem ſemper opinionibus duci viderentur, odium capitale incurrerant, injuſte ab ipſis paſſi ſint, exponit. Quæ inde ſequuntur, oppoſita ſunt Jeſuitæ cuidam Cadomenſi, qui ficto nomine anno 1680 peculiari ſcripto oſtenderat, *Carteſii ſententiam de eſſentia corporis oppugnare doctrinam Eccleſiæ Romanæ, & conformem eſſe erroribus Calvini in articulo de Euchariſtia.* Hortatus eo nomine fuerat Regem Galliæ, omnemque clerum, ut malo quotidie latius ſerpenti mederentur,

tur, ac edicto caverent, ne exinde amplius scholarum moderatores Cartesii dogmata juventuti propinarent. Respondet igitur Jesuitæ tertio in ordine scripto Dn. Bernierius, celebris Gassendi discipulus, cujus in Actorum superioris anni mense Novembri p. 472. sqq. mentionem fecimus. Atque ut doceat, Cartesii doctrina Transsubstantiationis mysterium minime everti, facta extensionis in veram & apparentem distinctione, statuit, in S. Cœna panis apparentem remanere extensionem, utut perierit realis, corporis autem Christi veram ibi esse, utut in sensus non incurrat. Ne vero quis regerat, nos hac ratione falli ipso DEO autore, cui tamen omne mendacium sit abominationi, deducit Bernierius verbis D. Thomæ, licet sensus nostri fallantur, nos tamen ipsos falli non posse, quum de mysterio in verbis illis: *hoc est corpus meum*, admoneamur. Quarto opusculo clarissimus Malbranchius a crimine erroneæ in fide Romana doctrinæ, quod Jesuita ipsi objecerat, se purgat: simul & Cartesianæ de proprietatibus corporis sententiæ meminit, eamque cum decretis Tridentinis conciliare nititur. Annectit defensioni suæ chartam, quam sibi ab amico missam simulat, de possibilitate Transsubstantiationis. In ea demonstratur, posse a DEO eandem extensionem, adeoque idem corpus, in pluribus locis produci, & posse eandem extensionem ad punctum aliquod minimum redigi, inque eo conservari. Quintum opusculum Sedanensis cujusdam Professoris est, in quo *Ludovicus de la Ville* (id est fictum Jesuitæ nomen) e principiis philosophicis refellitur, & differentia, quam inter corpus & spiritum Cartesiani ponunt, prolixe declaratur. Accedunt ejusdem Autoris theses quædam philosophicæ, de difficilioribus variarum disciplinarum controversiis. Ultimum opusculum meditationes decem continet, quæ velut aditum ad Cartesianarum meditationum obscurius volumen probe intelligendum parent. Nomen Wilhelmi Wanderi fictum esse doctissimus Editor suspicatur, latereque sub eo quendam Malbranchii discipulum, qui passim magistri sui asserta propugnando, haud obscure se prodat.

KABBALÆ DENUDATÆ
Tomus secundus,

id

id est

Liber Sohar Restitutus,

Francofurti ap. Joh. Davidem Zunnerum, 1684. in 4.

QUum inter Judæos summa sit libri Sohar autoritas, quippe quo solo abstrusa fidei suæ mysteria contineri arbitrantur, haud sane frustra laborem Vir Perillustris insumsit, qui spissum ac difficillimum opus intelligere, quibus ab aulæ negotiis vacare licebat, horis sedulo annisus est, jamque ad communem omnium usum integram libri illius versionem in se suscepit. Neque enim posthac misera gens habebit, cur jactet, religionis cultusque sui rationem Christianos latere, cum viderit, e nostris esse, qui illuc penetraverint, quo paucis admodum ex ipsis pervenire contingit. Septem anni sunt, quum Apparatus ad studium Cabbalæ Ebræorum prodiit, qui ea complectitur, quæ ad elementa illius doctrinæ imbibenda faciunt, & quæ nosse necesse est, ut quis absque impedimento progrediatur. Eum hoc anno Tomus alter Operis excepit, de quo pauca hic commemorare instituimus. Præmittitur erudita præfatio, quæ de Simeone Jochaide, quem composuisse librum Sohar fama est, de materia, forma ac fine libri quamplurima egregie disserit, nonnulla de consilio Autoris addit; quibus jungi merentur, quæ Apparatus parte secunda de utilitate Cabbalæ ex Epistola quadam excerpta sunt, & postremo Judæos tolerari omnino in Republica Christiana posse, aliquot argumentis evincit. Tomus ipse in tres partes divisus est, quarum prima duos tractatus Ebraicos latinitate donatos exhibet, illis viam sternentes, qui palatium Arcanorum ingredi cupiunt. Dixerat alicubi Autor, librum Sohar dogmata quædam vulgaria sublimioribus miscere, ac cum quamplurima ænigmatibus involuta tradat, nonnulla vicissim planissime enunciare. Duorum igitur Tractatuum illorum alter ad acroamatica, alter ad exoterica introducit. Pars secunda primum tres libellos sistit, totius Cabbalæ compendia, quæ in opere Soharistico continentur, ac reliquis tractatibus præponi tanquam generales debent. Conjunxit vero Autor cum textu Ebraico non accurate quidem, ut fatetur, sed Judæorum more punctato, versionem perspicuam, & quoties opus visum fuit, interpretationem. Sequuntur deinde duo Commentarii, alter in librum Zeniutha e manuscripto cu-

jusdam

usdam Vitalis, alter generalior, quo & Zeniutha, & Idra Rabba, & Idra Suta R. Naphthali Hirz explicare aggressus est. Denique tres discursus brevissimi, qui ad præfationem libri Sohar pertinent, exhibentur. Illis & Commentarius Loriensis, & annotationes quædam e Sohare Chammah annexæ sunt. Tertia parte appendicis loco, Ebræorum doctrinam de spiritibus creatis e libro, cui nomen Beth Elohim, & manuscripto ad opera Loriensia pertinente, Autor proponit, quoniam, ut ipse ait, *hæc ignorari non possunt ab iis, qui quomodocunque de conversione Judæorum cogitant.* De cætero, quum Perillustris Vir in versione Soharistici textus se perrecturum, & publici juris facturum Manuscripta quædam a Judæis æstimatissima promittat, par est equidem, ut omnes, quos horum studiorum amor tenet, vires ipsi, firmamque sanitatem, in cujus discrimen se hoc labore adductum innuit, apprecentur.

TRAITE' DE LA CIRCULATION DES Esprits animaux, par un Religieux de la Congregation de S. Maur,

id est,

De Circulatione Spirituum animalium Tractatus, auctore Religioso quodam Congregationis S. Mauri.

Parif. apud viduam Ludov. Billaine, 1682. in 12.

QUemadmodum hypothesin de Circulari sanguinis motu ab omnibus sanioris mentis Philosophis ac Medicis receptam, & infinitis experimentis atque ratiociniis confirmatam novimus: sic Religiosus præsens anonymus Circulationem spirituum animalium, quam *Segerus* v. g. & *Sylvius* quasi per transennam jamdum conspexerant, asserere & explicare contendit, i. e. moveri eos a Cerebro per Nervos ad partes, ab his per Vasa Lymphatica ad Venam Subclaviam & Cor, hinc per Arterias Carotides & Plexum Choroideum ad Glandulam Pinealem & ad Ventriculos Cerebri anteriores tres, per porositatem vero hujus denuo ad Nervos.

Quod dum præstat, supponit in Plexibus Choroidibus cerebri produci, & in Glandula Pineali depurari fluidum quoddam aereum, simulque flammeum, quod ad Nervos delatum, nomine Spirituum Animalium, sensuum & motuum cunctorum in corpore nostro existat

autor. Hoc vero fluidum ſ. ſpiritus animales neceſſario circulari debere, i. e. ad principium ſuæ emanationis reverti, probat 1. a continuo & nunquam interrupto ſanguinis ad ἐγκέφαλον appulſu, quo ſtante illorum plures intra horam generentur, quam toti nervorum ſyſtemati inexiſtant, adeoque neceſſario ad principium redeant, cum locus alius, in quem ſecedant, iis concedatur nullus. 2. a calore totius corporis, quem non minus ſpiritus animales ac ſanguis perennem reddant: quod tamen fieri haud poſſet, niſi pariter, ac ſanguis effœtus in Corde, hi in Cerebro novo lumine & calore imprægnarentur. Quoniam vero *Th. Bartholinus* hanc doctrinam duobus præprimis argumentis concutere videbatur, ſc. quod nervi a ligatura non intumeſcant, nec in illis tactu ſyſtolen aut diaſtolen obſervare liceat: hæc per texturam ſolidiorem atque compactiorem declinare ſatagit, potiſſimum cum motus ſpirituum per nervos, ſanguinis arterioſi appulſu tranquillior longe, ſimiliſque venoſi undulationi ſit. Hinc Lympham ab extremitatibus corporis ad Cor recedere probat, & contra *H. Regium* prolixius defendit; quod quidem cum ſemper & ſine ullo quoque intervallo contingat, Lympham pariter circulari concludit, tandemque infert, continuum inter fluidum Nervorum & Lymphaticorum vaſorum motum eſſe, i. e. ſpiritus animales per Nervos & Lymphatica vaſa circulari. Quod 1. horum ſubſtantia aerea in aqueam circa nervorum extrema capillaria facile converti poſſit ac convertatur. 2. aqua hæc ſeu aer condenſatus a Lymphaticis vaſis excipiatur, quatenus nulla alia præter hæc in corpore obſerventur, ab omnibus corporis extremitatibus eadem exoriantur, hinc guttulis ſeu rori illi excipiendo maxime adæquata exiſtant. 3. Nervis minora exiſtant, quod fluidum non vaporoſum, ſed condenſatum magis vehant; 4. illorum Liquor limpidiſſimus omniſque coloris atque odoris expers, acidulus tamen, obſervetur; 5. nulla alia ipſius queat demonſtrari ſcaturigo, quatenus non ſit reſiduum nutrimenti partium, ut Bartholinus ſuſpicatus fuit, nec a Venis, nec ab Arteriis, nec Muſculis prodeat. Ut reliqua taceamus phænomena animalia, quibus eundem ſpirituum animalium per Nervos & vaſa Lymphatica Circuitum ſtatuminare annititur, hinc inde intermiſcendo paradoxa: v. g. quod Vaſa inteſtinorum Lactea nil niſi Lymphatica ſint; in ventriculo ex alimentis duplex chyli genus, a duplici ſeu quadruplici potius, diſſolvente præ-

te præparetur, quorum ſubtilius ex eodem partim per vaſa Lactea (ventriculo propria) ad Receptaculum Lumbare, partim per Vas Breve venoſum ad Lienem, partim per Venam Gaſtriam ad Epar craſſius, pro alia quadam adhuc digeſtione, a duplici quoque menſtruo ſc. pancreatico & bilioſo, ſuſtinenda, ad Inteſtina amandetur; ubi in partes ſubtiliores ſeu chyloſas, & craſſiores ſeu fœculentas, ſecedat, quarum illæ tam per vaſa lactea nominatum Receptaculum *Pecqueti*, quam per venas meſaraicas jecur ſubintrent, ut in hoc ſanguinis naturam induant, in illo vero ulterius digeſtæ cordi inſtillentur, & ab hoc magis exaltatæ ſpirituum animalium materiam proximam conſtituant.

De cætero in Epiſtola præliminari difficultates quasdam a nonnemine, cujus cenſuræ hoc Scriptum, antequam prelum experiebatur, expoſuerat, motas declinare ſatagit, ſpe fretus, aliorum quoque objectionibus, ſi quæ futuræ, ſe ſatisfacturum.

BIBLIOTHEQUE CHOISIE DE M. COLOMIES;
id eſt,
Bibliotheca ſelecta Dn. Colomeſii.
Rupellæ 1682. in 8.

HIſtoria librorum quantum conferat ad omnis generis doctrinas percipiendas, nemo vel mediocriter ſapiens neſcire poteſt. Itaque non defuerunt, quamdiu literarum humaniorum aliquis amor, cultusque fuit, qui eam tractarent, alio quidem alii modo & ſucceſſu. Crevit labor hic nobiliori cum fructu, in regionibus Europæ, quæ poſt Græcos & Romanos literarum ſtudia ſerius amplexæ, moram temporis legendi ſcribendique ardore compenſarunt; multum vero facilior fuit poſt inventam artem Typographicam. Sed cum res utiliſſimas abuſus illico conſequi ſoleat, mirari non debemus rei literariæ fatum, auctis in immenſum libris, & ad ſcribendum accedentibus hominibus, quos tacuiſſe vel ipſorum honoris, vel publicæ utilitatis, imo & ſalutis hominum intererat. Quid enim non ſcriptum divulgatumque eſt, per duo hæc ſecula, ut ita dicam, typographica, in Deum & religionem impium, in mores noxium, veritati adverſum? quam inepto tandem pruritu deſcripta, exſcripta & recocta ſunt, ab aliis dudum & ſæpe & melius ſcripta? Tanta denique moles librorum cumulata, ut qui nume-

rum eorum inire, aut de autoribus judicium ferre velit, Nestoris ætate opus haberet, neque sic tamen ex infinito labore sese expediturus, cum etiam scribenti de libris, indies novi subnascantur, qui laborantem obruant, quantumcunque industrium. Itaque non possunt non esse imperfectæ librorum & bibliothecarum historiæ, sive descriptiones. Neque tamen deterreri debent viri docti, quin studium adhibeant, ut libri qui prodeunt, cum judicio indicentur, ea inter alia fini, ut ex infinita illorum farragine selectus fieri possit; commendatis vel notatis, prout utilitate aut noxa cæteris eminent. Inter hos non contemnendam operam præstare cœpit autor hic, *Paulus Colomesius Rupellanus*, eruditionis atque industriæ suæ specimen insigne exhibens, in libello hoc utut brevissimo, & nonnisi centum librorum historiam referente. Eorum selectum suo arbitrio fecit, nullo, qui appareat, materiarum ordine observato: editiones tamen optimas notavit, & ubi epicrisin addit, ea usus est moderatione, ut neque sectæ studia facile detegat, neque de maledicentia querendi ansam cuiquam præbeat, etsi errores aliquando non reticeat. Sed cum liber ipse, ut diximus, brevis sit, & paucarum horarum tempore legi possit, non est ut prolixi in excerpendo illo simus. Optamus potius, ut laborem suum continuet Autor doctissimus, utque sit, qui Gallice scripta Latine vertat, nisi ipse hac lingua inposterum uti malit, sicut uti illa in *Gallia Orientali* Hagæ Comit. anno 1664, & *Opusculis* Ultrajecti anno 1669 editis, scriptisque aliis non dubitavit. Unum atque alterum saltem locum, speciminis & movendi ad lectionem desiderii causa annotabimus. *Pag. 31.* inseritur epistola Viri nuper ob doctrinam & humanitatem celeberrimi, *Capellani*, ad Colomesium anno 1668 scripta, in qua refertur, quomodo ex *Abbatia Fontebraldensi* prope *Salmurium*, chartæ quædam pergamenæ, neglectæ & laceræ, ad mechanicum usum venditæ fuerint, in quibus ex Livii decadibus deperditis *octava, decima & undecima*, quædam legi potuerint; unde sperari posse videatur, fore ut aliquando eruantur, quæ orbis literatus desiderat, & quæ frustra in Bibliotheca Ottomannica quæsivisse se narrat *Petrus de Valle*. Nihil tamen hac occasione dicitur, de Græco illo, qui paucos ante annos Lutetiæ obtulisse Regi integrum Livium perhibebatur. *Pag. 89.* cum Scaligero, adversus opinionem *V. clarissimi Ezech. Spanhemii*, statuitur, reperiri omnino nummos, in quibus

Cleo-

Cleopatræ, notissimæ Ægypti Reginæ, adscribitur cognomen ΩΣΣΑΝΣΩΤΗΡΑ. Hoc verum esse confirmare possemus, ex scriniis aulæ cujusdam Illustrissimæ; nec indocta est Autoris conjectura de interpretatione vocis, de qua alii desperarunt: docet enim ex Plutarcho *de Is. & Osir. Ossan* apud Ægyptios *plures* significare. Id si verum est, eademque vox *universos* aut *populum* significare potuerit, sensu non incommodo interpretanda esset: *servatrix populi*.

SELECTA HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ capita, & in loca ejusdem insignia dissertationes historicæ, chronologicæ, criticæ, dogmaticæ, autore R.P. F. Natali Alexandro Ord. Fr. Præd. Sacræ Facultatis Parisiensis Theologo &c. Seculi XI & XII pars secunda.

Paris. apud Ant. Dezallier 1683, in 8.

POst Romanorum pontificum, conciliorum, hæreticorum, scriptorum ecclesiasticorum, nec non politiæ & disciplinæ ecclesiasticæ historiam, prima 11 & 12 seculi parte, de qua mense proximo Majo pag. Act. 221 sqq. diximus, contentam, Autor in secundi hujus voluminis frontispicio Imperatorum orientalium & occidentalium, nec non Regum Franciæ, Hispaniæ, & Angliæ ad duas has annorum centurias spectantium, vitam & res gestas breviter enumerat, & sic absoluta 11 & 12 seculi synopsi, pro more insigniora ejus capita selectis nonnullis dissertationibus illustrat. Earum prima circa *Berengarium* occupatur, cujus patriam, ingenium, studia, mores, errores, adversarios, versutiam, inconstantiam, multiplicem in variis conventibus & conciliis condemnationem, & finalem pœnitentiam (quæ veterum membranarum Laureacensium, *Clarii Floriacensis*, *Hildeberti Cenomanensis*, cujus epicedium in laudes defuncti Berengarii profusum subjicitur, *Wilhelmi Malmesburiensis* aliorumque scriptorum, nec non Canonicorum Turonensium Berengario quotannis justa persolventium, & psalmum *de profundo* pro ejus requie canentium, fide asseritur) ex Autoris anonymi a *Chiffletio* editi, *Johannis Mabillonii*, & *Francisci de Roye* de Berengario dissertationibus aliisque autoribus exponit. Ubi inter alia observat errasse *Gersonium*, cum Andegavensem

hunc Archidiaconum & Sacramentariorum parentem *Petri Abalardi* discipulum fecit, eumque cum *Berengario Pictaviensi*, qui pro Abælardo præceptore suo apologiam scripsit, confudit; nec minus hallucinari *Papyrium Massonum*, cum libr. 4. de episcop. urb. in Nicolao II, Berengarium ex libro *Josephi Albonis* Judæi de fundamentis legis Mosaicæ, errorem suum hausisse existimat, cum Josephus Albo librum suum trecentis fere post Berengarium annis scripserit, nec dubium videatur, quin potius Berengarius ex *Johannis Scoti Erigenæ* scriptis putidas suas sententias imbiberit, cujus librum de Eucharistia in synodo Vercellensi & Parisiensi proscriptum, & in concilio Romano, quod sub Nicolai II Pontificatu celebratum est, ab ipso Berengario palinodiam simulante flammis traditum, ex *Lanfranco*, *Durando Troarnensi*, aliisque autoribus commemorat. Neque præterit, quid de Scoti libris inter *Ascelinum* Ord. Bened. monachum & Berengarium, per literas ultro citroque missas, actum disputatumque fuerit. Cæterum orthodoxus lector facile deprehendet, ab Autore hujus dissertationis inter Berengarii errores perperam referri, quod panem & vinum in carnem & sanguinem Christi substantialiter converti negaverit. Rectissime enim id ab eo factum; verum in eo lapsus est, quod dum transsubstantiationis dogmati se opposuit, nimis ad alterum extremum abreptus ipsam quoque Carnis & Sanguinis Christi in S. Cœna præsentiam negavit.

Altera Dissertatio gravissima dissidia inter *Gregorium VII* & *Henricum IV* agitata discutit, in qua etsi Henricum juste excommunicatum Autor asserat, Gregorio in plerisque æquior, & pontificis Romani fimbrias justo latius extendens, probare tamen minime potest, quod Gregorius Imperatorem exautorandi, & quantum in ipso fuit regno privandi potestatem, contra Patrum doctrinam ipsumque Dei verbum sibi arrogaverit. Adductis igitur plurimis contra facti illius insolentiam argumentis & testimoniis, postea, ne quid deesse videatur, ad rationes, quibus Gregorius VII potestatem Reges exautorandi, & subditos a juramento fidelitatis absolvendi, Romano Pontifici competere in epistola ad *Hermannum Metensem* probare conatus est, respondet, minime dubitans, Gregorium VII falsis documentis, ab eo, qui ipsi ab epistolis fuit, undiquaque corrasis, in errorem induci potuisse, cum præsertim omnia rationum momenta, quibus sententiam suam stabilire nititur, accurato judicio perpendere per otium ipsi non licuerit. Ex quo præcipitis judicii

judicii fonte, Alexander noster plurimos errores in illa Gregorii VII ad Hermannum Metensem epistola obvios derivat, quibus ordine recensitis paucos admodum fuisse notat, qui Gregorii VII factum ejusve defensionem approbaverint, & hos quidem non melioribus rationibus, quam ipsum Gregorium pugnare judicat: eos autem, qui Henricum tuendum susceperunt, etsi schismatis contagio pollutos, vel eo tamen nomine laude dignos censet, quod Domini sui majestatem & jura rationibus ac argumentis Sacræ Scripturæ, traditioni, omniumque ante Gregorium VII Pontificum exemplo consentaneis vindicaverint, quorum pondera ne Gregorius ejusque asseclæ sentirent, humani ingenii tenebras, præconceptam opinionem, & Henrici tyrannidem & flagitia obfuisse arbitratur. Refert præterea novum illud, & tot a Christo nato seculis inauditum facinus, totum fere orbem Christianum pro irrito ac invalido habuisse, & Henricum insuper habita Gregorii censura pro Imperatore agnitum fuisse, quod plurimis ejus rei monumentis comprobat. Cumque Autor noster, ut ex dictis abunde patet, ab opinione illa, quæ Pontifici Romano potestatem in temporalia regna tribuit, tantum abhorreat, haud mirum videri debet, quod *Thomæ* suo, Angelico illi, ut vulgo dicitur, Doctori invidiosam hanc sententiam a *Perronio* aliisque præter meritum tribui, jam pridem in epistola ad *Franciscum Mahæum de novis Launoji contra summam S. Thomæ objectiunculis* probare nisus est, eamque causam nunc denuo agere, nec inutile nec fastidiosum existimavit. Ac ne quis contra Henricum Gregorii VII sanctitatem in Romano martyrologio celebratam objiciat, respondet eam esse humanæ infirmitatis conditionem, ut sancti quoque viri quandoque in errores impingant, & zelo immodico abrepti ab æquitatis tramite deflectant. Tandem igitur omnibus modis ratam esse cupit declarationem Facultatis Parisiensis a. 1663. editam, & data occasione semper propugnatam & vindicatam, quam se cæterosque Facultatis socios non solum atramento, sed etiam profuso, si opus foret, sanguine subscribere paratos profitetur.

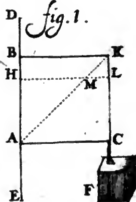
In tertia Dissertatione, cum *Johanne Launojo* in epistola ad *Antonium Faurum*, articulos illos septem & viginti, qui *dictatuum* nomine veniunt, *Gregorio VII* supponi, contra *Christianum Lupum, Baronium*, & alios, qui dictatus illos hoc Dictatore non indignos, nec ab ejus ingenio alienos agnoverant, evincere conatur, non aliam, ut videtur,

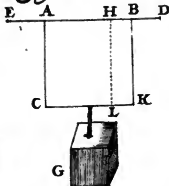
detur, ob causam, quam ut ea, quæ articulis illis continentur, eo tutius & liberius confutare possit.

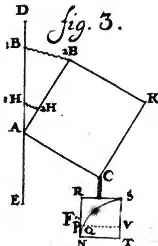
Quarta dissertatio *investiturarum* originem, & qualis earum status ante Gregorii VII Pontificatum, in Germania, Gallia & Anglia fuerit, explicat, & quantus continuarum turbarum & certaminum, quæ exinde nata sunt, tumultus universum occidentem agitaverit, dum ab una parte Imperatores & Reges Christiani, ac inter eos maxime *Henricus* IV & V, jus Episcopos & Abbates per baculum & annulum investiendi, manibus suis extorqueri non permitterent, ab altera vero parte *Gregorius* VII ejusque successores *Victor* III, *Urbanus* II, *Paschalis* II, *Gelasius* II, & *Callistus* II, pro abolenda inveterata consuetudine, & absoluta potestate sibi acquirenda omnem lapidem moverent, nec acquiescerent, donec subjugatis Principibus in *Concilio Lateranensi* I, cujus acta & canones duobus postremis dissertationis hujus capitibus continentur, voti sui compotes fierent, exponit, & hos Romanorum Pontificum ausus tanquam justos & legitimos defendit; cum investiturarum usus Henrico IV imperante in tyrannidem variosque abusus degeneraverit, & ecclesia concessa sibi potestate adversus Reges in jura sua involantes uti potuerit debueritque. Neque tamen Autor in *Brunonis* Signini, *Guidonis* Viennensis aliorumque, qui investiturarum concessionem, vel usurpationem & defensionem, Henricianæ hæreseos nomine infamarunt, sententiam concedit, ne Paschalem II, qui captivitatis pertæsus, investiturarum privilegium manu sua subscriptum, annuloque Pontificio obsignatum Henrico indulsit, idque juramento & diris execrationibus confirmavit, inter hæreticos numerare cogatur; quamvis ipse Paschalis hanc hæreseos notam sibi inusserit, cum postea pactorum cum Henrico initorum parum memor, decreta synodi Viennensis, quæ investituram episcopatuum & abbatiarum de manu laica hæresin esse judicavit, sine exceptione rata habuit; quod Autor noster fateri cogitur, hoc effugio contentus, quod Paschalis forte hæreseos nomen minus proprie & latiori quadam significatione a Patribus ejus concilii acceptum intellexerit.

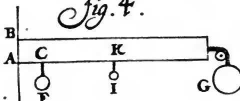
Quinta dissertatio circa duas epistolas, *Roberto de Arbrisello* inscriptas versatur. Una est *Goffridi Vindocinensis*, quam *Bollandus* in commentario prævio ad vitam Roberti, & *Johannes a Manu Firma* Fontebraldensis monachus in dissertatione duplici de epistola contra B. Robertum

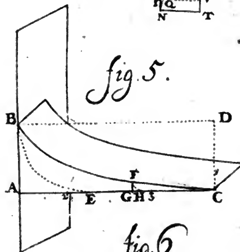
TAB: IX. ad A: 1684. pag: 319.

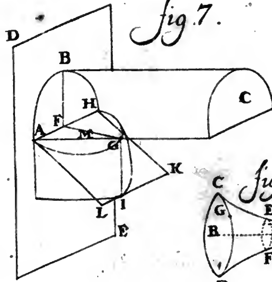

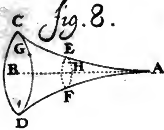

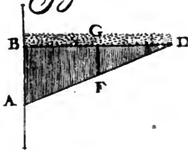

Robertum confictam, sub Goffridi Vindocinensis nomine a *Roscelino* hæretico compositam statuerunt, quorum rationes Alexander noster discutit, & nullius esse ponderis demonstrat, prædictum Johannem a Manu Firma graviter reprehendens, quod *Jacobum Sirmondum*, qui eam epistolam una cum reliquis Goffridi Vindocinensis operibus fideliter edidit, impietatis & imprudentiæ postulare minime dubitaverit. Alteram vero epistolam, quæ sub *Marbodi Redonensis* nomine ad Robertum de Arbrisello scripta circumfertur, cum reliquis ejus operibus excusam, mendaciis & calumniis scatere judicat, nec graves conjecturas deesse statuit, quæ autorem illius epistolæ dubium faciant.

Sextæ dissertationis, quæ secundum hoc undecimi & duodecimi seculi volumen claudit, argumentum est *concilium Lateranense II*, ab Innocentio II convocatum, cujus historiam Autor ad tria capita revocat, quorum primo schisma *Petri Leonis* recensetur, secundo *Petrobusiani* & *Arnaldistæ* denuo damnati perhibentur, tertio canones ad instaurandam disciplinam ecclesiasticam conditi referuntur, nonnulli etiam ut decimus de decimis, undecimus & duodecimus de treuga & pace, decimus tertius de usuris, & decimus sextus de beneficiis hæreditariis, collatis Patrum dictis & aliorum conciliorum decretis illustrantur.

DEMONSTRATIONES NOVÆ DE RESISTENtia Solidorum, autore G. G. L.

SCientia Mechanica duas videtur habere partes, unam de potentia agendi seu movendi, alteram de potentia patiendi seu resistendi, sive de corporum firmitate. Harum posterior a paucis admodum tractata est. Archimedes, qui prope solus veterum Geometram in Mechanicis egit, hanc partem non attigit. Inde ab Archimede nihil fere actum est in Geometria Mechanica usque ad Galilæum, qui exacto judicio magnaque interioris Geometriæ notitia instructus, pomœria scientiæ protulit primus, idemque Solidorum resistentiam ad Geometriæ leges revocare cœpit. Et quanquam neque hic, neque circa motum projectorum rem acu tetigerit, usus hypothesibus non satis certis, ex fundamentis tamen positis recte ratiocinatus est. Sic ergo ille sentit de resistentia trabium, quæ muris vel parietibus infigun- *TAB. IX.*

tur. *In figuris 1 & 2* Trabs ABC normaliter infixa sit muro vel sustentaculo DE. Sit AC æqualis ipsi AB, & in *fig. 1.* sit in C appensum pondus F, quod trabem horizontalem præcise avellere possit a muro erecto; & in fig. 2. pondus G, quod trabem verticaliter avellere præcise possit a sustentaculo horizontali (quorum prius vocabo *transverse abrumpere*, posterius *directe evellere*) erit secundum Galilæum pondus F dimidium ponderis G, posito solidum esse perfecte rigidum seu nullius flexionis capax, & pondus ipsius trabis negligi, vel in pondus appensum jam computari. Nam quia AB & AC æquales, ideo pondus F *in fig. 1.* eandem inveniet resistentiam in puncto B, ac si perpendiculariter traheret, ut in *fig. 2.* Resistentia ergo puncti B in utraque figura repræsentetur per BK, itaque resistentia puncti H *in fig. 2.* repræsentabitur per HL, æqualem ipsi BK; quia in *fig. 2.* omnium punctorum resistentia eadem. At resistentia ejusdem puncti H in *fig. 1.* repræsentabitur per HM ordinatim applicatam trianguli ABK, quia est ad resistentiam ipsius B, ut AH ad AB, ex natura vectis. Idemque, quod in puncto H fecimus, faciendo in puncto alio inter A & B quocunque, complebitur pro repræsentanda resistentia *in fig. 2.* quadratum BC, & pro resistentia *in fig. 1.* triangulum ABK, illius quadrati dimidium. Itaque pondus F si ponatur huic resistentiæ in fig. 1. præcise par, ita ut quantulocunque pondere adjecto eam vincat, etiam ponderis G (illi resistentiæ in fig. 2. præcise paris) dimidium erit. Seu potentia abrumpendi transverse erit dimidia *(ostendemus mox revera non esse dimidiam, sed tertiam partem)* potentiæ evellendi directe. Unde jam multæ conclusiones practicæ deduci possunt.

Has autem aliasque id genus Galilæi sententias Paulus Würzius, summis militiæ honoribus rebusque gestis non ita pridem clarus, idemque horum studiorum valde intelligens, experimentis compluribus sumtis examinare olim aggressus est, successu quibusdam conclusionibus parum respondente: quemadmodum habeo a CL. Blondello in his aliisque studiis eximio, Serenissimi Delphini nuper in Mathematicis Magistro, & Academiæ Architectonicæ directore, qui idem argumentum excoluit, & Wurzio familiaris fuit; sed & Cl. Mariottus ex Academia Regia, de rebus opticis & mechanicis præclare meritus, experimentis factis comperit, pondus F multo minus, quam voluit Galilæus, ad abrumpendam trabem sufficere. Cujus causa nulla alia esse potest,

poteſt, quam quod is trabem conſideravit ut perfecte rigidam, quæ uno momento tota abrumpatur, ubi reſiſtentia ejus ſuperata eſt, cum tamen omnia corpora, quæ nobis tractare datum eſt, nonnihil cedant, antequam divelli poſſint. Unde Cl. Mariottus hoc obſervans ingenioſo calculo collegit, pondus F eſſe circiter quartam partem ponderis G. ſed cum inde data mihi eſſet occaſio rem conſiderandi profundius, & ad leges Geometrarum exigendi, veras tandem proportiones erui, demonſtravique inter alia pondus F fore tertiam partem ponderis G & proinde firmitatem corporum rupturæ reſiſtentium in ſeſquialtera proportione minorem eſſe, quam voluit Galilæus.

Quod ut intelligatur, ante omnia ſciendum eſt, corpora duo cohærentia non ſtatim uno momento a ſe invicem tota divelli; quod judicari poteſt exemplo baculi qui flectitur antequam frangatur, & exemplo chordæ quæ extenditur, antequam rumpatur; & ipſa flexio baculi eſt quædam extenſio in convexa ejus ſuperficie. Nihilque tam rigidum eſſe, quin levi etiam impulſu flectatur nonnihil, ex natura ſoni ſequitur, qui tremor eſt quidam, ſive flexio reciproca partium corporis ſonantis, licet eo promtior atque inſenſibilior ſit reſtitutio acutiorque ſonus, quo partes tremulæ ſunt breviores & magis tenſæ, corpusque durius conſtituunt. Vitrum ipſum flexile eſſe probant filamenta ejus longa & tenuia; quomodo vitrum ſatis craſſum frigore contrahatur, experimenta Florentina oſtendunt. Partes quidem plantarum & animalium quodammodo textiles eſſe, & ex filamentis varie implicatis conſtare, ſenſu ipſo docemur. Mineralia quoque & metalla cum fluida eſſent, poſtea congelata ſunt, & eadem nunc quoque habere tenacitatem & in fila duci, malleoque extendi, atque in fuſione adhæreſcere patet. Conſideremus ergo velut fibras quaſdam quæ partes corporum connectant, & intelligamus trabem BC parieti vel ſuſtentaculo DE plurimis fibrarum plexibus alligari in punctis A, H, B, & aliis intermediis innumeris. Appenſo jam pondere F, movebitur nonnihil trabs circa fulcrum A, in *fig. 3*, & punctum trabis B a pariete diſcedens a puncto parietis 1B, veniet ad punctum a pariete diſtans 2B, ſecumque trahens fibram qua parieti annectitur, eam tendet inſtar chordæ, ſive ultra naturalem ſuum ſtatum extendet in lineam 1B 2B: eodemque modo punctum H fibram ſuam tendet in 1 H 2 H, quæ lineæ licet revera ſint inſenſibiles, tamen docendi cauſa viſibiliter exhi-

Sſ 2 bentur,

bentur, & quidem fibris 1 H 2 H minus resistet trahenti, quam fibra 1 B 2 B, idque in duplicata ratione distantiæ ab A, seu ex duplici capite à distantia sumto. Nam *primo* pondus in C quo opus esset ad tendendam fibram 1 H 2 H tantundem, quantum fibram 1 B 2 B, foret minus pondere requisito ad tendendam fibram 1 B 2 B, in ratione AH ad AB: verbi gratia si AH sit tertia pars ipsius AB, tunc & pondus in C, quod solam fibram 1 H 2 H ita extendere potest, ut fiat æqualis ipsi 1 B 2 B, erit tertia pars ponderis tendentis solam fibram 1 B 2 B. Verum nunc *secundo* cum ambæ simul tenduntur a pondere appenso in C, utique fibra 1 H 2 H non est tantum tensa quantum fibra 1 B 2 B, sed multo minus, idque rursus in ratione AH ad AB. nam si AH sit tertia pars ipsius AB, erit 1 H 2 H tertia pars ipsius 1 B 2 B. Itaque (ex hypothesi alibi confirmata, quod extensiones sint viribus tendentibus proportionales) ad eam ita tendendam tertia tantum ponderis parte opus erit, qua ad eam, tantundem quantum 1 B 2 B, tendendam opus fuisset; id est tertia parte tertiæ partis ponderis ipsam 1 B 2 B tendentis seu parte ejus nona. Itaque generaliter in hac simultanea tensione omnium fibrarum ad quævis puncta existentium, resistentiæ in quolibet puncto erunt in duplicata ratione distantiarum a fulcro imo, seu centro vel axe librationis, sumtarum; id est resistentia in H erit ad resistentiam in B, ut quadratum ipsius AH ad quadratum ipsius AB. itaque si jam pondus F in *fig. 3.* sit corpus parabolicum NRSQN, libere suspensum ex C, in quo altitudo NR sit æqualis basi RS (uti AB æqualis est ipsi AC) & sint ordinatim applicatæ quadratis altitudinum proportionales, seu PQ ad RS, ut quadratum NP ad quadratum NR: tunc posito basin RS repræsentare resistentiam in B, ordinata PQ repræsentabit resistentiam in H; si scilicet altitudines NP, NR, sint altitudinibus respondentibus AH, AB, proportionales; totum vero trilineum parabolicum concavum NRSQN repræsentabit resistentiam totius lineæ AB; si scilicet trabs ABC transversim seu per modum vectis a pondere appenso F deprimatur. At quadratum RNTS huic trilineo parabolico circumscriptum, repræsentaret resistentiam ejusdem lineæ AB directam, si scilicet trabs directe ex pariete esset evellenda. ut in *fig. 2.* Nam quia AB & AC æquales, resistentia puncti B transversa eadem erit quæ directa, nempe repræsentata per RS in *fig. 3.*: jam si directe evellatur trabs (ut in fig. 2) resistentia omnium punctorum eadem est, ergo resistentia directa

directa puncti H erit PV, æqualis ipsi RS: & ita procedendo in reliquis complebitur quadratum RT, quod cum sit triplum trilinei parabolici concavi inscripti, nempe NRSQN, ideoque erit & rectæ alicujus lineæ (ut AB) resistentia directa resistentiæ transversæ tripla. Quod demonstrandum erat.

Hinc porro quantacunque sit longitudo trabis, aut ponderis appensi distantia a pariete (quam hactenus sumsimus altitudini trabis æqualem,) facile determinari poterit pondus ad abrumpendam trabem sufficiens: ut si pondus G trabem directe evellere possit in *fig. 4*, erit quidem pondus F tertia pars ipsius G (modo sit AC æqualis AB;) si vero pondus I appendatur ex K, sitque AK quadrupla ipsius AB vel AC, erit pondus I quarta pars ipsius F, & duodecima ipsius G. Generaliter ergo pondus trabem parallelepipedam directe evellens, erit ad pondus abrumpens transverse seu per modum vectis, ut longitudo vectis est ad tertiam partem crassitiei trabis. Consideravimus autem hactenus ipsam trabem ut pondere carentem, quod si pondus ipsius trabis in rationes venire debeat, perinde erit ac si pondus I trabi æquale suspensum esset ex K, centro gravitatis ipsius trabis. Fieri etiam poterit, ut trabs pondere suo frangatur in loco aliquo, ut G in *figura 5*, inter parietem AB & extremitatem trabis C, quando scilicet gravitatio portionis FGCF, libratæ ex puncto quietis G, majorem habet rationem ad resistentiam in FG, quam gravitatio totius trabis BAC ex puncto quietis AD, ad resistentiam in AB. Quæritur autem, qualis esse debeat linea BFC, ut resistentiæ sint gravitationibus respondentibus proportionales, & trabs ubique æqualiter resistat: hanc ergo invenietur esse Parabolicam. Est enim resistentia in FG ad resistentiam in BA ut trilineum parabolicum concavum FGHF ad aliud BAEB, si basis trilinei sit altitudini ejusdem æqualis, (ut patet ex præcedentibus:) seu ut quadratum FG ad quadratum BA (quia trilineum tale est tertia pars quadrati circumscripti.) Sed momentum seu gravitatio portionis FGCF cujuscunque ex G libratæ, est ad momentum totius trabis BACB ex A libratæ, etiam ut quadratum FG ad quadratum BA, quemadmodum ex natura parabolæ facile demonstratur (nam portiones CGFC & CAEC sunt ut cubi a CG, CA. Porro G3 & A2 sunto quartæ partes ipsarum CG & CA, eruntque distantiæ centrorum gravitatis portionum CGFC & CABC a punctis quietis seu centris librationis

G & A, & momenta dictarum portionum sunt ut facta ex portionibus in distantias, seu in composita ratione portionum sive cuborum a CG &CA,& distantiarum,quæ sunt ut ipsæ CG &CA: ergo in ratione quadrato-quadratorum a CG, CA, id est in ratione quadratorum ab FG & BA). Ergo resistentiæ sunt momentis seu viribus proportionales, seu ubique eadem momenti cujusque ad suam resistentiam proportio, atque adeo æquabilis erit firmitas, qua trabs ponderi proprio ubique resistit: & proinde in quantamcunque longitudinem procurrat trabs ita figurata, si prope murum pondere suo non frangatur, nec alibi frangetur. Præterea cum trabs Prismatica parabolica CABC sit tertia tantum pars plenæ CDBA,hinc tertia ponderis parte detracta & distantia centri gravitatis ab AG ad ejus dimidiam A2 retracta,trabs parabolica sextuplo plena firmior erit. Sed si neglecto pondere trabis intelligatur vis aquæ aut venti, aut alia quædam æqualiter distributa per totam trabis longitudinem, ut si *in fig. 6.* tignum ABD ex muro procurrens,onus terræ ingestæ vel frumenti alteriusvé materiæ ferre debeat,poterit esse triangulare,lineaque AD recta,& tignum ubique æqualiter resistet ponderi imposito,ut si in muro non frangatur,nec alibi frangi possit: nam ex notis mechanicæ legibus, momentum ponderis incumbentis ipsi GD, est ad momentum ponderis incumbentis ipsi BD, ut quadratum GD ad quadratum BD,seu ut quadratum GF ad quadratum BA; id est ut resistentia in GF ad resistentiam in BA: quod si partim pondus impositum, partim figura trabis consideretur, nihilominus figuram æqualiter resistentem dare possum.

Hactenus autem consideravimus tantum trabem, cujus superficies, qua muro vel sustentaculo adhæret, ubique æque alta est, unde suffecit assumere rectam BA, sed quia superficies communis trabi & parieti, varia esse potest, demus regulam generalem pro resistentia ejus Geometrice determinanda, cujus speciales casus si cui pertractare vacabit, is multa perelegantia theoremata deprehendet. In genere autem, sit trabs ABHC, *fig. 7,* cujus sectio ad sustentaculum DE sit planum ABH figuræ cujuscunque. Demittatur illud in horizontem, seu in plano horizontis describatur aliud ei æquale, simile, & similiter positum AGH. Ex puncto G ab AH horizontalium infima maxime remoto (quod respondet puncto B) ducatur ad AH perpendicularis GF (ipsi BF æqualis) & fiat corpus cylindricum, cujus basis aut sectio

quæ-

quæcunque parallela horizonti sit similis & æqualis ipsi AGH, altitudo autem perpendicularis sit GI, æqualis FG vel BF; quod corpus liceat appellare cylindrum. Per I ducatur tangens indefinita KIL parallela ipsi AH. Tandem planum transeat per AH & KL, quod ad horizontem faciet angulum semirectum & corpus cylindricum secabit in duas partes, quarum illa in quam cadit GI, quæ in figura est supra planum secans, a Geometris dicitur *Ungula*. Dico hanc Ungulam a cylindro resectam facientem officium vectis, cujus fulcrum sit in AH, æquare vel repræsentare resistentiam trabis ABHC transversim in AHB rumpendæ, si pondus ipsius cylindri ad eandem directe ex muro evellendam sufficit. Sed ne opus sit ungulam considerari ad modum vectis, & ut pondus resistentiam repræsentans absolute habeamus, suspendatur ungula ex puncto M, seu ex FM distantia centri gravitatis ungulæ a pariete; & ita exacte resistentiam transversalem æquabit, si cylinder totus æquat directam. Itaque cum quæretur an, & ubi solidum aliquod frangi debeat, Geometræ non erit difficilis æstimatio; id enim aut non aut ibi potissimum fiet, ubi momentum ungulæ, seu factum ex ungula ducta in distantiam sui centri gravitatis, a plano verticali in quo est axis liberationis omnium minimam habebit rationem ad potentiam ibi abrumpere tentantem: ut proinde his paucis consideratis tota hæc materia redacta sit ad puram Geometriam, quod in physicis & mechanicis unice desideratur.

Additio: si quis conveides aliquod quærat, æqualis resistentiæ huic satisfaciet Tuba parabolica. Sit in *fig. 8*, parabolica linea AEC cujus vertex A, tangens verticis AB, circa quam tanquam axem, rotetur linea parabolica, & fiet Tuba AECGDFA. Sumta jam adhuc alia Tubæ portione AEHFA, cum resistentiæ basium seu circulorum CGD, EHF sint ut Cubi diametrorum CD, EF; reperietur, momenta ipsarum portionum AECGDFA & AEHFA ex natura parabolæ esse etiam ut cubos CD, EF.

DESCRIPTION CURIEUSE D'UNE FONtaine ardente & Medicinale en Pologne.

id est.

hoc eſt:

Deſcriptio curioſa Fontis cujusdam inflammabilis & Medicinalis, in Polonia ſuperioribus annis reperti, juſſu Regis Polonorum Sereniſſimi per Dominum Conradum Reginæ Archiatrum ad Dominum Dionyſium Lutetiam Pariſiorum transmiſſa.

INter plura Fontium phænomena, nos in ſui admirationem rapientia, flamma merito refertur, quam illorum nonnulli exerunt, & a qua *Ardentium* nomen acceperunt: qualis eſt Jovis Dodonei Fons in Epiro, quem præter *Plin.* Hiſt. nat. l. 2. c. 103. *Lucretius de Rer. Natur.* l. 6. canit:

Frigidus eſt etiam fons ſupra quem ſita ſæpe
Stupa jacit flammas concepto protinus igni,
Tædaque conſimili ratione accenſa per undas
Collucet &c.

qualemque illum in Galliæ Delphinatu, prope Gratianopolin, noctu & ſub nubilo flammigerum, ideo *La Fontaine qui brule* dictum, novimus. Aſt nunc portentum ſeu phænomenon ſi non majus, certe par ſpeculationi tuæ, L. B. concedimus, cui tamen ſimile in Angliæ provincia, Lanchashire dicta, obſervatum, *Transact. Angl. Philoſ. 26.* perhibet.

Sc. in Poloniæ minoris Palatinatu Cracovienſi mons reperitur, *Admirabilis* appellatus, herbis & floribus aromaticis ac odoriferis pariter, ac quercubus annoſis & pinis atque abietibus reſinoſis obſitus, fontibus tam dulcibus quam ſalinis ſcaturiens, diverſæque indolis metallis ac mineralibus fœtus: in cujus plagæ meridionalis medio ſcaturigo quædam aquæ limpidiſſimæ cum ſtrepitu ac vibratione notabili exurgit, cujus quidem ebullitio ſeu turgeſcentia cum lunæ augmento intenditur, cum decremento remittit. Limus in fundo fontis ſubſidens, ſcabiei, arthritidi inveteratæ, paralyſi ſimilibusque pertinacioribus affectibus medelam adferre dicitur. Aquæ odor intra ſcaturiginem fragrantiſſimus & maxime balſamicus obſervatur, ſapore lactis illa æmulatur ſuavitatem, & præter vim medicamentoſam, quam diverſi equorum morbi experiuntur, homines quoque modo per alvum, modo per urinam, evacuat, ita tamen ut illi, quos non

ſta-

ſtatim commovet, alacritatem nihilominus & robur ſingulare inde percipiant, hinc ipſius accolæ vix unquam morbi cujusdam patiantur inſultum, ſed longævi valde, utplurimum ad 100 & 150 annos, evadant. Longius transvehi, & ſine ulla corruptione diu ſatis conſervari poteſt; evaporata bituminis nigricantis ſpeciem exhibet, ulceribus recentioribus ac vetuſtis valde ſalutarem. Nullo intra natales hyemis congelaſcit frigore, imo, quod mirabile, a face propius admota inſtar ſubtiliſſimi ſpiritus vini exardeſcit, ut flamma ſuper aquæ ſuperficiem inſtar bullarum agitetur & ſubſultet, ideoque fons hic *Ignis fatuus* audiat. Atque hic quidem ignis ſponte ſua nunquam extinguitur, niſi ſcopis percutiatur; quemadmodum ante annos circiter 35, cum accolæ accenſum reſtinguere negligerent, per cataractas ſubterraneas ſenſim progrediendo radices arborum, & cum his totam vicinam ſylvam in cineres redegit, per tres fere annos durans, antequam perfecte ſuffocari poſſet: a quo tempore publicæ etiam excubiæ conſtitutæ ſunt, quæ frivolas ejusmodi accenſiones impediant. Dum autem aliquantulum flagrat hæc aqua, multum ſui impetus deponit, intra 14 dies vix recuperandi. De cætero quamvis ligna admota brevi comburat hæc flamma, adeo tamen ſubtilis eſt, ut aquam non calefaciat, ſed hauſta hæc, perinde ac Lucretii fons, frigida percipiatur; imo nec ipſa extra ſuam ſcaturiginem exardeſcit, utut in vaſis exactiſſime clauſis aſſervetur. Inflammabilitatem hujus fontis, cunctis ſuperioribus ſeculis ignotam, fulmen manifeſtavit, quod caſu eum feriens eundem accendit. Hinc lignatores ex ſylva vicina accurrentes, virgultis ex cæſis arboribus aquæ ſummitatem verberando ignem reſtinxerunt, a quo tempore aliquoties poſtmodum, experimenti cauſa, mediante face ardente illa denuo accenſa & virgultorum ſuccuſſione quoque extincta fuit. Unde factum, ut provinciæ illius incolæ cœca credulitate ſibi perſuaſerint, fulmen ſeu tonitru a prima illa accenſione in profundo fontis remanſiſſe, quod dum egredi conetur, aquam adeo exagitet, & flammam hanc ad ejus ſuperficiem erumpere faciat.

Rogatus ergo ſupra nominatus Dn. DIONYSIUS, *Theoriam circa Fontis bujus recenſitas proprietates* ſequenti ratione exponit.

Sc. quod motui Lunæ motus & agitatio illius reſpondeat, fieri per communicationem, quæ ipſi cum mari, cujus fluxum & reflu-

xum a diversis Lunæ phasibus dependere supponit, intercedat: quatenus cataracta subterranea mari & fonti huic intermedia ad certam tantum altitudinem aqua, reliquum ejus vero, ideo quod æquilibrium maris transcendat, aere repleatur. Hinc quando maris circa plenilunium elevatio maxima canalem hunc irruat, adeoque aerem & vapores inclusos versus scaturiginem urgeat, necessario hanc aquis exuberare: contra, si mare Luna decrescente subsideat, aquam marinam cum aere & vaporibus, in aquam coagulabilibus, recedentem fonti huic multum lymphæ subtrahere.

Virtutes Medicas a sulphure copiosiore, tanquam insigni morborum panacea, quo venæ hujus montis scatent, derivat: cujus pariter vapores, particulis aqueis leviores, nisu atque tendentia sua strepitum & ebullitionem hujus fontis, simulque suaveolentiam præstent, dum ejus crassiores moleculæ in limum, qui fundum petit, coeant. Bitumen, quod post aquæ hujus evaporationem remanet, balsamum quasi sulphuris naturale ait, per frequentiorem agitationem sulphuris & aquæ invicem productum. Inflammabilitatem pariter sulphuri hujusque exhalationibus, ex aqua prorumpentibus, in acceptis refert, ac ideo flammam aquæ supernatare, percussionibus vero illis, cum virgultis factis, extingui & suffocari; quatenus hac ratione spiritus seu miasmata illa sulphurea aqueis particulis, a quibus recedere conabantur, denuo involvantur: ita quidem, ut his per deflagrationem consumptis, multum virium medicarum perdat aqua eadem. Ideo vero illam, extra scaturiginem suam transportatam, minime accendi, quod paucæ ipsi insint particulæ sulphureæ, eæque aqueis involutæ, & impetu atque impulsu fontis destitutæ: quibus nihilominus præsentibus, aqua intra fontem omnem frigoris rigorem, perinde ac spiritus vini potentior, eludat.

PETRI PETITI, PHILOSOPHI ET DOCTORIS Medici, selectorum Poematum libri duo: accessit dissertatio de Furore poetico.

Parisiis apud Jo. Cusson 1683. in 8.

QUo loco sit hodie apud Gallos, litterarum studiis excultissimam gentem, carminis Latini dignitas, & quis honos ejus majestati habeatur

beatur a principibus etiam viris, nemo nisi harum elegantiarum prorſus expers ignorat. Excitat autem Mæcenatum in iſthac gente plurimorum favor præſtantiora quævis ingenia, ut ad Maronis venuſtatem adſpirent, & tanquam auctoramenta Regis ſui & virorum illuſtrium, carmina ad priſcorum modos exacto ſtudio condant: quibus poſteritati famam rerum præclare geſtarum commendare, clarorumque virorum laudes magnifice decantare ſtudent. In juſtorum voluminum modum coaluere cultiſſima præſtantiſſimorũ iſtius gentis noſtra ætate virorum poemata, Dionyſii Petavii, Joannis Sirmondi, Franciſci Vavaſſoris, Gabrielis Coſſartii, Renati Rapini, Caroli Ruæi, Joannis Commirii, Joannis Ludovici Guezii Balzaci, & Ægidii Menagii. Quibus acceſſit inſigni philoſophiæ ſcientia & medicæ artis peritia excellentiſſimus *Petrus Petitus*; qui ſeveriora ſtudia amœnioribus his Muſis cum crebro mutaſſet, & præſtantiſſimos ingenii fœtus complures edidiſſet, ſparſos hinc inde in unum corpus revocandos & ſuperiori anno evulgandos duxit. Nihil in iis humile aut plebejum, nihil affectatum, otioſum ac accerſitum; ſed ingenium felix, mens ſublimis, atque os magna ſonans (quibus poetam abſolvi Horatius cenſet) talia ſuggeſſere diſertiſſimo doctiſſimoque homini, ut inter primos hujus ſæculi poetas locum merito teneat.

Furentis autem animi vaticinio (quod Petronius ait) ſimilem eſſe artem poeticam intelligens, de *furore poetico* elegantiſſimam doctiſſimamque diſſertationem poematibus præmiſit: in qua ortum & cauſſas poetici furoris erudite, & quod philoſophum decebat, accurate ſcrutatus eſt. Cumque alii cum Platone, (qui quadruplicem ἐνθουσιασμὸν ſtatuit: fatidicum a Phœbo, myſticum a Baccho, amatorium a Venere, & poeticum a Muſis ortum) a numinis inſtinctu & afflatu eum provenire, & aliquem ex geniis poetarum animis illabi exiſtiment; *(p. 9 & ſeqq.)* alii cum Ariſtotele in ſolius humani ingenii vigore ac indole, ipſaque adeo hominis natura, quæ cuivis, uti in quolibet alio opere atque negotio, ſic in carminibus quoque ac litterarum ſtudiis Deus ſit, facultatem poeticam conſiſtere cenſeant; *(p. 32 & ſeqq.)* ipſe duas has ſententias erudite examinat, rationum momenta expendit, de oraculorum reſponſis carmine datis, fontibus, nemoribus & ſpeluncis poetarum ingenio aptis, ſomniis item eorundem, tum naturali temperie & acrimonia melancholici humoris, mirabiles inter-

dum operationes edente, differit, tandemque media incedens via tutissimam sententiam amplectitur, quæ extremas duas quodam temperamento copulat. Explosis enim veteris gentilium superstitionis ambagibus & malorum geniorum præstigiis, naturam auctori suo restituit, Deum operi suo potiori fœdere adjungens. Hinc definitionem furoris poetici elicit (*p. 79*) dicitque esse *animi a natura accommodati ad res poeticas & divinitus illustrati incitationem ad pangendum carmen.* Nempe naturæ ita relinquendas censet suas partes, ne Deus prorsus excludatur: neque ineptum judicat, existimare aliquid divinum intervenire humanis cogitationibus, cum rerum difficultas & magnitudo tale adjumentum requirit; impium autem, nihil putare naturale, quod non sit penitus a divina operatione sejunctum & distractum. Quin potius statuit, quidquid alicui naturale & vernaculum est, id illi ipsi Dei munere tributum dici debere, eundemque hominem eandem ingenii dotem ac decus a natura habere & a Deo. A natura quidem, quatenus eam virtutem haud disciplina & labore adeptus est; a Deo autem, qua naturæ est auctor, & ingeniorum discrimina ac dotes diversas & proprietates pro arbitrio temperat. Quo pacto & Platonis sententiam quæ numinis afflatum commendat, & Aristotelis opinionem quæ vim humani ingenii extollit, locum hábere judicat; non ipsam per se & simpliciter hominis naturam in magnis & arduis alicujus momenti esse docens, sed quatenus a Deo est suspensa, ejusque lumine atque ut ita dicam habenis regitur. Ex quo illud intelligendum quod tradit Cicero de Nat. Deor. lib. II. *neminem virum magnum sine afflatu divino unquam fuisse.* Qui & ipse utrasque sententias de facultate carminum in poetis copulasse videtur, cum in Oratione pro Archia ait: *poetam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi divino quodam spiritu afflari.*

Memorabili exemplo furoris poetici in *Ronsardo*, de quo p. 59. narrat, cum insignes vicissitudines sensisse, ut totos interdum sex menses unum tolerabilem versum facere non potuerit, furore autem correptum torrentis more in Musarum campos ruentem chartas inundasse, non ultra triduum tamen hac felicitate durante; addi meretur illud *Torquati Tassi* felicissimi venustissimique poetæ Itali, quem Thuanus Lib. CXIII Hist. Gall. fol. 571 virum admirabili & portentoso ingenio, cum in Ferrariensi aula degeret, in adolescentia furore correptum fuisse

fuisse refert, & nihilominus per dilucida intervalla tanto judicio, elegantia, & castissimo stilo plurima & soluta & pedibus astricta oratione scripsisse, ut misericordiam, qua plerique ejus vicem prosequebantur, tandem in stuporem verterit: dum furor ille, qui in aliis mentes efferat aut hebetat, ingenium ejus veluti defæcatum in rebus inveniendis expeditius, inventis apte digerendis acutius, & sententiarum gravitate ac verborum delectu ornandis copiosius reddidit; ut quod alius vix summa cura ac labore per otium extunderet, ipse post violentam mentis emotæ agitationem sponte ac felicitate mira perfecerit, nec alienatione mentis perculsus sed œstro divino percitus fuerit visus. Quod de eodem etiam narrat Joannes Imperialis in Museo historico p. 132. 133.

De caussa quæ vates efficit, præsensionesque rerum futurarum in animis hominum excitat, quid Aristoteles senserit, accurate se in libris *de Sibylla & Bacide* tractaturum promittit auctor doctissimus: quos ne amplius invidere publicæ luci & eruditiori orbi velit, communi litterarum nomine rogamus.

SPECIMEN UNIVERSÆ REI NUMMARIÆ antiquæ, quod Litteratorum reipublicæ proponit Andreas Morellius Helvetus.

Parisiis apud Thomam Moette, 1683 in 8.

Qui rem litterariam venerandæ vetustatis reliquiarum, quæ in nummis supersunt, studio excoluerunt, patrum nostrorum memoria & hoc sæculo extiterunt complures, omnia studiose ac diligenter scrutati, quibus splendor aliquis, hoc etiam eruditionis haud infimo genere, bonis litteris conciliaretur. Ac incubuerunt laudabili huic operæ præ cæteris præstanti ingenio & exquisita doctrina homines, *Fulvius Ursinus, Wolfgangus Lazius, Jacobus & Octavius Strada, Æneas Vicus, Adolphus Occo, Hubertus Goltzius, Sebastianus Erizzus, Joannes Tristanus Sanctamantius, Petrus Seguinus, Joannes Vaillantius, Ezechiel Spanhemius, Carolus Patinus,* & nonnulli alii, qui summo studio multa numismata hinc inde reperta congesserunt, & magna cura in publicum evulgarunt. Quorum industria cum certis quasi carceribus contineatur, incensus laudabili studio *Andreas Morellius,* eruditus Helvetus,

 absolu-

absolutum omnibus numeris opus conficere aggressus est, & quantum fieri potest, omnes qui in Europæ magnatum aut antiquariorum cimeliarchiis reclusi servantur, sive antehac publici juris factos, sive nondum ab alio evulgatos, nummos delineatos ac æri incisos certisque voluminibus coarctatos exhibere, omnemque hanc nummariam veterum memoriam uno operi inclusam, orbi erudito tradere suscepit.

Præclari hujus & ardui sui instituti rationes *Specimine* isthoc exposuit; ubi & qua occasione hoc opus sit aggressus, & qua fortuna quibusque copiis ad elaborandum istud fuerit usus enarrat, consiliumque & adjumenta omnes, qui amore hujus studii tenentur quique nummos possident, rogat. Quatuor autem constituit nummorum genera: *primum* regum & urbium; *alterum* consularium, seu familiarum Romanarum; *tertium* imperatorum Romanorum; *quartum* variarum gentium. Ab Imperatorum Romanorum nummis ob dignitatem & præstantiam eorundem initium sibi faciendum censet: inque iis edendis hanc rationem se secuturum promittit, ut *Latinos* quidem, qui certos continent Imperii annos, vel ex inscriptionis aut typi indicio ad certum annum revocari possunt, ordine chronologico disponat, cæteris pro ratione inscriptionum similium vel diversarum distributis; *Græcos* vero juxta urbium inscriptiones ordine alphabetico sistat, cum notæ chronologicæ plerisque desint. Ex quo metallo, & qua magnitudine conflatus sit quisque nummus, ubi quilibet asservetur, certis se indicaturum notis promittit. Annotationes etiam, quæ de raritate & pretio lectorem certiorem reddant; nec non Dissertationes ac observationes quæ nummos explicent & illustrent, ex ipsis Græcæ Latinæq; antiquitatis fontibus haustas, se adjecturum, chronologicas etiam & geographicas tabulas, ac utilissimos indices adornaturum, pollicetur. Quæ propositi ratio ut evidentius appareat, octodecim tabellis æri incisis exhibet varii generis & diversæ magnitudinis nummos, quorum exacte delineatorum ad viginti millia jam suppetere, & plures sibi indies subministrari, affirmat. Tabellis speciminis loco editis brevissimas nummorum explicationes adposuit, observationesque subjecit, e quibus cujusvis nummi ratio cognoscatur, aut obscurum si quid in eo sit nec satis obvium illustretur. *Decem* tomis universum laborem absolutum iri, intra quadriennium evulgandis, sperat: quam eximiam spem animo conceptam & erudito orbi factam

ut implere,

ut implere, & inſigne opus perficere liceat, doctiſſimo auctori vires, ætatem, ac valetudinem, & reliqua ad elaborandum iſtud neceſſaria, vovemus.

JOH. MELCHIORIS, SS. THEOL. D. & P. de ſanguine Chriſti Euchariſtico Commentatio, contra Boſſueti Tractatum de Communione ſub utraque ſpecie.

Herbornæ, A. 1684. in 4.

JAcobus Benignus Boſſuetus, hodie Meldenſis Epiſcopus, cum Lutheranos & Reformatos unire Romanæ Eccleſiæ, aut potius ſubjicere opera, quanta poteſt, maxima tentaverit hactenus, ut ad ſcopum hunc ſuum eo facilius perveniret, non una inceſſit via. In *Expoſitione fidei Catholicæ*, quam edidit primum anno 1671, doctrinas Pontificiorum, ut a Proteſtantibus diutius ne reſpuerentur, interpretatione illa ſua in ſpeciem benigna emollire ſtuduit. Poſtquam autem parum ſe hac arte profeciſſe vidit, quippe quod a *Spanhemio, Jurio* aliisque fraus detecta eſſet omnis, rem novo aggreſſus eſt modo, quodque, exponendo dogmata ſua ſpecioſe, obtinere non potuiſſet, diſputando acrius, ſe conſequi poſſe putavit. Hinc anno 1682 Pariſiis in lucem publicam emiſit Tractatum *de Communione ſub utraque ſpecie*, in quo totus eſt in defendenda & propugnanda Eccleſiæ R. ποτηριοκλεψία; qua de re plenius in Actis noſtris menſ. Jun. 1683. p. 230. Enimvero & hoc bellum ſæpius militatum & victoria penes veritatem ſemper fuit, ut hac non magis quam illa priori via Boſſuetus ad ſcopum ſuum ſit perventurus. Nihilominus cum error vetus novas ab autoritate Aſſertoris vires accipiat, facileque decipiat incautos, non quid, ſed a quo dicatur, imprudenter attendentes; examen Tractatus illius haud temere in ſe ſuſcepit clariſſimus doctiſſimusq; ſcripti hujus Autor, inque tribus diſſertationibus illud erudite placideque inſtituit, & poſtquam in prima theſin de neceſſitate calicis ejusque uſu e S. Scriptura & veterum obſervationibus probaſſet, mox in ſecunda & tertia in Pontificiorum antitheſin, & quæ ad eam e S. Scriptura & antiquitate palliandam a Boſſueto conquiſita, aut hac occa-

ſione

ſione inſperſa ſunt, inquiſivit, non abſque aculeo finiens, monito hoc Adverſario ſuo, *cogitaret, cum palmarium Doctrinæ caput de gratia ſalvifica, tum & alia, multis aliis rectius intelligat, quid reſponſurus ſit imminenti vivorum atque mortuorum judici, ſi ſcriptis atque conſiliis ſuis autor exiſtat perſecutoribus, opprimendi innocentes homines, quorum affligendæ conſcientiæ, diſturbandis fortunis, diſſipandis familiis, eripiendæ proli, imo fundendo quoque ſanguini, non aliud crimen prætenditur, quam quod non audent conſcientiæ ſuæ vim facere, & veritatem ab ipſomet agnitam & probatam, erroribus & cultus illis vitiis, quæ nec ipſemet poteſt diffiteri, contaminare.*

NOVARUM DISSERTATIONUM DE MORbis abſtruſioribus Tractatus primus, de Febribus intermittentibus, in quo obiter Febris continuæ natura explicatur. Authore Johanne Jones, LL. D. & Medico.

Londini apud Gualterum Kettilby 1683, & Hagæ Com. apud Arn. Leers, 1684. in 8.

Sicut febres inter myriades morborum, qui ægros æque excruciant, ac ſcholas Medicorum exagitant, omnium frequentiſſimæ obſervantur, ut nemo fere ſine febre ægrotet, nemo fere ſine eadem moriatur, plurimis vero inſimul difficultatibus ſcateat earum ætiologia ac therapeia; ita utraque hæc ſtimulavit ac ſtimulat infinita ingenia ad ſui evolutionem. Tentavit eandem circa febres intermittentes Noſter, tribus partibus meditationes ſuas exponens.

Prima de Febribus his & earum cauſis in genere agit, quarum poſtquam procatarcticas recenſuit, has cunctas chylificationem & ſanguificationem lædendo, in febribus ejusmodi producendis concurrere demonſtrat, adeoque cruditates ex chyli & ſanguinis diſproportione ortas, ſeu chylum indigeſtum, febrium intermittentium pabulum & præcipuam cauſam exiſtere, evincit. A chylo ſiquidem hoc crudiore omnem ſymptomatum, tam paroxyſmum imminentem præſagientium, quam conſtituentium, phalangem, periodos, typos horumque phænomena varia derivat, aciditati ejus modo coagulanti & conſtringenti, modo ſulphureas ſanguinis particulas diſſolventi, cuncta hæc in acceptis referens. Nempe oſtendit, cruditates

ctes hasce lege circulationis sanguinis per totum corpus cum sanguine distribui, ob crassitiem tamen suam cum arctiora & angustiora vasorum extrema subire haud queant, in his stagnare & lactis instar acorem contrahere; quemadmodum vero ille partibus nervosis, hinc membranis quoque ac nervis, summe non tantum sensibilibus, sed per totum insuper corpus cohærentibus & consentientibus, est hostilis, ita fieri haud posse, quin molesta quædam sensatio primum ex illarum vellicatione oriatur, postmodum vero pallor, oscitationes, pandiculationes, cutis anserina, lachrymarum involuntarium profluvium, mingendi conatus frequens, horror & quæ sunt alia exhorrescentiæ febrilis symptomata, ex constrictione pariter ac frigore aeris ambientis, sequantur. Cujus postmodum irritationis pertæsæ fibræ se firmiter contrahant, & acidum hunc lentorem hospitio suo cum spiritibus inhabitantibus exturbent, unde horror febrilis cesset: ita tamen ut ad massam sanguineam se denuo recipiens acidus chylus non cesset novas concitare turbas, ejus supra commemoratas particulas oleosas seu sulphureas dividendo, commovendo & reserando, donec hæ sui juris factæ rarescant, & ignearum molecolarum more, cum impetu & furore irregulari atque extraordinario, quaquaversum per omnes arterias ferantur, hinc æstum, faciei ruborem, pulsum frequentem, dolorem capitis, sitim, difficultatem spirandi, inquietudinem cæteraque despumescentiæ symptomata forment. Qui orgasmus & tumultus non finiatur, nisi postquam particulis sulphureis aliquantum dissipatis & consumptis, acidi spicula hebetata aut ab oleosis inviscata, iterum ad angustias & extremitates vasorum proscribantur: hoc enim dum fit, calorem sensim remittere, sanguinemque a multa exagitatione attritum, non solum sponte sua consistentiam pristinam induere, sed a vasculis denuo coarctatis ad eam cogi, unde particulæ ejus serosæ eodem modo, ac ex spongia compressa, per poros cutis sub sudoris, paroxysmorum declinationis individui semper comitis, forma eliminentur.

In *altera* parte speciatim magis omnium intermittentium causas typorumque rationes excutit Autor, species earum secundum anni tempora, quibus frequentiora existunt, cum aliis Neotericis, determinans. Causas tamen omnium, si quotidianam, cujus ætiologiam a sola cruditatum abundantia deducit, excipias, cruditatem ace-

ſcentem ſeu acidam pronunciat: Typos varios a cruditatum acceſcentia, nunc celeriore nunc tardiore, cujus cauſa lentor & ſpiſſitudo major aut minor, emanare ſuſpicatur. Duplicationes vero & triplicationes paroxyſmorum in quantitate earundem cruditatum variaponit; ſymptomatum denique differentiam, gradus & multitudinem diverſam, qualitati illarum, ſulphurearum partium in ſanguine vel defectui, vel abundantiæ, ac cruditatis ad varias corporis partes translationi, attribuens, & cunctarum prognoſin annectens.

Tertia Therapeuticam tradit, theoriæ maxime accommodatam, & primo quidem a febribus his præſervantem, quæ partim cruditatum ejusmodi productionem & collectionem inhibet, partim impedit, quominus collectæ vaſorum anguſtias infarciant: quorum illud per diætam ſtrictam uſumque aromatum ac amaricantium frequentem, hoc per vomitoria & laxantia blanda (quibus, ne maſſam ſanguineam nimis exagitent ſpiritusque imminuant, tantillum laudani opiati ſemper admiſcere, eaque ſub forma ſolida decubitus tempore exhibere jubet) pollicetur. Addit huic ſecundo palliativam, ſeu quæ materia morbifica non ſublata paroxyſmum ſaltem inhibet, per duplicis generis remedia: quorum alia cruditates coalitas atterant, v. g. ſalia lixivioſa; alia ſanguinem compeſcant ejusque compagem condenſent, ſc. terrea; utrique vero ſcopo ſatisfaciant terreo-ſalina, v. g. alumen & vitriolum Martis & cortex Peruvianus, quem infinitis laudibus extollit, ejusque operandi ac adminiſtrandi modum exhibet, narcotica tamen & paregorica his interdum ſubſervire addit. Tertio conſummatam ſeu radicalem therapeiam exponit, quæ in penitiore cruditatum comminutione aut coctione conſiſtat, partim a calore, partim terreo-ſalinorum ſimiliumque diſſolventium, v. g. lixivioſorum, amaricantium, antimonialium & Saturninorum, applicatione expectanda: ita quidem ut denique, qua ratione Febrilis diatheſis emendanda, & damna a febribus ejusmodi introducta reſarcienda ſint, epilogi locum teneant.

DE

DE NATURALISMO CUM ALIORUM, TUM maxime Jo. Bodini, ex opere ejus MSCto ἀνεκδότῳ, de abditis rerum sublimium arcanis, *schediasma L. Jo. Dicemanni, per Ducat. Bremens. & Verdens. Superintend. Generalis.*

Lipsiæ anno 1684 in 12. apud Joh. Frid. Gleditschium.

OPeris Bodiniani MSCti *de abditis rerum sublimium arcanis*, quod hactenus in quibusdam bibliothecis, ceu κειμήλιον quoddam rarissimum, asservatum est, duplex exemplar in media Germania, singulari magnorum virorum beneficio nactus *Autor doctissimus*, ansam sibi datam componendi hoc de *Naturalismo schediasma* scribit. In quo præmissa scripti hujus historia, & expositis diversis naturalismi speciebus demonstrat, religionem quam naturalem vocant, haut quaquam sufficere homini ad salutem æternam consequendam. Deinde vero Bodinum aggressus, *Judaismum* & *Naturalismum* præcipue incrustare ausum, docet, sacrificia olim non hominum arbitrio, sed ex divina revelatione fuisse instituta, ut Messiam pro peccatis mundi immolandum præfigurarent. Et quia Bodini Dialogistæ, quorum septem de religione confabulantes invicem introducit, duo religionis Christianæ capita rationi naturali incognita, de peccato originis, quo totum genus humanum infectum est, & de Christi pro peccatis mundi totius præstita satisfactione impugnant, *Autor clarissimus* dogmatum horum vindicias promittit peculiares, quas ut vindicandæ gloriæ divinæ feliciter absolvat, ipsi vires ex animo precamur.

ΑΘΗΝΑΓΟΡΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙ Χριστιανῶν. *Athenagoræ Apologia pro Christianis, cum interpretatione Latina Suffr. Petri & notis variis, opera & studio L. A. Rechenbergi.*

Lipsiæ apud Joh. Frid. Gleditschium in 8.

ATHenagoræ Apologia quum adprime pia, erudita ac admodum arguta viris doctis videretur, Conradus Gesnerus primum superiori seculo eam, cum interpretatione & annotationibus suis edidit. Sed *H. Stephanus*, qui Romæ a Guilielmo Sirleto viro doctissimo,

ejus exemplum acceperat, & libelli ejusdem *de Resurrectione* in Regis Gallorum bibliotheca, quæ erat in pago Calliroe Parisiis vicino offenderat, anno M DLVII novam τῶν σωζομένων Athenagoræ editionem adornavit; additis ad libellum περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, *Petri Nannii* interpretatione & annotationibus in utrumque scriptum Athenagoræ. Hunc, cum ante eodem etiam anno Tiguri impressus esset Athenagoras, secutus est *Suffridus Petri* Leovardiensis; qui cum deprehendisset Gesnerum, ob corruptum quod habuit exemplar, non ubique Autoris mentem recte vel assequi vel exprimere potuisse, suum codicem castigatum ad Gesnerum transmittere constituerat, ut Athenagoræ Apologiam inde emendaret. Enimvero de obitu Gesneri mox certior factus, ipse amore rei literariæ juvandæ, textum Græcum ex suo codice & castigavit, & versionem novam eamque satis luculentam fecit, quam Coloniæ M D LXVII cum commentario in lucem emisit publicam. Nostri autem seculi anno XXXVI Athenagoras, cum Justini M. operibus, Theophili ad Autolycum libris, Tatiani Assyrii contra Græcos oratione, Parisiis in fol. prodiit. Ante biennium Oxonii adspersis quibusdam notis impressus est. *Clarissimus collega noster*, qui novam hanc editionem adornavit, Græcum H. Stephani exemplar variis parenthesibus propter hyperbata notatum retinuit, adposita Suffridi Petri interpretatione, & notis variorum autorum textui substratis: puta *Conr. Gesneri, H. Stephani, Suffridi Petri, Editoris Oxoniensis*, & *D. Kortholti, Theologi Kiloniensis primarii.* Quas inspersis hinc inde suis auxit, ut melioribus literis consecrata juventus ansam haberet, ulterius inquirendi, quæ ad antiquitatis tum profanæ tum ecclesiasticæ studium faciunt. Quam operam si illi ut utilem, ita non ingratam fuisse intellexerit, alterum Athenagoræ libellum nervosissimum de *Resurrectione* publicare non pigrabitur.

VVILHELMI TEN RHYNE M. D. Dissertatio de Arthritide: Mantissa schematica: de acupunctura: & Orationes tres &c.

Londini apud R. Chisvvel, 1683 in 8.

FAsciculum hunc diversi subjecti tractatuum Experientissimus *ten Rhyne*, Medicus & Anatomicus societatis, quam in Indiis Orientalibus

libus Batavi colunt, apud Jacatrenses, per *Meditationes in Hipp. text. 24 de Veter. Medic.* per *descriptionem fruticis herbæ Thee, hortum Malabaricum* primum ab ipso confectum, & *Therapeuticen Indicam*, quam a *Matthæo S. Josephi* collectam suo stilo (ut ipse de arthrit. p. 102 perhibet) pertexuit & auxit, clarissimus, primitias esse voluit observationum suarum Indicarum, reliquas, magnæ expectationis, alii tempori reservans.

Inter opuscula nunc junctim edita mole reliqua superat dissertatio *de Arthritide*, cui objectiones extemporaneas, a se Bushovii definitioni Arthritidis oggestas, cum responsione ab illo regesta, item summam cujusdam epistolæ, inustionem Arthriticorum concernentis, una cum annotatis quibusdam ad Bushovii de podagra tractatum, Postscriptorum nomine, præmittit. Ipsam dissertationem in partes tres dividit, quarum prior ætiologiam arthritidis exponens, antiquissimum illud de morborum causis ex flatibus dogma, absonum hactenus Europæis scholis visum, in scenam producit; hinc Arthritidem describit præternaturalem periostei, parvum, plerumque invisibilem atque intrinsece delitescentem tumorem, ex sicco, frigido & maligno ortum flatu, qui per arterias sanguine subvectus ad artus eorumque præprimis articulos expellitur, & ab ossibus periostea; vi divellit, cui interstitio vi impactus flatus dictam tenerrimi sensus membranam distendendo acerbi adeo doloris autor existit, ut & ipsum membrum in suo motu quandoque impediat.

Parvum & intrinsecum vocat hunc tumorem, ut hunc, tanquam morbum, a suo symptomate, tumore sc. externo, seroso ac illi supervenientе, discriminet: & sicut unam morborum omnium causam, flatum, ex Hippocrate statuminare conatur, ita arthriticum quoque tumorem reconditum eundem producere, prolixius & per argumenta atque varia ac autoritates Hippocratis aliorumque Medicorum, item Japonum praxin & monumenta Sinensium, asserit, simulque illorum dubio, qui articulorum cruciatus longe pertinaciores ac alios a flatibus oriundos morbos, adeoque nullam inter causam & effectum proportionem esse, contendunt, satisfacit. Frigidum pronunciat hunc flatum, quod sui contrario, sc. igne expedite solvatur, quod sub principium paroxysmi æger horrore succutiatur &c. Sicut autem cuncta viscera focum & fomitem flatibus his producendis subministrent, ita, si contingat, eosdem cum sanguine cor percellere, hoc illos averruncare & de-

bellare contendens eos ad artus mittere, ut vel ex sola arthriticorum pulsus vehementia colligere foret: & quidem per arterias, quemadmodum harum pulsus major & crebrior, distensio, flatus sub arteriotoma frequens eruptio, ac repellentium damna evincant.

In parte semiotica seu altera, signa pathognomonica morbi articularis ubi exponere contendit, non secundum *Barbette* aliosque, tumorem, calorem, inflammationem, & febrem, sed motus impotentiam ac dolorem lancinantem, distendentem, pulsatilem, profundum, assiduum atque acerbum, cum venarum intumescentia & intensiore arteriarum pulsu, eadem pronunciat, ita ut dolor reliquis hujus affectus symptomatis occasionem suggerat, adeoque hæc accidentium demum accidentia & quidem separabilia, existant. Imo distinctionem inter tumorem morbi articularis internum & externum ex pathologia sua repetens, hunc, tanquam ab humorum affluxu exurgentem, ab illo inductum dolorem potius mitigare, simul tamen immedicabile nodorum tophorumque malum præter topicorum inconcinnam applicationem, ciere contendit. Partem tertiam s. therapeuticam ubi aggreditur, duo præprimis hactenus arthritidis medelæ obstitisse edocet, audaciam sc. nonnullorum impostorum atque imperitorum, aliorum vero quos vera morbi causa latebat, timiditatem desperationi maxime analogam: illam nihilominus ab igne, & quidem solo, sperare jubet autoritati veterum nisus, qui usum ustionis in aliis æque morbis ac in arthritide quam proficuum observarunt & commendarunt. Quamvis enim mollities ac teneritudo hujus seculi, quo cuti magis indulsere homines, pyrotechnica remedia ex Chirurgia & Medicina proscripserit: horum tamen administrandi rationem singularemque in multis affectibus efficaciam *M. A. Severinum* velut ex orco tempestive satis revocasse ait, ita quidem, ut cum crudelitas candentis ferri *Hippocrati*, *Celso*, *Aquapendenti*, ac nominato *Severino* jamdum de materia ignis aptiore, fungis sc. stupa linea aut ex cotone confecta, cogitandi occasionem dederit, herbaceam Sinarum stupam i. e. *Moxam*, a *Bushovio* primo inventam ac autori suggestam, quæque causam morbi continentem, nempe flatum, tollat, hic reliquis omnibus anteferat, confirmatus in hoc præprimis a Japonibus & Sinis, qui, inprimis priores, in quovis sexu, ætate, morbo, anni tempore, regione, summo cum emolumento hoc Moxæ comburio cum acuum punctura utantur. Moxam autem nihil aliud,

aliud, quam Artemisiam latifoliam exsiccatam, seu hujus lanuginem, qua integra fere Japoniæ tellus industrio quasi labore consita, quanquam *Jomongi* & *Nophouts* alias vocant, esse ait, inustionem arthriticorum ex Hippocratis documentis aliorumque Autorum scriptis comprobat, tandemque modum lanuginem hanc parandi ejusque applicandi rationem, cum omnibus atque singulis circumstantiis & quibusdam prohibentibus exponit.

Addit huic dissertationi, pro pathologia flatuosa hujusque remedio adæquato, nempe inustione cum Moxa, confirmando, appendicis loco *Febris Cardiacæ & Cordis Palpitationis ex Flatibus* a se ipso passæ descriptionem, cum enarratione symptomatum ejus satis molestorum & tantum non lethalium cui præter Clysmata, abdominis inustiuncula, per moxam adornata, unicum & verum extiterint remedium.

Excipit hæc *Mantissa Schematica* icones exponens quatuor, quarum binæ secundum Sinenses, binæ secundum Japones, cuncta in diversis affectibus Moxa adurenda & acu perforanda loca, in anterioribus, posterioribus, & lateralibus partibus, determinant: & quidem secundum sanguinis circulationis tractum, in quo discendo docendoque a multis etiam seculis plus forte studii, quam cuncti Europæi impenderunt, totius Medicinæ stabilimen ex illius præceptis desumentes.

Sequitur Opusculum de *Acupunctura*, quam cum inustionibus utramque fere apud Sinenses & Japones in praxi Medica partem absolvere superius dixerat, & nunc repetit, ita quidem ut peculiares acus administratores, artistæ, Sinensibus *Xinxieu* & Japonensibus *Fariatte* appellentur. Hujus acus tradit delineationem, insimulque applicandi rationem ac usum in diversis affectibus singularem declarat.

Restant *Orationes* Autoris *tres*, quarum priorem *de Chymiæ ac Botaniæ antiquitate & dignitate* habuit, cum apud Jacatrenses Batavos Anatomicas prælectiones publice auspicaretur; *Altera Physiognomiæ* vim atque nobilitatem, *Tertia* vero Monstrorum causas & fiendi rationem exponit idem, præmittens his *descriptionem Morbi maritimi* & maligni, qui in navigatione ad Indias orientales eum cum comitibus atrociter afflixerat, una cum remediorum eidem appropriatorum commemoratione.

CHRISTIANI KORTHOLTI, S. THEOL. D. & Prof. Primarii, de Vita & Moribus Christianis primævis per gentilium malitiam afflictis, liber.

Kiloni literis Joachimi Reumanni, anno 1683 in 4.

CUm veterum Christianorum vitam, mores ac calamitatem nosse, multum in vita Christiana utilitatis habeat; nihil a munere theologi alienum se facturum putavit *Autor celeberrimus*, si evolutis antiquorum scriptorum ecclesiasticorum monumentis, tum illorum pietatem ac vitæ innocentiam, tum gentilium calumnias, queis Christianismum maxime invisum aut exosum reddere studuerunt, paullo uberius exponeret. Ejus rei quidem jam ante specimen eruditum dederat, publicato Kiloni anno 1668 tractatu, *de calumniis Paganorum in Christianos veteres sparsis*: sed quia illo non omnia quæ ad hoc argumentum faciunt, perstrinxerat, præsenti libro ea quasi supplere voluit. Ac primum quidem Celsi & Juliani calumniam diluit, qui Christianos ideo improbitatis arguebant, quod malos ac improbos homines in suos reciperent cœtus. Deinde ostendit, perperam toti Ecclesiæ vitia quorundam malorum Christianorum fuisse imputata. Inde singulatim crimina aut vitia Christianis per calumniam objecta recenset: ut sunt impostura, magia, clancularii & nocturni conventus, factiones & conspirationes, crimen læsæ majestatis, odium generis humani, Thyesteæ epulæ, Oedipodeæ mixtiones, contumacia pervicax, affectatio inanis gloriæ, inertia & ἀχρηςία. Præterea etiam Christianis miseriam & calamitosam sortem exprobrarunt, calamitatum publicarum caussas in ipsos conferentes. Quamobrem *Augustinus* eruditum de *Civitate DEI* opus, & *Cyprianus librum contra Demetrium* scripserunt, quibus ἐγκλήματα hæc potissimum confutare annisi sunt. Omnia hæc *Autor in antiquitate Ecclesiastica versatissimus*, quindecim capitibus complectitur, & testimoniis tam Græcorum quam Latinorum Patrum, inprimis eorum, qui pro Christianis scripta apologetica edidere, confirmat. Singulis capitibus quoddam quasi breviarium præmissum est, ex quo de argumento lectori facile constare potest.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Augusti, Anno M DC LXXXIV.

S. HIERONYMI STRIDONENSIS OPERA omnia, cum notis & scholiis, variis item lectionibus, Desiderii Erasmi Roterodami, Mariani Victorii Reatini, Henrici Gravii, Frontonis Ducæi, Latini Latinii, aliorumque: Autoritate & sumptibus Serenissimi Principis ac Domini, Domini FRIDERICI, Ernesti Pii filii, Ducis Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ & Montium, &c. &c.

Francofurti ad Mœnum & Lipsiæ, anno 1684. in fol.

PErmagni interesse ecclesiæ juxta atque rei literariæ, ut post sacratissimum Divini verbi Depositum, sanctorum quoque Patrum monumenta integre custodiantur, a nemine in dubium facile vocabitur, quod scripta Patrum totius inde ab Apostolorum temporibus antiquitatis lumina, imo thesauri habeantur, quibus nihil esse potest pretiosius, nihil ecclesia Christiana dignius. Nec minima fuisse hæc videtur caussa, cur Serenissimus Saxoniæ Princeps nulli parcendum sumtui statuerit, nulli suorum operæ; quo quantum fieri nitidissime posset, in lucem rursus publicam omnia D. HIERONYMI Opera, nobilissimi inter Patres syderis, prodirent. Ut enim Parentis gloriosæ recordationis pietatem inclytam, & quam pro divini verbi ac religionis orthodoxæ custodia gessit, curam & zelum incredibilem, opus Biblicum Glossatum, Vinariense vel Ernestinum quod usurpatur, aperte satis loquitur: sic easdem virtutes Principe dignissimas ostendi maxime erudito orbi voluit Filius Serenissimus, e Patrum augustorum, Hieronymi præprimis voluminibus, ab interitu nunc egregie vindicatis, & incorrupte denuo ad posteritatem transmissis.

Et architecturam quidem universi operis, tanti Principis auspiciis absoluti & perfecti, primarius academiæ Juliæ Professor, D.

Fridericus Ulricus Calixtus, in horum Voluminum, quam nuper edidit, *idea* ſic expreſſit, ut nos facile recenſendi negotio in præſenti ſublevet. Quæ de vita etiam, de ſtudiis, de Hieronymi ſcriptis, quænam ſpuria, quænam genuina; de variis præſertim editionibus, commentatoribusque; de autoritate Hieronymi, quam diverſis piorum ille & eruditorum virorum judiciis habeat, & ſimilibus, hoc forte loco commemorari meruiſſent, occupavit *Criticus Hieronymianus*, quem publico proxime daturum ſe promiſit de hac Operum editione, ut de eccleſia alias, inſigniter meritus D. Adamus Tribbechovius. De tam præclaro tamen inſtituto, pietatisque pariter atque fructus in eccleſiam redundantis pleniſſimo, ne ſileamus plane, eſt nova hæc Saxonica editio ex Eraſmiano eoque probatiſſimo codice expreſſa. Frobenianam ſiquidem hanc Baſileenſem, quam Romanam editionem Mariani Victorii Reatini, vel alias ex illa in Germania, & Gallia impreſſas, ſequi autores ejus maluerunt, quod eruditas Eraſmi præfationes, cenſuras item, ac notas, aut plane omiſerit Marianus, aut eliſerit, aut interpolaverit ſtrenue, manifeſto ſatis partium in religione ſtudio, quove palmam quæ ex Hieronymi editione manſerat Eraſmum, prorſus interverteret. Sic vero imaginem illius refert, ut, quod accuratæ omnino reviſionis, collationisque diligentiſſimæ argumentum eſt, in cujusvis columnæ margine verſuum addat, ex ſacris ab Hieronymo paſſim adductorum, capitumque numeros, in nullis hactenus comparentes, ut & paginas, quibus Gravii, & Victorii annotationes, tomo demum decimo expreſſæ, reperiuntur. Cumque novem in univerſum tomis Eraſmianum codicem abſolvi conſtet, novus hic δωδεκάμοιρος eſt, tomorumque adeo triade illum, cujus ſtructuram imitatur, ſuperat.

PRIMUS enim, (ut elegantes D. Tribbechovii præfationes; evolutionem inſignium Principis, quam ſecundum artis Heraldicæ principia adornavit Bernhardus Zechius, Sereniſſimo Principi a Feudalibus Secretis; Eraſmi epiſtolam nuncupatoriam ad Cantuarienſem Archiepiſcopum; Hieronymi vitam per Eraſmum pulcherrime deſcriptam, cum aliis præmiſſis omittamus,) exhibet prima ſui parte D. Hieronymi Epiſtolas, ſeu Libros Epiſtolares, non omnes quidem, ſed eos ſolum, qui reſpiciunt mores, & Chriſtianæ inſtitutionem vitæ, prout vetuſtiſſimorum codicum collatione ab Eraſmo recogniti, ſcholiis,

ſcholiis, & artis, quam in qualibet adhibuit autor, annotatione illuſtrati, nec non antidoto calumniæ venenum contra ejusdem opera fuere præmuniti: parte autem reliqua celebrem ſiſtit Scriptorum Eccleſiaſticorum catalogum, Latino idiomate, epiſtolæ in modum ab Hieronymo confectum, & in Græcum a coætaneo ejusdem Sophronio translatum. Cui coronidis vice, ſimilis plane argumenti, illuſtrium nempe virorum, catalogus a Gennadio Maſſileenſis eccleſiæ presbytero, Hieronymum in hoc ſcripti genere imitato compoſitus, cum Eraſmi præfatione jungitur. Atque optamus maxime, ut, quam Hieronymiani catalogi occaſione Idea ante laudata promiſit nobis, *Introductio ad Scriptorum Eccleſiaſticorum Notitiam* publico conſpectui quamprimum exponatur.

SECUNDUS ſcripta Hieronymi ἐλεγκτικά, & quæ his finitima ſunt, ἀπολογητικά, ſeu quibus diverſæ Helvidii v. g. Joviniani, Vigilantii, Montani, Luciferianorum, & Pelagianorum hæreſes, & maledicorum, Ruffini præſertim calumniæ profligantur, una cum perſpicuis argumentis & eruditiſſimis Roterodami ſcholiis complectitur; ut proinde Defenſor fidei & orthodoxias inſcribi omnino mereatur.

Ad TERTIUM relata ſunt ſcripta ἐξηγηματικά, ſeu quæ ad expoſitionem divinarum Scripturarum aliquid momenti afferunt, & præfationum partim, partim epiſtolarum, partim explanationum, partim etiam traditionum Ebraicarum titulo inſigniuntur. Mores enim & animum ut componere primus tomus docet, ſic fidei defenſionem oſtendit proximus, & ſacram eruditionem tertius, qui & ipſe epiſtolarium librorum eſt poſtremus. Iſte Hieronymum eloquentem, ille fulminantem ac tonantem, hic doctorem nobis exhibet.

In QUARTUM ſcripta quæ aliena ſunt, dubiæque ac ſuſpectæ fidei, conjecta ſic fuere, ut primum inter ea locum habeant ψευδεπίγραφα, hoc eſt, falſo quidem tributa Hieronymo, ſed erudita tamen lectuque indigna minime: medium, aliena & illa quidem, ſed quæ titulis non dubiis, a quibus profecta ſint autoribus, teſtantur: ultimum vero, quæ non ſolum falſa, verum etiam impudentisſima inſcriptione Hieronymum autorem mentiuntur, virum omnium longe cum eruditisſimum, tum eloquentisſimum: cum adeo ſint, Eraſmi judicio, & inerudita, & infantia, ut nec umbram ullam Hieronymiani pectoris referant, adjuncta nihilominus, ne quid

Xx 2 receptæ

receptæ editioni subtractum videretur. Legi hic tamen duæ Erasmi ad divinarum literarum studiosos epistolæ merentur maxime, altera in tomi fronte catalogum nectens eorum, quæ in quolibet Scriptorum genere ὑποβολιμαῖα reperiuntur: altera in tertia ejusdem serie conspicua, venuste impostorem prodens, insulsa sua pro genuinis nunc Hieronymi, nunc Augustini, nunc Ambrosii, nunc Cyrilli, nunc Eusebii supponentem, hominisque inscitiam & imprudentiam graviter perstringens.

QUINTUS, quem non Erasmo fatis ante functo, quam perficerentur reliqui, sed Brunoni, & Basilio Amorbachiis debemus, quatuor, majores quos vocant, Prophetarum, Esaiæ, Jeremiæ, Ezechielis, atque Danielis Vaticinia sic recitat, ut ubique Hieronymi commentarios, labore Amorbachiorum improbo restitutos atque emendatos, singulis capitibus subnectat.

SEXTUM duodecim, quos vocamus minores, Prophetarum Vaticinia occupant, ex Hebræo pariter, & Græco idiomate translata in Latinum: nec non commentarii Hieronymi, ad autoritatem veterum codicum exacti, pristinæque integritati restituti ab Amorbachiis, eam in rem Johannis Reuchlini etiam, Cononis Norimbergensis, Gregorii Reischii, & Conradi Pellicani opem adhibentibus.

In SEPTIMO primus locus commentariis cessit in Parabolas Salomonis, proximus commentariis in Ecclesiasten, homiliis quatuor in Cantica Canticorum tertius, & postremus in Jobum commentariis. Et licet unus duntaxat e recensitis, commentarius nempe præmissa gemina versione textus Ecclesiasten explicans, indubitatæ habeatur fidei, nec nisi Hieronymum autorem referat, aliis vero tribuendi veniant cæteri; excusationem tamen editionis hujus Principalis autores non habebunt minus, quam invenerunt eam hactenus Amorbachii, nihil in editione Veneta existens desiderari in sua passi.

OCTAVO exhibentur commentarii in Psalterium Davidis, quos divo tamen Hieronymo falso inscriptos esse, in præfatione monet Bruno Amorbachius, Erasmi subnixus & autoritate, nec levibus argumentis. Appendicis in vicem additur Psalterium quadruplex: Hebræum punctis vocalibus instructum & accentibus, huic e regione veritas Hebraica, latino videlicet Hieronymi idiomate concepta; Græcum τῶν septuaginta, & huic a latere, quæ vulgo legitur, versio.

NONI

NONI argumentum inchoant commentarii in Evangelium Matthæi, & Marci, nec non in divi Pauli ad Galatas, ad Ephesios, ad Titum, & ad Philemonem Epistolas: continuant alii in omnes Pauli Epistolas, autore sed incerto scripti: absolvunt denique Didymi de Spiritu sancto libri, quos tanti fecit Hieronymus, e Græco in Latinum ut sermonem verteret. Primi quæ sunt ordinis, commentariis tamen in Marcum exceptis, pro γνησίοις seu legitimis agnoscere non dubitat toties jam citatus Amorbachius, a quo & Lucæ, ac Johannis Evangeliorum contextus eo est adjectus fine, ut Canoni Evangelico, cujus autorem faciunt Eusebium, tanto magis responderet. Secundi vero ordinis commentarios indignos idem censet, qui tribuantur Hieronymo. Sed satis de partibus operum videbimur dixisse, quas cum Erasmiano codice communes habet noster: Sequuntur nonnulla adhuc Volumina, eo quod in aliis editionibus legerentur, commentariorumque vicem Hieronymianis præstarent monumentis, adjuncta. Tomo itaque horum Operum DECIMO quæ porriguntur, post Præfationem ad Pontificem Pium IV, sunt Mariani Victorii Reatini, Episcopi Amerini commentatio de vita Hieronymi, ejusdemque scholia, & annotationes in Hieronymi libros. In his enim cum non pauca reperirentur, quæ eruditorum ferebant calculum, omnia ejus Scriptoris ἐσθλὰ μεμιγμένα λυγροῖς invidere seculo autores hujus editionis noluerunt. Porro eruditæ Henrici Gravii in CII epistolas Hieronymi, nec non Frontonis Ducæi notæ, quæ D. Tribbechovio judice, præ aliis merentur plausum, præsertim ubi Philologica feliciter expediunt: præterea Latini Latinii observationes & conjecturæ in Hieronymi epistolas, quibus aliquot Hieronymi loca emendantur exacte, cum scholiis Mariani sæpius memorati.

UNDECIMO pro argumento dedit Editor, ne Hieronymum truncatum quasi ac mutilum exhibuisse videretur iis, qui Scholasticarum quæstionum habent gustum, & talibus pascuntur forte atque delectantur, Francisci a Messana difficilia sancti Hieronymi loca, & Ferdinandi Vellosilli, Episcopi Lucensis, animadversiones in Hieronymi opera, quas Advertentias Theologiæ Scholasticæ inscripsit autor.

POSTREMUM denique tomum quatuor novi absolvunt indices.

dices. Unus Biblicus, Scripturæ locorum, cum aliqua videlicet vel explicatione, vel notabili applicatione per opus universum adductorum: secundus, locorum Theologicorum, seu capitum doctrinæ fidei: tertius Miscellaneorum, qui res Theologicas, Philologicas, Morales, & Historicas eum ad modum colligit, ut nec vocabulorum Græcorum atque Hebræorum rationem negligat: quartus materiarum syllogen suppeditat, ad homilias dominicis diebus, festisque cæteris proponendas apprime facientium.

NOVA COLLECTIO CONCILIORUM. Stephanus Baluzius in unum collegit, multa notatu dignissima nunc primum edidit, notis illustravit, reliqua emendavit ad vetustissima exemplaria manuscripta.

Parisiis ex officina Francisci Muguet, 1683. in fol.

QUod fluviis accidere solet, ut, quo longius a suis fontibus decurrunt, eo ampliora sibi spatia acquirant, idem conciliorum collectioni longo temporis decursu subinde per varias accessiones evenisse deprehendimus. Primum enim *Jacobus Merlinus*, ecclesiæ Parisiensis Pœnitentiarius, Lutetiæ A.C. 1524 duos conciliorum tomos, a Petro Quentello A.C. 1530 Coloniæ recusos, & A. C. 1535 denuo Parisiis impressos adornavit; uno quidem concilia una cum Romanorum Pontificum epistolis decretalibus ab Isidoro quondam compilata, altero vero acta duorum Constantinopolitanorum nec non Constantiensis & Basileensis concilii complexus. Cujus diligentiam imitatus *Petrus Crabbe* Mechliniensis ordinis Franciscani A. C. 1538 itidem duos conciliorum tomos sed longe ampliores edidit, in quibus præter appendices & supplementa concilii Constantiensis & Basileensis, variasque synodos & epistolas, gesta concilii Chalcedonensis ex recensione Rustici Romanæ ecclesiæ Diaconi, Liberati Carthaginensis breviarium, concilium Lateranense sub Innocentii III Pontificatu celebratum, gesta concilii Florentini ex interpretatione Bartholomæi Abrami Cretensis, & vitas Romanorum Pontificum adjecit. Cum vero ne sic quidem conciliorum historiæ satisfecisse sibi videre-

videretur, anno vulgaris æræ 1551 novum conciliorum opus tribus tomis comprehensum, Niceno II, Lateranensi V, plurimisque aliis conciliis additis, in publicum emisit. Paulo post anno nempe 1555 *Franciscus Joverius* Valentinus tripartitum sanctionum ecclesiasticarum opus, quarum prima classis synodos universales, secunda particulares, tertia pontificum decreta continet, eum in finem Parisiis vulgavit, ut singulis sanctionum istarum generibus, quæ hactenus permixta fuerant, seorsim collocatis, conciliorum lectio jucundior & facilior redderetur. Verum cum novi nihil attulerit, sed potius de contrahendo volumine, ne ultra debitam magnitudinem excresceret, sollicitus fuerit, æque minus hoc loco rationem ejus aliquam habendam ducimus, quam Bartholomæi Carranzæ & cæterorum, qui conciliorum tomos in summas & compendia redegerunt.

Progredimur ergo ad *Laurentium Surium* Carthusianum, qui quatuor volumina conciliorum Coloniæ A. C. 1567, Gervini Calenii Juris Licentiati typis impressa divulgavit, in quibus non solum aliquot locorum millia, ad manuscriptorum codicum fidem diligenter collata, emendavit & integritati suæ restituit, verum etiam libris octo constitutionum apostolicarum, quas vocant, codice encyclio seu syntagmate epistolarum synodalium, pro defensione concilii Chalcedonensis ad Leonem Imp. ex diversis provinciis scriptarum, concilio V. generali, plurimisque aliis antiquitatis ecclesiasticæ monumentis, quæ in id usque tempus desiderata fuerant, conciliorum thesaurum locupletavit.

Surianam conciliorum collectionem *Veneta* excepit, quæ in quinque tomos distributa A. C. 1585 ex Dominici Nicolini officina prodiit, actis concilii Niceni, quæ Alphonsus Pisanus ediderat, nec non actis Ephesini concilii, quæ Theodorus Peltanus Latino idiomate donaverat, & Caroli Borromæi conciliis Mediolanensibus, nonnullisque aliis conciliis & epistolis auctior; ut annotationes breviores margini, & pleniores contextui adjectas taceamus.

Hanc tot Virorum clarissimorum in colligendis conciliis industriam nostro seculo *Severinus Binius* Canonicus Coloniensis tantum abest, ut non æquasse, ut omnibus potius palmam præripuisse videatur. Is enim A.C. 1606 novam conciliorum collectionem, scholiis & annotationibus ex Baronio maxime depromptis, & ad Curiæ Romanæ pla-

næ placita accommodatis illuſtratam, & duodecimo poſt anno vulgaris æræ 1618 iterum aliam in eruditorum conſpectum hoc diſcrimine prodire juſſit, ut prior editio mere Latina quatuor tomis, tertio in duo volumina diviſo, contineatur, in poſteriore autem, quæ longe amplior & illuſtrior eſt, Græca, quæcunque reperiri potuerunt, acceſſerint, ſingulis tomis in duo vel tria volumina diſtributis; quamquam poſtea Pariſienſes, cum poſteriorem Binii editionem A. C. 1638 iterum prelo ſubjecerunt, totum opus in novem tomos, ſeptimo in duo volumina partito, digeſſerunt. Cæterum e plurimis, quæ Binius partim in prima, partim in ſecunda editione conciliorum tomis primus inſeruit, nominare jam ſufficiat concilia Hiſpanica, quæ A. C. 1593 Madriti apud Petrum Madrigalium, Garſiæ Loaiſæ ſtudio, cum ejusdem ſcholiis & annotationibus edita fuerant, & tomos IV Græco-Latinos conciliorum generalium, quæ A. C. 1608 Pauli V. auſpiciis Romæ ex Vaticana typographia prodeuntia lucem aſpexerunt.

Verum & voluminum numero, & auguſto chartæ & typorum apparatu, Binianas & omnes reliquas conciliorum collectiones antecellit *Regia*, quæ in 37 tomos diffuſa A. C. 1644 Pariſiis in publicum exivit, quæ & ipſa novis acceſſionibus minime caruit. In ea enim Jacobi Sirmondi concilia Gallicana, Horatii Juſtiniani concilium Florentinum, quod paulo ante id tempus Romæ excuſum fuerat, Vigilii epiſtola pro confirmatione Synodi V, & appendix ad concilium Claromontanum cum diſſertationibus Petri de Marca, antiqua Angliæ concilia, concilium Lemovicenſe ex manuſcripto Thuanæ bibliothecæ codice ſuppletum, aliaque, quæ Binium & reliquos conciliorum editores latuerant, comparent.

Viginti tomis minor eſt poſtrema conciliorum collectio, quam *Philippus Labbeus* in ſe ſuſcepit, & operi immortuus *Gabrieli Coſſartio* perficiendam reliquit, A.C. 1672 Pariſiis abſoluta. Sed quantum Regiæ cedit voluminum numero, typis quippe minutioribus expreſſa, tantum conciliorum & tractatuum ad pleniorem conciliorum hiſtoriam pertinentium copia Regiam ſuperat; ut patet ex ſynopſi ſingulorum 17 tomorum, in qua aſteriſco notantur, quæ in Regia collectione deſiderantur: qualia ſunt Clementis Romani prior ad Corinthios epiſtola cum præfatione & notis Patritii Junii, & poſterioris epiſtolæ fragmentum cum divinatione Godofredi Vendelini, conſtitutiones

tutiones apostolicæ Græce & Latine interprete Francisco Turriano; Ursini Afri tractatus de baptismo hæreticorum, a Rigaltio in notis ad Cyprianum, non expresso Autoris nomine vulgatus; Ferdinandi de Mendoza libri tres de confirmando concilio Eliberitano; Canones 84 Niceni, cum aliis ejusdem concilii sanctionibus & decretis, ex Arabica versione ab Abrahamo Ecchellensi Maronita Latine redditi, ejusdemque interpretis dissertatio & notæ; Concilium Carthaginense I a Luca Holstenio ex Vaticana bibliotheca emendatum; Marii Mercatoris commonitorium super nomine Celestii, Pelagii, & Juliani; Petavii dissertatio de damnatione Photini; variorum Patrum epistolæ, & responsa canonica; varia concilia ex libello synodico; Albaspinei ad concilia nonnulla observationes; Jacobi Sirmondi ad epistolas Pontificum & concilia Gallica notæ posthumæ, aliaque ecclesiastica monumenta ab ipso edita; ut ipsius Labbei observationes passim interspersas, & cætera quæ partim in primo & secundo tomo, ex quibus huc paucula speciminis loco excerpsimus, partim in reliquis voluminibus occurrunt, silentio prætermittamus, cum longe plura sint, quam ut hic sigillatim recenseri possint aut debeant.

Jamque apud multos perfecta & omnibus numeris absoluta videri poterat conciliorum collectio, cum vir celeberrimus *Stephanus Baluzius*, postquam & suopte ingenio a teneris ad hæc studia propensus, & Petri de Marca, quem perquam sibi familiarem habuit, exemplo incitatus, & Colbertina, cui postmodo præfectus fuit, bibliotheca aliisque subsidiis adjutus, maximam ecclesiasticæ eruditionis supellectilem collegisset, plurima in conciliorum collectionibus etiam postremis omissa, aut negligentius, quam oportuit, tractata deprehendit. Quãobrem, si ad emendanda, augenda, & complenda conciliorum acta animum appelleret, operæ se pretium facturum existimavit, eoque consilio novam conciliorum collectionem seu potius reliquarum collectionum supplementum apparare cœpit, cujus primus tomus superiore anno Parisiis editus, ab A. C. 125 ad sexti usque seculi medium pertingit.

Auspicatur a concilio Siculo contra Heracleonitas Valentini progeniem coacto, cujus memoriam antiquus autor, sub Prædestinati nomine a Sirmondo editus, in libro primo de hæresibus ad posteros transmisit, ex quo etiam concilium Pergamense contra Colarbasianos, Romanum contra Venustianos, Carthaginense contra Manichæos,

Orientale contra Cerdonianos, & duo Achaica contra Valesios & Aetianos, suo quodque loco inserta memorantur. Longum esset referre concilia, quæ a Labbeo & aliis omissa, ex Eusebio, Athanasio, Hilario, Ambrosio, Epiphanio, Hieronymo, Augustino, Mario Mercatore, Victore Tununensi, Photio aliisque autoribus Baluzius supplevit. Longius ea enumerare, quæ vel a plurimis mendis liberavit, vel loco non suo posita monuit, vel egregiis observationibus illustravit, vel accessionibus non pœnitendis locupletavit. Quocirca unum tantum ac alterum exemplum referemus.

Ad concilium Mediolanense A. C. 355, in causa Athanasii a trecentis & amplius episcopis habitum, ex vita Eusebii Vercellensis, quam tom. 4. Italiæ sacræ Ferdinandus Ughellus publicavit, prolixam de rebus in eo gestis narrationem addit. Acta Ariminensis concilii ex fragmentis Hilarii a Nicolao Fabro ex Petri Pithœi bibliotheca editis, & Hieronymo subjectis notis & variis lectionibus recenset. Synodum Seleuciensem, cum eam tanto compendio in concilia relatam animadverteret, ut etiam expositio fidei in illo concilio tradita omissa fuerit, paulo accuratius enarrandam existimavit, ut harum rerum studiosi in unum locum congesta reperire possint, quæ Athanasius, Hilarius, Epiphanius, Severus Sulpitius, Socrates aliique veteres de ista synodo tradiderunt. Concilium Romanum, in quo Damasus publica voce Liberium damnavit, quamvis ejus mentio nullibi quam in vita Eusebii Romani habeatur, non indignum tamen censuit, quod reliquis conciliis adjungeretur. Concilii Cabarsussitani epistolam synodicam ab Augustino servatam cum pluribus codicibus manuscriptis contulit, & varias lectiones annotavit. Ad concilium Carthaginense 4, quod A. C. 398 celebratum est, canonem 105 nunc primum ex Urgellensis ecclesiæ codice adjecit, ex quo etiam ad Regense concilium duos canones addidit, quos in vulgatis editionibus deesse deprehendit. Acta concilii ad Quercum contra Chrysostomum habiti, quæ in postrema conciliorum editione ex Photio relata fuerant, ex Palladii dialogo, quem Emerico Bigotio debemus, memorat. In epistola Vigilii ad Profuturum Episcopum Bracarensem scripta, quæ quondam Eutherio vel Eleutherio inscripta fuerat, eam partem, quæ de Romanæ ecclesiæ primatu agit, omisit, fidem antiquorum codicum, ex quibus hanc epistolam edidit, secutus. Sed his omissis ad ea, quæ majorem hujus tomi partem occupant, transeamus. Celebris

Celebris est *collatio* Augustini ævo *inter Catholicos & Donatistas* habita, cujus gesta Severini & Juliani impulsu Marcellus Memorialis in compendium contraxit. Eorum unicum, quantum constat, manuscriptum exemplar ab interitu servatum hodie superest, quod cum superiore seculo Johannis Tilii Meldensis Episcopi beneficio in Francisci Balduini manus pervenisset, post ejus mortem primum Papyrii Massoni, ac deinceps Petri Pithœi cura emendatius prodiit. A quo tempore collationis ejus gesta etiam cum Optati Milevitani operibus, & in conciliorum tomis excusa denuo fuerunt. Cum autem Baluzius multa adhuc emendanda restare intelligeret, id operæ in se suscepit, ut codices editos cum manuscripto, quod nunc in Colbertina bibliotheca asservatur, diligenter conferret, errata veteris librarii tolleret, & gesta hæc longe saniora, quam unquam antea prodierant, vulgaret. Adjunxit sermones ab Augustino ante & post collationem habitos, & quæ in gestis tertiæ cognitionis desiderantur, ex Augustini breviculo supplevit. In notis vero, quas addidit, non solum emendationum suarum rationem exposuit, verum etiam plurima obscura & intellectu difficilia solerter explicavit, & inprimis ecclesiæ Africanæ notitiam egregie illustravit.

Antiquam versionem *concilii Ephesini* ab Antonio Contio quondam editam, & in tomis conciliorum hactenus neglectam, novæ huic conciliorum collectioni inserere non dedignatus est, cum præsertim eam ope trium vetustissimorum codicum longe meliorem fecerit, & eruditis conjecturis suis ubique additis a plurimis mendis & lacunis repurgaverit. Subjuncta est actio 6. concilii Ephesini interprete Mario Mercatore nunc primum edita, cum epistolis quibusdam ad Nestorii causam pertinentibus, quas inter Marii Mercatoris opera Garnerius jam ediderat. Succedunt fragmenta quædam Græca, partim ex codicibus biliothecæ regiæ nunc primum edita, partim ex monumentis ecclesiæ Græcæ a Cotelerio vulgatis deprompta. Præmissum est actis concilii Ephesini commonitorium Cyrilli Posidonio datum, cum propter Nestorii negotium Romam mitteretur, inter Jacobi Sirmondi schedas haud ita pridem repertum, nec non commonitorium Cælestini Episcopi Romani episcopis & presbyteris ad Ephesinum concilium euntibus datum, quod hactenus ineditum Baluzius asserit, oblitus, quod Christianus Lupus Ord. Fr. Eremit. S. Augustini, post variorum

Patrum epistolas ad Ephesinum & Chalcedonense concilium spectantes, illud ipsum commonitorium jam evulgaverat.

Totum illud *syntagma epistolarum a Lupo ex codice Casinensi* Romæ descriptum, & postea in Belgio vulgatum, & in actis nostris mense Augusto 1683 memoratum, Baluzius in novam hanc conciliorum collectionem intulit, ægerrime ferens, quod mſ. illum codicem, quo Lupus usus fuerat, consulere haud potuerit. Quamvis enim nihil intentatum reliquisset, ut ejus compos fieret, tanta tamen fuit monachorum istorum pertinacia, ut nulla arte nullisque precibus id impetrare potuerit. Suspicatur autem Baluzius, autorem istius collectionis fuisse Africanum & trium capitulorum defensorem, & post Justiniani tempora hoc synodicum adversus tragœdiam Irenæi, seu adversus libros, quos Irenæus Nestorii partibus addictus tragœdiam vocavit, compilasse, quod a Lupo admodum indiligenter emissum queritur. Notas, quas Lupus admodum prolixas ad ducentesimum usque collectionis hujus caput, cui immortuus est, adjunxit, Baluzius omisit, & ipse breviores animadversiones singulis fere paginis subjecit, in quibus haud raro a Lupi scholiis dissentit. Cum enim Lupus in scholiis ad cap. 117, solum Damasum damnasse Lucium Arianum & Maximum Cynicum asserat, id negat Baluzius eumque vehementer errare minime dubitat, cum Damasus Lucium non solus, sed cum concilio Italiæ & totius occidentis damnaverit, Maximum autem non damnaverit, sed potius contra Nectarium partibus ejus addictus fuerit. Quæ Lupus de pactis inter Proclum & Domnum conventis ex epistola Theodoreti ad Flavianum in scholiis ad c. 192 protulit, Baluzius mera esse commenta judicat. Loca e quibus Lupus evincere conatur, Christianam fidem semper tradidisse, unicuique fideli præsertim Episcopo esse proprium custodem Angelum, id minime probare quod debent, Baluzius arbitratur.

Idem antiquam *Chalcedonensis concilii* versionem, quam Rusticus Diaconus emendandam suscepit, & Petrus Crabbe primus integram edidit, cum antea exiguam ejus partem Merlinus evulgasset, a Romanis conciliorum generalium editoribus, quos Binius & reliqui secuti sunt, sub emendationis specie tantum non obliteratam animadvertens, antiqua Chalcedonensis concilii exemplaria magno studio conquisivit, & cum editis tanta diligentia contulit, ut ipse pæne vereatur,

tur, ne in annotatione variarum lectionum, quas huc congessit, nimius fuerit. In prolegomenis huic concilio præfixis, ut & hoc addamus, inter alia contra Paschasium Quesnelium disputat, qui Julium Puteolanum Episcopum Ephesino concilio non interfuisse, & actionem concilii Chalcedonensis de Domno a Latino quodam impostore in gratiam Romani Pontificis confictam censuerat.

Post appendices concilii Chalcedonensis *codicem* illum *encyclium* jussu Cassiodori Senatoris ab Epiphanio scholastico latinitate donatum, & primum a Surio vulgatum, cujus jam supra mentionem fecimus, eadem methodo qua Chalcedonense concilium tractavit. Cum enim in Romana & cæteris Romanam secutis conciliorum editionibus multa huic codici perperam inserta, multa haud exigui momenti intacta & prætermissa, ordinem epistolarum turbatum ipsumque codicem loco alieno positum observasset, exemplaria manuscripta & edita antiqua & nova accurate perlustravit, & quantum inter se varient ostendit.

Postremum hujus tomi *concilium* est *generale quintum*, cujus emendationem etsi jam Labbeus antiquo Claudii Jolii codice adhibito aggressus fuerat, Baluzius tamen eodem codice, quo Labbeus usus fuerat, penitius inspecto, deprehendit, multa ab ipso neglecta & præterita fuisse. Quapropter se rem nec a proposito suo alienam, nec eruditis ingratam facturum arbitratus est, si ea consulto præterea Bellovacensi codice, in nova hac conciliorum collectione fideliter suppleret. Videas igitur hic fragmentum ex judicato Vigilii, duas Vigilii epistolas ad Justinianum & Theodoram jam olim a Monotheletis corruptas, eoque nomine in synodo generali 6. falsi postulatas, testimonium Theodori Cappadocis & Cethegi patricii, de jurejurando quo se Vigilius obstrinxit, & literas Justiniani adversus Vigilium, ut maximum variarum lectionum apparatum taceamus. Additi sunt canones concilii V, quos ex veteri manuscripto bibliothecæ Cæsareæ Petrus Lambecius Græce edidit, quos excipit constitutum Vigilii de damnatione trium capitulorum in Colbertino quodam codice inventum, & ab epistola Vigilii ad Eutychium, quam in Regiæ bibliothecæ codice repertam Petrus de Marca publici juris fecerat, & erudita dissertatione illustraverat, diversum.

Post finem tomi primi accedunt *addenda* ad concilium Chalcedonense, ab Hieronymo Casanata serius transmissa, & alia nonnulla,

quæ in diversis conciliis addenda vel emendanda Cl. Autor observavit, qui toto hoc opere monstravit, longe pleniorem & emendatiorem conciliorum collectionem fieri posse, si quis pulcherrimi istius & utilissimi laboris consilium aliquando capiat. Quamvis vero optandum foret, ut ipse qui consilium dedit, negotio huic, cui nemo aptior, manum admovisset, interim tamen maximæ ipsi ab historiæ ecclesiasticæ studiosis gratiæ debentur, quod saltem aliis egregii hujus operis molem in se aliquando fortasse suscepturis fundamenta præstruxit, & ut maximum laborum compendium illis faceret, nullis vigiliis atque laboribus pepercit.

LE PROTESTANT PACIFIQUE, OU TRAITE de la Paix de l' Eglise, contre Monsieur Jurieu. Par Leon de la Guitonniere. &c.

id est,

Protestans Pacificus, sive Tractatus de pace Ecclesiæ: In quo secundum principia Reformatorum ostenditur, quod fides Ecclesiæ Catholicæ non labefactet fundamenta salutis, & quod Reformati tolerare in communione sua debeant omnes, qui in orbe sunt, Christianos, etiam Socinianos, & Quackeros, quorum Religio explicatur; adversus Dn. Juriæum: autore Leone Guitonerio,

Amstelodami 1684. in 12.

De tolerantia dissentientium in Religione problema, quod titulus hujus libri præ se fert, non tolerari, sed & laudari posset, si eo modo ab autore hoc, quisquis ille est, tractaretur, quo ab orthodoxis tractari solet. Verum alium animum, diversumque scopum autori fuisse deprehendent, qui librum cum judicio legerint. Impugnat is sub initium partis primæ *Dn. Juriæum*, cui librum in Acta nostra anno præterito p. 530, & præf. p. 15 relatum, *Historiam* nempe *Calvinismi & Papismi parallelam*, ut & *Præservativum adversus Expositionem Condomensem*, aperte tribuit. Dissensus & refutationis causam inde potissimum sumit, quod Juriæus statuerit puniri a magistratibus posse & debere, qui articulos

culos fundamentales sive præcipuos, aut qui *augustissima*, ut loquitur, *religionis mysteria infringunt*, suaque dogmata aliis etiam, licet prohibiti, proponunt: puniri scilicet fas esse, non ut hæreticos, sive prava sentientes, & sibi sapientes, sed ut contumaces legum publicarum violatores. Exagitat hæc Autor, quia hac interpretatione admissa, nihil facilius sit, aut frequentius fiat, quam ut edicta talia proponantur, & per illa, sub contumaciæ & rebellionis obtentu, vis inferatur conscientiis, in quas tamen soli Deo imperium sit. Sed disquiri prius debuisse contendit, de jure talium edictorum & legum, ut & de qualitate articulorum & mysteriorum, quæ fundamentum religionis & salutis infringant. Et hactenus forte nihil scripsit, quod non multis aliis scriptum dictumve sit. Longius autem progreditur, & id agere vult, ut fundamenta religionis in arctum comprimat, & quæ Reformati pro mysteriis, sive magnis articulis habent, extenuet & eludat; nec fas fuisse putat, illorum causa ab Ecclesia Romana discessionem facere aut continuare. Incipit a *decreto reprobationis*, quod non religionis sed iniquitatis mysterium vocat, imo diaboli inventum; defensum ab *Augustino*, non satis scilicet ab errore Manichæo purgato; renovatum a *Beza*, *Calvino*, *Gomaro*, & aliis inter Reformatos, tum a *Bajo*, *Sancyrano*, *Arnaldo*, & Jansenistis, sive, ut ait, omnibus stultis & pertinacibus gratiæ & redemtionis universalis hostibus. Nec hic sistit licentiam censuræ, sed nec dogma de Trinitate ejus esse ponderis existimat, ut propter id negatum quisquam in periculum venire debeat. Ita sentientem mirum non est, reliquos omnes articulos pro levibus habere, ob quos schisma superiori seculo factum est. Plerosque igitur, (excepta de conjugio clericorum quæstione, quam, incertum qua de causa, intactam reliquit,) ex mente fere *Episcopi Condomensis*, nunc *Meldensis*, ita excusat & explicat, ut omnino, in Gallia præsertim, concordia iniri possit, ubi, ut ait, multisque ob id laudibus Regem extollit, errores indies corrigantur. Quod si eodem zelo, qui adversus infallibilitatem & dominationem Pontificiam exercitus nuper fuit, per prudentiam & autoritatem Regiam progressus, (ut optat & hortatur,) fiat, sublato inprimis ob inevitabilem abusum imaginum cultu, introducto linguæ popularis in Sacris usu, & indulta communione sub utraque, mox futurum esse ait, ut extincta Reformatorum secta, unitas Ecclesiæ in Gallia restituatur, & in eam redituri sint doctiores & sagaciores omnes,

præ-

præsertim *Claudii, Pageonii, Wolzogii;* nec in partibus mansuri, nisi ignorantes & pertinaces, inter quos habet *Pielatum, Juriaum, Colvium;* sic demum Regem *Restauratoris Ecclesiasticæ unionis & veri cultus* titulo mactandum fore, omnibus aliis augustiori & præferendo. Utut vero hæc hominis esse videantur Romanis sacris addicti, aut conciliationis qualiscunque vel etiam dissimulationis, cum dispendio licet veritatis, suasoris, eaque omnia manifestæ contradictioni ex omni parte subjaceant; crudiora tamen & duriora sunt, quæ parte secunda pro thesi sua, de tolerandis omnibus religionibus Christianis stabilienda, apertius & audacius, quam quisquam alius, deducit. Omnes nempe nihil docere autumat, quod fundamentum Christianismi subvertat: non *Anabaptistas,* non *Socinianos,* non *Quackeros,* si *Henrici Nicolai* sectatores, qui *Familistæ* vocantur, excipias. Nec hoc asserto contentus, intoleranda & blasphema contra Trinitatem, contraque æternam Deitatem Christi, hujusque satisfactionem commenta, tum quæ adversus resurrectionem corporum, & æternas inferni pœnas Socini schola excogitavit, deinde omnia Fanaticorum somnia & ludibria ita proponere & tueri aggreditur, ut ex sui ipsius demum sententia loqui videatur, cum Socinianos & Quackeros defendit, quanquam & Arminianos elogiis honoret, solis Lutheranis immaniter infensus. Hos in rigidos & moderatos dispartitur. Illis non veretur ob doctrinam de *omnipræsentia* impias & diabolicas *subtilitates*, quibus *tota religio Christiana destruatur* imputare, cum tamen acerrimum hunc, ut videri vult, omnium controversiarum indagatorem latere non potuerit, quomodo & quam dudum Theologi Lutherani calumnias istas, (quas optimo jure diabolicas vocare licet,) egregie repulerint. Sed & in moderatiorum, quos credit vel fingit, classe, paucos pro membris veræ Ecclesiæ admittit. Esse enim inter hos scribit, qui ad simulachra Christi crucifixi in genua provoluti, idololatriam aperte committant, quod ecclesiis Lutheranis falso affingi omnibus constat, tantoque impudentius & petulantius effutitur, quanto mitior est hic Aristarchus, ad excusandum imaginum in Romana Ecclesia cultum, ut ex *parte prima* apparet. Sed genium autoris luculentius detegunt, quæ in præfatione non ad emollienda, sed exacerbanda, quæ legentes offendere possunt aculeate & ironice dicta reperiuntur. Inter illa, ut omittamus quæ *Arnaldum* & alios Jansenii sectatores vehementer lædunt, & alia

minime

minime probanda, æstimatissimum Ecclesiæ doctorem *Augustinum Hipponensem* irreverentissime tractat, & *Mane Hæretico irreligiosiorem* fuisse pronuntiat, *cum ille causam mali in opposito divinæ bonitati principio quæsiverit, hic Deo*, ut ait, *attribuerit*. Nihilominus tanta est scriptoris hujus confidentia, ut roget eos, qui contra se scripturi sint, ne alio quam ipse spiritu, *pacis nempe & concordiæ*, regi se patiantur. Sed erunt sine dubio, qui elencho severiori utendum esse censebunt in hominem, cui nihil in tota religione Christiana satis sanctum firmumque visum est, quod non convellere, nihilque in tanta sectarum veterum novarumque, (nam & *Arii & Pelagii* apologiam facit,) copia tam pravum aut absurdum, quod non vel excusatione lenire, vel assertione sua stabilire, pacis scilicet causa, non tentaverit. Quod profecto non est pacem aut unionem facere, sed omnem religionem & pietatem in fumum aut phantasma redigere, & in pudendam confusionem rem Christianam funditus præcipitare.

SELVA RINOVATA DI PIETRO MESSIA con nouva aggiunta, sino l' anno 1682.

hoc est,

Sylva Renovata Petri Messiæ cum nova additione usque ad annum 1682.

Venetiis apud Josephum Prodocimum, 1682. in 4.

PEtri Messiæ, Equitis Hispani, Variarum Lectionum Sylva, quæ anno hujus seculi decimo sexto primum exiit, adeo prosperam experta est fortunam, ut & sæpius iterata fuerit ejus editio, & dignum laborem judicaverint homines Itali doctissimi, quem suis lucubrationibus amplificarent ac perficerent. Quicquid Autoris industria nobis obtulit, id omne tribus operis partibus prioribus, (quæ ante sedecim annos Norimbergæ in vernaculam linguam conversæ prodierunt,) continetur, quibus novem colloquia ab ipso Hispanice conscripta, sed Italice a quodam Alphonso Ulloa reddita annumerari debent. Partem quartam *Mambrinus Roseus* adjunxit, quæ historias memoratu dignas de totius orbis quibusvis regionibus complectitur. Pars quinta *Francisci Sansovini* est. Sexta & septima *Bartholomæo Dionysio de Fano* debetur. Accesserunt porro *Hieronymi Brusoni* curæ, qui ea fere quæ

noſtra memoria contigerunt, collegit, ac curioſis quibusdam quæſtionibus miſcuit. Hac facie jam ante complures annos Opus hoc varia eruditione refertum in orbe literario comparuit. Quumque id Joſephus Prodocimus anno 1682 recudere animum induxiſſet, ut ſylvæ huic titulum *Renovatæ* merito tribuiſſe videretur, ſchedas aliquot annectere ipſi voluit, quibus poſt indicem Chronologicum Regum Franciæ, ac enumerationem perfunctoriam Academiarum, Epiſcopatuum Provinciarum, Pariumque Regni, Ludovici XIV. moderni Monarchæ res geſtæ ac bella ad annum usque 1682, quo Argentoratum Rex cepit, enarrantur. Autor earum celebratur *Theodorus Theſſeri*, qui ſe aliquot expeditionum ſpectatorem fuiſſe, ac eas carmine Heroico in Regis laudem complexum memorat; unde non mirum, ſi in brevi hac narratiuncula Gallicanis partibus faviſſe inveniatur.

CASTOR MAS

Gedani diſſectus A. 1684, menſe Aprili, ab E. G. H.

CUtis non adeo firmiter cohæret cum Panniculo Carnoſo, qui membranoſus ſaltem, & pauca pinguedine, niſi circa inguina, ubi paulo copioſior, munitus.

Abdomen ampliſſimum, pectus exiguum, & ſternum brevius.

Pancreas ultra ulnam longum, ſed gracile. Ductus tamen Virſungianus pennam anſerinam amplitudine æquabat circa inſertionem, qua fere $\frac{3}{4}$ partibus ulnæ diſtat ab inſertione Ductus Cholodochi.

Omentum invenimus ſat inſigne, quod nullum obſervavit Schraderus in Caſtore apud Blaſium Anat. Animal. p. 49.

Circa orificium ſuperius Ventriculi primo tunica communis, deinde Muſculoſa, poſtea totum orificium inſtar coronæ cinctum invenimus corpore glanduloſo in varias eminentias fabricato, quarum ſingulæ interius cavæ, ductu quodam ſtylum ſatis craſſum admittebant, a Ventriculi cavitate intruſum, exterius vero convexæ apparebant, niſi quod in centro convexitatis, foveam aliquatenus concavam, quaſi collapſæ quodammodo, ſiſterent, unde Wepferus apud Blaſium anat. animal. p. 45 extremitates illas canaliculorum cœcas appellat. Corpora hæc, qua Ventriculi cavitatem reſpiciunt, pellicula quadam, totam eorum circumferentiam ambiente, dum extenditur ventriculus, claudi videntur, & vera deprehendi, quæ Wepferus apud Blaſium cit. loc. notat.

Lien

Lien spithamam longus, sed gracilis, & vix digitum latitudine & crassitie æquans.

Epididymides admodum Varicosæ & Vasis turgidæ.

Capsulas duas superiores, quæ utrinque in unum orificium & rimam hiant, ac in quibus Castoreum reperitur, Uterum esse credidimus, quia illas Medicus quidam, qui aderat, in Castore statim post partum dissecto insigniter amplas invenit, & cavas instar pugni. Accedit quod animal hoc binos tantum fœtus una vice generet. Ejusmodi vero animalia, quæ duplicem tantum prolem producunt, masculum gignere & fœmellam solent. Duo vero embryones, ex Castoris abdomine a Venatore (nesciebat vero, utrum ex his capsulis, an alio ex loco) excisi, sexu non distincti fuerunt ab eodem medico. Restat quod idem in plusquam XV Castoribus a se dissectis & Penem & Testiculos & Capsulas Castorei retentrices, & Corpora Glandulosa his capsulis subjectis subjecta, quæ mammas mox nominabimus, repererit; unde animalium hoc genus in hermaphroditarum numero constituere tum temporis probabile videbatur.

Capsulis dictis Castoreum continentibus duo adjacent, inferiora versus, corpora extra abdomen, quæ Vesiculas vulgo Auctores vocant. Sed deprehenduntur corpora glandulosa interius notabiliter cava, in quibus materia subflava caseum putridum redolens, instar Lactis coagulati, reperitur. Corpora hæc circa extrema sua in rimam dictam papilla quadam terminantur, a qua versus interiora processus styli non datur ab extra: stylus vero a cavitate intrusus per dictam papillam exitum facilem sortitur: unde mammas hæc corpora esse credidimus.

Vasa Spermatica ad Testiculos tendebant, quorum Venæ admodum pampinoformes.

Deferentia Vasa utrinque duplicia, conjunctim quatuor. Quorum duo interiores rami, postquam sub fundo Vesicæ ampliati fuerant longitudine digiti transversi, se conjungebant, donec abhinc longitudine dimidii digiti tranversi rami duo exteriores etiam huic trunco se associarent, & communi tandem papilla diversis orificiis prædita in Urethram terminarentur.

Ventriculi saccus, quasi bifidus, in cujus parte priore, quæ cum Gula connectitur, materia fluida, in altera posteriore, quæ membranaceo circulo a prima distincta est, multo crassior apparet.

Renes Succenturiati Corpora sunt triangularia, intus cava & exilia.

Costas animal 12 veras, 3 spurias ab uno latere habet.

Musculos Maxillæ inferioris validos habet, ut Temporalem & Masseterem imprimis, quia & alimentum solidius, lignum scilicet, comminutione validiori opus habet.

Sub Maxilla inferiore & mento in corpus conglomeratæ glandulæ ab una maxillæ parte ad alteram, conspicuæ sunt, quarum ductus excretorii in cavitatem oris terminantur, pro commodiore ficcioris alimenti digestione.

Os non nimis extendere & aperire valet animal, sed rodere saltem posse incisoriis quaternis dentibus, satis prominentibus videtur. Molaribus vero serpentinas admittentibus flexuras, conterit sarmenta, dum maxillam extrorsum introrsumque movere valet.

Epar sex lobis constat.

Quæ notanda circa Intestina occurrunt, ruptura & dilaceratio eorundem a globo plumbeo facta non permittebat.

CASTORIS FOEMELLÆ DISSECTIO,
Instituta ab eodem.

IN alio Castore mediocris magnitudinis, Musculum observavi sub cute statim totum abdomen & pectus cingentem. Oritur ab utroque latere pollicis unius latitudine a linea alba, & Musculis Rectis superinsternitur, fibrisque transversis ab uno abdominis latere per tergum decurrit, donec in opposito latere pollicis latitudine a linea alba, in membranam exiguam, quæ lineam albam cum aliis musculorum tendinibus constituit, terminatur, atque ita veluti cingulum totum corpus ambit. Musculus hic in tergo cuti arctissime adhæret, & natus videtur esse, pro abdomine, quod amplissimum est, constringendo, cum reliqui abdominis musculi minus valentes & satis flaccidi deprehendantur.

Capsulæ, in quibus Castoreum reperitur, multas ramificationes vasorum ab Hæmorrhoidalibus accipiunt, ut & Mammæ subjectæ.

Cartilago ensiformis Musculos accipit a Pectoralibus, qui in eam terminantur ac in inspiratione elevant.

Frustum

Frustum instar musculi glandulosum, quod sub mento anteriorem & laterales colli partes velat, plurimos ductus Salivales emittit, inprimis ab utroque maxillæ inferioris latere unum grandiorem, qui Masseterem transcendens, inter hunc & Musculum, totum animal involventem, decurrit, donec papilla, cujus extremitatem valvula claudit, in bucca prope maxillares dentes inferiores Lympham suam exoneret.

Alii duo ductus in medio colli Laryngem transcendentes, variis flexuris absolutis, uno tandem trunco conjuncti sub Lingua, postquam valvulas robustissimas pro reflexu Salivæ impediendo formarunt, una papilla liquorem suum deponunt.

Circa situm viscerum in Abdomine observavimus Epar in medio jacens.

Intestinum cœcum horrendæ molis in hoc animali, & plusquam ulnam longum, palmam latum, bis abdomen ab uno Epigastrio ad alterum emetitur.

Colon longissimum non totam modo abdominis regionem a tergo circuli instar cingit, sed in dextro primum latere, varias flexuras admittit, hinc per transversum abdominis decurrens ad sinistrum latus scandit, ubi iterum absolutis serpentinis gyris tandem in Rectum terminatur. Cellulatum valde est & ligamenta nervea fortissima habet, tam ad Rectum quam Cœcum tendentia.

Ramificationes Vasorum admodum notabiles erant, inprimis illorum quæ a Cœliaca arteria ortum trahunt, ut Pancreatica, Gastrica, Splenicaque.

Ductus Cholodochus prægrandis pennam minorem anserinam referebat.

Pancreaticus ductus ulnæ fere longitudine a ductu Cholodocho notabili, qui plurimas Valvulas admittebat, inter tunicas intestini decurrens, inserebatur.

Subjectum nostrum vere fœmininum fuisse constat ex præsentia uteri cum 2 cornubus, uti in canibus, ac Ovario adjacente. Uterus situm obtinebat naturalem inter Vesicam & Intestinum, neque penis aderat. Vasa sortitur Uterus ut & Vesica ab Hypogastricis. Spermatica Vasa ad Ovarium tendentia se oculis objiciebant.

In Utero nihil occurrebat singulare, nisi quod utraque Tuba

ſeu Cornu, cum ad regionem fundi uterini accederet, ſuo ductu ultra duorum digitorum latitudinem cum ſemiſſe ſigillatim & ſeorſim ſerperet, duplici per ſubſtantiam uteri cavitate formata, quam paries membranaceus diſtinguebat, donec circa orificium Uteri internum, duplici papilla Cartilaginea in Vaginam terminaretur: ita ut nullus in Utero fundus aut cavitas pyriformis in eo obſervaretur, niſi quod, ubi fundus eſſe debebat, cornua continuata paulo ampliora deprehenderentur.

G. B. DE SAINT ROMAIN, MEDICINÆ Doctoris Pariſienſis, Phyſica Scholaſticis tricis liberata.

Lugd. Batav. apud Petrum van der Aa, anno 1684. in 12.

DEmocritea, ut a Gaſſendo ſtabilita ſunt, principia ſequitur Auctor. *Parte prima* de cauſis & principiis naturæ agens, cauſæ primæ, id eſt DEI exiſtentiam & perfectiones oſtendit: plurimorum effectuum naturalium, quos vulgo Sympathiæ & Antipathiæ aut occultis qualitatibus attribuunt, cauſas manifeſtas facere conatur; utpote quæ ſit ratio eorum, quæ paſſim traduntur & obſervantur de magnete & ferro, de pulvere & ligno ſympathetico, de virga divinatoria, de amuletis, de auro & argento vivo, de argento & cupro, de viſu lethifero baſiliſci, de medicamentis purgantibus, emeticis, ſudoriferis, ſpecificis. Hic cauſam inquirit, ob quam in confectione Reguli ex Antimonio crudo cum ferro bene præparati, ſuperiore parte magna ſtella reperiatur cum ſurgentibus radiis quinque, quaſi eidem applicata eſſet pars illa calcaris verſatilis, qua eques equum exſtimulat; & ſi additur Venus Chemiſtarum cum ferro, appareant in Regulo duæ ſtellæ; ſique Regulus ad ultimum pellatur perfectionis gradum, ſtella diſpareat, ac in ejus loco conſpiciatur rete parvum admodum tenue inſtar retis piſcatorii. Meminit etiam *pulveris compoſiti* ex ſpiritu auri & omnium reliquorum metallorum, cujus granum unicum in dimidio vini vitro exhibitum ex toto corpore abſque violentia vel alteratione ſudorem prolicit. Inde *ad venena & toxica* pergit, docens venena eſſe atomos quaſdam a corporibus ſolutas & emancipatas. Omnia autem ad duo genera revocat.

cat. Prius ait consistere in atomis emancipatis, quæ proprie venena sint. Ejus rursum tres species eligit ad medum, quo venena in humana corpora agunt declarandum. *Primum* est *venenum cor immediate invadens*, quale pestis est aut viperæ. Venenum pestis consistere perhibet in atomis aut corpusculis quibusdam valde acutis, uncis acuminatis & terebellorum serrarumque exiguarum instar figuratis, quæ partes vitales transfigunt, scindunt & dividunt, & hac actione spirituum vitam largientium motum interrumpunt. Idem de viperarum veneno dictum vult, quod partem morsam ingreditur. *Secundum venenum cerebrum immediate*, ac deinde *cor* aggreditur, quale est canis rabidi, opii, solani aliorumque narcoticorum & somniferorum. Etenim quando canis rabidus quandam corporis partem mordet, cum saliva & spuma vulnus ingredientes atomi venenatæ emancipatæ & quasi rabidæ, in suo motu violento insensibiliter & pedetentim per corporis partes repunt, & non invenientes ullas partes molliores, ideoque divisu & destructu faciliores substantia cerebri, ejus dissolutionem producunt. *Tertium venenum in hepar* irruit, totamque massam sanguineam corrumpit. Tale est venenum venereæ luis, cujus atomi a calore & motu excitatæ exhalant & se liberant sanguine corrupto aut soluto, & poros corporis humani ac partium naturalium apertos invenientes, se insinuant, repunt, & successu temporis penetrant in vasa spermatica, inde in magnas venas ac denique in vasa grandia, & hepar eorum truncum, quod dividendo alterant, & separando corrumpunt; unde universalis sanguinis corruptio sequitur. Sub *posteriore venenorum genere* comprehendit toxica, in corpusculis solutis consistentia; uti sublimatum & arsenicum, quæ venena, illud arte, hoc natura tale, agant in corpora particulis suis amputantibus, acutis & penetrantibus, quales sunt particulæ igneæ, quæ urunt, ulcerant & dilacerant partes internas deglutientium. Quibus Venenis *antidota* opposita contemplatur, perhibens Theriacam adversus viperarum venenum esse, quod cum ipsa carnem viperinam in se contineat, atomi emancipatæ ex ea egressæ, ejus carnis particulas iis recipiendis aptas invenientes, annectantur & adhæreant, & hoc pacto motum suum amittendo etiam malignitatem deponant, oppigneratæ & quietæ remaneant, non secus ac ante emancipationem suam erant. Veneno pestifero Theriacam & Con-

fectiones

fectiones cordiales resistere, quarum corpuscula tali modo disposita & figurata sunt, ut atomi pestiferæ omnes partes corporis percurrentes iis annectantur & adhæreant: inprimis autem antidotum pestis haberi mutationem aeris, aut ejus, in quo versamur, per bonos odores correctionem, qui intra nos cum aere attracti eum corrigunt & temperant, corpusculis suis atomorum emancipatarum impatientiam & motum nimis liberum sistendo. A cane rabido morsos sæpe sanari, si pluribus vicibus aquæ marinæ injiciantur, quoniam atomi emancipatæ ex saliva canis rabidi egredientes, dum cerebri substantiam penetrant aut in ejus plicis circumvolvuntur, ut in cavitates ejus intrent, in motu suo interrumpuntur, immo partim foras a subsultibus, quos patiens in mare projectus necessario suffert, ejiciuntur. Insuper corpuscula ex maris spuma in patientis corpus per poros agitatione apertos intrantia, sive cum aere inspirato sanguini communicata, figuris suis cubicis atomos emancipatas, quæ rabiem producunt, figere & sistere posse. Simile judicium ferri jubet de remediis morbo Gallico adhibitis, quippe quæ atomos emancipatas & venereas a centro ad circumferentiam pellunt, sive per sudorem, sive per insensibilem transpirationem. *Sublimato & Arsenico* præsentanee lac mederi observat, non secus ac oleum, quia in ventriculum descendens & in transitu æsophagum & ventriculi orificium tangens corpusculorum motum imminuit, eorum acumina hebetat, omnesque illas partes defendit. Ad calcem hujus tractationis *Morborum causas physicas immediatas* tradit esse venena, id est atomos emancipatas, & toxica id est corpuscula soluta: Atomos emancipari aut solvi in corporum corruptione aut totali aut partiali. Tres in nobis fieri corruptiones, quæ sunt coctiones sive digestiones, in quarum unaquaque atomi emancipentur & solvantur. Itaque ex prima alimentorum in ventriculo digestione dolores stomachi & infimi ventris, ut & ventos oriri: hos enim ventos alimenti esse corrupti partes subtiliores, & cum corpuscula inibi reperiantur subtiliora & acutiora, pro ratione alimentorum assumtorum, dolores & vellicationes valde molestas & periculosas, quales in dolore colico deprehenduntur, producere; sique inter hæc corpuscula atomi quædam sint emancipatæ satis copiosæ, eas ordinario ad cerebrum se conferre, unde Apoplexiæ & Lethargi oriantur, aut

in mu-

in musculorum & nervorum substantiam penetrare, unde paralyses proveniant &c. Ex secunda digestione in hepate ventos & vapores, & nonnunquam corpuscula soluta, ut & atomos emancipatas existere: ab iis ventis murmura ac flatus excitari circa hepar, lienem, hypochondria & renes: corpuscula ibidem reperta partes internas pungere, ulcerare ac abscessuum causas esse: præterea atomos emancipatas effugientes aliquando ad cerebrum adscendere, vertigines, aurium tinnitus, in nervorum principio sua vellicatione convulsiones generare, unde epilepsia aliique morbi maligni sequantur. Ex eodem fonte horrores, accessus & duplicationes febrium continuarum manare, quemadmodum ex corpusculis solutis & atomis a prima digestione in ventriculo emancipatis, febrium intermittentium accessus periodici, ob fermentationem, quam excitant, proveniant &c. Subitam nonnunquam mortem ex subito motu atomi evadentis, & dum sanguis suum circulum absolvit, aufugientis, accidere. His morborum causis ita explicatis, causas sanitatis ex opposito in iis collocat, quæ ventos, corpuscula, atomos nocentes, extra corpus foras propellere valent. Quem effectum produci asserit per actionem & motum corporibus rarefactis, corpusculis solutis ac atomis emancipatis ex unaquaque digestione, in corporibus hominum sanissimorum oriundis, impressum. Istum vero motum aut per purgantia, aut emetica, aut denique per sudorifera inprimi: & quidem per priora duo foras ejici residua a prima & secunda digestione; sudorifera vero tertiæ coctionis corpuscula pellere ad extra. Atque hæc medicamenta sola agere membranarum, nervorum, & fibrarum vellicatione, producta a corpusculis acutis ex medicamento egressis &c. Præ cæteris remediis commendat vulgare, & sanitati conservandæ aut restituendæ utilissimum, quod & experientia salutare deprehenderit, suorumque principiorum veritatem manifestet, nimirum omnem evacuationem motu & vellicatione corpusculorum acutorum fieri. Remedium ita habet: *singulis temporibus matutinis plumam sumit anserinam tenuem, leniter in os intrudit, ac ulterius ad fauces protrudit, aliquamdiu detinet; per vices etiam retrahit; ac vellicationem a pluma faucibus, œsophago, laryngi, palato, partibusque vicinis impressam sentit: post hanc vellicationem aquæ, pituita, phlegmata ac humores mucosi, quantitate non parva decurrunt & effluunt per horæ quadrantem. Hinc caput levatum, stomachum liberatum & exoneratum*

animadvertit; appetitus ipsi augetur, prima digestio melius procedit, somnus longior, dulcior & minus interruptus est.

Pars secunda tractat de mundo cœlesti, & iis quæ supra hominem contingunt, scil. meteoris in aere. Substantiam astrorum explicat per metalla fusa; & quidem solem repræsentat per aurum in magno crucibulo fusum; stellas fixas similiter per aurum in minoribus fusum crucibulis; Lunam per argentum in crucibulo fusum; Saturnum per plumbum &c. Hinc concludit astrorum rotunditatem, quia metallum fusum semper est rotundum, nisi a luto cui infunditur, aut crucibulo, in quo funditur, impediatur. Solem in mundi centro cum Copernicanis locat, qui duplici motu, uno rotationis circa proprium axem altero librationis, terram non minus quam reliquos planetas concutiat moveatque. Motum circumrotationis deducit ex fusione, quandoquidem instar auri in crucibulo fusi ibique scintillantis & purificati, rotari solem oporteat: fusionem autem continuam servari ab igne, quem stellæ fixæ in solem ejaculentur, atque a corpusculis peregrinis aliis, undiquaque influentibus: alias futurum, ut solis materia fixetur ac sistatur in continenti; quomodo aurum, postquam diu in cupella fumavit & circulavit ad omnia corpora peregrina sub forma fumi expellenda, tandem sistitur, & confestim in ejus fundo figitur & condensatur, nec intensissimo igne denuo funditur aut circulatur, nisi addatur plumbum sine vel cum alio quodam metallo. Lunæ materiam quoad circumferentiam vero argento similem facit; Saturnum, Jovem, Martem, Venerem & Mercurium ejusdem credit cum sole naturæ, sed minus depuratæ, quorum corpuscula versus corpus solis mittantur & propellantur. Cometas generari vult ex fumis & vaporibus ex sole exhalantibus crasissimis incensis; motum ipsorum dirigi regulariter a solis vortice; nihilominus quosdam nobis propinquiores fieri ex exhalationibus terrestribus. Stellas fixas quas superius auro fuso comparaverat, nunc mavult dicere totidem foramina aut palas magnis adamantibus aut carbunculis instructas, qui pro medio & vehiculo lumini & calori cœli empyrei inserviant. Pluviam observat semper secum ferre salem instar sacchari albi, destillatione separabilem, sive Balsamum astrorum Basilio Valentino nuncupatum, i. e. corpuscula seminalia ex sole & astris emanantia, quæ eadem etiam in rore contineantur.

Parte III. comprehenduntur, quæ infra hominem sunt, nimirum

rum Terra & res terreſtres, quæ dicuntur inanimatæ. Metallorum cauſam principalem aſſerit ſolem, unde indeſinenter fumi egrediantur fulgentes, ex quibus lumen oriatur, quique calorem cum ſpiritibus ſeminalibus vehant, qui terræ poros penetrantes in ejus viſceribus metalla generant, puri penitus aurum, aliorum planetarum effluviis permixti reliqua metalla. Opinatur autem ſpiritus ſeu corpuſcula ex aſtris emanantia, in terræ gremio incraſſari, & in aquam viſcoſam, dulcem, & mercurialem redigi, ex qua deinde metalla fiant. Confirmat id allegando experientiam, quæ habetur cupellando aurum; ſiquidem fumi ex ordinariis cupellis elevati & in alembico collecti in aquam claram, viſcoſam, pulverulentam & conſequenter metallicam condenſentur. In ſtanno tria miranda obſervat, totidem in plumbo. Argentum vivum, cujus tres ſpecies recenſet, continere internum quoddam principium vitæ vegetativæ & ſeminalis, oſtendit ex confectione arboris Dianæ. Salium corpuſcula non ſolum acuta, ſed etiam hamata eſſe, & diverſorum vario motu cieri probat. Commendat ſal polychreſtum ex nitro & ſulphure, optime humores peccantes expellens, quod efficacius reddat ſal additum. Aquæ ſpecies, puta elementarem, deſtillatam, aquam fortem ex ſalibus metallicis extractam, aquam vitæ, aquas minerales enumerans, calidas Borbonias, & frigidas in Paſſy Les Paris laudat.

Parte quarta proponit ea, quæ ſunt in homine. Vita in genere definitur actio & motus compoſiti, & corporis organici, orta a principio interno & ſeminali. Principium hoc ait ſpiritus vitales, i. e. certum numerum atomorum ab omni compoſitione liberarum, taliumque quarum figura & conditio eas captivitati ineptas reddat; nam invicem ſe devincientes deſtinari ad componendas corporũ noſtrorum machinas. Vitarum differentias ſtatuit quatuor, metallicam, vegetativam, ſenſitivam, & rationalem, inter quas tamen poſtrema ab anima immateriali & immortali proveniat, cum priores tres ab atomis dependeant. Semina quibus res propagantur, imaginatur ſibi corpora compoſita ex ſubtiliſſimis atomis, optime figuratis, & proportionatis, ut pro typo inſerviant omnibus cudendis exemplis in ſpeciei propagatione. Deinde explicat, quomodo individua multiplicentur per ſolam ſeminum dilatationem, exemplo frumenti ex grano, & infantis in utero formati. Lumen aſſeverat compoſitum ex atomis auri, quæ omnes partes mun-

di ad ſuum centrum ſolem alligant. Hic nonnulla de virtute & efficacia luminis in productione conſervationeque rerum, imo in univerſali medicina paranda ſubjiciuntur. Lumen per ſe proprie loquendo nos videre, ſine transmiſſione accidentium vel corpuſculorum ab objecto; ſimiliter motum corporis per ſe audiri, citra qualitates Ariſtotelis aut corpuſcula Gaſſendi. Cordis motum naturalem adſcribit motui ſpirituum vitalium, i. e. atomorum ignearum & cœleſtium in centrali cordis vacuo incluſarum; hujus motus effectum ſanguinis circulationem agnoſcit: irregularem motum cordis in animalibus & febribus diverſis, ad atomos emancipatas in concoctionibus refert; ſimulque inde differentiam febrium petit, & de remediis pauca addit. Inviſibile vinculum partium cum corpore, a quo proceſſerunt exemplis adſtruit, inter quæ memoratu dignum eſt, quod, ſi hominis mortui veſtimentum in ciſtam bene clauſam recondatur, primis & ſuccedentibus diebus, quibus corpus ſepultum putreſcere incipit, ſtrepitus in ciſta exiſtant, quos corpuſcula demortui corporis a ſecedentibus attracta motu ſuo per lignum tranſeundo excitent.

L' ATLAS DES TEMPS, DIVISE' EN QUATRE liures &c. par R. P. Seigneur de la Motte,

hoc eſt:

Atlas temporum, diviſus in quatuor libros, Periodum ſcilicet Ludovici Magni; novam methodum Chronologicam; Chronologiam Sacram V. T; & Chronologiam novam annorum gratiæ. Autore R. P. Dn. de La Motte &c.

Ambiani; & proſtat Pariſiis apud Nicolaum Padelupum 1683. in fol.

TOtum hoc opus, in quo multa ad Genealogicum, Chronologicum, Geographicum, Arithmeticum, & Hiſtoricum ſtudium pertinentia continentur, quatuor libris abſolvitur, quibus tabula materiarum, index rerum notabiliorum, & alia quædam præmiſſa ſunt. Præfationi, quæ circa nomen operi impoſitum præcipue occupatur, duodecim leges & regulæ Chronologicæ ſubnexæ ſunt, quarum ultima

tima requirit, ut Chronologiæ ſecundum undecim priores confectæ pro veris habeantur. Harum vero omnium in Atlante ſuo accuratam ſe rationem habuiſſe, & propterea de veritate ejus neminem ambigere poſſe Autor profitetur: Gallici idiomatis ignaris, Latinam operis editionem non obſcure pollicitus.

Libro primo capitibus novem, in ſectiones iterum ſubdiviſis, conſtante, temporis partes evolvit; cyclorum, epocharum, & periodorum, Victorianæ & Julianæ, rationes exponit, & inde ad novam ſuam Ludovicianam progreditur. Hanc non improbabili cauſa a Ludovico Galliarum hodie Monarcha cognominatam, ex trium Cyclorum, Solis, Lunæ & Epactarum (hoc eſt 28 in 19, & producti rurſus in 30) multiplicatione, annorum conſtituit 15960; adeoque duplo ac Juliana eſt, ampliorem. In ejus annum 3193 ineuntem Autor conjicit natalem mundi; 7373 completum vero Servatoris noſtri: atque ſic longiſſima annorum ſuorum ſerie ante & poſt Chriſti incarnationem extenſam, habilem facit (quod paulo ante in Juliana deſiderarat) exhibendis omnium omnino Autorum epochis. Comparatione porro inter ipſam & Julianam inſtituta, quod hæc duobus naturalibus cyclis, tertium arbitrarium (Indictionum) quique diſcernendo tempori nihil inſerviat, jungat; ſua vero ex tribus naturalibus & aſtronomicis compoſita ſit, qui divelli ob mutuas operas minime debeant; eandem alteri Julianæ longe præſtare contendit: cum cyclus Epactarum in Ludoviciana periodo ſimul indicet Novilunia & Plenilunia, ipſasque Eclipſes Solis & Lunæ, rem tantopere ſemper ab excellentioribus Chronologis, certius figendis Epocharum annis, æſtimatam. Exhibet deinde hoc & *quarto libro* ſingulos Periodi Ludovicianæ annos, in Tabula ſex columellis diſtincta expreſſos, cum propriis ſuis characteribus cyclorum, Solis, Lunæ, Epactarum, & numero, quem in Periodo Victoriana ſortiuntur: ut cum cæteri Chronologi Periodos ſuas in idea ſaltim reliquerint, Atlas hic ſuam in Theoria ſiſtat; & hoc ipſo perpetuas veluti ſuppeditet Ephemerides, quarum ſolus intuitus, citra calculum, uniuscujusque anni cyclum ſolarem, aureum numerum, & Epactam indicet. Subjungit etiam, quæ ad dextre intelligendam hanc Tabulam, debiteque in ea reponendas Epochas diverſorum Autorum faciunt.

Libro ſecundo de origine & principio mundi agit, eumque non

esse æternum, ex revelatione, ratione, & cumprimis ex Sabbathi institutione probat, creatum vero non sex momentis, sed totidem diebus integris successivis pronunciat. Tempus etiam anni, & horam diei, quibus mundus creatus sit, quoque Zodiaci gradu Sol & Luna primum repositi sint, aliaque consimilis argumenti plura determinat. Epocham postea conditi mundi ad annum ante Christi nativitatem 4181 collocat, sententiamque suam Astronomiæ & Historiæ stabilit suffragiis. Uberius dehinc ea contemplatur, quæ ad computum annorum, mensium & festorum apud Hebræos usitatorum pertinent. Ab hoc ad Julianam anni formam descendens, ejus defectus indicat, & Gregorianæ reformationis, quam approbat, historiam adornat, novumque ejus Calendarium ab objectionibus vindicat adversariorum. Binas dein Tabulas perpetuas novæ methodi Chronologicæ exponit, quarum subsidio Numerus aureus, Litera Dominicalis, Epacta, Festum Paschatos, & cætera mobilia inveniuntur, harumque usum exemplis ostendit: dictæ autem methodi suæ fundamentum essentiale constituit originem trium cyclorum (Solis, Lunæ & Epactarum) quos cum ipsis mundi natalibus cœpisse supponit: ex quo Chronologias omnes minus justas pronunciat, quæ chronicis tantum nituntur Historicorum: examinatasque ad Lydium cyclorum lapidem Autorum 110 diversas de anno mundi conditi opiniones, falsitatis arguit; suum etiam computum, quo inter mundi & Salvatoris nostri natalem intervallum est 4181 annorum, ex principiis Astronomicis, motu scilicet Lunæ confirmat. Porro Novilunia & Plenilunia, locum Nodorum & inde Eclipses, cujusvis temporis, beneficio certarum Tabularum facile reperire docet.

Tertio libro Chronologiam Sacram V.T. ex Scripturis desumtam complectitur ad Christi usque natales, & profanam quoque historiam temporum illorum, quamvis brevius, seorsim tamen considerat. Ordinis ergo sex mundi ætates in universum numerat, earumque priores quinque libro præsenti explicat, ultima ultimo servata libro. Singulas per certas tabulas declarat, deque singulis tabulis observationes quasdam in lectoris gratiam subjungere non gravatur: difficultates etiam chronologicas hinc inde occurrentes evolvit. Prima ætas ab Adami creatione ordiens in fine diluvii terminatur. Secunda Patriarcharum annos a diluvio ad egressum usque ex Ægypto, h.e. a Noa ad Mosen

Mosen computat. Tertia Imperio Judicum absolvitur, annos a Mose ad Samuelem comprehendens. In quarta vitas Regum Israel & Juda a Saule usque ad Zedechiam, Aristocratiæ Israeliticæ in Monarchiam conversionem, templum Salomonæum, & quæ singulos concernunt Reges, sedulo ex scripturis excerpta enarrat, Genealogiam Christi, & catalogum Pontificum producit, Prophetas & Prophetissas V. T. Chronologico-Historice enumerat, & de Sibyllis decem aliqua admiscet. Quinta per imperia Pontificum omnes annos a captivitate Judæorum usque ad nativitatem Christi computat, ordinem in scripturis ad annos ætatis hujus supputandos attendendum subinnuit, scrupulos de 70 annis captivitatis, de annis a reditu ex captivitate usque ad septimanas Danielis, & de ipsis Danielis hebdomadibus 70, eximit, annis 593 illi ætati tributis.

Libro quarto sextam mundi ætatem gratiæ, quæ Christiana dicitur, proponit, & postquam instituti sui rationes in præfatione fideliter declaraverat, annos a creatione mundi usque ad nativitatem Christi in Chronologia sua legitime computatos esse evincit. Annos quidem a mundi creatione ad exitum Ægyptiacum per sabbatha hebdomadum, ab exitu ad Messiam per Sabbatha annorum confirmat, & jubilæa numerumque sabbathorum libertatis a prima institutione ad baptismum Christi producit, videlicet 32 cum quatuor annis sabbathicis recensendo. Postea de anno & die nativitatis Messiæ probabiliorem opinionem eligit; quomodo periodus Ludoviciana inveniendo anno in quo vivitur, inserviat, ostendit; novem de vita & morte Christi opiniones examinat, illisque suffragatur, quæ mortem Messiæ ad elapsos annos 34 cum mensibus tribus referunt; Sabbatha per calculum Judaicum a Mundo condito usque ad illud tempus, quo Dominica sive Solis dies per resurrectionem Christi, Anno ætatis 35 est introducta, comprobat, & ex Astronomia, beneficio motus Lunaris, & mortis & resurrectionis Christi annum atque tempus demonstrat; successionem Dominicæ Christianorum in locum Sabbathi Judaici declarat, & inde Christum Anno ætatis 35 mortuum esse evincit. Ultimo tandem capite concludit, rejectis omnibus aliorum Periodis, non posse non periodum Ludovicianam solam|atque|unicam assumi. Hanc igitur cum omnibus characteribus propriis & eventibus notatu dignioribus, qui vel in Ecclesia, vel in Imperiis, Regnis & Rebuspublicis, a

a primo

a primo anno Gratiæ usque ad annum 1680 acciderunt, proponit. Brevior est in recensendis illis, quæ tempore N. T. contigerunt, præsertim si libros præcedentes contuearis. Excusat tamen hoc ipsum tum in præfatione libri quarti, tum in calce horum Annalium N. T. Chronologico-Historicorum; & Historiographos nominat, ex quibus præsentia depromserit, qui plura expetenti satisfacere possint.

Dein Periodum Ludovicianam ejusque Characteres proprios ab anno 1680 ad annum Gratiæ 8587 inclusive extendit: & quæstione de duratione ultimæ mundi ætatis proposita, ast non decisa, institutum suum utrobivis subsistere demonstrat, sive mundus ante, sive post A. C. 8587 intereat, propter ordinem cyclorum, quibus labor ejus Chronologicus sustinetur, nunquam variandum.

REPONSE AU LIVRE DE MONSIEUR DE Meaux, intitule: Conference avec Mr. Claude Ministre de Charenton.

id est,

Responsio ad Librum Dn. Episcopi Meldensis, cui titulus: *Collatio cum Dn. Claudio Ministro Charentonio*:

Hagæ Comitum apud Arn. Leers, 1683 in 8.

UT conjecimus, cum mense Junio anni proximi excerpta ex libro *Bossueti* Episcopi Meldensis, adversus *Joh. Claudium* Ecclesiasten Charentonensem, Actis nostris p. 231. insereremus; non defuit sibi *Claudius* suæque Ecclesiæ. Prodit enim nunc ejus responsio, qua dicta scriptaque sua defendere, & Episcopi objectiones refellere aggressus est. Præfatur multa & gravia de disceptationibus, quas Romano-Catholici de forma & autoritate Ecclesiæ eo fine instituere ait, ut asserta illa, aut quod idem est, Pontificis aut conciliorum infallibilitate, Protestantibus omnibus os uno nixu obstruant, & aliorum articulorum examen evitent. Quam nullo vero id fiat jure & fundamento, & quam frivolum sit, Ecclesiam Christi, solo ejus verbo & Spiritu ad animarum salutem regendam, ad leges & pompam societatum civilium redigere, satis a se demonstratum esse confidit hac responsione sua. In illius *parte prima* responsum ad Acta Episcopi cum domina *Dumsia*, ante

ante colloquium cum illo ſuum, forma epiſtolæ a ſe conceptum, publici juris fecit: (antea enim tantum manuſcriptum ad Epiſcopum pervenerat) illique eorum, quæ Epiſcopus epiſtolæ huic in *Reflexionibus*, quas vocat, oppoſuit, examen ſubjunxit. Quadrat id ad Reflexionem Boſſueti nonam & quatuor ſequentes. Hunc enim ordinem ſequendum ſibi ſumpſit Claudius, qui ſuis ſcriptis, eorumque tempori conveniret. Sed *parte ſecunda* edidit relationem a ſe conſcriptam de colloquio, præſente Duraſia, multisque illuſtribus viris fœminisque, cum Epiſcopo habito; teſtatus, nolle ſe, quæ is in ſua relatione alio modo narraſſet, carpere, aut ulla in Virum, cui multum deferat, immodeſtia uti, ſatius habens ut lectores judicium ferant. Cum vero Epiſcopus huic ipſi relationi, quam antequam ederetur nactus eſt, octo reflexiones ſuas priores oppoſuerit, ad has quoque reſpondet Claudius, ſed ita ut ex tredecim Boſſueti capitibus, quinque poſteriora in parte prima, priora octo in parte altera refutata inveniantur. Dudum inclaruit utriusque autoris ingenium, eruditio, facundia, & quæ inter acriter de rebus graviſſimis diſſentientes rariſſima eſt, eoque majori laude digna, verborum moderatio. Reſponſum Claudii epiſtolicum, tum utriusque relationem excerpere ſuperſedebimus, cum in Actis prioris anni jam de hiſtoria colloquii dixerimus: potiſſimas vero, quas uterque tractavit materias, una opera ex reſponſionibus Claudii per compendium nunc referemus.

Initium itaque Claudii librum nunc ſequentibus, a reſponſo ejus ad *reflexionem nonam*, qua primam epiſtolæ Claudianæ quæſtionem Boſſuetus examinavit, eſto. Lis eſt *de jure ſingulorum Chriſtianorum, an nimirum liceat, imo & incumbat cuilibet ex cœtu, decreta Eccleſiaſtica examinare, an vero ſimplici obedientia amplecti?* Prius Claudio & Reformatis, ac Proteſtantibus in univerſum; poſterius Boſſueto & Romano-Catholicis viſum eſt. Nituntur hi præcipue promiſſo Chriſti notiſſimo, de perpetuitate & victoria Eccleſiæ adverſus corruptionem ſive portas inferorum. Sed Claudius illud ad Eccleſiam vere & proprie ſic dictam pertinere contendit, & fruſtra ad cœtum, aut paſtores & prælatos applicari, inter quos plurimi ſint externæ tantum profeſſionis conſortes, intus hypocritæ, aut aperte etiam mali, hoſtes DEI, adeoque veritatis & infallibilitatis non ita

capaces, ut sine examine ad normam Verbi divini admitti eorum decreta debeant. Impugnat itaque Ecclesiæ definitionem & requisita, quæ post *Bellarminum* & *Perronium* Cardinales, aliosque, ipse Bossuetus constituit, *in professione fidei & in sacramentorum & ministerii publici communione.* His enim non respici ad vera & unica Ecclesiæ membra essentialia, fideles nempe & electos, fatente id palam Bellarmino, cujus verba ex *Lib. III. de Eccles. cap. 10.* refert: *non putamus requiri ullam internam virtutem.* item: *includuntur omnes alii, etiamsi reprobi, scelesti & impii sint.* Emolliverat ista Bossuetus, professus, se adeo non excludere ex cœtu Ecclesiæ electos, ut eos potius nobilissimam & pulcherrimam illius partem statuat. Sed urget Claudius, hoc non sufficere, sed virtutes interiores ad essentiam Ecclesiæ pertinere, & definitionem ejus intrare debere. Urget itaque clarum responsum, an stare velit adversarius definitionibus Bellarmini & Peronii; in hoc enim cardinem negotii versari. Scilicet, *si ex solis vere fidelibus constet Ecclesia, non posse non consequi, illam eatenus invisibilem fore; ruere etiam infallibilitatem, cum admixti magno, & plerumque potiori numero, hypocritæ & impii suffragiis pios & fideles superare possint.* Agnovisse hoc Bellarminum *libro allegato c. 10.* & ideo tanto molimine pro visibilitate a Romanarum partium scriptoribus pugnari, ne admissa Protestantium opinione, infallibilitatis inventum cadat. Nihilomagis satisfacit Claudio alia Bossueti mitigatio, cum scribit, electos *magis essentialem* partem Ecclesiæ constituere: nam etiam sic ad partem, minoris licet æstimationis, attamen essentialem referri reprobos, hostes DEI, & membra diaboli, iisque autoritatem in rebus fidei infallibilem absurdissime tribui, & zizania ab hoste seminata (*Matth.* XIII, 28) plantis a Patre cœlesti plantatis (*Matth.* XV. 13.) exæquari.

Pergit post alia huc pertinentia, ad *Reflexionem decimam.* In hac negaverat Episcopus, Reformatos credere sincera fide articulum Symboli Apostolici, ubi profitemur: *Credo in unam sanctam Catholicam seu universalem Ecclesiam.* Hic repetit Claudius ex responsione sua Epistolica, quo sensu Reformati universalem credant Ecclesiam, nempe fidelium primo qui fuerunt, & jam in cœlis triumphant; dein eorum, qui nunc sunt; denique eorum qui futuri sunt: quorum primi & ultimi, pro visibilibus haberi ne a Romanensibus quidem possint.

sint. At hos illam saltem confiteri Ecclesiam quæ nunc est, & quæ in oculos incurrit, malos non minus quam bonos complectens. Objecit autem Bossuetus *Confessionem Reform. Gall. Art. 25.* quæ de visibili Ecclesia, utpote corrupta & reformanda agit, & ex actis Synodi *Gapensis* ac *Rupellanæ* deducere voluit, controversum inter ipsos Reformatos fuisse, an non corrigi & explicari articulus ille debeat, ut ad invisibilem Ecclesiam pertineat: hoc vero rejectum esse, atque ita manifestatum, *confiteri Reformatos ecclesiam visibilem, & confessioni suæ contradicere, si invisibilem statuant.* Sed repellit hæc Claudius allata distinctione, quatenus nempe invisibilis vel visibilis dicatur Ecclesia: nec chimæricum esse, ut Episcopus loquitur, dogma de invisibilitate, cum id ratione partium, triumphantis nempe & futuræ Ecclesiæ, ne a Pontificiis quidem negari possit. Elidit etiam argumentationem, quam decretoriam & internecinam Reformatorum sententiæ esse scripserat Bossuetus, inferens: *quia Confessio Reformatorum publica de Ecclesia visibili loquatur, & vocem Ecclesiæ in illo significatu sumat, agnosci etiam debere, quod Scriptura & Symbolum Apostolicum eodem sensu sumant idem vocabulum, quia confessio cum Scriptura conformis esse debet.* Respondet nempe: *Scripturam utrumque sensum diverso respectu admittere, & aliquando de visibili aliquando de invisibili cœtu intelligi debere, pro materiæ & subjecti ratione.* Confessores cum de visibili sententiam suam conciperent, non negasse, sed præsupposuisse, quæ in Scriptura & Symbolo de invisibili Ecclesia habentur, eaque de caussa Rupellanam Synodum, quam Bossuetus allegat, noluisse quidquam in verbis Confessionis mutare; acquiescentibus, qui in Synodo Gapensi declarationem quandam desideraverant.

Reflexione undecima acceptaverat Bossuetus, quod Claudius præter aut contra Reformatorum principia visibilem Ecclesiam agnovisset. Sed regerit Claudius, nihil novi a se dictum scriptumve esse, sed idem, quod *Calvinus, Zuinglius*, aliique semper statuerint: notionem nempe vocabuli Ecclesiæ duplicem esse, *indistinctam*, *laxam* sive *benignam* unam; *distinctam* & *reflexivam* alteram. Priori modo Ecclesiam intelligi visibilem, ex visibili exercitio cultus publici, sed admixtos esse hypocritas; dici tamen posse: *in hoc cœtu vera est Ecclesia Christi;* quia dubitari non debet, esse electos in cœtu, ubi verbum DEI prædicatur, etsi id non fiat sine corruptela, & plurimi

adſint hypocritæ. At ſecundo & accuratiori ſenſu, quo ſoli electi intelliguntur, inviſibilem eſſe Eccleſiam, quia eorum perſonas ſeu individua ſolus Deus noverit. Addit hæc ordinarie ſeſe ita habere, fuiſſe tamen & eſſe poſſe tempora, cum Eccleſia, etiam priori ſenſu accepta, pene inviſibilis fiat, ſive eclipſin patiatur, ſublato per tyrannos cultu publico, aut corruptis per hypocritas & malos dogmatibus. Etſi vero hoc accidat, & zizania bonam ſegetem ita ſuperent, ut eam plane opprimere videantur, manere tamen divinæ providentiæ gratia, vi verbi & Spiritus, etiam ſub tali ſtatu, & ſub miniſterio & manibus falſorum quoque doctorum electos, & conſequenter veram Eccleſiam, nec infringi promiſſionem Chriſti, de illa ad finem mundi conſervanda.

Conſectanea ſunt, quæ ad *Reflexionem duodecimam* diſputantur. Boſſuetus enim ſtatuit, reſpexiſſe Chriſtum, conſervationem Eccleſiæ promittendo, ad totum illud compoſitum, ſive ad cœtum ex bonis & malis mixtum, adeoque promiſſionem illam ad totam illam mixturam pertinere; argumentatus a comparatione, quod Chriſtus meſſem conſervaturus ſit, in qua cum granis paleæ quoque ſerventur. Summe hæc improbat Claudius, neque enim quadrare comparationem ait, quia paleæ granorum cauſa a natura producantur, hypocritæ a diabolo ut zizania ſeminentur; nec recte dici, in promiſſione ſervandæ Eccleſiæ etiam conſervationem malorum contineri, id eſt ſimul promitti; quum intentio & promiſſio DEI ſolos fideles reſpiciat, mali per accidens, permittente Deo, in cœtum veniant, & divina providentia & gratia præcaveatur, ne illi fidelibus exitio ſint. Deinde non perpetuum aut certum mixtionis ſtatum, ſed variabilem pro temporum ratione indicari: ita fieri potuiſſe, & factum eſſe, ut tanta invehatur corruptionis moles, quæ magna & ſeria reformatione corrigenda ſit; neque tamen minus vera maneat de conſervatione Eccleſiæ, ſive fidelium, Chriſti promiſſio. Queritur in fine hujus capitis de convitio, quod Reformati non majori fide Eccleſiam credere dicantur, quam Ariani & Sociniani Deitatem Chriſti, aut Macedoniani Spiritum Sanctum: recte enim credi a Reformatis & viſibilitatem, & inviſibilitatem Eccleſiæ, diverſo ut dictum eſt reſpectu.

Reflexione decima tertia Boſſuetus plurima argumenta congeſſerat, quibus vult probare, Reformatis nullam ſalutis copiam, niſi in

Eccle-

Ecclesia Romana superesse. Hæc in XXI capitula digessit & refutavit Claudius, quæ referre nimis operosum foret. Disputatur hic *de professione fidei externa*; *de successione pastorum*, *eorumque vocatione*; *de Concilio Tridentino*, an exspectari debuerint ejus decreta, & interim contra conscientiam per tot annos in erroribus persisti; *de lapsu Ecclesiæ*; *de statu Ecclesiæ ante reformationem*, ejusque comparatione cum statu Synagogæ adveniente Christo. Refertur dilemma Bossueti: *aut mansit ante reformationem Ecclesia, & sufficientia alimenta animabus superfuerunt*, quod fatetur Claudius & Reformati; *aut non mansit*. Si prius, quid opus fuit reformatione, & quomodo excusatur schisma? Si posterius, quomodo consistit promissio Christi de conservanda Ecclesia? Subjungitur responsio Claudii eo tendens, quod incumbat Christianis, non persistere in qualicunque morbido & corrupto, ac fere desperato Ecclesiæ statu, sed teneri optimum quærere, & a fermento doctrinam & mores repurgare: ut factum est tempore Arianismi, qui totam Ecclesiam, paucissimis exceptis, oppresserat. Objecerat porro Episcopus, si salvari potuerint homines ante reformationem, cum nihil doceretur de justificatione ex sententia Lutheri, nec rejiceretur Missa, aut invocatio Sanctorum, salvari etiam posse post invecta hæc dogmata. Sed respondet Claudius: distinguendum esse inter dogmata negativa & positiva. Salutis enim fundamenta retineri positivis articulis, qui ante reformationem non negabantur: invecta quidem & addita fuisse hominum commenta, sed quæ pii tacite potuerint rejicere. Per reformationem vero commentitiis & insititiis illis dogmatibus negativos articulos oppositos fuisse, v.g. *justificationem ex fide*, & *imputationem justitiæ Christi*, opinioni *de merito operum*, & *de justitia inhærenti*, dein purgatorium, sacrificium Missæ, invocationem Sanctorum, & alia ejusmodi prorsus negata fuisse, indeque obligatos, qui negarent, ut a communione affirmantium & falsa intrudentium discederent. Frustra itaque objici Reformatis, quod cum Socinianis, qui tamen positiva, id est Symbolum Apostolicum retinuerint, non communicent; nam hos non retinere articulos illos positivos, sed interpretationibus suis negare & eludere. Alia, licet notatu non indigna, omittimus.

Pergimus *ad partem II.* In hac, ut diximus, præmittitur Relatio

fectiones cordiales resistere, quarum corpuscula tali modo disposita & figurata sunt, ut atomi pestiferæ omnes partes corporis percurrentes iis annectantur & adhæreant: inprimis autem antidotum pestis haberi mutationem aeris, aut ejus, in quo versamur, per bonos odores correctionem, qui intra nos cum aere attracti eum corrigunt & temperant, corpusculis suis atomorum emancipatarum impatientiam & motum nimis liberum sistendo. A cane rabido morsos sæpe sanari, si pluribus vicibus aquæ marinæ injiciantur, quoniam atomi emancipatæ ex saliva canis rabidi egredientes, dum cerebri substantiam penetrant aut in ejus plicis circumvolvuntur, ut in cavitates ejus intrent, in motu suo interrumpuntur, immo partim foras a subsultibus, quos patiens in mare projectus necessario suffert, ejiciuntur. Insuper corpuscula ex maris spuma in patientis corpus per poros agitatione apertos intrantia, sive cum aere inspirato sanguini communicata, figuris suis cubicis atomos emancipatas, quæ rabiem producunt, figere & sistere posse. Simile judicium ferri jubet de remediis morbo Gallico adhibitis, quippe quæ atomos emancipatas & venereas a centro ad circumferentiam pellunt, sive per sudorem, sive per insensibilem transpirationem. *Sublimato & Arsenico* præsentanee lac mederi observat, non secus ac oleum, quia in ventriculum descendens & in transitu æsophagum & ventriculi orificium tangens corpusculorum motum imminuit, eorum acumina hebetat, omnesque illas partes defendit. Ad calcem hujus tractationis *Morborum causas physicas immediatas* tradit esse venena, id est atomos emancipatas, & toxica id est corpuscula soluta: Atomos emancipari aut solvi in corporum corruptione aut totali aut partiali. Tres in nobis fieri corruptiones, quæ sunt coctiones sive digestiones, in quarum unaquaque atomi emancipentur & solvantur. Itaque ex prima alimentorum in ventriculo digestione dolores stomachi & infimi ventris, ut & ventos oriri: hos enim ventos alimenti esse corrupti partes subtiliores, & cum corpuscula inibi reperiantur subtiliora & acutiora, pro ratione alimentorum assumtorum, dolores & vellicationes valde molestas & periculosas, quales in dolore colico deprehenduntur, producere; sique inter hæc corpuscula atomi quædam sint emancipatæ satis copiosæ, eas ordinario ad cerebrum se conferre, unde Apoplexiæ & Lethargi oriantur, aut inmu-

in musculorum & nervorum substantiam penetrare, unde paralyses proveniant &c. Ex secunda digestione in hepate ventos & vapores, & nonnunquam corpuscula soluta, ut & atomos emancipatas existere: ab iis ventis murmura ac flatus excitari circa hepar, lienem, hypochondria & renes: corpuscula ibidem reperta partes internas pungere, ulcerare ac abscessuum causas esse: præterea atomos emancipatas effugientes aliquando ad cerebrum adscendere, vertigines, aurium tinnitus, in nervorum principio sua vellicatione convulsiones generare, unde epilepsia aliique morbi maligni sequantur. Ex eodem fonte horrores, accessus & duplicationes febrium continuarum manare, quemadmodum ex corpusculis solutis & atomis a prima digestione in ventriculo emancipatis, febrium intermittentium accessus periodici, ob fermentationem, quam excitant, proveniant &c. Subitam nonnunquam mortem ex subito motu atomi evadentis, & dum sanguis suum circulum absolvit, aufugientis, accidere. His morborum causis ita explicatis, causas sanitatis ex opposito in iis collocat, quæ ventos, corpuscula, atomos nocentes, extra corpus foras propellere valent. Quem effectum produci asserit per actionem & motum corporibus rarefactis, corpusculis solutis ac atomis emancipatis ex unaquaque digestione, in corporibus hominum sanissimorum oriundis, impressum. Istum vero motum aut per purgantia, aut emetica, aut denique per sudorifera inprimi: & quidem per priora duo foras ejici residua a prima & secunda digestione: sudorifera vero tertiæ coctionis corpuscula pellere ad extra. Atque hæc medicamenta sola agere membranarum, nervorum, & fibrarum vellicatione, producta a corpusculis acutis ex medicamento egressis &c. Præ cæteris remediis commendat vulgare, & sanitati conservandæ aut restituendæ utilissimum, quod & experientia salutare deprehenderit, suorumque principiorum veritatem manifestet, nimirum omnem evacuationem motu & vellicatione corpusculorum acutorum fieri. Remedium ita habet: *singulis temporibus matutinis plumam sumit anserinam tenuem, leniter in os intrudit, ac ulterius ad fauces protrudit, aliquamdiu detinet; per vices etiam retrahit; ac vellicationem a pluma faucibus, œsophago, laryngi, palato, partibusque vicinis impressam sentit: post hanc vellicationem aquæ, pituita, phlegmata ac humores mucosi, quantitate non parva decurrunt & effluunt per horæ quadrantem. Hinc caput levatum, stomachum liberatum & exoneratum*

 animad-

animadvertit; appetitus ipsi augetur, prima digestio melius procedit, somnus longior, dulcior & minus interruptus est.

Pars secunda tractat de mundo cœlesti, & iis quæ supra hominem contingunt, scil. meteoris in aere. Substantiam astrorum explicat per metalla fusa; & quidem solem repræsentat per aurum in magno crucibulo fusum; stellas fixas similiter per aurum in minoribus fusum crucibulis; Lunam per argentum in crucibulo fusum; Saturnum per plumbum &c. Hinc concludit astrorum rotunditatem, quia metallum fusum semper est rotundum, nisi a luto cui infunditur, aut crucibulo, in quo funditur, impediatur. Solem in mundi centro cum Copernicanis locat, qui duplici motu, uno rotationis circa proprium axem altero librationis, terram non minus quam reliquos planetas concutiat moveatque. Motum circumrotationis deducit ex fusione, quandoquidem instar auri in crucibulo fusi ibique scintillantis & purificati, rotari solem oporteat: fusionem autem continuam servari ab igne, quem stellæ fixæ in solem ejaculentur, atque a corpusculis peregrinis aliis, undiquaque influentibus: alias futurum, ut solis materia fixetur ac sistatur in continenti; quomodo aurum, postquam diu in cupella fumavit & circulavit ad omnia corpora peregrina sub forma fumi expellenda, tandem sistitur, & confestim in ejus fundo figitur & condensatur, nec intensissimo igne denuo funditur aut circulatur, nisi addatur plumbum sine vel cum alio quodam metallo. Lunæ materiam quoad circumferentiam vero argento similem facit; Saturnum, Jovem, Martem, Venerem & Mercurium ejusdem credit cum sole naturæ, sed minus depuratæ, quorum corpuscula versus corpus solis mittantur & propellantur. Cometas generari vult ex fumis & vaporibus ex sole exhalantibus crassissimis incensis; motum ipsorum dirigi regulariter a solis vortice; nihilominus quosdam nobis propinquiores fieri ex exhalationibus terrestribus. Stellas fixas quas superius auro fuso comparaverat, nunc mavult dicere totidem foramina aut palas magnis adamantibus aut carbunculis instructas, qui pro medio & vehiculo lumini & calori cœli empyrei inserviant. Pluviam observat semper secum ferre salem instar sacchari albi, destillatione separabilem, sive Balsamum astrorum Basilio Valentino nuncupatum, i. e. corpuscula seminalia ex sole & astris emanantia, quæ eadem etiam in rore contineantur.

Parte III. comprehenduntur, quæ infra hominem sunt, nimirum

rum Terra & res terrestres, quæ dicuntur inanimatæ. Metallorum causam principalem asserit solem, unde indesinenter fumi egrediantur fulgentes, ex quibus lumen oriatur, quique calorem cum spiritibus seminalibus vehant, qui terræ poros penetrantes in ejus visceribus metalla generant, puri penitus aurum, aliorum planetarum effluviis permixti reliqua metalla. Opinatur autem spiritus seu corpuscula ex astris emanantia, in terræ gremio incrassari, & in aquam viscosam, dulcem, & mercurialem redigi, ex qua deinde metalla fiant. Confirmat id allegando experientiam, quæ habetur cupellando aurum: siquidem fumi ex ordinariis cupellis elevati & in alembico collecti in aquam claram, viscosam, pulverulentam & consequenter metallicam condensentur. In stanno tria miranda observat, totidem in plumbo. Argentum vivum, cujus tres species recenset, continere internum quoddam principium vitæ vegetativæ & seminalis, ostendit ex confectione arboris Dianæ. Salium corpuscula non solum acuta, sed etiam hamata esse, & diversorum vario motu cieri probat. Commendat sal polychrestum ex nitro & sulphure, optime humores peccantes expellens, quod efficacius reddat sal additum. Aquæ species, puta elementarem, destillatam, aquam fortem ex salibus metallicis extractam, aquam vitæ, aquas minerales enumerans, calidas Borbonias, & frigidas in Passy Les Paris laudat.

Parte quarta proponit ea, quæ sunt in homine. Vita in genere definitur actio & motus compositi, & corporis organici, orta a principio interno & seminali. Principium hoc ait spiritus vitales, i. e. certum numerum atomorum ab omni compositione liberarum, taliumque quarum figura & conditio eas captivitati ineptas reddat; nam invicem se devincientes destinari ad componendas corporũ nostrorum machinas. Vitarum differentias statuit quatuor, metallicam, vegetativam, sensitivam, & rationalem, inter quas tamen postrema ab anima immateriali & immortali proveniat, cum priores tres ab atomis dependeant. Semina quibus res propagantur, imaginatur sibi corpora composita ex subtilissimis atomis, optime figuratis, & proportionatis, ut pro typo inserviant omnibus cudendis exemplis in speciei propagatione. Deinde explicat, quomodo individua multiplicentur per solam seminum dilatationem, exemplo frumenti ex grano, & infantis in utero formati. Lumen asseverat compositum ex atomis auri, quæ omnes partes mun-

di ad suum centrum solem alligant. Hic nonnulla de virtute & efficacia luminis in productione conservationeque rerum, imo in universali medicina paranda subjiciuntur. Lumen per se proprie loquendo nos videre, sine transmissione accidentium vel corpusculorum ab objecto; similiter motum corporis per se audiri, citra qualitates Aristotelis aut corpuscula Gassendi. Cordis motum naturalem adscribit motui spirituum vitalium, i. e. atomorum ignearum & coelestium in centrali cordis vacuo inclusarum; hujus motus effectum sanguinis circulationem agnoscit: irregularem motum cordis in animalibus & febribus diversis, ad atomos emancipatas in concoctionibus refert; simulque inde differentiam febrium petit, & de remediis pauca addit. Invisibile vinculum partium cum corpore, a quo processerunt exemplis adstruit; inter quæ memoratu dignum est, quod, si hominis mortui vestimentum in cistam bene clausam recondatur, primis & succedentibus diebus, quibus corpus sepultum putrescere incipit, strepitus in cista existant, quos corpuscula demortui corporis a secedentibus attracta motu suo per lignum transeundo excitent.

L' ATLAS DES TEMPS, DIVISE' EN QUATRE liures &c. par R. P. Seigneur de la Motte,

hoc est:

Atlas temporum, divisus in quatuor libros, Periodum scilicet Ludovici Magni; novam methodum Chronologicam; Chronologiam Sacram V. T; & Chronologiam novam annorum gratiæ, Autore R. P. Dn. de La Motte &c.

Ambiani; & prostat Parisiis apud Nicolaum Padelupum 1683. in fol.

Totum hoc opus, in quo multa ad Genealogicum, Chronologicum, Geographicum, Arithmeticum, & Historicum studium pertinentia continentur, quatuor libris absolvitur, quibus tabula materiarum, index rerum notabiliorum, & alia quædam præmissa sunt. Præfationi, quæ circa nomen operi impositum præcipue occupatur, duodecim leges & regulæ Chronologicæ subnexæ sunt, quarum ultima

tima requirit, ut Chronologiæ secundum undecim priores confectæ pro veris habeantur. Harum vero omnium in Atlante suo accuratam se rationem habuisse, & propterea de veritate ejus neminem ambigere posse Autor profitetur: Gallici idiomatis ignaris, Latinam operis editionem non obscure pollicitus.

Libro primo capitibus novem, in sectiones iterum subdivisis, constante, temporis partes evolvit; cyclorum, epocharum, & periodorum, Victorianæ & Julianæ, rationes exponit, & inde ad novam suam Ludovicianam progreditur. Hanc non improbabili causa a Ludovico Galliarum hodie Monarcha cognominatam, ex trium Cyclorum, Solis, Lunæ & Epactarum (hoc est 28 in 19, & producti rursus in 30) multiplicatione, annorum constituit 15960; adeoque duplo ac Juliana est, ampliorem. In ejus annum 3193 ineuntem Autor conjicit natalem mundi; 7373 completum vero Servatoris nostri: atque sic longissima annorum suorum serie ante & post Christi incarnationem extensam, habilem facit (quod paulo ante in Juliana desiderarat) exhibendis omnium omnino Autorum epochis. Comparatione porro inter ipsam & Julianam instituta, quod hæc duobus naturalibus cyclis, tertium arbitrarium (Indictionum) quique discernendo tempori nihil inserviat, jungat; sua vero ex tribus naturalibus & astronomicis composita sit, qui divelli ob mutuas operas minime debeant; eandem alteri Julianæ longe præstare contendit: cum cyclus Epactarum in Ludoviciana periodo simul indicet Novilunia & Plenilunia, ipsasque Eclipses Solis & Lunæ, rem tantopere semper ab excellentioribus Chronologis, certius figendis Epocharum annis, æstimatam. Exhibet deinde hoc & *quarto libro* singulos Periodi Ludovicianæ annos, in Tabula sex columellis distincta expressos, cum propriis suis characteribus cyclorum, Solis, Lunæ, Epactarum, & numero, quem in Periodo Victoriana sortiuntur: ut cum cæteri Chronologi Periodos suas in idea saltim reliquerint, Atlas hic suam in Theoria sistat; & hoc ipso perpetuas veluti suppeditet Ephemerides, quarum solus intuitus, citra calculum, uniuscujusque anni cyclum solarem, aureum numerum, & Epactam indicet. Subjungit etiam, quæ ad dextre intelligendam hanc Tabulam, debiteque in ea reponendas Epochas diversorum Autorum faciunt.

Libro secundo de origine & principio mundi agit, eumque non

esse æternum, ex revelatione, ratione, & cumprimis ex Sabbathi institutione probat, creatum vero non sex momentis, sed totidem diebus integris successivis pronunciat. Tempus etiam anni, & horam diei, quibus mundus creatus sit, quoque Zodiaci gradu Sol & Luna primum repositi sint, aliaque consimilis argumenti plura determinat. Epocham postea conditi mundi ad annum ante Christi nativitatem 4181 collocat, sententiamque suam Astronomiæ & Historiæ stabilit suffragiis. Uberius dehinc ea contemplatur, quæ ad computum annorum, mensium & festorum apud Hebræos usitatorum pertinent. Ab hoc ad Julianam anni formam descendens, ejus defectus indicat, & Gregorianæ reformationis, quam approbat, historiam adornat, novumque ejus Calendarium ab objectionibus vindicat adversariorum. Binas dein Tabulas perpetuas novæ methodi Chronologicæ exponit, quarum subsidio Numerus aureus, Litera Dominicalis, Epacta, Festum Paschatos, & cætera mobilia inveniuntur, harumque usum exemplis ostendit: dictæ autem methodi suæ fundamentum essentiale constituit originem trium cyclorum (Solis, Lunæ & Epactarum) quos cum ipsis mundi natalibus cœpisse supponit: ex quo Chronologias omnes minus justas pronunciat, quæ chronicis tantum nituntur Historicorum: examinatasque ad Lydium cyclorum lapidem Autorum 110 diversas de anno mundi conditi opiniones, falsitatis arguit; suum etiam computum, quo inter mundi & Salvatoris nostri natalem intervallum est 4181 annorum, ex principiis Astronomicis, motu scilicet Lunæ confirmat. Porro Novilunia & Plenilunia, locum Nodorum & inde Eclipses, cujusvis temporis, beneficio certarum Tabularum facile reperire docet.

Tertio libro Chronologiam Sacram V.T. ex Scripturis desumtam complectitur ad Christi usque natales, & profanam quoque historiam temporum illorum, quamvis brevius, seorsim tamen considerat. Ordinis ergo sex mundi ætates in universum numerat, earumque priores quinque libro præsenti explicat, ultima ultimo servata libro. Singulas per certas tabulas declarat, deque singulis tabulis observationes quasdam in lectoris gratiam subjungere non gravatur: difficultates etiam chronologicas hinc inde occurrentes evolvit. Prima ætas ab Adami creatione ordiens in fine diluvii terminatur. Secunda Patriarcharum annos a diluvio ad egressum usque ex Ægypto, h.e. a Noa ad Mosen

Mosen computat. Tertia Imperio Judicum absolvitur, annos a Mose ad Samuelem comprehendens. In quarta vitas Regum Israel & Juda a Saule usque ad Zedechiam, Aristocratiæ Israeliticæ in Monarchiam conversionem, templum Salomonæum, & quæ singulos concernunt Reges, sedulo ex scripturis excerpta enarrat, Genealogiam Christi, & catalogum Pontificum producit, Prophetas & Prophetissas V. T. Chronologico-Historice enumerat, & de Sibyllis decem aliqua admiscet. Quinta per imperia Pontificum omnes annos a captivitate Judæorum usque ad nativitatem Christi computat, ordinem in scripturis ad annos ætatis hujus supputandos attendendum subinnuit, scrupulos de 70 annis captivitatis, de annis a reditu ex captivitate usque ad septimanas Danielis, & de ipsis Danielis hebdomadibus 70, eximit, annis 593 illi ætati tributis.

Libro quarto sextam mundi ætatem gratiæ, quæ Christiana dicitur, proponit, & postquam instituti sui rationes in præfatione fideliter declaraverat, annos a creatione mundi usque ad nativitatem Christi in Chronologia sua legitime computatos esse evincit. Annos quidem a mundi creatione ad exitum Ægyptiacum per sabbatha hebdomadum, ab exitu ad Messiam per Sabbatha annorum confirmat, & jubilæa numerumque sabbathorum libertatis a prima institutione ad baptismum Christi producit, videlicet 32 cum quatuor annis sabbathicis recensendo. Postea de anno & die nativitatis Messiæ probabiliorem opinionem eligit; quomodo periodus Ludoviciana inveniendo anno in quo vivitur, inserviat, ostendit; novem de vita & morte Christi opiniones examinat, illisque suffragatur, quæ mortem Messiæ ad elapsos annos 34 cum mensibus tribus referunt; Sabbatha per calculum Judaicum a Mundo condito usque ad illud tempus, quo Dominica sive Solis dies per resurrectionem Christi, Anno ætatis 35 est introducta, comprobat, & ex Astronomia, beneficio motus Lunaris, & mortis & resurrectionis Christi annum atque tempus demonstrat; successionem Dominicæ Christianorum in locum Sabbathi Judaici declarat, & inde Christum Anno ætatis 35 mortuum esse evincit. Ultimo tandem capite concludit, rejectis omnibus aliorum Periodis, non posse non periodum Ludovicianam solam atque unicam assumi. Hanc igitur cum omnibus characteribus propriis & eventibus notatu dignioribus, qui vel in Ecclesia, vel in Imperiis, Regnis & Rebuspublicis, a

a primo

a primo anno Gratiæ usque ad annum 1680 acciderunt, proponit. Brevior eſt in recenſendis illis, quæ tempore N. T. contigerunt, præſertim ſi libros præcedentes contuearis. Excuſat tamen hoc ipſum tum in præfatione libri quarti, tum in calce horum Annalium N. T. Chronologico-Hiſtoricorum; & Hiſtoriographos nominat, ex quibus præſentia depromſerit, qui plura expetenti ſatisfacere poſſint.

Dein Periodum Ludovicianam ejusque Characteres proprios ab anno 1680 ad annum Gratiæ 8587 incluſive extendit: & quæſtione de duratione ultimæ mundi ætatis propoſita, aſt non deciſa, inſtitutum ſuum utrobivis ſubſiſtere demonſtrat, ſive mundus ante, ſive poſt A. C. 8587 intereat, propter ordinem cyclorum, quibus labor ejus Chronologicus ſuſtinetur, nunquam variandum.

REPONSE AU LIVRE DE MONSIEUR DE Meaux, intitule: Conference avec Mr. Claude Miniſtre de Charenton.

id eſt,

Reſponſio ad Librum Dn. Epiſcopi Meldenſis, cui titulus: *Collatio cum Dn. Claudio Miniſtro Charentonio*:

Hagæ Comitum apud Arn. Leers, 1683 in 8.

UT conjecimus, cum menſe Junio anni proximi excerpta ex libro *Boſſueti* Epiſcopi Meldenſis, adverſus *Joh. Claudium* Eccleſiaſten Charentonenſem, Actis noſtris p. 231. insereremus; non defuit ſibi *Claudius* ſuæque Eccleſiæ. Prodit enim nunc ejus reſponſio, qua dicta ſcriptaque ſua defendere, & Epiſcopi objectiones refellere aggreſſus eſt. Præfatur multa & gravia de diſceptationibus, quas Romano-Catholici de forma & autoritate Eccleſiæ eo fine inſtituere ait, ut aſſerta illa, aut quod idem eſt, Pontificis aut conciliorum infallibilitate, Proteſtantibus omnibus os uno nixu obſtruant, & aliorum articulorum examen evitent. Quam nullo vero id fiat jure & fundamento, & quam frivolum ſit, Eccleſiam Chriſti, ſolo ejus verbo & Spiritu ad animarum ſalutem regendam, ad leges & pompam ſocietatum civilium redigere, ſatis a ſe demonſtratum eſſe confidit hac reſponſione ſua. In illius *parte prima* reſponſum ad Acta Epiſcopi cum domina *Dumſia*, ante

ante colloquium cum illo suum, forma epistolæ a se conceptum, publici juris fecit: (antea enim tantum manuscriptum ad Episcopum pervenerat) illique eorum, quæ Episcopus epistolæ huic in *Reflexionibus*, quas vocat, opposuit, examen subjunxit. Quadrat id ad Reflexionem Bossueti nonam & quatuor sequentes. Hunc enim ordinem sequendum sibi sumpsit Claudius, qui suis scriptis, eorumque tempori conveniret. Sed *parte secunda* edidit relationem a se conscriptam de colloquio, præsente Durasia, multisque illustribus viris fœminisque, cum Episcopo habito; testatus, nolle se, quæ is in sua relatione alio modo narrasset, carpere, aut ulla in Virum, cui multum deferat, immodestia uti, satius habens ut lectores judicium ferant. Cum vero Episcopus huic ipsi relationi, quam antequam ederetur nactus est, octo reflexiones suas priores opposuerit, ad has quoque respondet Claudius, sed ita ut ex tredecim Bossueti capitibus, quinque posteriora in parte prima, priora octo in parte altera refutata inveniantur. Dudum inclaruit utriusque autoris ingenium, eruditio, facundia, & quæ inter acriter de rebus gravissimis dissentientes rarissima est, eoque majori laude digna, verborum moderatio. Responsum Claudii epistolicum, tum utriusque relationem excerpere supersedebimus, cum in Actis prioris anni jam de historia colloquii dixerimus: potissimas vero, quas uterque tractavit materias, una opera ex responsionibus Claudii per compendium nunc referemus.

Initium itaque Claudii librum nunc sequentibus, a responso ejus ad *reflexionem nonam*, qua primam epistolæ Claudianæ quæstionem Bossuetus examinavit, esto. Lis est *de jure singulorum Christianorum, an nimirum liceat, imo & incumbat cuilibet ex cœtu, decreta Ecclesiastica examinare, an vero simplici obedientia amplecti?* Prius Claudio & Reformatis, ac Protestantibus in universum; posterius Bossueto & Romano-Catholicis visum est. Nituntur hi præcipue promisso Christi notissimo, de perpetuitate & victoria Ecclesiæ adversus corruptionem sive portas inferorum. Sed Claudius illud ad Ecclesiam vere & proprie sic dictam pertinere contendit, & frustra ad cœtum, aut pastores & prælatos applicari, inter quos plurimi sint externæ tantum professionis consortes, intus hypocritæ, aut aperte etiam mali, hostes DEI, adeoque veritatis & infallibilitatis non ita

 capaces,

capaces, ut sine examine ad normam Verbi divini admitti eorum decreta debeant. Impugnat itaque Ecclesiæ definitionem & requisita, quæ post *Bellarminum* & *Perronium* Cardinales, aliosque, ipse Bossuetus constituit, *in professione fidei & in sacramentorum & ministerii publici communione.* His enim non respici ad vera & unica Ecclesiæ membra essentialia, fideles nempe & electos, fatente id palam Bellarmino, cujus verba ex *Lib. III. de Eccles. cap. 10.* refert: *non putamus requiri ullam internam virtutem.* item: *includuntur omnes alii, etiamsi reprobi, scelesti & impii sint.* Emolliverat ista Bossuetus, professus, se adeo non excludere ex cœtu Ecclesiæ electos, ut eos potius nobilissimam & pulcherrimam illius partem statuat. Sed urget Claudius, hoc non sufficere, sed virtutes interiores ad essentiam Ecclesiæ pertinere, & definitionem ejus intrare debere. Urget itaque clarum responsum, an stare velit adversarius definitionibus Bellarmini & Peronii; in hoc enim cardinem negotii versari. Scilicet, *si ex solis vere fidelibus constet Ecclesia, non posse non consequi, illam eatenus invisibilem fore; ruere etiam infallibilitatem, cum admixti magno, & plerumque potiori numero, hypocritæ & impii suffragiis pios & fideles superare possint.* Agnovisse hoc Bellarminum *libro allegato c. 10.* & ideo tanto molimine pro visibilitate a Romanarum partium scriptoribus pugnari, ne admissa Protestantium opinione, infallibilitatis inventum cadat. Nihilomagis satisfacit Claudio alia Bossueti mitigatio, cum scribit, electos *magis essentialem* partem Ecclesiæ constituere: nam etiam sic ad partem, minoris licet æstimationis, attamen essentialem referri reprobos, hostes DEI, & membra diaboli, iisque autoritatem in rebus fidei infallibilem absurdissime tribui, & zizania ab hoste seminata (*Matth.* XIII, 28) plantis a Patre cœlesti plantatis (*Matth.* XV. 13.) exæquari.

Pergit post alia huc pertinentia, ad *Reflexionem decimam.* In hac negaverat Episcopus, Reformatos credere sincera fide articulum Symboli Apostolici, ubi profitemur: *Credo in unam sanctam Catholicam seu universalem Ecclesiam.* Hic repetit Claudius ex responsione sua Epistolica, quo sensu Reformati universalem credant Ecclesiam, nempe fidelium primo qui fuerunt, & jam in cœlis triumphant; dein eorum, qui nunc sunt; denique eorum qui futuri sunt: quorum primi & ultimi, pro visibilibus haberi ne a Romanensibus quidem possint.

ſint. At hos illam ſaltem confiteri Eccleſiam quæ nunc eſt, & quæ in oculos incurrit, malos non minus quam bonos complectens. Objecit autem Boſſuetus *Confesſionem Reform. Gall. Art. 25.* quæ de viſibili Eccleſia, utpote corrupta & reformanda agit, & ex actis Synodi *Gapenſis* ac *Rupellana* deducere voluit, controverſum inter ipſos Reformatos fuiſſe, an non corrigi & explicari articulus ille debeat, ut ad inviſibilem Eccleſiam pertineat: hoc vero rejectum eſſe, atque ita manifeſtatum, *confiteri Reformatos eccleſiam viſibilem, & confesſioni ſuæ contradicere, ſi inviſibilem ſtatuant.* Sed repellit hæc Claudius allata diſtinctione, quatenus nempe inviſibilis vel viſibilis dicatur Eccleſia: nec chimæricum eſſe, ut Epiſcopus loquitur, dogma de inviſibilitate, cum id ratione partium, triumphantis nempe & futuræ Eccleſiæ, ne a Pontificiis quidem negari poſſit. Elidit etiam argumentationem, quam decretoriam & internecinam Reformatorum ſententiæ eſſe ſcripſerat Boſſuetus, inferens: *quia Confesſio Reformatorum publica de Eccleſia viſibili loquatur, & vocem Eccleſiæ in illo ſignificatu ſumat, agnoſci etiam debere, quod Scriptura & Symbolum Apoſtolicum eodem ſenſu ſumant idem vocabulum, quia confesſio cum Scriptura conformis eſſe debet.* Reſpondet nempe: *Scripturam utrumque ſenſum diverſo reſpectu admittere, & aliquando de viſibili aliquando de inviſibili cœtu intelligi debere, pro materiæ & ſubjecti ratione.* Confeſſores cum de viſibili ſententiam ſuam conciperent, non negaſſe, ſed præſuppoſuiſſe, quæ in Scriptura & Symbolo de inviſibili Eccleſia habentur, eaque de cauſſa Rupellanam Synodum, quam Boſſuetus allegat, noluiſſe quidquam in verbis Confeſſionis mutare; acquieſcentibus, qui in Synodo Gapenſi declarationem quandam deſideraverant.

Reflexione undecima acceptaverat Boſſuetus, quod Claudius præter aut contra Reformatorum principia viſibilem Eccleſiam agnoviſſet. Sed regerit Claudius, nihil novi a ſe dictum ſcriptumve eſſe, ſed idem, quod *Calvinus*, *Zuinglius*, aliique ſemper ſtatuerint: notionem nempe vocabuli Eccleſiæ duplicem eſſe, *indiſtinctam*, *laxam* ſive *benignam* unam; *diſtinctam* & *reflexivam* alteram. Priori modo Eccleſiam intelligi viſibilem, ex viſibili exercitio cultus publici, ſed admixtos eſſe hypocritas; dici tamen poſſe: *in hoc cœtu vera eſt Eccleſia Chriſti;* quia dubitari non debet, eſſe electos in cœtu, ubi verbum DEI prædicatur, etſi id non fiat ſine corruptela, & plurimi

adſint hypocritæ. At ſecundo & accuratiori ſenſu, quo ſoli electi intelliguntur, inviſibilem eſſe Eccleſiam, quia eorum perſonas ſeu individua ſolus Deus noverit. Addit hæc ordinarie ſeſe ita habere, fuiſſe tamen & eſſe poſſe tempora, cum Eccleſia, etiam priori ſenſu accepta, pene inviſibilis fiat, ſive eclipſin patiatur, ſublato per tyrannos cultu publico, aut corruptis per hypocritas & malos dogmatibus. Etſi vero hoc accidat, & zizania bonam ſegetem ita ſuperent, ut eam plane opprimere videantur, manere tamen divinæ providentiæ gratia, vi verbi & Spiritus, etiam ſub tali ſtatu, & ſub miniſterio & manibus falſorum quoque doctorum electos, & conſequenter veram Eccleſiam, nec infringi promiſſionem Chriſti, de illa ad finem mundi conſervanda.

Conſectanea ſunt, quæ ad *Reflexionem duodecimam* diſputantur. Boſſuetus enim ſtatuit, reſpexiſſe Chriſtum, conſervationem Eccleſiæ promittendo, ad totum illud compoſitum, ſive ad cœtum ex bonis & malis mixtum, adeoque promiſſionem illam ad totam illam mixturam pertinere; argumentatus a comparatione, quod Chriſtus meſſem conſervaturus ſit, in qua cum granis paleæ quoque ſerventur. Summe hæc improbat Claudius, neque enim quadrare comparationem ait, quia paleæ granorum cauſa a natura producantur, hypocritæ a diabolo ut zizania ſeminentur; nec recte dici, in promiſſione ſervandæ Eccleſiæ etiam conſervationem malorum contineri, id eſt ſimul promitti; quum intentio & promiſſio DEI ſolos fideles reſpiciat, mali per accidens, permittente Deo, in cœtum veniant, & divina providentia & gratia præcaveatur, ne illi fidelibus exitio ſint. Deinde non perpetuum aūt certum mixtionis ſtatum, ſed variabilem pro temporum ratione indicari: ita fieri potuiſſe, & factum eſſe, ut tanta invehatur corruptionis moles, quæ magna & ſeria reformatione corrigenda ſit; neque tamen minus vera maneat de conſervatione Eccleſiæ, ſive fidelium, Chriſti promiſſio. Queritur in fine hujus capitis de convitio, quod Reformati non majori fide Eccleſiam credere dicantur, quam Ariani & Sociniani Deitatem Chriſti, aut Macedoniani Spiritum Sanctum: recte enim credi a Reformatis & viſibilitatem, & inviſibilitatem Eccleſiæ, diverſo ut dictum eſt reſpectu.

Reflexione decima tertia Boſſuetus plurima argumenta congeſſerat, quibus vult probare, Reformatis nullam ſalutis copiam, niſi in Eccle-

Ecclesia Romana superesse. Hæc in XXI capitula digessit & refutavit Claudius, quæ referre nimis operosum foret. Disputatur hic *de professione fidei externa*; *de successione pastorum*, *eorumque vocatione*; *de Concilio Tridentino*, an exspectari debuerint ejus decreta, & interim contra conscientiam per tot annos in erroribus persisti; *de lapsu Ecclesiæ*; *de statu Ecclesiæ ante reformationem*, ejusque comparatione cum statu Synagogæ adveniente Christo. Refertur dilemma Bossueti: *aut mansit ante reformationem Ecclesia, & sufficientia alimenta animabus superfuerunt*, quod fatetur Claudius & Reformati; *aut non mansit.* Si prius, quid opus fuit reformatione, & quomodo excusatur schisma? Si posterius, quomodo consistit promissio Christi de conservanda Ecclesia? Subjungitur responsio Claudii eo tendens, quod incumbat Christianis, non persistere in qualicunque morbido & corrupto, ac fere desperato Ecclesiæ statu, sed teneri optimum quærere, & a fermento doctrinam & mores repurgare: ut factum est tempore Arianismi, qui totam Ecclesiam, paucissimis exceptis, oppresserat. Objecerat porro Episcopus, si salvari potuerint homines ante reformationem, cum nihil doceretur de justificatione ex sententia Lutheri, nec rejiceretur Missa, aut invocatio Sanctorum, salvari etiam posse post invecta hæc dogmata. Sed respondet Claudius: distinguendum esse inter dogmata negativa & positiva. Salutis enim fundamenta retineri positivis articulis, qui ante reformationem non negabantur: invecta quidem & addita fuisse hominum commenta, sed quæ pii tacite potuerint rejicere. Per reformationem vero commentitiis & insititiis illis dogmatibus negativos articulos oppositos fuisse, v.g. *justificationem ex fide*, & *imputationem justitiæ Christi*, opinioni *de merito operum*, & *de justitia inhærenti*, dein purgatorium, sacrificium Missæ, invocationem Sanctorum, & alia ejusmodi prorsus negata fuisse, indeque obligatos, qui negarent, ut a communione affirmantium & falsa intrudentium discederent. Frustra itaque objici Reformatis, quod cum Socinianis, qui tamen positiva, id est Symbolum Apostolicum retinuerint, non communicent; nam hos non retinere articulos illos positivos, sed interpretationibus suis negare & eludere. Alia, licet notatu non indigna, omittimus.

Pergimus *ad partem II.* In hac, ut diximus, præmittitur Relatio

de colloquio a Claudio conſcripta, dein examen ſubjicitur octo reflexionum, quas ad eam Boſſuetus edidit. In *prima* agitur de juramento, quo paſtores Reformati obſtringuntur ad recipienda decreta Synodorum nationalium; unde concludere voluit Epiſcopus, Reformatos judicium Eccleſiæ agnoſcere,& mala fide agere,cum id apud Romano-Catholicos impugnent, aut frivole jurare,ſi in juramento illo, ut Claudius dicit, intelligatur conditio, ſi decreta ſint conformia ſacris literis. Hanc tamen interpretationem prolixe tuetur Claudius. *Reflexionem ſecundam* itidem refellit, in qua Boſſuetus mire exagitavit Reformatos, quod etiam unius hominis aut fœmellæ judicium admittant, ad examinanda ſynodorum & conciliorum decreta, quaſi melius, quam cœtus & prælatorum conſeſſus, privatus aliquis de religione ſentire poſſit. Ait enim *Dei donum eſſe* etiam ſimpliciſſimis a Chriſto promiſſum, non hominis induſtriam, *veritatem agnoſcere ex propoſitis Scripturæ principiis:* obligari autem ſingulos, ut ipſi ea gratia fruantur, & judicent, nec aliena autoritate aut fide nitantur. Neminem tamen cum inſolenti præjudicio, quaſi magis aliis ſaperet, ad examinanda decreta Eccleſiaſtica accedere debere, ſed ut agnita veritate Scripturis conformi ſeſe ſubmittat, & lubens ſciensque obediat. Multa hac occaſione diſceptantur de ſtatu Synagogæ tempore Chriſti. Nec dimoveri ſe per objectiones Boſſueti patitur Claudius a ſententia, cum dixit ſcripſitque, ſecundum principia Pontificia nihil imputari poſſe Judæis, qui decreta Synagogæ, Chriſti doctrinæ prætulerint. Nam etſi minime neget, Chriſtum omnis veritatis fontem,in carne præſentem,doctrina & miraculis ſuis fidem præ Synagoga meruiſſe, & apud pios & ſimplices aſſecutum eſſe; ſtante tamen regula, quam Boſſuetus ſemper aſſerit, quod privatis non liceat, neque de doctrina neque de miraculis judicare, non licuiſſe etiam de Chriſto, cujus divinitas in controverſiam vocabatur, judicare, aut ei contra Synagogæ decreta adhærere. Quinque ſequentibus capitibus agitur de *Reflexione* Epiſcopi III, IV,V,VI, & VII, hoc præcipue argumento, magna cum jactatione, Reformatis oppoſito, quod ſecundum illos tempus detur, in quo Chriſtianus (cum periculo ſcilicet damnationis) dubitare teneatur, de Scriptura, de Deo, omnibusque fidei articulis. Ait enim, neminem certum eſſe poſſe fide divina, ex ſententia Reformatorum, antequam

nequam Scripturam legerit; neque dicere posse, licet baptizatus sit, & fidem infusam habeat, *ego credo, sicut credo Deum esse, hunc librum esse verbum Dei.* Sed in Ecclesia Romana omnes hoc dicere posse, ex autoritate Ecclesiæ, quia S. Scripturam ex manibus sive testimonio Ecclesiæ accipiant. Hunc enim primum fidei esse articulum: *Credo Ecclesiam*, scilicet cum autoritate infallibili de veritate testantem. Respondet ad hæc operose Claudius, & nihil hac argumentatione evinci posse ostendit: eandem enim Christiano, licet baptizato, (quicquid statuatur de fide infusa) restare difficultatem, quia demonstrandum sit, quid & ubi sit Ecclesia, & cur huic credi debeat; neque enim Biblia ab aliis quam parentibus, pastoribus, aut privatis, catechumeno tali offerri posse, quos pro Ecclesia haberi, eorumque aut Ecclesiæ infallibilem autoritatem fide divina credere non teneatur, nisi prævia demonstratione. Negat itaque necesse esse, ut ab articulo de Ecclesia institutio hominis Christiani incipiat, aut fides aliunde, quam ex verbi auditu & operatione Spiritus S. accendatur; neque tamen semper requiri, ut lectio Scripturæ præcedat, sed sufficere, si ejus contenta ad salutem necessaria, per catechesin seu compendia percipiantur: hoc enim modo multa hominum millia, qui librum Scripturæ non viderint, salvari, ex allato *Irenæi* testimonio concedit. Dubitationem itaque neque vocandam, aut si verbis indulgendum sit, certe non damnabilem esse in homine, qui ad discenda religionis capita accedat: dubitare enim, qui de propositis perceptisque articulis ambigant; ignorare saltem, qui eos nondum perceperint, sed discere parati sint. Nullum certe alium discendi modum ordinarium a Deo præscriptum esse: eum vero, quem Pontificii per cœcam obedientiam exigunt, œconomiæ divinæ omnino adversari, dum hominum autoritatem pro divina supponit. Postremum quod Episcopus Reformatis *Reflexione octava* opposuit, quod nempe Reformati eodem modo, quo veteres hæretici, Ariani & Macedoniani, ab Ecclesia secesserint, frustra urgeri ait Claudius, nisi puritatem & infallibilitatem Ecclesiæ suæ probaverint. Nihil efficere argumenta, ab autoritate, antiquitate, aliisque externis toties deprompta; eadem enim a Judæis & paganis Christianismo nascenti opposita fuisse. Omnia pendere a reali & interna dogmatum veritate, illique insistendum, & ab erroribus discedendum esse, nulla temporis aut autoritatis præ-

scriptione

ſcriptione attenta. Negat etiam, quod Boſſuetus ſtatuit, Apoſtolos in communione cum Synagoga, corrupta licet, perſtitiſſe; id enim ex eo non ſequi, quod in templum aſcenderint docendi populum cauſa, aut aliquando in gratiam infirmorum, ritus quosdam ſervaverint. Nec magis verum eſſe ait, quod quemadmodum ad reformandam Judaicam Synagogam Chriſto præſente opus fuerit, ita ſine ejusdem præſentia, aut extraordinario atque miraculoſo modo, ad reformationem Eccleſiæ Chriſtianæ procedi non potuerit. Præſentia enim Chriſti opus fuiſſe ad finiendam Eccleſiam typicam; ſed quæ ei ſucceſſerit, Chriſtianam, corpus & rem ipſam absque typo habere, & æternam eſſe, eandemque in eſſentialibus manere, etſi externa ejus facies hypocritarum culpa corrumpatur. Ideo ad ejus emendationem, ſive hypocritarum detectionem, nil niſi regulam verbi divini, & Spiritus S. operationem requiri. Hujus ope jam dudum correcta eſſe veterum quoque Doctorum errata. Nam ut ex teſtimoniis, etiam Romanenſium, probat, primis quoque Eccleſiæ ſeculis multas opiniones irrepſiſſe, quæ poſtea merito emendatæ fuerunt. Quam inique itaque erronearum ſententiarum correctoribus oppoſita fuiſſet, circa tempora Concilii Niceni, aut poſtea, novitatis exceptio; tam inique etiam nunc opponi Reformatoribus, & qui eos ſecuti ſunt, quod errores tandem eliminaverint, & ſeceſſionem fecerint a cœtibus, qui decreta ſua prætextu infallibilitatis violente exequebantur.

HISTOIRE DE LA REFORMATION DE L'Egliſe d'Angleterre, Traduite de l'Anglois de Mr. Burnet, par Mr. de Roſemond,

id eſt,

Hiſtoria Reformationis Eccleſiaſticæ in Anglia, autore Dn. Burneto, ex Anglico Gallice reddita a Dn. de Roſemond.

Londini apud R. Chiſvvel, & M. Pitt, 1683. in 4.

QUem defectum Romanis objecit florentiſſimus Hiſtoriarum ſcriptor Tacitus, *recentium incurioſitatem*, is fortaſſis omnibus propemodum nationibus communis eſt. Agnoſcit eum in Britan-

nis

nis autor hic, *Gilbertus Burnetus*. Utut enim incredibili fere confiliorum & rerum gestarum mole & varietate reformatio Religionis, seculo superiori in Anglia processerit; reperti tamen, ut Burnetus queritur, non sunt, qui acta cujusque temporis, præsentes ipsi & conscii, qua par erat, industria & fide, in commentarios retulerint, aut quam *Sleidanus* Germanis, *Thuanus* Gallis, *Paulus Sarpius* Italis præstiterunt, patriæ suæ operam impenderint. Nominat aliquos, qui id tentarunt, *Foxium*, *Parkerum*, *Hallum*, *Fullerum*, *Heylinum*, alios: non dissimulat tamen neglecta cuique aut errata. Unum laudat Historici officio recte functum Illustrem *Herbertum*, sed qui Ecclesiastica leviter attigerit. Sibi vero post tot annorum decursum, præter peregrinitatem, (in Scotia enim natus est,) diu obstitisse fatetur actorum authenticorum & sumtuum inopiam. Sed postquam ab illustribus & præstantissimis viris, inter quos nominat *Grimstomiū*, *Boilium*, *Petitum*, *Cottonum*, *Stillingfletium*, adjumenta acceperit, notitiam scilicet legum & consuetudinum Anglicarum & Actorum publicorum, manuscripta plurima, aditum ad scrinia Episcoporum Cantuariensia & Londinensia, liberalem etiam sumtuum suppeditationem: tum vero se opus hoc magna spe aggressum, fidem autem qua tantas res tractaverit, apparituram esse ait ex instrumentis actorum, quæ locis convenientibus allegata, in fasciculum conjecit, & historiæ subjunxit. Neque tamen diffitetur, plenius rectiusque isthæc omnia in tempore, quo gesta sunt, scribi potuisse; tum quod multa a præsentibus observentur, quæ nemo in acta referat, tum quod hæc ipsa variis casibus subjecta sint. Comperiisse certe, dum Archiva perlustraret, quod regnante & jubente *Maria*, *Bonerus* Episcopus Londinensis, acerrimus Reformatorum persecutor, cum aliis ejusdem animi hominibus, pessimo exemplo, & indicis purgatorii violentiam superante, scrinia regia pervestigaverit, & quæ rei Pontificiæ nocere putabat, aboleverit: dein quod in magno incendio urbis Londinensis, ante annos octodecim, multa ex Archivis Episcopalibus fuerint consumta, quorum lacunæ, deficientibus nempe actis authenticis, ex nuda autorum relatione non satis tuto repleantur. Hæc in præfatione, memorante Burneto. Non potest non laudari relatum ab ipso, *(libro hujus historiæ* III *p. 368 & seq.)* Henrici Regis consilium, quamvis eventu destitutum. Non ingratum erit Lectoribus id ex Burneti

verbis intelligere: *Illo tempore* (anno 1539, cum de reditibus monasteriorum a Rege abolitorum, bene impendendis deliberaretur,) *oblatæ fuerunt Regi multæ propositiones, de novis fundationibus ipso dignis, quas utique fecisset, nisi per inconsultas largitiones reditus illos jam exhausisset. Suadebant inter alia, ut Collegium aliquod erigeretur, in quo juvenes in lingua Latina & Græca, ut & in jurisprudentia civili informarentur. Delegarat Rex curam rei Nicolao Bacono equiti, qui postea ex præcipuis regni ministris fuit, & duobus aliis. Hi collatis consiliis, sententiam suam scripto explicarunt, videri sibi dicentes, ut juvenes in collegium istud recipiendi, scholares Regis appellarentur, & primum declamationibus Græcis & Latinis, causisque dicendis exerciti, ætate jam firmiores in regiones peregrinas mitterentur, Legatorum Regiorum comites; ita negotiorum publicorum, & quæ populorum singulorum utilitates sint, peritos fore, ut aliquando cum excellenti fructu ministeriis status præfici possint. Quibusdam ex illis committendum, ut relationes Legatorum & negotia in scripta redigerent: aliis, ut illustriores in judiciis regiis lites consignarent, præstito ubique juramento de fide & integritate. Sed magnum hoc propositum*, pergit Autor, *incassum recidit, non sine insigni jactura. Nam si seminarium hoc historicum semel recte constitutum fuisset, non jam multitudine ineptorum & pessimorum scriptorum obrueremur, qui nobis seculi istius gesta tam negligenter & imperfecte tradiderunt, ut continuo ad Acta recurrendum sit. Sed illi liquidius pleraque ad nos transmisissent, quæ nunc post expilata, uti dictum, Archiva Regia, & destructa monasteria frustra quæruntur. Erant enim in monasteriis, qui res cujusque temporis in Chronica referrent, homines quidem utplurimum præjudiciis imbuti, & fabulis vilibusque narratiunculis componendis, quam causis & eventibus rerum commemorandis aptiores, homines præterea invincibili mentiendi studio corrupti, quoties id religionis & ordinis sui commodum exigebat: neque tamen plane carebant monasteria ingeniosis viris, & Abbates qui in comitiis sive Parlamentis regni locum habebant, & negotiorum publicorum satis gnari erant, suppeditare actorum & rerum copiam scriptoribus poterant.* Hæc ille; quæ si excitare summas potestates possent, ut consilium saluberrimum imitarentur, nec sumtibus in re tam egregia parcerent, tum demum sperare liceret, perventuram ad posteros, majori cum fide & fructu, rerum memo-

memoriam, quam ad nos perlata est, aut quotidie consignatur ab iis, quibus nec doctrina, nec integritas adest, quæ ad laborem talem requiritur: dum aliis, quibus nec industria, nec experientia aut fides deesset, otium deest & sumtus. Sed ex digressione hac ad autorem nostrum redimus.

Complexus is est *parte Operis sui prima* Henrici VIII Regis Angliæ gesta, postquam is conjugii cum *Catharina Arragonia* fratris vidua, sive ob conscientiæ stimulum, sive aliis de causis pertæsus, divortii indulgentiam apud Romanum Pontificem nullo obsequio aut ære redimere potuit, indeque permotus est, ut abrogata Pontifici in regnum Angliæ omni potestate, seipsum caput Ecclesiæ non minus, quam Politiæ faceret. Ea occasione, licet veteris religionis scita retenturum se profiteretur, multa tamen, adjuvantibus ministris, qui reformandæ Religioni, dissimulanter quidem, incumbebant, inprimis *Thoma Cromvvello* & *Thoma Crammero*, illo Vices gerente, (ut vocabatur,) hoc Archiepiscopo Cantuariensi, molitus est, per quæ dogmata Romana plurima correctionem passa sunt, & gubernatio Ecclesiæ mutata, secutæque postea pleniori reformationi via strata fuit. Quanto vero hæc cum periculo & exitio multorum egregiorum virorum, & hominum variæ conditionis, plerumque pro libitu Regis, modo in hanc, modo in illam partem sævientis, ab anno 1527 usque in annum 1546 gesta fuerint, ex multis quidem autoribus satis notum est, sed concinnius prudentiusque, imo si allegata documenta, quæ *tertium* hujus operis tomum, vel appendicem *secundi* constituunt, narratis respondent, certiori fide tradita, vix alibi invenientur. Cura tamen fuit Burneto, ut quæ scriptores Pontificii odio reformationis contra Henrici Regis acta, & eorum, qui pro puriori religione supplicium passi sunt, innocentiam tradiderunt, falsitatis ex Actis convincerentur. Cum vero *Sanderus* omnium mordacissime adversus Regem & reformatores scripserit, ejusque historia *Italice* a Pollino, *Gallice* a Malacrucio versa extet, multisque imponat, singularem operam Burnetus impendit, ut falso & maligne a Sandero tradita refutarentur. Ea propter in fine tomi hujus primi index CXXIII capitum, in quibus ille erraffe & male versatus esse perhibetur, adjectus est. Sincerus & liber est Burnetus, tam in vitiis, quam in virtutibus Henrici referendis, cum plerique scriptores, prout quisque affectus

 fuit,

fuit, modum excesserint. Eandem moderationem in laude & vituperio ministrorum utriusque ordinis & religionis tenuit: Crammerum tamen ob pietatem & modestiam omnibus præferens. Merentur inprimis legi, quæ de martyrio eorum, qui ob religionis a Luthero reformatæ professionem, sub hoc Rege Henrico, vel eodem fere tempore in Scotia, crudeliter necati fuerunt, recensentur, inter quos eminent in Anglia *Robertus Barnesius*, cui Lutherus, edita mortis ejus historia, additaque epicrisi anno 1540 quodammodo parentavit, ut videre licet Tom. VII *Oper. Altenburg. fol. 422*; in Scotia vero *Patritius Hamiltonus*. Hujus constantia permotus *Alexander Alexius*, sive *Alesius* Edinburgensis, vir nobilis & doctus, Lutheranismum amplexus est, variasque persecutiones passus, in Germaniam tandem confugit, atque in Academia hac nostra Lipsiensi Professoris munus adeptus, eoque magna cum laude, bis etiam Rectoratu functus est, atque anno 1565 obiit. De cujus vita peculiaris oratio extat viri clarissimi & de Academia nostra meritissimi *Jacobi Thomasii*, quæ in volumine varii argumenti orationum anno 1683 edito & a nobis mense illius anni Aprili pag. Act. 152 memorato, numero decima quarta est. Narrat quidem Burnetus, cum Alesio Lipsiam venisse, eodemque professionis munere honoratum fuisse civem ejus, Johannem Fife, sed de hoc nihil huc usque in Actis Academicis reperire potuimus. Parum abest, ut pro illo habeamus, quem in *Memorandis Francofurtanis ad Viadrum* Becmannus p. 74. memorat *Johannem Fidelem Scotum, Phil. & Theol. Doctorem & Prof.* qui anno 1551 Rectoratum gessit & anno 1562 decessit; quanquam non satis appareat, cur *Fidelis* potius quam *Fife*, ut a Burneto nominatur, vocari voluerit. Cæterum Henrici tempore, Lutheri potius quam Helvetiorum aut Gallorum doctrinam, præsertim in Articulo de præsentia corporis Christi in S. cœna, ab Anglis reformatis acceptam fuisse, ipsique Crammero diu probatam, aliunde constat, nec a Burneto negatur: qui etiam memorat, primum in Anglia fuisse quendam *Johannem Frith*, qui præsentiam, quæ realis sive corporalis vocatur, negaverit, ita tamen, ut doceret, quod hodie quoque non pauci ex Reformatis faciunt, non esse disputandum de hac quæstione, sed tolerandum dissensum in theoria, dummodo in praxi nihil inferat incommodi, & ab adoratione Sacramenti abstineatur. Hujus Frithii historia & suppli-

ſupplicium anno 1534 legitur *lib.* II *hujus Operis p. 239 & ſeqq.* ejusque ſcripta (Anglica, ut putamus, lingua) edita notantur anno 1573. Sed hæc & alia, quæ ſententiæ aut actionibus Lutheri, quamvis non immodeſte, alicubi in hoc opere opponi videntur, hic non examinamus: optamus potius, ut *ſecundus hiſtoriæ Tomus* cum adjectis ei documentis propediem ad nos perveniat, ſuccedente, quem interpres Gallus in ſe recepit labore: de quo notabile eſt, quod verſionem ejus revidiſſe & probaſſe ſe teſtatur ipſe Burnetus, *in Epiſtola* ad Roſemondum Tomo huic primo præmiſſa. Debet pleraque huic Scriptori, eumque allegat Autor hiſtoriæ Parallelæ, ubi de reformatione Anglicana agit, quam Actis anno 1683 p. 530 inſeruimus.

THEORIA VARIATIONIS PYXIDIS MAGNETICÆ, autore Edvvardo Hallejo, Regiæ Societatis Anglicanæ Collega.

Excerpta e Tranſaction. Angl. n. 148, menſ. Junii 1683.

QUum tantam navigantibus utilitatem exacta notitia variationis Magneticæ (ſive deflexionis acus a vero Meridiano) promittat, ad eam non immerito ſumma opera contendunt eruditi. Sed nemo ex omnibus eo hactenus pervenit, ut generalem regulam formare potuerit, quæ non uni tantum civitati ac regioni, ſed toti univerſo, ac ſingulis ejus partibus quadret. Vicit multorum ſtudium clariſſimi Halleji induſtria, qui collectis per viros fide dignos declinationibus acus, in locis aliquot haud parum a ſe invicem remotis, dare anſam hujus ſeculi Philoſophis voluit, ut vel tandem rem maxime impeditam explicare allaborarent.

Eſt autem hæc Variationum Tabula:

Nomina locorum.	Longitudo a Londino.		Latitudo.	Anno D.	Variatio obſerv.		
	gr.	′	° ′		°	′	
Londini.	0.	0.	51. 32. S.	1580.	11.	15.	Or.
				1622	6.	0.	Or.
				1634	4.	5.	Or.
				1672	2.	30.	Occ.
				1683	4.	30.	Occ.

 Pariſiis

Nomina locor.	Longitudo a Londino.	Latitudo.	Anno D.	Variatio observ
	o. ′	o. ′		o ′
Parisiis.	2. 25. Or.	48. 51. S.	1640.	3. 00. Or.
			1666.	0. 0.
			1681.	2. 30. Occ.
Uraniburgi.	13. 0 Or.	55. 54. S.	1672.	2. 35. Occ.
Hafniæ.	12. 53. Or.	55. 41. S.	1649.	1. 30. Or.
			1672.	3. 35. Occ.
Dantisci.	19. 0. Or.	54. 32. S.	1679.	7. 00. Occ.
Montis-pessulani.	4. 0. Or.	43. 37. S.	1674.	1. 10. Occ.
Brestiæ.	4. 25. Occ.	48. 23. S.	1680.	1. 45. Occ.
Romæ.	13. 0. Or.	41. 50. S.	1681.	5. 0. Occ.
Bajonnæ.	1. 20. Occ.	43. 30. S.	1680.	1. 20. Occ.
In Sinu Hudsonii.	79. 40. Occ.	51. 00. S.	1668.	19. 15. Occ.
In Freto Hudsonii.	57. 00. Occ.	61. 00. S.	1668.	29. 30. Occ.
In Sinu Baffini ad fretum Thomæ Smithii.	80. 00. Occ.	78. 00. S.	1616.	57. 00. Occ.
In mari.	50. 0. Occ.	38. 40. S.	1682.	7. 30. Occ.
	31. 30. Occ.	43. 50. S.	1682.	5. 30. Occ.
	42. 0. Occ.	21. 0. S.	1678.	0. 40. Or.
In Promontorio S. Auguft. Brasil.	35. 30. Occ.	8. 0. M.	1670.	5. 30. Or.
In Promont. Frio.	41. 10. Occ.	22. 40. M.	1670.	12. 10. Or.
In mari ab ostio fluminis argentei sive de Plata	53. 00. Occ.	39. 30. M.	1670.	20. 30. Or.
Ad Orientalem ingressum freti Magellanici.	68. 00. Occ.	52. 30. M.	1670.	17. 00. Or.
Ad Occidental. ingressum ejus.	75. 00. Occ.	53. 00. M.	1670.	14. 10. Or.
Baldiviæ.	73. 00. Occ.	40. 00. M.	1670.	8. 10. Or.

Nomi-

Nomina locor.	Longitudo a Lond.	Latitudo.	Anno D.	Variatio observ.
	o. /	o. /		o /
In Promontorio d'Agulbas.	16. 30. Or.	34. 50. M.	1622	2. 00. Occ.
			1675.	8. 00. Occ.
In mari.	1. o. Or.	34. 30. M.	1675.	o. o.
	20. o. Occ.	34. o M.	1675.	10. 30. Or.
	32. o. Occ.	24. o. M.	1675.	10. 30. Or.
In insula Helenæ.	6. 30. Occ.	16. o. M.	1677.	o. 40. Or.
Ascensionis.	14. 30. Occ.	7. 50. M.	1678.	1. 00. Or.
Johannæ.	44.00. Or.	12. 15. M.	1675.	19. 30. Occ.
Mombasæ.	40.00. Or.	4. 00. M.	1675.	16. 00. Occ.
Zocatræ.	56. 00. Or.	12. 30. S.	1674.	17. 00. Occ.
Adeni in ostio maris rubri.	47. 30. Or.	13. 00. S.	1674.	15. 00. Occ.
In terra Diego Roiz.	61. o. Or.	20. o M.	1676.	26. 30. Occ.
In mari.	64. 30. Or.	o. o.	1676.	15. 30. Occ.
	55. o. Or.	27. o. M.	1676.	24. 00. Occ.
In Bombay.	72. 30. Or.	19. o. S.	1676.	12. 00. Occ.
In Promont. Comorin.	76.00. Or.	8. 15. S.	1680.	8. 48. Occ.
Ballasoræ.	87. 00. Or.	21. 30. S.	1680.	8. 20. Occ.
In Fortalitio sancti Georgii.	80. 60. Or.	13. 15. S.	1680.	8. 10. Occ.
In puncto Javæ Occid.	104. o. Or.	6. 40. M.	1676.	3. 10. Occ.
In mari.	58. 00. Or.	39. o. M.	1677.	27. 30. Occ.
In insula S. Pauli.	72. o. Or.	38. o. M	1677.	23. 30. Occ.
In terra Van Diemens.	142. o. Or.	42. 25. M.	1642.	o. o.
In nova Zelandia.	170. o. Or.	40. 50. M.	1642.	9. o. Or.
In insula trium regum novæ Zelandiæ.	169. 30. Or.	34. 35. M.	1642.	8. 40. Or.

No-

Nomina locorum.	Long. a L.	Latitudo.	Anno D.	Variatio observ.
	o. '	o. '		o. '
In insula Roterodami in mari Meridionali.	184. 00. Or.	20.15.M.	1642.	6. 20. Or.
ad oram novæ Guineæ.	149. 00. Or.	4.30.M.	1643.	8. 45. Or.
ad Occidentale punctum novæ Guineæ.	126. 00. Or.	0.26.M.	1643	5. 30. Or.

Antequam Theoriam his observationibus quadrantem Hallejus exponat, pauca nonnulla e tabula excerpit, quæ inprimis notari merentur.

1. Quod in omni Europa variatio hoc tempore sit Occidentalis, & magis quidem in partibus ejus, quæ versus orientem jacent, quam quæ occidentaliores sunt; quodque omnino in eam plagam augeri videatur.

2. Quod ad oram Americæ prope Virginiam, novam Angliam & terram novissime detectam, variatio itidem sit in occidentem, & quod ita semper augeatur, si quis inde in septentrionem eat, ut adeo declinatio 20 graduum sit in terra noviter inventa, 30 fere graduum in freto Hudsonii, & 57 in sinu Baffini: quodque navigando ab hoc tractu in orientem variatio minuatur. Harum duarum thesium legitimum est corollarium: alicubi inter Europam & septentrionalem Americæ partem, orientalem variationem esse, vel saltem occidentalem nullam. Id quod ita fieri videtur in orientalissima Insularum Tercerarum sive Azorium.

3. Quod ad oram Brasiliæ sit variatio in Orientem, quæ ad sensum augeatur, si quis in Austrum pergat; ut ad promontorium Frio sit omnino graduum 12, & ex adverso fluminis Plata 20 gr. cum dimidio. Quodque si in occidentem hybernum versus fretum Magellanicum navis eat, decrescat variatio ad 17, & ad introitum occidentalem freti ad 14 usque gradus.

4. Quod in parte Brasiliæ proprie sic dictæ orientali, ista variatio versus orientem decrescat, ut minutissima sit in insula S. Helenæ

& Ascen-

& Ascensionis, ac prorsus evanescat, punctumque pyxidis exactum sit, 18 fere gradibus longitudinis in Occidentem a Capite Bonæ Spei.

5. Quod in parte Orientali nominatorum locorum variatio occidentalis incipiat, quæ ita in toto Mari Indico continuatur, ac ad 18 gradus adscendit sub æquatore ipso prope meridianum septentrionalium partium insulæ Madagascar, ac in eodem meridiano, sed 39 gradu latitudinis australis, invenitur omnino graduum 27 cum dimidio. Quod inde versus orientem variatio occidentalis minuatur, ut ad Promontorium Comorinum parum admodum 8 gradus excedat, trium vero sit ad oram Javæ. Porro quod ad insulas Moluccas, ut & aliquando versus occidentalem partem terræ a Batavis anno 1642 detectæ, quam vocant van Diemens, prorsus extinguatur.

6. Quod ad orientem Moluccarum & terræ van Diemens in latitudine Australi alia variatio orientalis exurgat, attamen nec tanta, quanta prior illa, nec adeo longe diffusa. Ad insulam enim Roterodamum multo est minor, quam ad oram Guineæ novæ orientalem: & pro ratione, qua decrescit, supponi omnino potest, quod ad 20 gradus versus orientem, sive 225 gradibus longitudinis orient. a Londino in 20 latitudinis Australis gradu variatio occidentalis incipiat.

7. Quod variationes observatæ per Honorabilem Dominum Johannem Norborogium in Baldivia & ad occidentalem ingressum freti Magellanici clare ostendant, variationem orientalem, cujus notabili tertio meminimus, subito decrescere, & non posse ad plures gradus in Borealem Oceanum ab ora Peruviæ, & Chili extendi, eamque relinquere locum occidentali variationi perexiguæ in eo terræ incognitæ tractu, qui inter Chili & novam Selandiam, interque insulam Canum ac Peru interjacet.

8. Quod dum ab insula S. Helenæ juxta insulam Adscensionis versus occidentem æstivum ad æquatorem usque itur, variatio exigua sit in orientem & quasi semper eadem; ut adeo in illa mundi parte tractus ille in quo nulla observatur variatio, non sit meridianus, sed potius inter boream & occidentem extendatur.

9. Quod cum ingressus freti Hudsonii, & os fluminis Plata propemodum sub eodem sint Meridiano, in uno tamen loco acus $29\frac{1}{2}$ gradibus in occidentem declinet, in altero $20\frac{1}{2}$ gradibus in orientem

variet. Atque hoc clare probat, non posse variationes has cum Theoria Bondi conciliari, quæ duos polos Magneticos cum axe ad axem terræ inclinato supponit. Inde enim sequeretur: sub eodem Meridiano variationem ubique in eandem plagam esse.

Hæc omnia fundamenti loco esse Hallejus pronunciat, cui Theoria quædam variationis inædificetur. Postquam igitur aliqua in sententia Gilberti ac nonnulla in Cartesii doctrina de Magnete notavit, hanc generalem omnium observationum regulam statuit: *Universum globum Terræ unicum esse Magnetem, qui quatuor polos Magneticos sive puncta attractiva habeat, duo ad quemvis polum æquatoris; & in illis mundi partibus, quæ parum ab aliquo horum polorum distant, acum ab ipso dirigi, ita, ut, qui proximus est, alterum remotiorem superet.* Loca equidem terræ, in quibus siti sunt poli Magnetici, non satis accurate definiri posse fatetur, quod nondum habeantur tot data, quot opus sit ad geometricam operationem. Quantum autem conjectura assequi liceat, polum, qui nunc proximus nobis sit, septem fere gradibus ab Arctico polo, in Meridiano, qui extremam partem terræ firmæ sive continentis Angliæ transit, distare existimat. Ab eo monet acum inflecti in omni Europa, Tartaria, inque oceano septentrionali, sed ita, ut omnino respectus ad alterum polum habeatur, cujus situatio sit in meridiano, qui mediam Californiam transit, 15 gradibus a polo arctico mundi. Huic polo, juxta ipsum, potissimum in America Septentrionali, & in utroque oceano adjacente, ab Azoribus usque ad Japan acus magnetica paret. Duos polos Meridionales observat longius ab antarctico mundi polo abesse. Alterum fere 16 gradibus, quem acus sequatur in America meridionali, in mari pacifico, ac magna parte oceani æthiopici: Alterum ad 20 gradus usque, cujus potentia sit omnium maxima, quippe in septentrionali Africa se exerens, in Arabia, mari rubro, Persia, India, ejusque Insulis, in toto itidem Mari indico a Capite Bonæ spei, ad medium magni maris meridionalis, quod Asiam ab America divellit. Hanc de quatuor polis terræ Magneticis sententiam Hallejus explicat & confirmat ex observationibus in præmissa tabula notatis, ac difficultates, quæ in aliis aliorum assertis solvi non poterant, removet. Cum polus Europæus septentrionalis juxta suppositionem sit in meridiano, qui extremitatem terræ continentis Angliæ transit, clarum hinc esse ait, omnes partes,

illa

illa Angliæ portione orientaliores polum hunc ad occidentale latus sui meridiani habere, acumque adeo, qui septentrionali puncto suo ipsum respicit, in occidentem declinare, tanto magis, quanto quis in orientem porro progrediatur, usque dum ad Meridianum Russiæ ventum fuerit, ubi variationem maximam esse pronunciat. Ad occidentale latus extremæ partis terræ continentis Anglicæ acum fatetur in orientem vergere debere, cum tamen levis potius declinatio in occidentem observetur, id quod ex hac ratione ita contingere censet, quoniam Americanus polus septentrionalis propius distet, qui ad latus occidentale meridiani sit, & haud dubie Europæum viribus agendi vincat. Jubet igitur imprimis ad situm polorum respicere, cumque alter altero fortior sit, conferre ipsorum vim, ut inde temperamentum aliquod exurgat. Hinc etiam esse scribit, quod loca sub eodem meridiano jacentia diversas in orientem ac occidentem declinationes acus Magneticæ observent. In zonis proinde temperatis ac frigidis duorum polorum ejusdem naturæ vim ait examinandam esse & quomodo alter alterum in æquilibrio quasi teneat. In torrida zona ac imprimis sub æquinoctiali ad omnes quatuor vertendos esse oculos docet, ut qui proximus est, semper dominari judicetur, nisi duo remotiores junctis viribus ipsum aut superent, aut saltem æquent. Tandem de motu polorum sub finem scribit, si tabulam observationum quis inspiciat, ac declinationes, quæ in eodem loco, sed diverso tempore contigerunt, invicem conferat, videri polos motu suo in occidentem ferri. Quod si verum sit, rotationem haudquaquam circa terræ axem fieri concludit. Forent n. ait, variationes in eodem parellelo latitudinis (Sola longitudine immutata) eædem pro ratione motus polorum, cujus tamen contrarium experientia probat. In latitudine enim graduum 50 ½ septentrionali hoc tempore inter Angliam & Americam nullibi acus in orientem 11. grad. declinat, prout id aliquando Londini observatum fuit. Adducitur ergo, ut credat, Europæum polum arctico hodie propiorem esse, vel certe de sua virtute haud parum perdidisse. Cæterum agnoscit ad construendam Theoriam perfectam aliquot seculorum observationes requiri, optatque, ut ea, quæ ipse paucis dixit, ab aliis prolixe examinentur.

MEDULLA CHYMIÆ, VARIIS EXPERIMENTIS aucta multisque figuris illustrata. Authore Joh. Franc. Vigani Veronensi.

Londini, apud Henr. Faithorn & Joh. Kersey. 1683 in 8.

SCriptum hoc, quod *Gedani* jam ante biennium typis excusum est, nuper vero Londini duplo auctius, & figuris instructum prodiit, Lector Benevole, oculis ac judicio tuo exponimus, vix dubitantes quin hunc libellum, *mole equidem parvum, medulla tamen scatentem*, cum Amico Autoris Londinensi, qui Epistolam commendatoriam ipsi præfixit, pronunciaturus sis. Post Chymiæ etymologiam, antiquitatem & objectum, & postquam Chymicorum hactenus recepta principia repudiavit, atomos vero sub variis modificationibus adstruxit Noster, potissima & officinis usualia magis ex tribus Regnis in scenam producit concreta, horumque simpliciora æque ac decomposita producta, modos hæc parandi vulgares in multis taxans, alias exquisitiores horum encheirises tradens, simulque furnos sine ferro, sine luto, fingere docens. Paucis quia multa complectitur, facile horum omnium enarratio ipsius libri compagem transcenderet, cum adeo succincte, perspicue tamen, ejus mentem multiloquam explicare haud liceat: ex uno vel altero tantum augurabitur Lector sagax, quid de integro opusculo, quidque de ejusdem Scriptoris tractatu, de *Lapide* illius *Magnetico*, lapidi Butleri quoad plurima conformi, aliisque, quæ promittit, scriptis sperandum sit. Noctilucam parandi duplicem exhibet modum; Petroleum artificiale ex Sale & Oleo communi parat, quod repetita super Sal tartari cohobatione demum in aquam ardentem commutat; spiritum quendam perpetuo fumigantem, spiritum sulphuris insipidum, liquores ex omnibus floribus odoriferis bene olentes per destillationem descensoriam, Tincturam tartari peculiarem (singulare oleorum solvens) Salia vegetabilium alcalica magis essentialia, sal tartari volatile & Tincturam coralliorum, Tincturas itidem diversorum metallorum & mineralium suppeditat. Ubi Sal aromaticum describit, peculiarem & sine destillatione hoc conficiendi rationem tradit, ita quidem ut hoc vino Rhenano odorem & saporem Hispanici concilietur: oleum succini crassius in sal volatile ac spiritum limpidum redigit;

git; ſuccinum ex ſuo Capite mortuo regenerat; pro genuino Elixir proprietatis myrrhæ ſingularem ſolutionem tradit; Cornu cervi ſine igne cum Calce viva calcinat, ac Tincturam ex ſale urinæ fixo, uſui medico æque ac metallico accomodatam extrahit. De cætero variorum phænomenorum chymicorum ætiologias evolvit, ac controverſias non leves dirimit, v. g. quod alcalia fixa revera differant; Cantharides ſuccum veſicatorium in inteſtinis & ſal volatile in pedibus habeant; unde Aurum a ſpiritu vitrioli philoſophico albeſcat; aliquid Mercurii butyro antimonii & Mercurio vitæ ſubeſſe; ſulphur Antimonii vulgare haud eſſe purum ſulphur; cur ponderi Antimonii per hujus infuſiones nihil decedat; ut reliquas materias taceamus, theoretico non minus ac practico jucundas ac proficuas.

SCUTUM SOBIESCIANUM, & ENSES Electorales Saxonici, Novi in Cœlo Aſteriſmi.

QUod priſcis gentilium Aſtronomis familiare dudum fuit, ut præſtantium Heroum nomine certis ſtellis, in aſteriſmi ſpeciem compactis, indito, memoriam eorundem æternitati conſecrarent: illud, poſtquam ſucceſſu temporum, toto pene ſtellarum exercitu in ſigna certa jam diſpoſito, inolevit, præſenti iterum ſeculo moris eſſe cœpit, ex quo cœlum intentioribus oculis inſpectum, novos veluti cœli incolas, novasque ſtellarum cohortes in aciem produxit, nullo adhuc charactere notatas, aut in ſideris aliquam ſpeciem collectas. Sic celeberrimo *Galilæo Galilæi* Satellitum Jovialium quaternio tubospecilli ope detectus, ſub ſiderum Medicæorum titulo, Sereniſſimæ Domus Medicææ gloriæ conſecratus eſt: cujus ad exemplum anno 1642 *Joannes Antonius Maria de Rheita, in oculo Enoch & Eliæ* quinque alias ſtellas ſibi primum viſas, & circumjoviales creditas, Urbanoctavianas, honori tum viventis Pontificis Romani nuncupavit. Par inſtitutum *Michaeli Florentio Langreno* ſua Lunarium macularum nomenclatura fuit. Deditque memoriæ perpetuæ ſervati ſub latebris quercus Caroli II Magnæ Britanniæ hodie Monarchæ, Robur Carolinum, ad alterum polum, inter Argo navem, Piſcem volantem, Chameleonta & Centaurum, duodecim ſtellis emicans, nobiliſſimus Angliæ Aſtronomus *Edmundus Hallejus*, in Catalogo ſuo ſtellarum auſtralium.

TAB. X. Gemino studio, Potentissimos Principes, Johannem III Poloniæ Regem, & Joannem Georgium III Saxoniæ Electorem, illum scuto gentilitio, hunc ensibus electoralibus inter sidera effulgentes, hic exhibemus. Et Scutum Sobiescianum celeberrimus *Hevelius* Regi suo, cum circumjacentibus asterismis, prout in *Opere Uranographico* ejusdem Autoris propediem edendo conspiciendum erit, delineatum, lapso vere dedicavit; nobis vero magnitudines, longitudines & latitudines stellarum in subjecta Tabella humaniter transmisit, quas B. Lectori, ut situm sideris in globo investigare possit, communicandas duximus.

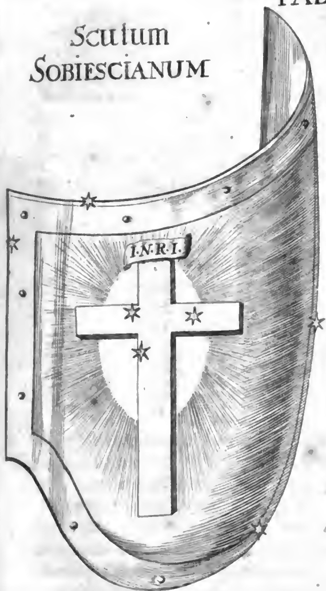
Nomina Stellarum.	Magnitudo.	Longitudo. ° ′ ″	Latitudo Bor. ° ′ ″
In limbo Scuti superiori ad cuspidem Aquilæ	4	8. 13. 26. ♑	18. 17. 49.
In limbo Scuti orientali.	5	5. 42. 39. ♑	16. 57. 46.
In limbo Scuti occidentali superior	5	0. 57. 23. ♑	14. 59. 13.
inferior nebulosa.		3. 3. 17. ♑	9. 5. 24.
In Cruce Scuti occidentalis	4	4. 53. 9. ♑	15. 1. 29.
orientalium superior	5	6. 49. 37. ♑	15. 6. 33.
inferior.	5	6. 37. 29. ♑	14. 2. 25

Enses Electorales Saxonicos pietati erga Clementissimum Electorem nostrum *Godofredi Kirchii*, solertissimi Astronomi debemus. Horum in cœlo situm, adjectæ stellæ vicinæ celebriores luculenter designant: ipsæ stellæ, numero octo, nudis oculis omnes sunt conspicuæ, earumque fulgentior in intersectione Ensium, fixis quartæ magnitudinis accensenda venit, reliquæ ad quintam & sextam magnitudinem accedunt: literis vero characteristicis Herois nostri nomen commode referentes, non interiruram unquam tanti Principis gloriam non vano omine pollicentur.

M. TUL-

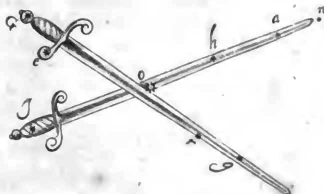
M TULLII CICERONIS EPISTOLARUM AD

TAB. X ad A: 1684. pag. 396.

Gladii
Electorales Saxonici

Arcturus
Sept:
Lucida Serpentis
Occid:

lanx Borea
Merid:
E. Andre-John. sculpsi.

tiam quodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quæ vivo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam quæ postea usu venerunt tecinit

Gemino studio Potentissimos Principes, Johannem III Poloniæ

M. TUL-

M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM AD Atticum libri sedecim: ex recensione Joannis Georgii Graevii, cum ejusdem Animadversionibus & integris doctorum virorum Notis:

Amstelædami, sumptibus Blaviorum & Henrici Wetstenii 1684 in 8. duobus tomis.

UNiversa Ciceronis opera limatiora & emendatiora, quam unquam antehac, ut prodirent, exactoque studio exculta ad studiosorum eloquentiæ omnisque elegantiæ captum & usum accommodarentur, allaborandum sibi statuit litterarum non minus quam Belgii ornamentum *Joannes Georgius Graevius.* Distinctis igitur tomis ea, quæ conjuncta & uni volumini inclusa prodire temporis ratio & vasta materiæ moles vetabat, in publicum proferre constituit: exorsus ab *Epistolarum* ad diversos exaratarum, quas vulgo *familiares* vocant, sedecim voluminibus, quæ anno 1677 cum animadversionibus ex ingenio & industria domi natis, & integris Petri Victorii, Pauli Manutii, Hieronymi Ragazonii, (sive Caroli Sigonii) Dionysii Lambini, Fulvii Ursini, Jo. Fred. Gronovii aliorumque notis, duobus tomis edidit. Quos hoc anno secuta sunt totidem volumina, eadem elegantia & simili cultu apparatuque prodita, quæ superstites *ad Tit. Pomponium Atticum epistolas* a Cicerone scriptas exhibent; nec inferiora doctissimo editori existimata sunt, quin Serenissimi Galliarum Delphini studiis consecrarentur, quod regiam ad doctrinam augendam non parum conferre possent. Res enim illorum temporum, quibus imperium orbis terrarum immutatum est, & vel eversa, vel certe conversa ea Respublica, quæ ita bonis legibus atque institutis fundata erat, ut in perpetuum duratura, nec ulla hominum vi labefactanda videretur, non aliunde melius quam ex his libris cognosci possunt: tum præterea Ciceronis admirabilis prudentia & scientia reipublicæ tractandæ nusquam se magis quam in his epistolis prodit. *Sic enim omnia* (quod Cornelius Nepos in vita Attici ait) *de studiis principum, de vitiis ducum, mutationibus reipublicæ perscripta sunt, ut nihil in iis non appareat, & facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quæ vivo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam quæ postea usu venerunt cecinit*

cecinit ut vates. Quæ ipsa hujus operis præstantia eos, qui superiori sæculo primos in litteris ordines duxerunt, movit, ut quo quisque eorum doctior haberetur, eo plus operæ in his epistolis emendandis illustrandisque collocaret. In Italia quidem *Petrus Victorius* (cui omnia Ciceronis opera salutem debent & integritatem qua adhuc gaudent) & *Paulus Manutius, Fulvius* item *Ursinus, Leonardus Malaspina, & Sebastianus Corradus;* in Gallia *Dionysius Lambinus, Antonius Goveanus, Adrianus Turnebus, Simeo Bosius;* in Belgio *Franciscus Junius* & *Ausonius Popma,* præ cæteris ita iis incubuerunt, ut præcipuam sibi materiem gloriæ in eis integritati restituendis & illustrandis quæsivisse videantur, adhibitis omnibus ingenii, doctrinæ, industriæq; præsidiis. Quorum cunctorum symbolas easque integras, colligendas, & distinctis nitidissimis formulis excusos omnium virorum eruditorum commentarios, ipsis subjiciendos vel annectendos epistolis doctissimus Editor duxit. *Isaaci* etiam *Casauboni* ad priores septendecim libri primi epistolas annotationes, a Merico filio per Jacobum Gronovium sibi concessas, ejusdemque beneficio, collatas celeberrimi parentis *Jo. Fred. Gronovii* animadversiones & observationes passim inseruit; & ab eadem *Jacobi Gronovii,* sagacissimi eruditissimique viri, industria observatas variantes lectiones veteris codicis Anglicani, quem in Collegio Balliolensi is contulerat cum editis; ut & alterius Helmstadiensis, quem *Lucas Langermannus* perlustraverat, varias lectiones annotavit; adspersis passim *Marci Antonii Mureti* notis, quas is suo codici adscripserat, descriptasque clarissimo editori transmiserant illustres Falconerii fratres. Tam erudito copiosoque apparatu, quem proprii ingenii felicissimo proventu mirum in modum auxit Editor, instructæ hæ ad Atticum, æque ac antea evulgatæ eundem in modum, ad diversos exaratæ epistolæ, avidos reddunt elegantioris litteraturæ studiosos, omnia Ciceronis reliqua opera eodem habitu exculta apparatuque instructa nanciscendi: cumque ea exspectare nos jusserit de litterarum salute & gloria optime meritus GRAEVIUS, sufficiens & idoneum huic operi arduo otium, ætatemque ac valetudinem illi apprecamur.

:(o):

N. IX.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno M DC LXXXIV.

SAMUELIS PUFENDORFII DE JURE Naturæ & Gentium libri octo. Editio secunda auctior multo & emendatior.

Francofurti ad Mœnum apud Frid. Knochium, 1684. in 4.

HGrotium primum fuisse, qui seculum ad nobilissimam ac utilissimam de J.N.& G. disciplinam excolendam excitavit, in vulgus notum est. Sed cum ille in opere suo insigni de J.B.& P. quædam præteriisset, quædam levi brachio attigisset, quædam denique admiscuisset, quæ ipsum hominem fuisse arguunt, multi fuerunt, qui defectibus istis medicam quasi manum adhibere tentarunt. *Autor* vero *amplissimus* publico egregio magis proficuum judicavit, si pro ingenio suo ac eruditione, qua pollet exquisita, totam hanc disciplinam in novam quasi formam refingeret, ac materiis a Grotio omissis, aut obiter expositis, eo ordine pertractaret, quo ante eum alias nemo. Ideo ante hos duodecim annos Londini Scanorum *octo libros de J.N.& G.* evulgavit. Qui cum non sine adplausu excepti essent, atque divenditi, eosdem adornata nova hac editione augere, multaque in iis loca illustrare magis annisus est. *Primus* liber προπαιδείαν quandam seu disciplinæ hujus præcognita continet, quibus, quæ sit entium & actionum moralium indoles, exponitur. In *secundo* demonstratur, statui hominum non congruere vitam agere exlegem; itaque opus esse legibus, quæ omnibus hominibus certam vivendi normam præscribant: has vero corrivari in socialitatem tanquam in legem naturæ fundamentalem doctissimus Autor tradit. Deinde primum præstationes hominis adversus seipsum, tam circa culturam animi, quam curam corporis & vitæ, eleganter ac fusius, quam in prima hujus libri editione factum erat, deducere pergit.

Libro III. *& IV.* justo ordine proponit officia, quæ homo alteri debet, facta illorum distinctione in *absoluta*, quæ citra omne antegressum humanum institutum omnes homines obligant, & *hypothetica*, quæ pactum expressum aut tacitum præsupponere videntur. Hinc exposita natura pactorum & obligationum illis innixarum, *libro V.* de contractibus, qui pretia rerum præsupponunt, distincte & accurate agit. *Tres* sequentes *libri* doctrinam politicam complectuntur. Nam *libro VI.* de tribus primis societatibus humanis, utpote sine quibus origo & natura imperii humani nequit recte cognosci, agit: *libro* VII. de civitatum causis, structura, forma, summi imperii natura atque summorum imperantium officio exquisite tractat: VIII. *& ultimo* potissimum jura majestatis, & unde mutatio ac interitus civitatum oriatur, exponit. Multas insuper controversias illustres non ubivis obvias dilucidat atque definit. Sub calcem index capitum & rerum præcipuarum adjectus est, qui earum summam exhibet.

HISTORIA VENETA DI ALESSANDRO Maria Vianoli Nobile Veneto.

hoc est,

Historia Veneta Alexandri Mariæ Vianoli Nobilis Veneti, cujus pars prima prodiit anno 1680, altera hoc ipso 1684.

Venetiis apud Joh. Jacobum Herz. in 4.

CUm ad perfectæ Reipublicæ exemplum, omnium illorum judicio, qui civili prudentia valent, illustre Venetorum regimen quam proxime accedat, mirum equidem non est, quod tot e quavis ætate Scriptores hunc in se laborem tam promte susceperint, ut ipsius originem ac incrementa, quibus potissimum tertio abhinc seculo ad vicinorum invidiam floruit, posteritatis commodo explicarent. Quæ tamen Commentantium fœcunditas Autorem nostrum a proposito Res Venetas a primo urbis conditæ anno repetendi haud quaquam divertit, sed calcar potius ipsi addidit, ut tanto alacrius cœpto operi insisteret, quanto facilius viam veritatis a tot tantisque ducibus monstratam tenere se posse confidebat. Usus autem est hac methodo, ut

ut juxta imperantium seriem, qui antiquis temporibus Consulum ac Tribunorum, exinde vero Ducum titulos gesserunt, quicquid accidit memoria dignum, & eas cumprimis res gestas, e quibus Veneta prudentia sagacitasque eluxit, justo ordine servato exponat. Ab ovo, quod ajunt, rem auspicatus, Venetorum nomen ab Henetis esse, qui castellum Cromnam apud Paphlagoniam a Trojanis oriundi tenebant, scribit, cumque illa gens Euganeis sede pulsis plurima Fori Julii loca, & munitas arces inter Alpes ac mare pridem occupasset, ipsas autem postea venientibus in Italiam Gothis, Hunnis, & Longobardis relinquere cogeretur, tum complures familias ex terra continenti in insulas se recepisse, ac ibidem pro tempore ædificia quædam struxisse, quibus ubi alia paulatim accesserint, crevisse Venetias & vicina loca maritima ad eam magnitudinem, ut civitatis & reipublicæ faciem ostenderent. Regiminis forma, quantum cum ex aliis, tum maxime ex Autore nostro discere licet, quinquies immutata fuit. Initio rerum penes *Consules* erat imperium, qui quovis biennio creati id operam dabant, ut parvum adhuc subditorum numerum institutis ac legibus paci potius quam bello accommodatis regerent. Eorum decem Autor memorat, non dissimulans, ab aliis alia ac diversa ab his, quæ ipse prodit, nomina illis tribui. Postquam vero plures in unum insulæ coire ac societatis vinculo jungi incipiebant, *Tribunos* eligere videbatur, qui singulis Insulis annua autoritate præessent, ac si quid gravioris momenti ad publicam rem pertinens decernendum foret, in commune consulerent. Hæc regiminis forma aliquanto diutius, quam ista prior viguit. Verum cum Insulæ nonnullæ Longobardorum Italiam vastantium barbariem experirentur, populus Tribunorum pertæsus, quasi ipsorum crimine, quicquid sentiebant mali, accidisset, *Duces* creare suffragiis, iisdemque summam rerum non per aliquot annos, sed per omne vitæ tempus credere constituebat. Vix tamen tres ea dignitate functi erant, cum populus libertati suæ metuens *Magistros Equitum* quotannis ad Reipublicæ administrationem vocaret. Sed ut multitudinis genius mutabilis & ad varietatem semper pronus est, post quinque annos & adeo quinque Magistros Equitum, *Duces* iterum eligi cœperunt, idque demum constanti observatione ab anno 742 in hunc usque diem continuatum fuit. Interim regiminis nullam ab illo tempore factam fuisse mutationem, dici non pot-

 est.

est. Nam Principum primi & longe majori autoritate, quam sequentes, (ut agnoscit Contarenus,) pollebant, & populari voce, non suffragiis nobilium fiebant. Sunt, qui Venetos Duces a *Theodato Ipatio*, vel ut tres illos, qui ante Magistros Equitum regnarunt, simul complectamur, a *Paulutio Anafesto* ad *Vitalem* usque *Michaelium* II supremam & prorsus absolutam in cives potestatem obtinuisse censent, eamque causam assignant tam frequentium conspirationum ac tumultuum, qui ipsis regnantibus civitatem conquassarunt. Attamen, si quæ Autor noster tradidit, antiquorum monumentorum fide, ut apparet, nituntur, certum quidem est, aliquos illorum Principum tentasse, ut titulum ducalem vel regium familiæ suæ vendicarent, & cum hæreditate ad posteros transmitterent; unde filios in societatem imperii adsciscere, sibique successores vivi nominare subinde studuerunt, testibus *Participatiis*, *Badoariis*, *Ursceolis*: verum populus libertatis amans, & vigilantissimus custos, fere semper duos Tribunos Consiliariorum nomine Ducibus adjunxit, ne potestate abuterentur, ac civibus solam parendi gloriam relinquerent. Si quando Ducum spectatæ moderationis lateri hos Consiliarios addere neglexerunt, ut factum *Mauritio Galbagio* fuisse Autor scribit, aliis succedentibus, quibus non æque fidebant, eos iterum elegerunt; postremo etiam imperante *Dominico Flabanico* decretum publice fuit, ne successores sibi ipsis constituere ex illo tempore Ducibus integrum esset. Ad ejusdem Flabanici principatum originem Senatus Veneti, quem nunc vulgo *Pregadi* vocant, Vianoli refert. Ex quo apparet, & limitatam tunc Principum potestatem fuisse, & non demum sub duodecimi seculi finem, sed sub undecimi medium jacta Aristocratiæ fundamenta, cum paulatim a populo ad Optimates res transferretur. De Ducis tamen electione, & Consilii Magni institutione *Vitalis Michaelii* II tempore lata lex fuit, & illa usque ad *Petrum Gradonicum* stetit, qui tandem Reipublicæ formam feliciter immutavit, lege ipsius suasu condita, ut cum antehac quotannis 480 viri e civium vasta multitudine ad Reipublicæ clavum sedissent, exinde nulla amplius electio fieret, sed quos proximis quatuor annis legi contigisset, illis perpetua esset hæc dignatio. Conspiratum equidem idcirco bis in Gradonicum a civibus fuit, semper tamen detecti criminis autores pœnas temeritati suæ debitas dederunt.

Hacte-

Hactenus, quæ ad Regiminis Veneti modum pertinentia Autor habet. Tomo primo Operis præterea & augmenta potentiæ & decrementa, quas Veneti victorias obtinuerint, quas passi sint clades, sub 72 Ducibus ad *Johannem Mocenicum* usque, qui anno 1485 decessit, edisserit. Prolixus inprimis est in exponendo bello, quod cum Barbarossa pro Alexandro III Respublica prosperrime sub auspiciis *Sebastiani Ciani* gessit. Fuerunt enim, qui rem totam in dubium vocare, ac Venetos falsitatis arguere non dubitarunt. Annotat etiam magno studio, quicquid ad Veneti nominis splendorem facere noverat. Sic in divisione Imperii inter Græcum & Francum, Nicephorum & Carolum M. memorat, quod & alii observarunt, lacus Venetos omissos, ac neutrius jurisdictioni assignatos fuisse. Adeoque clarum esse scribit, quod nunquam Imperio subfuerint, sed libertatem suam proprio Marte & arbitrio semper, non alienis viribus ac auspiciis defenderint. Tomus alter 34 Principes exhibet a *Marco Barbadico* usque ad *Aloysium Contarenum*, illum qui hoc ipso anno obiit, ac conspirantibus omnium votis successorem habuit *Marcum Antonium Justinianum*, cujus nomini Autor Operis sui secundam hanc partem dedicavit. Hic & *Leonardus Loredanus* sistitur, quo imperante maximis bellorum tempestatibus Respublica Veneta parum aberat quin everteretur. Postea *Uscocchiorum* originem evolvit, & damna vicinis partibus per ipsos illata prolixe enarrat, de quibus anno 1676 prodierunt Minutii & Pauli Sarpii historiæ, non ita pridem ex Italica in Gallicam linguam versæ a Domino *Amelot de la Houssaie*. Bellum porro cum Turcis pro Candia, imperantibus *Francisco Ericio*, *Stephano Molino*, *Carolo Contareno*, *Francisco Cornelio*, *Bertuccio Valerio*, *Johanne Pisauro*, & *Dominico Contareno* gestum late explicat, usus opera Baptistæ Nani, qui alteram Historiæ suæ Venetæ partem quinto abhinc anno publico dedit. In toto Opere cum Legatorum, tum belli Ducum, Principum & Consiliariorum orationes subinde Autor refert, officiumque & partes boni Historici satis explet, quantum videlicet potest a cive Reipublicæ Venetæ exspectari.

L' ESPION DU GRAND SEIGNEUR & SES relations ſecretes: traduites de l' Arabe en Italien, par le Sieur Iean Paule Marana, & de l' Italien en François par - - -

id eſt,

Explorator Turcicus, ejusque relationes ſecretæ, ad Prætorium Conſtantinopolitanum Lutetia miſſæ, & ſub regno Ludovici Magni detectæ. Ex Arabico Italice verſæ a Joh. Paulo Marana. Gallice vero a - - in quibus præcipui rerum ab anno 1637 ad 1682 in orbe Chriſtiano, & in Gallia geſtarum eventus exhibentur.

Pariſiis apud Barbinum, & Amſtelodami apud Wetſteinium 1684. in 12.

RES profecto miraculo ſimillima editione harum Epiſtolarum, & in narratione iis præmiſſa, exponitur: homo ſcil. Mahometanus, per annos quadraginta quinque in regia Lutetiæ urbe, ficta perſona & habitu latitans, & exploratoris operam infenſiſſimis Chriſtiani nominis hoſtibus impune præſtans. Nec minus mirum, quod natus inter Turcos aut Arabes, Latinas literas, dum captivus in Sicilia teneretur, ita didiciſſe dicitur, ut autores non vulgares, Senecam, Tacitum, ſanctum etiam Auguſtinum legere, & dum Pariſiis viveret, pro docto & Clerico haberi potuerit. Stant hæc fide interpretis Maranæ, qui ſe Genuæ natum dicit, & uti videtur, ſuſpicionem ſuppoſitionis, dedicatione opuſculi hujus Regi facta, impetratoque ab ejus Majeſtate privilegio Typographico, elidere voluit, & ad teſtimonium civis Pariſienſis, tacito tamen ejus nomine provocat, ſpecimen vero nunc tantum exhibet triginta Epiſtolarum *anno 1637 & 1638* ſcriptarum, cum ultra quingentas ſe habere ſcribat, earumque edendarum ſpem faciat. Inveniſſe autem ſe Volumen illarum refert caſu mere fortuito, cum hoſpitium mutans, in angulo cubiculi chartas pulvere obſitas deprehenderet. Dein poſt cautam & diligentem explorationem, ex ædium domino comperiſſe, habitaſſe in domo illa annis octodecim hominem peregrinum, qui ſe *Titum Moldavienſem* nominaverit, ſtatura parva, facie deformi, habitu Clerici, moribus correctis

ctis & pene sanctis, quamvis non defuerint, qui Judaismi & Mahumedismi suspectum haberent; pecuniam & amicos nunquam ei defuisse; septuaginta annos natum fuisse, cum narrare solitus fuerit, se anno 1637 Lutetiam venisse, juvenem tunc viginti octo annorum: quisquis vero fuerit, cum aliquando pro more anno 1682 domo egressus esset, nunquam rediisse, neque tamen præmeditatum abiisse videri, cum non solum chartas illas, sed & pecuniæ aliquantum reliquerit: in flumen fortasse præcipitatum, aut alio inopinato casu interiisse. Scrupulum movere possent inter alia, quæ alicubi in laudem Christianæ religionis, & inprimis Romanæ, atq; in vituperium Reformatæ interseruntur; nec non quod nihil literarum ex Turcia ad eum datarum simul repertum memoretur, quas tamen non minori diligentia, quam suarum epistolarum exempla custodivisse virum, ut describitur, callidissimum, probabile est. Versionem, quod parum sapiat stylum Arabicum, ita excusat interpres, ut libertate se usum esse dicat, rebus potius quam verbis insistendi, & ineptias, titulorum præsertim & blanditiarum, quibus Orientales indulgent, restringendi. Materiam literarum quod attinet, quantum ex specimine hoc judicari potest, satis fidelem & accuratam rerum in Gallia, & alibi inter Christianos gestarum notitiam & comparasse sibi Mamutum hunc (hoc enim nomine ad suos utitur) & ad aulam Turcicam retulisse apparet. Et quamvis ea omnia ex scriptoribus nostris uberius & certius intelliguntur, non caret tamen utilitate, narrationem illorum ex ore hostis & exploratoris cognoscere. Insigne vero documentum hinc capere possent Principes Christiani de cavenda Turcorum vafritie. Si enim vera sunt, quæ referuntur, fuerunt eodem tempore Viennæ *Carcoa* quidam Turcus, Genuæ *Adonai* Judæus, qui junctis cum hoc literarum commerciis, res in Germania, Italia, Gallia, vicinisque regionibus gestas indagarent, & hostibus enuntiarent. Maximum vero impietatis Turcicæ (utinam non & inter Christianos repertæ) documentum est, quod nebulo hic a summo Turcorum sacerdote veniam habuisse se scribit, Christianos ritus simulandi, pejerandi, & quicquid ad finem propositum expediret sine peccati metu perpetrandi. Quo vero animo in Christianos fuerit, quam acerbe plerumque eorum sacra & mores irriserit, quam lætitiam ex dissidiis & bellis eorum ceperit, quæque inde incrementa rei Turcicæ auguratus fuerit, ex paucis

literis

literis his prolixe colligitur. Hæ sive veræ, sive ingeniose fictæ sunt, (quod fortassis orbis literati judicium, & temporis mora brevi aperiet) movere tamen merito summas orbis Christiani potestates ad seria aliquando, & perpetuæ inter se pacis, & jungendarum contra immanissimos hostes virium consilia, possent & deberent.

SELECTÆ HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ capita, & in loca ejusdem insignia Dissertationes Historicæ, Chronologicæ, Criticæ, Dogmaticæ. Autore R. P. F. Natali Alexandro, Ordinis FF. Prædic. in Sacra Facultate Parisiensi Doctore Theologo &c. Seculi XI & XII pars tertia.

Paris. apud Antonium Dezallier, in vico San-Jacobæo, ad coronam auream. 1683 in 8.

Ultimum hoc undecimi & duodecimi seculi volumen a septima dissertatione incipit, quæ *Petri Abælardi* variam fortunam, errores, certamina, pœnitentiam, & postremo loco opera, a *Francisco Amboesio* præmissa Parisiensium Theologorum censura in publicum edita, exponit. In istis Abælardi operibus, ut cætera taceamus, variæ occurrunt epistolæ, quarum una ad amicum data studiorum suorum & variarum calamitatum, & amorum cum Heloissa pudendo vulnere multatorum, historiam ipse retulit. *Heloissam* vero Petri scortum & postea uxorem, etiam jam monasticis sacris initiatam, pristini illius flagitii haud satis pœnituisse vel ex eo constat, quod in secunda ad Abælardum epistola, quam dulce sibi concubinæ nomen fuerit, haud dissimulat, & se ejus meretricem quam Augusti Cæsaris uxorem appellari malle profitetur. Errores Abælardi partim ex *Bernhardo*, *Gulielmo* Abbate S. Theodorici, *Gaufrido* Carnotensi episcopo, *Ottone Frisingensi*, & anonymo quodam Autore, partim ex ipsis Abælardi scriptis commemorantur, cujus mentem, in nonnullis capitibus lingua saniorem, S. Bernhardum & cæteros antagonistas non ubivis assecutos Alexander noster arbitratur. Idem quid in Suessionensi concilio, quod nec cum *Johanne Picardo* in not. ad epist. Bernh. A. C. 1116, nec cum *Binio* A. C. 1136, sed A. C. 1121 coactum existimat, & undevigesimo post

post anno seu A.C. 1140 in Senonensi concilio, nec non Romæ ab Innocentio II contra Abælardum actum fuerit, ex variis autoribus recenset, *Berengarii Pictaviensis* apologeticum pro Abælardo effusis in S. Bernhardum calumniis refertum ad examen revocat, & tandem Abælardum a *Petro* Venerabili Abbate *Cluniacensi*, S. Bernhardo & Innocentio reconciliatum, emendatis erroribus sancte vixisse & pie obiisse, ex Chronico Cluniacensi & Abbatis Venerabilis modo nominati epistola ad Heloissam, ejusdemque duplici epitaphio ad Abælardi laudes composito commemorat. In fine dissertationis additur, librum Abælardi vulgo *sic & non* appellatum, in cœnobio Parisiensi S. Germani a Pratis manuscriptum extare.

Proxima huic dissertatio numero octava *concilii Lateranensis III*, in quo post certamina Alexandri III cum Antipapis suis Victore IV, ejusque successoribus, Pachali III & Callisto III, quorum partibus Fridericus I Imperator addictus fuerat, & plures synodos in Italia, Gallia, Anglia, Germania & ipsa Palæstina agitatas, pace tandem inter Imperatorem & Pontificem inita, de abolenda contraria factione & mediis prohibendi inposterum schismatis, nec non de Waldensibus & Albigensibus opprimendis & disciplina ecclesiastica instauranda actum est, gesta & canones præmissis loci, temporis & reliquis circumstantiis recenset.

In nona dissertatione, quæ casu transposita octava esse debuit, disquiritur, utrum judicium in causis fidei ad solum Romanum pontificem, an etiam ad alios episcopos referri debeat? Occasionem huic controversiæ suppeditavit *concilium Remense*, in quo Præsules Gallicani adversus Gilberti Porretani errores, Romano Pontifice & Cardinalibus præsentibus & tamen inconsultis, fidei formulam seu symbolum ediderunt, de quo facto tanquam illegitimo & Romanæ curiæ minime tolerando, Cardinales adversus S. Bernhardum & congregatos cum eo Galliæ episcopos gravissime expostularunt. Autoris nostri sententia est, jus fidei causas cognoscendi ac de iis judicium ferendi episcopis omnino competere, sed confirmationem judicii & sententiam definitivam, & jus generalia decreta de fide Christiana & morum disciplina sanciendi, non excluso tamen ecclesiæ consensu, & generalium conciliorum suprema ac divina autoritate non neglecta, ad Romani pontificis prærogativas pertinere. Quam in rem postquam pluri-

ma e Thoma suo aliisque autoribus testimonia adduxit, ad Parisienses & cæteros Galliæ Theologos accedit, & quid hac de re sentiant, exponit; nimirum pontificem Romanum, primum & maximum omnium episcopum, in tota ecclesia principatum & potestatis plenitudinem habere, non tamen absolutam, cum novos fidei articulos condere & Sacramenta instituere vel abrogare nequeat, nec ipsi soli determinandi fidei controversias autoritas conveniat. Hanc Parisiensium Theologorum sententiam nonnullis Facultatis Theologicæ decretis confirmat, & *Lupum*, seu quisquis ad Thomæ Cantuariensis vitam & epistolas indicem confecit, falsi arguit, cujus majusculis exarata characteribus hæc est sententia, quod Romani pontificis solius persona sola sit controversiarum judex. Etsi vero in quibusdam capitibus a plerisque cæterarum gentium Theologis Gallicani Doctores dissentiant, inprimis cum disceptatur: Utrum concilium oecumenicum Romano Pontifice sit superius? utrum Rom. Pontifex non accedente ecclesiæ consensu sit infallibilis? utrum Pontifex Romanus directam vel saltem indirectam in temporalia Regum potestatem habeat? nihil tamen detrimenti inde pati Romanæ sedis majestatem asserit, cum hæ quæstiones ad fidem non pertineant, sed ad humanas opiniones revocentur, & primatus jure Divino Romano Pontifici conveniens ubique salvus maneat. Cum enim Theologis permissum sit, varias de Dei potentia in scholis quæstiones agitare & disquirere, num Deus absoluta potentia hæc vel illa possit, dummodo omnipotentiam divinam universi credant: non inconveniens ipsi videtur, etiam Romanos Pontifices permittere, ut catholici Theologi de potestatis suæ extensione, modo, ac usu modeste disputent, dummodo in confessione primatus jure divino S. Petro a Christo collati & ad ejus successores transmissi conveniant. Tandem vero & hanc dissertationem, & quicquid in toto opere scripsit, Romanæ ecclesiæ, quam omnium ecclesiarum matrem ac magistram profitetur, & Romani Pontificis, quem Petri successorem & Christi vicarium agnoscit, judicio submittit.

In causa *Thomæ Cantuariensis* Archiepiscopi, circa quam decima dissertatio versatur, primum variæ occasiones, quæ Henricum II. Angliæ Regem adversus Thomam commoverunt, memorantur, & in earum numero jus Regaliæ non fuisse, adversus P. *Lupum* seu indicis, cujus paulo ante mentionem fecimus, autorem asseritur, cum jus illud

nec

nec a Thoma unquam impugnatum, nec a quoquam improbatum, sed ab Henrico II & aliis ævi illius Regibus citra ullam contradictionem usurpatum fuerit. Hinc ad certaminum illorum inter Regem & Cantuariensem Pontificem progressum delatus autor, quid ante Thomæ exilium, quid in exilio, quid ab ejus reditu ad cædem a quatuor sicariis peractam, & post ejus cædem, quæ vulgo martyrii nomine insignitur, gestum fuerit, inprimis ex historia quadripartita seu quatuor scriptoribus coævis, qui Thomæ hujus vitam & acta consignarunt, & farragine epistolarum huc spectantium a Lupo edita, de qua acta nostra Cal. Sept. A. C. 1683. p. 384. videantur, sic enarrat, ut Thomæ caussam ubique tueatur, quem in calce dissertationis supplex obsecrat, ut Romanis Pontificibus zelum pro tuenda ecclesiæ libertate & disciplina, Regi Britanniæ & toti regno communionem cum Romana ecclesia, Gallicanæ ecclesiæ & Francorum regno florentissimam tranquillitatem, & præsenti Galliarum Regi Ludovico XIV, quem ab Innocentio XI hæreseos expugnatorem jure nuncupatum dicit, perpetuam felicitatem jugi apud Deum intercessione impetrare velit.

Reliquæ dissertationes ad panopliam adversus hæreses, qualem singulis seculis Autor annectere consuevit, referuntur, quarum unam Græcis azymorum in S. Eucharistia usum impugnantibus, alteram Berengario ejusque asseclis realem corporis & sanguinis Christi in S. cœna præsentiam negantibus, & postremam Petrobusianis pædobaptismum improbantibus & cæteris erroris hujus successoribus opponit. Undecima igitur dissertatio *azymorum* usum contra Græcos schismaticos exemplo Christi aliisque argumentis defendit, & a *Michaelis Cerularii* aliorumque Græcorum objectionibus vindicat. *Thomæ* vero *Aquinatis, Alexandri Alensis, Bonaventuræ* aliorumque Scholasticorum veterum, & recentiorum quorundam Scriptorum sententiam, qua statuunt, quod Græca pariter & Latina ecclesia post eucharistiæ institutionem usque ad Ebionis tempora azymis usa, postea cum Ebionitæ leges Judaicas simul cum Evangelio observandas inculcarent, in hæreseos istius execrationem, panem fermentatum adhibuerit, donec illa hæresi exstincta, Latina Ecclesia, Græcis usum fermenti retinentibus, ad azymorum usum redierit, ob defectum idoneæ probationis & summum veterum silentium rejicit. Et apud Græcos quidem fermenti usum perpetuum fuisse ex Græcis patribus colligit, de Latina vero ec-

clesia diversas eruditorum sententias inter se committit. Cum enim *Sirmondus* in disquisitione de azymo usum fermentati octingentis & amplius annis in ecclesia Latina solennem fuisse contendat, & azyma medio illo intervallo, quod a Photii schismate usque ad Cerularii tempora effluxit, recepta asserat, a qua sententia etiam Cardinalis *Bona* in suis Liturgicis haud alienus est, nisi quod a primis illis seculis azymorum usum non penitus excludit; ab altera vero parte *Joh. Mabillon* in præf. sec. III. Ben. & in dissertatione singulari, nec non *Christianus Lupus* Tom. III. schol. in canones & decreta concil. perpetuum in Latina Ecclesia azymorum usum fuisse existiment, utriusque opinionis argumenta recitat, & liberum lectori judicium permittit.

In duodecima dissertatione, quæ cæteris prolixior & libello fere quam dissertationi similior est, contra *Albertinum*, adversus quem etiam a Theologo quodam Jesuita ingens volumen propediem edendum adornari monet, & alios Calvinianarum partium ministros, omissis iis, quæ jam in priorum seculorum historia de hoc argumento disseruit, realem corporis & sanguinis Christi in cœna præsentiam ex Scriptura Sacra & ecclesia primitiva fuse & satis egregie evincit, nisi quod etiam Joh. VI. de eucharistiæ mysteriis agi censet, & ubique cum reali illa præsentia transubstantiationis figmentum perperam adjungit. Ad adversariorum objectiones dum respondet, inter alia *autorem expostulationis de epistola Chrysostomi ad Cæsarium*, a Theologis Parisiensibus suppressa, de qua in actis nostris Cal. Jan. 1683. diximus, refutare conatur. Adjecta est ultimo hujus dissertationis articulo ad fratres Calvinianæ secessionis adhortatio, ut cum articulum hunc pro fundamentali non habeant, eoque non obstante pacem cum Lutheranis ambiant, ad Romanam ecclesiam, a qua eos nulla gravi causa urgente secessisse arguit, redire non detrectent.

Ultima dissertatio infantum baptismum & Scripturæ Sacræ testimoniis, & ecclesiæ orientalis pariter & occidentalis traditioni congruam ostendit.

L' IMPIETE' CONVAINCUE EN DEUX TRAITEZ, par Pierre Yvon, Pasteur de l' Eglise Reformée retirée du monde, & recueillie maintenant a Wiewert, en Frise.

i. e.

id eſt,

Impietas convicta a Petro Yvone, Paſtore Ecclesiæ Reformatæ, quæ ex mundo retracta Wievvertæ in Friſiis nunc colligitur, Tractatibus duobus; in quorum priori Exiſtentia Dei, ut omnium veritatum prima & certiſſima, clare ſtabilitur; in ſecundo Scriptura Sacra defenditur, impio libro Spinoſæ, cui titulus *Tractatus Theologico-Politicus* integre refutato.

Amſtelodami 1681. in 8.

TArde ad nos perlatus eſt hic liber, neque tamen indignus viſus, qui vel nunc in Actis noſtris locum inveniat. Materiæ utilitas commendata jam a nobis eſt, cum anno 1683. p. 364. *Dyroiſii librum adverſus Atheos* enarraremus. Tametſi vero Auctor præſens, dum viveret, ex Labadii ſectatoribus fuiſſe perhibeatur, deprehenſum tamen a nobis non eſt, quod ab inſerendo Actis libro nos deterreret, cum præſertim de neminis orthodoxia reſpondere teneamur, ſed judicium legentibus relinquamus. Audiamus itaque, quæ de ſcopo ſuo in præfatione ipſe autor propoſuit. Primam ait, eamque jucundiſſimam & graviſſimam veritatem eſſe: *quod ſit Deus.* Ex hac omnes alias derivari, & ſine illa prorſus nullam dari: hominem certe ad imaginem Dei ſui creatum, facile cariturum cognitione eorum, quæ juxta aut infra ſe ſunt, dum magnum Autorem ſuum & adorabilem majeſtatem ejus vivide cognoſcat. Quo vero cum ſolatio animam mundo exituram, cum magnum illud Ens in ſumma gloria & bonitate inveniet quod tota mente credidit, quod inviſibile licet, non ſecus ac viſum amavit, & ad quod in omnibus rebus & actionibus ſincere reſpexit? Hac ſpe fieri, ut omnes, qui in illum vere credunt, gaudio & divina virtute repleantur, & de neceſſaria perfectiſſimi hujus Entis exiſtentia certo perſuaſi, in tempore hoc cum amore & fiducia ei propinquent, & a bonitate ejus expetant, ut in æternum ei jungantur, & uniantur. Hujus deſiderii excitandi cauſa, & ut animæ eleventur ad contemplandũ Deum, *quod ſit*, & *qui ſit, libro* hoc *primo* oſtendere ſe ſcribit voluiſſe, quomodo creata omnia de Deo teſtentur; ſed quia jejune & indifferenter de Deo non eſt loquendum, indulſiſſe ſanctis meditationibus, mentibus noſtris merito imprimendis, cum veritatem, magni-

tudinem & ſummam perfectionem DEI animadvertunt. Poſt cognitionem DEI Patris, Filii & Spiritus Sancti, nullam eſſe (pergit) graviorem aut ſolidiorem, quam verbi divini, ſive ſacræ ſcripturæ, per quam Deus magnifice, pleniſſime & certiſſime ſe manifeſtavit. Quemadmodum vero Spiritus Sanctus fidelibus divinam & ſalutarem cognitionem manifeſtaturus, ſcriptura utitur; ita impietas, late hodie diffuſa, cum Deum ipſum impugnare non vereatur, minime parcit verbo ejus, ſive Sacris Literis Eccleſiæ concreditis. Hæc vero ut confundatur, & ad lumen veritatis expoſita peſſima opinionum levitas in conſpectum ſiſtatur, *Libro ſecundo* defenſionem Scripturæ ſuſceptam a ſe eſſe ſcribit, adverſus librum Judæi *Spinoſæ*, qui in Belgio magnum rumorem excitaverit. Ex his intentio autoris ſatis ut putamus conſpicitur: quomodo vero & quibus mediis & argumentis ad obtinendam eam progreſſus ſit, ſummatim referemus.

Liber primus decem habet *capita*. I. Exiſtentia Dei probatur *ex contemplatione univerſi*, ex qua concluditur, nihil eſſe a ſe ipſo; alias enim omnia quæ ſunt, forent perfectiſſima, forent etiam perpetua, agerent per ſeipſa. Dein ſi Deus non crederetur, homo omnium perfectiſſimus credi deberet, quia ſolus intellectum habet. At neminem latet humana debilitas & miſeria, indeque evincitur, multa eſſe ſupra hominem, & multis illis unum denique ſuperius eſſe, neceſſario ſequi. Refellitur poſtea æternitas mundi, ſive per partes, ſive in univerſo ſpectetur; rejicitur ejus divinitas & independentia, unde irrefragabiliter ſequitur, quod ab ente ſuperiori originem habeat & gubernetur. Addit monitum adverſus cœcitatem humanam, & quomodo a reliquiis rationalis luminis ad uberiorem, quam ſcil. divina veritas monſtrat, cognitionem, progreſſus fieri debeat; ubi tamen ad *Mornæi Librum de Ver. Rel. Chr.* lectorem remittit. Cap. II. *alterum* probandi fundamentum *ex ipſo homine* deducit. Agnoſci enim ab unoquoque facile poſſe ait, dum ſui ſimilem generat, quod id neque ex arte, neque ex ſapientia ſua præſtet, ſed quod ſucceſſus medii, quo utitur, aliunde dependeat; id vero nil aliud eſſe poſſe, quam Deum. Idem colligi ex *dominio hominis* latiſſimo in alias creaturas, item ex capitis & cordis humani ſtructura & viribus; ex *interno numinis metu*, pectori etiam impiorum inhærenti; ex *voluntatis humanæ natura*; ex *amore & omnibus affectibus*; ex *libertate actionum*; ex *ſocietatis appetitu*, ejusque conciliatione & diſſolutione, & quod denique maxime

xime intersit hominis, esse Deum, ob *summam utilitatem*, quam ex ejus cognitione & cultu consequitur. C. III. Divinitatis argumentum sumit a *statu hominis vere Christiani*, qui est templum Dei, & qui se non humanis viribus, sed divinitus in melius mutatum sentit & deprehendit, secundum illud Minutii: *Ex hoc nunc credimus, quod Deum sentire possumus, videre non possumus.* Confirmat id ex sensu societatis Christianæ, sanctæque inter veros Christianismi professores unionis. Cap. IV. majorem lucem, & probationum robur *ex Scripturis Sacris* deducit, quarum præstantiam & efficaciam egregie demonstrat. Posito jam sic, ex ratione & revelatione, fundamento *de Existentia DEI*, subjungitur descriptio proprietatum sive perfectionum divinarum. Capite nempe V docetur *spiritualitas* & summa *puritas*. Cap. VI *Intelligentia* suprema & infinita. Cap. VII *Vita*, qua Deus fruitur, & quam ex se efficaciter diffundit. Cap. VIII *Magnitudo*. Cap. IX *Independentia, Æternitas, Immutabilitas*, quæ veluti magnitudinis species sint & perfectiones singulares. Cap. X absoluta Dei perfectio, omnium perfectionum complexus.

Tractatus *secundus*, uti diximus, *Spinosæ* opponitur. Quia autem hic non in genere tantum, ut quidam effreni cum protervia faciunt, divinarum literarum autoritatem rejecit, sed rationes etiam insaniendi habere se putavit, respondendum illis omnibus esse existimavit Autor, unaque opera reliquis, quos in nectendis difficultatibus & scrupulis adinveniendis, Judæus iste argutiarum & cavillorum peritissimus, secutus est, vel superavit. Ante omnia Cap. I. principium blasphemum aggreditur, in præfatione a *Spinosa* expositum, ubi Deum non sponte, sed ex necessario rerum ordine agentem pingit, quo asserto omnem religionem & cultum Numinis in superstitionem & stultum metum verti, & impietatem aperte stabiliri, satis constat. Cap. II. refelluntur, quæ *Spinosa* cap. 1. & 2. adversus certitudinem revelationum divinarum, divinumque earum & extraordinarium modum nugatus est. Cap. III. de prærogativis populi Judaici & Legis Mosaicæ natura agit, & quæ adversarius cap. 2. & 3. pessimo fine de hac materia commentatus est, summæ arguit impietatis; cum nihil aliud ex illis sequatur, aut alio tendant, licet callida sycophantia ex ipsis sacris literis adstrui videantur, quam quod Deus nihil aliud sit, quam rerum universitas, neque angeli aliud, quam

voces

voces aut ſoni in aere formati, cum vili & indigna aſſertione, quod Deus non propter ſe, ſed utilitatis humanæ cauſa coli mereatur. Cap.IV. contra cap.5.& 6. *Spinoſæ* pro ſanctitate ceremoniarum & rituum, & pro evidentia miraculorum pugnat, & calumnias his oppoſitas, aſſertamque iterum neceſſariam & fatalem rerum catenam rejicit. Cap.V. adverſus cap.7. intellectum & interpretationem Scripturarum, quam ut impoſſibilem *Spinoſa* traduxerat, defendit. Cap.VI. objectiones diluit de Autoribus Librorum Moyſis & Hiſtoricorum Sacrorum, quos ignotos incertosque nugator (*capite ſuo 8.*) facere voluit. Cap.VII. oppoſitum eſt impudentiſſimæ malitiæ, qua *cap. 9.* Libri ſacri falſitatis, confuſionis, contractionis, aliorumque defectuum accuſantur. Cap.VIII. apologia eſt ſpecialis pro libris *Chronicorum*, quos (cap.10.) impugnaverat *Spinoſa*. Sic defenſis libris Veteris Teſtamenti, Cap.IX. aggreditur Autor, quæ homo nequiſſimus, novum Teſtamentum in criſin vocare non auſus, (*cap. ſuo 11.*) adverſus officium Apoſtolorum effutiit, maligne dubitans, an pro prophetis, an pro doctoribus ſint habendi. Cum vero immanitatem opinionis ſuæ quocunque modo emolliturus *Spinoſa* (*cap. 12.*) aliquam laudem & autoritatem ſcripturæ concedere videatur, ſuperſtitionem ſolum veluti conſcientiæ impulſu arguens, fucus hic Cap.X. detegitur. Dein Cap.XI. negatur verum eſſe, quod *cap. 13.* pro coloranda potius impietate, quam ſincero ad pietatem reſpectu jactaverat *Spinoſa*, ac ſi in Scriptura nihil præſcribatur, quam obedientia & amor proximi, ſive agnitio juſtitiæ & charitatis divinæ. Rejicitur etiam Cap.XII. deſcriptio fidei, quam is *cap. 14.* ad omnem vim fidei enervandam, commentus erat. Sed Cap.XIII. de vero rationis & philoſophiæ uſu in Theologia, multa adverſus falſum *Spinoſæ* axioma erudite diſſeruntur. Is enim *cap.15.* ſtabilire voluit, ac ſi Philoſophiæ objectum *veritas*, Theologiæ tantum *pietas* eſſet. Hac occaſione infirmitas naturæ ad lumen divinæ veritatis abſque gratiæ auxilio percipiendum, contra *Socinianos, Arminianos, Quakeros & Pelagianiſmi ſectatores*, oſtenditur. Non contentus fuit Spermologus fundamenta religionis & pietatis, quantum in ſe erat, labefactaſſe, ſed *cap. 16.* etiam Reipubl. & ſummarum Poteſtatum jura ſubvertere tentavit, de Lege naturæ & ſocietatis humanæ ea eructans, quæ non niſi ad belluinum propriæ utilitatis & delectationis ſcopum faciunt. Hæc C.XIV.

ab

ab Yvone examinantur & destruuntur: sicut & Cap. XV. quæ pro libertate sentiendi dicendique impune omnia, *cap. 17.* allata fuerunt. Reliqua quæ *cap. 18. 19. 20.* de potestate Moysis in populum Israeliticum, & de religione a quolibet Magistratu, prout expedit, constituenda, tradita sunt, & quod maxima pietas ea sit, quæ patriæ exhibetur, aliaq; ejuscemodi, quæ evomuit aut recoxit *Spinosa*, refutatione indigna esse, aut cum jam refutatis cadere Autor non immerito observavit.

CANONES GRÆCI CONCILII LAODICENI cum versionibus Gentiani Herveti, Dionysii Exigui, Isidori Mercatoris, & observationibus Wolfgangi Gundlingii Diac. ad D. Laurentii Norib.

Noribergæ impensis Johannis Ziegeri, anno 1684. in 8.

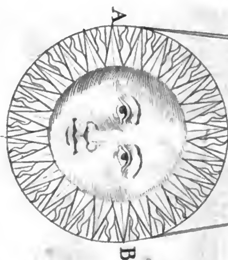
QUamvis concilii Laodiceni canones numero 60. jam olim *Johannes Zonaras* & *Theodorus Balsamon* scholiis suis illustraverint, nec nostro & superiore seculo defuerint, qui eos observationibus suis dignos censuerunt, ut ex historia ecclesiastica *Lucæ Osiandri*, *Severini Binii* notis ad concilia, *Christophori Justelli* notis ad codicem canonum ecclesiæ universæ, *Gulielmi Beveregii* Synodico, & *Johannis Cabassutii* notitia ecclesiastica manifestum est, non ingratum tamen antiquitatis ecclesiasticæ studiosis fore *Gundlingius* existimavit, si canones illos antiquitate venerabiles seorsim publicaret, & perpetuo commentario planiores redderet. Quod dum facit, uberrimam de digamis, de usuris, de diversis ministerii gradibus, de Presbyterarum & Diaconissarum munere, de eulogiis, de stationibus catechumenorum & pœnitentium, de agapis, de exorcismo, de literis formatis seu canonicis, de chrismate, de lectionibus sacris & hymnis ecclesiasticis, variisque ceremoniis & disciplina primitivæ ecclesiæ disserendi occasionem adipiscitur. Autoritatem hujus concilii vir pl. Reverendus in epistola dedicatoria commendat, & Pontificiis ob canones quosdam sibi adversos, qualis est 35. de damnato angelorum cultu, & ultimus de libris Sacræ Scripturæ canonicis, eandem elevantibus respondet. Quos etiam ex canonibus Laodicenis confessionem auricularem, sacramentum confirmationis & alios errores perperam stabilire, cum in

prædicta epiſtola, tum in ipſis obſervationibus oſtendit, etſi de cætero Patres Laodicenos non ab omni errore alienos, ſed potius humani aliquid paſſos in ipſo limine ſeu canone primo impegiſſe, lubens fateatur.

RELATIO DE CONTROVERSIA, QUÆ hactenus inter Dn. Hugenium & Dn. Catelanum agitatur de centro Oſcillationis, collecta ex Ephemeridibus Gallicis.

Clariſſimus *Hugenius* in illius Tractatus, quem *de Pendulo* inſcripſit, parte IV fundamenti loco, cui totum Syſtema de centro Oſcillationis inædificet, hanc regulam poſuit: *ſi pendulum e pluribus ponderibus compoſitum atque e quiete dimiſſum partem quamcunque oſcillationis integræ confecerit, atque inde porro intelligantur ſingula ejus pondera relicto communi vinculo celeritates acquiſitas ſurſum convertere ac quouſque poſſunt adſcendere; hoc facto centrum gravitatis ex omnibus compoſitæ ad eandem altitudinem reverſum erit, quam ante inceptam oſcillationem obtinebat.* Eam propoſitionem anno 1681, in *Diario Gallico menſe Decembri*, aggreſſus eſt *Dn. Catelanus* Mathematicus Pariſienſis, atque ut parum firmam probaret, oſtendit, cum pendulum e duobus ponderibus compoſitum deſcendit, altitudines, e quibus pondera connexa delabuntur, proportionales eſſe celeritatibus acquiſitis; ſed cum pondera, occurſu plani reſiſtentis ſeparata, iterum adſcendunt, altitudines illas, ad quas perveniunt, ſe habere ut quadrata celeritatum acquiſitarum. Quæ duæ ſummæ ſane differentes, ut videntur, ſi per numerum ponderum diviſæ fuerint, altitudinem ad quam centrum gravitatis commune adſcendit, differre demonſtrabunt ab ea, unde initio deſcenderat. Cui objectioni *Dn. Hugenius* in ephemeridibus itidem Gallicis *menſe Junio anni 82.* breviter reſpondit, negando, ſummas illas altitudinum, quas *Catelanus* differentes eſſe ſuppoſuerat, revera tales inveniri. Neque enim ſequi, altitudines duas, quas inter non eſt ea proportio, quæ inter duas alias, neceſſario ſummam ab harum ſumma differentem efficere. *Menſe Julio anni 1682* excepit *Catelanus*, ſe non ignorare, quod quatuor magnitudines inæquales efficere duas ſummas æquales valeant,

TAB: XI. (ad A. 1684. pag: 416.)

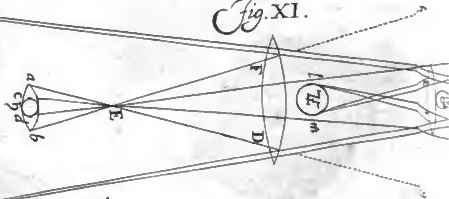

Fig VII.

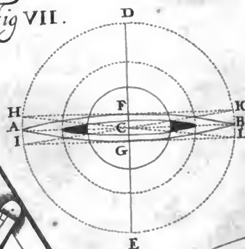

Fig. X.

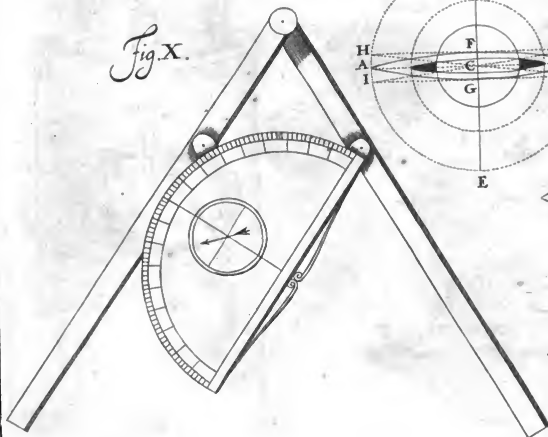

Fig. VI

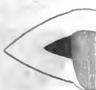

Fig. V.

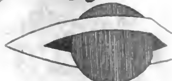
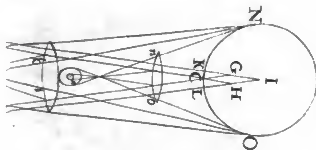
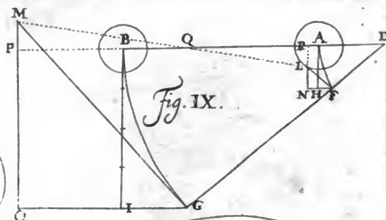
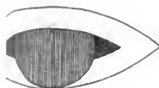

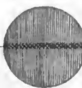
Fig. IV.

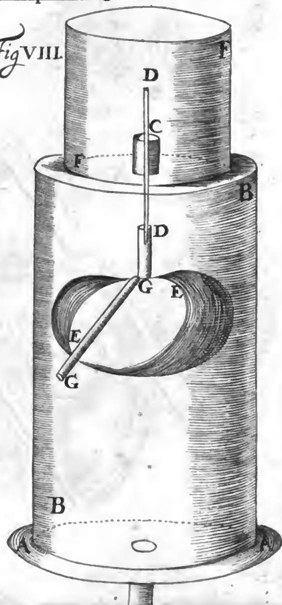

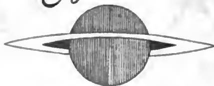

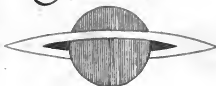

E Andres Sohn. Sc:

valeant, sed hoc solum se concludere, quod *Hugenii* propositio generalis vera esse non possit, nisi pars æqualis toti statuatur. Affirmat *celeritatem totalem penduli compositi, quæ inter partes distributa sit proportionaliter ad arcus, quos ipsæ describunt, semper æqualem esse summæ celeritatum, quas eædem partes acquisivissent, si una ab altera fuisset sejuncta, & omnes separatim ex iisdem altitudinibus & in eadem distantia ab axe descendissent.* Hoc & aliis nonnullis, de quibus ante dixerat, suppositis, controversiæ statum ad hanc propositionem redire scribit: *Si habeantur duæ magnitudines inæquales aa & bb, summam radicum ipsarum a + b, & quadrata partium illius summæ, quæ sint proportionales dictis magnitudinibus, quæque adeo pro communi denominatore habeant aa + bb, & pro numeratoribus differentibus a3 + aab & b3 + abb; ostendere, quod summa harum duarum magnitudinum, quæ altitudines, unde duo pondera æqualia uni pendulo alligata demittuntur, repræsentant, non possit esse æqualis summæ quadratorum illarum partium, quæ altitudines exhibent, ad quas duo pondera, postquam percussione facta fuerint sejuncta, redeunt, nisi minor harum magnitudinum aa & bb, sit æqualis majori, hoc est, quia istæ magnitudines in quæstione proposita semper inæquales sunt, nisi pars æque magna sit ac totum.* Atque ut intelligeretur, quod antea *Hugenio Catelanus* objecerat, id omnino cum his, quæ modo ex ipso recensuimus, congruere, eodemque collimare, primam objectionem anno 81 factam recudi, eidemque lineolas quasdam, prius omissas, adjici curavit. *Hugenius* post duorum fere annorum silentium exceptioni novæ satisfacere monentibus amicis in *Ephemeridibus Gallicis 3. Julii præsentis anni* voluit, ne victas dedisse manus videretur. Propositionem ergo, ad quam statum controversiæ *Catelanus* reduxerat, primum terminis Algebraicis paulisper clarius, ac a *Catelano* factum fuerat, repetit, deinde Algebra hic opus non esse innuens, numeris eandem effert: *Ponatur*, inquit, *aa æquale esse 1, & bb æquale 4; summa radicum a + b sunt 3, & partes proportionales hujus summæ sunt $\frac{3}{5}$ & $\frac{12}{5}$ faciunt enim junctim $\frac{15}{5}$ quod est 3, & sunt inter se ut 1 ad 4. Quadrata earundem partium sunt $\frac{9}{25}$ & $\frac{144}{25}$. Hoc igitur solum restaret demonstrandum, quod scilicet summa 1 & 4, non sit æqualis summæ, quæ prodit ex $\frac{9}{25}$ & $\frac{144}{25}$, sive quod 5 non sint æqualia 6 $\frac{3}{25}$, id quod sane per se clarum est.* Negat autem *Hugenius*

in hac propositione quadrata ipsarum $\frac{a^3 \mp aab}{aa - bb}$ & $\frac{b \pm abb}{aa - bb}$ sive $\frac{9}{25}$ & $1\frac{44}{25}$ ad repræsentandas altitudines, ad quas pondera sejuncta redierint, recte assumi. Et porro illud falsum esse, quod de celeritate totali penduli *Catelanus* supposuerat, ostendit e principio Mechanico, vi cujus centrum gravitatis non adscendit altius, quam antea fuerat delapsum. Est & alia *Hugenio* cum *Catelano* controversia, circa generalem regulam, quam de centro oscillationis sive agitationis *Catelanus* proposuerat; sed eam, ne plura cumulemus, impræsentiarum dimittimus. Antequam vero *Hugenius* ad *Catelani* exceptionem alteram responderet, suscepit in se *Dn. Bernoulli* Basileensis, *Hugenii* causam, eamque contra *Catelanum* defendendam sumsit. Ejus verba quoniam, quæ hactenus de lite Clarissimorum Virorum diximus, plurimum illustrant, huc integra apponere ex Ephemeridibus Gallicis d. 24. April 1684, visum fuit: *Quicquid* Dn. Catelanus *di-*
Tab. XI. *sputat, eo redit ut probet*, summam radicum duarum magnitudinum
Fig. IX. quarumvis non posse in duas partes ita dividi, ut proportionales sint ad magnitudines datas, utque summa quadratorum ipsorum sit æqualis summæ magnitudinum. *Id vero neutiquam in dubium ab* Hugenio *vocatur, qui tantum affirmat*, summam harum magnitudinum posse esse æqualem summæ duarum aliarum, quæ solis quadratis priorum proportionales sint, *quod & veritati consonum est. Atque ut ostendam, controversiæ omnis cardinem hic verti, utar eodem exemplo de duobus ponderibus æqualibus, efficiendo has veritates abstractas sensui magis obvias per numeros.*

Sint A & B duo corpora axi D appensa, unum in distantia quatuor vicibus majori quam alterum. Adeoque si altitudo perpendicularis BI, ex qua descendit corpus B, describendo arcum BG, supponatur esse quatuor pedum, altera, A H, unde corpus A delabitur, unius pedis sit oportet. Celeritates igitur, quas separatim cadendo acquirunt, quoniam sunt ut radices illarum altitudinum, se habebunt, ut 2 ad 1. Summa 3, quæ totalem penduli celeritatem manifestat, quando cum proportione ad altitudines, sive ad arcus B G & A F dividitur, dat gradus celeritatis, quos obtinent pondera, quando conjunctim in tabulam D G decidunt, videlicet $1\frac{2}{5}$ *&* $\frac{3}{5}$, *quorum quadrata sunt* $1\frac{44}{25}$ *&* $\frac{9}{25}$, *unde quæ prodit summa, sane a summa altitudinum, e quibus pondera demittuntur*

tur, differt. Veruntamen hæc quadrata proportionem solummodo altitudinum OM & NL, ad quas pondera, dum a tabula resiliunt, adscendunt, non ipsas altitudines continent, quas inter ratio quidem esse potest, quæ est inter $\frac{144}{25}$ & $\frac{9}{25}$ *hoc est inter 16 & 1, ut interim ipsarum summa omnino æqualis sit quinque partibus, quæ est summa altitudinum BI & AH, unde pondera delapsa sunt. Nam si ponamus altitudinem OM* $4\frac{12}{17}$, *pedum esse, & alteram NL* $1\frac{5}{17}$, *OM ad NL se habebit, ut 16 ad 1, & pars OM+NL erit æqualis parti BI+AH, & per consequens centrum gravitatis commune ponderum A & B, postquam ad LM adscenderunt, erit in eadem altitudine, quam obtinebat ante motionis initium. Id clare ex inspectione figuræ apparet. Quoniam enim pondus M tantum supra lineam horizontalem BD elevatur, quantum L infra eam deprimitur, videlicet* $\frac{12}{17}$ *unius pedis, sequitur hinc in triangulis similibus MPQ, & LQR latera MQ & QL esse æqualia, hoc est medietatem lineæ ML, quæ duo pondera conjungit, esse in intersectione lineæ horizontalis.*

EXPERIMENTUM AD CIRCULATIONEM sanguinis pertinens, propositum Venetiis in Academia, cujus Dn. Sarroti Secretarius Venetus fundamenta jecit.

Excerptum ex Ephemerid. Gall. Mensis Martii anno 1684. n. VII.

HOc experimentum ope machinæ, quæ aeri e vase extrahendo servit, capitur; ejus in figura VIII. sola lamella superior AA designata est. Lamellæ applicatur magnum orificium vasis recipientis BB, quod superius parvam aperturam ostendit C, vesica porcina claudendam. Per hujus vesicæ medium transit tubulus DD, ita quidem, ut altera ejus pars e vase recipiente emineat, altera arteriam emulgentem subintret renis alicujus, notati EE, & in vase BB inclusi. Ista arteria adeo arcte applicatur & alligatur tubulo DD, ut, cum recipiens B aere vacuum est, liquores tubo infusi potius renem E subeant, quam in vacuum recipientis delabantur. Itaque ad probandam circulationem sanguinis ratione sat evidenti, tubus FF, ope cæmenti, superiori parti vasis B conferruminandus, & postmodum aqua eousque

TAB. XI. Fig. VIII.

 replen-

replendæs eſt, ut minor tubus D ea tegatur. Tum vacuefacto ab aere vaſculo B, aqua tubi F per tubulum D & arteriam emulgentem illabitur, & per renem circulatus ex vena GG prodit, ita quidem ut ejus nihil ex uretere deſtillet. Si autem contra immiſſo in venam emulgentem tubulo D, arteria ad vas recipiens propendeat, quantumvis aer omnis e recipiente extrahatur, ne guttula aquæ ex arteria emanabit. Id quod luculenter probare videtur, Naturam ita hæc diſpoſuiſſe, ut ſanguis ex arteriis in venas progrediatur, per eandem autem viam reverti nequeat. Quod ſi obturamentum cannabi cæmentove involutum ſuperiori parti tubuli D ad exactiorem clauſuram immittatur, & Ren inflatus in vacuo per unum alterumque diem relinquatur, particulæ aeris magis evolutæ & rarefactæ vaſcula illius ſeparabunt, ut per apertum poſtea tubum D, ren magis inflari queat, hincque manifeſte appareat, viſcus illud nihil eſſe aliud quam glomum vaſorum, quorum ſubtilitas carnis glanduloſæ ſpeciem ipſis conciliat.

PANTAGONUM SIVE NOVUM INSTRUmentum capiendi angulos acceſſibiles, inventum a Dn. Chapototio,
ex Ephemeridibus Gallicis Menſis Aprilis anno 1684. n. XI.

INgeniarii quos vocant, angulos acceſſibiles vulgo inſtrumento capiunt, quod ipſi *Recipiangulum* appellant conſtans e duabus regulis amplioribus, ſibi invicem commiſſis, ubi clavum diviſio ſemicirculi ambit, cujus gradus indice ſignantur.

Hoc inſtrumentum non eſt omni ex parte accuratum, ſiquidem gradus inibi non poſſunt niſi confuſe notari in ſemicirculo, qui ad ſummum obtinet pollicem unum radii, hoc eſt dimidiam latitudinem regulæ, quæ latior eſſe nequit, propter incommoda, quibus angulos acutos externos capere prohiberet; Eſt enim hoc jam ſatis impeditum, cum regularum latitudo tantum duarum pollicum ſtatuitur.

Dn. Chapototius, qui & inſtrumentis Mathematicis jam adinventis, quicquid ad opus bene perficiendum requiritur, addere, & quo-

quotidie nova efformare annititur, prout ex illis quæ hactenus publico dedit, apparet, huic defectui succurrere voluit, instrumento, quod semicirculum cujuscunque magnitudinis, qui possit non tantum in dimidios gradus, verum etiam in minuta dividi, capiat, & cujus regulæ arctissime jungantur, longissimæque sint, ita tamen, ut magnitudo semicirculi nullatenus angulos quoscunque capientem impediat, idque propter singularem motionem, quam ipsi tribuit.

Credidit ille, non opus esse, ut Instrumentum suum angulis externis intra decem gradus, accommodaret, quoniam hujusmodi angulorum nullus est usus. Satis visum ipsi fuit, ostendere, quomodo anguli multo minores capi possint, ac vulgaribus illis instrumentis capiuntur. Et quoniam verissime affirmari potest, instrumentum hoc esse prorsus novum, ideo nomen ipsi indere voluit, quo ab aliis cognitis distingueretur, videlicet *Pantagoni*, quasi dicat *Instrumentum pro quibusvis angulis.* TAB.XI. Fig.X.

NOVUM SYSTEMA PHAENOMENORUM Planetarum, Autore Galletio, Præposito S. Symphor. Avenionensis.

Excerptum ex Ephemeridibus Eruditorum Gallicis, mensis Maji 1684. n.XIV.

QUæ per tubos vitreos Astronomorum oculis hoc seculo obvenerunt, Planetarum tot diversæ figuræ ac species, tantum ipsis hactenus exhibuerunt negotii, ut præter celeberrimum Hugenium pauci nominari possint, qui satisfacere vel solis observationibus Saturnianis tentaverint. Ejus tamen exemplo incitatus non ita pridem Dn. Galletius Ecclesiæ Avenionensis, quæ Sto Symphoriano dicata est, Præpositus, rem difficillimam inquirere suscepit, cumque Hugenii assertionem illam, qua annulum Saturni materialem ac verum esse credidit, fundamento parum tuto niti existimaret, ut aliorum planetarum, sic & Saturni phænomena a sola radiorum solarium reflexione dependere pronunciavit. Quæ ipse de hac sua sententia ad Gallicarum Ephemeridum Autorem perscripsit, ea latine hic exhibere visum fuit.

Optica

Optica, inquit, ſcientia docemur, omne corpus capax eſſe reflexionis, & quodvis corpus politum ſolaribus radiis expoſitum duas ſpecies diſtinctas nobis remittere, alteram corporis ſui illuſtrati, quod per plurimas indefinitas reflexiones, quæ in ejus ſuperficie fiunt, undique viſibile evadit; alteram Solis, quam deprehendere non poſſumus, niſi quum viſus noſter lineam reflexionis tangit, directe exeuntem ab imagine Solari, quæ ſuper linea perpendiculari in plano objecti reflectentis formatur.

Prior ſpecies ab altera differt, quod ipſa quidem imminuatur juxta proportionem diſtantiæ & elongationis ab objecto, a quo emittitur per conum, cujus ipſum eſt baſis; hæc vero contraria ratione, quando ab extremitate aliqua convexa reflectitur, quo longius ab origine recedit, hoc major appareat per conum, cujus punctum in ſuperficie eſt. Id quod ex adjuncta figura evidenter liquet.

TAB. XI. Fig. XI. Sit NCO corpus Saturni viſum per conum NEO. Sit Sol AB, cujus radius AC reflectitur de C in B, radius vero BC de C in A. Evidens eſt, in quocunque puncto lineæ reflexionis BC oculus exiſtat, conſpici ab ipſo punctum lucidum A intra perpendicularem A I ad punctum G. Sed ex linea reflexionis CA detegit oculus punctum B in H, ac ſi imago ſolaris AB directe ex GH prodiret. Reflectitur ergo Solis ſpecies per conum luminis, cujus ſummitas eſt in C. Vitell. L.6. Theor. 9. 11.

Quod ſi iſtæ lineæ reflexionis vitro objectivo DF exceptæ fuerint, altera in D, altera in F; utraque ipſarum ibi refringetur, & linea CF exhibebit punctum Solis B ultra focum vitri in b, quaſi ex h prodiiſſet, linea vero CD oſtendet punctum A in a, quaſi directe ex g deſcendiſſet. Conus viſualis Saturni NEO ſpeciem ſuam defert ad c d, in medium ſpeciei ſolaris a b, & ex receptione harum duarum ſpecierum in eodem plano oritur phænomenum annuli Saturnum ambientis. Vitell. L. 10. Theor. 12.

Eædem lineæ reflexionis, ſi propius, (ad diſtantiam Jovis) vitro objectivo excipiantur, in punctis K. I. uniuntur cum lineis Coni viſualis in l. m. Et ſic annulus ſolaris æqualis eſt ſpeciei Jovis. Quoties vitrum adhuc propius recipiendis radiis reflexis admovetur v. g. ad diſtantiam Martis & Veneris, uſque in puncto N. O. tum ſpecies planetaria Cono viſuali terminata, major evadit ſpecie ſolari, ut hæc in illius medio compareat. Si cor-

Si corpus reflectens inæqualitates habeat, quæ a nobis sensu percipi possint, fiet ab ipsis mutatio quædam hujus annuli, & nos eas ita clare cognoscemus, ut tot omnino superficies distinctas totque imagines solares deprehendamus, quot in speculo fracto aut in minuta frustula conciso apparere solent. Vitell. L. 5. Theor. 39. Et inde est, quod in Luna vastam punctorum lucentium multitudinem absque numero videmus, quæ tot sunt annuli sive species Solares, quot hic Planeta superficiebus distinguitur.

Observandum est, vitrum objectivum, radios solares refractos oblique recipiens, huic annulo formam Ellipticam tribuere magis minusque apertam, prout radiorum, a quibus fit, major minorve declinatio est ad planum Æquatoris Planetarii.

Experimentum, quod ope vitri cujusdam objectivi, 25 pedum circiter institui, invincibilis est (ut credo) demonstratio veritatis novi mei Systematis. Excipio vitro dicto radios Solares, eosque reflecti facio oblique in planum oppositum ultra foci distantiam. Hæc reflexio in justa elongatione exactam Saturni figuram producit. Quod si idem planum propius adducitur, donec exterior annulus alteri imagini æqualis fiat, tum reflexio figuram Jovis exhibet. Si adhuc propius assumitur, figura Martis sistitur; & si oculus in linea reflexionis existat cum vitro colorato, per cujus medium quis splendorem radiorum sustinere possit, eædem penitus figuræ conspiciuntur, quæ in plano opposito apparent.

SYSTEMA PHÆNOMENORUM SATURNI,

autore Galletio, Præposito Avenionensi ad Ecclesiam S. Symphoriani.

Excerptum ex Ephemeridibus Eruditorum Gallicis mensis Junii 1684. n. XVII.

POstquam de omnium Planetarum figuris generatim Galletius dixit, ad singulorum phænomena explicanda nunc progreditur. Agit autem, quam potest, brevissime, uberiorem disquisitionem cum evidenti suppositionum quarundam declaratione in opere mox edendo pollicitus. Exordium a planetarum remotissimo ducens, ita scribit:

Observationes quibus anno 1612 Galileo, 1642 Gassendo, 1656.

P. Grimaldo Jesuitæ, Hugenio, Hevelio, Bullialdo, & anno 1671 Dn. Cassino, Saturnus absque annulo apparuit æquinoctiorum ejus loca determinant; Borealis videlicet in 20°. 30' Virginis, Australis vero in Piscibus. Sed quæ anno 1647 PP. Ricciolo & Grimaldo, anno 1664 mense Aprili Dn. Campano, annulum latissimum exhibuerunt, locum Solstitiorum designant in vigesimo gradu & dimidio Geminorum ac Sagittarii, cum amplissima radiorum Solarium declinatione 23° & 30' ab Æquatore planetario.

Declinatio horum radiorum in Signis Australibus borealis est, & australis cum Saturnus in borealibus versatur, initium numerandi faciendo ab Æquinoctio proximo. Quando borealis est, annulus corpus Saturni tegere versus extremitatem australem videtur; sed quando australis, borealem versus, ubi ejus umbra deprehenditur. Declinationem istam eadem via, qua declinationem Solis invenies, resolvendo triangulum rectangulum, cujus duo anguli cogniti sunt, cum basi, quæ est distantia ab Æquinoctio proximo. Poteris tabulis declinationum Solarium in hoc negotio uti, excerpendo inde distantiam Saturni ab Æquinoctio, ac si Solis distantia ab Æquinoctio suo capienda esset.

Ratio inter diametrum Saturni & diametrum annuli est subdupla subsesquialtera, h. e. qualis inter 2 & 5 sed cum diameter umbræ isti additur, ratio eadem est, quæ inter 2 & 3, si tubo, cujus longitudo 20 aut 25 pedum sit, utaris.

Nonnunquam corpus Saturni non exacte annuli medium obtinere visum fuit, id quod semper accidit, quoties planeta quadrato adspectui cum Sole proximus est, quoniam tunc parallaxis orbis sensu percipi potest. Hinc evenit, ut quum Planeta orientalis est, centrum ejus extremitati orientali annuli propius videatur, & major pars ab occidentali latere sit, cum ampliori obscuritate; nam visus partem axi coni viciniorem detegit, quæ radiorum reflexione illustrata non est.

Est & latitudo alicujus levis variationis causa. Efficit enim, ut Planeta elatior centro annuli videatur, quoties borealis est, & depressior, quoties australis. Ut hæc contemplatio ad praxin reducatur, & figura Saturni ejusque annuli, qualis vel apparuit, vel posthac apparebit, delineetur; describe ex eodem centro tres circulos, ita ut diameter maximi sit quinque, medii trium, minimi duarum partium.

Duc

Duc diametrum AB, & ejus axem DE. Ex puncto A accipe utrinque declinationem radiorum in H & I, quam nos in hoc exemplo supponemus meridionalem septem graduum, qualis mense Majo anni 83 observata fuit. Ab utroque puncto HI duc parallelas Æquatori AB, quæ in axe ad FG designabunt diametrum transversam ellipseos, per hanc diametrum & illam alteram majorem AB describendæ. Idem fac in circulo medio ad designandam Ellipsin interiorem annuli, quæ partem coni obscuram continet, & habebis exacte figuram Saturni, quem circulus minimus repræsentat. Certum est, quod, quum occidentalis quadratoque proximus erit, occidentali extremitati annuli propior videbitur, cum umbra a parte orientali. TAB. XI. Fig. VII.

Ut ne quid in descriptione hujus phænomeni desideretur, duc ex A in L lineam rectam, quæ repræsentet orbitam, quando declinatio radiorum borealis est, vel de K in I, quando est australis. In hac linea sinum graduum parallaxeos orbis accipe ex C versus K, quoniam Saturnus occidentalis est; (Si orientalis foret, oporteret illum accipere ex C in I) supponendo semidiametrum Saturni esse sinum totum. Ab hoc sinu duc perpendicularem ad orbitam, & in ea accipe sinum latitudinis superius, quando ipsa septentrionalis est, vel inferius, quando est in meridiem. Illud punctum erit centrum apparens Saturni. Veruntamen tanta cura in hoc planeta non videtur opus esse, & possumus sane ea absque errore notabili supersedere.

Tandem, ut labore ducendi figuras subleveris, sex hic exhibeo, quarum prima Æquinoctiorum est, sexta Solstitiorum, reliquæ pro declinationibus erunt in quinque gradus variantibus. Supposui declinationes esse australes. Ut boreales habeantur, solum invertenda erit figura. Propono etiam tabulam generalem figurarum, ubi supponuntur loca Saturni in suo Eccentrico, h.e. visi e sole vel e terra tempore oppositionis, ne ad variationem parallaxeos orbis respicere cogamur. TAB. XI. Fig. I. II. III. IV. V. VI.

Tabula generalis Apparentiarum Saturni.

Loca Eccen rica Saturni.			Declinationes radiorum.		Phænomena Saturni.
Signa.	G. M.	Signa.	G.	M.	
♓	20. 30.	♏.	0.	0.	I.
♈ ♏	3. 8. 7. 52.	♎ ♓	5.	0.	II.
♈ ♌	16. 19. 24.41.	♎ ♒	10.	0.	III.
♉ ♌	0. 59. 10. 1	♏ ♒	15.	0.	IV.
♉ ♋	19. 34. 21. 26.	♏ ♑	20.	0	V.
♊	20 30	♐	23.	30	VI.

ANATOME MYTULI, BELGICE MOSSEL, structuram elegantem ejusque motum mirandum exponens. Nec non Centuria Observationum Medicarum. Autore Antonio de Heide.

Amstelodami apud Janssonio-Waesbergios. 1683. in 8.

CUm accuratior insectorum perscrutatio Anatomica, multum sæpius lucis perfectiorum sic dictorum Animalium structuræ, hoc quo degimus seculo, attulisse ab Autore animadverteretur, aliorum incitatus exemplo, propriam eidem operæ manum subcisivis horis admovere occepit. Nec conamen hoc ejus felici caruisse successu præsens de Mytulo, quem Autor inter insecta refert, satis evincit Anatome, utpote in qua non nisi illa, quæ suis usurpavit oculis, recenset, sive testas spectemus, sive corpus molle seu piscem ipsum testis inclusum. Testarum siquidem postquam exposuit conformationem, ipsius piscis partes ordine evolvit, & in motum radiosum, quo illarum plurimæ gaudent, inquirit. Partes inter primo limbum, a quo totum fere piscis corpus circumdatur, quoad structuram, motum ac substantiam

considerat.

considerat. Deinde portionem quandam, pinguedinis instar cuidam limbi aggeri adhærentem vel continuatam, examinat, observando de hac, quod testæ utriusque cavam superficiem non tantum instar duorum stragulorum obtegat, sed & interius in protuberantiam quandam, quam cristam salutat, desinat heparque & alias partes ambiat. Hinc elegantem cirrorum structuram, pectinatorum æque seu lateralium ac penniformium, qui branchiis aliorum piscium forsan analogi, exarare instituit, hacque occasione, quod cirri accuratius lustrati congeries fibrarum appareant, (quemadmodum earum quingentas minimum in unico cirro pectinato, & 150 in unico penniformi numerare potuit,) fibram quamvis ex tubulis vel sacculis mire ramificatis constare suspicatur. Tum ad linguam, cujus figura pro diversitate motus variatur, progreditur, quam dempta membrana fusca, quæ eleganti tubulorum, forsan sudatoriorum, reti condecorata, e duplici substantia, carne videlicet musculosa & pulpa, conflari annotat, in concursu præterea utriusque, vel potius in ipsa pulpa, tres patefaciendo ductus, cum vasis cristam & hepatis ac pinguedinis superficiem perreptantibus communicantes. Ad basin linguæ quatuor musculorum depingit paria, quorum tria extuberantiæ cuidam inserantur, instructæ stamine comato, mediante quo & filis ex eo missis Mytulos vicinis Mytulis aliisque corporibus solidis connecti, curioso suffultus experimento adstruit. A lingua pergit ad ventriculum & intestina. Ventriculum membranosum, ductibusque forsan innumeris hepati continuum, pronunciat, in quo styli, ob diaphaneitatem Crystallini dicti & in ductu intestinali latentis, protuberans vidit capitulum. Intestinorum autem extremum a duobus velaminibus triangularibus tegi observat, quorum alterum cavitatem intestini arctet ibidemque contenta exprimat, nec non inhibeat, ne excrementa Mytulo invito elabantur; alterum vero instar sepimenti cogat excrementa per podicem egredi, ne in Mytuli descendant cavitatem. Porro hepatis substantiam, ex lobulis majoribus, qui in minores oblongos, cohærentes fere instar uvarum racemi, subdividantur, coagmentari ait: ultimum demum locum inter partes concedens duobus musculis, plano utriusque testæ concavo seu interiori perpendicularibus, quorum alterum ratione figuræ cylindricum, alterum appellat planum, & figuræ cylindricæ intuitu, patere hinc ad essentiam musculorum haud re-

 quiri,

quiri, ut repræsentent parallelepipeda, existimat. Atque his de Mytuli partibus delibatis, motum radiosum seu tremulum a nullo hactenus observatum, in plerisque tamen (præterquam in pinguedine & musculis) partibus, potissimum in cirris, vegetum satis, explicat, denominationis illius rationem ex eo, quod instar radiorum e toto cirri ambitu procedat, præsupponendo, ipsiusque maxime conspicua non solum phænomena, sed causam quoque rimando, vero non absimile judicans, cirrorum aliarumque partium motu hoc gaudentium fibras instructas esse tubulis vel poris aquam ambientem admittentibus, qua eos subeunte expellantur particulæ minus graves, & sic excitetur motus radiosus, eodem modo, ac igneæ particulæ e pruna aquæ immersa extrudantur. Cæterum quæ de Mytulorum generatione, item de pectinum structura, adhuc addere primum Autori fuit animus, in aliam differt occasionem.

Observationes centum annexæ, (quarum quædam jamdum ab Autore *Novo Pharmacopæorum Lumini*, mense Novembri superioris anni a nobis exposito, adjectæ) quemadmodum triplex potissimum respicere videntur objectum, Praxin nempe vel Medicam, vel Anatomicam, vel Chymicam, ita triplicis pariter commode generis salutari possunt. Sic Practicis annumerandæ veniunt observationibus: Deglutitio difficilis purgantibus facile curata; Aphtæ pertinaces vino fugatæ; Historiæ aliquot Arthritidem spectantes; Medicamina quædam cum bono successu contra Erysipelata usurpata, ubi experimento se didicisse contra vulgarem sententiam refert, nullo medicamento citius commodiusque fugari Erysipelata, quam unguento quodam valde oleoso & pingui: Calculus excretus post decoctum Bismalvæ, aliæque plures. Anatomicarum vero titulum merentur, quod Temporalis musculus in cane incisus & pertusa aspera arteria gravia symptomata non excitarit; Meatus Urinarius indebito loco perforatus; Oviforme quid utero excretum; Anatome murium, qui Arsenicum comederunt, in qua hoc notatu dignum occurrit, quod dum mortui dissecarentur, ex eorum vasis nihil effluxerit sanguinis; it. Felis Catulus in loco angusto accensi sulphuris fumo interemptus & dissectus. Chymiam demum spectant diversæ concretorum menstruis diversis factæ solutiones, maximam partem microscopio lustratæ, v. g. solutio camphoræ, oculorum cancrorum, corallii rubri, margaritarum, lapidis bezoar &c. it. Experimenta ad Boracis indolem detegendam instituta.

APHO-

APHORISMI NOVI EX HIPPOCRATIS operibus nunc primum collecti, & in ſuas quique claſſes digeſti, notisque illuſtrati ſtudio JACOBI SPONII.

Lugduni apud Aniſſonios. 1684. in 12.

QUemadmodum Hippocratis ſumma ſemper apud Medicorum filios fuit auctoritas: ita inter opera, quæ poſteritati reliquit, *Aphoriſmi* maxime, aurei ſane illi, rotundi, & ab omnibus Medicæ artis cultoribus memoriæ merito imprimendi, ſolent commendari. Cum vero illos fere omnes ad Prognoſin tantum ac Semeioticen pertinere; permulta vero axiomata ad Phyſiologiam, Pathologiam, Diæteticam, & Therapeuticam ſpectantia, paſſim per alios Hippocratis libros ſparſa deprehendiſſet ſæpius jam laudatus nobis *Sponius*, haberetque perſuaſum, optime conſultum ſtudioſæ rerum Medicarum juventuti fore, ſi & illa unum in volumen collecta, commodumque in ordinem redacta publicarentur: id ſibi laboris ipſe, inſtigante inprimis celeberrimo viro *Ægidio Menagio*, ſumpſit, novosque hos Aphoriſmos ex Hippocratis ſcriptis depromptos, brevique a ſe commentario illuſtratos publici juris fecit. Diſtributum vero in partes quinque, Phyſiologicam, Pathologicam, Semeioticam, Diæteticam, & Therapeuticam, hoc Opus eſt, doctrinam Hippocraticam velut in nuce exhibens; ut qui cum veteribus novos hos Aphoriſmos librumque Prognoſticorum apprime calluerit, is totam fere Hippocratis doctrinam poſſidere Auctori cenſeatur. Præmiſſa libello præfatio eſt, qua Scripta quamplurima, quæ *Mercurialis* Hippocrati falſo adſcribi cenſuerat, eidem vindicantur; cumque multi magno id ſtudio agant, ut quæ pro novis in arte Medica inventis a plerisque venditantur, Hippocratem minime latuiſſe evincant, eorum quoque inſtituto inſiſtit *Sponius*. Ita enim in hoc ipſo libello, *lactis ex chylo generationem, fœtus per os nutritionem, circulationem, venas lacteas, cerebri glandulas, cor muſculum*, in Phyſiologica: *febrium ex acido & amaro, non autem ex ſolo calore cauſam, vaſa pinguifera, hydropes ex hydatidibus, anginæ ex ſanguine coagulato generationem*, in Pathologica: *Scorbutum, & Rachitidem* in Semeiotica: *Febrifuga, potiones vulnerarias*, aliaque id genus in Therapeutica

peutica sectione, ex ipso Hippocrate se eruisse & commonstrasse profitetur.

OECUMENICI TRIDENTINI CONCILII veritas inextincta ne apice quidem læsa ex præsumptuosa Johannis Henrici Heideggeri Anatome Historico-Theologica, autore Augustino exemti monasterii Einsidlensis Ord. S. Bened. Abbate &c. Tomi V.

Typis Monasterii Einsidlensis per Josephum Reymann Anno 1684. in fol.

TAntæ molis erat Anatomen historico-theologicam concilii Tridentini a *Johanne Henrico Heideggero* scriptam confutare. Autor operis *Augustinus* est *Redingius*, qui etiam dissertationes controversisticas, ut vocat, & alia nonnulla ingenii sui monumenta in publicum emisit. Impulsorem habuit *Odoardum Cibo*, Clementis X. ad Helvetios nuncium. Tomus primus ad sessionem usque septimam progreditur, secundus a septima exorsus in decima quarta, tertius in vigesima secunda finit, quartus circa vigesimam tertiam & quartam, quintus circa reliquas occupatur. Singuli tractatus in sectiones historiales & theologales, si Autoris verbis uti licet, digeruntur. Quantum ad historiam spectat, cum Heideggerus *Petri Svavis* ductum in plerisque secutus fuerit, apud Augustinum *Pallavicinus* utramque facit paginam. In quæstionibus Theologicis Heideggeri ordinem & methodum antagonista retinuit. In limine tomi tertii præfationis loco occurrunt reflexiones & conclusiones ad quatuor articulos *Cleri Gallicani* ante biennium promulgatos, quos non usque adeo exorbitare judicat, ut ad pontificiæ autoritatis centrum eorum sensus se non reduci patiatur, quamvis se malle profiteatur, ut prædictus clerus ab ista declaratione abstinuisset. Tomo IV præmittitur dissertatio, in qua immaculatam Deiparæ Virginis conceptionem ex Genes. cap. III. demonstrare conatur. Nec ultimo tomo antepagmenta sua desunt. Ea vero Autor monasterii sui Einsidlensis, cujus Abbas est, sanctuario consecravit. Id enim a Christo cœlitus descendente, quem casula violacea indutum officium missæ celebrasse cum Conrado Constantiensi somniat, præsentibus Angelis, Evangelistis & aliis Cœlitibus, & Deipa-

Deipara ante altare ſtante, ſolenni ritu dedicatum fingit. Quam panegyrin dum ſtylo ſibi conſueto delineat, & conquiſitis undique ſubtilitatibus exornat, quilibet, qui vel ſolam hanc præfationem legere velit, quid de vaſto hoc opere promittere ſibi debeat, non difficulter judicabit.

D. ABRAHAMI CALOVII APODIXIS Articulorum fidei, e ſolis S. Scripturæ locis credenda demonſtrans.

Luneburgi apud Joh. Kelpium. 1684. in 4.

TAmetſi Theologia noſtra non eſt e ſcientiis humanis, quarum propria eſt ἀπόδειξις, ea nimirum, quæ traditur a Philoſopho in Libb. poſter. Analyticorum; peculiarem tamen longeque ſublimiorem ac ſolidiorem poſſidet demonſtrandi vim ex unico illo ſibique proprio & univerſali principio: Ἀυτὸς ἔφα, Ipſe (Deus) dixit. Ex hoc enim naſcitur fides divina, omni ſcientiæ, quanquam certiſſimæ, non tam æquiparanda, quam longiſſime præferenda. Hinc titulum Ἀποδείξεως jure meritoque tribuit libro huic ſuo Autor celeberrimus, quippe quod in eo e ſolis Spiritus S. teſtimoniis veritatem Religionis noſtræ clare deducat firmiterque probet. Præſtat id eleganti ordine per ſingulos Articulos, ſententiamque noſtram nervoſe ac perſpicue redigit primum in theſes, easque in diſtinctis paragraphis proponit, mox probationem e ſolis S. Scripturæ locis ſubjicit, & ex eorum contextu, antecedentibus, conſequentibus & parallelis, ſecundum fontes, Ebræos & Græcos, credenda demonſtrat, adeo ut Liber hic (quod in Titulo promittitur,) ideæ inſtar, omnes theſes controverſas e S. literis firmiter decidendi, & veritatem fidei ſolide confirmandi, omnino eſſe poſſit.

COMMENTARII HISTORICI DUO HActenus inediti: alter de Regibus vetuſtis Norvvagicis, alter de Profectione Danorum in terram S. nunc primum editi a Bernhardo Caſparo Kirchmanno J. U. D.

Amſtelodami apud Janſonium Waesbergium, 1684. in 8.

Commentarios, quos *Autor* hic exhibet, historicos, in bibliotheca Lubecensi inventos, jam ante quinquaginta annos *Johannes Kirchmannus*, vir ob merita in rem literariam celebris, in lucem publicam emittere paraverat; sed aliis subinde laboribus occupatus distulit, tandemque morte præventus, occasionem de re historica bene merendi *nepoti* suo, viro clarissimo, reliquit. *Primus* continet historiam Regum vetustorum Norvagiensium, a quodam monacho Theodorico, Kranzio longe antiquiore, ante quingentos annos conscriptam & Augustino Nidrosiensium Archiepiscopo inscriptam: *Alter*, qui de profectione Danorum in terram sanctam temporibus Canuti, Woldemari Regis filii, circa annum M. CLXXXV. suscepta agit, autoris nomen non habet adscriptum. In utroque multa inveniuntur, quæ ad illustrandas Daniæ Norvvagiæque antiquitates faciunt. Notas in margine adscriptas *Cl. editor* ex avi sui schedis collegit, & ut obscura quædam loca illustrarentur, recte adjecit. Styli barbariem ac parachronismos, quos in his libris deprehendimus, ruditas illius ævi excusare potest. *Primus* XXXIV capita complectitur, quorum I. agit de Heraldo pulcre comato: XII. de Islandia fidem Christi, ministerio Olaui recipiente: XVII. de natura charybdis, & Longobardis & Hunnis: XX. de diversitate supputationis annorum ab initio mundi: XXIII. de pacto inter Carolum M. & fratrem suum. In *Secundi* libri cap. XXIV. & XXV. exponitur, ut Dani cum magna miseria in terram sanctam venerint, ac loca sancta lustrare properaverint. Quo facto, alii per Romam, alii (ut autor habet) per Constantinopolim in patriam reversi sunt.

ELOGII DI CAPITANI ILLUSTRI SCRITTI da Lorenzo Crasso Napoletano, Barone di Pianura,

hoc est,

Illustrium Belli Ducum Elogia scripta a Laurentio Crasso Neapolitano, Barone de Pianura.

Venetiis apud Combium & La Nou, 1683. in 4.

Lauren-

LAurentius Crassus debita virtuti bellicæ quorundam Heroum monumenta excitaturus, simulque aliis exempla propositurus, quæ imitentur, eorum tantummodo vitas scribere suscepit, qui intra præsentis seculi decursum illustribus factis inclaruerunt. Eo vero ordine progreditur, ut præmissa singulorum icone, ac facto a natalibus cujusque ac primorum annorum educatione principio, res gestas juxta seriem annorum complectatur, nec virtutes solas magnorum hominum, sed & vitia commemoret, ac postremo corporis habitum & lineamenta subinde designet, subjectis seu ligato sermone, seu prosa, sed Inscriptionis in modum adornata, elogiis. Europæis gentibus non ita inhæret, quin & aliarum orbis partium heroes nominet. Nec unius fidei socios, sed cujuscunque religionis alumnos & conditionis viros, modo fortitudinis laudem sibi comparaverint, describit: ut mirum videri nemini debeat, inter illustres Capitaneos, Ecclesiæ etiam Romanæ Cardinales, Ferdinandum Austriacum, Richelium, & Mazarinum, nec non Christophorum Bernhardum a Galen, Monasteriensem quondam Episcopum, hic comparere. Quoties tamen Lutheranorum Principum mentionem facit, zelum suæ fidei vix dissimulat, pronuncians, illos falsæ religionis macula præclaras actiones contaminasse. Quum vero uno volumine omnes, qui strenuorum militum nomen mereantur, complecti se haud posse intelligeret, quosdam etiam præter mentem, ut accidit, omissos suspicaretur, alium tomum Elogiorum se scripturum ac laborem inchoatum perfecturum promittit.

REFLEXIONS SUR LES ROMANS par Madame S.E.P.

id est,

Consideratio Fabularum Romanensium, facta per Dominam S.E.P.

Ratisbonæ, 1684. in 12.

FIctæ historiæ amatoriæ heroicis permixtæ, ad voluptatem & utilitatem legentium compositæ, *Fabularum Romanensium* nomine jampridem venerunt, avidoque studio a fœminis juxta ac maribus,

præsertim juvenibus, sunt arreptæ & in pretio habitæ. Origo earum antiqua & ex ipso Oriente accersenda: artem autem hanc rudem & incultam inde acceptam, Græci qui plerasque doctrinas & artes perfecerunt, excoluere, certisque epopœiæ legibus adstrinxere: quod ex Heliodori, Achillis Tatii, Theodori Prodromi, Eustathii & Longi monumentis, quæ supersunt, constat. Ad horum rationem Itali, Hispani, & cumprimis Galli complures libros, diverso successu, composuerunt: priscis quidem temporibus simplices & omni cultu destitutos, hoc vero seculo adeo elegantes & rerum varietate ac artificio insignes, ut festivitate sua multos ab aliarum rerum cogitatione abstrahant. Sed cum inter hos etiam recentiores fabulosos Romanenses libros insignis deprehendatur varietas, nec omnes eodem censendi sint loco, in ipsis etiam libris quædam laudem, nonnulla notam mereantur, observationes quasdam circa hoc genus scripta confecit & marito dicatas evulgavit elegantissimi ingenii fœmina, doctissimi Senatoris Ratisbonensis *Jo. Ludovici Praschii* conjux. In quibus reprehendit nimiam hujusmodi librorum copiam, & justo majus quod istis impenditur studium: notat item in multis pro verisimilibus monstrosa & impossibilia esse conficta, confusas quoque cum vera historia fictas fabellas, nec servatum justum ordinem justamve magnitudinem ac proportionem, aut cuilibet personæ convenientem tributam dignitatem, quod τὸ πρέπον appellant; cumprimis vero indignatur, plerorumque hujusmodi libellorum argumenta ludicra esse & in re nihili versari, quosdam etiam loco virtutis vitiorum semina in animos legentium serere, impiisque & lascivis fabulis his ad libidinem homines impelli & mores corrumpi. Laudat autem, & innocentes imo utiles cumprimis esse ait Heliodori, Tatii, & Eustathii in hoc genere superstites libros, quibus Barclaji Argenidem & Eromenam Biondi ac forte paucos quosdam alios jungendos existimat.

APPARATUS AD HISTORIAM NATURALEM Sanguinis Humani, ac Spiritus præcipue ejusdem liquoris, autore Roberto Boylio Nobili Anglo, Regiæ Societatis Socio. Ex Anglico sermone in Latinum translatus a D. A. M. D.

Londini apud Sam. Smith. 1684. in 8.

Dubium

Dubium cum esset ingeniosissimo Autori, annon Medicorum multi, multa qui de sanguine hucusque scripserunt, felicius ipsius laudes celebrassent, quam ejusdem nobis naturam detexissent; quoniam asserta ipsorum hoc in negotio observationibus magis niterentur, quam experimentis: incommodo huic obviam ire illumque defectum supplere tractatu præsenti allaboravit, ita tamen, ut in Præfatione statim præmoneat, se non una de sanguine formando, neque de ægroto, sed de formato tantum simulque e venis extravasato, nec non de eo, qui e sanis solum corporibus eductus est, omnem hic instituere disquisitionem. E quatuor vero partibus & appendice totum contexuit scriptum. In prima, præmissis locis quibusdam ex tractatu nondum in lucem edito, vel epistola potius ad Oldenburgium Regiæ quondam Societati a secretis, de methodo naturalis historiæ conscribendæ conscripta, titulos primarios, ad naturalem humani sanguinis e sanorum venis emissi historiam facientes, saltem recenset, recensitosque parallelis titulis, ad naturalem urinæ ab hominibus sanis redditæ historiam spectantibus, illustrat. Hinc in secunda titulorum enarratorum nonnullos evidentibus dilucidat Experimentis, v. g. circa sanguinis humani calorem, inflammabilitatem, gravitatem, circa sal ejusdem volatile, oleum geminum, item sal ejus fixum ad salis marini naturam proxime accedens &c. quo minus enim in omnes omnino Catalogi de sanguine humano titulos talia exhibuerit tentamina, in causa fuisse schedularum quarundam, varia quæ Experimenta ad sanguinem pertinentia continuerint, perhibet jacturam. Ast cum sanguis extra corpus humanum sponte sua in duas secedat portiones, serosam aliam, aliam consistentem seu grumosam, & persæpe contingat, ut harum prior posteriorem quantitate vel æquet, vel excedat, haud inutile futurum ad sanguinis humani naturam melius detegendam suspicatur, si experimenta circa serum ipsum promiscue a se facta in parte tertia referret. Quorum alia circa diversam serosæ fibrosæque seu consistentis partis sanguinis humani quantitatem indagandam, & definiendam seri gravitatem versantur; alia vero agunt de utriusque portionis commixtione intima, de phænomenis variis, quæ post seri miscelam cum concretis variis, v. g. spiritibus acidis, spiritu salis ammoniaci, oleo tartari per deliquium, Spiritu Vini, Mercurio sublimato, cupro &c. observata fuerunt, item de putrefactione

 seu

ſeu de deſtillatione ejus tam per ſe quam cum addito, e. g. calce viva, ſale fixo cinerum clavellat. &c. In quarta demum parte circa unum aliquem ex titulis primariis, de ſpiritu videlicet ſanguinis humani, totus eſt occupatus, quem ſpeciminis loco, qua ratione reliqui tituli primarii pariter illuſtrari poſſint, in varios ſubordinatos & ſecundarios titulos diſtribuit, additis in hos ſingulos experimentis, cum ſpiritu e ſanguine humano ſano abſque ullo additamento deſtillato a ſe inſtitutis, v. g. Utrum ſanguis fermentatione vel putrefactione ita diſponi poſſit, ut in deſtillatione primo ſtatim aſcendat ſpiritus vel vinoſus, vel urinoſus? num ſpiritus ſanguinis reipſa aliud quid ſit, quam ſal volatile & phlegma invicem commixta? Ad quod ſalium genus ſpiritus ſanguinis humani referri mereatur? An diſcrimen aliquod ſit inter ſpiritum ſanguinis alioſque ſpiritus urinoſos? id quod non improbabile eſſe judicat, & quæ alia ſunt, quæ quantitatem æque reſpiciunt ac qualitatem ſpiritus ſanguinis humani multiplicem, e. g. vim ejus diſſolutivam, quam in crocum, curcumam, ſanguinem ipſum, chalybem &c. exſerit, item vires ejus Medicas, quas tam externas, in paroxyſmis hyſtericis, apoplecticis, in doloribus capitis &c. quam internas, v. g. in phthiſi, poſſidet: quæ inter methodum quoque gravem ſpiritus ſanguinis humani odorem tollendi, aromatiſando ſcilicet eum, reperire licet. Appendix vero, quam partibus modo memoratis more conſueto ſubnexuit, varia complectitur particularia, partim experimenta quædam ex prioribus magis confirmantia, partim etiam plane nova, v. g. ea, quæ diverſam ſanguinis humani mutationem ab aceto, ſucco limonum, citri, aere, ſpiritibus urinoſis, ſalibus fixis, & recenti cochleariæ ſucco introductam patefaciunt, item quantum ſalis volatilis in phlegmate vel aqua diſſolvi poſſit; inprimis, quæ differentiam notabilem concernunt, quam ſpiritum ſanguinis humani cum calce viva deſtillatum ac vulgarem intercedere, accuratiſſimus Autor annotavit, in hoc præter alia conſiſtentem, quod prior nullam, ſicut poſterior, cum acidis, v. g. ſpiritu ſalis, oleo vitrioli, gignat effervescentiam &c.

D. ALPHONSI DE OLEA ADDITIONES AD Tractatum ſuum de Ceſſione Jurium & Actionum.

Genevæ 1683. in fol.

D. Al-

D. Alphonsus de Olea JCtus Hispanus, Antecessor in Academia Pinciana & hodie in supremo Castellæ Senatu Consiliarius, jam ante triginta & aliquot annos Tractatum absolutissimum de Cessione Jurium & Actionum publici juris fecit, Theoricis & Practicis, ut non solum inscriptio libri fert, sed etiam res ipsa docet, utilissimum. Ita enim illam materiam copiose & nervose exposuit, ut nihil ferme, quod ad eam pertinet, vel in Theoria vel in Praxi occurrens, reliquerit intactum & inexcussum. Proinde & Liber iste talem applausum meruit, ut variis in locis iterum atque iterum ederetur. Et jam anno 1681 editio septima prodierat Genevæ, ab Auctore Additionibus aliquibus ipsi textui insertis locupletata. Additiones autem, de quibus in præsenti, ad dictum Tractatum plane novæ sunt, ab ipso itidem Auctore adornatæ, verum separatim editæ, ubi 47 Resolutiones haud vulgares, tum legum, tum aliarum quæstionum, de quibus controverti solet, vel in hac ipsa materia, vel occasione ejus, continentur, veluti de debitore, an post formatum concursum alibi, quam apud Judicem concursus agere aut conveniri possit: de lege prohibente, ne bona immobilia in Ecclesias vel monasteria transferantur: de nullitate matrimonii ex defectu consensus, si in crimine adulterii opponatur, an causa indistincte prius ad Judicem Ecclesiasticum remittenda: de renunciatione Regni & Majoratus; an maritis Ducissarum & Comitissarum post mortem illarum; item an viduis Ducum & Comitum, si viris inferioris conditionis nupserint, pristinus honor debeatur: de pecunia data debitori, ut ea dimittat creditorem suum, si ante moram accipientis pereat vel imminuta sit, cujus sit periculum, an dantis, an vero accipientis: de mandato ad lites, quod per Judicem declaratum ut sufficiens, an rursus de ejus insufficientia possit disputari: solutione facta falso procuratori an debitor liberetur, maxime si paratus sit actiones suas contra falsum procuratorem cedere: Nobiles debitores quando possint carcerari ad instantiam creditorum suorum: compensatio debiti & crediti quando ipso jure fiat in præjudicium anterioris creditoris &c. &c. Præter has Resolutiones & alia nonnulla auctaria sunt inspersa. Quemadmodum vero jam ante; ita & in his suis Resolutionibus Auctori negotium fuit cum Francisco Salgado, JCto itidem Hispano, ob librum, cui titulum hic fecit, *Labyrinthus Creditorum*, maxime famosum, cum Salgado in hoc ipso Libro in multis ab Auctore nostro dissi-

diffideret. Et valde jucundum est, controversa inter hos duos excellentissimos & acutissimos JCtos legere, quibus argumentis suas quisque opiniones defenderit, & contra adversarii sententiam convellere conatus fuerit.

NOUVEAUX DIALOGUES DES MORTS Anciens. Seconde partie.

id est,

Novi mortuorum dialogi. Pars secunda.

Parisiis 1683. & Coloniæ 1684. in 12.

LUcianum imitatus, mortuorum dialogos, in Actis nostris anno superiori mense Septemb. p. 381. memoratos, scripserat auctor venustissimus: quibus veterum & modernorum colloquia miscens, vanitatem rerum humanarum festive & erudite exposuerat, petitis ex historia veteri ac recentiore differendi argumentis. Hanc rationem insistere, & cœptam telam pertexere idem auctor parte hac secunda instituit, pridem mortuorum inter se; eorundemque cum vita nuper defunctis; ac tandem istorum, quorum recentior adhuc superest memoria, mutua colloquia narrans. Sed de his quidem Dialogis uberius differendi occasio nobis fortasis præbebitur, cum ad nos pervenerit libellus in Gallia non ita pridem hoc titulo editus: *Jugement de Pluton sur les deux parties du Dialogue des Morts.*

Errata quædam.

In Actis anni 1683, pag. 429. lin. 9. 10. 11, sic lege: *quæ si rursus anticipando mihi solvas, dabis mihi* $\frac{1}{1} - \frac{1}{20} + \frac{3}{400}$. *Sed jam ita ego rursus priora* $\frac{2}{400}$ *anticipavi anno primo, posteriora vero* $\frac{1}{400}$ *anno primo & secundo. Unde usuram &c.* Pag. 431 l. 8 pro litera Y ponatur Z. In Actis præsentis anni pag. 178. lin. ult. pro *tantatus*, lege *tentatus*. pag. 179. lin. 9. pro *scatere*, lege *patere*. Pag. 271. lin. 3. pro *experante*, lege *imperante*. pag. 279. lin. 32. pro *plurimos*, lege *ipsos*. p. 325. l. 20. pro *liberationis* lege *librationis*. lin. 24. pro *conveides* lege *conoeides*. pag. 346. lin. 10. pro *fatis ante functo*, lege *licet fatis non ante functo*.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno M DC LXXXIV.

GAZOPHYLACIUM LINGUÆ PERSARUM Triplici linguarum clavi Italicæ, Latinæ, Gallicæ, nec non specialibus præceptis ejusdem linguæ reseratum. Authore P. Angelo a S. Joseph, Carmelita Excalceato, Tolosano, Missionario Apostolico, Superiore Missionum sui Ordinis in Belgio.

Amstelodami 1684. in fol.

POstquam Auctor, cujus opera *Mouzaffer Elen Mouhamed el Hosseni Pharmacopœa Persica*, ex idiomate Persico in Latinum conversa, tribus abhinc annis Lutetiæ Parisiorum prodiit, a nobis A. 1682. mense Junio p. 181. sqq. memorata, ad Orientales Missiones a Pontifice destinatus esset, hoc sibi credidit datum esse negotii, ut officio suo numeris omnibus satisfaceret. Hinc cum per annos non paucos Persica scripta sedulus versasset, literisque & sermone Persarum ita eruditus esset, ut non minus quam hi qui in Perside erant nati, verba hoc idiomate facere posset, successoribus etiam existimavit esse consulendum. Pandere igitur futuris Missionariis Gazophylacium voluit præsens, ut eo instructi cum Persis & Muhammedanis nulla mora colloqui & in arenam descendere possent. Opere propemodum in Perside absoluto, ad Europæas terras revocatus, primum Venetiis, dein Lutetiæ Parisiorum edere illud statuit, sed re ex voto non succedente, tandem in Belgio feliciter ultimam negotio manum imposuit, publicæque librum exposuit luci.

Post approbationes multas præmittit *clavem Gazophylacii linguæ Persarum seu Grammaticam*, quæ septem capita continet. In his agit de consonantibus Persarum ac Arabum convenientibus, ast ratione punctorum diacriticorum quandoque discrepantibus, ita ut ex hac ratione Persæ duas & triginta consonantes, Arabes tantum viginti

octo numerent: devocalibus & notis lectionis, quas cum Arabibus, excepta lectionis nota *wesleb* & signo *bannin*, habent communes: de analogia linguæ Persicæ cum Europæis; cum Latina ratione verbi substantivi; cum Belgica ratione terminationum infinitivorum, comparativorum & diminutivorum; cum utraque & Græca in multis & prope innumeris vocabulis, quorum catalogum satis longum texit: de verbo, ejusque forma, figura, specie, conjugatione, modo, tempore, persona: de nomine & pronomine, utriusque genere, numero, casu & derivatione. Subjungit exercitationem quandam in controversiam maximam cum Persis & Turcis de Divinitate Christi, ex S. Th. 4. con. gent. c. 2. & c. 48. Symbolum Apostolicum, precationem Dominicam, Salutationem Angelicam, & præcepta Decalogi Persici idiomatis, ac tandem specimen Persarum Poeseos exhibet.

Gazophylacium ipsum juxta ordinem literarum Italicarum instruit, præmittens ubivis voces Italicas (quia hæc lingua inter omnes Europæos, qui oras Turcicas incolunt, quasi idioma communicationis inducta, & satis affinis est Lusitanicæ, quæ passim in partibus Persidis & Indiarum viget) e regione vero earum Latinas, Gallicas, & Persicas collocans. In prioribus sex litteris sola vocabula enarrat, phrasiologia posthabita. In sequentibus vero literis, non tantum phrases, sed etiam compositiones difficiliores, videlicet lemmata singularia, & quæ vel ad Historiam, vel ad ritus Persarum, vel ad religionem, vel ad universam rem literariam præprimis pertinere posse videbantur, sedulo attingit. Ex pluribus pauca, quæ sequuntur, lectori debuisse nos credidimus.

Ad *sacra & religionem* pertinent, quæ de nominibus Muhammedanorum profert, qui in propria terra titulum fidelis tanquam proprium usurpant, cum ex adverso Christianos propter dogma Trinitatis associatores sive Idololatras appellent. Verius autem Persas Idololatris accenseri vel ex eo apparet, quod cum antiquis Arabibus solem, lunam, stellas aliquas, (quibus an Venerem seu Luciferum annumerare liceat, dubitatur) venerentur. Meminit etiam Autor idoli Calangani meretricis, quæ semper cuivis prostituta semper virgo creditur permanere. Huc referenda, quæ de artibus magicis, quæ apud Persas publicæ sunt professionis, de incantationibus, telesmatibus & cabalis observantur. Mentionem facit inter alia Auctor magi cujus-
dam

dam Bassoræ degentis, cujus discipuli ad certum cantum & sonum tympani energumeni fiant, & prunas candentes in foro publico vorent. Inter Sanctos Persarum præcipuus est Hossen filius Ali, cujus martyrii festum apud Persas singulare; celebratur primis decem diebus mensis Mohorram, cum luctu ingenti: decima demum die divisa in duas acies civitate, funeralia publice repræsentantur, ubi capite raso & multis a novacula vulneribus cruentato comparent. Sectæ Muhammedanorum quatuor recensentur, per famosos Interpretes totidem distinctæ, qui Maleki, Sciafai, Hanbeli, & Hanifi audiunt. De Alcorano, cum quo ejusdem auctoritatis esse apophthegmata duodecim legislatorum Persicæ sectæ prætendunt, Persarum doctiores statuunt, eum non realiter descendisse de cœlo, sed a Deo esse inspiratum. Liberum religionis Christianæ exercitium Aspahani, Constantinopoli, & per Persidem ac Turciam passim concedunt: imo Christianis adeo sunt amici, ut pueros ægrotantes ad Missionarios eorum deferant, Evangeliumque super ipsis legi non modo patiantur, verum etiam expetant: qua occasione multos in mortis periculo constitutos baptizari testatur Auctor.

Nec prætermittit, quæ *ad notitiam dignitatum illustrium, provinciarum, urbium, insularum, ad constitutiones Persarum & consuetudines, ad jura tum privata tum publica* præ aliis pertinent. Hanc in rem agit de proventu annuo Regis Persarum & thesauris quos possidet: de titulo Padsciahs sive Imperatoris, quem Turcarum Imperator sibi tantum & Regi Galliæ tribuit: de Imperatrice regente, quæ prima mulier est ex Turcarum Imperatore masculum enixa, & κατ' ἐξοχὴν mater audit: de more excœcandi fratres Regis Persarum, ubi adjicit, hodiernum Regem Salomonem ad majorem cautelam jussisse erui pugione oculos fratris sui Mirza Hamzah: de gubernatoribus provinciarum Persidis, quorum alii Beklerbek, videlicet ibi dominantes, ubi sunt militia & artes, alii C-han, qui minoribus provinciis præsunt, alii Vezir, qui urbium imperium obtinent, dicuntur. Præterea coronationem Regis Persiæ describit, formamque & figuram coronæ ipsi imponi solitæ delineat, eidemque simili prope C-han seu gubernatores, & antiquos Religiosos aut Soufi uti solere annotat. Porro titulum Invincibilis a Rege Persarum adhiberi solitum, quod per periphrasin expressus dominatorem conjunctionis seu astrorum denotet, exponit. Incolas

urbium Persicarum in Heiderios & Naamet-Allahos, a Regibus Heider & Naamet-allah dictos, perpetuoque inter se dissidentes dividit. De diversoriis Persarum dictis Caravanserai memorat, esse illa publica & sumtuosa ædificia, in urbibus & ruri frequentia: in campestribus gratis divertere pedestres aut equestres turmas 100 usque ad 500 hominum. Per Turciam extra urbes rara esse, si excipias unum a Veziro Magno Mahamed Kiopreli fundatum, in quo commode diversentur 300 equites, quibus per triduum integrum gratis & copiose victus & hospitium suppeditetur. Habent etiam Persæ custodes viarum, quorum munus est a latronibus vias servare tutas, pro quo certam pecuniæ summam vectigalis loco solvere oportet. Exemti sunt ab his vectigalibus Europæi, qui in regionibus Orientalibus a tempore & occasione Godefridi Bullionæi Franci appellantur, ita tamen ut hanc exemtionem magno lucrari oporteat pretio. Nec illud prætermittendum credimus, Papam a Regibus Persarum in diplomatibus Carmelitis concessis Vicarium Christi, supremum Pontificem, & maximum Potentatuum Christianitatis nominari: item legatum Regiæ Societatis Galliæ præcedentiam obtinuisse in curia Persica supra legatum Angliæ mense Novembri 1674. Ad *Medicinam* quoque & *Physicam* referri possunt aliqua, quæ ab Autore proferuntur. Botanicorum commentum esse dicit, mala Persica noxia esse in Perside. Optima enim etiam ibi esse, si excipias provinciam Guengia, in qua nascentia mala exitiales febres progenerare credantur. Arborum earundemque fructuum & herbarum, quæ ibidem reperiuntur, mentionem facit, v. g. ficus Indicæ, quæ universi prodigium dici mereatur, ob perpetuitatem quam sibi ipsi conciliare potest: granatorum rubrorum civitatis Cascion in Parthia, membranas inter grana habentium; alborum in civitate Yezd, acinis etiam carentium: & prorsus singularium arborum fructuum: fraxinellæ: gelsomini albi: opiati Persici: Herbæ Kali, saponariæ &c. In *Philosophicis* & *Philologicis* non pauca memoratu dignissima producit. Multa ad ritus Persarum, ad monumenta antiquiora in Perside & alia plura pertinentia sigillatim persequitur. Taxat Hottingerum, quod in Bibliotheca Orientali jejunam nimis notitiam circa Persicæ Bibliothecæ Catalogum habuerit, cum in omni facultate veterum pariter ac recentiorum exhibere potuerit elucubrationes. De Paradiso fluviisque inde profluentibus curiose satis disserit: proverbia Persarum & Arabum notabiliora subinde inspergit, nec lusuum genera a Persis frequentata Lectorem vult ignorare.

In

In fine adjicit *indicem duplicem* vocabulorum, alterum Latinorum, alterum Gallicorum, tertio, qui tamen non minus si non magis videbatur necessarius, deficiente, videlicet vocum Persicarum juxta seriem literarum hujus linguæ. Nulli enim usui Lexicon hoc erit illis, quibus Persica monumenta vestigare volupe est, quia sicubi hæserint, frustra ab hoc Gazophylacio vel ignorantiæ vel errori subsidium quærent. An vero excusari possit Autor per hoc, quod Missionariis hæc scipserit, quo notitiam linguæ & sermonis acquirerent, liberum aliorum esto judicium.

MAGISTRI F. ANGELI PACIUCHELLI DE Monte Politiano Ord. Prædicatorum, Lectiones Morales in JONAM Prophetam, Italico idiomate nonpridem conscriptæ, nunc Latinitati consignatæ a P. D. Carolo a Marimont, Clerico Regulari Theatino Lotharingo.

Tomus I. & II. 1680. Tom. III. 1683. Antverpiæ in fol.

MAgno apud multos in pretio Commentationes has morales esse, non ex eo tantum intelligitur, quod dignæ visæ sunt, quibus ex Italico sermone in Latinum transferendis bonæ horæ, & eæ quidem bene multæ impenderentur, sed inde etiam manifestum est, quod bis in Germania intra paucorum annorum spatium typis fuerint exscriptæ. Nec dissimulandum enim, anno 1672 primum Monachii excusas eas fuisse, quam editionem altera jam Antverpiensis a. 1680 & 1683 excepit. Sane complecti vastum hoc opus meditationes præclaras quamplurimas, quæ magno usui in flectendis ad pietatem auditorum animis esse possint verbi divini præconibus, diffitebitur nemo; inprimis cum vel solis amplissimis indicibus, qui velut Loci communes quidam singulis tomis sunt adjecti, inspectis, cuilibet textum aliquem Biblicum pro concione explicaturo argumenta se offerant, quibus exornare materiam, quam præ manibus habet, possit. Verum segetes inter, steriles etiam avenas non nullibi deprehendi, ac loco salutarium historiarum, quarum in ipso sacro codice sat magna copia est, commentitias nonnunquam fabellas lectori propinari, ne ipse quidem interpres potuit dissimulare, cujus hæc protestatio Operi præmissa legitur: *Si nonnullæ in hoc opere recenseantur historiæ, quæ legentis animum offendere*

possent, rogo ne id vitio mihi vertatur, nec ulla in me detorqueatur culpa; fidelem enim interpretem agere debui; cæterum ne ulli videar præjudicium inferre, ipsi veritati omnia committo. Utique a veritate maxime alienum est, quod Lectione statim prima, qua S. Scripturæ & Asceticorum librorum necessitatem & utilitatem commendat, de B. Luthero traditur: sceleratum scilicet illum virum, cum Germaniam execrabili hæresi contaminare decrevisset, profanis eam libris corrupisse, curavisseque ut lingua Gallica liber quidam donaretur, *Amadis* dictus, & quidem omni elegantia exornatus per Principum aulas spargeretur, sicque paulatim sacrarum paginarum spiritualiumque librorum nausea curiosorum aulicorum animis instillaretur. Cujus ineptissimæ calumniæ, quæ nobis quidem non indignationem sed risum movet, non poterit non cordatiores ex Romano-Catholicis pudere, quos minime fugit, quanto zelo ad sacræ scripturæ, quæ ipsi tunc clero tantum non sordebat, laicorum vero manibus extorta plane erat, frequentissimam lectionem, omne hominum genus, summos, medioximos, infimos Lutherus noster revocaverit, sacris in eum finem Bibliis (non Amadiso) in vernaculam linguam incredibili labore atque studio traductis.

THEOLOGIA POSITIVO-POLEMICA, Methodo uniformi tradita, Autore Joh. Graftio, SS. Theol. D. & Philosophiæ Prof. Tubingensi.

Francoforti ad Moen. apud J. G. Schiele. A. 1684. in 4.

QUod Athenæus L. IV. Dipnosophist. scribit de conviviis, quæ Homerus diversorum finxerat generum: Ἐξ ἀντιπαραβολῆς ὁρᾶται μᾶλλον, Res collatæ inter se atque e regione positæ melius intelliguntur; id observavit Autor Doctissimus, Thesin nostram & Antithesin adversariorum eundem in finem conjungens; hinc Titulus *Theologiæ Positivo-Polemicæ.* Ad Thesin pertinent in singulis Articulis Etymologia, Homonymia, Synonymia, Reductio ad Libros Symbolicos, Definitio, ejusdem per causas explicatio, Divisio, Affectiones & varii Casus Conscientiæ, qui passim insperguntur; Ad Antithesin, quæstiones controversæ, quarum Catalogus in fine Libri plenissime exhibetur; ipsæ una sic pertractantur, ut objectiones in forma Syllogistica una cum nervosis Responsionibus proponantur, inque iisdem Pontificii, Calviniani,

niani, Photiniani, Arminiani, Weigeliani & Anabaptistæ refutentur. Hunc autem in modum non unus aut alter tantum, sed omnes omnino Articuli proponuntur; hinc Titulus Libri: *Theologia methodo uniformi tradita.*

AUGUSTI PFEIFFERI D. HERMENEUTICA Sacra, sive luculenta & succincta tractatio de legitima interpretatione sacrarum literarum.
Dresdæ apud Mart. Gabr. Hubnerum A. C. 1684. in 12.

QUi se hactenus a pluribus annis & in Academica cathedra, & in templi suggestu, dexterrimum S. Scripturæ interpretem probavit Autor celeberrimus, nunc aliis, qua ratione in Verbi Divini adyta reserato genuino sensu penetrare possint ac debeant, ostendit. Hermeneuticam enim Sacram tradit, in cujus præceptis explicandis etsi jampridem *Matth. Flacius, Joh. Gerhardus, Wolfg. Franzius, Sal. Glassius, Mich. Waltherus, J. Conr. Danhauerus, Abr. Calovius*, aliique insignes Theologi cum laude versati fuerint, non dubium tamen est, quin succincta hæc & perspicua Synopsis, ante biennium nonnullis Theologiæ cultoribus intra privatos parietes prælecta, publica luce dignissima fuerit, in qua Cl. Autor methodo practicis habitibus convenienti, a fine objectivo & formali ad subjectum & media progreditur. Primum enim de authentico V. & N. T. textu agit, quem integrum & ne minimo quidem apice corruptum superesse, confutatis adversariorum objectionibus, demonstrat. Hinc ad Sacræ Scripturæ sensum accedens, unius dicti unicum tantum sensum literalem, ab uno autore hic & nunc per se & formaliter intentum, dari asserit, & sensus illius certitudinem adversus *Gretserum* & alios Pontificios ostendit. Proximo loco ad idoneum S. Scripturæ interpretem pergit, a quo pietatem, solertiam, eruditionem, industriam, prudentiam, candorem nullis præjudiciis corruptum, & donum didacticum requirit; qua occasione, quam necessaria sit Scripturæ Interpreti Hebrææ & aliarum originalium linguarum notitia obstructis μισεβϱαίων effugiis exponit. Media Hermeneutica distinguit in interna seu proxima, & externa seu subsidiaria. Interna duo constituit, ἑϱμηνείαν stricte sic dictam, quæ nativam vocum

cum significationem, formationem, constructionem & peculiares loquendi modos evolvit, & σύγκρισιν, quæ partim analogiam & cum parallelis Scripturæ locis, & cum fidei articulis, partim ἀλληλουχίαν seu accuratam considerationem eorum, quæ textum explicandum afficiunt, circumstant, præcedunt, & consequuntur, respicit. Externa autem media, quæ ad commodiorem Scripturæ interpretationem extrinsecus afferuntur, vel e variis disciplinis instrumentalibus & realibus, vel e variis Bibliorum versionibus & Exegetarum commentariis depromuntur. De singulis pro instituti ratione breviter sed erudite agitur, & postremo de mediorum hermeneuticorum applicatione ac optimo interpretandi genere nonnulla subnectuntur. Cæterum plurima quæ huc faciunt, in *Dubiis* suis *vexatis* & *Critica Sacra* Vir max. Rever. prolixius tractavit, cujus praxin Hermeneuticam ex historia hexaemeri, ψ.91, & epistola Judæ in præfatione promissam propediem expectamus.

EXAMEN DES RAISONS, QUI ONT DONné lieu a la separation des Protestants &c. Par M. Brueys, Avocat de Montpelier.

id est,

Examen rationum, quæ Protestantes ad separationem moverunt, absque præoccupatione institutum ex Concilio Tridentino, Confessione Ecclesiarum Protestantium, & Scriptura Sacra, a Dn. Brueys, Advocato Montispessulano.

Lutetiæ 1683. in 12.

EX magno Gallorum numero, qui annis proximis, variis de causis, relicta Protestantium Ecclesia, ad Romanam transierunt, pauci mutationis suæ rationes scripto publicarunt. Id faciendum vero sibi duxit præsentis opusculi auctor Brueysius, non nullius nuper inter Reformatos nominis, nunc Romano-Catholicæ religioni addictus. Scripserat is, ut refert, & compertum est, pro Reformatis, contra *Bossueti Episcopi Expositionem fidei Catholicæ* satis notam. Eo labore vix peracto, subortos sibi scrupulos esse ait, ex frequenti consideratione propositionum, ut alium de religione sensum conciperet, quam unquam

quam in se deprehendisset. Ita factum, ut etsi ægerrime a cœtu in quo natus erat, & a necessariis suis, quibus carere sine magno damno non posset, divelleretur, post preces tamen ad Deum fusas, & ex accuratiori eorum, quæ legerat scripseratque, examine denuo instituto, adjuvante Deo, convictus in conscientia, ad Ecclesiam Catholicam sese associare decreverit, licet insueta omnia ibi conspiceret. Debere se hoc beneficium divinæ providentiæ, & libro Episcopi, imo informationi, quam ex ore postmodum ejus acceperit: neque alia in hoc tractatu se scribere, quam quæ sibi ille quasi inspirarit. Deprecatur imputationes, quasi non prius ad librum hunc scribendum, aut ad colloquium cum Episcopo accesserit, quam discessum a Reformatorum cœtu secum jam constituisset: neque enim afflictionibus Reformatorum territum, aut ullius temporalis emolumenti causa mutationem fecisse. Rogat itaque Protestantes, ut sine præjudicio, rationes quas exponit, considerare velint, nec sibi, homini licet privato, vitio vertant, quod hæc publice tractet, cum secundum eorum sententiam & laudatum Berrhoensium exemplum, imo Pauli Apostoli monitum, omnia examinanda, & bona tenenda sint. Hæc præfatus, a narratiuncula de statu Religionis ante cœptam reformationem orditur, Ecclesiæ quæ tunc fuerit, unitatem laudat, in qua quidem diversæ de fidei quibusdam articulis sententiæ fuerint, nullo tamen cum dispendio unionis & concordiæ. Summam etiam ignorantiam, morumque depravationem fuisse non negat, putat autem ad punienda hæc mala permisisse Deum secutam separationem, eo tamen etiam cum commodo, ut pulsis ignorantiæ tenebris, scientia salutis magis excoleretur, versis in plurimas linguas Sacris Bibliis, & examinata per disputationes veritate dogmatum. Sed schisma ipsum hoc ante omnia argumento impugnat, quod Protestantes vi & manu egerint, contra genium indubitabilem Christianæ religionis, quæ pacem & humilitatem requirit: & licet *Reformatores* culpam in plebem soleant rejicere, magna tamen eos præsumtione gravari, quod eadem intemperie in doctrina etiam usi fuerint. Ad rem jam accedens, postquam multa fidei capita laudasset, in quibus utraque pars consensum servavit, quorumque intuitu etiam communio retineri debuerit, tria sibi tractanda sumit, (1.) ut separet articulos, ob quos schisma nullo jure aut obtentu fieri potuerit; (2.) ut quosdam ex vexatissimis, nempe de cultu Sanctorum; de justificatione

& de Sacramento Eucharistiæ ab interpretationibus Protestantium vindicet; (3.) ut inde concludat, necessario ad Ecclesiam Romanam redeundum esse a Reformatis, si salvari velint. Hæc quomodo præstiterit, facilius, & uno fere labore, ex *Refutationibus* cognosci possunt, quas *Reformati* huic libro jam opposuerunt, quas subjungimus, & qua fieri potuit brevitate excerptas damus.

SUITE DU PRESERVATIF CONTRE LE changement de Religion, ou Reflexions sur l' addoucissement des dogmes, & des cultes de l' Eglise Romaine, proposé par Mr. Brueys.

hoc est,

Continuatio Præservativi contra mutationem Religionis, sive Reflexiones in tractatum Brueysii, Advocati Montispessulani, quo dogmata & cultum Ecclesiæ Romanæ emollire voluit.

Hagæ Comitum, apud Arn. Leers, 1683. in 12.

Autorem hujus scripti *Typographus Roterodamensis*, qui alterum ejusdem argumenti libellum, quem mox enarraturi sumus, edidit, aperte nominat D. Juriæum, nec stylus abludit, & brevis, quæ post titulū legitur, admonitio confirmat, ubi *Præservativi* contra Expositionem Condomensem autorem se non inficiatur præsentis libri scriptor; *Præservativum* vero a D. Juriæo scriptum esse, jam a nemine putamus dubitari. Sed ad tractatum ipsum accedimus. Exorditur Autor a consideratione discedentium a Reformata religione ad Romanam, quos variæ conditionis esse ait, magnos, parvos; divites, pauperes; quosdam, qui alicujus sint existimationis aut scientiæ, sed longe plures, qui nullius; alios aliis causis & affectibus moveri, ut hactenus Ecclesia Romana non absimilis sit reti, quod ex mari pisces, monstra, limum, conchylia, sed paucissimas extrahat margaritas: Eo magis itaque gloriari Romano-Catholicos, si aliquem inter plurimos ceperint, cujus ingenium laudari possit, talemque omnino esse *Brueysium*, qui & Autoris titulum acquisiverit, libro contra *Expositionem Condomensem* non spernendo edito; sed majoris illum fieri ait ab iis, quibus non nisi ex libro

libro suo innotuit, quam qui ejus vitam moresque propius introspexerint. Hæc expositurus, congressum quendam virorum, diversa, ut dictum, de *Brueysio* sentientium, inducit, & inde in dialogi formam tractatum hunc suum componit. Ex collocutoribus illis aliquis agnoscit, quæ jam diximus de ingenio Brueysii, illudque magis in libro contra Reformatos, quam in priori, quo eos defenderat, apparere, ironice concedit, ideo scilicet, quia ut ipse profitetur, omnia ex Episcopi inspiratione scripserit. Excipit hunc, qui se Brueysium familiariter nosse dicit: alius denique, qui literas ex patria hominis producit, de vita ejus ante acta & causis mutationis. Summa est: *ingenio non esse infelici, nec ineruditum, sed qui seria neglexerit, & Advocati nudo nomine assumto, per otium & luxum profligato patrimonio, magnum æs alienum, centum scilicet millium librarum, contraxerit: Inde, ut creditorum persecutiones evitaret, Genevam concessisse, & Theologicis studiis operatum, locum inter Ecclesiæ ministros quæsivisse, edito etiam adversus Expositionem Condomensem libro, nomen adeptum. Sed cum homini delicato & voluptuoso, ejusque paupertati levandæ, genus id vitæ non satisfaceret, deficiendi consilium cepisse, eo successu, ut a Bossueto benigne exceptus, pensionem 1500 librarum & diploma a Rege obtinuerit, quo creditorum actiones ad sexennium sistuntur.* His auditis Dialogistæ, quæ in procemio de conversionis suæ causis Brueysius jactaverat, irrident, & qui narrantis personam sumit autor, librum ejus, quo defectionem tueri voluit, refutatione indignum censet, cum ut ipse fatetur, nihil scripserit, quod non hauserit ex Episcopi tractatu, adeoque nihil responderi fere possit, quod isti non sit responsum. Hoc ut palam fiat, præcipua libri capita percurruntur, & aliud quasi agendo, nihilominus refelluntur, quæ Brueysius ex Episcopi scriptis repetita, ingeniose & eleganter, ut agnoscit Antagonista, elocutus fuerat. Cum vero de re ipsa tractans, ante omnia primaria fidei capita, in quibus nullus inter partes dissensus est, enumeraverit, eo fine, ut ostenderet, satis gravem causam discedendi ab Ecclesia Romana, veritates illas profitenti, non fuisse; inverso argumento contenditur, nec satis gravem causam esse, ad exagitandos & condemnandos Protestantes, qui præcipua illa dogmata pariter retinuerint. Ad primum vero Examinis caput, quo articuli ut putantur leviores, qui fundamentum non constituant, & pro quibus, ad exemplum Episcopi, Brueysius non tam apologiam

quam excusationem, malæ causæ indicem, scripserit; ita respondetur: non convenire inter utramque Ecclesiam, quinam articuli ad fundamentum pertineant, & esse inter eos, quos *Examinator* pro levibus habeat, qui gravissimi sint, & vel singuli communionem impediant, v. g. *de cultu religioso soli Deo præstando, de unico sacrificio Christi satisfactorio, de autoritate sacræ scripturæ suprema traditioni & potestati Pontificiæ præferenda*. Dum enim hæc negent Romano-Catholici, & præterea Reformatis alia credenda & servanda obtrudant, v. g. *usum linguæ Latinæ in Sacris, quinque superflua Sacramenta, purgatorium*, alia; nequaquam sibi fas esse, cum talia profitentibus, contradicente conscientia, in cœtum coire, licet ita errantes tolerent, tantoque justius petant, se quoque tolerari, magnamque querendi causam habeant, quod id non fiat. Altero Examinis sui capite tres articulos, ut dictum est, incrustandos, & a Reformatorum interpretatione vindicandos sumserat Advocatus. Ad hæc repetuntur olim regesta: frustra concilii Tridentini decretum allegari, quo cultus sanctorum non imperatur, sed permittitur; hoc enim ipsum non recte factum, & in praxi manifesto peccari, nec ad rem pertinere, quod in Gallia a moderatioribus quædam corrigenda censeantur; nihilominus enim publice indulgeri omnibus superstitionibus & abusibus, nulloque jure Reformatos urgeri, ut ad corruptos ejusmodi cœtus aggregentur, quorum Ecclesia non ex particulari Gallorum quorundam excusatione aut correctione (quæ tamen locum non habeat) sed ex publica praxi & aliarum nationum consensu judicanda sit, ex quibus nulla Gallorum quorundam limitationibus assensum præbeat. Quæ vero de articulo justificationis speciose commentetur Brueysius, & quæ de gratia Dei & spe salutis magnifice disserat, aut non sincera, aut a Tridentinis placitis difformia esse; quod si reipsa non discrepent in hoc capite Catholici a Reformatis, iniquissimum esse, quod illi hos quotidie cogant sententiam suam ut hæreticam & detestabilem abjurare. Nec magis probandum, quod tantopere invehantur in doctrinam de certitudine salutis, cum Reformati per hanc nihil aliud intelligant, quam virtutem illam Christianorum tertiam, quæ spes dicitur, & per quam homines fideles & bene mortificati, sibi persuadent impetraturos se gratiam Dei & donum perseverantiæ atque gloriæ. De præsentia reali & sacra Eucharistia prolixe agit autor, & Lutheranos quidem ferri posse putat,
qui

qui lethaliter, sive cum damnationis periculo, non errent, neque tamen communionem cum iis habendam; sed Romanam Ecclesiam intolerabiliter in idololatriam labi, statuta & observata adoratione Sacramenti, i. e. panis & vini, ex manifesta concilii Tridentini definitione. Hanc utcunque palliantem, & adorationem ad Christum restringentem adversarium, pluribus refutat, ejusque sinceritatem, fidem & honestatem desiderat, qui Protestantes inducere velit, ut scientes videntesque, reclamante conscientia in Ecclesiam concedant, quæ vel ipso adhortatore fatente, tolerabiliter saltem (sed ex Reformatorum sententia capitaliter) erret. Ut enim divina commiseratio sperari possit iis, qui ex ignorantia & bona quasi fide erroribus per præoccupationem inhæreant, ita mortaliter peccare, qui errorem scientes & meliora edocti assumant. Sub finem, pauca ad exordium & epilogum Brueysii reponit. In illo Reformatoribus violentiam objecerat, quod nulla veri specie fieri monet autor, cum satis constet, in Germania sine ulla vi Lutheri doctrinam fuisse susceptam, & a Catholicis contra Lutheranos vi actum. Idem in Gallia per annos quadraginta contra Reformatos factum, & satis prolixe integris libris demõstratum esse, civilia Gallorum bella religioni immerito imputari. In epilogo vero; quo Protestantes ad unionem cum Ecclesia Romana admonentur, nihil dici ait, quod non falso præsuppositum sit, aut male illatum. Querelam tamen ejus probat, & retorquet, cum miserandum Christianismi statum deplorat, *quod de vitiis deserendis non cogitetur, dummodo non deseratur religionis professio; nec quæratur an quis pius sit, & charitatem erga Deum & homines exerceat, sed num Reformatus sit aut Catholicus.* Adjecta est opusculo *Additio*, ex epistola quadam Parisiis missa, in qua Autori id quærenti respondetur, neminem ad Catholicos transeuntem recipi, qui ex sententia Expositionis Condomensis religionis professionem facere velit, sed abjurationem ex formula consueta urgeri, verumque adeo esse, quod Jesuita quidam dixisse fertur, *nihil remitti posse ex dogmatibus Romanis, nec unicum cereum extinctum iri, licet eo facto omnes Reformati converti possint.* Sed pergimus ad alterum Brueysii adversarium.

LE PROSELYTE ABUSE', OU FAUSSES vûëes de Mr. Brueys, dans l'Examen de la separation des Protestans.

id est,

Proselytus deceptus, sive Paroramata Brueysii, in examine separationis Protestantium.

Autor, qui loco nominis literas D. L. præfationi subscripsit, juventutem suam; & quod scribente etiam contra *Brueysium Jurieo*, in arenam descenderit, excusat, sibique id potissimum propositum fuisse dicit, ut *Bossueto* Episcopo, & discipulo ejus *Brueysio*, *Bellarminum* opponeret, sperans fore, ut cum hoc religionis suæ sane peritissimo commissi, & concilium Tridentinum contrario sensu explicantes, caussam perdant, sententia Ecclesiæ Romanæ in incerto relicta, ad quam tamen amplectendam omnes movere velint, nulloque non artificio & delinimento utantur. Miratur dein quid tam subito mutaverit Brueysium, ut pro Episcopi sententia a. 1683 scriberet, quam anno præcedenti tanto studio & zelo refutaverat; & cur oblitus sit promissionis suæ, de constantia in religione reformata in celebri Reformatorum consensu, sponte, & nemine urgente eoque tempore factæ, quo jam cum Episcopo conferre cœperat. Utilitatis scilicet respectum evidenter apparere, nec aliud nunc quæri a desertoribus. Dubitat postea, an non ipse Episcopus autor sit libri Brueysiani, verisimilius tamen videri, quod non sit: itaque salvo honore, qui Episcopo non immerito deferatur, cum Brueysio sibi negotium fore. Hujus unum alterumve erratum sive parorama præliminariter ostendit, v. g. quod præsupponat, ante Lutherum totam Ecclesiam in Romana communione inclusam fuisse: cum tamen vel in Bohemia & alibi superfuerint, qui sanctum veritatis semen a Wiclefo & Husso jactum retinuerint. Dein quod ex reformatione justitiam sive iram divinam a Protestantibus, clementiam vero a Romanensibus agnosci velit, cum invertenda hæc sint, illis benignitatem Dei ob detectam veritatem laudantibus, his imminutam Pontificis potentiam & tot regna illi subtracta deplorantibus; nullum certe in historia prioris seculi vestigium reperiri, quod Rom. Catholici reformationem pro beneficio divino celebra-

celebraverint, ut nunc demum Brueysius faciat. Porro quod quasdam saltem querelas ante reformationem auditas fuisse scribat, cum tamen fateatur, crassam ignorantiam cum morum corruptione illo tempore horribiliter Ecclesiam inundasse: levia scilicet & exigua ipsi videri centum gravamina Germaniæ; levia, quæ Baptista Mantuanus, & Alvarus Pelagius, aliique scripserint, aut quæ Episcopus Bitontinus & Cardinalis Lotharingus in Concilio Tridentino publice declamaverint. Turbas vero reformationem secutas, quas exaggerat Brueysius, eadem facilitate Evangelio Christi imputari posse: nam ubi & quandocunque hos hominum errores & vitia detegat, motus & persecutiones oriri, ut Christus ipse satis clare prædixit, omniumque seculorum experientia confirmavit. Ita etiam præjudicia quæ nunc nova calliditate reformationi præstruuntur, Christianismo in universum objici posse, & speciatim Græcæ & Latinæ Ecclesiæ, quod probari posse putat, vel ex *Maimburgii* libris de *schismate Græco*, & de *declinatione Imperii*. Periculosum tamen esse monet hoc genus disputandi, & ad impietatem & Atheismum viam sternere. Etiam causas schismatis frustra alias fingi, quam quas Protestantes allegaverint, idololatriam nempe & monstrosa de Sacramentis dogmata, Sacri calicis ablationem, neglectum scripturæ, indulgentias, purgatorium, fabulasque alias, & recusatam elusamque reformationem a *Curia Romana*, negatumque liberum concilium, in quo Spiritus Sanctus, ut orator Galliæ *Pibracius* dixit, non aliunde quam e cœlo expectaretur. Nec sufficere, quod plurimi articuli puri boni que in Ecclesia Romana remanserint; separationem enim vel ob unum satis juste fieri, quod conciliorum antiquissimorum exemplis constet. Et cur ait damnantur Protestantes, qui articulos illos non controversos pariter retinent, nisi per præjudicium & vim id fit, & Hæretici esse debent, quos Roma pro talibus habet, & Regibus persequendos offert? Alios notat articulos esse, qui ad nomen Christianismi utcunque sufficiant, quod nec Hæreticis auferri possit, alios, qui veritatem religionis integre constituunt. Dum autem ex his controversi sint, qui fundamentum tangunt, (quorum tamen pauciores esse, quam æstu disputantium numerantur, non negat,) non posse in communione persisti. Post ista & alia, ad tria capita tractatum suum reducit. Examinat nempe (1.) articulos, in quibus conformitas inter utramque partem Brueysio esse videtur, indeque

deque causam reconciliationis existere, (2.) quos Brueysius levis momenti esse judicat. (3.) tres quos ut maxime controversos, non minus tamen conciliabiles esse existimavit, i. e. *de cultu Sanctorum, de justificatione, & de Eucharistia.* Ita autem propositi sui memor est, ut & monstret, ubi mollius & aliter quam Bellarminus, Brueysius Episcopum secutus, sentiat aut loquatur; & quomodo Protestantes non verbis aut formulis, sed reipsa, gravissime a Romana Ecclesia dissentiant. Quanquam vero multa singulari quodam modo, & cum elegantia & acumine proferantur, quæ annotatione non indigna sunt, quædam etiam ubi de *Lutheranis* agit, animadversionem quandam requirere videntur, vitanda tamen nobis prolixitas fuit, in materiis præsertim, de quibus jam toties actum est; & liber ipse non magno temporis & laboris impendio legi poterit.

CONSIDERATIONS GENERALES SUR LE Livre de Mr. Brueys.

id est,

Ad librum Brueysii, cui titulus: *Examen rationum quæ Protestantes ad separationem moverunt*, eaque occasione etiam ad alios ejusdem characteris, Considerationes Generales.

Roterodami 1684. in 12.

SAtis pugnatum esse putabamus adversus Brueysium, cum novus ei adversarius prodit; is quoque Anonymus, & qui ut fertur, vigens fervidusque juventâ & ingenio tyrocinium scribendi in hoc opusculo ponere voluit, eo ut videtur cum successu, ut fastidium metuere non debeant, qui a lectione duorum, quos retulimus scriptorum, ad hunc quoque legendum accessuri sunt. Sed hoc ex contentis, quæ excerpta damus, rectius judicabitur. *In præfatione* non demit Autor adversario laudem ingenii & styli, ex conversatione, ut putat, Parisiensi, jam expoliti, sed a moribus ejus parum correctis & pudicis præjudicia sumi, & documentis adstrui posse existimat, ob quæ de sinceritate conversionis merito dubitandum sit. Præteriturum tamen se ista, & ea, quæ veritati Christianæ convenit, modestia, figmenta, cavillos &

acerbi-

acerbitates vitaturum esse promittit. Eadem ratione in *Epistola ad Amicum* libello præfixa, inanem esse laborem asserit, qui ad scribendos de conciliatione religionum libros impenditur, & *Burneti* judicium de libro *Episcopi Meldensis*, & *Epistola Cleri Pastorali* adducit: mereri tamen qui comiter scripserint, ut eadem lenitate in responsionibus tractentur. Inde rem ipsam aggrediens, *considerationes generales* Brueysio oppositurum se esse declarat, cum alii ad singula ejus argumenta jam responderint. Divisit autem monita sua in *quatuor capita*. *Primo* breviter id agit, ut ostendat *Brueysium* contra principia religionis, quam amplexus est, ad examen credendorum descendisse; secundum illa enim solam autoritatem Ecclesiæ clausis oculis sequendam, omnemque discussionem inutilem, imo si *Arnaldo* in notissimo *Præjudiciorum libro* credatur, impossibilem & ridiculam esse. Noxio itaque Romano-Catholicis exemplo examen ab eo suscipi, illumq; qui id faciat, periculum incurrere ut oppositam sententiam præferat. *Consid.II.* reprehendit adversarium, quod nihil scripserit, quam quæ Episcopus jam in libro Expositionis tradidit, aut scribenti, ut fatetur, in eundem sensum inspiraverit, neque tamen quidquam ad illa replicet, quæ Episcopo tum ab aliis, tum a Brueysio ipso regesta fuerunt. Si enim responsiones istæ suæ pondus habeant, non esse cur ab iis recedat: sin minus, retractandas ab ipso & emendandas fuisse. Frigidissimum nempe disputandi genus esse, si prius dicta semper repetas, nec refellas objecta. Affert autem a Brueysio, cum Reformatæ religioni addictus, Expositionem Episcopi refutaret, bene & vere scripta, ad quæ nihil responsum sit, aut solide responderi possit. Inprimis vero stabilimentum potius quam damnum, Reformatæ religioni ex Episcopi libro nasci ostendit, dum conceditur, fundamenta religionis Christianæ a Reformatis teneri, & negantur errores, qui Ecclesiæ Romanæ a Reformatis imputantur, vel ad sententiam horum accommodantur; quanquam id frustra fiat, cum praxis incrustatis illis interpretamentis publice repugnet. *Consid.III.* male omissam esse ait a Brueysio narrationem summæ violentiæ, per quam Romano-Catholici olim Protestantes ex Ecclesia ejecerint, & ad schisma coegerint. Hoc ipso totam scissuræ culpam in illos recidere, qui omnem reformationis & conciliationis viam obstruxerint. Ejectos autem esse nullo jure, qui fatente Episcopo & Brueysio, in fundamentis fidei

 consen-

consenserint, nec aliud quam reformationem abusuum postulaverint, satis habituri, si modo libertatem, Deo secundum institutum suum serviendi, obtinuissent, & facile omnia circa dogmata & ritus, aliaque in quibus sibi tantopere placet Romana Ecclesia, relicturi. Frustra itaque inquiri, an Reformati, priori seculo, sine causa secesserint; neque enim secessisse, sed vi exturbatos fuisse. De eo vero in præsens videndum esse, an explicatis nunc, eo quo cœptum est modo, dogmatibus Romanis, Protestantes salva conscientia redire ad Ecclesiam illorum possint. Sed *Consid. IV.* satis jam superque de hac quæstione tractatum ab illis esse scribit, qui Expositioni Episcopi responderunt, & id maxime urserunt, ex praxi cultus publici, non vero ex mollioribus dogmatum interpretationibus, de religione judicari debere. Refert inde, quemadmodum superiori seculo, autoritate Imperatoria, *Georgius Cassander* eandem viam conciliationis, frustra tamen ingressus fuerit, nec jam plus sperari posse, post schisma inveteratum, ac tot odiis & persecutionibus exasperatum. Denique omnem concordiæ spem abjiciendam esse statuit, quoad usque a Romano-Catholicis autoritas Ecclesiæ, & infallibilitas Pontificia pro summo fidei fundamento habeatur. Allegat *Pajonii Examen præjudiciorum*, & *Molinæi* tractatum, cui titulus *Jugulum causæ*, cujus tamen libri excessus quosdam ait sibi non probari. In Epilogo monet, consultissimum esse, quoniam adversarii semper eadem scribant, ut vicissim semper & breviter ad priora responsa provocetur. Si enim ad singulare examen subinde redeatur, ad summam rei nihil conferri, sed tantum injuriarum & exagitationum occasionem nasci. Interim jure merito ab Explicatoribus illis postulari, ut errores abususque suæ religionis, quos excusando agnoscunt, ultro & sine mora corrigendos procurent. Ita fore, ut Protestantes secure ad eos accedere queant, cum quamdiu emendatio differtur, non possint non oblatis & promissis diffidere. Addit, nihil agi, si quædam loca ex Concilio Tridentino, aut etiam ex Scriptura pro dogmatum excusatione adducantur: respiciendum enim esse ad totum Concilii & Scripturarum systema, indeque sinceram & veram sententiam capiendam esse de iis, quæ particulatim dicuntur. Firmat hæc uno atque altero exemplo, notatque idem circa Confessionem Reformatæ Ecclesiæ, & opiniones sive Calvini, sive cujuscunque alius Autoris observandum esse. Nihil enim

enim in his omnibus adeo certum & infallibile habendum, quin ad normam ſacrarum literarum examinari & emendari poſſit & debeat; has vero ſolas divina niti infallibilitate.

ENARRATIO QUORUNDAM EXPERIMENTorum in aliquot congregationibus Societatis Regiæ inſtitutorum a Friderico Slario Med. D. cum brevi applicatione ipſorum ad materiam medicam.

Ex Transactionibus philoſophicis Anglicis n. 150. 10. Aug. 1683.

Experimentum I.

Comparatio Phoſphori cum Fulgure.

1. NE Phoſphorus meus ſolidus paulatim conſumeretur, ſueveram hactenus ipſum ad fundum vitri aqua pleni demittere, cumque nuper complura hujusmodi vaſcula in menſa diſpoſuiſſem, quæ lectum tenentis viſui paterent, frequentes luminis radios ex aqua ſubinde adſcendere obſervavi, quibus ita illuſtrabatur aer ſuperior, ut terrorem incuteret ſpectaculum, cui ſimile quid antea non obvenerat. Igneum iſthoc meteorum per incumbentem aquam aliquanto coarctatum tranſit, ut primum vero inde emerſerit, latiſſime expanditur. Si quis hoc experimentum bene ac feliciter perficere cupiat, vitro utetur profundiori, ac cylindrico, nec ipſum ultra tres quartas aqua replebit.

Comparando has apparentias cum fulgure, inveniemus fulgur, quod ad intervalla erumpit, nubes quascunque ſpisſiſſimas penetrare, ac ne maximis quidem tempeſtatibus & cataractis aquarum extingui vel cohiberi, ſed inſtar radiorum e ſole aut quovis igne alio emanantium libere per vitrum & aquam tranſire.

2. Phoſphorus in hoc ſtatu calida ſolum tempeſtate radios luminis emittit, eſtque, ut iſtiusmodi effectus emergat, certa aeris diſpoſitione opus; hyberno enim tempore nunquam tale quid obſervavi.

Sic æſtivus anni calor fulguri producendo maxime idoneus eſt.

3. Lumen illud e phoſphoro emiſſum, corpus facillime alias ignem concipiens, nec accendit nec cremat. Cujus rei periculum feci, admovendo digitum, quem inde illæſum retraxi. Charta inſu-

per, ſtupa, aliisque hujus generis uſus ſum, quæ omnia non magis conflagrarunt, quam cum radios lunares ope vitri concavi in corpora combuſtibilia projeci.

Hujusmodi innoxium ignem & fulgur eſſe, vulgariter compertum eſt.

4. Materia Phoſphori, quamdiu in corpore magis condenſato incluſa eſt, calore aeris ſolaribusque radiis facile accenditur, & tunc igne ardentiſſimo flagrat, non niſi ſumma cura adhibita reſtinguendo.

Sic fulgur ſi coarctatum aerique involutum fuerit, ut non facile per ſubtiliorem ætherem diffundatur, ignem ædibus arboribusque immittet, ac damna maxima inferet.

5. Noſtra materia dum ardet, corroſivi cujusdam partes agit, poſtquam deflagravit, in menſtruum abit, quo aurum, ferrum, & alia metalla ſolvuntur.

Sic flamma fulguris aurum, ferrum, plumbum &c. liquefacit. His experimentis maxime naturaliter referri phænomena fulguris nobis viſa ſunt, quæ illis multo ſunt clariora, quibus præparandis nitrum, pulvis pyrius, vel aurum fulminans adhibetur. De aliis quibusdam proprietatibus ejusdem ſplendentis ac comburentis præparationis Chymicæ, conferantur Philoſophicæ Collectiones.

Experimentum II.

Miſcendo duos liquores actu frigidos rutilantia quædam & ignea corpuſcula efficere, quæ non in tenebris tantum, verum etiam tempore meridiano in aere illuminato ſplendeant.

Hoc experimentum admiratione profecto digniſſimum hoc ordine perfeci. Accepi grana decem aut viginti Phoſphori ſolidi, ac tantum aquæ affudi, quantum ipſis obtegendis ſufficiebat, (drachmam fuiſſe exiſtimo,) ut liquefierent. Cum actu frigida eſſet hæc aqua, duabus unciis olei Vitrioli ipſam miſcui, factaque agitatione primum productus eſt calor, deinde ignei quidam globuli emiſſi adſcenderunt, qui ſtellarum inſtar ad latera vitri adhærentes, jucundo adſtantium ſpectaculo aliquandiu flagrarunt.

Experimentum III.

Dictæ mixtioni oleum aliud addendo flammam excitare.

Et

Fit hoc, si pauxillum olei Terebinthinæ immittatur; absque vasis enim agitatione, mixta corpora ignem concipient ac vehementissime flagrabunt. Et fieri quidem hoc experimentum in vase aperto, ut aeri liber aditus pateat, debet. Idem successit infuso oleo Petrolei & de lateribus; sed oleo communi & spiritu vini flammam excitare non potui.

Qui hanc flagrantem mixtionem componunt liquores, si separatim capiantur, omnes ad tactum frigidi sunt, nonnulli etiam virtute ac effectu. Sic aqua & oleum Vitrioli natura frigefaciunt; sed cum confunduntur, fervorem efficiunt, qui agilibus phosphori particulis subito ignem communicat. Atque is ubi materiam, quæ accendi possit, invenit, qualis est oleum Terebinthinæ & similia, in flammam satis conspicuam erumpit, quemadmodum in oleis, dum coquuntur, ebullientibus usu venit.

Hæc experimenta omnia inferiori loco haberentur, si illud Borrichii, relatum a Bartholino in Actis Hafniensibus, & allegatum, ut fide dignum, ab eruditissimo quodam Societatis nostræ membro, satis succederet. Titulus experimenti hic est: efficere, ut duorum liquorum alter alterum accendat, licet seorsim uterque actu frigidus sit. Jam equidem domi aliquoties iterato inutiliter tentamine, noram eventum non respondere promissis Borrichii, lubens tamen admodum ad capiendum experimentum coram tot testibus adducebar; tum quia id sua specie olim præsentes aliquos fefellerat, tum quia Viri fide digni in Germania ipso, ut indubitato, ad confirmandas hypotheses passim utebantur. Itaque quodammodo necessarium erat, de re tanti momenti decernere.

Experimentum IV.

Quod est refutatio experimenti Borrichiani de accensione.

Accepi, ut jusserat Borrichius, quatuor uncias spiritus Veneris Terebinth. recentissimi, eisque addidi sex uncias aquæ fortis optimæ. Factam in vase vitreo mixtionem radiis solaribus exposui; quo ipso tamen nos deceptum iri quibusdam adstantibus prædixi. Post dimidiam horam liquores adeo effervescere cœperunt, ut spissisimum fumum emitterent, quem cortice subereo vas obturante coarctavi ac de-

 pressi.

pressi. Condensatus iste fumus rubicundus, radiis solaribus illustratus, flammam exhibuit. Dum hæc ita fierent, ego interim certus eram, subesse fallaciam, & refelli hoc experimento proverbium: ubi fumus, ibi ignis. Ut quovis modo experimentum juvarem, perfeci ipsum in loco, qui radios solares admittebat. Sed quum hæc circumstantia erroris fundamentum esset, repetere experimentum in loco obscuriori, ubi facilius realis productio luminis discerneretur, annuentibus amicis volui: consentaneum enim visum fuit, liquores hos æque in tenebris ac in luce acturos. Reiterato igitur experimento, efferbuerunt ut antea commixti liquores. Stupam, quæ facile in flammam raperetur, fumo in vase admoveram. Sed tunc, qui mecum hoc experimentum observabant, Viri sane acutissimi, non poterant ullam ignis scintillulam, nec quicquam lucis animadvertere, ut adeo & stupa illæsa extraheretur, & liquores effervescentes nec luminis, nec ignis, nec flammæ ullam speciem præberent. Cavebit interim, qui hoc experimentum repetet, ne candelas mixtioni propius admoveat; fumus enim facile in ignem abibit, & liquores accendet; atque sic, qui non satis accurata diligentia rem examinabit, decipietur.

Experimentum V.

Quod est aliud de ebullitione & incalescentia.

Ex illis mixtionibus, in quibus summi calores & effervescentiæ cum magna ebullitione observari possunt, hæc reliquas omnes anteit, quam in eodem conventu produxi.

Si unciæ uni Spiritus Nitri paulatim affundas duas drachmas Spiritus Vini rectificatissimi, calor & ebullitio summa erunt. Et cum in altero illo experimento ad dimidiam horam expectandum esset, dum effervescerent liquores, in hoc id e vestigio contingit, ut adeo potior ratio mihi esset, in meo experimento productionem ignis & flammæ sperandi, quam Borrichio fuerat in suo. Erunt fortasse, qui dum imitari experimentum volent, frustrabuntur, nisi monita nonnulla observent. Cujus generis errores effecerunt, ut se aliquando deceptos esse nonnulli perperam crediderint. Spiritus Nitri communis, qui primum in aquam destillatus fuit ac postmodum purificatus, aqua omni separata, expectationem fallet: rubrum Nitri & rectificatissimum Vini spiritum adhiberi oportet. Deinde primum spiritus Nitri, liquorum gravior, in aquam immittendus est, ac post eum Spiritus Vi-

ni,

ni. Nam si ordo inversus fuerit, nulla sequetur ebullitio, id quod Philosophorum rationem haud parum obtundit. In hoc experimento (maxime si ingredientia ad eminentem perfectionis gradum deducta fuerint) Spiritus Vini instar ignei carbonis se habet; uti ignis sursum agit ac per halitus adscendere facit aquam, quæ ipsi infunditur; sic Spiritus Nitri vastam copiam Spiritus Vinosi sursum magna vi tollit, ut tota subito camera odore impleatur. Quo vero accuratius hujus rei veritatem scrutarer, partes æquales in vase vitreo miscui, applicato ipsi alio recipiente capaciori, atque hoc pacto condensato vapore, qui e corporibus commistis adscenderat, Spiritus Vini haud exiguam copiam rursus obtinuit.

Utrumque experimentum impugnandæ notioni Alcali & Acidi inservire potest, siquidem summi conflictus excitari per corpora differentis texturæ videmus, in quibus ista duo principia haud quaquam conspicua sunt. Habemus hic sane acida validissima, sed de nullo Alcali neque volatili neque fixo ulla suspicio est. Nec videtur illud Alcali, quod in Spiritu Nitri latere vulgo creditur, tanti conflictus causa esse; dubium enim est, an tale quid revera existat. Quod si Alcali fuit, perdidit sane jam vim suam, agente in ipsum acido tam forti, in cujus sinu quasi delitescit. Tam bene lignum igni admotum manet illæsum, quam hujusmodi Alcali sub acidi tam vigorosi potentia se tueri potest. Sed hæc obiter. Varii dantur liquores, qui commixti magis minusque effervescunt, facilius aut difficilius inflammantur, & ad diversos gradus caloris perveniunt, ut febrilium ardorum causæ hinc cognosci possint, perque varia experimenta obviæ fiant. Magis arduum est, de frigidis quibusdam affectibus sanguinis, aliorumque succorum corporis rationem reddere. Nam qui hysterica passione laborant, de frigore sanguinis plerumque conqueruntur, durante paroxysmo, quod ignis sat commodus, & cordialia remedia vix fugant. In his pulsus fere tardior est, cum contra in urente febricitantium paroxysmo nunquam non citior sit. Hæc clarius explicabuntur solutione salis Armoniaci, quam Nitri, in aqua.

Experimentum VI.

De frigore absque ebullitione producto, Hystericorum Paroxysmorum rationem reddens.

Quartam partem libræ Salis Armoniaci sextario fere aquæ injectam

ctam dissolvimus, tantumque effectum frigus fuit, ut nullo opus Thermometro esset, quod de effectu testaretur.

In hoc experimento nulla liquorum ebullitio nec tumor est, sed potius condensatio, quale quid etiam in hystericis passionibus frigidis accidere poterit. Nam si humores intumescerent, amplius spatium postularent, quod quia concedi forte nequiret, ideo acceleratione pulsus compensandum esset, quo humores extensi intervallo temporis breviori transmitterentur. Verum hic casus non hujus loci est, sed postea occurret. Declarabo jam affectiones sanguinis per solutionem Salis Armoniaci, quo (ut in experimento dixi) sanguis illorum, qui diu ipsum contingebant, ad gradum manifestum molestumque frigoris deducebatur. Massa enim sanguinis facile in ejusmodi glomos coalescit, qui sali Armoniaco haud parum similes sunt. Atque hoc magis probabile videbitur, si cogitetur, humanum & quemvis alium sanguinem natura sua salibus urinosis abundare, quæ in acres ac pungentes humores degenerare possunt, maxime cum salsis conditisque cibis, aut acidis liquoribus liberalius utimur. Docet enim experientia, tale acidum, quale Spiritus Salis est, si urinoso mixtum sit, in Sal Armoniacum converti (quod jam suæ volatilis naturæ plurimum perdidit.) Planissime de hoc constat, quoniam in figuras plumis similes coit, quod sali armoniaco proprium est. Quod autem sanguis variis salium generibus abundet, dubium non est; quodque illius salis aliquid contineat, quod Salsum vulgo dicitur, & marinum est, non ita pridem in Societatis Regiæ consessu declaravi; denique quod sal Armoniacum inprimis magna salis volatilis (cujus & in sanguine plurimum est,) copia, ac sale jam memorato abundet, id vero a nemine negatur. Præsupposito igitur, existere, quas dixi, concretiones in sanguine, proximum est, ut quomodo agant, consideremus. Esse quasdam antecedentes ac concomitantes causas alias hystericæ passionis non nego; frigidiorum autem affectuum causam potissimum expendo.

Probabile admodum est, glandulas obstructionibus laborare, quæ paroxysmum antecedunt. Cui sententiæ tanto facilius calculum adjicio, quoniam ægroti & priusquam patiantur, & cum laborant, siti se affligi queruntur. Hæ obstructiones consuetas secretiones lymphæ impediunt, ne cum os tum ventriculum & œsophagum humectent, unde

unde sitis exoritur. Porro minima lymphæ quantitas per viam ordinariam secernitur, maxima pars a venis absorbetur, & salia, quæ in sanguinis massa sunt, diluit, ut in solutionem & fluorem vertantur, producendo affectui frigido idoneum. Sic sal Armoniacum poterit cum quibusdam liquoribus misceri, cum aliis non item, cum Spiritu Vini penitus fere non potest, non æque cum vino ac cum aqua, & quo limpidior hæc est, eo commodius ac citius resolvitur, efficitque, in hoc potissimum menstruo, frigidas illas operationes. Conjectura illa haud vana, de extraordinaria tum temporis effusione lymphæ in massam sanguinis, porro confirmatur per magnam urinæ quantitatem, quam ægroti reddunt, ex qua ratione nonnulli de his casibus parum instructi, diabeten metuere solent. Urina enim plerumque lurida ac limpidior est. Idem ulterius hinc confirmatur, quod cum glandulæ cuticulares ab officio transpirandi arceantur, per quodcunque ambiens frigidum ac fluidum, (ut illis accidit, qui in aquam intrant,) major urinæ quantitas in homine fiat, quam pallidiorem & post secundam aut tertiam evacuationem insipidam comperi. Sed cavendum mihi est, ne tædium lectori creem.

Experimentum VII.

De frigore per insignem ebullitionem producto, ubi frigidi calidique paroxysmi febrium liquoribus quibusdam commixtis similes esse ostenduntur.

Quoties in hoc experimento usi sumus acido, sive aceti, sive omphacii, lujulæ, mali aurantii & limonii, vel mitiore aliquo; immisso in hos succos volatili sale sanguinis humani, semper insecuta est ebullitio conspicua, quæ tamen calorem ullum præter expectationem nequaquam excitavit, quod alias liquores ebullientes facere solent, sed potius thermometrum bene præparatum ita affecit, ut liquor, manifesto frigoris signo, in ipso descenderit. Inveni, quanto fortius acidum erat, tanto ebullitionem majorem fuisse, & frigus intensius, quod sane observari meretur.

Ex hac ratione aceto fortissimo usus sum, purificato per congelationem (quem parandi modum Honoratissimus Dn. Boyle docuit,) & in hac mixtione fere usque ad punctum congelationis deventum fuit. Quoniam autem molesta est hujus aceti præparatio, nec fieri ni-

ſi certo tempore poteſt, ideoque experimentum ope Spiritus Veneris vel æruginis, aceti ſane omnium optimi, utplurimum perfeci. Hoc adhibito frigus tactu percipitur, & in thermometro mutationes maximas efficit. Memini depreſſiſſe hanc mixtionem tempore æſtivo aquam Thermometri, ad ſextum pollicem infra temperamentum frigidioris aquæ fontanæ, ut vix ad dimidium pollicem a nota congelationis diſtaret. Dum hoc accidit, liquor tumeſcit, ampliusque ſpatium, quam antea requirit, nec breviori vaſe continetur.

Sunt circa hoc experimentum, quæ peculiarem curam merentur. Obſervatione dignum eſt, quod magna validaque motio duorum liquorum diverſæ naturæ, calorem adeo non producat, ut potius frigoris intenſioris cauſa ſit, idque inſuper cum manifeſta partium expanſione contingat. Aliam ejusdem rei confirmationem ſuppeditat aptum & æque inexpectatum experimentum, in quo effectus itidem vulgari obſervationi contrarius occurrit. Ita vero ſe habet. Si oleo vitrioli admiſceas quantitatem aquæ, calor ſenſibilis abſque liquorum expanſione fiet, cum alias communiter calor in vino, aqua & plerisque fluidis corporibus eam efficiat. Hic enim condenſatio & contractio potius accidit, ut ad oculum apparet, ſi experimentum in vitro colli longiuſculi inſtituatur, & nota protinus facta mixtione in exteriori ſuperficie fiat. Utriusque experimenti ratio difficulter ex hypotheſi Carteſiana redditur; non exiſtimo tamen, hanc ab illis prorſus deſtrui ac everti. Sed ut in experimenti enarratione pergam, cum ſpectatoribus meis ſufficienter demonſtraſſem, gradum frigoris producti admodum notabilem eſſe, paucas aliquot guttulas alterius liquoris infudi, quæ illico temperamentum frigidæ mixtionis immutabant, ac duorum triumve minutorum ſpatio ad calorem reducebant illo ambientis aeris (erat autem dies æſtivus Julii, quo ſolis calor haud parum urgebat,) intenſiorem.

Jam fiat experimenti applicatio. In frigido paroxyſmo febrium ſæpius fortior ac concitatior eſt pulſus, qui ebullitionem, (effervеſcentiam nominare non audeo,) ac celerem motum ſanguinis arguit, & capitis aliarumque partium dolores forte ab extenſione inſueta vaſorum proveniunt, quæ expanſionem humorum ebullientium neceſſario comitatur. In hac artificiali, quamvis frigida mixtione, magna commotio, ebullitio, & expanſio liquorum videtur. In

ngui-

ſanguine aliisque ſuccis corporis, ſubinde magnam ſalis volatilis copiam reperimus, ac nonnunquam vel ab aere infecto, vel a mala vivendi ratione & a variis cauſis, ſucci acidi ad ſanguinem deferri poſſunt, qui dum in ſalia volatilia, quibus ſanguis abundat, agunt, frigus ſatis producunt ſenſibile. Non rari ſunt ægroti, qui e ventriculo ac inteſtinis (grandibus illis emunctoriis ſanguinis,) liquores acidos ejecerunt, dentes ipſos ac ſolidiores partes alias corraſuros. Sic in noſtro experimento planum eſt, acidum extraneum, ubi ſal volatile ex ſanguine collectum invenerit, effectum frigidum producere, & ſiquidem nullos liquores novi, qui præter hujus generis mixtionem tale phænomenon frigidum exhibeant, hinc non præter rationem creditur, ſimilem mixtionem frigidorum paroxyſmorum febris cauſam eſſe.

Quod incaleſcentiam attinet, quæ in mixtione noſtra contingit, dixiſſe debueram, ipſam factam fuiſſe nuda quarundam guttularum olei ſulphuris per campanam additione, qui liquor quoniam originem ſuam igni debet, forte calorificam virtutem inde etiam poſſidet, per quam calidum paroxyſmum febrium repræſentat. Obſervavi non obſtante frigidæ mixtionis actione, ipſam craſſiorem magisque viſcoſam, quam antea erat, evaſiſſe, affuſo autem oleo memorato ſive Spiritu ſulphuris factam fuiſſe clariorem magisque fluidam. Similiter agiles humani corporis ſpiritus, qui licet pro igne actuali haberi nequeant, ipſi tamen analogi ſunt, quoties in majori copia turbidam maſſam ſanguinis intrant, primum ſuo calore ſuaque actione craſſiores glomos attenuant, poſtea particulas non bene habentes ſubigunt, ipſasque in rectam texturam reducunt, expellendo heterogeneas per ſudorem, vel urinam, vel utrovis modo; quod ipſum eſt reconvaleſcentiæ victique paroxyſmi ſignum.

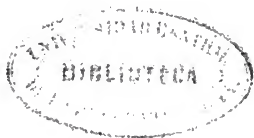
Unicum hoc, quod opponi mihi poterit, removebo. Videlicet non videntur acida tam fortia in humano corpore inveniri, qualibus ego in experimentis utor.

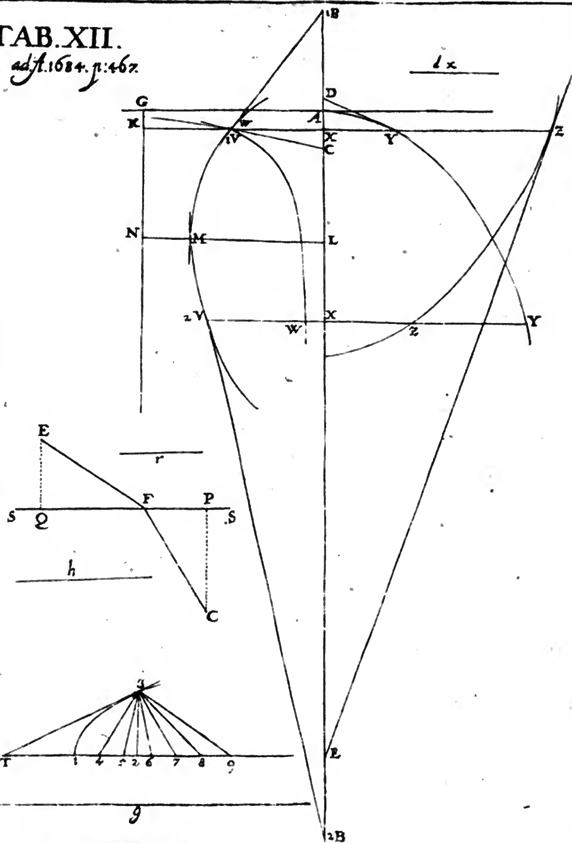
Reſpondeo, nec gradu tam ſublimi frigoris opus eſſe, ut febrim ſanguis noſter patiatur. Levis enim declinatio ab uſitata ejus temperie nobis commovendis ſufficit.

Appendix.

FAciam hic obiter mentionem propositionis dignissimi cujusdam membri Societatis nostræ, qua jubebamur experiri, annon Cortex Peruvianus febrim artificialem a liquoribus nostris productam præveniret. Cujus rei factum quidem periculum fuit, sed eventus expectationi non respondit. Paravimus enim infusionem corticis in aceto communi, ac eidem injecimus quantitatem Salis memorati volatilis, ubi statim liquorum sensibilis commotio insecuta est, cum aliquo gradu frigoris, veruntamen non erat ista adeo vehemens, ut antea, cumque opium cortici admisceretur, nequaquam eo perveniri observavimus, quo prius experimentum ascenderat. Ipsa interim aciditas in hoc casu haudquaquam penitus extinguebatur. Quantum ad corticem attinet, non jam audeo ejus naturam hoc experimento declarare, quippe quod hac solum fini instituteramus, ut satisfieret desiderio Viri doctissimi. Neque enim unquam existimavi, febrifuga remedia alcalium, dum operantur, partes agere. Sed si ostendero, alia medicamenta esse ad Alcalium familiam pertinentia, quæ mederi febribus certum sit, hoc ipso evincam, fieri id destructione quorundam acidorum humores & viscera obsidentium, ut ita prohibeant ebullitionem, quam efficere hujusmodi liquores, ubi commixti fuerint, solent. Manifestum est corallia, oculos cancri & alia testacea, quæ alcalibus fixis vulgo annumerantur, imo fixa illa salia Absinthii & Carduibenedicti &c. perinde ut salia quævis volatilia corrigere, & quam maxime immutare acidos humores, ubicunque ipsos inveniunt, ac omnino conservare liquores, qui arescendo alias facile corrumpuntur ac degenerant. Ita lac & sanguis ipse multo diutius servantur, illud ne acescat, hic ne fermentet aut putrefiat, si cum sale volatili misceantur. Quod itidem veritati consonum est, febres quamplurimas istiusmodi remediis fugatas fuisse, sal absinthii & salia volatilia febrifugis componendis maxime adhibentur. Ut ulterius hoc experimentum prosequeremur, dissolvimus tantum calcis, quantum ab aceto optimo fieri poterat, colatumque per filtrum Spiritui rectificato Sanguinis injecimus, nullam tamen ebullitionem sequi vidimus, nec frigoris ullum aut caloris sensum percepimus.

NOVA

BIBLIOTECA

TAB. XII.
ad A. 1684. p: 467.
1B
dx
G
D
K
A
W
Z
X
Y
1V
C
N
M
L
2V
X
Y
W
Z
E
r
F
P
S
Q
S
h
C
3
T
1
4
5
2
6
7
8
9
E
g
2B

NOVA METHODUS PRO MAXIMIS ET MI-nimis, itemque tangentibus, quæ nec fractas, nec irrationales quantitates moratur, & singulare pro illis calculi genus, per G. G. L.

SIt axis AX, & curvæ plures, ut VV, WW, YY, ZZ, quarum ordinatæ, ad axem normales, VX, WX, YX, ZX, quæ vocentur respective, *v*, w, y, z; & ipsa AX abscissa ab axe, vocetur x. Tangentes sint VB, WC, YD, ZE axi occurrentes respective in punctis B, C, D, E. Jam recta aliqua pro arbitrio assumta vocetur dx, & recta quæ sit ad dx, ut *v* (vel w, vel y, vel z) est ad VB (vel WC, vel YD, vel ZE) vocetur d*v* (vel dw, vel dy vel dz) sive differentia ipsarum *v* (vel ipsarum w, aut y, aut z) His positis calculi regulæ erunt tales: TAB. XII.

Sit a quantitas data constans, erit da æqualis 0, & d $\overline{ax}$ erit æqu. a dx: si sit y æqu *v* (seu ordinata quævis curvæ YY, æqualis cuivis ordinatæ respondenti curvæ VV) erit dy æqu. d*v*. Jam *Additio & Subtractio*: si sit z − y + w + x æqu. *v*, erit d $\overline{z-y+w+x}$ seu d*v*, æqu dz − dy + dw + dx. *Multiplicatio*, d $\overline{xv}$ æqu. x d*v* + *v* dx, seu posito y æqu. x*v*, fiet dy æqu x d*v* + *v* dx. In arbitrio enim est vel formulam, ut x*v*, vel compendio pro ea literam, ut y, adhibere. Notandum & x & dx eodem modo in hoc calculo tractari, ut y & dy, vel aliam literam indeterminatam cum sua differentiali. Notandum etiam non dari semper regressum a differentiali Æquatione, nisi cum quadam cautione, de quo alibi. Porro *Divisio*, d $\frac{v}{y}$ vel (posito z æqu. $\frac{v}{y}$) dz æqu. $\frac{\pm v\,dy \mp y\,dv}{yy}$

Quoad *Signa* hoc probe notandum, cum in calculo pro litera substituitur simpliciter ejus differentialis, servari quidem eadem signa, & pro + z scribi + dz, pro − z scribi − dz, ut ex additione & subtractione paulo ante posita apparet; sed quando ad exegesin valorum venitur, seu cum consideratur ipsius z relatio ad x, tunc apparere, an valor ipsius dz sit quantitas affirmativa, an nihilo minor seu negativa: quod posterius cum fit, tunc tangens ZE ducitur a puncto Z non versus A, sed in partes contrarias seu infra X, id est tunc cum ipsæ ordinatæ

z decreſcunt creſcentibus x. Et quia ipſæ ordinatæ *v* modo creſcunt, modo decreſcunt erit, d *v* modo affirmativa modo negativa quantitas, & priore caſu 1 V 1 B tangens ducitur verſus A; poſteriore 2 V 2 B in partes averſas: neutrum autem fit in medio circa M, quo momento ipſæ *v* neque creſcunt neque decreſcunt, ſed in ſtatu ſunt, adeoque fit d *v* æqu. o, ubi nihil refert quantitas ſit ne affirmativa an negativa, nam + o æqu. − o: eoque in loco ipſa *v*, nempe ordinata L M, eſt ***maxima*** (vel ſi convexitatem Axi obverteret, *Minima*) & tangens curvæ in M neque ſupra X ducitur ad partes A ibique axi propinquat, neque infra X ad partes contrarias, ſed eſt axi parallela. Si d*v* ſit infinita reſpectu ipſius d x, tunc tangens eſt ad axem recta, ſeu eſt ipſa ordinata. Si d *v* & d x æquales, tangens facit angulum ſemirectum ad axem. Si creſcentibus ordinatis *v*, creſcunt etiam ipſa earum incrementa vel differentiæ, d*v*; (ſeu ſi poſitis d *v* affirmativis etiam d d *v* differentiæ differentiarum ſunt affirmativæ, vel negativis negativæ) curva axi obvertit ***concavitatem***; alias ***convexitatem***: ubi vero eſt maximum vel minimum incrementum, vel ubi incrementa ex decreſcentibus fiunt creſcentia aut contra, ibi eſt ***punctum flexus contrarii***, & concavitas atque convexitas inter ſe permutantur, modo non & ordinatæ ibi ex creſcentibus fiant decreſcentes, vel contra, tunc enim concavitas aut convexitas maneret: ut autem crementa continuent creſcere aut decreſcere, ordinatæ vero ex creſcentibus fiant decreſcentes vel contra, fieri non poteſt. Itaque punctum flexus contrarii locum habet, quando neque *v* neque d*v* exiſtente o, tamen dd*v* eſt o. Unde etiam problema flexus contrarii non duas ut problema maximæ, ſed tres habet radices æquales. Atque hæc omnia quidem pendent a recto uſu ſignorum.

Interdum autem adhibenda ſunt ***Signa Ambigua***, ut nuper in *diviſione*, antequam ſcilicet conſtet quomodo explicari debeant. Et quidem ſi creſcentibus x, creſcunt (decreſcunt) $\frac{v}{y}$, debent ſigna ambigua in d $\frac{v}{y}$ ſeu in $\frac{\pm v dy \mp y dv}{yy}$ ita explicari, ut hæc fractio fiat quantitas affirmativa (negativa). Significat autem $\mp$ contrarium ipſius $\pm$, ut ſi hoc ſit + illud ſit −, vel contra. Poſſunt & in eodem calculo occurrere plures ambiguitates, quas diſtinguo parentheſibus, exempli

pli causa si esset $\frac{v}{y} + \frac{y}{z} + \frac{x}{v}$ æqu. w, foret $\frac{\pm v\,dy \mp y\,dv}{yy} + \frac{(\pm)\,y\,dz\,(\mp)\,z\,dy}{zz} + \frac{((\pm))\,x\,dv\,((\mp))\,v\,dx}{vv}$ æqu. d w, alioqui ambiguitates ex diversis capitibus ortæ confunderentur. Ubi notandum signum ambiguum in se ipsum ductum dare $+$, in suum contrarium dare $-$, in aliud ambiguum formare novam ambiguitatem ex ambabus dependentem.

Potentiæ d X^a, æqu. a. $X^{a-1}dx$, exempli gratia d, X^3 æqu. $3X^2\,dx$ d $\frac{1}{X^a}$ æqu. $-\frac{a\,dx}{X^{a+1}}$ ex gr. si w sit æqu. $\frac{1}{X^3}$ fiet d w æqu. $-\frac{3dx.}{X^4}$

Radices: d, $\sqrt[b]{X^a}$, æqu. $\frac{a}{b}\sqrt[b]{X_{a-b}}$ (Hinc d $\sqrt[2]{}$ y æqu. $\frac{dy,}{2\sqrt[2]{y}}$ nam eo casu a est 1, & b est 2; ergo $\frac{a}{b}\sqrt[b]{X^{a-b}}$ est $\frac{1}{2}\sqrt[2]{Y^{-1}}$ jam Y^{-1} idem est quod $\frac{1}{y,}$ ex natura exponentium progressionis Geometricæ, & $\sqrt[2]{\frac{1}{y}}$ est $\frac{1}{\sqrt[2]{Y}}$) d $\frac{1}{\sqrt[b]{X^a}}$ æqu $\frac{-b\,dx}{a\sqrt[b]{X^{b-a}}}$. Suffecisset autem regula potentiæ integræ tam ad fractas quam ad radices determinandas, potentia enim fit fracta cum exponens est negativus, & mutatur in radicem cum exponens est fractus, sed malui consequentias istas ipse deducere, quam aliis deducendas relinquere, cum sint admodum generales, & crebro occurrentes, & in re per se implicita præstet facilitati consulere.

Ex cognito hoc velut *Algorithmo*, ut ita dicam, calculi hujus, quem voco *differentialem*, omnes aliæ æquationes differentiales inveniri possunt per calculum communem, maximæque & minimæ, itemque tangentes haberi, ita ut opus non sit tolli fractas aut irrationales, aut alia vincula, quod tamen faciendum fuit secundum Methodos hactenus editas. Demonstratio omnium facilis erit in his rebus versato, & hoc unum hactenus non satis expensum consideranti, ipsas dx, dy, dv, dw, dz, ut ipsarum x, y, v, w, z (cujusque in sua serie) differentiis sive incrementis vel decrementis momentaneis proportionales haberi posse. Unde fit ut proposita quacunque æquatione scribi possit ejus æquatio differentialis,

alis, quod fit pro quolibet *membro* (id eſt parte, quæ ſola additione vel ſubtractione ad æquationem conſtituendam concurrit) ſubſtituendo ſimpliciter quantitatem membri differentialem, pro alia vero quantitate, (quæ non ipſa eſt membrum, ſed ad membrum formandum concurrit) ejus quantitatem differentialem ad formandam quantitatem differentialem ipſius membri adhibendo, non quidem ſimpliciter, ſed ſecundum Algorithmum hactenus præſcriptum. Editæ vero hactenus Methodi talem tranſitum non habent, adhibent enim plerumque rectam ut DX, vel aliam hujusmodi, non vero rectam dy quæ ipſis DX, XY, dx eſt quarta proportionalis, quod omnia turbat; hinc præcipiunt ut fractæ & irrationales (quas indeterminatæ ingrediuntur) prius tollantur, patet etiam methodum noſtram porrigi ad lineas tranſcendentes, quæ ad calculum Algebraicum revocari non poſſunt, ſeu quæ nullius ſunt certi gradus, idque univerſaliſſimo modo, ſine ullis ſuppoſitionibus particularibus non ſemper ſuccedentibus, modo teneatur in genere, *tangentem* invenire, eſſe rectam ducere, quæ duo curvæ puncta diſtantiam infinite parvam habentia, jungat, ſeu latus productum polygoni infinitanguli, quod nobis *curvæ* æquivalet. Diſtantia autem illa infinite parva ſemper per aliquam differentialem notam, ut d*v*, vel per relationem ad ipſam exprimi poteſt, hoc eſt per notam quandam tangentem. Speciatim, ſi eſſet y, quantitas tranſcendens exempli cauſa ordinata cycloeidis, eaque calculum ingrederetur, cujus ope ipſa Z ordinata alterius curvæ eſſet determinata, & quæreretur dz ſeu per eam tangens hujus curvæ poſterioris, utique determinanda eſſet dz per dy, haberetur autem dy, quia habetur tangens cycloeidis. Ipſa autem tangens cycloeidis, ſi nondum haberi fingeretur, ſimiliter calculo inveniri poſſet ex data proprietate tangentium circuli.

Placet autem exemplum calculi proponere, ubi notetur me diviſionem hic deſignare hoc modo, x : y quod idem eſt ac x diviſ. per y ſeu $\frac{x}{y}$. Sit æquatio *prima* ſeu data, $x : y + \overline{a+bx}\ \overline{c-xx} :$ quadrat. $\overline{ex+fxx} + ax\sqrt{gg+yy} + yy : \sqrt{hh+lx+mxx}$ æqu. 0. exprimens relationem inter x & y ſeu inter AX & XY, poſito ipſas a, b, c, e, f, g, h, l, m eſſe datas; quæritur modus ex dato puncto Y educendi

YD

YD quæ curvam tangat, seu quæritur ratio rectæ DX ad rectam datam XY. Compendii causa pro $a + bx$ scribamus n; pro $c - xx$, p; pro $ex + fxx$, q; pro $gg + yy$, r; pro $hh + lx + mxx$, s. fiet $x:y + np:qq + ax\sqrt{r} + yy:\sqrt{s}$ æqu. 0. Quæ sit Æquatio *Secunda*. Jam ex calculo nostro constat $d,x:y$ esse $\pm\, \overline{xdy \mp ydx},:yy$; & similiter $d,np:qq$ esse $(\pm)\, 2npdq\, (\mp)\, \overline{qndp + pdn},:q^3$ & $d,ax\sqrt{r}$ esse $- axdr:2\sqrt{r} + adx\sqrt{r}$; & $d,yy:\sqrt{s}$ esse $((\pm))\, yyds\, ((\mp))\, 4ysdy,:2s\sqrt{s}$, quæ omnes quantitates differentiales a $d,x:y$ usque ad $d,yy:\sqrt{s}$ in unum additæ, facient 0, & dabunt hoc modo Æquationem *tertiam*, ita enim pro membris secundæ æquationis substituuntur quantitates eorum differentiales. Jam dn est $b\,dx$, & dp est $-2x\,dx$, & dq est $e\,dx + 2fx\,dx$, & dr est $2y\,dy$, & ds est $l\,dx + 2mx\,dx$. Quibus valoribus in Æquatione tertia substitutis habebitur æquatio *quarta*, ubi quantitates differentiales quæ solæ supersunt, nempe dx, dy, semper reperiuntur extra nominatores & vincula, & unum quodque membrum afficitur vel per dx vel per dy, servata semper lege homogeneorum quoad has duas quantitates, quomodocunque implicatus sit calculus; unde semper haberi potest valor ipsius $dx:dy$ seu rationis dx ad dy hoc est DX quæsitæ ad XY datam, quæ ratio in hoc nostro calculo (mutando æquationem quartam in Analogiam) erit ut $\pm\, x:y + axy:\sqrt{r}\, ((\pm))\, 2y:\sqrt{s}$ est ad $\mp\, 1:y\, (\pm)\, \overline{2npe + 2fx}:q^3\, (\mp)\, \overline{-2nx + pb}:qq + a\sqrt{r}\, ((\pm))\, \overline{yyl + 2mx}:2s\sqrt{s}$. Dantur autem x & y ex dato puncto Y. Dantur & valores supra scripti literarum n, p, q, r, s, per x & y. Habetur ergo quæsitum. Atque hoc exemplum satis implicatum ideo tantum ascripsimus, ut modus superioribus regulis in calculo etiam difficiliore utendi appareret. Nunc præstat usum in exemplis intellectui magis obviis ostendere.

Data sint duo puncta C & E, & recta SS in eodem cum ipsis plano, quæritur punctum F in recta SS ita sumendum, ut junctis CF, FE, sit aggregatum rectangulorum, CF in datam h, & FE in datam r, omnium possibilium minimum, hoc est si SS sit mediorum separatrix, & h repræsentet densitatem medii, ut aquæ, a parte C & r densitatem medii ut aeris, a parte E, quæritur punctum F tale, ut via a C ad E per F sit omnium possibilium facillima. Ponamus omnia ista rectangulorum aggregata possibilia, vel omnes viarum possibilium difficultates, re-

Ooo præsen-

præsentari per ipsas K V, curvæ V V ordinatas ad rectam G K normales, quas vocabimus ω, quærique minimam earum, N M. Quia dantur puncta C & E dabuntur & perpendiculares ad S S nempe C P (quam vocabimus c) & E Q (quam e) & præterea P Q (quam p) ipsam autem Q F quæ sit æqualis ipsi G N (vel A X) vocabimus x, & C F, f; & E F, g; fiet F P, $p - x$; & f æqu. $\sqrt{\overline{cc + pp - 2px + xx}}$, seu compendio $\sqrt{l}$, & g æq. $\sqrt{\overline{ee + xx}}$ seu compendio $\sqrt{m}$. Habemus ergo ω æqu $h\sqrt{l} + r\sqrt{m}$, cujus æquationis æquatio differentialis (posito $d\omega$ esse 0, in casu minimæ) est 0 æqu $-h\,dl : 2\sqrt{l} - r\,dm : 2\sqrt{m}$ per regulas calculi nostri traditas; jam dl est $-2dx\,\overline{p - x}$, & dm est $2x\,dx$, ergo fit: $h\,\overline{p - x} : f$ æqu. $rx : m$. quod si jam hæc accommodentur ad dioptricam, & ponantur f & m, seu C F & E F æquales, quia eadem manet refractio in puncto F quantacunque ponatur longitudo rectæ C F, fiet $h\,\overline{p - x}$ æqu. rx, seu $h : r :: x : \overline{p - x}$, seu h ad r ut Q F ad F P, hoc est sinus angulorum incidentiæ & refractionis F P & Q F erunt reciproce ut r & h, densitates mediorum in quibus fit incidentia & refractio. Quæ densitas tamen non respectu nostri sed respectu resistentiæ quam radiis lucis faciunt intelligenda est. Et habetur ita demonstratio calculi, alibi a nobis in his ipsis Actis exhibiti, quando generale Opticæ, Catoptricæ & Dioptricæ fundamentum exponebamus. Cum alii doctissimi Viri multis ambagibus venati sint, quæ hujus calculi peritus tribus lineis imposterum præstabit. Quod alio adhuc exemplo docebo. Sit curva 133 talis naturæ, ut a puncto ejus quocunque ut 3 ductæ ad sex puncta fixa in axe posita, 4, 5, 6, 7, 8, 9, sex rectæ 34, 35, 36, 37, 38, 39 simul additæ, sint rectæ datæ g, æquales. Sit axis T 1 4 5 2 6 7 8 9, & 12 sit abscissa, 23 ordinata, quæritur trangens 3 T, dico fore T 2 ad 23 ut $\frac{23}{34} + \frac{23}{35} + \frac{23}{36} + \frac{23}{37} + \frac{23}{38} + \frac{23}{39}$ est ad $-\frac{24}{34} - \frac{25}{35} + \frac{26}{36} + \frac{27}{37} + \frac{28}{38} + \frac{29}{39}$. Eademque erit regula, continuatis tantum terminis, si non sex sed decem vel plura puncta fixa supponerentur, qualia secundum methodos tangentium editas calculo præstare sublatis irrationalibus, tædiosissimæ, & aliquando insuperabilis operæ foret, ut si rectangula plana vel solida secundum omnes biniones vel terniones possibiles ex rectis illis composita datæ quantitati æquari deberent; in quibus omnibus, & multo implicatioribus, methodi nostræ eadem est opinione multo major, rarissimique exempli facilitas. Et hæc quidem

initia

initia sunt tantum Geometriæ cujusdam multo sublimioris, ad difficillima & pulcherrima quæque etiam mistæ Matheseos problemata pertingentis, quæ sine calculo nostro differentiali aut simili non temere quisquam pari facilitate tractabit. Appendicis loco placet adjicere solutionem Problematis, quod Cartesius a Beaunio sibi propositum, Tom. 3. Epist. tentavit, sed non solvit. Lineam invenire WW talis naturæ, ut ducta ad axem tangente WC, sit XC semper æqualis eidem rectæ constanti, a. Jam XW seu w ad XC seu a, ut dw ad dx: Ergo si dx (quæ assumi potest pro arbitrio) assumatur constans sive semper eadem nempe b, seu si ipsæ x sive AX crescant uniformiter, fiet W æqu. $\frac{a}{b}$ dw, & erunt ipsæ W ordinatæ, ipsis dw, suis incrementis sive differentiis, proportionales, hoc est si x sint progressionis arithmeticæ, erunt w progressionis Geometricæ, seu si w sint numeri, x erunt logarithmi: linea ergo W W logarithmica est.

LAURENTII STRAUSSII Med. D. hujusque & Physic. Prof. Gissens. Isagoge Physica.

Editio secunda Ulmæ, 1684. in 8.

COntinet Liber integram doctrinam Physicam per theoremata & axiomata, quibus partibus singula capita constant, explicatam. In Axiomatibus controversiæ juxta hypotheses scriptorum, non solum antiquorum, sed & recentium breviter proponuntur, & additis limitationibus deciduntur. Eclecticam ergo philosophandi rationem sequitur, in qua sæpe Sperlingii opiniones præ Peripateticis placent, sæpe etiam recentissimorum Philosophorum inventa approbantur.

GUNTHERI CHRISTOPHORI SCHELHAMMERI, Med. Doct. & Prof. in Academia Julia De Auditu Liber unus.

Lugd. Batav. apud Petrum de Graaf. anno 1684.

AUditus rationem doctissimus Vir sibi præprimis excolendam sumsit, quod neminem sciret accurato satis studio in eam inquisivisse. Primam occasionem meditationis casus suggessit. Dum

enim cultas Europæ regiones peragrando cum Echo confabulationem non raro institueret, in cogitationem venit, ut montium cavernis variisque anfractibus sonus capitur, captusque remittitur; ita in aure humana auditionem perfici. Quæ secum reputans Romam venit, ibique ex Kircheri Phonurgia, atque ipsius, qui eam scripsit, celeberrimi viri colloquio, in sua sententia plane confirmatus fuit. Cogitata autem sua, quæ jam tum in chartam conjicere cœperat, absolvit redux ex itinere in Academia Helmstadiensi. Opusculum in tres partes digessit: in prima de organo; in altera de objecto, sono, agit; in postrema ex his tanquam ex duabus præmissis conclusiones educit, quibus exponitur, quo pacto in aure sonus excipiatur, animæ mox inferendus; hoc est, quomodo fiat auditio.

Ut Parte I. Organum felicius describeret, non solum hominum, sed & multorum brutorum temporalia ossa diffracta contemplatus est, atque ut structuræ aurium tum in hominibus tum in brutis differant, diligenter annotavit, & adjectis iconibus illustravit. Quid in aure externa notabile occurrat, proponit cap. 1; & antequam de interna agat, prius id, quod inter utramque intermedium, tanquam via regia sonum introducit, meatum scilicet auditorium considerat, quem membrana claudit, inepte tympanum vulgo dicta, rectius menynx: chordam, quam per medium ejus decurrere credant Anatomici, in plerisque animalibus non reperiri asserit, in homine se non vidisse fatetur; interim Eustachio assentitur, novissimum scriptorem Gallum L'Amy errasse judicans, qui tendinem esse chordam hanc musculi cujusdam perhibuit, cap. 2. Hinc cap. 3. ad internam auris structuram transit, in qua præcipuum sensus instrumentum latet. Ejus primam partem concham, non modo pro generis, sed & ætatis diversitate in nonnullis animalibus variare admodum, observat; falli Willisium, qui eandem esse ejus cavitatis in ove atque vitulo structuram scripsit. Tendinem externi musculi, quem processui mallei insertum putavit Cæcilius Folius, Auctor semper forti sed laxo ligamento petroso ossi connexum deprehendit: hoc ligamentum pro musculo male habitum a L'Amy: externum musculum perperam neglectum a Willisio; Riolanum vero de musculis auris prorsus ineptiisse. Monet cavere errorem Bartholini in Anatomia Reformata & Riolani, aquæ ductum Fallopianum cum canali, qui ex auribus in postremum palati spatium excurrit,

rit, confundentium. Cap. 5. os petrosum cum iis quæ continet exponens, notat Aquapendentis, Casserii, L'Amy lapsus: imaginem ossis petrosi a Folio delineatam & passim libris illatam, non satis fidam agnoscit: tandem Aquæductum Fallopii, quem præ aliis Anatomicis commendat, ut in homine se habet, describit.

Parte altera initio examinat Anatomicorum de auditu sententias, quorum alii aerem internum (quem ingenitum male venditant,) alii nervum auditorium primarium auditus organum asseruerunt, ostenditque utrosque sua opinione deceptos. Post hoc examen in soni proprietates inquirit, quid scilicet is patiatur, tum in aere, tum in corporibus solidis in quæ incidit. Quæ omnia mathematicorum more per axiomata & propositiones agit. Conclusiones in tertia libri parte inferuntur. Aliqua hic ex Kirchero mutuatus est, reliqua de suo addidit. Demonstrat igitur, sonum in aere productum cum aere ipso simul moto per ejus spatia discurrere: dari radios sonoros æque ut radios luminares, per quos auditus fiat: eos radios non esse ipsum sonum, sed ejus tantum speciem, i. e. simulacrum & quasi imaginem soni, qui ex collisione corporum exsurgebat, perinde ut in visione est simulacrum seu imago rerum, quæ cum radiis luminis in oculum ingrediuntur: vane ergo Willisium comminisci particulas in aere soniferas. Radios sonoros non citius ferri aere, quod perhibet Willisius, sed cum ipso æqualiter. Sonum per aerem, ex ingeniosissimi Leibnitii Consiliarii Hannoverani communicato sibi invento, docet hoc modo propagari: Aer, utpote corpus fluidum, compressum, indeque elastro præditum, ac in tremorem agi aptum, impressam semel speciem soni, una particula in aliam decurrente, totoque aere contremente, per seipsum propagat, perinde uti solida corpora faciunt. Non secus enim ac chorda commovetur, ac reciprocis ictibus huc illuc decurrit, aer quoque commoveri totus videtur: hinc una aeris particula alteri impressam speciem communicat, donec ob reactionem particularum vis tandem ac motus omnis elanguescat, & sonus propagari desinat. Subjicit paradoxon: sonum per aerem propagatum a principio ad finem undique ferri pari velocitate, sed viribus remittere. Quibus de sono in aere libero inter cætera dictis, suscipit ostendere illius peculiarem proprietatem, cum ex aliquo receptaculo in aerem illapsus est, v. g. ex variis tubis phonicis. Nimirum sonum, qui ex aliquo canali in aerem libe-

rum profertur, non in orbem æqualiter ferri, ſed potentiſſime in illam partem, verſus quam canalis dirigitur: Sonoros radios ad aurem ſpectatos, non minus quam viſivos ad oculum, coni formam habere; hinc uti viſum, ſic etiam auditum per conum fieri. Conſiderata ita ſoni propagatione per medium, nunc eum deducit ad objectum, & quid patiatur ad obſtaculum alliſus, ulterius ſcrutatur. Quandoquidem enim intra aurem duriſſimis oſſibus eſt excipiendus, extra cartilagine; tum demum, quid ibi fiat, cognoſcitur, ſi quid in ſimilibus ſoleat ipſi accidere, rite perpendatur. Cum autem objecta in quæ incidit ſonus varia ſint, tum duritie & transmittendi eum facilitate, tum & figura ipſa ac ſuperficie, primum diſpicit, quid ſono fiat, cum incidit de objecto tenuiore in craſſius, aut in corpus tremulum & laxius concretum: reſolvit quoque problema, cur tormentum in medio maris tranquilli exploſum, quam elegantiſſime ac perdiu reſonet, non ſecus ac ſi in maximo fornice id factum eſſet; in turbato vero Oceano prorſus ſonus abſorbeatur? Deinde monſtrat, ut ſonus ad ſuperficiem aſperam reflectatur, ad mollem & valde poroſam abſorbeatur. Tertio ſpeculatur affectiones ſoni in corporibus concavis, ex quibus etiam ſolis auris noſtra componitur. Hic legas ex Kirchero tranſumta elegantiſſima; quomodo ſonus per canales, tubos circulares, tubas ſphæricas, per cochleas ſeu tubos conicos ſecundum lineam helicem ſive ſpiralem contortos mirabiliter propagetur, multiplicetur, augeatur.

Parte III. ſonum in aures illapſum proſequitur, & quid in ſingulis ejus partibus pati aptus ſit, ex conſtructis ſupra regulis infert. Præmiſſis cap. 1. quibusdam de perceptione ſoni, cap. 2. tradit, quid in aure externa ſono fiat, ſimulque de auriculæ ſtructura curioſe diſſerit, culpans Europæos formam aurium naturalem haut parum vitiantes, ad oſſa temporum quaſi alligando, & admodum repreſſas geſtando. Cap. 3. meatus auditorii uſum, ſubſtantiam, figuram variam & flexuoſam, quidque ipſi præſtet membrana, qua tegitur, expendit. Cap. 4. de Tympano vulgo dicto, eique adhærentibus oſſibus fuſius cogitat, atque rejectis aliorum opinionibus, inter quas vulgata, membranulam eam malleo percuſſam reſonare, uti tympanum militare pulſum; amplectitur eorum ſententiam, qui exiſtimant prætenſam internæ cavitati menyngem, ad arcendum aerem externum & injurias imminentes. Similiter de uſu oſſiculorum docentes Piccolhominum, Euſtachium, A-

qua-

quapendentem, Casserium, Marchettum, Laurentium, Spigelium, Coiterum, Bauhinum refellit, pronuncians ad soni perceptionem ipsa nihil conferre, interim motus alicujus causa esse facta. Cap. 5. explicat, quid sono accidat, postquam per canalem auditorium, tympanum illæsus pervasit, & nunc in primam eamque maximam auris internæ cavitatem, quam concham appellant, appulit. Conjungit considerationem binarum reliquarum cavitatum altius in osse petroso abditarum, cochleæ & labyrinthi, nervique auditorii, cum hæc omnia in uno osse, quod petrosum appellatum est, reperiantur & inter se cohæreant. Qua ratione totum de soni perceptione negotium absolvit. Cap. 6. & ultimo aliqua intacta hactenus, quæ tamen in aure etiam reperiuntur, tractat; qualia sunt aquæductus Fallopianus, canalis ex aure in os decurrens, ossiculorum officium ac motus membranæ, quæ conchæ prætenditur. Hæc cujus gratia facta sint, decidit, ne si videantur alicui auditus etiam esse gratia, tractatio antegressa imperfecta reputetur. Sententia Auctoris ingeniosa de auditu paucis hæc est. *Sonus collisione duorum corporum ortus, se per aerem undique, ea tamen conditione diffundit, ut, si impingat in corpus durum, æquale ac leve, reflectatur pro superficiei illius duri corporis conditione ac modo. Hinc in auris externæ quatuor excavatas primarias partes allabentis, ac per Helicis gyrum decurrentis radii reflectuntur ac colliguntur ad unum omnes, inque soniferum canalem seu auditorium meatum immittuntur. Ibi igitur satis crescit in ingressu quidem, augetur vero notabiliter etiam dum egreditur, & ubi incidit oblique ad os petrosum, reflectuntur iterum ac colliguntur in unum dispersi radii, & in cochleam ac labyrinthum simul immittuntur, per cujus utriusque gyros decurrens in immensum iterum augetur, & quod per viam ac tot refractiones ac reflexiones radiorum amisit, hic largiter recuperat. Ultimo, cum in cochlea intima, tum labyrinthi communi cavitate tandem, vel ad nervos vel ad osseam laminam tenuissimam, post quam nervus latet, alliditur, ibique terminatur, tuncque sensio fit exactissima.* Coronidis loco tria proponit problemata doctis solvenda;

I. Quo pacto aer, ac ipse etiam tabaci herbæ fumus, ore haustus, ex aure per meatum auditorium egreditur, cum tympani menynge is exacte sit clausus, auris vero interna, præter hunc unum auditorium canalem, exitum habeat nullum?

II. Si aer cohibetur intra pectus, clausa laryngis rimula, quomodo,

do, dum nisu maximo excrementa ex alvo excludimus, in aurem ex ore irrumpit, aut quæ vis illum tunc adigit?

III. Qui fit, ut cohibito intro aere, eodem nisu, tensio quædam & ejus impulsio, per totum corpus in omnibus membris percipiatur, uti etiam in vulneribus stamina nuper ducta, sola sternutatione divellantur, sæpe vulnera recrudescant, & maxima profusio sanguinis inde immineat?

L' HVOMO E SVE PARTI FIGVRATO E Simbolico, Anatomico, Rationale, Morale, Mistico, Politico, e Legale, Opera in due libri distinta, di Don Ottavio Scarlatini, Arciprete della Chiesa maggiore di Castel S. Pietro &c.

hoc est,

Homo cum suis partibus Figuratus & Symbolicus, Anatomicus, Rationalis, Moralis, Mysticus, Politicus & Legalis, opus in duas partes distinctum D. Octavii Scarlatini, Archipresbyteri Ecclesiæ Majoris Castelli S. Petri &c.

Bononiæ apud Jac. Monti, 1684 in Folio.

Quod argumentum disertissimus Tullius sibi pertractandum aliquoties sumsit, & Lactantius Firmianus, cum istum nihil prorsus effecisse sentiret, peculiari libro explicare aggressus est, id Octavius Scarlatini vir doctissimus, aliis omnibus, qui hanc materiam angustioribus finibus terminaverant, palmam erepturus, latissime summoque studio nunc expressit. Hominem enim operum DEI nobilissimum, cum qua membrorum corporis aptam compositionem, quæ ad naturalem Philosophiam pertinet, tum quatenus variarum artium ac scientiarum pars est, expendit, diviso in duos libros opere, quorum prior hominis singula membra, posterior hominem integrum considerat. Refert autem inprimis, quicquid hominis cognitio in elegantiori doctrina symbolorum, hieroglyphicorum, historiarum, numismatum utilitatis habet, &c. & ut de Autoris instituto Lectori melius constet, exempli loco caput humanum nobis serviet, quod ipse hoc ordine descripsit. Primum quas-

cunque illius partes physicas examinat, opera veterum Medicorum Galeni ac Hippocratis, tum Vesalii inprimis & Andreæ Laurentii, Viri Clarissimi, usus. Postea symbola & emblemata, in quibus adhibitum caput humanum fuerit, exponit. Deinde quicquid ad formandos mores capitis consideratio facere potest, colligit. Subjungit proverbia & hieroglyphica veterum Ægyptiorum. Porro prodigia, quæ in capitibus humanis accidisse memorantur, & sacrificiorum aliquos ritus, quibus olim Gentiles caput obtulerunt, ex antiqua Historia enarrat. Tum simulacra, quibus per capitis humani varios positus veteres artifices vitæ nostræ miseriam, ac vicissitudines exhibuerunt, describit. Proxima sunt numismata & monetæ; quas sequuntur capitis signaturæ, e quibus eminet Nux major, exteriore cortice suo caput humanum apprime referens. Hinc quibus Diis, & quo ritu capita olim dedicarint Ethnici, edisserit, & quicquid ad hanc partem corporis humani ex historiarum monumentis peculiariter pertinet, recenset. Tandem Physiognomiæ quasdam regulas, & alias de interpretandis somniis suppeditat. Postremo cum ex Joh. Baptista Porta retulisset, solitos olim aliquos fuisse, membrorum corporis solo tactu aliis loqui, memorat, quoties caput digito contigerint, literam c, eamque vel solam, vel aliis junctam significasse, & idcirco prolixius docet, quid literæ quædam majusculæ vocum, partim initiales, partim mediæ, priscis ex communi usu denotarint. Quod ipsum legendis numismatibus, ac quibusvis inscriptionibus antiquis non parum servit. Absolvunt hanc tractationem capitis epitheta nonnulla, quibus Oratores ac Poetæ nobilissimam humanarum partium maxime significanter descripserunt. Simili fere modo reliqua hominis membra persequitur. Nec alia methodo librum secundum complexus est, qui in duobus solis ab altero differt. Primum enim nulla hic est anatomica tractatio; deinde cum iste liber prior tot omnino capitibus vel sectionibus constet, quot diversis membris homo componitur, hunc unica sectione absolvi invenimus. Adjungitur in calce tomi secundi integra Lactantii commentatio de opificio DEI, quam Autor in vernaculam suam transtulit. Postremo quicquid Cælius Rhodiginus in opere eruditissimo ad hominis structuram pertinens habet, id omne Scarlatini noster excerpsit, summa quæque ex diffusissimis sermonibus decerpens.

HERBARIO NUOVO DI CASTORE DURANte, Medico e Cittadino Romano.

hoc eſt:

Herbarium Novum Caſtoris Durantis, Medici ac Civis Romani

Venetiis ap. Jacobum Herz 1684 in folio.

PRodiit jam aliquoties hic liber, nec infimum inter eos, qui de hac materia latiſſime patente ſcripti ſunt, locum obtinet. Recudi ipſum nuper, cum nulla prioris impreſſionis exemplaria ſupereſſent, curavit Jacobus Herz, Bibliopola Venetus, atque ut *novi* titulum quodammodo defenderet, adjungere paucas lineolas voluit, quibus Arabum, & Chinenſium plantæ tres deſcribuntur. Sunt illæ Ribes Arabum, Herba The, & Caffe.

Harum & expreſſa ſunt ſchemata, & explicantur radices, ſemina, folia, flores, cum uſu, quem ſingulæ hominibus præſtant. Addidit quædam de compoſitione illa, quam vulgo Cicolatam vocant, & unde conſtet, breviter ediſſerit.

REFLEXIONS NOUVELLES SUR L'ACIDE & ſur l' alcali, par Mr. Bertrand Docteur en Medecine, Aggregé au College des Medecins de Marſeille.

ſeu

Contemplationes novæ Acidi & Alcali, factæ per Dn. Bertrand, Doctorem Medicum, Collegio Medicorum Maſſilienſium Aggregatum.

Lugduni Gallorum apud Thomam Amaulry. 1683 in 12.

ETiamſi ſuperioribus annis Acidum & Alcali, quando attentius in Medicorum & Chymicorum ſchola conſiderari primum incipiebant, principiorum loco, quæ mixta univerſa componerent, ſumma a plerisque veneratione exciperentur, proque talibus a Tachenio potiſſimum & Svvalve in peculiaribus ſcriptis venditarentur: poſtea nihilominus, cum inſufficientia eorum pro principiorum ſeu elementorum

rum

rum corporum naturalium munere gerendo a multis deprehenderetur, eaque inprimis hic Lipsiæ a Cl. Bohnio nostro, sicut Londini a Dn. Boyle, uno eodemque anno 1675 sufficienter detegeretur, pauciores hypotheseos hujus fautores invenire licuit, neque ullos, qui dubiis virorum modo laudatorum solide satisfacerent. Prodierunt equidem Parisiis A 1677 Dialogi de Acido & Alcali, Gallico sermone conscripti a Medico quodam Facultatis Cadomensis Francisco Andrea, in quibus Boylei objectiones examinare conatur; verum an hoc ita præstiterit, ut nullum amplius in Lectoris mente relinquat dubium, eo magis, Lector Benevole, ipsemet dubitabis, quo minus contemplationes præsentes, quas Acidi & Alcali ergo ab alio Autore Gallo habitas, comprehensas duabus partibus, tibi hic exhibemus, una inspicere dedignaberis. In prima siquidem meditationum harum parte Autor totus in eo est, ut natura prius, tum acidi atque alcali, tum principiorum enodata, veram principiorum denominationem duobus istis assignari minime posse, evidenter demonstret; id quod efficit thesin suam non minus stabiliendo, ac antithesin exacte refellendo. Theseos quidem fundamentum ex eo, quod principiorum proprietates in acido & alcali deficiant, adstruit, quatenus omne alcali sive fixum, sive volatile, non tam corpus naturale, quam arte sit productum, neque salia hæc bina in omnibus mixtis, v. g. in metallis, coralliis, perlis &c. arte ulla queant manifestari, multo minus ex hypothesi hac omniũ naturæ phænomenum habeatur solutio. Contrariæ vero partis sententiã, partim ad plurimas ejus objectiones respondendo, aliamque rationem phænomena ejusmodi explanandi annectendo, partim Tachenii Hippocratem Chymicum multis notando animadversionibus destruit. Ast dejecisse sic acidum atque alcali de principiorum gradu non satis habet Autor, sed quis verus etiam utriusque salis in Physica pariter & Medicina sit usus, in parte altera exponere instituit. Etenim postquam in hac & rationibus, & exemplis palam fecit, in effectuum naturalium enodatione non semper ad principia esse recurrendum, quinimo in Medicina, ut principia magis composita, quæ v. g. sanguinem aliosque humores constituant, assumantur, absolutam exigere necessitatem; ostendit primo, qua ratione in scientia naturali mineralium productio, v. g. Vitrioli, Aluminis, Nitri &c. vix clarius, quam acidi & alcali adminiculo, possit evolvi: quomodo ab acidi actione omnis

ibi coagulatio, ipsa etiam lapidescentia, debeat derivari, quæ ab alcali opposito oppido impediatur; non obstante, quod acidi hæc vis coagulatoria solummodo accessoria ipsi sit, cum alias omne potius acidum ratione particularum acutarum corporum dissolutionem per se moliatur: item monstrat, quomodo fermentatio omnis, quam triplicem fscit, ab acido & alcali, tanquam causis occasionalibus, perficiatur: qua ratione acidum, plantarum vegetationis existat Autor, non secus, ac acidum spiritus nitri argenti particulas in arborem, Dianæ Chymicis appellatam, efformare soleat: quomodo tandem acidum & alcali colorum variationi subministrent occasionem. Hinc in Medica quoque arte prolixe edisserit, acido non minus, ac reliquis saporibus Hippocraticis, ab acido tamen & alcali dependentibus, rejectis qualitatibus primis vulgaribus, variorum morborum competere originem, tam internorum, v. g. febrium omnis generis, nec ipsis contagiosis exceptis, cachexiarum, Luis venereæ, Rheumatismorum universalium & particularium, Affectionum Hypochondriacarum, Scorbuti, Dysenteriæ, Choleræ, Apoplexiæ, Epilepsiæ &c. ceu quorum morborum diversitas non tam a causæ, quam partis affectæ proveniat diversitate; quam externorum, quales plurimi existunt Tumores, v. g. Carbunculi, Bubones, Inflammatio, Erysipelas, Scirrhus, Scrophulæ, & Cancer; quibus singulis Alcalia adpropriata adjudicat remedia, ita tamen, ut iis sic assensum haud præbeat, qui Medicinam quandam quærunt vel jactitant universalem; cum magnum potius discrimen ipsa etiam inter acida intercedere existimet, uniformi remedio haud tollenda.

OBSERVATIO SOLARIS ECLIPSIS die 12 Julii 1684 Bononiæ habita,

Excerpta ex literis Dominici Gulielmini ad Illustrissimum Virum Antonium Maliabechium, Bononiæ excusis.

Aptatum fuerat Telescopium palmorum 25, sola lente objectiva instructum, a qua Solis species in objecta papyro recipiebatur circulo in hac descripto congruens, diviso ut moris est per sex circulos concentricos in duodecim partes æquales. Horologium artificiale ostendens singula quælibet minuta prima & secunda, horas numera-

bat

bat a meridie antecedente diei 12, notate in Heliometro D. Petronii, qui in Meridie subsequente diei 13 deficiebat 6 minutis primis ab horis 24; ideoque tempora phasium non nihil corrigenda fuerunt per partes proportionales; ut autem horas horologii rectificare possemus, paratus fuerat Sextans tripedalis radii, telescopio armatus, & per meridianam Solis altitudinem diei 11 optime rectificatus, pro desumendis in singulas phases centri Solis a vertice distantiis.

Rebus sic instructis in locum apprime idoneum convenimus, cælo tamen hic, atque illic nubibus obducto; spes tamen erat, vt iisdem laceratis, & dispersa caligine, aliqua saltem pars Eclipsis conspicua foret. Apparuit tandem inter nubes Sol, ad quem directo Telescopio, observationem incepimus. Desumebant Solis a vertice distantias *DD. Jo. Ludovicus Donellus*, & *Nicolaus Ignatius Joanettus*; Phasibus determinandis tres aderamus *DD. Jo. Galeatius Manzius*, *Hercules Vanottus*, & *Ego*. Observationes scribebat *D. Gregorius Malisardus*; horas vero in horologio notabat *D. Bartolomeus Ferrarius*.

Horæ horologii automati p. m. diei 12.	*Horæ erutæ ex distantiis observatis centri Solis a vertice.*	*Distantiæ centri Solis a vertice.*	*Phases.*
Hor. 3. 20.			nubes ubique
3. 34. 0.			Inceperat Eclipsis apparente Sole inter nubes; quãtitas obscurationis dig. 2. 30. dubia
3. 37. 30.			dig. 3.
3. 48. 14.	3. 47. 47.	gr. 51. 31.	dig. 4. 20. dubia ubique
3. 52. 0.			dig. 5. optima
3. 57. 0.	3. 56. 2.	gr. 52. 58.	dig. 5. 30.
4. 2. 0.	4. 2. 29.	gr. 54. 10.	dig. 6.
4. 4. 45.	4. 5. 59.	gr. 54. 4.	dig. 6. 30. optima
4. 9. 20.	4. 9. 1.	gr. 57. 17.	dig. 7. exacta
4. 14. 40.	4. 15. 43.	gr. 56. 28.	dig. 7.
4. 19. 0.			dig. 7. 20. dubia

4.27.44.	4. 28. 42.	gr.	58. 39.	dig.	7. 20.	
4. 32. 35.	4. 34. 20.			dig.	7.	satis exacta
4. 34. 20.				dig.	6. 45.	
4. 44. 30.				dig.	6. 30.	
4 47. 15.				dig.	6. 30.	
4. 51. 30.				dig.	6.	optima
4. 54. 38.	4. 53. 53.	gr.	63. 16.	dig.	5. 30.	exacta
4. 58. 0.	4. 57. 38.	gr.	63. 56.	dig.	5.	exacta
5. 1. 55.	5. 1. 2.	gr.	64. 32.	dig.	4. 30.	satis exacta
5. 4. 40.	5. 5. 28.	gr.	65. 19	dig.	4.	diligẽs ubiq;
5. 7. 0.	5. 6. 23	gr.	65. 28.	dig,	3. 30.	exacta
5. 10. 30.	5. 9. 9.	gr.	65. 58	dig.	3.	exacta
5. 12. 35.	5. 13. 28.	gr.	66. 43	dig.	2. 30.	satis exaact
5. 16. 15.	5. 16. 14.	gr.	67. 13	dig.	2.	exacta
5. 19. 50.	5. 20. 24.	gr.	67. 57	dig.	1. 30.	exacta
5. 22. 30.	5. 23. 21.	gr.	68. 28	dig.	1.	exacta
5. 25. 0.	5. 25. 14.	gr.	68. 48	dig.	0. 30.	diligens
5.27. 40.	5. 28. 7.	gr.	69. 18.	dig.	0.	accuratissima.

Circa observationes ab initio Eclipsis usque ad medium circiter, eas quidem præter unam, aut alteram, omnis erroris expertes esse non ausim affirmare; intercurrentibus enim identidem nubibus Solis species nonnihilo minor, & pallidior reddebatur, unde non omnimoda certitudo promitti potest; a medio autem Eclipsis ad finem usque, cum nullis nubibus Sol impediretur, observationes certiores sunt, & diligentius habitæ.

Notabile fuit; cum quantitas Eclipsis fuerit dig. 7. 20, quod non modicam aeris offuscationem debebat inducere, ut alias multoties in consimilibus defectibus observatum est; nihilominus tamen vix sensibiliter consuetum in Sole libero aeris statum mutatum fuisse; unde plurimis Solem non respicientibus orta suspicio, aut Solem non defecisse, aut minimum quidem; Cujus quidem rei non alia mihi videtur assignanda causa, quam ingens vis nubium a Sole maxime illuminatarum, quæ non multum ab eo distabant; ab his enim Solis radius per reflexionem & refractionem multiplicatus, certe intensior redditus, deficientem aliunde splendorem potuit compensare: sic aliquando videmus præsertim occidente Sole, nubes adeo illuminatas

esse,

esse, ut post ejus etiam occasum vividissimam lucem effundant, quin imo etiam umbras non semel projiciant.

Promissas superius meridianas Solis observationes, quæ sunt tangentes distantiarum utriusque limbi Solis a vertice, habitas in Gnomone Vassæo hic habe.

Die 8. Julii 1684.

Tang. 40000. Tang. 41033. optima

Die 10. ejusdem.

Tang. 40560. Tang. 41530. dubia propter nubes

Die 11.

Tang. 40820. Tang. 41830. optima

Die 12.

Tang. 41190. Tang. 42120. optima

Die 13.

Tang. 41395. Tang. 42430. optima

Die 14.

Tang. 41705. Tang. 42725. optima

Die 15.

Tang. 41940. Tang. 43175. optima.

Adjectum est observationi Schema, Eclipseos Phases ad singulos digitos exhibens, quod huc transcribere opus visum non fuit: cui si fides habenda, Dominis Observatoribus Semidiameter Lunæ major Solari apparuit $\frac{1}{18}$ circiter ipsius Semidiametri Solaris, quod notandum duximus.

Eadem Eclipsis observata Lipsiæ.

Observandæ huic Eclipsi cœlum hic loci sic satis annuit. Utut enim sparsæ nubes hinc inde cœlo subtercurrerent; initium tamen & finis, ut & maxima obscuratio, pluresque aliæ phases commodissime notari potuerunt. Capta autem sunt hæc momenta a duobus Observatoribus sejunctim negotio huic intentis, beneficio duorum Tuborum, quorum unus erat decem alter, tredecim pedum, & uterque duobus vitris instructus. Ex phasibus autem adnotatis palmarias hic tantum referendas duximus, in quibus etiam exactus utriusque Observatoris fuit consensus, non minus atque circa ipsam maximæ obscurationis quantitatem. Junximus Observationi calculum Tabularum Kepleri & Riccioli.

Eclipsis

Eclipsis Solis	Observat. H. ′ ″	Keplero H. ′ ″	Differ. ′ ″	Ricciolo H. ′ ″	Differ. ′ ″
Initium	3. 17.40	3. 17.10	0. 30, —	3. 15. 7	2. 33 —
Medium	4. 20.30	4. 20.41	0. 11. +	4. 24.52	4. 22 +
Finis.	5. 18. 32	5. 19.21	0. 49. +	5. 27. 28	8. 56 +
Magnitud.	6D.30. 0	6D.35. 0	5. 0. +	7D. 0. 0	30. 0. +

Tempus observationis correctum est ex captis altitudinibus Solis: Kepleri vero calculus transsumptus ex Ephemeridibus Godofredi Kirchi, qui altitudinem Nonagesimi orbitæ Lunaris in calculo Eclipsium Solarium usurpat. Semidiametri Luminarium visæ prope æquales; certe Lunæ non major Solari.

NICOLAI a SCHOENBERG, CARDINALIS ET Archiepiscopi Capuani, Orationes V, Romæ coram Julio II Pontifice & toto Cardinalium cœtu recitatæ, opera & studio L. A. Rechenbergii P.P. recusæ.

Lipsiæ prostant ap. Davidem Fleischerum 1684. in 4.

QUantam prudentiæ & eloquentiæ laudem *Autor* harum quinque orationum *illustrissimus*, apud Italos, Germanos & Gallos meruerit, id ex elogiis, quibus eum clarissimi superioris ævi scriptores passim ornarunt, judicari potest. Nam cum eruditione & rara Italorum judicio prudentia excelleret, eloquentiæ flumine omnes suo tempore, quo barbaries literarum nondum erat expulsa, superavit. Quod si alia ejus rei testimonia deficerent, vel præsentes orationes disertissimæ abunde id comprobare possent. Quas hanc ob caussam vel maxime dignas Cl. *Collega noster* censuit, quæ denuo & quidem charactere puriore imprimerentur: præsertim cum exempla primæ editionis, quæ circa seculi superioris initia Lipsiæ prodiit, rarius invenirentur. itaque illis novam præfationē, elogia, judicia & testimonia clarorum aliquot virorū præmisit, qui *eminentissimum Schœnbergium*, ex *illustri Schœnbergiorum familia equestri*, in nostra Misnia & Germania Galliaq; celeberrima, ortum, laudarunt. Argumenta orationum ardua sunt & inter Christianos sublimia, ab *Autore* laudato, quippe rerum divinarum & humanarum peritissimo, sapienter tractata. De quibus, si paucos ex corruptæ religionis persuasione nævos tollas admixtos, optimorum ac sanctissimorum Ecclesiæ Latinæ Patrum scriptis illæ æquiparari merentur.

✠:(o):✠

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Novembris Anno M DC LXXXIV.

LUCÆ HOLSTENII NOTÆ ET Castigationes postumæ in Stephani Byzantii Ἐθνικὰ *sive de Urbibus : editæ a Theodoro Ryckio.*

Lugduni Batavorum, apud Jac. Hackium, 1684 in fol.

JAmpridem clarum est per orbem & illustre LUCÆ HOLSTENII nomen, & immortalia ejusdem habentur in rem litterariam merita, dum eleganti studio rariores auctores expolivit, eorumque memoriam ab oblivione & interitu, integritatemque a corruptelis vindicavit, reconditas quoque antiquitates profanas juxta & sacras recensuit: quarum exacta cura eruditorum omnium admirationem, magnatum amorem, cumprimis autem Romæ purpuratorum favorem sibi conciliavit, a Francisco Barberino Cardinale doctissimo, quem bibliothecæ & facultatum suarum hæredem ex asse scripserat, anno M DC LXI annos sexaginta quinque natus vita decedens, egregio sepulcrali monumento in Ecclesia Germanorum S. Mariæ de Anima, quæ appellatur, posito (quod Lambecius libro I Bibl. Vind. Comment. p. 11. 12. & luculentius libro VI, p. 235. cum auctoris vera effigie ære expressum exhibet) cohonestatus. Plura autem extarent præclara eruditæ ejus industriæ monumenta, si per fata licuisset absolvere & in publicum emittere, quæ affecta habuit, a Lambecio lib. I commentariorum de Biblioth. Cæs. Vindob. p. 111. & seqq. commemorata ingenii ac doctrinæ opera. Inter quæ haud postremo loco collocandum est *Stephano* Byzantino Grammatico quod impendit studium; e variis bibliothecis, Palatina, Vaticana, & Anglicana Regia, ut & gazophylaciis & nummariis thecis subsidia mutuatus, & plurimorum

etiam ἀνεκδότων auctorum adjumento infinita Stephani loca illustrans. Cujus insignis laboris fructus prorsus intercidisset, publicæ utilitati certe esset subtractus, nisi doctissimum virum *Theodorum Ryckium* notæ & castigationes, quas tumultuarias conscripserat, & in privatos tantum usus confusaneas congesserat Holstenius, nactæ essent editorem. Hic enim a Cardinale Barberino oblatas sibi anno MDCLXX ex bibliotheca Reginæ Christinæ, ejus cum venia, depromtas has commentationes doctissimas, cum confusæ eæ & quasi ab aliud agente in chartam conjectæ essent, nec ut ederentur dispositæ, publica tamen luce dignissimæ; nemo autem esset inventus, qui immaturo fœtui manum admoveret; ipse in ordinem redegit, expolivit, descripsit & summo cum studio editioni aptas reddidit, tandemque prælo commisit. Unde nuper processerunt, insignibus accessionibus locupletatæ. Nam & Holstenianis notis editor junxit *Francisci Guyeti* observationes, quas is Xylandrianæ editionis marginibus adscripserat, a doctissimo Ægidio Menagio suppeditatas; & iisdem subjecit *Scymni Chii* Geographi veteris Græci fragmenta, a Carolo Morono bibliothecæ Barberinæ præfecto subministrata, ab Holstenio latine reddita; eruditissimique hujus viri *quatuor dissertationes* annexuit, antea quidem jam editas, sed a paucis visas: quarum *prima* veterem picturam in Barberinis ædibus conspicuam, quæ Nymphæum refert, illustrat; *altera* de significatione vocis latino barbaræ *pila staffilaris*, quæ in veteri instrumento basilicæ Vaticanæ legitur, disquirit; *tertia* de milliario aureo errorem popularem confutat; *quarta* boreæ sive aquilonis laudes, brevi oratione, coram aliquot Cardinalibus & in frequentissimo litteratorum auditorio recitata, enumerat.

Quæ singula cum industriæ Cl. Ryckii, has reliquias colligentis & publico bono asservantis debeamus, ejusdem ingenio ac eruditioni accepta referenda est coronidis loco subjecta doctissima *de primis Italiæ colonis & Æneæ adventu* dissertatio, nec minus erudita *de Gigantibus* oratio. Dissertationis occasio nata ex Samuelis Bocharti epistola ad Reginaldum Segresium venustissimum Gallum, qui Virgilium vernaculo sermone expresfit, Cadomi anno 1663 gallice scripta, & a Joanne Scheffero anno 1672 latine edita. In qua cum doctissimus vir post Philippum Cluverium probare instituisset, Æneam nunquam in Ita-

Italiam veniſſe,ſed a Romanis id ita fuiſſe creditum nobilitati & vetuſtati gentis ſuæ adſtruendæ ſtudio,ut nimirum divina humanis miſcendo primordia ſua facerent antiquiora & clariora: Virgilium quoque nec errorem hunc illis eripere,nec gloriam gentis ſuæ intervertere, nec periculum exiſtimationis aut vitæ ſubire voluiſſe, ac propterea potius ab Homero receſſiſſe,& vulgari opinioni poema ſuum accommodaſſe; præſertim cum a poeta hiſtorici fides non exigatur, ſed is commemoret res quæ geri potuerint,&veris ſunt ſimiles,etſi nunquam geſtæ;ipſe etiam primus hanc fabulam non excogitarit, ſed omnes qui hiſtoriam ante ejus tempora compoſuerunt, originem Romanorum ita tradiderint: pro fabula autem habendum illud omne, quod proditum vulgo eſt de itinere Æneæ in Italiam,&progenie ipſius ad Romulum urbis Romæ conditorem: hæc & in hanc rem plura cum eruditis argumentis oſtendiſſet Bochartus, eum *Diſſertatione* hac adverſus ipſum inſtituta, cumprimis capite XII, Ryckius impugnandum putavit, & fundamenta,quibus innixus fabulam eſſe tradidit quod veram hiſtoriam ipſe putat, convellit,Æneamque cum Trojanis ſuis (quorum expugnationem & urbis excidium a nonnullis in dubium vocatum revera contigiſſe, nec a poetis eſſe confictum, capite IX demonſtrat) patriæ flammis elapſum in Italiam navigaſſe, ibique regnum Albanum condidiſſe probat, & ſeriem temporum ac Regum exhibet. Ut vero ſtatus Italiæ, qui ſub Trojanorum adventum fuit, magis eluceſceret, de primis Italiæ colonis,Aboriginibus, Siculis, Umbris, Liguribus, Auſonibus,Auruncis, Opicis, Oſcis, Læſtrigonibus, Pelasgis, Oenotris, Peucetiis, Chaonibus, Tyrrhenis, Peloponneſiis, Meſſapiis, Japygibus, Salentinis; regno item Albano a Trojanis condito, ex cujus ruinis Imperium Romanum eſt conſtitutum, Jano etiam & Evandro, ex optimis auctoribus depromta haud vulgaria affert, quorum cognitio utilis & longe præſtantisſima habetur. Oratio *de Gigantibus* veterem & receptam de iis opinionem & fidem evertit, ac immenſæ molis homines a poetis & hiſtoricis, Judæis etiam & priſcis Eccleſiæ Patribus creditos traditosque,nunquam extitiſſe, ſed ultra ſex ſeptemve pedes cubitosve nunquam homines excreviſſe, quidquid ſupra jacitur fabulis & mythologiis accenſendum eſſe, neque naturam quaſi effœtam ac ſenio defectam viribusque deſtitutam hodie minori ſtatura homines progenerare, evincit.

HISTOIRE CRITIQVE DE LA CREANCE & des coûtumes des Nations du Levant, publiée par le Sr. de Moni.

id eſt,

Hiſtoria Critica de religione & ritibus populorum Orientalium, edita a Dn. de Moni.

Francofurti apud Fridericum Arnaldum anno 1684 in 12.

MAlumus conjecturæ Lectoris relinquere, quam ex noſtra definire, an Autor hujus tractatus ſit, qui *Cap. II pag. 58.* allegatur, ex hiſtoria Critica Bibliorum notiſsimus, *P. Richardus Simon.* Quanquam vero ea ſcribat cum libertate, quā non facile ſibi ſumunt Romanam religionem profeſsi, addictum tamen illi ſcriptorem hunc eſſe dubitari vix poteſt, inter alia ob ea, quæ *Cap. II* contra *Smithum* Anglum, & contra *Claudium* Charentonenſem pro Tranſſubſtantiatione diſputat, & dogma illud Græcæ Eccleſiæ cum Romana commune eſſe aſſerit. Fecerat idem *Arnaldus* Sorbonicus, in refutatione Claudii. Sed cum hic allata ab Arnaldo teſtimonia in dubium vocet, ab autore hoc alia in ſubſidium adducuntur. Speciatim vero de nova, & ad Tranſſubſtantiationis exemplum inventa voce (Μετουσίωσις) adverſus Claudium, (qui neminem ante *Gabrielem Philadelphienſem*, Latina Theologia Patavii ſuperiori ſeculo imbutum, ea uſum eſſe opinatur,) producit *Gennadium*, qui poſt captam a Turcis urbem Patriarcha Conſtantinopolitanus fuit, & integro ſeculo ante Gabrielem vixit: dein *Gregorium* Presbyterum, autorem Synopſis dogmatum Eccleſiæ Græcæ Venetiis anno 1635 editæ, & a *Georgio Coresſio*, quem doctiſsimum Græcorum Theologum laudat, probatæ: maxime vero *Meletii Syrigi* librum, anno 1638 Confeſsioni *Cyrilli Lucaris* Patriarchæ CP. ad placita Reformatorum conſcriptæ oppoſitum, ex quo, utpote nondum edito, excerpta ſub finem tractatus exhibentur: porro *Agapium* monachum Græcum, cujus tractatus, Ἁμαρτωλῶν Σωτηρία, *Peccatorum Salvatio*, anno 1641, & iterum anno 1664 Venetiis prodiit: *Michaelis* item *Cortarii* Cretenſis homiliam περὶ τοῦ ἀξιώματος τῆς ἱερωσύνης, de dignitate Sacerdotii, anno 1642 impreſſam. Præcipue provocat

ad

ad decreta duarum Synodorum contra Cyrillum anno 1638 & 1642 habitarum, de quarum fide Protestantes dubitare non posse putat, si maxime novissimam, Hierosolymis anno 1672 congregatam, suspectam facere velint, in qua Claudius, (quem Ὑφυγήτην τοῖς ἐν χαρεντονίᾳ Καλβίνοις, Ministrum Calvinianorum Charentonensium vocant,) nominatim perstringitur. Allegari ait a Conventu hoc Hierosolymitano responsum *Jeremiæ* Patriarchæ, Würtenbergensibus olim datum, & *Johannis Nathanaelis*, presbyteri & œconomi Ecclesiæ CPæ Ἑρμηνείαν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, Explicationem Liturgiæ Sacræ a *Gabriele Philadelphiensi* scriptæ; itemq; Confessionem Ecclesiæ Orientalis Orthodoxæ, sex vel septem annis antea editam, & postea ex decreto Synodi Moldaviensis a *Meletio Syrigo* correctam & explicatam, quam typis publicatam esse refert cura *Panagioti* Græci, viri in aula Turcica non obscuri. Addit denique historiam Cyrilli Lucaris: ut is in Germania & Dacia doctrinam Protestantium haurire cœperit, dein per quendam *Metrophanem Critopulum*, (cujus tractatus de religione Græca Helmstadii excusus adducitur,) diligentius explorari fecerit, eandemque in gratiam Batavorum, quorum ope & pecunia ad Patriarchatum pervenerit, publice professus sit, & pro Ecclesiæ suæ sententia, inconsultis Episcopis & Clero, venditaverit. Narrat etiam, ut insidiis Latinorum, inprimis Jesuitarum, bis terve dignitate dejectus, Batavorum vero industria subinde restitutus, tandem autem jussu Turcorum strangulatus fuerit, cum ob rigorosas exactiones pecuniæ, qua ad solvendum æs alienum apud Batavos contractum, opus habebat, in odium suorum incidisset. Cæterum non diffitetur, quosdam ex Clero sectatores Cyrillo fuisse, & nominat *Gerganum* Episcopum Artensem, qui adversus Transsubstantiationem scripserit, sed secundum sententiam Augustanæ Confessionis; & memorat, *Nathanaelem Cretensem* obtulisse Batavis, se Calvini institutiones in Græcam linguam translaturum, ejusque dogmata genti suæ propositurum esse, si pecunia, quam poscebat, præberetur. Ast *Meletii* Metropolitæ Ephesii responsum ad quæsita Theologorum *Leidensium*, ante annos triginta datum, & a Claudio allegatum, suspectum visum esse *P. Simoni* (hunc enim exprese, ut diximus, nominat pag. 52.) notatur, & nunc cum exemplum ejus a Claudio impetratum fuerit, satis apparere dicitur, confictum id esse a Græco quodam, a Batavis corrupto, & ita judicaturos esse Autor confidit eos, qui ex-

excerpta ex illo, tractatui huic annexa, legerint. Hæc paulo fusius referre visum est, cum indicium de Autore ejusque religione faciant, & notitiam librorum quorundam non vulgarium afferant. Sed multitudo rerum memorabilium, in tractatu hoc licet admodum brevi congesta, excerpendi laborem fere superat, nec multo majori integer Latine verti posset. Syllabum tamen capitum subjungemus, & quædam insigniora Autoris loca adscribemus.

Cap. I agitur de religione & ritibus Græcorum hodiernorum. *Cap.* II asseritur, ut jam prolixe narravimus, a Græcis Transsubstantiationis dogma recipi. *Cap.* III ostenditur, quomodo Græci Sacramentum Eucharistiæ adorent. *Cap.* IV tractat de religione *Melchitarum*. *Cap.* V & VI de *Georgianis* sive *Iberis*, *Colchis & Mengreliis*. *Cap.* VII de *Nestorianis*. *Cap.* VIII de *Indis* sive Christianis *S. Thomæ* vulgo dictis. *Cap.* IX de *Jacobitis*. *Cap.* X de *Coptitis*. *Cap.* XI de *Abyssinis & Æthiopibus*. *Cap.* XII de *Armeniis*. *Cap.* XIII & XIV de *Maronitis*. *Cap.* XV de *Mahometanis*. Adjectæ sunt in fine præter excerpta supra notata, *Notitiæ* Ecclesiarum sub Patriarcha CP, una quam *Leo Allatius*, altera quam *Smithus* edidit; dein & Ecclesiarum Armeniæ sub *Patriarcha Egmiathino* dictata Amstelodami ab *Uscamo* Episcopo Armenio. Jam quæ notatu digniora duximus, hæc fere sunt. In præfatione scribit: *Maxima hæresium pars, perverso Missionariorum studio, operam suam exaggerantium, Orientalibus populis falso tribuitur, quod hoc tractatu ostendetur. Id hoc tempore, quo conciliandis in religione dissidiis plurimum laboris impenditur, non erit inutile. Demonstrabitur enim, quam sæpe fallantur, qui nimis prompti sunt ad condemnandas fratrum suorum sententias. Cum voluptate sane a purioribus Catholicis legitur Expositio fidei, sapientissimi Episcopi. Ex ea constat, errores injuste a Protestantibus imputari Ecclesiæ, quos nunquam fovit. Curia Romana librum hunc approbans, satis ostendit, sibi multa non placere a Theologis secundi ordinis tradita.* Iniquius etiam cum Ecclesiis Orientis actum esse confirmat testimonio *Lucæ Holstenii in Dissert. de Sac. Confirm. ap. Græc. Idem*, pergit, *spiritus in plerisque Theologis hodie regnat: itaque non ad majorem illorũ numerum, sed ad eruditionem & moderationem respiciendum est, & ad hanc normam de Expositione Episcopi judicandum, quamvis Protestantes eam pro parum sincera, & in qua vera Ecclesiæ Romanæ sententia dissimuletur, traducant.* Cap. I. pag. 5. *Cauci* Archiepiscopi quondam Corcyræi relatio

relatio ad *Gregorium* XIII R. P. de erroribus Græcorum, adversus Leonis Allatii extenuationes ad *Urbanum* VIII, quibus schisma Græcum palliare voluit, defenditur. Pag. 17 & pag. 87 nimis verum esse scribit, Græcos primatum Papæ, eo qui in Occidenti viget modo, non agnoscere, sed unicum Ecclesiæ caput Christum facere: Patriarchis omnibus æqualem potestatem, nec Romano plus quam sedis prærogativam concedere, iisque qui contra sentiunt, anathema dicere. Confirmatur hoc adversus Allatium ex historia Missionis *Hieronymi Dandini* Jesuitæ, Italice scripta. Pag. 26. *Patriarchæ & Episcopi* (ita refert,) *cælibes vivunt, sed Presbyteri ante ordinationem uxores ducunt, imo apud Jacobitas, qui uxoribus suis a Sacerdotibus juvenibus metaunt, ad conjugium adiguntur: qui vero post susceptos ordines uxores ducunt, Sacerdotio quidem abdicantur, sed honorato & separato a Laicis loco, in Ecclesia habentur.* Pag. 28. *Monachi nullo voto vel juramento obstricti, sed ex sola observantia ad regulas suas vivunt, neque tamen illas violant.* Pag. 33. 34. *Imagines Græci supra modum colunt, sed ita ut neque ad eas procumbant, nec illas alio gestu, quam osculo venerentur: & in Christi quidem imagine pedes, Mariæ manus, Sanctorum aliorum faciem osculantur. Crevit tamen hic cultus, quem* προσκυνεῖν *sive adorare vocant, a tempore Concilii Nicæni secundi, post condemnatos Iconoclastas; indeque historiæ Græcorum narratione miraculorum ab imaginibus editorum repleri cœperunt, & cum apud eos talia miracula observari cessassent, indagare illa Romæ & alibi laborarunt.* Pag. 36 *Græci multas lectionum & precum formulas, quæ Officia in Romana Ecclesia vocantur, sed nulla Breviaria habent, quibus privati utantur: ajunt enim preces illas publice in templis, non vero domi fieri debere. Itaque frustra fuit Franciscus Arcudius, cum breviarium ex Græcorum officiis seu ritualibus compilasset; spretus enim fuit liber iste, præterquam a Monachis S. Basilii prope Romam degentibus.* Cap. III pag. 64, 65. *Post tempora Berengarii majorem longe cultum Eucharistiæ exhibere cœpimus, sicut Græci post Iconoclastarum furores imagines impensius venerari cœperunt. Ita quoad cultum Eucharistiæ, Orientales in veteri simplicitate perstiterunt. Si quis igitur illis imputat, quod symbola non adorent, is eo nomine etiam veteres accusat; neque enim quidquam in illorum libris aut Liturgiis reperitur, quod ad cultum externum, qui hodie exercetur, accedat.* Cap. V. pag. 73. *Græci non distingvunt locum inferni & purgatorii, orantque pro omnibus defunctis,*

defunctis, quorum animas in inferno concludi, quasdam vero precibus Ecclesiæ inde liberari posse putant, & hoc modo purgatorium quoddam agnoscunt. Aliqui tamen, veluti Georgiani, liberari fidelium precibus ante judicium universale, etiam eos posse autumant, qui in mortali peccato & absque pœnitentia decedunt. Pag. 78 scribit: *quod nos hodie materiam & formam Sacramentorum vocamus, legem non debet facere aliis nationibus Christianis, quæ illa ignorant.* Cap. VII pag. 83. & seqq. pluribus exponitur, conciliationes Orientalium sive uniones cum Ecclesia Romana sinceras non fuisse, sed tantum emolumenti causa initas, & pro temporum statu sublatas, nec majorem constantiam inposterum sperari posse. Probatur id exemplo eorum qui *Nestoriani* sive *Chaldæi* dicuntur, ex historia *Petri Strozæ* anno 1617 Romæ edita, & ex Actis *Eliæ*, Patriarchæ illorum, cum *Paulo* V. Cap. VIII pag. 98 & seqq. cum ex relatione *Bruxellis* anno 1609 edita narrasset, quomodo *Alexius Meneses* Lusitanus, ordinis S. Augustini, Archi Episcopus & Patriarcha Indiarum sive Goæ, Christianos illarum regionum, quia S. Thoma cognominantur, & pro Nestorianis habentur, ad sacra Romana perduxerit, pag. 101. ita judicat: *Satis apparet, Nestorianis illis magnam vim religionis causa a Lusitanis illatam fuisse, & a Missionariis, Theologiæ Orientalis parum peritis, turbas excitatas, ob ceremonias nullius momenti. Quapropter violenta illa coactio exiguo tempore duravit, & isto modo conversi mox defecerunt, & ad obsequium Patriarchæ sui Babylonii redierunt, dicentes* (pag. 103) *Pontificem Romanum sicut ipsum S. Petrum particularis Ecclesiæ, suæ videlicet, caput esse, non vero Ecclesiæ S. Thomæ; neutram enim ab altera dependere.* Enarratis deinde (pag. 104 & seqq.) erroribus, quos *Meneses* Christianis illis imputavit, (pag. 108) subdit: *si ille, cæterique Missionarii antiquæ Theologiæ satis periti fuissent, tantum errorum numerum non invenissent. Sed cum omnia ad regulas Theologiæ, quæ in scholis Europæis docetur, exigerent, mirum non est, quod ad hunc modulum nationes Orientales reformare voluerint. Habebant illi, fateor, abusus correctione dignos, sed non erant ad nostrarum consvetudinum normam corrigendi.* Idem judicat de cultu imaginum pag. 111. Postquam enim narrasset, apud Nestorianos eandem, quam posterior Græcorum Ecclesia post Concilium Nicænum II. exercuit, imaginum venerationem non invaluisse, addit: *Archiepiscopus potuisset Christianos S. Thomæ in antiquitate*

quitate

quitate prisca relinquere; quicquid enim postea circa imagines statutum fuit, tantum ad disciplinam pertinet. & pag. 112: *falluntur Missionarii, quando de religione cum Orientalibus tractant; praeoccupantur enim dogmatibus, quæ in scholis de materia & forma Sacramentorum didicerunt. Si itaque vident infantes non eo statim momento, quo verba Sacerdotis pronuntiantur, sed paulo post baptizari, (hic enim in illa gente mos est,) baptismum pro nullo habent, nec attendunt ad ritum Orientalium, qui administrationem Sacramentorum certis quibusdam precum formulis peragi putant, nec Metaphysicæ tam periti sunt, quam Latini, magnumque difficultatum numerum ignorant, quas Theologi nostri multa cum subtilitate tractant. Sed ideo nec minus pura, nec minus antiqua est religio illorum Nestorianorum.* Pag. 115. *Mirandum non est, quod Chaldæi (*Nestoriani*) tot Missas, quot Latini, non celebrent, quodque plurimi Sacerdotes Episcopo celebranti assistant, & communionem ex manibus ejus sumant. Mos hic in Ecclesia antiquus est; is vero valde novus, quo in Ecclesia Latina tantus Missarum numerus invaluit. Introduxerunt illum Monachi mendicantes, ut Cardinalis Bona observavit. Alius etiam antiquissimus ritus est, quod qui Missæ assistunt, magnam ejus partem ipsi recitent, ea nempe ratione, quia Liturgia est actio publica ad populum æque ac ad Sacerdotem pertinens, ut facile vel ex ipsius Missæ Latinæ precationibus probari potest.* Pag. 117. *Inter errores, ut puto, referri non debuit obsequium, quod Nestoriani Patriarchæ suo præstant. Nam Orientales non aliter æstimant Patriarchas omnes, maxime Romanum, quam potestates jure positivo constitutas. Pro errore etiam taxari non debet, quod Curatos & Vicarios non habeant, sed quod ex Presbyteris natu maximus in conventu præsideat. Est hoc e contrario egregia res disciplinæ, & optandum foret, ut in tota Ecclesia stabiliretur, remedio plurimis abusibus circa sacerdotia futurum.* Cap. X. pag. 123. ex *Sacchini historia Societ.* exemplum simulatæ & infidæ unionis Copticarum cum Pontifice Romano refertur: Patriarcha enim Gabriel, qui honorificis verbis Papam ut patrem patrum, pastorem pastorum, & omnium Ecclesiarum magistrum in literis appellaverat, cum urgeretur illi obedientiam promittere, respondit: post Concilium Chalcedonense & stabilitos plures Patriarchas, nullum horum ab alio dependere, sed singulos suæ Ecclesiæ capita & supremos Præsules esse, & si Patriarcha Romanus in errores incideret, illum a reliquis Patriarchis judicari de-

 bere.

bere. Cap. XII, postquam de Armenis ex *Galani* relatione multa recensuit, pag. 137 memorat, se cum *Uscamo* Episcopo *Uscovanchi* Armeno, anno 1664 Amstelodami conversatum esse, ubi is jussu Patriarchæ sui, Biblia lingua Armenia imprimi curabat: mortuum illum esse Massiliæ, quo permissu Regis se contulerat, ad alios etiam libros Armenios edendos; quanquam id non satis placeret Congregationi Cardinalium *de propaganda fide*. Observavit autem (pag. 145.) linguam Armeniam rudem, nec multum cognitam esse, & hodiernam ab antiqua differre, ut populus difficulter Liturgiam & alios libros rituales intelligat: Biblia autem Armenia ex versione LXX Interpretum traducta esse tempore Joh. Chrysostomi, opera cujusdam *Moysis* cognomento *Grammatici*, & *Davidis Philosophi*: Tunc etiam characteres a *Mesropo* quodã in oppido *Balu* ad Euphratem inventos fuisse. Cap. XIII. p. 150, 151 scribit: *apud Maronitas, licet Pontifici subditos, Monachi nullo voto obstringuntur, nec ullam functionem Ecclesiasticam exercent: Sacerdotes non privatim, sed collecti Missam recitant, celebrante uno, & Sacramentum sub utraque specie omnibus, etiam laicis*, (id quod apud omnes Græcos, sectasque affines continue factum est, & adhuc fit,) *porrigente, quamvis Missionarii Pontificii quotidie communionem sub una introducant.* Pag. 156. & seqq. dubitat an Maro, a quo Maronitæ nomen habent, orthodoxus fuerit; quanquam id *Besso* Jesuita, tum *Gabriel Sionita* & *Abrahamus Ecchellensis*, novissime vero hujus cognatus & successor *Faustus Nairo*, assertum eant. Consuetum esse ait Maronitis, aliisque Orientalibus, crisis historicæ imperitis, tempora confundere, & ad antiquiora referre, quæ multis seculis recentiora sint. Ideo nec Johannis Maronis Commentario in Liturgiam S. Jacobi plenam fidem habendam. Laudat tamen & non inutilem esse existimat *Naironis*, quam allegavit, *dissertationem de origine, nomine & religione Maronitarum*, Romæ anno 1679 editam, & optandum esse ait, ut edatur volumen *Liturgiarum Orientalium*, cujus spem Patriarcha Maronitarum in Epistola ad Naironem fecit, putans fore, ut Liturgiæ istæ cum Missa Latina concilientur. Cap. XV. pag. 165. & seqq. de religione Mahometana ex Judaismo & Christianismo fere composita, peregrinantium causa, observationes non vulgares affert, & rudia atque inficeta Alcorani figmenta, sensu parabolico aliquando intelligi debere putat; imo doctrinam de moribus & conscientia satis accuratam, neque

que tam laxam esse notat, quam eam, quæ a quibusdam nostri seculi Theologis, quos *Casuistas* vocant, traditur. Hæc ex plurimis aliis selecta, Autoris eruditionem & candorem ostendunt, & quomodo in multis recedat ab iis, quæ ab Ecclesiæ suæ Doctoribus vulgo tradi solent. Ex actis vero cum Orientalibus, pro eorum cum Ecclesia Romana unione, non pauca observari merentur, ex quibus documentum capi potest, in propaganda religione & tollendo schismate, circumspecte procedendum, & a violentia pariter ac dolis abstinendum & cavendum esse.

HISTOIRE DE L'ORIGINE ET DU PROGRES des Revenus Ecclesiastiques, par Jerome a Costa &c.

sive

Historia de origine & progressu Redituum Ecclesiasticorum, in qua ex veteri & novo jure tractatur, quidquid pertinet ad materiam Beneficiorum, Regalium, Investiturarum, Nominationum, & aliorum jurium, quæ Principibus attribuuntur.

Autore Hieronymo a Costa, Jur. Doctore & Protonotario Apostolico.

Francofurti apud Frid. Atnaldum, 1684. in 12.

Etsi affirmare nolimus, quod Autor hujus tractatus idem sit, qui *Historiæ Criticæ de religione Orientalium*, eandem tamen & omnigenæ eruditionis, & ingenui candoris laudem, non immerito tribuere illi possumus. Cur autem verum nomen occultaverit, haud difficulter conjicient, quibus rigor censorius in hujusmodi libros non est ignotus. Ex epistola ad Abbatem quendam præmissa apparet, Autorem jam anno 1677, rogatum scilicet ab amico isto, Notas ad libellum *Pauli Sarpii* de materia beneficiaria composuisse, simul & hunc tractatum in supplementum Paulini libri elaborasse. Distinctus is in libros & capita non est, ordine tamen commodo materiam prosequitur: ita ut ab initio usque ad pag. 155. exponat statum redituum Ecclesiasticorum in prioribus seculis, & quo usque secundum priscos Ca-

nones regimen Ecclesiæ utcunque exercitum fuit; postea secunda veluti parte referat, quæ mutata sint sequioribus seculis, & nunc usurpentur, secundum jus recentius, & ex arbitrio Pontificum Romanorum, aut Regum Principumque potentia.

Incipit a consideratione communionis bonorum in Ecclesia Hierosolymitana, cujus ortum aut ansam a Judæis deducit, quibus lege divina incumbebat, ut pauperes suæ gentis & Synagogæ alerent, eamque ob causam, quoties Sabbathis aliisque festis congregabantur, stipem conferebant. Hoc utpote ex lege charitatis & morali obligatione debitum, Christianos Apostolorum autoritate inductos, ab initio quidem, pro temporis necessitate, largiori contributione & venditis fundis exercuisse docet, sed non eodem modo in alias provincias propagasse. Nec enim diu duravit contributio illa & dispensatio Hierosolymitana, sed alibi satis visum est, more Synagogico in cœtibus publicis stipem exigere & conferre, quanta ad usum pauperum requirebatur. Inter hos autem sine dubio connumeratos fuisse scribit Ecclesiarum ministros, qui populo docendo aliisque sacris officiis occupati, & ab alia victus quærendi ratione abstinentes, alimenta jure maximo a fidelibus sumebant. Tunc itaque, ut statuit, extra eleemosynas nullum erat Ecclesiarum peculium. Decimæ enim a Levitis & Sacerdotibus perceptæ, postmodum cum ipsa Judæorum Republica interciderunt, nec aliis populis imperari poterant. Quemadmodum igitur Judæi sub aliena ditione viventes, *Archisynagogos, Presbyteros, & Diaconos* in cœtibus suis habebant, & collata stipe alebant, (quod & hodie faciunt,) ita etiam Christianorum ministeria ab Apostolis, Judaicæ gentis morisque viris, ad eandem formam constituta esse asserit, & hac occasione notat, Episcopos Christianorum, ad exemplum Archisynagogorum, inter Presbyteros non potestate aut jurisdictione, sed ordine & honore primi loci eminuisse, nec ad illos, sed ad consessum sive collegium omnium Presbyterorum, distributionem collatæ pecuniæ pertinuisse. Hoc satis quiete observari potuisse, quamdiu unus Episcopus & unum Presbyterium in singulis urbibus, unusque ad cœtum & sacra locus esset. Sed cum aucta Christianorum multitudine, plures ædes sive templa separatis titulis, (ut postea vocabantur,) insignienda requirerentur, quibus singuli pastores præponendi erant, crevisse Episcoporum potentiam, ex usu & necessitate rerum & temporum, sive, ut *Hiero-*

Hieronymus Comm. in Ep. ad Tit. censet, *Episcopos magis consvetudine quam dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris majores factos esse.* Notat porro, ex politia Græcorum quædam ad externum Ecclesiæ regimen translata fuisse: inde *diœceses*, ipsumque *Ecclesiæ* nomen, duplici tamen modo intellectum, ut aliquando conventum seniorum & primorum populi, aliquando omnium coitionem significaret, quam *Agoraiam* vocaverint. Græcorum etiam in fingendis novis vocabulis genio deberi nomina *Metropolitarum*, *Archiepiscoporum*, *Patriarcharum*, sequentibus temporibus inventa, ad majorem honoris & exterioris jurisdictionis titulum significandum. Antea enim ignota ista fuisse, & eundem Episcopi, & Presbyteri sive senioris, ordinem ex impositione manuum dependisse, & hunc quoque ritum ab Apostolis ex Synagoga retentum. Addit Rabbinos tradere, impositionem hanc non a Præside solum, sed omnibus Presbyteris simul peragi solitam fuisse, & ex Hieronymo refert, Presbyteros Alexandrinos Episcopo ex suo collegio electo manus simul imposuisse.

Ex his constare ait, frustra de fundationibus redituum Ecclesiasticorum, istorum seculorum tempore quæri, & ante *Constantinum M.* nullos fundos in Ecclesiarum dominio fuisse; illumque Imperatorem primum omnium permisisse, ut quemadmodum Paganorum templa, ita & Christianorum, legata & donationes capere possent. Sed memorabile esse Hieronymi judicium, scribentis *in vita Malchi*: *Ab eo tempore Ecclesia potentia & divitiis quidem major, sed virtutibus minor facta est:* Et *Chrysostomum* (*hom. 86. in Matth.*) valde queri de Episcopis & Clericis, villarum suarum & litium cura distractis, & tempus consumentibus. Observatus non multo post fuit abusus, cum Episcopi fructuum maximam partem, cum damno pauperum, suis & numerosæ familiæ alimentis & commodis impenderent. Huic malo varie provisum, constitutis in oriente *Oeconomis*, qui Episcoporum expensis moderarentur. In occidenti cautum fuit, ut quarta tantum redituum pars Episcopo, tres reliquæ Clero, pauperibus, & fabricæ Ecclesiarum ex æquo assignarentur, ut constat inter alia ex constitutione *Gelasii Papæ Can. Vobis enim 23. C. 12. Q. 2.* Putat tamen ex hac partitione tantum lites natas fuisse, nec præcaveri potuisse, quo minus Episcopi & Prælati bona Ecclesiastica ad privatæ possessionis titulos & modos redigerent, sub dominatu præsertim barbarorum Regum, qui occi-

occidentalis Imperii regionibus potiti erant. Nec tamen negat, etiam in Oriente divitiarum cupiditatem, captationes hæreditatum aliaque vitia, de quibus Hieronymus & alii queruntur, apud Clerum invaluisse. Inquirit deinde in originem Monachorum, & hos ab initio tantum vitandæ turbæ, piæque & sobriæ vitæ causa, in solitudines secessisse observat, victum manuum labore quærentes, & laicorum numero habitos, adeoque, ut isti, pastorum & episcoporum curæ suppositos. Allectos autem postea optimos, maximeque industrios ex illis in Clerum, & variis functionibus ab Episcopis admotos, & horum indulgentia ex distributione eleemosynarum adjutos fuisse; aliquando etiam suo ausu in urbes venisse, & litibus clericorum, aut factionibus populi immixtos turbas dedisse, ut Canonum decretis ad eos coercendos opus fuerit. Serius obtinuisse, ut pastorem ex suo sodalitio sibi præficerent, & ædiculas sacras suis usibus exstruerent. Vivendi regulam ex *S. Basilii* & *Antonii* scitis habuisse, verbis differentes, instituto uno, ad præceptorum Evangelicorum accuratiorem observantiam, & civilis vitæ strepitum vitandum directo: nec aliud *S. Benedicto* monasteriorum in occidente autori propositum fuisse, cumque ex iisdem regulis & legibus suam concinnasse.

Ostendit deinde, quibus occasionibus, & quo progressu, indulgentibus primum, deinde & invitis Episcopis & Clero, in alium plane statum ordines Monastici pervenerint; dum singulari cultus & disciplinæ specie, populi favorem in se traherent, & ex donationibus, quas *pro remedio*, (ut loquebantur,) *animæ, & ad Missas* privatim celebrandas affatim accipiebant, opibus & possessione fundorum locupletarentur; cum interea Episcopi regias aulas frequentarent, Clerus doctrinam & mores negligeret, & templa quæ vocant Parochialia & bona Ecclesiastica, potentia & injuria laicorum vastarentur & alienarentur. Addit, ut Monachi multis modis rem quæsiverint & auxerint: ut fundos, quos ipsi colere non possent, ad certa tempora & generationes, censum pacti elocaverint, quod *convenientiam* & *precariam* vocabant; utque etiam non parum lucrati sint, dum ex claustris suis, in quibus communi victu utebantur, *Anachoretas* emiserint, austeriori vita & sanctimonia populum attrahentes, & ex ejus liberalitate monasteria ditantes. Notat non abstinuisse eos emtione bonorum, vi & spoliis a laicis quæsitorum, pro quibus vile pretium solvebant. Accessisse

Prin-

Principum privilegia, (*chartas libertatis & praecepta regalia vocabant*,) per quæ immunitas a tributis concedebatur, in iis præsertim fundis, qui ex regiis donationibus acquirebantur; addita ceremonia *baculi vel annuli*, qua Abbates, vel *sceptri*, qua Episcopi, cum possessio iis traderetur, honorabantur, quod *Investitura* vocabatur. Factum hinc, ut etsi Prælati a sodalibus suis, (*Canonicis* & *Conventualibus*,) eligerentur, id tamen, ut ex electionum quarundam actis probatur, non fieret, nisi sciente, & electum ad possessionem fundorum, in clientela sua jacentium, lubenter admissuro Principe. Nullas ait illo tempore, & ante discordias & bella cum Imperatoribus, Pontificum Romanorum partes in conferendis Prælaturis earumque bonis fuisse: sed circa *Henrici* IV & *Gregorii* VII tempora, cum Principes aut Episcopi tuto adiri non possent, aut ob factionem, ad Pontificem extra ordinem itum, & ab eo confirmationes impetratas fuisse; quæ postea in jus & debitum tractæ fuerint, tantoque majorem Romanæ Sedi autoritatem & potentiam acquisiverint, quanto debiliora semper Principum & Episcoporum jura, non sine ipsorum culpa fiebant. Ad diminuendam vero Episcopalem autoritatem id quoque spectasse, quod Pontifices multum ex illa ad se traherent, & inprimis monasteriorum patrocinia susciperent, eaque ab Episcoporum jurisdictione eximerent, imo bona, si quando decimas & alios reditus Ecclesiarum ex detentione laicorum subinde recuperassent, fere Monachis tribuerent; hi enim vulgo Clericis ordinariis, (qui *seculares* vocantur, quia non ut Monachi a seculo scilicet separati, religiose vivunt,) præferebantur, ignorantia & luxuria odiosis. Adeo vero Monachorum gratia valuit, ut maximi Episcopatus iis concrederentur, donec successibus corrupti eandem invidiam incurrerent, & ex hac non parum ad ipsos Pontifices redundaret, quod ex querela *Richardi* I Angliæ Regis (seculo XII) in Chronicis *Gervasii* probat. Ploravit is in consessu Episcoporum, & *se miserum non Regem esse* dixit, *cum plerasque Regni opes in particulas innumeras distractas, Monachi albi & nigri, & ordinis diversi Canonici possiderent.* De curia Romana vero ita lamentatur: *Romani, propter debilitatem vestram, adeo nobis infesti sunt, ut nobis solummodo videantur imperare, literulas suas nobis vendunt, nec justitiam quærunt, sed litigia fovent, multiplicant appellationes, redimunt placitantes; & cum solam pecuniam appetunt, veritatem confundunt, pacemque subvertunt.*

Sed

Sed non tantum in Anglia, verum per totam, qua Christianis Principibus subest, Europam eo ventum est, ut Papæ omnem potestatem in bona Ecclesiastica sibi supremo & proprio jure arrogarent, non ignari maximam eorum partem ex mera Principum liberalitate profectam, quam inprimis *Otto* I Imperator, & proximi successores profusissime exercuerunt, civitates, pagos, villas cum omni jurisdictione Ecclesiis donantes; quanquam etiam per vim quædam Principibus & Laicis erepta fuerint, ut *Paulus Venetus* notavit.

Examinat vero autor, quo jure Pontificia illa potestas nitatur. Cum igitur Papæ triplicem personam gerant, nempe *Episcopi Romani, Patriarchæ Occidentis, & capitis Ecclesiæ universalis*, primam illam nihil ei extra diœcesin tribuere; quoad reliquas, notorium esse ait, si ad probationes de facto respiciatur, nullum privilegium extare, per quod collatio omnium beneficiorum & dignitatum Ecclesiæ in toto orbe Christiano Romæ vindicari possit. Omnes enim & singulas provincias de Ministris Ecclesiæ sibi ipsas prospexisse, nec Romam recurrisse, sed difficultates, si quæ nascebantur, in Synodis provincialibus sopitas fuisse. Neminem ante jus novum scripsisse, quod solus Episcopus Romanus, tanquam S. Petri successor, omnem jurisdictionem Ecclesiasticam habeat, & quod cæteri Episcopi tantum sint ejus Vicarii & delegati. Interim tamen hodie Pontifices prætendere, autoritatem suam in reditus & bona Ecclesiæ jure divino fundatam esse: maxime vero *Innocentium* III ex jure Primatus S. Petro concesso id asseruisse, ita ut huic juri, utpote divino, nec præscriptum fuerit, nec præscribi potuerit, etsi per aliquot secula pro temporis necessitate non exerceatur. Neque tamen ignorasse illum existimat, omne jus antiquum assertioni suæ resistere, & evidens esse, quod electiones, translationes, & depositiones Episcoporum in Synodis provincialibus, sub autoritate Regum, tractatæ & peractæ fuerint, causæ minores vero simpliciter ab arbitrio Episcoporum dependerint. Papas ne cogitaturos quidem unquam de jure hodie stabilito fuisse, nisi incidentibus de validitate electionum litibus, partes Primæ sedi decisionem detulissent. *Undecimo* etiam *seculo* exempla adhuc reperiri, quod resignati & translati Episcopatus in Conciliis Provincialibus fuerint, nullo Pontificum interventu: itaque occasione a privatis arrepta, confirmationem quæ nunc usurpatur, Romam sibi acquisivisse. *Canonistas* quidem, qui Pontificem *Collatorem*

Colla-

Collatorum, & *Patriarcham Patriarcharum* vocare, & ex *S. Leonis & Gregorii* aliorumque etiam Patrum testimoniis monstrare, Patriarchatus Antiochiæ, Alexandriæ, & Romæ a S. Petro fundatos, & inde jus in omnes Ecclesias orbis Pontificibus quæsitum esse; sed non posse negari, incognitum fuisse hoc jus antiquis, nec nisi in libris *Decretalium* reperiri, quanquam hodie etiam isti nonnisi partem novi illius juris, multa etiam obsoleta contineant, & summum Curiæ Romanæ principium sit, Papam magistrum legum & Canonum, quibus Ecclesia gubernari debet, esse, & pro temporum, locorum & causarum statu abolere antiqua, statuere nova posse. Quod si a Principibus executioni *Brevium & Bullarum Papalium* resistatur, facile ad transactiones sive *Concordata* perveniri: sed id Romæ pro indulgentia, & spontanea atque temporaria juris stricti remissione haberi, quæ futuris temporibus & casibus minime præjudicet. Sic elidi, quæ objici solent, quasi jus Pontificium ex pactis illis oriatur; & licet speciatim in Gallia executio Bullarum, cum *Libertatibus*, quas vocant, contrariæ sunt, decretis regiis impediatur, Romæ tamen Bullas integras in acta referri, earumque jus alio forte tempore valiturum, saltem hoc modo integrum servari.

Pergit inde ad describendum jus illud novissime inter Regem & Pontificem disputatum, quod *Regalia* vocant (cum nempe reditus vacantium Episcopatuum & Abbatiarum, donec successori conferantur, Regio fisco vindicantur) & ab *investitura*, quæ alias eodem Regalium nomine appellari solet, distinctum est. Statuit autem, sub prima & secunda Regum familia, imo etiam sub initium tertiæ, ignotum illud fuisse, primamque ejus mentionem *seculo XII* sub *Ludovico juniore & Philippo Augusto* fieri; antea vero fructus vacantium beneficiorum, cura Metropolitarum futuris Prælatis servatos fuisse. In Anglia tamen & Hibernia idem quod in Gallia invaluisse, contradicentibus ubique Conciliis & Episcopis: sed in Germania Constitutione *Friderici* II vetitum. In *Concilio Lugdunensi* conventum decretumque esse, ut Regi maneret, quatenus fuisset exercitum, illique regulæ Reges & curias regni plerunque acquievisse. Sed *anno 1673* regio edicto jus istud universaliter in omnes dioeceses, quatuor solummodo exceptis, assertum & introductum esse, ut jam frustra hac de re disputetur. Agit postea de singulari *Regum Siciliæ* jure, quod *Monarchiam* vulgo vocant, supre-

ma nempe potestate Ecclesiastica, quantam & qualem Pontifex sibi attribuit, & per Legatum a Latere exercere potest, Regi ejusque vicario & Collegio, quod sacrum vocant, competenti. Hoc possident & exercent, sive concessione *Urbani II*, sive alio titulo Hispaniæ Reges iidemque Siciliæ Domini; quicquid contradicatur Romæ, aut quondam scripserit *Baronius*. Fieri itaque posse, ut delata regni successione, uti fas est, ad fœminam, non minus quam in Anglia sub *Elisabetha* cum summa Pontificum indignatione factum fuit, etiam fœmina caput Ecclesiæ in Sicilia evadat.

Hæc ex priori tractatus parte, cum generalia sint, magnaque cum libertate scripta, nec probationibus destituta, prolixius cum bona, ut speramus, Lectorum venia excerpsimus. In sequentibus jus novum, quod hodie circa beneficia & reditus Ecclesiarum sub Hierarchia Romana usurpatur, & quomodo in Gallia per *Libertates* moderationem patiatur, exponitur. Docet enim autor, quo jure Pontifex Romanus in collationibus beneficiorum utatur, sive quid sit *Præventio*, *Devolutio*, *Vacantia in curia*, *Menses Papales*, *Concordata*, *Commendæ*, *Uniones*: quæ circa hæc Cardinalium & Capitulorum jura quædam singularia; quid *personatus* sive dignitas sine onere. Agit etiam de juribus *Nominationum*, & *Patronatus* Ecclesiastici & Laici, & quomodo id exerceatur in Gallia, quando Patronus Laicus Reformatam religionem profitetur: quid sint *Prioratus* & *Obedientiæ*; quid observetur in *Abbatiis Commendatariis*, & quomodo Abbates tales a *Regularibus* differant, & quæ pacta inter illos & Monachos, aut alia jura intercedere & servari soleant. Licet autem contra ejusmodi *Commendas* multæ sint querelæ, autor tamen judicat, & adducto ex Trithemio testimonio monstrat, non minores fuisse de Abbatum mala administratione, antequam *Commendæ* fieri solerent, & nunc quoque minus periculum a Commendatariis esse existimat, quia tertia tantum redituum pars illis tribuatur, altera Monachis, reliqua oneribus Ecclesiæ destinetur. Addit notabilia de *Hospitalibus*, & qui inde originem habuerunt, *Equitum ordinibus*: *De resignationibus in favorem*, quas dubitat, dispensante licet Pontifice, a vitio *Simoniæ* absolvi posse. Explicat jus *Graduatorum*, quos vocant, in Academiis Gallicis, quibus beneficia Ecclesiastica singularibus privilegiis tribuuntur. Quoniam vero quædam Collegia sacra, aut Patroni nonnulli, exemtiones adversus collationes extraordinarias

dinarias

dinarias allegare ſolent, aliquando tamen falſas producunt, hac occaſione *notas* quasdam ſive κϱιτήϱια ſuppeditat, per quæ vera diplomata a falſis & ſuppoſititiis dignoſci poſſint. Expendit denique, quæ fides habenda ſit *Chartulariis*, (*libri copiales* alibi vocantur,) in quibus deſcripta vetera inſtrumenta contineri & oſtendi ſolent.

TRAITE' DE MORALE, PAR L' AUTEUR de la Recherche de la Verite.

id eſt:

Tractatus Moralis, Autoris qui librum de *Inquiſitione veritatis* edidit. Pars I&II.

Roterodami apud Reinerum Leers, 1684 in 12.

NOn minus conſtat, autorem hujus tractatus eſſe *Malebranchium*, Presbyterum Oratorii, quam ſi nomen ejus palam præſcriberetur. Nemo enim ignorat, ipſum eſſe qui librum de *Inquiſitione veritatis* ſcripſerit, quem in titulo, & paſſim in tractatu pro fundamento allegat, ſicut & alia quæ edidit, *Meditationes* puta *Chriſtianas*, & *Vindicias ſententiæ ſuæ de Ideis*, ab *Arnaldo* impugnatæ, de quibus in *Actis hujus anni menſe Majo* egimus. In hoc autem *Moralis diſciplinæ* libro, iisdem principiis innititur, quæ in prioribus ſcriptis ſuis ſtabilivit, eorumque explicandorum occaſionem ſæpe ſumit, ne,ut circa tractatum *de Natura & Gratia* infeliciter factum queritur, male intellecta axiomata ſua, adverſariis denuo bilem moveant, & ipſe in ſuſpicionem hæreſis, quam omnibus modis a ſe amolitur, & quam deſtruxiſſe ſe potius ſuis principiis confidit, incurrat. An vero etiam hic tractatus examen & cenſuram evitaturus ſit, dies docebit. Interim ingenium viri acutiſſimum, & res graviſſimas ſubtiliſſimasque concinne eloquendi & deſcribendi non vulgaris induſtria, nemini non probabitur. Dogmata ipſa, & *terminorum* novitatem examinare, non eſt noſtri inſtituti; ſicut nec facile fuit, per compendium ſummam omnium, quæ in tractatu hoc continentur, complecti. Neceſſe enim, ſed nimis operoſum fuiſſet, ad libros Autoris, in quibus principia ſua propoſuit, ſubinde recurrere; neque tamen vel ſic certi fuiſſemus, an ſententiam ejus ſatis percipere, aut vocabula Gallica, quibus notiones ſuas expreſſit, ita Latina reddere potuiſſemus, ut ambi-

guitas & obscuritas evitaretur. Planiora forsitan omnia essent, si materiæ, non uni genti, sed plurimis usui futuræ, aut ansam certe disquirendi multiplicem daturæ, lingua literatis communi, & phrasibus atque terminis receptis proponerentur, vel hi ante omnia ab æquivocatione liberarentur: quod postremum quidem doctissimus autor ipse animadvertit, & in hoc tractatu bene multos ita explicavit, ut minori nunc difficultate intelligi posse videantur.

Duæ hujus operis partes sunt. *Prima* generalis fundamentum virtutis & adquirendæ media exhibens. *Altera* ad specialiorem officiorum enumerationem procedit. Nemo hic *Ethicam Aristotelicam* expectet, aut mere Philosophicam, sed omnia ex ratione qualem præsupponit, deducta, & ad eam omnino relata. Rationem vero humanam in principio cap. I. sic definit: *Esse Verbum aut ipsam Dei sapientiam.* Addit: *Rationem esse universalem, cum omnes creaturæ sint entia particularia. Per medium rationis societatem homini esse cum Deo, omnibusque intelligentiis; omnes enim spiritus commune nobiscum bonum habere, nempe rationem. Societatem hanc spiritualem consistere in participatione ejusdem substantiæ intelligibilis Verbi, ex qua omnes spiritus nutriantur. Contemplando hanc divinam substantiam, videri ex parte posse quædam, quæ Deus cogitat, quia Deus videt omnem veritatem, homo quasdam. Posse etiam sciri quædam, quæ Deus vult: Deum enim nihil velle, quam secundum ordinem, at ordinem non plane incognitum esse homini*, & quæ sequuntur Quod vero de *Verbo* scribit, alibi & inprimis *cap. XXVI part.* 2 ita clarius exprimit: *Quis nos ducet ad rationem? quis nos legibus ejus submittet? quis nos veros ejus discipulos faciet? Ipsa hoc præstabit Ratio, sed incarnata, humilis, visibilis & sensibilis facta, infirmitati nostræ accommodata. Jesus Christus videlicet, Patris sapientia, Lumen naturale & universale intelligentiarum.* Et post pauca: *Jesus Christus, illeque solus, ad rationem nos potest ducere, & unire personæ suæ divinæ per ministerium humanitatis clarificatæ. Nostra natura in ipso subsistit per rationem, & per illum ratio regnabit in spiritu & corde nostro. Nam propter rationem creati sumus, per hanc sumus intelligentiæ: secundum eam formati sumus, & secundum eandem reformari debemus. Jesus Christus crucifixus sancta nostra hostia est, & Sacrificii exemplar, quod nos quoque offerre debemus, amorem nempe proprium*

amore

amori ordinis immolantes. Resuscitatus est & consummatus in Deo, constitutus. Pontifex secundum ordinem, cujus figura erat Melchisedech. Ille est fons fœcundus cœlestis influentiæ, quæ sola docere nos potest, quomodo, ut ille, sacrificare naturam nostram corruptam debeamus, & ita essentiam plane divinam mereri, transformationem gloriosam, & incorruptibilem, & perfectam cum principio nostro reunionem, ut unice vivamus, ex substantia intelligibili Rationis, per charitatem divinam, in pace & societate æterna. De virtute vero & perfectione hominis ita statuit: consistere eam in amore & obsequio ordinis; ex hoc officia sive debita fluere, quæ cum virtute ipsa, quæ non sit nisi unica & sola, *Amor* nempe *habitualis*, (quem vocat,) *ordinis immutabilis*, & hunc in effectu nihil differre ait a charitate, quam Christus præcipit, *in qua pendet universa lex & Prophetæ*, Matth. XXII. 40, perperam confundantur. Amorem vero alium esse *unionis*, qui soli Deo debeatur, alium *benevolentiæ*, qui ad proximum referatur; docet etiam, quomodo amor sui sive proprius, purgatus & in Deum reflexus subsistere possit. Oportere vero amorem *liberum, habitualem, dominantem* esse, licet in actu quandoque deficiat. Habitus ab actibus produci, actus ab habitu: acquiri autem habitum gratia divina, non viribus liberi arbitrii: principia vero sive qualitates, quibus motus naturalis voluntatis nostræ determinetur, duo esse, *lumen* & *sensum*. Per lumen revelari bonum; per sensum sive delectationem, quam mens percipit, ostendi præsentiam boni. Luminis *causam occasionalem*, (hoc enim termino utitur, melius ut putat expressurus quidquid intelligitur per causam *naturalem, instrumentalem, secundam, distributivam* (vid. Cap. VIII, §. 4.) esse *attentionem*, donum post lapsum rarissimum, & ad quod per fidem perveniatur. Posse quidem simpliciores autoritati Ecclesiæ acquiescere, sed enitendum quantum fieri possit, ad attentionis perfectionem, quam deficiente magis idonea voce, nominare se velle ait (*Force d' Esprit*,) robur mentis sive spiritus, quo objecta a sensibus oblata evitentur, & ideæ puræ concipiantur. Obstare huic scientias, quæ inflant, indeque fieri, ut doctissimi & ingeniosissimi fere, & quos *Esprits forts*, ingenia valida vocant, pietate & religione careant. Per functiones etiam in republica, quibus nimium occupamur, haud parum attentionem impediri. Regulam vero attentionis & meditationis tradit, ut nonnisi ideæ claræ, sive simplices sive comparatæ, & experimenta irrefragabilia pro

objecto habeantur, ne incerta, veluti larvas & spectra pro veris sequamur. Intrandum esse unicuique in semetipsum, neque quenquam mortalium esse, qui id non aliquando faciat, reluctante licet phantasia & affectuum intemperie. Sed abripi plerosque contrario corporis nisu, quod se ipsum pro centro mundi habeat, imo omnia fervori affectuum posthabeat, & quasi immolet. Distinguit etiam *instinctum* ab *attentione:* illum aliquando bene agere, sed eodem ardore etiam in falsa ferri, amore proprio deceptum. Huic detegendo, & per injectum pudorem & metum corrigendo, evidentem divinæ voluntatis cognitionem necessariam esse, gratiæ auxiliis per attentionem omnino quærendam. Præter hanc vero exigit etiam *libertatem*, ut loquitur, *spiritus* sive animæ, qua suspendatur judicium & assensus, donec evidentia appareat: per hanc periculum erroris a consuetudine, autoritate & præjudiciis vitari. Sapientiorem Aristotele, imo Platone & Socrate fore ait, qui vel uno anno omnia qvæ audit annotet, eorumque veritatem libere secum expendat. Utilissimam enim & maxime necessariam esse cognitionem hominis in genere, & sui ipsius individualem. Denique post formatum attentione & libertate judicii intellectum, *obedientiam* exigit, habitum nempe obsequii, divinis auxiliis parandum, adversus multiplices phantasiæ sive imaginationis errores, & affectuum seu passionum motus. Ad hoc precibus & Sacramentorum usu opus esse. His hactenus per *capita octo* deductis, parte I. c.IX agglutinat, sectæ suæ serviens, cultum B. Virginis & Sanctorum, tum inprimis Angelorum. Postea ad rem regressus, objecta sensuum omnino cavenda esse docet, & de horum atque ipsius animæ facultatibus sententiam suam, per aphorismos ex prioribus libris excerptos explicat *c. X* Perspicua magis sunt, & insignem pietatem spirant, quæ cap. XI de mortificatione concupiscentiæ, cap. XII de vitio ingenii acris, vividi, sive elegantis (*bel esprit*) & cap. XIII de affectuum natura & vilitate inquirenda & detegenda commentatur. Atque hæc fere sunt, quæ pars prima *Speciminis* hujus, (ita enim p. 236 vocat) *Moralis* complectitur; doctrina scilicet de *virtute*, quam consistere facit præcise *in amore ordinis immutabilis habituali & dominanti*; item de qualitatibus principalibus ad adquisitionem virtutis necessariis, quas statuit *robur & libertatem mentis* sive spiritus; de *causis occasionalibus*, (aut si quis malit dicere *instrumentalibus*) *lumine* seu illuminatione, & *sensu* sive delectatione; de causis perce-

perceptionum, seu delectationum, quæ gratiæ adversantur. Hæc & quæ propter illa præsupponuntur, vel inde deducuntur, Theologis & Philosophis disquisitionis materiam amplissimam præbere possunt.

Secunda parte non de virtutibus (quia nonnisi unam, veluti matrem & dominam agnoscit,) sed de *officiis* vel *debitis* virtutis præstandis a cap. XIV ad XXIV tractat, concisis sententiis, quarum multæ, ut ipse non diffitetur, paradoxæ videri possunt, & accurate ad principia autoris expendi debent. Præmittit monita de facilitate lapsus hominis, etiam solida virtute præditi, quia non semper agit secundum *influentiam habitus dominantis*, ut loquitur, sed secundum *activitatem passionis, actualiter excitatæ*: actionem enim omnimodo virtuosam non procedere tantum debere ab homine virtuoso, aut actualiter etiam moto ad amorem ordinis, sed & in omnibus circumstantiis ordini conformem esse debere, nec casu quodam felicis determinationis, sed vigore rationis, qua ad explenda omnia debita ducamur. Itaque non sufficere instinctum, qui sæpe ab affectibus inspiratus indiscreto zelo mentes impleat; quanquam apud Deum etiam excusentur, qui si simpliciores sunt, & affectibus validis impares, sapientiorum & meliorum ductum sequantur. Addit alia huc pertinentia, hortaturque omnes, ut studio diligentissimæ in semetipsos inquisitionis & cognoscendi officii sui, singulis diebus aliquod tempus tribuant, idque linguarum & Matheseos notitiæ, omnibusque occupationibus præferant; ab hoc enim pendere æternitatem. Inde distincte tradit *cap. XV usqve ad XVIII* officia erga Deum, ejus sapientiam & amorem, triumqve Personarum characteres. *Cap. XIX & XX* de officiis in societate tractat, ex quibus potissima & necessaria maxime sint, quæ interna vocat & omnibus aliis, ubi diversi respectus concurrunt, præferenda; ea nempe, quæ ad societatem æternam, sive ad animæ salutem proximo commendandam spectant & quodammodo procurandam. Ibidem accurate explicat, quid omnibus debeatur, etiam malis & inimicis & persecutoribus, dein quid meritis debeatur, quæ officia vocat æstimationis, & relativa. *Cap. XXI* de officiis agit, quæ vocat benevolentiæ & respectus, *Cap. XXII* quid debeatur Principibus & magistratibus, *Cap. XXIII* de conjugum, parentum & liberorum officiis. cap. XXIV docet, quomodo cogi debeant externo rigore, qui rationis imperium respuunt. *Cap. XXV & XXVI* quid æqualis conditionis homines sibi invicē debeant, & de natura veræ amicitiæ, &

bonæ

bonæ conversationis. Tandem *c. XXVII* breviter & per syllabum addit, quæ sibi quisque debeat. Ex hoc speciminis loco quædam, non invito, uti confidimus, lectore, adscribemus: cætera enim nisi integra legantur, referri non possunt, cum singulæ fere periodi præcepta & monita minime protrita & vulgaria contineant. Scribit autem *d. c. XXVII p. 216. Officia erga nos ipsos in genere hæc sunt: assuescere debemus attentioni, & per eam acquirere vigorem mentis & judicii. Assentiendum non est, nisi iis quæ sunt evidentia, & servari debet libertas spiritus, sive judicii. Studendum est semper cognitioni hominis generali, & sui cujusque, ut nos perfecte cognoscamus. Lex divina noctu dieque meditanda est, ut ex acte eam sequamur. Ordini obtemperandum cum humilitate & contemtu sui. Justitiæ divinæ recordari debemus, ut eam metuamus & per illam excitemur. Mediatoris nostri meminisse debemus, ut eum invocemus, & per illum consolationem capiamus. Intuendus est Christus, ut nostrum exemplar; amandus ut salvator noster; sequendus ut nostra fortitudo, nostra sapientia, & principium æternæ felicitatis nostræ. Mundus per sensus nostros nos decipit, mentem turbat imaginatione, raptat & præcipitat nos in extrema mala, per passiones & affectus nostros. Rumpendum est periculosum commercium, quod cum eo per corpus nostrum habemus, si unionem augere cupimus, quam cum Deo habemus per rationem; duæ enim hæ uniones, animæ cum Deo, & animæ cum corpore sunt incompatibiles. Uniri perfecte non possumus Deo, nisi corporis utilitates deseramus; ita tamen ne id contemnamus, nec immolemus, nec perdamus; neque enim fas est, illud occidere, neque sanitatem quidem corrumpere. Corpus non est nostrum, sed Dei, sed patriæ, sed familiæ, sed amicorum. Conservandum vero est in vigore ad usum, quo nobis opus est. Sed non est conservandum adversus ordinem Dei, & cum damno hominum. Idem de honoribus & opibus nostris judicium esto. Omnia sunt Dei & charitatis, ideoque conservanda, impendenda, sacrificanda in honorem & obseqvium legis divinæ ordinisqve immutabilis & necessarii.*

Hoc quoque monendum esse duximus, autoris dicta quædam ex aliis parallelis explicari debere; *v. g. cap. I. §. 13.* scripserat animata inanimatis præstare, & inde infert, *qui equum suum pluris æstimat, quam famulum aurigam; qui lapillum in majori pretio habet quam muscam: non judicat ex ratione universali sed particulari, non ex amore ordinis, sed proprio.* Incidere hæc putes in argutias, quas merito explosit *Vossius l. 2. de*

l. 2. de idol. c. 41. Creata enim (ait) *metienda sunt non tam ex forma quam ex fine, utpote causa independente, quæ & merito causa causarum dicitur, nec adeo desipiunt minutiarum æstimatores, quin scyphum aureum pulici, domum magnificam præferant muscæ.* Sed Noster isthæc non negat, imo *cap. 20. §. 11.* idem docet: *Omnis perfectio* (scribens) *æstimabilis quidem est in se, sed aliquando majoris æstimatur relative: adamas culice imperfectior est, sed ob usum hominum multo pluris æstimatur: perfectio naturalis prævalet acquisitæ; sed adamas impolitus pulchritudine cedit polito. Merito itaque pro stulto haberetur, qui Philosophum agere, & muscam smaragdo, silicem magnum & rudem adamanti politissimo & pretiosissimo præferre vellet.*

SPECIMEN LIBRI DE MOMENTIS Grauium &c. Autore I. F. V. Lucensi.

Ad Illustrissimum & Eruditissimum D. Antonium Magliabechium Sereniss. Magni Ducis Etruriæ Bibliothecarium.

Romæ ex Typographia Reu. Cam. Ap. 1684.

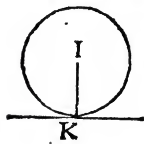
F*Undamenta Scientiæ de Motu uniformiter accelerato D. Alexandri Marchetti, quæ mecum liberaliter dudum communicasti, Vir Illustrissime, ansam dederunt mihi, ad falsam judicandam Propositionem illam, cujus demonstrationes, a celeberrimis Mathematicis Galileo ac Torricellio tentatas, parum solidas esse, D. Marchettus asseruerat. Hujus mei judicii rationes, unico theoremate comprehensas (quod uberius explicamus in Exegesibus nostris Physicomathematicis, de Momentis Grauium, de Vecte, ac de Motu æquabiliter accelerato, quas ad prælum tamdiu parauimus) ad Te mittere decreui, Ornatissime Magliabechi: ut per Te, literariæ omnis generis gazæ sequestrem, quid una Tecum de hac Propositione censeant, & de toto Opere, quod etiamnum premimus, quid conjiciant Homines Eruditi, facilius ac securius intelligere possim. Vale, ac Tui studiosissimum amare perge.*

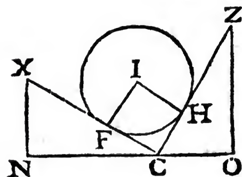
I. F. V.

INsignes Mathematici, Galileus, Torricellius, Wallis, Marchettus, ac plures alii, existimant esse veram hanc Propositionem: *Momentum totale grauis, ad momentum quod habet super plano decliui, est ut*

longitudo plani decliuis ad perpendiculum, cujus contradictoriam sic demonstro.

Si graue conformatum in globum, nitatur plano horizontali, radius IK, perpendicularis horizonti, est linea directionis, per quam centrum I exigit descendere perpendiculariter. Si vero idem globus nitatur duobus planis inæqualiter decliuibus XC, ZC (quæ pro hac demonstratione sint æqualis longitudinis, & faciant angulum rectum XCZ; cum perpendiculo vero XN, quod sit æquale rectæ CO parallelæ horizonti, & cum recta NC, horizonti parallela, quæ sit æqualis perpendiculo ZO, constituant triangula rectangula XNC, COZ, inuicem æqualia) radius IH, parallelus plano XC, per quem centrum I exigit descendere super XC, est linea directionis, respectu descensus super XC, ac radius IF, parallelus ad ZC, est linea directionis, respectu descensus super ZC.

Jam, sicut planum horizontale, sustinet pondus æquale momento, quo globus exigit descendere perpendiculariter; quia globus momentum suum totale censetur exercere in radio IK, planum vero horizontale, applicatum in K, ac totaliter impediens descensum perpendicularem, resistit illi momento per virtutem æqualem: Ita planum ZC, sustinet pondus æquale momento, quo idem globus exigit descendere super XC; quia momentum globi ut descendat super XC, censetur exerceri in radio IH; & planum ZC, tangens globum in H, ac totaliter impediens ejus descensum super XC, toti illi momento (quod respectu totalis est solum partiale) resistit per virtutem æqualem: Planum XC, sustinet pondus æquale momento, quo globus exigit descendere super ZC; quia momentum globi ut descendat super ZC, censetur exerceri in IF; ac planum XC, tangens globum in F, & impediens descensum super ZC, resistit momento globi per virtutem illi æqualem. Itaque momentum totale globi, sustinetur plano horizontali; momentum super plano XC, sustinetur plano ZC; momen-

mentum super ZC, sustinetur plano XC. Quia vero *momentum totale globi super plano horizontali, æquatur momentis partialibus simul sumtis ejusdem globi super planis declivibus XC, ZC*; sicut pondus globi, quo gravatur planum horizontale, æquatur partibus ponderis ejusdem globi simul sumptis, quibus gravantur plana ZC, XC: Si momentum totale ad momentum super plano declivi XC, sit ut XC ad XN; ac momentum idem totale, ad momentum super ZC, sit ut ZC ad ZO, nimirum ut XC ad NC (quia ex hypothesi XC est æqualis ZC, & NC est æqualis ZO) momentum totale ad momenta partialia simul sumpta, est ut hypotenusa XC, ad latera XN & NC in directum posita, ejusdem trianguli XNC. Atqui hypotenusa XC, non est æqualis lateribus XN & NC, sed est illis minor. Ergo si totale momentum ad partialia, sit ut XC, ad XN & NC, momentum totale non æquatur, sed est minus momentis partialibus simul sumptis. Ergo momentum totale, ad momentum super plano declivi XC, non est ut longitudo plani XC, ad perpendiculum XN.

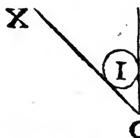
Hæc demonstratio non videtur obnoxia ulli exceptioni. quia si momentum totale, ac momenta partialia, considerentur in uno & eodem globo, vel in globis æqualibus; velocitas qua globus descendit perpendiculariter, ad velocitatem, qua descendit super plano decliui XC; impulsus, quo globus conatur deprimere planum horizontale, impediens descensum perpendicularem, ad impulsum quo conatur deprimere planum ZC, applicatum in linea directionis, & impediens descensum super XC; onus quo gravatur planum horizontale, ad onus quo gravatur planum ZC; momentum totale ad momentum super XC, habent unam, & eandem rationem, quod sufficiat indicasse.

Ex his aliisque principiis legitime demonstratis, in Exegesi de momentis gravium deprompta est proportio Momenti totalis ad partiale, ac ceteræ quæstiones resolutæ sunt. Quum autem tum vectis communis, tum ille quem continent gravia impedita ne descendant super planis declivibus, seipsos non agnoscant in quorundam libris: idcirco utriusq; natura, in Exegesi de vecte, nova methodo indaganda visa est; ac voto exitus respondit. Demum in Exegesi de Motu æquabiliter accelerato, præter motum ipsum facilius ac brevius expositum; propositiones, quæ antea nitebantur falsis principiis de Momentis gravium, emendatæ sunt, novæ nonnullæ additæ.

* * *

Cum præmissi speciminis, quod ad verbum huc transcripsimus, Autor aliorum de proposito hoc Theoremate sensa experiri publicatione ejus voluisse videatur; non ægre laturum putavimus Cl. Papebrochium *(cujus humanitati copiam ejus debemus) si idem Viro μαθηματικωτάτῳ, inque hoc studiorum genere versatissimo communicaremus: cujus censuram, maturo Autoris aliorumque, quibus argumentum hoc studiose tractare visum fuerit, judicio permittimus. Sic autem laudatus Vir in literis 7. Oct. Lipsiam missis.*

Objectio Viri, ut apparet peringeniosi, contra receptum, & mea sententia demonstratum Staticorum Theorema, non contemnenda est quidem, solvi tamen omnino potest negando momenta in planis XC & ZC in unum posse addi, ut componant momentum gravis absolutum; & fraudi Viro docto fuisse videtur, quod illa vocavit partialia, hoc totale. Quid enim si grave sustentetur a duobus planis XC inclinato, & AC verticali? Utique momenta in ambobus planis in unum addita non possunt æquari uni ex ipsismet, totum parti; quod tamen secundum objicientis sententiam fieri deberet: momentum enim in plano verticali utique est ipsum momentum gravis absolutum.

CAMPEGI VITRINGA SS. THEOL. D. ET Prof. Ordinar. Sacrarum Observationum Liber Primus.

Franequeræ apud Johannem Gyselaar, 1683 in 4.

JUveniles hæ sunt cogitationes officio docendi publice optimo ætatis flore præfecti, a communibus sententiis aliorum magna libertate recedentes, nec acumine ingenii tamen aut eruditione destitutæ.

Cap. I. verba Genes. XI. 6. 7. ex quibus linguarum confusio facta asseritur, interpretatur de fraterno omnium in omnibus consensu ante susceptam ædificationem turris; DEUM autem ad impediendum opus cœptum, sermonem structorum confudisse, ut instar balborum vel balbutientium loquentes, alter alterum intelligere non posset; vel

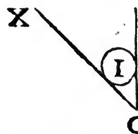
(quam

(quam alteram expositionem subjicit, si forte prior displiceat) dissensum in illos immisisse, ut ageret id quisque, quod sibi non aliis allibuerit. Hunc esse textus sacri sensum conatur probare ex phraseologia, ejusdemque reliquias putat se invenisse in Rabbinis. Huc etiam refert Hesiodi carmen, in quo a Philologo celeberrimo, qui legendum esse ὁπηχθόνιοι pro ὑποχθόνιοι nuper censuit, dissentit. Ad illam autem expositionem se inductum profitetur cap. 2 & 3 argumentis iis, quibus constet, linguas omnes, præter Ebræam, per successum temporis natas esse, non ex confusione earum ad Babylonem. Nam (1) Chami posteri, qui maxime debebant esse obnoxii supplicio, quod Genes. XI in extructores Babylonicæ turris pronunciavit DEUS, diu post illa tempora dialectum Hebræam habuerunt intaminatam. Cui assertioni fidem facit, tum allegando argumentum *Bocharti* petitum ex Jes. XIX.19, ubi ex confessione etiam *Aben Esræ*, lingua Canaan sit Ebræa: tum ostendendo, Phœnices & esse Cananæos, & lingua Ebræa usos. (2) Canaanitarum & Chaldæorum eadem fuit lingua. Servus Abrahami Syrus Damascenus, in Abrahami educatus familia, ubi nullam audiverat nisi linguam Hebræam, in Mesopotamiam profectus homines illius regionis intellexit loquentes, ipse quoque vicissim ab ipsis fuit intellectus, Gen. XXIV. Ergo Mesopotamitæ & Canaanitæ sive potius Hebræi eadem tunc usi sunt dialecto; vel linguæ eorum adeo non variarunt, ut intelligere se invicem nequiverint. Jacobus juvenis ex Canaanitide & patria familia, ubi tantum linguam Ebræam didicerat, loquitur cum Mesopotamiis, Genes. XXIX. Quare tum temporis Chaldæorum atque Ebræorum dialectus adeo variata non fuit, ut loquentes se invicem non intellexerint. Nomina Laban, Lea, Rahel, & quæ liberis suis imposuerunt, Ruben, Simeon, Levi, Jehuda, Dan & cætera, mere sunt Hebraica. Quæ originaria esse, non a Mose secundum linguæ Hebrææ genium flexa, uti post alios *Grotius* ac *Huetius* existimarunt, multis indiciis suadet. (3) Jobus Arabs cum amicis, inter quos Eliphazus gente Idumæus, Elihu Chaldæus extitit, disseruit. Arabismos, qui in libro Jobi reperiuntur, non arguere, inquit, linguam Arabicam ætate Jobi jam fuisse; esse enim a sequioris ævi homine, qui celebrē illam historiam pulchre expoliverit, variis dicendi modis insignibus exornaverit, plurimis exemplis illius ætatis illustraverit, auxerit, atque in parabolarum quasi modum, quibus adeo fœcundi se-

* * *

Cum præmissi speciminis, quod ad verbum huc transcripsimus, Autor aliorum de proposito hoc Theoremate sensa experiri publicatione ejus voluisse videatur; non ægre laturum putavimus Cl. Papebrochium *(cujus humanitati copiam ejus debemus) si idem Viro* μαθηματικοτάτῳ, *inque hoc studiorum genere versatissimo communicaremus: cujus censuram, maturo Autoris aliorumque, quibus argumentum hoc studiose tractare visum fuerit, judicio permittimus. Sic autem laudatus Vir in literis 7. Oct. Lipsiam missis.*

Objectio Viri, ut apparet peringeniosi, contra receptum, & mea sententia demonstratum Staticorum Theorema, non contemnenda est quidem, solvi tamen omnino potest negando momenta in planis XC & ZC in unum posse addi, ut componant momentum gravis absolutum; & fraudi Viro docto fuisse videtur, quod illa vocavit partialia, hoc totale. Quid enim si grave sustentetur a duobus planis XC inclinato, & AC verticali? Utique momenta in ambobus planis in unum addita non possunt æquari uni ex ipsismet, totum parti; quod tamen secundum objicientis sententiam fieri deberet: momentum enim in plano verticali utique est ipsum momentum gravis absolutum.

CAMPEGI VITRINGA SS. THEOL. D. ET Prof. Ordinar. Sacrarum Observationum Liber Primus.

Franequeræ apud Johannem Gyselaar, 1683 in 4.

Juveniles hæ sunt cogitationes officio docendi publice optimo ætatis flore præfecti, a communibus sententiis aliorum magna libertate recedentes, nec acumine ingenii tamen aut eruditione destitutæ.

Cap. I. verba Genes. XI. 6. 7. ex quibus linguarum confusio facta asseritur, interpretatur de fraterno omnium in omnibus consensu ante susceptam ædificationem turris; DEUM autem ad impediendum opus cœptum, sermonem structorum confudisse, ut instar balborum vel balbutientium loquentes, alter alterum intelligere non posset; vel (quam

(quam alteram expositionem subjicit, si forte prior displiceat) dissensum in illos immisisse, ut ageret id quisque, quod sibi non aliis allibuerit. Hunc esse textus sacri sensum conatur probare ex phraseologia, ejusdemque reliquias putat se invenisse in Rabbinis. Huc etiam refert Hesiodi carmen, in quo a Philologo celeberrimo, qui legendum esse ἐπιχθόνιοι pro ὑποχθόνιοι nuper censuit, dissentit. Ad illam autem expositionem se inductum profitetur cap. 2 & 3 argumentis iis, quibus constet, linguas omnes, præter Ebræam, per successum temporis natas esse, non ex confusione earum ad Babylonem. Nam (1) Chami posteri, qui maxime debebant esse obnoxii supplicio, quod Genes. XI in extructores Babylonicæ turris pronunciavit DEUS, diu post illa tempora dialectum Hebræam habuerunt intaminatam. Cui assertioni fidem facit, tum allegando argumentum *Bocharti* petitum ex Jes. XIX. 19, ubi ex confessione etiam *Aben Esræ*, lingua Canaan sit Ebræa: tum ostendendo, Phœnices & esse Cananæos, & lingua Ebræa usos. (2) Canaanitarum & Chaldæorum eadem fuit lingua. Servus Abrahami Syrus Damascenus, in Abrahami educatus familia, ubi nullam audiverat nisi linguam Hebræam, in Mesopotamiam profectus homines illius regionis intellexit loquentes, ipse quoque vicissim ab ipsis fuit intellectus, Gen. XXIV. Ergo Mesopotamitæ & Canaanitæ sive potius Hebræi eadem tunc usi sunt dialecto; vel linguæ eorum adeo non variarunt, ut intelligere se invicem nequiverint. Jacobus juvenis ex Canaanitide & patria familia, ubi tantum linguam Ebræam didicerat, loquitur cum Mesopotamiis, Genes. XXIX. Quare tum temporis Chaldæorum atque Ebræorum dialectus adeo variata non fuit, ut loquentes se invicem non intellexerint. Nomina Laban, Lea, Rahel, & quæ liberis suis imposuerunt, Ruben, Simeon, Levi, Jehuda, Dan & cætera, mere sunt Hebraica. Quæ originaria esse, non a Mose secundum linguæ Hebrææ genium flexa, uti post alios *Grotius* ac *Huetius* existimarunt, multis indiciis suadet. (3) Jobus Arabs cum amicis, inter quos Eliphazus gente Idumæus, Elihu Chaldæus extitit, disseruit. Arabismos, qui in libro Jobi reperiuntur, non arguere, inquit, linguam Arabicam ætate Jobi jam fuisse; esse enim a sequioris ævi homine, qui celebrē illam historiam pulchre expoliverit, variis dicendi modis insignibus exornaverit, plurimis exemplis illius ætatis illustraverit, auxerit, atque in parabolarum quasi modum, quibus adeo fœcundi se-

quiores fuerunt Arabes, redegerit: & ita postmodum in Hebræum sermonem esse versam. Quam conjecturam ut stabiliat, evincere laborat, tempore Jobi Arabicam dialectum nondum extitisse. Patere id opinatur ex nominibus Jobi & filiarum ejus, Ebraismum non Arabismum spirantibus. Et ne suspiceris rursus, ea nomina in sermonem Hebræum esse transposita, partim ad discursum supra institutum remittit, partim urget nomina Ebræa amicorum Eliphazi Idumæi, & Tsopharis Arabis. Adjicit etiam, fratres Josephi cum Arabibus mercatoribus miscuisse sermonem Ebræum. Atq; hæc sunt argumenta, quibus persuasus est Vitringa, diu post ædificationem turris Babylonicæ gentes omnes orientales semet invicem intellexisse loquentes, atq; unicam linguam Ebræam vel Ebrææ similem, omnibus illis populis per totum orientem dispersis fuisse usitatam. Quod si obtinet, concludit, nullam factam fuisse linguarum confusionem in exstructione turris Babylonicæ. Occurrebat locus, hactenus assertam opinionem valde premens ac tantum non evertens, Genes. XXXI. 45, 56, ubi acervum lapidum compositum Laban JegarSahadutha, Jacobus Gilead appellarunt. Quam difficultatem vero tollit dicendo, Labanem non imposuisse nomen acervo lapidum JegarSahadutha, sed id quod Ebraicum etiam usurpavit Laban Chaldæus, sequentibus temporibus, quibus dialectus Chaldaica & Syriaca Judæis usitata esse cœpit, translatum esse in illud idioma, quod usurpare Chaldæos Ebræi animadvertebant illa ætate, qua recensionem librorum sacrorum fecerunt. Qualem mutationem hic contigisse, conquisitis exemplis aliis verisimile conatur efficere. Tandem differit, qua ratione successu temporis tanta linguarum ex Hebræa ultimato ortarum extiterit varietas, quantam nostra ætate quoque animadvertimus.

Cap. 4. præfatus de vera Kabbala, i. e. genuinis πατροπαραδόΤοις, traditionibus, quas sub œconomia Instrumenti veteris obtinuisse ex Luc. XI. 52. asseverat, compendium ejus Cabbalæ in decem ספירות Sephiroth seu numerationibus explicare aggreditur. Nomina Ebraica, quibus illæ constant, sonant latine: *Corona*, *Sapientia*, *Intelligentia*, *Magnificentia*, *Severitas*, *Gloria*, *Victoria*, *Majestas*, *Fundamentum*, *Regnum*. Quibus non, ut vulgo volunt, summas DEI perfectiones & virtutes in mundi creatione atque regimine hominibus patefactas significari, sed μυστήριον incarnationis futuri Messiæ adumbrari

brari probat, tum ex figura vocum, constanter in typis impressis juxta figuram corporis humani (uti in icone apposito cernere est) dispositarum, tum ex figuræ istius & nominum singulorum accommodatione ad Christum facta, ductu Scripturæ, potissimum Apocalypseos Johanneæ. Id ingeniose exequendo, & plurima Scripturæ loca explicando monstrat, Schechina aliquando Christum, aliquando Spiritum S. Judæis antiquis notare, contra Buxtorfium: falso omnes pene Scripturarum interpretes credere, super Arca sacra resedisse nubem cum igne, quæ symbola essent præsentiæ divinæ.

Cap. 5 varia Sanctæ Scripturæ loca promiscue exponit & illustrat, partim conferendo cum dictis quibusdam in N. T. sententias ex Pirke Avoth & Codice Sanhedrim; partim voces & locutiones sacras aliter ac hactenus, interpretando, ut Genes. XXXII. 1. 2. c. XLIX. 4. II. Sam. I. 18. c. VI. 2. Jes. VII. 6. 9. c. XIV. 4. 8. c. XXI. 1. Zach. III. 9. Matth. V. 17. Gal. IV. 26. II. Thess. II. 1. I. Timoth. VI. 3. 4. II. Petr. I. 3. Ast Luc. I. 27. 73. 74. aliter verba distinguit. Circa Psalm. XXII. 17. crisin Grammaticam exercet, deducens qua ratione factum sit, ut legatur in textu hodie כארי, cum scriptum esse deberet כארים. Pharisæorum nomen opinatur convenientius derivari a פרס Paras, hoc est, mercede, quod mercedem post hanc vitam exspectandam hominibus asseverarint adversus Sadducæos inficiantes, quam quod communiter tradunt, a פרש separare.

Adjiciuntur Indices copiosi, quibus tum loca Scripturæ aliorumque Auctorum, tum vocabula Hebræa ac Græca explicata, tum res præcipuæ indicantur.

GUILIELMI SALDENI SS. THEOL. D. OTIA Theologica seu exercitationum subcisivarum varii argumenti libri quatuor.

Amstelod. apud Henricum & Viduam Theodori Boom. A. C. 1684. in 4.

QVod Scipionem Africanum dicere solitum Cato retulit, & Ambrosius in epistola quadam ad Sabinum imitatus est, *nunquam*, ajens

ajens, *minus otiosus sum, quàm cum otiosus*, idem Cl. Saldeno convenire judicamus. Nunquam enim minus otiosus fuisse videtur, quam cum post scripta ascetica vernaculo idiomate elaborata, & *concionatorem sacrum* sex abhinc annis editum Otia hæc theologica tractaret. Certe Ultrajectinæ Academiæ Theologi laboriosa hæc Otia ubique acre Viri judicium, indefessum laborem, & multivariam lectionem spirare publico testimonio censuerunt, eaq; ob gratam argumentorum varietatem, omnigenam eruditionem & criticæ libertatis modestiam lectoribus in ipso limine commendant.

Universum opus in quatuor libros distributum est, quorum primus novem, secundus decem, tertius undecim, & quartus totidem exercitationes continet, fortuito magis quam exquisito ordine locatos. In primo enim libro de primo scriptore, de autore Pentateuchi, de philavtia, de salvandorum paucitate, de Præadamitis, de potu zelotypiæ, de canis pretio, de calculo albo, & de surculo in carne Pauli agitur.

Secundus complectitur exercitationes de mundi natali, de Protoplastis, de typorum V. T. usu & abusu, de creaturarum bonitate, de horto Hedenis, de fratricidio Caini, de polygamia V. Testamenti, de Juda Iscariote, de veritatis Divinæ professione, & de abnegatione fidei.

Ad tertium referuntur dissertationes de Hamane, de virga Apostolica, de Hebræorum כרת, de Angelorum creatione, de libri Estheræ divinitate, de eunuchis, de susceptoribus, de Angelorum lapsu, de Sadducæis & Pharisæis, de orationis efficacia & loco, & de arboribus Paradisi.

Quartum denique constituunt lucubrationes de jure zelotarum, de certitudine fidei divinæ, de jejuniis religiosis, de mendicantibus in Israele, de parabolis Evangelicis, de publicanis, de rationis humanæ & Spiritus S. operationibus in rebus spiritualibus, de regenitorum relapsibus, de Felice & Drusilla, de juramenti illegitimi obligatione, & de loco nativitatis Christi.

In his exercitationibus propositas materias non tam operose & diffuse Autor amplificat, quam strictim discutit, & subinde data occasione ad alia digreditur, ut & brevitate & varietate lectoris animum delectet. Quem in finem etiam antiquitates sacras & profanas, sapientum gnomas & argute dicta, exempla, adagia aliosque oratorum & poëtarum flosculos passim interspergit, & jucunda utilibus permiscet,

sive

ſive circa textum aliquem Biblicum, ſive circa locum aliquem communem theoreticum aut practicum verſetur. Speciminis loco, cum ſingulas enarrare non liceat, unicam *de canis pretio* e tanto exercitationum numero ſelectam paucis perluſtraſſe ſufficiat.

Nimirum peculiari lege canis pretium ſanctuario inferri ſapientiſſimus Legislator vetuit, quod edictum Devt. 23. expreſſis verbis conſignatum exercit. 7. lib. 1. explicaturus Autor, multa de canum fidelitate, vigilantia, ſagacitate aliisque præclaris dotibus præfatur, eamque in rem haud pauca exempla & teſtimonia e variis Autoribus adducit, eadem occaſione Græcorum proverbio βλέπε κύνα, & comparationi Paſtorum cum mutis canibus, quæ apud Eſaiam cap. 56. legitur, lucem aliquam affundens. Deinde quantis nonnulli canes ſuos vel in deliciis habuerint vivos, vel honoribus proſecuti fuerint mortuos exponit, ubi inter alia *H. Grotii* ſententiam vellicat, qui Matth. 15. v. 26. & 27. vocem τῶν κυναρίων ad canes melitæos reſpicere in annotatis ſuis arbitratus eſt. His aliisque præmiſsis inquirit, cur hoc animalium genus Deo usque adeo inviſum fuerit, ut ne quidem pretium eorum in ſanctuarium inferri permiſerit. Etſi enim circa legis hujus ſenſum variæ ſint interpretum ſententiæ, quæ theſ. 8. recenſentur, & ex his nonnulli, ut *Pollicanus, Coccejus*, & *Fridlibius* per canis pretium quæſtum qualemcunque ex re impura & turpi redundantem; alii vero ut *Junius, Piſcator* & *Simeon de Muis* pueros meritorios intelligant: Saldenus tamen refutatis rationibus pro puero meritorio adductis, ad eorum ſententiam, qui verba Moſaicæ legis proprie accipiunt, accedit, & per canis pretium nihil aliud, quam canis ſive venditi ſive permutati ἀντάλλαγμα indicari cenſent. Quamvis autem hic liberrimum Dei arbitratum ſufficere, nec rationes quæ penes Deum fuerunt, cur ita ſtatueret, nimis ſcrupuloſe inquirendas exiſtimet, non deeſſe tamen cauſas utcunque probabiles ſtatuit, quarum præcipuas in medium afferens canem animal non ſolum ex lege immundum, ſed vile etiam & contemptum eſſe, ex ritu ignominioſæ κυνοφορίας nobilibus ante capitale ſupplicium injunctæ, cujus exemplum in *Guntheri Ligurino* & *Ottone Friſingenſi* legitur, nec non ex talorum infelici jactu, qui apud *Propertium* & *Perſium* canis & canicula vocatur, item ex malo canum omine, aliisque argumentis, & ſacris pariter ac profanis teſtimoniis demonſtrat. Hinc ad canum impudentiam & obſcœnitatem progreditur,

Scio, quantopere bonis artibus faveas, quantum gaudii capias, si Nobiles Juvenes dignum aliquid Majoribus suis faciant; quo festinantius nuntio tibi, inquit Plinius Epistol. L. V. 17. ad Spurinnam, postquam adolescentem verba facere coram auditoribus, non absque applausu audivisset. Idem sibi faciendum esse putavit Autor doctissimus, postquam non unus, sed numero plures, interque eos nonnulli natalium splendore Illustres Juvenes Pragæ, jure meritoque suo, Magistri Philosophiæ renunciati essent. Primus inter hos Illust. Dn. Dn. Antonius Johannes a Würbna, S. R. I. Comes in Würbna & Freudenthal, Illustrissimi & Excellentissimi Dni Dni Bernardi Ignatii, S. R. I. Comitis a Martinitz, Dynastæ in Smetzna, Slana, Horsovitz & Camarau, Equitis Aurei Velleris, S. Cæs. Regiæque Majestat. Consiliarii Intimi, Camerarii, Regii in Regno Bohemiæ Locum tenentis & Supremi Pragæ Burggravii, Herois in Toga Meritissimi, Nepos e filia dilectissimus, virtutum avitarum æmulus ac hæres felicissimus. Nunciare igitur hoc festinanter voluit Dubskyus, & quidem Interprete hoc libello suo, quem laudatis Magistris illis, quorum Doctor hactenus fuerat, solenniter obtulit, publiceque dedicavit. Nec sterilis hæc aut historica tantum nunciatio fuit, sed fœcunda, sed plena rerum divinarum, quas docet & pertractat. Argumentum nimirum ejus Deus ipse, cujus quinquaginta Nomina, docte non minus quam apte a perfectionibus ejus & operationibus petita, e Lessio primum, deinde totidem divinorum Operum Erotemata e Nierembergio nervose proponuntur, eleganterque declarantur. *Ne plura*, ita pergit Plinius d. l. (*quanquam libet plura, quo sunt pulchriora de Juvene, rariora de Nobili;*) nam illa omnia Libellus ipse Lectori exhibebit; cujus etiam examini atque judicio ea, quæ in eo ex notissimis Romanæ Ecclesiæ hypothesibus intermixta reperiuntur, more nostro committimus.

THEOPHILI BONETI M.D. MEDICINA SEptentrionalis collatitia.

Geneuæ apud Leonh. Chouet. 1684, in fol.

QUam egregie de re Medica, tum novis inventis anatomicis, tum experimentis chymicis, morborumq; curandorum rationibus, Septen-

ptentrionis quoque gentes meritæ sint, ac hodieque mereantur, nemo est qui ignoret. Certe viros doctissimos, quos vel hoc seculo septentrio genuit, recensere omnes difficile fuerit, qui indagandis naturæ arcanis strenuam felicemque manum admoverunt, inventorumque suorum ac observationum participem totum orbem studiis hisce operantem reddiderunt. Prostant publice, præter privatorum erudita opera, quibus ars medica in septentrionis regionibus hactenus exculta est, *Regiæ in Anglia Societatis Transactiones Philosophicæ*, *Miscellanea Academiæ naturæ Curiosorum in Germania*, *Acta Hafniensia a celeberrimo Bartholino congesta ac publicata*; ex quibus palam est, quantum in hisce regionibus saluberrima illa medendi ars, naturaliumque rerum scientia paucorum annorum spatio profecerit. Quemadmodum vero illa, seu a privatis, seu ab integris societatibus profecta, ac luci publicæ exposita scripta, magno hactenus usui fuerunt: ita rem publico gratissimam utilissimamque se facturum existimavit Cl. *Bonetus*, si quæ sparsim in illis nulloque ordine exhibentur, præclarissimarum rerum observationes compilaret, ac certa serie dispositas suosque in locos justumque ordinem redactas, in unum alterumve volumen cogeret, junctimque ederet. Quod institutum eo alacrius prosecutus est, quia cum applausu exceptum fuerat non plane absimilis argumenti opus, quod sub titulo *Mercurii Compitalitii*, seu *Indicis Medico-Practici*, anno 1682 publici juris fecit, mense Julio illius anni in Actis nostris pag. 217 memoratum: illud item, quod jam anno 1679 sub titulo *Sepulchreti*, sive *Anatomiæ Practicæ ex cadaveribus morbo denatis*, publicavit. Nempe non potest non gratum multis accidere, si cum scire desiderant, quæ circa hunc illumve morbum, eorumque causas & curationes, a recentioribus observata sunt, uno velut intuitu complecti ea possint, labore ac tædio tot volumina alia, in quibus illa perquirenda erant, evolvendi sublevati. Secutus vero Bonetus in disponendo ordine methodum Schenckianam est, primæque hujus, quæ hoc anno prodiit (altera enim adhuc sub prælo est) partis libro primo ea tradidit, quæ ad capitis; altero, quæ ad oris, faucium, & thoracis; tertio, quæ ad infimi ventris affectus pertinent.

S*Cio, quantopere bonis artibus faveas, quantum gaudii capias, si Nobiles Juvenes dignum aliquid Majoribus suis faciant; quo festinantius nuntio tibi*, inquit Plinius Epistol. L. V. 17. ad Spurinnam, postquam adolescentem verba facere coram auditoribus, non absque applausu audivisset. Idem sibi faciendum esse putavit Autor doctissimus, postquam non unus, sed numero plures, interque eos nonnulli natalium splendore Illustres Juvenes Pragæ, jure meritoque suo, Magistri Philosophiæ renunciati essent. Primus inter hos Illust. Dn. Dn. Antonius Johannes a Würbna, S. R. I. Comes in Würbna & Freudenthal, Illustrissimi & Excellentissimi Dni Dni Bernardi Ignatii, S. R. I. Comitis a Martinitz, Dynastæ in Smetzna, Slana, Horsovitz & Camarau, Equitis Aurei Velleris, S. Cæs. Regiæque Majestat. Consiliarii Intimi, Camerarii, Regii in Regno Bohemiæ Locum tenentis & Supremi Pragæ Burggravii, Herois in Toga Meritissimi, Nepos e filia dilectissimus, virtutum avitarum æmulus ac hæres felicissimus. Nunciare igitur hoc festinanter voluit Dubskyus, & quidem Interprete hoc libello suo, quem laudatis Magistris illis, quorum Doctor hactenus fuerat, solenniter obtulit, publiceque dedicavit. Nec sterilis hæc aut historica tantum nunciatio fuit, sed fœcunda, sed plena rerum divinarum, quas docet & pertractat. Argumentum nimirum ejus Deus ipse, cujus quinquaginta Nomina, docte non minus quam apte a perfectionibus ejus & operationibus petita, e Lessio primum, deinde totidem divinorum Operum Erotemata e Nierembergio nervose proponuntur, eleganterque declarantur. *Ne plura*, ita pergit Plinius d. l. (*quanquam libet plura, quo sunt pulchriora de Juvene, rariora de Nobili;*) nam illa omnia Libellus ipse Lectori exhibebit; cujus etiam examini atque judicio ea, quæ in eo ex notissimis Romanæ Ecclesiæ hypothesibus intermixta reperiuntur, more nostro committimus.

THEOPHILI BONETI M. D. MEDICINA Septentrionalis collatitia.

Geneuæ apud Leonh. Chouet. 1684, in fol.

QUam egregie de re Medica, tum novis inventis anatomicis, tum experimentis chymicis, morborumq; curandorum rationibus, Septen-

ptentrionis quoque gentes meritæ sint, ac hodieque mereantur, nemo est qui ignoret. Certe viros doctissimos, quos vel hoc seculo septentrio genuit, recensere omnes difficile fuerit, qui indagandis naturæ arcanis strenuam felicemque manum admoverunt, inventorumque suorum ac observationum participem totum orbem studiis hisce operantem reddiderunt. Prostant publice, præter privatorum erudita opera, quibus ars medica in septentrionis regionibus hactenus exculta est, *Regiæ in Anglia Societatis Transactiones Philosophicæ*, *Miscellanea Academiæ naturæ Curiosorum in Germania*, *Acta Hafniensia a celeberrimo Bartholino congesta ac publicata*; ex quibus palam est, quantum in hisce regionibus saluberrima illa medendi ars, naturaliumque rerum scientia paucorum annorum spatio profecerit. Quemadmodum vero illa, seu a privatis, seu ab integris societatibus profecta, ac luci publicæ exposita scripta, magno hactenus usui fuerunt: ita rem publico gratissimam utilissimamque se facturum existimavit Cl. *Bonetus*, si quæ sparsim in illis nulloque ordine exhibentur, præclarissimarum rerum observationes compilaret, ac certa serie dispositas suosque in locos justumque ordinem redactas, in unum alterumve volumen cogeret, junctimque ederet. Quod institutum eo alacrius prosecutus est, quia cum applausu exceptum fuerat non plane absimilis argumenti opus, quod sub titulo *Mercurii Compitalitii*, seu *Indicis Medico-Practici*, anno 1682 publici juris fecit, mense Julio illius anni in Actis nostris pag. 217 memoratum: illud item, quod jam anno 1679 sub titulo *Sepulchreti*, sive *Anatomiæ Practicæ ex cadaveribus morbo denatis*, publicavit. Nempe non potest non gratum multis accidere, si cum scire desiderant, quæ circa hunc illumve morbum, eorumque causas & curationes, a recentioribus observata sunt, uno velut intuitu complecti ea possint, labore ac tædio tot volumina alia, in quibus illa perquirenda erant, evolvendi sublevati. Secutus vero Bonetus in disponendo ordine methodum Schenckianam est, primæque hujus, quæ hoc anno prodiit (altera enim adhuc sub prælo est) partis libro primo ea tradidit, quæ ad capitis; altero, quæ ad oris, faucium, & thoracis; tertio, quæ ad infimi ventris affectus pertinent.

BELLUM LUSITANUM, EJUSQUE REgni separatio a Regno Castellensi, cum abrogatione superadjecta Alfonsi I Regis Lusitani. Authore R. P. D. Cajetano Passarello Catansariensi, Clerico Regulari, e concionibus Caroli II Hispaniarum Regis, & in sacro Hispaniæ Inquisitionis Senatu Censore.

Lugduni apud Anissonios, Joan. Posuel, & Claud. Rigaud. 1684, in fol.

BEllum, quod anno hujus seculi quadragesimo, Hispanos inter ac Lusitanos exortum fuit, nondum quidem memoria nostra excidit; sed unde initia causæque ejus ducendæ sint, quemadmodum acciderit, quibus consiliis ac modo gestum, nemo, quod sciam, copiosius ac majori judicio exposuit *Cajetano Passarello*, viro sane prudenti ac erudito. Qui cum triginta circiter annos Mantuæ Carpetanorum in aula Catholica moratus esset, rerumque civilium ob negotia, quæ curavit externorum Principum, non vulgarem sibi comparasset notitiam; animum tandem ad historiam Lusitanicam scribendam appulit. In qua cum *primo libro* Lusitaniæ statum inde ab Henrico Lotharingo, & mutationes, quibus regnum hoc post cæsum in Africa Sebastianum, obnoxium fuit, breviter perstrinxisset; caussas recenset, queis Lusitani commoti jugum Hispanicum dudum sibi grave excusserunt, Johannem Bregantiæ ducem constituentes Regem suum. In *secundo libro*, annus quadragesimus primus legationibus novis ad exteros Principes, vario illarum eventu, & internis ac externis discordiis insignis exhibetur. In *tertio* narratur, ut insequentis anni initio fortuita parvaque res Lusitanos & Castellenses celerius, quam antea soliti erant, ad tractanda arma commoverit, & qui fuerint mores ac fata Olivarii principis apud Regem Catholicum ministri. In *quarto* acriora Regis Lusitaniæ consilia memorantur, quibus hostem in sua terra prævenire potius, quam domi expectare decrevit; præsertim cum Galli terra marique frequentes Ulisipponem, stipendia sub ipso merituri, appellerent. In *quinto* historia de contentione Romæ inter oratorem Hispanum Zirolæ comitem, & Zedofreidem Priorem Lusitanæ Ecclesiæ causam agentem orta refertur, quæ universam prope-

modum

modum curiam permiscuit; dum Hispani milites Priorem invaderent, unum e famulis ejus confodientes, alterum lethaliter vulnerantes. Intermissi postea in Lusitania belli ad tempus, caussa multiplex enarratur, cum conjuratione adversus Regem Catholicum suscepta & mox detecta. In *sexto* obitus & mores Regis Lusitaniæ recensentur: item tutela regni, Aloisiæ Gusmannæ uxori Regis per testamentum commissa: ac ut interim Hispani nova consilia de bello adversus Lusitanos redintegrando inierint, quod Dux Medinæ nisi stabilita cum Gallo pace dissuadebat. Inde post aliquot pugnas minus feliciter commissas, Hispani cum Gallo pacisci laborarunt, ut universas imperii vires in Lusitaniam converterent. Congressus igitur inter eos apud Irunem utriusque regni confinium instituitur, quo pax Hispano-Gallica, Pyrenæa inde dicta componitur, atque nuptiis Mariæ Theresiæ confirmatur. In *libro septimo* Joannis Austriaci, cui a Philippo Rege Catholico summa armorum commissa fuerat, res contra Lusitanos gestæ memorantur: quæ in *libro octavo* continuantur. At ille mox infeliciter cum Lusitanis pugnans, iram aulicorum & tandem ipsius Regis in se concitavit, ut hoc exauctorato, in ejus locum Marchio Carazena suffectus fuerit. Qui, ut *libro nono* memoratur, aut Ulisipponem recta petendam, aut prætermissis oppidis munitis, omnia incendio ferroque vastanda censuit. Hoc consilium mors Philippi IV interveniens turbavit: cujus mores describuntur, inserta nova de bello hoc continuando deliberatione. Quæ accedente Regis Angliæ autoritate, post bellum viginti & octo annorum, pacem peperit, qua conclusa, Lusitania tandem Regi suo traditur. Bello igitur externo composito, in *libro decimo*, ut bellum quasi civile proruperit Autor refert, dum per nonnullorum ministrorum artes, ac Regis Alfonsi perversos mores, inter matrem Regis & filium contentiones excitatæ fuerint: quæ etiam abdicante se imperio Aloisia matre non potuerunt sopiri; donec Regina princeps Nemurtia a marito ludibriis, a Castelmeliorio Regis unico moderatore injuriis affecta, ad Petri fratris Regis accederet partes. Quo factum, ut Alfonsus Rex non tantum imperio exutus, sed & in insulam Terceram transportatus fuerit, omnibus imperii juribus præter regios fasces & nomen in Petrum fratrem, modernum regem translatis, accepta simul in matrimonium, post solennem prioris rescissionem factam, fratris uxore, quæ non ita pridem fatis concessit.

HI-

HISTOIRE DE L'ETHIOPIE ORIENTALE composée en Portugais par le R. Pere Jean Dos Santos &c. & traduite en François par le R. P. Dom Gaetan Charpy &c.

id est,

Historia Æthiopiæ Orientalis, Lusitanice scripta a P. Johanne Dos Santos, Ordinis S. Dominici, Gallice versa, a R. P. Dn. Cajetano Charpy, Matisconensi, Clerico Regulari Theatino.

Lutetiæ apud Gu. de Luyne, 1684. in 12.

QUanquam lectu indigna non pronuntiamus, quæ in historia hac traduntur, vix tamen talia deprehendentur ab accuratis lectoribus, quæ amplitudini tituli satisfaciant. Ex vastissimo enim terrarum illarum tractu, quem *Æthiopiæ Orientalis* nomine autor indicat, a promontorio nempe Africæ famosissimo, quod *Bonæ Spei* vocant, ad Ægypti usque confinia, pauca describuntur & memorantur: de barbaris puta, ad oram maritimam, quos *Cafres* nominant, circa *Sofalam*, & in regnis *Mozambica* & *Melinda*; pauciora de insula *Madagascar*; de interioribus, aliisque longe pluribus & oris & insulis, fere nihil. Temporum etiam rationem obscuram nobis videri, fatemur. Meminit enim Autor duorum tantum Regum Lusitaniæ, *Emanuelis*, qui A. 1521 obiit, & *Sebastiani*, A. 1578 in Africa misere cæsi: at quæ narrat, neque omnia in horum regum annos incidunt, & pleraque absque temporis annotatione, & neglecto aut inverso aliquando ordine recensentur. Distributus est tractatus in *libros tres*, admodum breves; singuli etiam in capita. *Libro primo* (præmissis generalibus quibusdam & fere vulgaribus) de Rege quodam, qui *Quiteva*, non a regione, sed a dignitate officii dictus fuit, sat multa affert, quæ barbariem & malitiam summam gentis illius indicant: inter alia, quod Rex hic solus incantatoris & titulum & munus gerat, capitis pœna civibus, qui idem jactent aut præstent, statuta. Eundem ait inter laudes numerare, si inter faustas acclamationes latro & sicarius,

rius, & quidquid aliud æque aut magis turpe eſt, vocetur, modo epitheton *magni* addatur: quæ fortaſſe non plane abſurda eſt ambitionis repræſentatio, quæ magna quam bona ſectari mavult. Leguntur etiam hoc libro quædam ad hiſtoriam naturalem pertinentia, quæ fidem fere ſuperant, veluti de avibus prædatricibus tantæ magnitudinis, ut elephantes in auras rapiant, & expanſis alis luci diurnæ tenebras offundant. Herbam etiam nominat, *Nicirinum*, quæ capiti impoſita dentes omnes ita confeſtim emolliat, ut uſui eſſe non poſſint; ſic experimento cognita, manus hominum illini, quo facto crocodilos impune tangi, & capi poſſe, duritie dentium amiſſa. *Libro II*, expeditiones quaſdam Luſitanorum in *Cafres*, regionem *Mocaranga*, *Mongaſa*, & *Inſulæ S. Laurentii* ſive *Madagaſcar* referuntur, annexis in fine quibusdam de elephantis, jam ſatis, & certioribus experimentis cognitis. *Libro III* continuatur narratio belli cum Melindenſibus & vicinarum regionum & inſularum Regulis, ex quibus unum, in oppido Lamo regnantem, Luſitani ſervata judicii forma, ſupplicio publice affecerunt. Multa habentur de Turco quodam, ſtrenuo belli duce, Mirala; qui dum barbaris auxilia, non ſine Luſitanorum damno tulit, tandem captus, ſed benigne habitus eſt, ita ut Ulyſſiponem ductus Chriſtianam poſtmodum religionem amplexus fuerit. Aſſuitur tandem extra materiæ propoſitæ fines, narratiuncula de *Indo* quodam in regione *Bengala*, qui beneficio *Franciſci*, quem Sanctum vocant, vitam ad annos 380 produxerit: is enim divus ſpecie hominis vulnerati barbaro apparens, & bene ab eo tractatus, grana quædam, quorum uſu vitam prolongaret, ei dederat, & ab illo poſtea ex imagine apud monachos ſui ordinis agnitus fuerat. Factum hoc eſt, (ſive fictum credere malimus) initio ſeculi XIV; provocatur enim ad Proregum Luſitanorum illius temporis teſtimonium.

THESAURUS NUMISMATUM ANTIQUORUM, & Recentiorum ex Auro, Argento & Ære, ab Illuſtriſſ. & Excellentiſſ. Dn. Petro Mauroceno, Senatore Veneto, Sereniſſ. Reip. legatus.

Venetiis apud Joh. Franciſc. Valvalenſem, 1683 in 4.

INter vetustissimas pariter atque splendidissimas Reip. Venetæ familias *Maurocena*, si res tam sacras, quam in toga & sago gestas contempleris, caput valde exeruit. Ex professo (utinam æque feliciter!) ostensum id dedit *Antonius de Grassis* in *Maurocena Megaloprepeia*, quam Venetiis A. 1682 editam superiore anno in Actis nostris mense Julio p. 299 recensuimus. Nam in libro isto *Maurocenam* domum non a *Maroniana* tantum Virgiliorum priscorum familia arcessit, sed & omnes *Maurocenos*, qui in Rep. Veneta summis dignitatibus, iisque vel Ecclesiasticis vel Politicis, eminuerunt, in scenam quasi producit. Ex his *Maurocenis* memorandus nobis nunc venit *Petrus Maurocenus*, excellentissimus Reip. Venetæ antehac Senator. Hic, uti Remp. Venetam, cujus membrum illustre erat, cum cimeliis ornamentisque innumeris aliis, tum rerum maxime antiquarum possessione antistare plurimas alias non ignorabat, ita & ipse privatos intra lares favente fortuna, sed nec sine ingentibus impensis, admirabilem numismatum qua veterum qua recentiorum gazam sibi comparabat, cumque extrema adesse sua intelligeret, eam una cum libris numismatum interpretibus Sereniss. Reip. legabat, ea quidem lege, ut libri in sancti Marci Bibliotheca, numismata vero in aula Decemvirorum asservarentur; ubi & hodie asservantur, una cum effigie Testatoris honorifico elogio decorata. Cujus autem ætatis, cujus item notæ ac materiæ ista sint numismata, id cognoscere nobis licet ex beneficio nobilissimi viri, *Caroli Patini*, qui & alias tot Numismatis veterum in lucem evulgatis de re nummaria & antiquaria sine pari præclare fuit meritus. Is enim Reipubl. Venetæ indultu, numismata a *P. Mauroceno* collecta non descripsit tantum, sed & juris publici fecit, doctissimasque hinc inde notas interspersit; quanquam in præfatione ad Lectorem ingenue profitetur, maximam operis hujus partem acceptam ferendam esse illustriss. & excellentiss. Dn. *Horatio Bembo*, cujus quippe indefessa diligentia velut obstetricante hic liber tam celeriter in auram prodierit.

Numismatum seriem quod attinet, in capitum, quorum in universum XIV sunt, primo exhibentur numismata Græca ex auro, Philippi puta, Alexandri, Lysimachi, Cyrenæorum &c. II. numismata Latina ex auro, Julii, Augusti, aliorumque Imperatorum. III. numismata recentia ex auro, Leopoldi I Imp. Michaelis Regis Poloniæ, Caroli Emanuelis II Allobrogum Ducis, Urbani VIII P. R. Innocentii

centii X, Alexandri VII, Clementis IX, Clementis X, & Innocentii XI. Cap. IV. numiſmata Græca ex argento. V. numiſmata Conſularia ex argento. VI. numiſmata argentea Imp. Romanorum, & quidem ex maximo modulo, vulgo *Medaglioni*; Auguſti ſcilicet, Neronis, Veſpaſiani, Domitiani, Trajani, Hadriani &c. VII. numiſmata alia Imp. Rom. ex argento, quorum bene longus texitur catalogus. C. VIII. numiſmata recentiora ex argento, Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum, Illuſtrium, interque hæc duorum *Maurocenorum, Franciſci & Georgii*; e quibus Pontificalia, notante Patino, & *Claudius du Molinet* in libro Pariſiis 1679 edito, cujus titulus: *Hiſtoria ſummorum Pontificum a Martino V usque ad Innocentium XI per eorum numiſmata* exhibuit. Cap. IX. numiſmata Græca ex ære, a regibus videlicet Græcis & civitatibus Græcis cuſa, quæ pleraque omnia ab *Huberto Golzio, Andrea Schotto* & *Ludovico Nonnio* ſunt publicata. X. numiſmata ærea Imp. Rom. ex maximo modulo, quibus abs doctiſſimo *Patino* non ſculptura tantum (nam reliqua recitata tantum hactenus, non æri fuere inciſa) ſed & animadverſiones, quibus omnino indigent, ſunt additæ. XI. numiſmata Latina Imp. ex ære magno, mediocri & parvo, quorum non exiguus eſt numerus. XII. numiſmata Græca Imp. Rom. ex ære, quibus & ipſis notulas hinc inde *Patinus* ſubjecit. XIII. numiſmata Imp. Rom. inferioris ſeculi, III ſcilicet, IV, V & VI usque ad Mauritium. XIV. numiſmata recentiora ex ære, quorum ſex ampliſſimæ in cimeliarchio *Mauroceni* ſunt tabellæ; ſunt autem numiſmata Pontificum ſuperiorum ſeculorum, plurium Cardinalium, Patritiorum Venetorum, aliorumque illuſtrium, Profeſſorum item Patavinorum a Joh. *Cavino*, vulgo *Padapano*, affabre factorum, imo diverſæ etiam fortunæ Virorum v. g. Grimani Senatoris, Hieronymi Soranzo, Ludovici Arioſti, aliorum. Sed iſta omnia non deſcripſit *Patinus*, partim ob temporis anguſtias, partim quod multa fuſa eſſent, non cuſa.

TRAITE' CHYMIQUE DE LA VERITABLE connoiſſance des Fievres continues, pourprées & peſtilentes, par Mr. Jaques Moreau Docteur en Medecine a Chalon ſur Saone.

ditur, a qua & Cynicos Philoſophos nomen ſuum adeptos aſſerit, *Lomeierum* perſtringens, qui Chriſtum de canibus Lazari ulcera lingentibus locutum, ad conſolatores partim religioſos, partim civiles, h. e. oratores a Demoſthene canibus comparatos, & Philoſophos Cynicos digitum intendiſſe ſtatuit. Accedit & alia cauſa, cur ſanctiſſimum Numen impuriſſimi hujus animalis pretio ſanctuarium ſuum pollui noluerit, idololatria nempe gentilium, qui vel canes Diis ſuis mactabant, vel ipſos canes ut Deos venerabantur. Utrumque Autor ex variis gentilium ſacris prolixius deducit, & cur Anubis Ægyptiorum Deus caninum caput retulerit diſquirit, obſervans ex Maimonide, Deum in plurimarum legum ceremonialium conſtitutione ea præcipue Iſraelitis commendaſſe, quæ vicinis gentibus exoſa fuerunt, & prohibuiſſe, quæ cæteris gentibus gratiſſima fuerunt. Quam obſervationem exemplis nonnullis illuſtrat, ut cuivis pateat, quid de *Spenceri*, *Marshami* aliorumque ſententia ſtatuendum ſit, qui Deum cum legem laturus eſſet, ut populum duræ cervicis & κακοζηλίας vitio nimis laborantem eo facilius in officio contineret, in pleriſque cerimoniis ſeſe ad Ægyptiorum, quorum mores Iſraelitæ imbiberant, aliarumque gentium ritus accommodaſſe tradunt. Agnoſcit tamen etiam gentiles quoſdam, & in his Lacedæmonios animal hoc averſatos fuiſſe, & apud ipſos Ægyptios canem ex parte priſtini cultus honore tandem excidiſſe. Cauſas autem repudiati pretii canini hactenus enumeratas, ad quas poſtremo loco etiam deteſtanda hujus animalis ingratitudo additur, non divellendas ſed conjungendas eſſe monet, ne quis objiciat, cur non aliorum etiam animalium haud minus impuritate aliiſque vitiis laborantium pretium ſanctuario inferri cautum fuerit? Cæterum cum hæc divina conſtitutio, quamvis ſanctuario Judaico & univerſo ejus apparatu abolito cum reliquis cerimonialibus legibus ad vetus teſtamentum ſpectantibus ceſſaverit, nihilominus tamen quoad genus omnium bonorum Deo indignorum, qualia ſunt facultates & opes per vim aut dolum acquiſitæ, etiam ad Chriſtianos pertineat, quæſtio hic movetur: an prout bona qualiacunque illicita Deo pauperibusque offerre nefas eſt, ita etiam pauperibus ea accipere illicitum ſit? Ad quam Autor propoſita prius dubitandi ratione ſex concluſionibus ſic reſpondet, ut pauperes talia accipientes ab omni crimine penitus abſolvat. Ultimo quæritur: an tam abſolute Iſrae-

litis

litis illicitum fuerit canis pretium ſanctuario inferre, ut nunquam impune id facere potuerint. Scrupulus hic oboritur ex Eſaiæ XXXIII, 18, ubi quæſtus Tyri meretricius Deo ſanctificandus dicitur. Eadem enim ratio videtur pretii canini, quod in lege Moſaica cum quæſtu meretricio conjungitur. Verum reſpondet Saldenus, etiam in decreto Apoſtolico abſtinentiam a ſuffocato & ſcortatione conjungi, cum tamen diſpar ſit utriusque ratio, nec ejusdem generis eſſe pretium ſcorto datum, quod Moſes ſanctuario inferri prohibet, & quæſtum ex mercibus injuſte comparatum, qui metaphorice apud Eſaiam meretricius appelletur, & a Tyriis non amplius impiis ſed jam converſis Deo conſecrandus prænuncietur. Tandem cum Autores nonnulli, ut jam ſupra dictum eſt, per canem puerum meritorium intelligant, de horrendo illo παιδεραστίας flagitio multa diſſerit, quod non ſolum inter gentiles, verum etiam in papatu frequenter uſurpatum prolixius oſtendit.

Ex his quæ dicta ſunt, de cæteris exercitationibus facile erit lectoris judicium. Quare nihil amplius addimus, quam exercitationem de jure Zelotarum, quæ primum libri quarti locum occupat, jam A. C. 1678, una cum Concionatore ſacro, cujus mentionem ſupra fecimus, editam eruditis viris ſalivam moviſſe, & plura hujus generis ab Autore expoſcendi occaſionem ſubminiſtraſſe, ut ipſe in præfatione Otiis his præmiſſa refert; in qua etiam exercitationem ſuam de Juda Iſcariote adverſus *Gronovium*, qui Pricæana ſententia, quam etiam Saldenus fovet rejecta, Judam non præcipitem ſed laqueo periiſſe contendit, breviter vindicat, eumque Theophylactos, Caſaubonos, Pricæos, Heinſios, Calovios, Voſſios, Grotios, Gerhardos, aliosque præſtantiſſimos viros a ſe diſſentientes, pro exiguo ſuper quo diſceptetur argumento, ſtylo nimis aculeato exagitare queritur.

QUINQUAGINTA NOMINA DEI A LEOnardo Leſſio, & totidem Divinorum Operum Erotemata a Johanne Euſebio Nierembergio, Jeſuitis, fuſius conſcripta, nunc in ſuccincto Compendio a Johann. Dubsky, ex eadem Societate,

Pragæ *edita* A. 1684 in 12.

SCio, quantopere bonis artibus faveas, quantum gaudii capias, si Nobiles Juvenes dignum aliquid Majoribus suis faciant; quo festinantius nuntio tibi, inquit Plinius Epistol. L.V.17. ad Spurinnam, postquam adolescentem verba facere coram auditoribus, non absque applausu audivisset. Idem sibi faciendum esse putavit Autor doctissimus, postquam non unus, sed numero plures, interque eos nonnulli natalium splendore Illustres Juvenes Pragæ, jure meritoque suo, Magistri Philosophiæ renunciati essent. Primus inter hos Illust. Dn. Dn. Antonius Johannes a Würbna, S.R.I. Comes in Würbna & Freudenthal, Illustrissimi & Excellentissimi Dni Dni Bernardi Ignatii, S.R.I. Comitis a Martinitz, Dynastæ in Smetzna, Slana, Horsovitz & Camarau, Equitis Aurei Velleris, S. Cæs. Regiæque Majestat. Consiliarii Intimi, Camerarii, Regii in Regno Bohemiæ Locum tenentis & Supremi Pragæ Burggravii, Herois in Toga Meritissimi, Nepos e filia dilectissimus, virtutum avitarum æmulus ac hæres felicissimus. Nunciare igitur hoc festinanter voluit Dubskyus, & quidem Interprete hoc libello suo, quem laudatis Magistris illis, quorum Doctor hactenus fuerat, solenniter obtulit, publiceque dedicavit. Nec sterilis hæc aut historica tantum nunciatio fuit, sed fœcunda, sed plena rerum divinarum, quas docet & pertractat. Argumentum nimirum ejus Deus ipse, cujus quinquaginta Nomina, docte non minus quam apte a perfectionibus ejus & operationibus petita, e Lessio primum, deinde totidem divinorum Operum Erotemata e Nierembergio nervose proponuntur, eleganterque declarantur. *Ne plura*, ita pergit Plinius d. l. *(quanquam libet plura, quo sunt pulchriora de Juvene, rariora de Nobili;)* nam illa omnia Libellus ipse Lectori exhibebit; cujus etiam examini atque judicio ea, quæ in eo ex notissimis Romanæ Ecclesiæ hypothesibus intermixta reperiuntur, more nostro committimus.

THEOPHILI BONETI M.D. MEDICINA SEptentrionalis collatitia.

Geneuæ apud Leonh. Chouet. 1684, in fol.

QUam egregie de re Medica, tum novis inventis anatomicis, tum experimentis chymicis, morborumq; curandorum rationibus, Septen-

ptentrionis quoque gentes meritæ sint,ac hodieque mereantur, nemo est qui ignoret. Certe viros doctissimos, quos vel hoc seculo septentrio genuit, recensere omnes difficile fuerit, qui indagandis naturæ arcanis strenuam felicemque manum admoverunt, inventorumque suorum ac observationum participem totum orbem studiis hisce operantem reddiderunt. Prostant publice, præter privatorum erudita opera, quibus ars medica in septentrionis regionibus hactenus exculta est, *Regiæ in Anglia Societatis Transactiones Philosophicæ*, *Miscellanea Academiæ naturæ Curiosorum in Germania*, *Acta Hafniensia a celeberrimo Bartholino congesta ac publicata*; ex quibus palam est, quantum in hisce regionibus saluberrima illa medendi ars, naturaliumque rerum scientia paucorum annorum spatio profecerit. Quemadmodum vero illa, seu a privatis, seu ab integris societatibus profecta, ac luci publicæ exposita scripta, magno hactenus usui fuerunt: ita rem publico gratissimam utilissimamque se facturum existimavit Cl. *Bonetus*, si quæ sparsim in illis nulloque ordine exhibentur, præclarissimarum rerum observationes compilaret, ac certa serie dispositas suosque in locos justumque ordinem redactas, in unum alterumve volumen cogeret, junctimque ederet. Quod institutum eo alacrius prosecutus est, quia cum applausu exceptum fuerat non plane absimilis argumenti opus, quod sub titulo *Mercurii Compitalitii*, seu *Indicis Medico-Practici*, anno 1682 publici juris fecit, mense Julio illius anni in Actis nostris pag. 217 memoratum: illud item, quod jam anno 1679 sub titulo *Sepulchreti*, sive *Anatomiæ Practicæ ex cadaveribus morbo denatis*, publicavit. Nempe non potest non gratum multis accidere, si cum scire desiderant, quæ circa hunc illumve morbum, eorumque causas & curationes, a recentioribus observata sunt, uno velut intuitu complecti ea possint, labore ac tædio tot volumina alia, in quibus illa perquirenda erant, evolvendi sublevati. Secutus vero Bonetus in disponendo ordine methodum Schenckianam est, primæque hujus, quæ hoc anno prodiit (altera enim adhuc sub prælo est) partis libro primo ea tradidit, quæ ad capitis; altero, quæ ad oris, faucium, & thoracis; tertio, quæ ad infimi ventris affectus pertinent.

BELLUM LUSITANUM, EJUSQUE Regni ſeparatio a Regno Caſtellenſi, cum abrogatione ſuperadjecta Alfonſi I Regis Luſitani. Authore R. P. D. Cajetano Paſſarello Catanſarienſi, Clerico Regulari, e concionibus Caroli II Hiſpaniarum Regis, & in ſacro Hiſpaniæ Inquiſitionis Senatu Cenſore.

Lugduni apud Aniſſonios, Joan. Poſuel, & Claud. Rigaud. 1684, in fol.

BEllum, quod anno hujus ſeculi quadrageſimo, Hiſpanos inter ac Luſitanos exortum fuit, nondum quidem memoria noſtra excidit; ſed unde initia cauſæque ejus ducendæ ſint, quemadmodum acciderit, quibus conſiliis ac modo geſtum, nemo, quod ſciam, copioſius ac majori judicio expoſuit *Cajetano Paſſarello*, viro ſane prudenti ac erudito. Qui cum triginta circiter annos Mantuæ Carpetanorum in aula Catholica moratus eſſet, rerumque civilium ob negotia, quæ curavit externorum Principum, non vulgarem ſibi comparaſſet notitiam; animum tandem ad hiſtoriam Luſitanicam ſcribendam appulit. In qua cum *primo libro* Luſitaniæ ſtatum inde ab Henrico Lotharingo, & mutationes, quibus regnum hoc poſt cæſum in Africa Sebaſtianum, obnoxium fuit, breviter perſtrinxiſſet; cauſſas recenſet, queis Luſitani commoti jugum Hiſpanicum dudum ſibi grave excuſſerunt, Johannem Bregantiæ ducem conſtituentes Regem ſuum. In *ſecundo libro*, annus quadrageſimus primus legationibus novis ad exteros Principes, vario illarum eventu, & internis ac externis diſcordiis inſignis exhibetur. In *tertio* narratur, ut inſequentis anni initio fortuita parvaque res Luſitanos & Caſtellenſes celerius, quam antea ſoliti erant, ad tractanda arma commoverit, & qui fuerint mores ac fata Olivarii principis apud Regem Catholicum miniſtri. In *quarto* acriora Regis Luſitaniæ conſilia memorantur, quibus hoſtem in ſua terra prævenire potius, quam domi expectare decrevit; præſertim cum Galli terra marique frequentes Uliſipponem, ſtipendia ſub ipſo merituri, appellerent. In *quinto* hiſtoria de contentione Romæ inter oratorem Hiſpanum Zirolæ comitem, & Zedofreidem Priorem Luſitanæ Eccleſiæ cauſam agentem orta refertur, quæ univerſam propemodum

modum curiam permiscuit; dum Hispani milites Priorem invaderent, unum e famulis ejus confodientes, alterum lethaliter vulnerantes. Intermissi postea in Lusitania belli ad tempus, caussa multiplex enarratur, cum conjuratione adversus Regem Catholicum suscepta & mox detecta. In *sexto* obitus & mores Regis Lusitaniæ recensentur: item tutela regni, Aloisiæ Gusmannæ uxori Regis per testamentum commissa: ac ut interim Hispani nova consilia de bello adversus Lusitanos redintegrando inierint, quod Dux Medinæ nisi stabilita cum Gallo pace dissuadebat. Inde post aliquot pugnas minus feliciter commissas, Hispani cum Gallo pacisci laborarunt, ut universas imperii vires in Lusitaniam converterent. Congressus igitur inter eos apud Irunem utriusque regni confinium instituitur, quo pax Hispano-Gallica, Pyrenæa inde dicta componitur, atque nuptiis Mariæ Theresiæ confirmatur. In *libro septimo* Joannis Austriaci, cui a Philippo Rege Catholico summa armorum commissa fuerat, res contra Lusitanos gestæ memorantur: quæ in *libro octavo* continuantur. At ille mox infeliciter cum Lusitanis pugnans, iram aulicorum & tandem ipsius Regis in se concitavit, ut hoc exauctorato, in ejus locum Marchio Carazena suffectus fuerit. Qui, ut *libro nono* memoratur, aut Ulisipponem recta petendam, aut prætermissis oppidis munitis, omnia incendio ferroque vastanda censuit. Hoc consilium mors Philippi IV interveniens turbavit: cujus mores describuntur, inserta nova de bello hoc continuando deliberatione. Quæ accedente Regis Angliæ autoritate, post bellum viginti & octo annorum, pacem peperit, qua conclusa, Lusitania tandem Regi suo traditur. Bello igitur externo composito, in *libro decimo*, ut bellum quasi civile proruperit Autor refert, dum per nonnullorum ministrorum artes, ac Regis Alfonsi perversos mores, inter matrem Regis & filium contentiones excitatæ fuerint: quæ etiam abdicante se imperio Aloisia matre non potuerunt sopiri; donec Regina princeps Nemurtia a marito ludibriis, a Castelmeliorio Regis unico moderatore injuriis affecta, ad Petri fratris Regis accederet partes. Quo factum, ut Alfonsus Rex non tantum imperio exutus, sed & in insulam Terceram transportatus fuerit, omnibus imperii juribus præter regios fasces & nomen in Petrum fratrem, modernum regem translatis, accepta simul in matrimonium, post solennem prioris rescissionem factam, fratris uxore, quæ non ita pridem fatis concessit.

HI-

HISTOIRE DE L'ETHIOPIE ORIENTALE composée en Portugais par le R. Pere Jean Dos Santos &c. & traduite en François par le R. P. Dom Gaetan Charpy &c.

id est,

Historia Æthiopiæ Orientalis, Lusitanice scripta a P. Johanne Dos Santos, Ordinis S. Dominici, Gallice versa, a R. P. Dn. Cajetano Charpy, Matisconensi, Clerico Regulari Theatino.

Lutetiæ apud Gu. de Luyne, 1684. in 12.

QUanquam lectu indigna non pronuntiamus, quæ in historia hac traduntur, vix tamen talia deprehendentur ab accuratis lectoribus, quæ amplitudini tituli satisfaciant. Ex vastissimo enim terrarum illarum tractu, quem *Æthiopiæ Orientalis* nomine autor indicat, a promontorio nempe Africæ famosissimo, quod *Bonæ Spei* vocant, ad Ægypti usque confinia, pauca describuntur & memorantur: de barbaris puta, ad oram maritimam, quos *Cafres* nominant, circa *Sofalam*, & in regnis *Mozambicæ* & *Melindæ*; pauciora de insula *Madagascar*; de interioribus, aliisque longe pluribus & oris & insulis, fere nihil. Temporum etiam rationem obscuram nobis videri, fatemur. Meminit enim Autor duorum tantum Regum Lusitaniæ, *Emanuelis*, qui A. 1521 obiit, & *Sebastiani*, A. 1578 in Africa misere cæsi: at quæ narrat, neque omnia in horum regum annos incidunt, & pleraque absque temporis annotatione, & neglecto aut inverso aliquando ordine recensentur. Distributus est tractatus in *libros tres*, admodum breves; singuli etiam in capita. *Libro primo* (præmissis generalibus quibusdam & fere vulgaribus) de Rege quodam, qui *Quiteva*, non a regione, sed a dignitate officii dictus fuit, sat multa affert, quæ barbariem & malitiam summam gentis illius indicant: inter alia, quod Rex hic solus incantatoris & titulum & munus gerat, capitis poena civibus, qui idem jactent aut præstent, statuta. Eundem ait inter laudes numerare, si inter faustas acclamationes latro & sica-

rius,

rius, & quidquid aliud æque aut magis turpe est, vocetur, modo epitheton *magni* addatur: quæ fortasse non plane absurda est ambitionis repræsentatio, quæ magna quam bona sectari mavult. Leguntur etiam hoc libro quædam ad historiam naturalem pertinentia, quæ fidem fere superant, veluti de avibus prædatricibus tantæ magnitudinis, ut elephantes in auras rapiant, & expansis alis luci diurnæ tenebras offundant. Herbam etiam nominat, *Nicirinum*, quæ capiti imposita dentes omnes ita confestim emolliat, ut usui esse non possint; sic experimento cognita, manus hominum illini, quo facto crocodilos impune tangi, & capi posse, duritie dentium amissa. *Libro II.* expeditiones quasdam Lusitanorum in *Cafres*, regionem *Mocaranga*, *Mongasa*, & *Insulæ S. Laurentii* sive *Madagascar* referuntur, annexis in fine quibusdam de elephantis, jam satis, & certioribus experimentis cognitis. *Libro III* continuatur narratio belli cum Melindensibus & vicinarum regionum & insularum Regulis, ex quibus unum, in oppido Lamo regnantem, Lusitani servata judicii forma, supplicio publice affecerunt. Multa habentur de Turco quodam, strenuo belli duce, Mirala; qui dum barbaris auxilia, non sine Lusitanorum damno tulit, tandem captus, sed benigne habitus est, ita ut Ulyssiponem ductus Christianam postmodum religionem amplexus fuerit. Assuitur tandem extra materiæ propositæ fines, narratiuncula de *Indo* quodam in regione *Bengala*, qui beneficio *Francisci*, quem Sanctum vocant, vitam ad annos 380 produxerit: is enim divus specie hominis vulnerati barbaro apparens, & bene ab eo tractatus, grana quædam, quorum usu vitam prolongaret, ei dederat, & ab illo postea ex imagine apud monachos sui ordinis agnitus fuerat. Factum hoc est, (sive fictum credere malimus) initio seculi XIV; provocatur enim ad Proregum Lusitanorum illius temporis testimonium.

THESAURUS NUMISMATUM ANTIQUORUM, & Recentiorum ex Auro, Argento & Ære, ab Illustriss. & Excellentiss. Dn. Petro Mauroceno, Senatore Veneto, Sereniss. Reip. legatus.

Venetiis apud Joh. Francisc. Valvalensem, 1683 in 4.

INter vetuſtiſſimas pariter atque ſplendidiſſimas Reip. Venetæ familias *Maurocena*, ſi res tam ſacras, quam in toga & ſago geſtas contempleris, caput valde exeruit. Ex profeſſo (utinam æque feliciter!) oſtenſum id dedit *Antonius de Grasſis* in *Maurocena Megaloprepeia*, quam Venetiis A. 1682 editam ſuperiore anno in Actis noſtris menſe Julio p. 299 recenſuimus. Nam in libro iſto *Maurocenam* domum non a *Maroniana* tantum Virgiliorum priſcorum familia arceſſit, ſed & omnes *Maurocenos*, qui in Rep. Veneta ſummis dignitatibus, iisque vel Eccleſiaſticis vel Politicis, eminuerunt, in ſcenam quaſi producit. Ex his *Maurocenis* memorandus nobis nunc venit *Petrus Maurocenus*, excellentiſſimus Reip. Venetæ antehac Senator. Hic, uti Remp. Venetam, cujus membrum illuſtre erat, cum cimeliis ornamentisque innumeris aliis, tum rerum maxime antiquarum poſſeſſione antiſtare plurimas alias non ignorabat, ita & ipſe privatos intra lares favente fortuna, ſed nec ſine ingentibus impenſis, admirabilem numiſmatum qua veterum qua recentiorum gazam ſibi comparabat, cumque extrema adeſſe ſua intelligeret, eam una cum libris numiſmatum interpretibus Sereniſſ. Reip. legabat, ea quidem lege, ut libri in ſancti Marci Bibliotheca, numiſmata vero in aula Decemvirorum aſſervarentur; ubi & hodie aſſervantur, una cum effigie Teſtatoris honorifico elogio decorata. Cujus autem ætatis, cujus item notæ ac materiæ iſta ſint numiſmata, id cognoſcere nobis licet ex beneficio nobiliſſimi viri, *Caroli Patini*, qui & alias tot Numiſmatis veterum in lucem evulgatis de re nummaria & antiquaria ſine pari præclare fuit meritus. Is enim Reipubl. Venetæ indultu, numiſmata a *P. Mauroceno* collecta non deſcripſit tantum, ſed & juris publici fecit, doctiſſimasque hinc inde notas interſperſit; quanquam in præfatione ad Lectorem ingenue profitetur, maximam operis hujus partem acceptam ferendam eſſe illuſtriſſ. & excellentiſſ. Dn. *Horatio Bembo*, cujus quippe indefeſſa diligentia velut obſtetricante hic liber tam celeriter in auram prodierit.

Numiſmatum ſeriem quod attinet, in capitum, quorum in univerſum XIV ſunt, primo exhibentur numiſmata Græca ex auro, Philippi puta, Alexandri, Lyſimachi, Cyrenæorum &c. II. numiſmata Latina ex auro, Julii, Auguſti, aliorumque Imperatorum. III. numiſmata recentia ex auro, Leopoldi I Imp. Michaelis Regis Poloniæ, Caroli Emanuelis II Allobrogum Ducis, Urbani VIII P. R. Innocentii

centii X, Alexandri VII, Clementis IX, Clementis X, & Innocentii XI. Cap. IV. numiſmata Græca ex argento. V. numiſmata Conſularia ex argento. VI. numiſmata argentea Imp. Romanorum, & quidem ex maximo modulo, vulgo *Medaglioni*; Auguſti ſcilicet, Neronis, Veſpaſiani, Domitiani, Trajani, Hadriani &c. VII. numiſmata alia Imp. Rom. ex argento, quorum bene longus texitur catalogus. C. VIII. numiſmata recentiora ex argento, Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum, Illuſtrium, interque hæc duorum *Maurocenorum, Francifci* & *Georgii*; e quibus Pontificalia, notante Patino, & *Claudius du Molinet* in libro Pariſiis 1679 edito, cujus titulus: *Hiſtoria ſummorum Pontificum a Martino V usque ad Innocentium XI per eorum numiſmata* exhibuit. Cap. IX. numiſmata Græca ex ære, a regibus videlicet Græcis & civitatibus Græcis cuſa, quæ pleraque omnia ab *Huberto Golzio*, *Andrea Schotto* & *Ludovico Nonnio* ſunt publicata. X. numiſmata ærea Imp. Rom. ex maximo modulo, quibus abs doctiſſimo *Patino* non ſculptura tantum (nam reliqua recitata tantum hactenus, non æri fuere inciſa) ſed & animadverſiones, quibus omnino indigent, ſunt additæ. XI. numiſmata Latina Imp. ex ære magno, mediocri & parvo, quorum non exiguus eſt numerus. XII. numiſmata Græca Imp. Rom. ex ære, quibus & ipſis notulas hinc inde *Patinus* ſubjecit. XIII. numiſmata Imp. Rom. inferioris ſeculi, III ſcilicet, IV, V & VI usque ad Mauritium. XIV. numiſmata recentiora ex ære, quorum ſex ampliſſimæ in cimeliarchio *Mauroceni* ſunt tabellæ; ſunt autem numiſmata Pontificum ſuperiorum ſeculorum, plurium Cardinalium, Patritiorum Venetorum, aliorumque illuſtrium, Profeſſorum item Patavinorum a Joh. *Cavino*, vulgo *Padavano*, affabre factorum, imo diverſæ etiam fortunæ Virorum v. g. Grimani Senatoris, Hieronymi Soranzo, Ludovici Arioſti, aliorum. Sed iſta omnia non deſcripſit *Patinus*, partim ob temporis anguſtias, partim quod multa fuſa eſſent, non cuſa.

TRAITE' CHYMIQUE DE LA VERITABLE connoiſſance des Fievres continues, pourprées & peſtilentes, par Mr. Jaques Moreau Docteur en Medecine a Chalon ſur Saone.

ſive

Tractatus Chymicus Febrium Continuarum, Petechialium ac Peſtilentialium notitiam veram exhibens, autore Jacobo Morello Doctore Medico Cabilonenſi.

Divione 1683. in 12.

Reliquas inter Febres continuæ ac malignæ quemadmodum perículoſiores corpori, ita & obſcuriores humano exiſtunt intellectui. Fruſtraneum eorum eſſe conatum, qui Febres has per occultas, ſicut reliquos morbos per qualitates primas, dilucidare allaborant, in Præfatione Scripto præſenti præfixa noſter exponit Autor, utpote qui earundem Theoriam hic clariorem e quinque potius principiis Chymicis ipſoque motu naturæ, a generatione ad cruditatem, a cruditate ad maturitatem & ab hac demum ad putredinem progredientis, reddere ſtudet. Tractatum vero omnem e quinque voluit contextum capitibus, in quorum duobus prioribus ea, quæ ad Theoriam, in reliquis autem tribus, quæ ad Praxin Febrium tum continuarum, tum malignarum faciunt, proponit. In primo ſcilicet capite Febrium continuarum eſſentiam, ad normam fere Williſianam, a nimia ſanguinis deducit efferveſcentia impetuoſiori, quam ſulphurearum particularum commotioni, velut cauſæ conjunctæ, refert acceptam. Ab harum ſiquidem motu omnem eſſe calorem, experimentis ſatis trivialibus, v. gr. fœno humido exardeſcente, oleo Tartari per deliquium & Spiritu Vitrioli invicem incaleſcentibus &c. comprobat, oſtendendo juxtim, qua ratione ſanguinis efferveſcentia Symptomatis aliis procreandis ſit potis. Quod continuæ autem Febres, licet natura ſua haud malignæ, epidemicæ tamen quandoque evadant, irregularibus anni temporum adſcribit mutationibus; quæ ipſæ nihilominus, æque ac reliquæ cauſæ evidentes, quo Febres iſtam ludere poſſint tragœdiam, præexiſtentem in corpore requirunt aptitudinem; cum ea ſubjecta, quæ ſanguine pariter ſulphureo abundant, ac quæ vitam agunt ſedentariam talem, ut laudabilia una ingerant alimenta, recipiendis febrilibus impreſſionibus omnium videantur aptiſſima. Unde omnes porro cauſas externas, quæ vel ſanguinem ad extremum maturitatis gradum perducere valent, v. gr. alimenta nonnulla, it. regiones calidiores &c. vel

vel quæ maturum etiam jamdum sanguinem nimis commovent, quemadmodum exercitia immoderata, febrium continuarum esse posse procatarcticas, fusius demonstrat: quoad prius vero dum naturæ motum in subsidium vocat, naturam simul nil aliud, quam ipsa quinque mixtorum principia prima esse indigitat. Malignitatem denique, in quam Febres ardentes sæpius abire solent, insequenti sanguinis putredini ita attribuit, ut ex emergentibus hinc sanguinis grumulis, iisque in habitu externo detentis omnem petechiarum & exanthematum purpureorum deducere velit productionem. Ceterum ab eadem sanguinis totali corruptela seu putredine, febrium quoq; malignarum, pestilentialium, & contagiosarum essentiam derivat in capite secundo, ceu quarum causam fermentum ibidem asserit venenosum seu malignum, naturam quod habeat salino-sulphuream, ope cujus salinis & sulphureis mixti moleculis, tanquam reliquorum principiorum vinculis, disrumpendis maxime sit adæquatum. Et ne hoc rationibus solummodo videatur supponere, observationibus insuper multis realem ejus existentiam it stabilitum, v. gr. fructibus putridis mediante ejusmodi miasmate salino-sulphureo alios fructus adhuc integros corrumpentibus, gangræna itidem simili fermento putrido ac fœtido partem totam, quam occupat, subito destruente &c. Instar scintillulatum enim magnum incendium excitantium, vel instar acidi etiam pauci universam massam farinaceam fermentantis, fermenta sese habere edisserit; rationem, cur humana solummodo corpora, neque una vegetabilium succi, aut animalia reliqua, a miasmate contagioso, ab infectis exhalante, inficiantur, annectendo. Salis autem ejusmodi oleosi, cujus efficaciam ulterius Aquæ Fortis exemplo illustrat, natales vel in ipso corpore, vel extra hoc quærit; quocunque tamen modo sit genitum, aptum id deprædicat, quod sanguinis a se divellat partes, simultaneaque ejus congrumescentia varii generis exanthemata, bubones, carbunculos, aliaque generet pathemata. Prælibata sic Febrium, tum continuarum seu ardentium, tum malignarum theoria, utriusque generis Curationem aggreditur in capite quarto & quinto, ubi formatis legitime Indicationibus, in principio febrium continuarum largam sanguinis commendat missionem, e remediis alterantibus acida, inprimis vegetabilia, v. gr. omphacium, seligens præ salibus fixis, multo velut sulphure imprægnatis. Cum acidis ejusmodi in ipso

etiam incremento pergere jubet, donec in statu, quando coctionis a se enodatæ signa apparent in Urina, cum sudoriferis veniant commutanda, talibus tamen, quæ omni sulphure careant, sicut v. gr. Spiritus Salis ammoniaci est, absque eo, ut venæ reiteretur sectio, nisi eo saltem in casu, ubi in principio sufficiens sanguinis intermissa fuerit evacuatio. Vice versa in malignis febribus in primo statim principio eadem adhibet diaphoretica, acidis æque ac purgantibus velut nocivis, tunc repudiatis: neque venæ ibi sectionem admittit, nisi vel Plethora, vel magna sulphurearum sanguinis particularum ubertate præsentibus. Qua vero ratione bubones in specie ac carbunculi medicamentis externis sint tractandi, in fine capitis quarti exhibet. In quinto siquidem & ultimo capite media tandem a febribus malignis se præservandi, triplici e fonte, diætetico nempe, chirurgico & pharmaceutico edocet, ex horum ultimo Elixir potissimum Proprietatis universalis instar Præservativi adversus sanguinis putredinem efferendo encomiis.

IN LIBRUM JUDICUM COMMENTARIUS, in quo præter diligentem Textus explicationem, præcipuæ quæstiones & Loci Communes, quos vocant, ad singula Capita ac sub finem appendix Chronologica, adduntur; elaboratus a Sebastiano Schmidt, *S. Theol. D. in Universitate Argentinensi Professore, Seniore, & Conventus Ecclesiastici Præside.*

Argentorati 1684 in 4.

QUamvis ex titulo præsentis libri non obscure intelligatur, quid in eodem præstiterit Venerandus Autor, Theologus & Philologus seculi nostri celeberrimus, prolixius tamen paulo omnia declaranda esse judicamus. Absolvitur totius instituti ratio sequentibus. Postquam *capitis cujusque Analysin* proposuit satis exactam, adeo ut non tantum sectiones primariæ & secundariæ, verum etiam versuum singulorum argumenta patescant, *textum* ipsum explicat, fontibus & versione incisi cujusvis præmissis. In qua explicatione ita se gerit, ut vo-

ut vocum & phrasium emphasin sedulo attendat, parallelismum studiose consulat, & quæ rem concernunt, sive ad explicationem ejus, sive ad difficultatum circa illam emergentium solutionem pertineant, diligenter dilucidet. Præcipuas vero controversias, quæ in capitibus libri hujus vel moveri possunt vel moveri solent, in *quæstiones Historicas, Philologicas, & Theologicas* redigit, earumque veritate curatius inquisita singulas rationibus adjectis decidit. Tandem ut omnibus inserviat, nec quicquam sciens prætermittat, quod lector aliquis, cujuscunque fuerit ordinis, a Commentatore bono requirere posse videtur, ex unoquoque versu *Locos Communes* eruit, devincturus sibi præprimis illos, qui in cathedra Ecclesiastica explicando huic libro Biblico operam insumere suam non gravabuntur. *Prolegomenorum* loco decem propinat quæstiones, quæ instar generalis sunt Introductionis in librum Judicum. Quædam ex iis excerpta huc apponere liceat. Quærit nimirum de *ordine*, quem Judicum liber *inter libros Biblicos* sibi vendicet, & an medio inter Josuam & Judices loco Jobi liber stare debeat, statuitque consuetum hactenus post Josuam ei tribuendum esse, cum non tantum Apostolus Hebr. XI. & initium libri, verum etiam aliæ rationes hoc assertum confirment. *Autorem libri minus principalem* determinari non posse adstruit, conjicit tamen plures eam historiam congessisse, congestamque in loco sancto asservatam esse, donec tandem in unum volumen a Viris sanctis sive Hiskiæ sive aliis sit redacta, ita ut clausulæ vice historiæ supplendæ ergo adjecta sit relatio de Michæ idolo. *Statum Reipublicæ Judaicæ sub Judicibus* exponit, eundemque prorsus singularem fuisse docet, qui ad nullam Rerump. Aristotelicarum referri commode posfit aut debeat, cum Deus solus Rex fuerit, eamque cura immediata conservaverit, correxerit, defenderit, auxerit, usus ope Judicum ceu Ministrorum sive Vice-Regum, ad bella gerenda & inspectionem ac visitationem tribunalium ab ipso cum auctoritate delegatorum, ita ut ad Mosis & Josuæ dignitatem accesserint proxime, quamvis aliis plus, aliis minus a Deo fuerit commissum. Attingit etiam *rationem divinam qua cum populo Dei tempore Judicum fuit actum*, & cur rigidius illa ætate fuerint habiti Israelitæ vestigat, castigationesq; divinas, quibus gentem illam affecit, examinat, *Brentium* hac de re scribentem corrigens. Nec minus cum aliis de *sanctitate & salute Judicum* sollicitus est, contra *Serrarium* non omnes fuisse sanctos

ctos probans, nec tamen ipsos finaliter incredulos & damnatos pronuncians, quia Scripturæ silentium potius innuere videatur pœnitentiam ipsos ante mortem egisse. Idem quoque de Rege Salomone sentiendum esse existimat. De *utilitate libri generali* cum alii ante ipsum scripserint, eorum testimonia repetit, & quatuor usus nominat, quorum duos priores, videlicet per fidem justificantem Viros sanctos miracula illa perpetrasse, & Historiam seculorum aliquot & fata Ecclesiæ ex illo hauriri posse, ex Act. XIII. 20, & Hebr. XI. 32. confirmat, posteriores de magnitudine beneficiorum Dei & conversione pœnarum in castigationes paternas, uti & de typis Messiæ variis, partim inde eliciens, partim ex Hieronymo deducens. Tandem *partitionem libri* aggrediens eum in duas partes secat, quarum prior res gestas certi temporis a cap. I ad XVI exclusive, posterior res gestas incerti temporis, scilicet de Idolo Michæ & de bello Gibeonitico a cap. XVI usque ad finem enarret, ita ut novas prioris subdivisiones etiam adducat. *Chronologiam* vero *libri* totius ad finem Operis differt, quam, cum ipse difficultatis plurimum continere fateatur, hic repetere ex Autore supersedemus, ne intempestiva prolixitate lectorem moremur. Ad calcem operis adjecti conspiciuntur *Indices tres*, quorum primus *voces Hebraicas*, alter *dicta Scripturæ* in Commentario allegata, tertius *res præcipuas* fideliter complectitur. Plura vero de eodem Auctore Venerabili habebit Lector, si alia ejusdem scripta, quæ prodierunt partim, partim sub prelo adhuc sudant, recensuerimus inposterum.

Die auff Churfürstl. Durchl. zu Sachsen gnädigsten Special Befehl durch D. Val. Alberti, P.P. zu Leipzig/ abgefaßte und ausgefertigte gründliche Widerlegung eines Päbstischen Buches/ Augustana & Anti-Augustana Confessio genannt;

sive,

Solida Confutatio Libri, ab Anonymo Pontificio sub titulo *Augustanæ & Anti-Augustanæ Confessionis*, jussu Leopoldi Comitis a Kollonitsch Episcopi Neostadiensis, Viennæ editi, conscripta editaque ad speciale mandatum Serenissimi Sax. Electoris a D. Val. Alberti, PP.

Lips. apud Georg. Henric. Fromman. A. 1684 in 4.

Quod

QUod a capite Christianorum Imperatorum Constantino M. jam olim factum fuisse accepimus, ut ea, quæ in formulam fidei semel (in Concilio Niceno) redacta essent, nullo modo convelli pateretur, indeque cum non quiescerent Ægyptii, per orthodoxos Tyri congregatos obicem eis poneret, apud Eusebium L. IV de vita ejus c. 41, 42; id & omni loco atque tempore tum alii Magistratus Christiani, tum inprimis Serenissimi Saxoniæ Electores sibi faciendum esse putarunt, nihil prius, nihil antiquius habentes, quam ut Augustanam Confessionem, tanquam suam omniumque Protestantium formulam, qua fidem solenniter coram Imperatore ac Imperio professi essent, contra varios variorum conatus sartam tectamque conservarent. Factum hinc est, ut jussu atque autoritate Johannis Georgii I. gloriosissimæ recordationis, non tantum anno hujus seculi XXVIII Necessaria, sed & Iterata eaque Principalis Defensio Aug. Conf. a. XXX hic Lipsiæ a conscriptis Theologis in chartam conjiceretur publicæque luci exponeretur; quippe quod tum prodirent passim, qui non minus integritatem in ea, quam in nobis ipsis desiderarent. Cumque ante triennium eodem ausu insurgeret Viennæ anonymus quidem, cætera vero simillimus hostis, qui & Augustanæ Confessioni nobisque ei addictis bellum indiceret non absque periculo, & triumphum jamjam caneret ante victoriam; pro ea, qua est, vigilantia & prudentia Serenissimus Elector noster, Dominus noster Clementissimus, maxime reverendum Collegam nostrum, scripti hujus, quod delineamus, Autorem, dignum censuit, cui defensio causæ justissimæ publica autoritate committeretur. Qua obsequii gloria excitatus ille, mascule quidem, modeste tamen, hostem atque insidiatorem novum aggressus est, eumq; sic refutavit, ut tam Augustanæ Confessioni integritas sua, quam ejus Confessoribus constantia in fide plene planeque constaret. Duo nimirum potissimum sunt, quæ Viennensis scriptor nostris objecit: vitiatio textus, quam Augustana Confessio a nobis sit passa; & apostasia, in singulis fidei articulis per nos ab eadem commissa. Hinc totidem libri sui fecit partes, & in priori de illa, in posteriori de hac egit. Cum vero immistum sit nonnihil alterius furfuris, tanquam ἀπροσδιόνυσον, tertiam Albertus in responsione adjecit, inque ea per octo quæstiones id, quicquid est, excussit omne atque dissipavit: quemadmodum & reliqua, quæ personam Adversarii ejusque tam in intellectu quam voluntate vitia speciatim concernunt, in præfatione

sufficienter descripsit, ut in conflictu ipso, nisi quod ad rem ipsam principaliter pertineret, nihil obvium aut reliquum haberet. Quo facto, in parte sua prima liberat Augustanam Confessionem ab omnibus verborum corruptelis, ita quidem, ut cum Adversarius putaverit, demonstratas illas satis esse, modo quatuor Augustanæ Confess. exemplaria, quæ a se invicem in verbis quadantenus abirent, denuo evulgaret, nulla, nisi typographi, opera adhibita, & ne minima quidem diductione adjecta; contra, nervose Noster atque distincte recenseat primum historiam totius hujus litis, quique scriptores vel Augustanæ Confessioni corruptionem, vel nobis defectionem ab eadem olim aut hodie imputaverint, qua utrique methodo processerint, quo fine hoc atque illud egerint, in diversis capitibus deducat; deinde totidem modis respondeat, primum generaliter; ne Christianorum quidem, multo minus Pontificiorum aliquem a mutatione verborum ad immutationem Confessionis ipsius concludere posse, cum diversis vocibus primi Christiani Symbolum Apostolicum expresserint, Constantinopolitanum vero & Athanasianum Pontificii mutaverint, imo Sixtus V & Clemens VIII Pontifices duas Vulgatæ, quam pro Authentica habent, editiones diversas inter se atque adversas adornarint, inque Ecclesiam invexerint; deinde specialiter, præmissis sex regulis, quæ revera fundamentales sunt & dici possunt, quippe quod collatæ cum illis singulæ singulorum Adversariorum objectiones corruere sponte omnino deprehendantur; tandem specialissime, ostendendo manifeste, Adversarium nec adversus tota, quæ vocant, exemplaria, nec adversus ullum in iisdem apicem, culpabilem aut illicitam textus mutationem demonstrasse. Eadem apertissima non minus quam aptissima methodo in parte secunda generaliter primum ostenditur, additionem, si quæ in Aug. Confess. facta esset, a nullo Christianorum, nedum ab ullo Pontificio improbari posse, cum jam olim in primitiva Ecclesia Symbolis nonnulla fuerint inserta, Pontificii vero tam a Pontificibus suis, quam ab ipso Concilio Tridentino non raro defecerint; post specialiter, formatis iterum regulis fundamentalibus, numero tribus, ad quas examinatæ duæ communes Pontificiorum objectiones, contra doctrinam nostram de omnipræsentia carnis Christi deque Papa Anti-Christo, mox collabi conspiciuntur; tandemque specialissime ad XXIV quæstiones, in quarum solutione illa omnia, quæ adversus Præfationem Augustanæ Confessionis ejusque XXVIII Articulos

culos movit monuitque Adverſarius, ſolide diſcuſſa reperiuntur. Ut vero unusquisque Auctorem ipſum audire, & quam bona fide cum ipſo actum ſit, videre poſſit, totus ejus Liber ad verbum expreſſus in fine ſubjicitur; quemadmodum etiam lectio Refutationis aut evolutio, Syllabo capitum atque quæſtionum omnium, ut & Indice rerum memorabilium juvatur atque promovetur.

MEDITATIONES
De Cognitione, Veritate, & Ideis, per G. G. L.

QUoniam hodie inter Viros egregios de veris & falſis ideis controverſiæ agitantur, eaque res magni ad veritatem cognoſcendam momenti eſt, in qua nec ipſe Carteſius usquequaque ſatisfecit; placet quid mihi de diſcriminibus atque criteriis Idearum & cognitionum ſtatuendum videatur, explicare paucis. Eſt ergo cognitio vel obſcura vel *clara*; & clara rurſus vel confuſa vel *diſtincta*; & diſtincta vel inadæquata vel *adæquata*, item vel ſymbolica vel *intuitiva*: & quidem ſi ſimul adæquata & intuitiva ſit, perfectiſſima eſt.

Obſcura eſt notio quæ non ſufficit ad rem repræſentatam agnoſcendam, veluti ſi utcunque meminerim alicujus floris aut animalis olim viſi, non tamen quantum ſatis eſt, ut oblatum recognoſcere, & ab aliquo vicino diſcernere poſſim; vel ſi conſiderem aliquem terminum in ſcholis parum explicatum, ut Entelecheiam Ariſtotelis, aut cauſam prout communis eſt materiæ, formæ, efficienti & fini, aliaque ejusmodi, de quibus nullam certam definitionem habemus: unde propoſitio quoque obſcura fit, quam notio talis ingreditur. *Clara* ergo cognitio eſt, cum habeo unde rem repræſentatam agnoſcere poſſim, eaque rurſus eſt vel confuſa vel diſtincta. *Confuſa*, cum ſcilicet non poſſum notas ad rem ab aliis diſcernendam ſufficientes ſeparatim enumerare, licet res illa tales notas atque requiſita revera habeat, in quæ notio ejus reſolvi poſſit: ita colores, odores, ſapores aliaque peculiaria ſenſuum objecta ſatis clare quidem agnoſcimus, & a ſe invicem diſcernimus, ſed ſimplici ſenſuum teſtimonio, non vero notis enuntiabilibus; ideo nec cæco explicare poſſumus, quid ſit rubrum, nec aliis declarare talia poſſumus, niſi eos in rem præſentem ducendo, atque ut idem videant, olfaciant aut guſtent efficiendo, aut ſaltem præteritæ alicujus perceptionis ſimilis eos admonendo: licet certum ſit, notiones harum qualitatum compoſitas eſſe & reſolvi poſſe, quippe cum cauſas ſuas habeant. Similiter videmus pictores aliosque artifices probe

cognoſcere, quid recte, quid vitioſe factum ſit, at judicii ſui rationem reddere ſæpe non poſſe, & quærenti dicere, ſe in re quæ diſplicet, deſiderare *neſcio quid.* At *diſtincta notio* eſt, qualem de auro habent docimaſtæ, per notas ſcilicet & examina ſufficientia ad rem ab aliis omnibus corporibus ſimilibus diſcernendam: tales habere ſolemus circa notiones pluribus ſenſibus communes, ut numeri, magnitudinis, figuræ, item circa multos affectus animi, ut ſpem, metum, verbo, circa omnia quorum habemus *Definitionem nominalem*, quæ nihil aliud eſt, quam enumeratio notarum ſufficientium. Datur tamen & cognitio diſtincta notionis indefinibilis, quando ea eſt *primitiva* ſive nota ſui ipſius, hoc eſt cum eſt irreſolubilis ac non niſi per ſe intelligitur, atque adeo caret requiſitis. In notionibus autem compoſitis, quia rurſus notæ ſingulæ componentes interdum clare quidem, ſed tamen confuſe cognitæ ſunt, ut gravitas, color, aqua fortis, aliaque, quæ auri notas ingrediuntur, hinc talis cognitio auri licet diſtincta ſit, *inadæquata* eſt tamen. Cum vero id omne quod notitiam diſtinctam ingreditur, rurſus diſtincte cognitum eſt, ſeu cum analyſis ad finem usque producta habetur, cognitio eſt *adæquata*, cujus exemplum perfectum neſcio an homines dare poſſint; valde tamen ad eam accedit notitia numerorum. Plerumq; autem, præſertim in Analyſi longiore, non totam ſimul naturam rei intuemur; ſed rerum loco ſignis utimur, quorum explicationem in præſenti aliqua cogitatione compendii cauſa ſolemus prætermittere, ſcientes aut credentes nos eam habere in poteſtate: ita cum Chiliogonum ſeu Polygonum mille æqualium laterum cogito, non ſemper naturam lateris & æqualitatis & millenarii (ſeu cubi a denario) conſidero, ſed vocabulis iſtis, (quorum ſenſus obſcure ſaltem atque imperfecte menti obverſatur) in animo utor loco idearum quas de iis habeo, quoniam memini me ſignificationem iſtorum vocabulorum habere, explicationem autem nunc judico neceſſariam non eſſe; qualem cogitationem *cæcam* vel etiam *ſymbolicam* appellare ſoleo, qua & in Algebra & in Arithmetica utimur, imo fere ubique. Et certe cum notio valde compoſita eſt, non poſſumus omnes ingredientes eam notiones ſimul cogitare: ubi tamen hoc licet, vel ſaltem in quantum licet, cognitionem voco *intuitivam.* Notionis diſtinctæ primitivæ non alia datur cognitio, quam intuitiva, ut compoſitarum plerumque cogitatio non niſi ſymbolica eſt.

Ex

Ex his jam patet, nos eorum quoque quæ distincte cognoscimus, ideas non percipere, nisi quatenus cogitatione intuitiva utimur. Et sane contingit, ut nos sæpe falso credamus habere in animo *ideas* rerum, cum falso supponimus aliquos terminos, quibus utimur, jam a nobis fuisse explicatos: nec verum aut certe ambiguitati obnoxium est, quod ajunt aliqui, non posse nos de re aliqua dicere, intelligendo quod dicimus, quin ejus habeamus ideam. Sæpe enim vocabula singula utcunque intelligimus, aut nos antea intellexisse meminimus, quia tamen hac cogitatione cæca contenti sumus & resolutionem notionum non satis prosequimur, fit ut lateat nos contradictio, quam forte notio composita involvit. Hæc ut considerarem distinctius, fecit olim argumentum, dudum inter Scholasticos celebre, & a Cartesio renovatum, pro Existentia DEI, quod ita habet: Quicquid ex alicujus rei idea sive definitione sequitur, id de re potest prædicari. Existentia ex DEI (sive Entis perfectissimi, vel quo majus cogitari non potest) idea sequitur. (Ens enim perfectissimum involvit omnes perfectiones, in quarum numero est etiam existentia) Ergo existentia de DEO potest prædicari. Verum sciendum est, inde hoc tantum confici, si DEUS est possibilis, sequitur quod existat; nam definitionibus non possumus tuto uti ad concludendum, antequam sciamus eas esse reales, aut nullam involvere contradictionem. Cujus ratio est, quia de notionibus contradictionem involventibus simul possent concludi opposita, quod absurdum est. Soleo autem ad hoc declarandum uti exemplo motus celerrimi qui absurdum implicat; ponamus enim rotam aliquam celerrimo motu rotari, quis non videt, productum aliquem rotæ radium extremo suo celerius motum iri, quam in rotæ circumferentia clavum; hujus ergo motus non est celerrimus, contra hypothesin. Interim prima fronte videri possit, nos ideam motus celerrimi habere; intelligimus enim utique quid dicamus, & tamen nullam utique habemus ideam rerum impossibilium. Eodem igitur modo non sufficit nos cogitare de Ente perfectissimo, ut asseramus nos ejus ideam habere, & in hac allata paulo ante demonstratione, possibilitas Entis perfectissimi aut ostendenda aut supponenda est, ut recte concludamus. Interim nihil verius est, quam & nos DEI habere ideam, & Ens perfectissimum esse possibile, imo necessarium; argumentum tamen non satis concludit, & jam ab Aquinate rejectum est.

Atque ita habemus quoque discrimen inter *definitiones nominales*, quæ notas tantum rei ab aliis discernendæ continent, & *reales*, ex quibus constat rem esse possibilem, & hac ratione satisfit Hobbio, qui veritates volebat esse arbitrarias, quia ex definitionibus nominalibus penderent, non considerans, realitatem definitionis in arbitrio non esse, nec quaslibes notiones inter se posse conjungi. Nec definitiones nominales sufficiunt ad perfectam scientiam, nisi quando aliunde constat rem definitam esse possibilem. Patet etiam, quæ tandem sit *Idea vera*, quæ *falsa*, vera scilicet cum notio est possibilis, falsa cum contradictionem involvit. *Possibilitatem* autem rei vel a priori cognoscimus, vel a posteriori. Et quidem a priori, cum notionem resolvimus in sua requisita, seu in alias notiones cognitæ possibilitatis, nihilque in illis incompatibile esse scimus; idque fit inter alia, cum intelligimus modum, quo res possit produci, unde præ cæteris utiles sunt *Definitiones causales*: a posteriori vero, cum rem actu existere experimur; quod enim actu existit, vel extitit, id utique possibile est. Et quidem quandocunque habetur cognitio adæquata, habetur & cognitio possibilitatis a priori; perducta enim analysi ad finem, si nulla apparet contradictio, utique notio possibilis est. An vero unquam ab hominibus perfecta institui possit analysis notionum, sive an ad *prima possibilia* ac notiones irresolubiles, sive (quod eodem redit) ipsa absoluta Attributa DEI, nempe causas primas atque ultimam rerum rationem, cogitationes suas reducere possint, nunc quidem definire non ausim. Plerumque contenti sumus, notionum quarundam realitatem experientia didicisse, unde postea alias componimus ad exemplum naturæ.

Hinc ergo tandem puto intelligi posse, non semper tuto provocari ad ideas, & multos specioso illo titulo ad imaginationes quasdam suas stabiliendas abuti; neque enim statim ideam habemus rei, de qua nos cogitare sumus conscii, quod exemplo maximæ velocitatis paulo ante ostendi. Nec minus *abuti* video nostri temporis homines jactato illo principio: *quicquid clare & distincte de re aliqua percipio, id est verum seu de ea enuntiabile.* Sæpe enim clara & distincta videntur hominibus temere judicantibus, quæ obscura & confusa sunt. Inutile ergo axioma est, nisi clari & distincti *criteria* adhibeantur, quæ tradidimus, & nisi constet de veritate idearum. De cætero non contemnenda veritatis enuntiationum criteria sunt

regu-

regulæ *communis Logicæ*, quibus & *Geometræ* utuntur, ut ſcilicet nihil admittatur pro certo, niſi accurata experientia vel firma demonſtratione probatum; firma autem demonſtratio eſt, quæ præſcriptam a Logica formam ſervat, non quaſi ſemper ordinatis ſcholarum more Syllogismis opus ſit (quales Chriſtianus Herlinus & Conradus Daſypodius in ſex priores Euclidis libros exhibuerunt) ſed ita ſaltem ut argumentatio concludat vi formæ, qualis *argumentationis in forma* debita conceptæ exemplum, etiam calculum aliquem legitimum eſſe dixeris; itaque nec prætermittenda eſt aliqua præmiſſa neceſſaria, & omnes præmiſſæ jam ante vel demonſtratæ eſſe debent, vel ſaltem inſtar hypotheſeos aſſumtæ, quo caſu & concluſio hypothetica eſt. Hæc qui obſervabunt diligenter, facile ab Ideis deceptricibus ſibi cavebunt. His autem ſatis congruenter ingenioſisſimus Paſcalius in præclara diſſertatione de Ingenio Geometrico (cujus fragmentum extat in egregio libro celeberrimi Viri Antonii Arnaldi de arte bene cogitandi) Geometræ eſſe ait definire omnes terminos *parumper* obſcuros, & comprobare omnes veritates *parumper* dubias. Sed vellem definiiſſet limites, quos ultra aliqua notio aut enunciatio non amplius parumper obſcura aut dubia eſt. Veruntamen quid conveniat, ex attenta eorum quæ hic diximus conſideratione erui poteſt, nunc enim brevitati ſtudemus.

Quod ad controverſiam attinet, utrum omnia videamus in DEO, (quæ utique vetus eſt ſententia, &, ſi ſano ſenſu intelligatur, non omnino ſpernenda) an vero proprias ideas habeamus; ſciendum eſt, etſi omnia in DEO videremus, neceſſe tamen eſſe, ut habeamus & ideas proprias, id eſt non quaſi icunculas quasdam, ſed affectiones ſive modificationes mentis noſtræ, reſpondentes ad id ipſum, quod in DEO perciperemus: utique enim aliis atque aliis cogitationibus ſubeuntibus aliqua in mente noſtra mutatio fit; rerum vero actu a nobis non cogitatarum Ideæ ſunt in mente noſtra, ut figura Herculis in rudi marmore. At in DEO non tantum neceſſe eſt actu eſſe ideam extenſionis abſolutæ atque infinitæ, ſed & cujusque figuræ, quæ nihil aliud eſt quam extenſionis abſolutæ modificatio. Cæterum cum colores aut odores percipimus, utique nullam aliam habemus quam figurarum, & motuum perceptionem, ſed tam multiplicium & exiguorum, ut mens noſtra ſingulis diſtincte conſiderandis in hoc præſenti ſuo ſtatu non ſufficiat, & proinde non animadvertat

perce-

perceptionem ſuam ex ſolis figurarum & motuum minutisſimorum perceptionibus compoſitam eſſe ; quemadmodum confuſis flavi & cærulei pulviſculis viridem colorem percipiendo, nil niſi flavum & cæruleum minutisſime mixta ſentimus , licet non animadvertentes & potius novum aliquod ens nobis fingentes.

JANI BROUKHUSII CARMINA.

Trajecti ad Rhenum.

Apud Franciſcum Halma 1684 in 12.

NICOLAO HEINSIO, Poeta apud Batavos nulli veterum ſecundo, fatis ſuis functo, PETRUM FRANCIUM cultiſſimum hodie apud Batavos poetam eſſe, jam anno 1682, quo & carmina ejus recens edita recenſebamus, menſe Novembri p. 359 obſervavimus. Nec elogii nos noſtri pœnitet. Eſt enim is carminum illius, cujuscunque etiam generis ſint, nitor ac ſuavitas, ut literarii orbis univerſi calculo vel priſcis æquandus cenſeatur. Dicendum autem nunc nobis hunc JANUM BROUKHUSIUM, uti & conterraneum & amicum a multis annis conjunctisſimum agnoſcit P. FRANCIUM, ita rara carminis felicitate aut æquis cum illo paſſibus ambulare, aut proxime veſtigia ejus legere. Eſt enim & hic ſuaviſſimæ fluidisſimæque venæ, ſive Elegiaci quid ad reverendisſimum celſisſimumq; Principem *Ferdinandum Fürſtenbergium*, Paderbornenſem & Monaſterienſem Epiſcopum, & *Nicolaum Heinſium*, (ſed utrumque terris nunc ereptum, quorum & obitum ſub finem deploravit,) ſive ad Viros clarisſimos *Joh. Georgium Græbium*, & *Petrum Francium* jam laudatum, quibuscum candida adhuc amicitia ipſi intercedit, ſive Eclogam aliquam aut Odam, ſive eroticos luſus ad Deliam, Galateam, Neæram &c. ſive epigramma quoddam muſinetur. Quod ſane admirandum hoc magis in Broukhuſio nobis venit, quo alienius ejus a Muſarum contubernio vitæ genus eſt. Quantum enim colligere nobis, tum ex dedicatione tum ex carminibus ipſis licet, non Muſis tantum, ſed & Marti Batavorum navali ſeſe addixit. Dicit enim in dedicatione, ſe hæc carmina bonam partem *concepiſſe ſub pellibus*, aut *in ipſo tumultuoſi maris æquore*. Deinde ſe elegiam brevem, p. 10. extantem, *juxta inſulam Malatinam, fœdisſima tempeſtate*, & Eclogam nauticam, quæ p. 13. & ſeq habetur, *juxta Inſulam Dominicam in navi bellica*, cui inſigne *Jupiter*, compoſuiſſe ; & in epiſt. ad *Joh. Georg. Græbium* p. 63.

Verum inter ſtrepitusque virum ſonitusque tubarum,
Quis locus Aoniis luſibus eſſe poteſt?
Nunc, furtiva mihi cum præſtitit otia Mavors,
Phocidis ad lucos Grajaque rura feror.

Bene igitur interdum Marti cum Muſis, & his cum illo convenit ; quemadmodum & *Joh. Petrum Lotichium*, incomparabilem ſuperioris ſeculi Poetam, imo alterum Ovidium, cum abs Apollinis Muſarumque vexillo ad Martis caſtra ad tempus tranſiiſſet, terſisſimas inter ipſos tumultus bellicos ſcripſiſſe Elegias novimus.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno M DC LXXXIV.

S. FULGENTII RUSPENSIS EPISCOPI OPERA quæ ſunt publici juris omnia, ad manuſcriptos codices plures, nec non ad editiones antiquiores & caſtigatiores emendata, aucta, & in unum omnia volumen nunc primum collecta.

Pariſiis apud Guillelmum Deſprez, 1684 in 4.

CUm S. Fulgentii Ruſpenſis Epiſcopi eximium opus contra Fauſtum Rejenſem, genuinam reſponſionem adverſus Pintam, librum altercationis cum Thraſamundo, librum de Spiritu S. ad Abragilam, duos de jejunio & oratione libros ad Probam ſcriptos, epiſtolam ad Carthaginenſes, pluresque epiſtolas & alia ſcripta non amplius ſupereſſe conſtet, quorum recuperandorum ſpes aut nulla aut exigua apparet, præclare de bono publico meruiſſe dubium non eſt, quorum ſtudium & vigilantia, ne & reliqua ſanctiſſimi & ſua ætate doctiſſimi Antiſtitis monumenta interciderent, præcavit.

In his *Bilibaldus Pirckheymerus*, qui exemplum operum B. Fulgentii miræ vetuſtatis, ex reliquiis bibliothecæ Trithemianæ ad ſe delatum, & a *Johanne Cochlæo* pro librariis operis deſcriptum edi curavit; *Johannes Ulimmerius*, cujus ſtudio Fulgentii opera poſt editionem Moguntinam anni 1515, Noribergenſem anni 1519, Colonienſem anni 1526 & alias, Antverpiæ anno 1574 una cum *Johannis Molani* prolegomenis ex officina Plantiniana prodierunt; *Henricus Juſtus*, qui telam a *Chriſtiano Urſtiſio* cœptam pertexuit, & A. C. 1587 Fulgentii opera, addito Petri Diaconi de incarnatione & gratia libello, Baſileæ, ubi etiam jam anno 1566 Fulgentius excuſus fuerat, Sebaſtiani Henricpetri typis exprimenda dedit; *Jacobus Sirmondus*, qui A. C. 1612 Fulgentii librum

de Trinitate ad Felicem Notarium, libros tres de prædestinatione, librum contra sermonem Fastidiosi, epistolam ad Ferrandum de baptismo Æthiopis moribundi, aliaque Fulgentii opuscula, & iterum A. C. 1643 fragmenta ex ejusdem libris contra Fabianum e tenebris protraxit; *Guilielmus Camerarius* Scotus, qui A. C. 1634 Fulgentii responsionem ad interrogationes Scarilæ de mysterio incarnationis, & vilium animalculorum autore publicavit; *Theophilus Raynaudus*, qui Lugduni 1633, & 1652 in heptade Præsulum, Fulgentii opera 80 sermonibus & aliis accessionibus locupletavit, & *Petrus Franciscus Chiffletius*, qui 1649 cum operibus Ferrandi sub Fulgentii nomine librum pro fide catholica adversus Pintam, & 1656 triginta novem excerpta ex libris Fulgentii contra Fabianum, & tredecim fragmenta ex libro Fulgentii ad quæstiones Scarilæ, una cum Alcuini confessione fidei, Rabani Mauri libro adversus Judæos, & anonymi commentariolo de damnatione Berengarii, Divione luce publica donavit.

Cum vero ea Fulgentii opera, quæ nostro seculo Sirmondi, Camerarii, Raynaudi, & Chiffletii studio publici juris facta sunt, vel separatim & a cæteris Fulgentii scriptis sejuncta, vel, quod in heptade Præsulum paulo ante memorata, & a Parisiensibus bibliopolis haud semel factum est, Leonis M. Chrysologi & aliorum Patrum scriptis adjuncta fuerint, inventi sunt, qui Fulgentii opera sive exilii tempore, sive post duplicem ab exilio in Africam reditum, sive incerto tempore elaborata, quotquot e bibliothecarum angulis hactenus conquiri potuerunt, ad fidem impressorum & manuscriptorum codicum collata, proprio & peculiari volumine complecti operæ pretium duxerunt.

Hinc ergo nova Fulgentii editio nata, cujus autores se non exiguam in repurgandis mendis operam collocasse profitentur. Accesserunt variæ lectiones, & nonnunquam aliæ annotatiunculæ ad paginarum calcem & marginem pro illustrando Fulgentio adjectæ, cui etiam ex partitione capitum, ob confusionem in prioribus editionibus deprehensam aliquoties mutata, nova lux accessit. Totius operis post præfationem de ordine, occasione & argumento scriptorum Fulgentii, & novæ hujus editionis instituto hæc est series:

S. Fulgentii Episcopi Ruspensis vita a quodam ejus discipulo, qui nonnullis *Ferrandus* ecclesiæ Carthaginensis Diaconus videtur, conscripta.

Libri

Libri tres ad Monimum unum e præcipuis Fulgentii amicis, cui ad quæstiones de duplici prædestinatione, una bonorum ad gloriam, altera malorum ad pœnam, de sacrificii oblatione, de missione Spiritus S. & de supererogatione D. Pauli propositas, libris duobus prioribus respondet, tertio nonnullas Arianorum argutias refellens.

Contra Arianos liber unus ad decem objectiones, quarum miram barbariem & obscuritatem editores notant, totidem responsiones luculentas & ad Patrum superiorum doctrinam exactas continens.

Libri tres ad Trasimundum Vandalorum Regem, quibus ad ea, quæ ex subitaria libri bajulo Felice oblati, sed statim iterum extorti lectione memoriæ inhæserant, regio mandato compulsus discutit.

Epistolæ in unum corpus collectæ numero octodecim varii argumenti, quarum postremam ad Reginum comitem directam Fulgentius morte præventus Ferrando supplendam & absolvendam reliquit. Accensetur autem his Fulgentii epistolis etiam *libellus de fide ad Donatum*, quo mysterium Trinitatis & incarnationis a variis hæreticorum erroribus vindicatur. Insertæ quoque Fulgentii epistolis *epistola Victoris ad Fulgentium* ipsius preces enixe flagitantis, & *Fastidiosi Ariani sermonem*, qui Victoris epistolæ subjicitur, confutandum transmittentis; item *epistola Scarilæ*, qui duas quæstiones, unam de incarnatione Filii Dei, & alteram de vilium animalium autore, Fulgentio proponit; *duæ epistolæ Diaconi Ferrandi*, quarum una ad duas quæstiones de baptismo & salute æthiopis moribundi, altera ad quinque quæstiones diversi argumenti a Fulgentio responderi desiderat; *Epistola Datiani & aliorum in Sardinia exulum* episcoporum ad *Johannem* quendam presbyterum & archimandritam, & *Venerium* diaconum responsoria, qua doctrina de gratia & prædestinatione explicatur; *Petri Diaconi* & aliorum, qui in causa fidei ex oriente Romam se contulerant, de incarnatione & gratia Domini nostri Jesu Christi ad Fulgentium & alios Africæ episcopos libellus, eo tempore scriptus quo de phrasi, *unus e Trinitate crucifixus est*, & de *Fausti* semipelagiani scriptis gravissimæ controversiæ exortæ fuerant; & *Fulgentii* cæterorumque Africæ episcoporum exulum *de eodem argumento liber*, quo suum de his controversiis judicium, approbata Petri Diaconi & sociorum sententia, expromunt.

Liber de Trinitate, quo Fulgentius *Felicem Notarium* ad retundendos hæreticorum insultus non satis instructum, ut desideriis ipsius satisfaciat, de hoc mysterio aliisque fidei capitibus fideliter informat.

Liber ad Victorem contra sermonem Fastidiosi, qui desertis orthodoxorum castris ad Arianos defecerat, & ex essentiali Patris, Filii & Spiritus S. unitate, Patris & Spiritus S. incarnationem sequi argutatus fuerat.

De remissione peccatorum libri duo, in quibus nec extra ecclesiam, nec extra vitæ hujus spatium, locum pœnitentiæ relinquit.

Liber ad Scarilam, quo & de incarnatione Christi, & de vilium & noxiorum animalium procreatione Fulgentius disserit, quippe cujus arbitrium elegerant, qui in convivio quodam de utroque capite diversis sententiis concertaverant.

Libri tres de veritate prædestinationis & gratiæ Dei ad Johannem & Venerium, quorum tertium primus integrum cum Ferrandi operibus Chiffletius edidit.

Liber de fide seu fidei regula Augustini operibus admixtus, sed Fulgentio jam pridem restitutus, *ad Petrum*, qui in aliis Fulgentii editionibus vulgo Diaconus cognominari solet, quod cognomen expungendum duxerunt, qui novæ huic editioni præfuerunt, cum ex horum sententia Petrus ille neque Diaconus, ut in titulo hujus libri hactenus dictus est, neque monachus fuerit, quod *Blondello* primum & postea *Norisio* placuit, sed vir militaris, qui Hierosolymam profecturus, fidei regulam, qua se adversus hæreticæ pravitatis insidias muniret, a Fulgentio flagitaverit.

Liber pro fide catholica adversus Pintam, quem genuinæ Fulgentii adversus Pintam responsioni suppositum, inepta & Fulgentio Græcæ linguæ non imperito indigna Homousii etymologia, & aliæ rationes arguunt.

Decem sermones, de quibus an omnes Fulgentii sint, nondum liquet, etsi plerique Fulgentio non indigni videantur.

Fragmenta XXXIX ex libris Fulgentii adversus Fabianum, item duo fragmenta ex Fulgentii quæstionibus de processione Spiritus Sancti.

Duo Fulgentii sermones, unus de circumcisione Domini, alter de purificatione Virginis Mariæ, quos hactenus ineditos *Lucas Holstenius* e Va-

Vaticana bibliotheca quondam descripsit, & *Cardinalis Barberinus* Lutetiam transmisit. Ex his priorem quidem Fulgentio, posteriorem autem alteri cuipiam autori, qui Fulgentio junior fuerit, in admonitione præmissa Fulgentianæ hujus editionis curatores censuerunt.

Appendix operum S. Fulgentii, quæ complectitur I. *Librum de prædestinatione & gratia*, in quo Lovanienses Theologi aliique eruditi viri nihil Fulgentio dignum, imo multa Fulgentio contraria deprehenderunt, quamvis *Theophilus Raynaudus* in censura inofficiosæ censuræ *Lovaniensium*, *Bellarmini*, *Possevini* & aliorum, ut librum hunc Fulgentio asserat, maximopere contendat. II. *Epistolam Fernandi Diaconi ad Eugyppium*, quam cum nec a Fulgentio nec ad Fulgentium scripta sit, ab ejus operibus semotam in appendicem rejicere placuit; & III. *Sermones LXXX* Fulgentio perperam tributos.

Indices rerum in Fulgentii operibus contentarum, locorum Scripturæ ab ipso explicatorum, codicum ad quos de novo Fulgentii opera recognita sunt, variarum lectionum ex prætermissis selectarum, & postremo erratorum.

Quamvis vero qui huic Fulgentii editioni operam dederunt, nomina sua latere voluerint, de publica utilitate magis quam de fama soliciti & egregii facti conscientia contenti, neminem tamen latere voluerunt, multum se a Jesuita *Chiffletio* adjutos, qui variantes in omnia fere Fulgentii opera lectiones, quas olim ex variis codicibus bibliothecæ Carthusiæ ad Portas exscripserat, benignissime cum iis communicavit.

TOLERANCE DES RELIGIONS, seu De tolerandis Religionibus.

Amstelodami 1684 in 12.

BRevissimo quidem hoc, sed erudito & terso libello, proposuit sibi Autor miseram Reformatorum in Gallia conditionem denuo ob oculos ponere, & simul demonstrare, injustum pariter & inutile, imo & pudendum & indignum esse, quidquid vi & astu, ad opprimendas Reformatorum Ecclesias factum huc usque est, aut inposterum metuitur.

tuitur. Fatetur quidem nondum ſanguinem fundi, quanquam Cleri ferventiſſima odia eo tendant, ſed *Regis Chriſtianiſſimi* benignam mentem ad tantam crudelitatem adigi nondum potuiſſe. Acerbiſſima tamen eſſe & morti comparanda, vel ea quandoque graviora, quæ quotidie patiantur, licet velo juris & fraternæ charitatis tecta, imo ob hanc ipſam ſimulationem & cavillationem intolerabiliora. Quæ vero hac occaſione contra primarium quendam ex Regni Prælatis, & adverſus Jeſuitas, perſecutionum, ut ait, inſtigatores, tum etiam contra *Arnaldum* & ſocios *Janſeniſtas*, acerrimos nunc Reformatorum inſectatores, dolore commotus vehementius effundit, non opus eſt excerpta hic legi, cum pleraque ex aliis ſcriptis jam innotuerint. Videtur tamen non omnem ſpem de clementia Regis depoſuiſſe, gloriamq; ejus ex clementia, quam tot myriadibus innoxiorum civium exhibiturus eſſet, tanto majorem illa fore ominatur, quam ex tot victoriis & trophæis acquiſivit, quanto longe vel difficilius vel felicius eſt *Titi Veſpaſiani* elogium mereri, & *delitium generis humani* appellari, quam ab armorum ſucceſſu, qui multis etiam malis Principibus contigit, laudari. Neq; juſtius quidquam a Rege expectari poſſe, quam ut decreta & pacta Majorum ſuorum, pro Reformatæ religionis libertate, non ſine magnis impetrantium meritis, facta & inita, ſancte cuſtodiat, nec per veteratorias Cleri artes infringi ſinat: utpote quæ *Pothinum* aliquem, arcanorum dominationis miniſtrum potius deceant, qui jus in manu ponat, fidemque pro tempore & ſtatu rerum ſervandam mutandamque doceat. Vaniſſimam etiam imputationem eſſe, & querelam exoletam, de rebellione Reformatorum, quod vel ex collatione librorum *Maimburgii* de *Calviniſmo*, & *de Liga* conſtare poſſit; cujus ſcriptoris malam mentem fidemque, uno alteroq; argumento oſtenſum it. Cum vero inter alia etiam hoc objiciatur Reformatis, ac ſi ex mera obſtinatione reconciliari cum Eccleſia Romana nolint, id omni veri ſpecie deſtitutum eſſe dicit. Quis enim honores fortunasque omnes in periculum miſſurus eſſet, niſi inſuperabili conſcientiæ dictamine permotus? Quod ſi falſæ & ridiculæ religiones inveniant cultores, (ut ex Mahummedanorum aliorumque exemplo conſtat,) qui omnia potius quam errores illos deſerant, quid mirum ſi Reformati profeſſionem divinæ veritatis, quam certam & indubitatam agnoſcunt, conſtanter tueantur? Pauli exemplum, impio quidem zelo, ſed bona ta-

men

men fide, Christianos acriter persequentis, omnes terrere debere, ne præjudicio qualicunque & inde nato fervori nimium tribuant. Non ita expositam esse & evidentem veritatem, ut semper & statim omnes ad assensum moveat: quapropter indulgendum esse humanæ imbecillitati, & Gamalielis consilium optimum habendum, ne contra Deum pugnetur, vi agendo, qua Deus ipse minime utitur, nec eam ad cogendos hominum animos exercendi cuiquam jus dedit: satius esse, leviusque peccari, si Reformati, etsi errent, tolerentur, cum nulla sit cogendi eos obligatio aut necessitas, quam ut injustitia & violentia manifesta contra fidem pactorum & legum agatur. Pastorum esse, voce & exemplo oves regere: lupos fieri, si pro pedo arma capiant. Denique non magis fieri posse, ut voluntas hominis sponte & serio probet, quæ intellectus reprobat, quam si alicui, sola contradicentium autoritate aut multitudine persuadere velis, nigrum esse, quod is suis ipse oculis album videt & judicat. Deum nempe ipsum sensibus vim non inferre. Ubi tamen obiter notamus exemplum, quo assertum hoc adstruere conatur Autor, & quod sæpe in aliis, forte ejusdem, aut aliorum suæ sectæ Doctorum scriptis allegatur, nempe *de non credenda præsentia reali corporis & sanguinis Christi in S. cœna, quia sensus repugnat*, nihil contra orthodoxiam præsentiæ realis operari. Nemo enim sensualem & palpabilem statuit, sed Sacramentalem, sive mysticam, invisibilem & sensu imperceptibilem, omnipotentia promittentis Dei nixam. Alio ad hominem argumento violentam Reformatorum exstirpationem dissuadet, quia Ecclesiæ minime expediat, ut sine hæresi & schismate sit. Exemplum Hispaniæ & Italiæ allegat, quanta ibi Cleri & populi sit ignorantia; at in Gallia Romano-Catholicam religionem, in suo genere purissimam inveniri, eamque disputationibus cum Reformatis deberi. His oppressis, in veterem socordiam, & dominandi, ac sine disciplina vivendi libidinem omnes esse relapsuros, neque quidquam ex pulpitis populum auditurum, quam fabulas de *purgatorio*, & adhortationes ad *confraternitates*, ad *scapularia*, ad *peregrinationes*, ad *indulgentias* quærendas, ut externis & vanis adhærentes Laici, sed solida pietate, quæ in spiritu & veritate exercenda est, carentes, Clerum honoribus & opibus mactent: jam in tanta luce & quotidiana Reformatorum contradictione satis prodire ineptiarum. Taxat iterum *Maimburgium* in historia *de Iconoclastis* & de *declinatione*

Impe-

Imperii: absurdiora etiam scribentes alios allegat, *P. Bouhours*, in *vita Ignatii*, quem non veritus sit annos triginta septem natum describere, inter pueros Lutetiæ Grammaticam discentem, & ferulam passum; dein autorem thesium *de Elia Propheta*, *Carmelitarum* scililet fundatore, quibus nihil putidius esse possit; *Eudonem* porro Monachum, celeberrimi viri *Mezeraii* fratrem, & *Burdinum*, quorum ille *Mariæ Vallensis*, hic *Mariæ Vigneroniæ* cujusdam vitam scripsit, infrunitis narratiunculis, de apparitionibus Christi, ejusque ludicra & indignissima conversatione cum fœmellis istis, ut refert, repletam. Tandem ad illos se convertit, qui qualicunque ex causa reformatam religionem abjuraverint, eosque contra conscientiæ testimonium fecisse existimat, utilitatis cujusdam spe illectos, aut ex animi levitate præcipitatos. Impossibile enim esse, ut veritatem, quam in Reformata religione facillime deprehenderint, in Romana perceperint, tantis difficultatibus ob traditionum & dogmatum multitudinem implicitam; neque excusationem habituros, ex incrustationibus & expositionibus (*Condomensem* intelligit,) non magis quam ex autoritate hominum, quibus se submiserint. Constantiam itaque reliquis commendat, qua etiam persecutores suos mitigare possint, & ad perennis gloriæ præmia pervenire.

JOHANNIS CLOPPENBURGII THEOLOGICA Opera omnia, nunc demum conjunctim edita.

Amstelodami apud Gerh. Borstium, 1684 in 4.

QUod junctim edita jam prostant magni olim inter Reformatos nominis Theologi, JOHANNIS CLOPPENBURGII, anno 1652 defuncti, Opera, non pietati tantum debemus nepotis in avum (Cloppenburgii enim ex filia nepos Johannes a Marck, Theologiæ in Academia Groningensi hoc tempore Professor clarissimus, cujus de Sibyllinis carminibus Disputationes Academicas in Actis superioris anni mense Septembri pag. 389 recensuimus, editionis curam habuit) sed & auctoritati Illustrium Præpotentiumque Frisiæ Ordinum, qui & Ecclesiæ utile, & Academiæ suæ Franekeranæ, in qua Theologi Doctoris mu-

munus Cloppenburgius per annos octo sustinuerat, ornamento futurum censuerunt, si hujus Viri scripta diligenti studio conquisita, ac in unum alterumve volumen collecta, typis denuo exscriberentur. Non enim dissimulandum, omnia jam olim diversis temporibus locisque ab Auctore fuisse edita; præter unum de Sabbatho Christiano tractatum, quem a Cloppenburgio Belgice exaratum Latine vertit Marckius, ac nunc demum publici juris fecit, alterique Operum tomo (in duos enim distincta sunt, quorum prior Exegetica & Didactica, alter Elenchtica continet) subjecit. Unde plura hic dici non attinet, nisi ut Operum ipsorum indicem benevolo lectori exhibeamus. Continentur vero tomo primo, *Sacrificiorum Patriarchalium Schola sacra, cum Spicilegio: Epistola ad Ludovicum de Dieu, de die quo Jesus Christus & quo Judæi comederint agnum Paschalem*, & *Tractatio de Sabbatho Deuteroproto, ac super utraque Collatio Epistolica cum Ludovico Capello, nec non Capelli* Ἐπίκρισις: *Exercitationes juveniles*, & *Deliciæ Biblicæ Brielenses: de fœnore & usuris brevis institutio: Syntagma exercitationum selectarum: Exercitationes super locos communes Theologicos*, & *Aphorismi Theologiæ Christianæ*. In altero, *Disputationes* XV *de Canone Theologiæ, & judicio controversiarum secundum canonem: Gangræna Theologiæ Anabaptisticæ, cum Frid. Spanhemii Diatribe Historica de origine, progressu & sectis Anabaptistarum: Disputationes* VII *ad quinque articulos Remonstrantium: Compendiolum Socinianismi confutatum: Vindiciæ pro Deitate Spiritus Sancti: Anti-Smalcius, de Divinitate Jesu Christi: Res judicata, contra Antonium Deusingium*, & quem supra nominavimus, *Tractatus de Sabbatho Christiano.*

JOANNIS MEURSII THESEUS, SIVE DE ejus vita rebusque gestis liber postumus. Accedunt ejusdem paralipomena de Pagis Atticis, & excerpta ex Jacobi Sponii itinerario de iisdem pagis.

Ultrajecti apud Franciscum Halmam, 1684 in 4.

DE antiquitatibus Græciæ plurima jampridem in eruditorum manibus, industria & eruditione præstantissimi viri JOANNIS

MEURSII versantur monumenta, quæ tanti habentur, ut nulla in hoc litterarum genere iis anteponantur, pauca paria putentur. Et sane, si judicium sequamur horum studiorum exactissimi doctoris censorisque Joannis Georgii Grævii, nemo hoc viro in evolvendis omnibus omnium ætatum scriptoribus, qui ex illætabili illa barbariei nocte salvi in lucem horum temporum emerserunt, fuit diligentior, & in observando & conquirendo, quidquid ad veterem Græciam illustrandam pertinet, studiosior. Hujus autem studii monumenta complura ipse, cum in Belgio Professoris Lugdunensis munere fungeretur, edidit: multa vero inedita reliquit, morte præventus, quam in Dania obiit, quo a Rege Christiano IV fuerat evocatus, ut historiam ipsius regni conscriberet,& Soranam academiam studiis exornaret. Scripta porro quæ reliquerat, sive affecta, sive absoluta, in Sueciam incertum quo fato translata, regiæ bibliothecæ forulos occuparunt; unde deprompta *Miscellanea Laconica* sive *Variarum antiquitatum Laconicarum libros quatuor* anno 1661 emisit in publicum Samuel Pufendorfius, ejusdemque beneficio sibi concessum *Ceramicum geminum* anno 1663 evulgavit Jo. Georgius Grævius, qui anno 1675 insignem Meursii commentarium de trium celebrium & valde potentium olim mediterranei maris insularum, *Cretæ, Cypri & Rhodi* fatis, e regia Suecorum bibliotheca obtentum publici juris fecit, aliaque inedita Meursii opuscula suo studio edenda promisit. Cumque *vitam Thesei* singulari libro se complexum esse & pertractasse ipse Meursius lib. III cap. 4 & 5 de Regibus Atheniensium indicaris, iste autem libellus, æque ut Ceramicus, Cl. Pufendorfii opera ad doctissimum Grævium pertigerit, publico is invidendum eum haud existimavit. Exposuit autem auctor in eo XXXI distincto capitibus, Thesei parentes, patriam, nominis rationem, educationem, studia, informatores, præclare gesta, fortitudinem, matrimonia, liberos, itinera, instituta, imperium, bella, amicitias, mortem, honorem post mortem, & alia, ex Græcis scriptoribus eorundemque scholiastis collecta: quorum loca quædam depravata passim emendat, & obscura explicat.

Vitæ Thesei clarissimus editor subjecit Meursiana paralipomena libro *de Populis Atticæ* Lugduni Batavorum anno 1616 edito adnectenda; in quibus ea continentur, quæ auctor observavit & in veterum scriptorum monumentis annotavit, postquam liber ille de Populis

lis

lis Atticæ, (quem rectius *de Pagis Atticæ* inscribendum eruditi observarunt) esset evulgatus. In his & plura loca proferuntur, pagos Atticos quos jam recensuerat illustrantia, & nondum observati, cum is liber ederetur, indicantur. Cumque in Itinerario suo, quod Gallico sermone edidit *Jacobus Sponius*, plurimæ extent Inscriptiones, pagorum Atticorum historiam quæ illustrant, quos peculiari tractatione idem recensuit & CLXXIV consignavit, ex Strabone, Eustathio, Stephano, Harpocratione, Hesychio, Plutarcho, & Suida eorum petita enumeratione: ex isthoc Itinerario excerpta libro huic annectere doctissimo editori fuit visum. Nam plurima quæ Meursius in suo libro tradiderat inde illustrantur, quædam corriguntur & examinantur, nonnulla adduntur, quæ nempe industriam Meursii subterfugerant, cum commentarium suum scriberet.

AN IMPARTIAL COLLECTION OF THE great affairs of State. By John Nalson LL. D.

h. e.

Sincera & a studio Partium aliena collectio arduorum negotiorum Status, per Johannem Nalsonium LL. D.

Volumen I, Londini 1682, & II, 1683 fol.

UT maximas hoc seculo calamitates ex intestinis dissidiis Angliæ Regnum accepit, ita partium dissidentium utraque amoliri a se crimen concitatorum motuum per scriptores judicio & omni doctrinæ copia præstantissimos sedulo annisa est. Clara sunt in orbe literato nomina Miltoni & Salmasii, qui antehac de justitia causæ non minori contentione scriptis inter se, quam regiæ cohortes cum populari exercitu armis decertarunt. Exceperunt hos postea plures, quorum aliqui aperte se oppugnant & ingenue agunt, alii tectius parti, quam defendendam susceperunt, favent. Hi quidem tanto apud exteros & eos, qui rerum gestarum gnari non sunt, plus efficiunt, quanto se ab omni partium studio alienos esse sanctius testantur. Simulant enim

tabularum publicarum fide, quicquid afferunt niti, nec alio fine fcribere videri volunt, quam ut pofteros non ficta rerum narratione inftruant. Inter eos, fi *Nalfonio*, memorati jam operis Autori, credimus, referendus eft *Johannes Rushworth*, qui ante hos quatuor fere annos *Hiftoricarum*, ut vocare placuit, *Collectionum tomum alterum* vulgavit. Quantumvis enim in epiftola, quam olim primo Operis tomo præmifit, folennibus verbis aliquoties teftatus fuerit, fe non aliam hiftoriæ fuæ laudem quæfiturum, quam veritatis; tamen ejus propofiti adeo poftea non fuit memor, ut plurima in ipfius libris fint, quæ probent, parum aberraffe *Nalfonium*, cum fcriberet, *Rushworthium boni potius advocati, quam hiftorici partes expleviffe*. Sed ifta legentium ulteriori examini commiffa funto. *Rushworthius* civilis belli originem altius repetens, ab anno 16 *Jacobi*, *Gratiæ* 1618 aufpicatus, hiftoriam fuam ad annum usque 1640, 16 *Caroli*, duobus tomis perduxit, quibus tertii loco addi poffit liber, quem de damnatione *Straffordii*, juffu Parliamenti anno 1641 capite truncati, compofuit. *Nalfonius* vero, uti annum 39, quo latens hactenus fcintilla feditionis in flammam apertam erupit, & Scoti in Regem arma primum fumferunt, narrationum fuarum principium ftatuit, ita easdem ad Caroli parricidium usque continuare fe velle fignificavit. Jamque duo hujus operis volumina proximis duobus annis edidit, quibus, fi e materia dicendi, quæ reftat, & ratione, qua hactenus Autor ufus eft, æftimare liceat, quatuor vel quinque fortaffis æque vafta adjicientur. Subiit hunc tantum laborem *Nalfonius*, ut vel e titulo Librorum conftat, juffu ac mandato Regis, cujus intereffe videbatur, vindicari optimi Patris memoriam ab injuriis, quibus ipfam adfperferant variarum relationum compilatores. Hinc Autor cum in univerfo opere paffim, tum potiffimum in præfatione, quam fub initium primi voluminis legimus, *Rushworthii* fcripta ad Hiftoriæ leges examinat, & quantum falfi habeant admiftum, quantum veri diffimulent, oftendit. Volumine altero, ubi ad anni 41 menfem Octobrem ventum eft, *Borlafii* cujusdam feditionis Hibernicæ hiftoriam refellit, & illuftriffimi Martyris famam, ab hoc viro impetitam, tuetur. Cæterum hunc ordinem in confignandis rebus obfervat, ut quid fingulis diebus acciderit, exponat. In quo publicorum monumentorum, & relationum impreffarum, jamque multorum annorum filentio comprobatarum autori-

tate

tate usus collegit, quicquid literarum potuit, quicquid declamationum in concionibus Parliamenti habitarum invenire. Quod vero ipsemet neutiquam dissimulat, non ita semper in factorum nuda commemoratione subsistit, quin aliquando, expensis probe circumstantiis, judicium ferat, & magnos quosdam Viros immerito tunc passos esse evincat, quos post fata iniquissimis satyris toties iterum velut trucidari, pio zelo indignatur.

MEMORIALS OF THE ENGLISH AFFAIRS, or an historical account of what passed from the beginning of the reign of King Charles I, to King Charles II his happy Restauration.

h. e.

Monumenta Rerum Anglicarum, sive historica relatio omnium, quæ ab initio Regni Caroli I, usque ad Restaurationem Caroli II evenerunt.

Londini apud Nathan. Ponder, 1682. fol.

QUi suprema Reipublicæ munia obeunt, & ardua cum belli tum pacis negotia moderantur, solent inprimis diligenter annotare, & in diaria sua quotidie referre, quicquid aut in illis regionibus, quibus præsunt, aut in aliis agitur, quas communis utilitatis cura cum istis conjungit. Nam cum memoriæ, etiam tenacissimæ, tanta vis non sit, ut plurium annorum casus & eventa satis expedite reddat, est viro sapienti his commentariis opus, in quos, quoties ante acta cum præsentibus conferri debuerint, regrediatur. Qualium quidem exempla ephemeridum in omni gente nostri orbis, maxime inter Gallos extant, quas privato usui magnorum virorum adornatas, contigit post ipsorum fata in publicam prodire lucem. Ac solet vulgo his rerum gestarum Breviariis fides ideo adhiberi, quod eos animo vulgandi nemo fere consignet, sed quisque in ipsis, velut secum agens, veritatem nudam exhibeat. Utcunque enim partis suæ studio quis ducatur, res tamen aliter, ac gestas esse novit, haud quaquam animo revolvit ac expendit, licet de eo, quod suis ex voto successit, gaudeat,

de eo, quod secus accidit, doleat & conqueratur. Hanc fidei ac veritatis laudem iis, quorum mentionem fecimus, *Monumentis rerum Angliæ* asserere nititur *Editor*, dum lectorem sub libri principium alloquitur. Testatur enim ea, ut in scriniis Autoris reperta sint, exhiberi, non additum esse quicquam, non demtum, non temere immutatum. Satis interim undique apparet, cujus Autor horum Commentariorum partis fuerit, quoniam vix ullum Parliamenti erratum memorat, quod non excuset, & singulis ejus actis & consiliis innuit DEI providentiam affuisse. Reticet ipsius nomen Libri titulus. Sed nisi omnia nos fallunt, *Whitlockio* hunc laborem debemus, qui toties in scena civilium motuum spectatus est, ut quam optime in ipsum quadret Virgilianus ille versus, fronti hujus operis inscriptus:

Quæque ipse miserrima vidi,
& quorum pars magna fui.

Legimus enim relatum, quos in privatis congressibus sermones *Oliverius*, antequam Protectoris ille honores ac titulum sumsisset, & *Whitlockius* inter se habuerint, qui sane vix poterant nobis, nisi per *Whitlockium* ipsum, innotescere. Observare tum porro licet *Whitlockium*, quoties criminis ullius a malevolis incusatur, diligentius defendi, & cum de negotiis ab ipso gestis sermo est, singularis in scribendo modestia comparet. Ut taceamus, nomen ejus creberrime nullo titulo honoris addito referri.

THEODORI JANSSONII AB ALMELOVEEN Inventa Nov-Antiqua, ejusdemque Rerum inventarum Onomasticon.

Amstelædami apud Janssonio-Waesbergios 1684. in 8.

AGit Autor in primo tractatu ex professo rem Veterum Medicorum contra Recentiores, in puncto Anatomicorum ac Physiologicorum inventorum, quibus tanquam suo labore acquisitis spoliis, summo cum coætaneorum applausu, hactenus triumpharunt. Nimirum demonstrare nititur, vix unum esse e tanto numero inventorum, quæ nostro ævo pro novis jactitantur, cujus vestigia, vel potius mani-

manifestissima documenta, non reperiantur in veterum libris. Quo vero felicius evincat Lectorem, testes producit fide dignos, hoc est, ipsa loca e Medicorum priscorum scriptis, eaque ne forsan cuipiam suspecta fiant, verbotenus, & quidem in propria prout exarata sunt vel Græca, vel Latina lingua, apponit. Hæc antequam specialius tradat, quædam concernentia naturam, ortum, progressum & incrementum Medicinæ præmittit, rationesque subjungit, quamobrem ars hæc, jamjam olim ab Hippocrate & aliis antiquissimis ad summum perfectionis fastigium elata, nunc adeo manca ac imperfecta deprehendatur, ut & quotidianam reparationem per nova inventa requirat. Injicit postea mentionem pristinæ autoritatis Medicorum, honorum, privilegiorum, sectarum, & tandem de divisione Medicinæ, ejus fine, item de philosophici studii pariter ac antiquorum codicum lectionis utilitate, verba facit. His absolutis aggreditur promissam specialem demonstrationem, quemadmodum nominare solet, falso novorum inventorum, ostendendo, haud latuisse substantiam testium virilium tubulosam Theophilum, Ovaria mulierum Hippocratem, Aristotelem, Macrobium & Vesalium, tubas Fallopianas uterinas Ruffum Ephesium. Ductus salivales a palatinis ac faucium glandulis oriundos, una cum superioribus Stenonianis eruit ex Galeno, perinde ac inferiores Warthonianos ex Avicenna & Alsabaravo. De glandulis stomachicis, fibris circularibus ac longitudinalibus ventriculi & intestinorum, Willisio huc usque adscriptis, ductu pancreatico Wirsungii, glandulis intestinalibus Peyeri, motu intestinorum peristaltico vasisque lacteis Asellii, citat Galenum, de fermento vero ventriculi Hippocratem, de fermentatione ciborum ope salivæ Avicennam, de fermentatione chyli per bilis & succi pancreatici affusionem, Nemesium. Ulterius, Hieronymum Fabricium valvulas conniventes intestinorum, ante Kergringium, & Bartholomæum Eustachium ductum Ahoracicum Pequetti accuratissime descripsisse refert. Et ne forsan tantillum Neotericis remaneat gloriæ, Harvæi quoque de Circulatione sanguinis inventum, Hippocrati, Nemesio, Andreæ Cæsalpino, Paulo Servitæ, pulsumque aeris in respiratione Platoni innotuisse affirmat.

Onomasticon quod huic annexum est, promiscue juxta seriem alphabeti, quævis inventa œconomica, politica, bellica, physica, grammatica,

matica, musica, aliaque curiosa memorat, brevissimis tamen, ita ut saltim ex scriptis antiquorum loca quædam annotarit autor, ubi hujusmodi materiæ vetusta reperiuntur testimonia.

FRIDERICI LOSSII HEIDELBERGENSIS PAlatini Præstantissimi Medici Consiliorum sive de Morborum Curationibus Liber posthumus.

Londini, apud Avvnsham Churchill, 1684 in 8.

PRo viribus allaborasse Autorem, ut suum quoque ad exornandam vel illustrandam Medicam Artem, Dorchestriæ quam olim exercebat, conferret, Observationes Medicinales A.1672 Londini in lucem ab eodem emissæ, non minus ac præsens liber posthumus, luculenter testantur. Exhibet autem hic sexaginta quinque Consiliorum fasciculum, in morborum potissimum chronicorum, e.g. Cachexiæ, Melancholiæ, Asthmatis, Scorbuti, &c. medelam ab Autore quondam ad alios exaratorum; ex quibus, cum singula nimis longum foret in præsenti ordine recensere, potiora saltem nunc annotasse nobis sufficiat. Theoria equidem Autoris vix omnium arridebit palato, utpote primarum qualitatum quaternione suffulta, & legibus quoque circulatorii sanguinis motus hinc inde contraria; practica tamen ejus monita a paucioribus contemtui habebuntur. Consil. I. Martem, cujus magnam penetrandi vim deprædicat, non in substantia, sed syrupi, liquoris aut vini forma porrigendum suadet; propterea vini cujusdam chalybeati, a magni nominis Medico sibi communicati longoque usu comprobati, subnectit compositionem. Consil. 4 multum celebrat in Arthritide vaga D. Jordani Diaphoreticum, ex Regulo Martiato & Jove Anglicano, adjecto Mercurio sublimato, confectum; velut quo nobilem quendam, cum alia præsidia nil quicquam profecissent, intra paucos dies viderit curatum. Consil. 5. aquas minerales vitriolatas in arenulis bibendi modum proponit. Consil. 6, facta prius mentione cujusdam pueri, in quo Duodenum a Terete observavit perforatum, cujusque historiam observationum suarum libro 3. observatione 33. jamdum retulit, remedium quoddam externum, quo vermes mirifice ad inferiores fugentur partes, describit. Consil. 8. purgantia in morbis

bis pectoris a catarrho ortis parum aut nihil prodesse, sed noxia potius esse dictitat. Consil. 20. licet cum aliis non absque ratione dubitet, an remediis ullis intra corpus assumtis calculus queat frangi, aquam nihilominus quandam destillatam contra calculum laudat, tanquam in multis cum fructu a se usurpatam. Cons. 34. satius esse putat, a Fonticulis, Vesicatoriis & Scarificationibus in Tumore pedum oedematoso prorsus abstinere, quam eosdem quidem in usum trahere. Attamen commendat Consil. 36. Cauteria & Fonticulos in Scorbuto, plerisque alias Medicis de iisdem hic silentibus. Consil. 39. aquæ imperat potum in ventriculi corrigenda aciditate, ita tamen, ut frigiditatem ejus admistione prius temperandam præcipiat vini Hispanici, velut quod ex liquoribus fermentescibilibus solum acescere nunquam soleat. Consil. 42. postquam viperinorum medicamentorum in Impetigine aliisque affectibus subcutaneis internum usum mire reddidit suspectum, unguentum aliquod delineat de Chrysocolla, in puncto quasi adurens Lichenem. Consil. 44. multis quartanariis myrrham ex vino albo ante paroxysmum sese magno successu propinasse significat, externe quoque Cantharides, telæ aranearum involutas, & quartanariis suspensas, haud paucos liberasse affirmans. Consil. 55. remedia cuidam præscribit Viro, a quo vermiculi criniti & atro-virescentes non sine animi stupore, cum urina fuerant excreti, adeo quidem vivaces, ut vitæ fuga consulturi e matula repserint. Consil. 56. eorum explodit judicium, qui herbam Nicotianam omnibus morbis tollendis idoneam jactant & pro Panacæa venditant, non negans interim virtutes inesse huic plantæ admirandas, modo rite in usum adhibeatur medicum. Consil. 60. Aluminis in tussi usum ex Hordeaceo addito saccharo rosato multis extollit nominibus. Consil. 61 Myopiam non aliter quam ex situ humoris crystallini profundiore fieri, adeoque affectum connaturalem existere, neque remediis aut arte superabilem, ex opticis deducit principiis. Consil. 64. multa de Thermis disserit, finem demum Consil. 65. de proba victus ratione instituenda imponens.

OBSERVATIONES IN POEMATA Homeri & Virgilii e Gallico Latine redditæ.

Trajecti ad Rhenum apud Franciscum Halma. A. 1684 in 12.

QUi observationes hasce concinnavit Autor, exquisitissimæ doctrinæ est, & in veterum Autorum lectione mirum quantum exercitatus. Licet enim ex hoc veluti vestigio Herculem totum cognoscere. Scripsit autem hunc librum Gallice, neque hunc tantum, sed & quinque alios, teste libri hujusce præfatione, ad utramque eloquentiam tum solutam tum ligatam, ad dignoscendas item maximorum in utroque genere scriptorum virtutes, ut & ad cognitionem tam antiquæ, quam hodiernæ Philosophiæ perquam conducibiles. Neque suæ haut dubie Autori non fuerunt rationes, cur vernacule, non Latine scripserit. Bonum interea factum, quod hic observationum libellus, qui eruditæ antiquitatis melligine totus scatet, ex Gallico in Latialem sermonem tralatus fuerit. Argumentum autem hujus quod attinet, is nihil aliud, quam accuratam & judiciosam duorum principum Poetarum *Homeri* & *Virgilii* comparationem in se complectitur. Comparationem equidem parallelam Homeri ac Virgilii, etiam superiorum ætatum eruditi, Macrobius puta, Julius Scaliger & Fulvius Ursinus confecere. Sed illos exteriora tantum, & superficiem quasi tantummodo delibasse, neque ad fundum usque penetrasse Autor ait; atque uti æqua mente perferre non potuit, quod quidam præjudicio quodam occœcati Homerum Virgilio anteposuerint, ita aliud quid in hisce observationibus, neque infeliciter, ostensum ivit. Largitur quidem in antecessum, Homerum longe diffusiorem in multis atque opulentiorem esse Virgilio; at in essentialibus tamen Epici carminis, quod perfectissimum omnium est, partibus præcellere omnino Virgilium, toto hoc opusculo contendit. Quam sententiam suam ut in mensa quasi Solis exponat, præmittit definitionem Epopœæ seu carminis Epici ex Aristotele, quod nimirum sit imitatio actionis illustris, nec non partes ejus, quæ secundum eundem sunt, Fabula, Mores, Sententiæ & Elocutio. His præstructis committit inter se Homerum ac Virgilium primo quoad *Fabulam*, atque breviter utraq; exposita ostendit, felicius finiri Æneida Virgilii, quam Iliada Homeri, & actionem Æneæ esse Heroicam ac supra hominem, Achillis ne rationalem quidem atque adeo infra hominem; materiam item Maroniani operis non feliciorem tantum, sed & Latio ipsique autori gloriosiorem, cum Homerus furiosum Achillem describens dedecorarit hoc ipso cives suos, Virgilius vero Romanos Deorum sanguine oriundos fecerit, & præci-

pue

pue Augusto Imperium æternum promiserit. Deinde comparationem Autor inter duos Heroas, Achillem nempe Homeri & Æneam Virgilii, instituit. Atque hic dicit Homerum non descripsisse ideam perfecti principis, neque aliam suo tempore ante se ideam habuisse, quam Thesei & Herculis, aut cujusvis alius priorum temporum, propter corporis robur atque audaciam celebrati; Virgilium vero ante oculos sibi statuisse non Heroes tantum abs Homero descriptos, sed & Heroes Græcos ac Romanos sua tempora antegressos, atque ex his ideam longe perfectiorem concepisse. Et vero Achilles ab Homero describitur non tantum ut fortis atque animosus, sed etiam ut crudelis, vindictæ cupidus, avarus ac levis, ut epitome omnis imperfectionis videri possit. Æneas e contrario a Virgilio religiosus, pius erga patrem, amicus erga suos, æquus & justus erga omnes, audax in subeundis periculis, laborum patiens, animosus ac fortis in armis, in rebus gerendis prudens, bonus ubique, pacificus, liberalis, disertus, pulcher, popularis, decora majestate conspicuus, & ne quid ad perfectionem desit, felix repræsentatur; & quamvis Achilles longe fortior ac bellicosior Ænea videri possit, Æneas tamen nihil eorum, quæ fortis ac magnanimi Viri sunt, id quod fuse Autor demonstrat, temere intermisit. Cæterum cum Fabula nascatur ex tribus, (1) ex naturali connexione actionis principalis, & justa partium illam componentium proportione; (2) ex justo verisimilium & admirabilium temperamento; (3) ex apta episodiorum congruentia cum actione principali: etiam in tribus his omnibus carere vitio Æneida præ Iliade & Odyssea, ostendit Observator. Iliadis enim & Odysseæ actionem esse imperfectam (quod & ipsum mox declarat); Homerum præterea parcum esse in verisimilibus, sed prodigum in admirabilibus, & semper Deos, etiam præter necessitatem, inducere; episodia denique ejus justo grandiora esse, coacta, & nimium frequentia. Æneida vero habere perfectam actionem, partiumque omnium proportionem ac convenientiam; deinde verisimilia in eo multa, sed rara Deorum ministeria, & majore quidem cum judicio, repræsentari; episodia etiam omnia cum argumento apprime convenire; quæ omnia clarissimis ubique exemplis abs Autore evincuntur. Has comparationes sequitur alia quoad *Mores*, quæ secundum Epici carminis locum occupant; intellige mores non tam poetarum, quam personarum, e quibus consistit actio.

Atque hic maxima sese diversitas exerit inter Heroës ab utroque descriptos; quam & scite non minus, ac prolixe doctissimus Observator exposuit. Mores excipiunt *Sententiæ*, tertia poematis epici pars. Heic ineptitudinis in multis accusatur Homerus; Virgilius vero semper serius, semper Heroici characteris servantissimus; neque unquam ad ineptias descendisse dicitur; quanquam & hoc non abs re ab Autore additur, multa non tam Homeri, quam seculi esse vitia, ut quod majoris elegantiæ tum capax non fuerit. Restat *Elocutio* sive dictio, tanquam epici carminis pars ultima. Hic diffiteri non potest Autor, Homerum eminere ac triumphare præ Virgilio ob sublimitatem, elegantiam ac dicendi opulentiam, unde & totius antiquitatis admirationem promeruerit. Subjicit tamen & hoc; in Homero transitiones ferme ubique easdem, comparationes plurimas valde frigidas, & descriptiones nimis crebras esse atque affectatas; & quamvis in epithetis quoque & adverbiis Homerus excellat præ Virgilio; multa tamen nimis simplicia esse ac vulgaria, v.g. *nix alba*, *ardens ignis*, *lac dulce*, & si hæc veluti vestis vel pompa Homero adimatur, eum reliquo poetarum gregi fore similem. De epithetis dum agit Observator, velut in transitu, recentes scriptores quosdam (quos barbare *Inscriptionistas* dixeris,) reprehendit, qui non alia venari solent epitheta, quam quæ simul contradictionem involvunt ejus verbi, cum quo junguntur, ut per hanc oppositionem plus splendoris ex oratione elucescat; longe meliora esse innuens epitheta communissima, & rerum naturam commodissime exprimentia, quam tam longe petita, & quendam mysteriorum horrorem præ se ferentia. De cætero uti certi quid statuatur de incomparabili hoc poetarum pari; characterem cuique suum tribuit observator, dicitque Homerum loquendi esse studiosum, sed Virgilium verborum parcum ac taciturnum, quique nihil dicat, nisi quod dici debeat; quapropter & divinæ ei laudes ab Autore tribuuntur. Concedit tandem idem Autor, Iliada & Odysseam, quantum ad unitatem temporis, præferri debere Æneidi (nam actio Odysseæ XL dies non excedit, Ilias IIX vel IX ad summum menses; Æneidis vero annum integrum, & quod excurrit) at actionem tamen Æneidis, si recte consideretur, longe perfectiorem esse, quam Iliadis, cum post mortem Hectoris, quæ actionem finire debebat, duo adhuc libri restent, XXIII & XXIV; Æneis vero finiatur in morte Turni, quæ

ni, quæ actionem terminet. Deinde & Virgilii expressiones multo magis esse vivas, quod cum exemplis aliis, tum descriptione maxime amoris Æneæ & Didus clarum redditur; Homero interim majorem verborum esse copiam, ut & inventiones longe fœcundiores atque opulentiores; quanquam & hoc observatur insimul, Homero non integram inventionis deberi laudem, quin & ei a multis œconomiam & dispositionem utriusque operis eripi; sed quibus calculum suum observator non adjicit. His ita dissertatis tandem Autor exordia poëmatum Homeri ac Virgilii inter se comparat, ostensoque, hac quoque in parte palmam præ Homero reportare Virgilium, non præter rem eos, qui Homerum unicum, ejusque magnificentiam ævo omni præ Virgilio sunt admirati, salse perstringit, neque idoneos eos agnoscit judices, ut qui exteriora tantum cum Grammaticis admirati, virtutes carminis epici essentiales nunquam cognoverint. Tandem, ut tribus quasi verbis decidat, quid in toto hoc opusculo profiteatur, non inconcinne rem sic dividit: *Homerum plus habere ingenii; Virgilium plus judicii ac delectus.*

CHRISTIANI HUGENII ASTROSCOPIA compendiaria Tubi optici molimine liberata.

Hagæ-Comitum, apud Arnoldum Leers, 1684 in 4.

POst eximia cætera in orbem literarium merita, quibus hactenus inclaruit, vir celeberrimus Christianus Hugenius, prodit ab ipso luculentum hoc siderum observandorum compendium, quod tanto pluris Astrorum consultos æstimare omnino convenit, quanto, quæ hucusque in hanc rem prodita sunt ab aliis studii hujus subsidia, operæ fuere difficilioris, minusque ad vota & expectationem curiosorum.

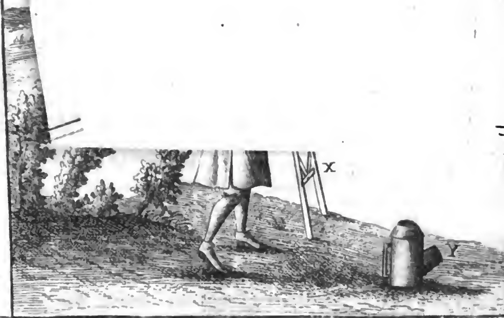
Postquam enim ab inventis Tubospecillis in immensum crevit, uti visus in remotiora intentio; sic & studium proferendi hujus artificii, usibus oculorum tam proficui; nihilque post tot tantasque accessiones jam superesse videbatur excogitandum, quam ratio, qua subveniretur molestæ versationi Tuborum longiorum, mole sua citra machinarum nixum minime, earum vero adjumento difficulter admo-

dum tractabilium, ingratum hunc obicem, unaque ingens illud tædium ex continuo illius objectu observatoribus subnatum, levi veluti brachio ingeniosissimus Autor sustulit, & ne porro intentis siderum scrutatoribus incommodo esset, inventi adeo præclari publicatione efficere annisus est. Ejus autem in eo posita est præstantia, quod citra tuborum usum telescopiorum quantæcunque magnitudinis lentes ad spectacula cœlestia adhibere facillime, magnoque temporis, operæ, & sumtuum compendio doceat; eo quem Clarissimus Autor exposuit modo, quemque ex edito schediasmate huc transcripsimus.

Loco patente & undique aperto malus *ab* in terram defigitur, ad perpendiculum erectus, nec multo infra telescopii, cui lentes quibus utendum est, aptandæ alias forent, longitudinem productus. Hujus, priusquam erigatur, latus unum dolabra complanatur, atque ibi regulæ binæ affiguntur inter se parallelæ, ac sesquipollice distantes, itaque canalem efficientes, interius paulo latiorem, qui a summo malo ad imum fere pertingat, reliquis tantum pedibus tribus vacuis. Præterea in ipso mali cacumine, orbiculus *a* imponitur, circum axem mobilis, inque eum funis *gg* ducitur dupla mali longitudine, crassitudine minimi digiti dimidia. Utque eo, si forte opus sit, ascendi possit, triangula lignea æqualibus spatiis desiguntur, quibus scandentis pedes insistant. Ita demum paratus malus erigitur, parte ea, qua terra tegendus, illita pice, circundataque arena, quo minus putredine corrumpatur. Usus mali est, ut lens major ejus opera in altum tollatur quousque opus est; quod fit hoc modo.

Asserculus bipedalis *c d* uno latere ita inciditur, ut intra canalem, quem diximus, liberrime moveri queat. Hujus medio affigitur brachium *e* itidem ligneum, pedem unum a malo exstans, cujus in extremo aliud sesquipedale *ff*, media item sui parte, conjungitur rectis angulis. Utrumque vero horizonti parallelum extenditur. Huic transverso brachio lens imponitur, ea qua dicemus ratione, atque omnia sursum adducuntur, adnexis asserculi extremis ad funem ante demonstratum; qui ab imo malo ad summum ascendens, ac super orbiculum transiens, inde descendit rursus, ac priusquam terram attingat, in sui ipsius caput alterum innectitur. Habet autem funis is adjectum plumbum *h*, pondere æquali quantum est brachii mobilis

cum

X
Y

eum lente imposita; eoque loco deligatum, ut ad summum malum pertingat, cum lens in imo consistit. Ita hæc facillime ad eam quæ requiritur altitudinem erigitur, & omisso fune, sponte ibi suspensa manet. Forma plumbi parte utraque in coni apicem desinit, ne obhæreat ad triangula, quæ per malum defixa diximus.

Cæterum lens hæc telescopii major collocatur aptaturque hoc modo. Primum in annulum seu cylindrum cavum, e ferri bractea fabricatum *i*, ipsa includitur, longum digitos quaternos. Huic cylindro, sive alteri potius in quem hic inseritur, bacillus pedalis *kl*, digiti crassitudine, extrinsecus secundum latus affigitur, totus in partem unam prominens. Hæc omnia globulo æneo *m* insistunt, avellanæ nucis magnitudine, qui bacillo cohæret, inque subjecto sui moduli cavo liberrime volvitur; ita tamen ut excidere nequeat. Cavum partibus duabus constat, quæ, super pediculo tereti, cochlea junguntur adstringunturque, sed ita ut globulum nihil prorsus premant. Lens igitur, cum bacillo sibi adfixo, hoc modo mobilis efficitur. Quæ porro ut æqualiter librata consistat, pondus unius libræ *n* circiter infra bacillum appenditur, filo æneo crassiore semipedali conjunctum atque infixum. Cujus flexu facile ita pondus temperatur, ut centrum commune, suæ lentisque gravitatis, cum centro sphærulæ conveniat, atque hoc pacto quocunque positu lens suspensa maneat, attactuque levissimo moveatur. Qua in re potissima versatur inventi pars. Pede enim globuli in foramen transversi brachii, quod supra designavimus, immisso, (duo autem vel plura ejusmodi foramina fiunt, ut in omnem cæli partem commode lens obverti possit) filum vel funiculus tenuissimus *lu* bacillo, sive caudæ extremæ illigatur; juncturus nempe lentem majorem cum ea quæ oculo proxima ponitur, ac proinde futuri telescopii longitudinem æquans, vel potius paulo excedens. Hinc, ubi sublata ad malum fuerit lens, quocunque id filum, manu leviter tractum, circumferetur, lentem una movebit, eamque hoc modo ad astrum quodcunque recta opponet. Quod certe absque hoc libramento fieri non posset. Cæterum ut extento filo cauda seu bacillus, quem lenti adposuimus, parallelus fiat, quod omnino necesse est, infigitur parti ejus extremæ stylus æreus *l* digiti longitudine, cui deorsum flexo, donec cuspide sua tantundem ac centrum globuli infra bacillum descendat, ita demum filum, quod

quod diximus, adnectitur. Cur autem stylo flexili hic utamur, postea dicetur.

Jam vero & de oculari lente explicandum, quomodo cum priore componatur; quod multis verbis non indiget, siquidem eadem fere omnia, quæ in majori lente, observanda sunt. Similiter enim tubo, seu cylindro brevi *o*, hæc quoque includitur; item bacillo seu caudæ *p* conjungitur; quæ porro globulum suum cui innitatur habet. Sed hujus loco axiculus transversus *q* adhiberi potest. Infra bacillum vero pondus exiguum *s* rursus appenditur, quanto opus est ad faciendum libramentum. Porro capulus *r* globulum vel axiculum ferens, manu observatoris apprehenditur; bacillus versus lentem, majorem sublime positam, directus est, filo eidem, quod inde descendit, illigatus. Adducta vero manu, contentoque leviter filo, parallelas inter se fieri lentes perspicuum est. At non eodem modo, bacilli hujus extrema parte, filum adnectitur, ac superiori illi, qui lentem majorem dirigit; sed per foramen *u* trajectum, inde verticillo *t* involvitur, cujusmodi sunt quibus testudinum chordas intendunt; qui verticillus medio bacillo a latere infixus est. Hujus conversione, inter observandum, fili longitudo producitur contrahiturve, donec intervallum inter lentem utramque, oculo spectatoris exacte conveniat, postquam antea prope verum fuerit repertum, quod est facillimum.

Cæterum, quo possit observator immotam detinere lentem sibi proximam, quod apprime necesse est, fulcrum quoddam *x* præsto est e levi materia compactum, duobus pedibus insistens, ac superiori parte transversum habens baculum, cui brachia utraque, sive stantis sive sedentis, innitantur; dum altera manu, quomodo diximus, lentem sustinet. Multoque expeditior est hæc ratio, atque ad usum accommodatior, quam si tertius pes fulcro accedat, inque ipsum lens ocularis imponatur.

Ut vero noctu, atque in tenebris, stellæ quævis telescopio nostro facile reperiantur, lumine utimur laternæ *y* incluso, quales jam vulgo notæ sunt, vitri convexi vel speculi opera longe lucem projicientes. Hujus radiis ad malum lentemque in eo hærentem directis, ubi circulus ipsam continens conspectus fuerit, facile eo transfertur visus, ut stella ipsi media lente tegatur, simulque admota lente minori, per utram-

utramque se spectandam praebeat. Ac sane multo citius hoc peragitur, quam factum fuit hactenus telescopiis tubo instructis. Adeo ut hoc quoque nomine longe praestet nova haec observandi ratio. Lunam vero contemplari volentibus, lucerna nihil opus est, quod ipsius astri luce lens conspici possit. Sed hic ob disci lunaris amplitudinem (ne partem quampiam intuenti, ab alia parte lux, aliaque via quam per majorem lentem, ad oculum accidat) circulus papyraceus lenti huic circumponitur, paulo majore quam dupla diametro, ad eum quo tota Luna tegeretur. Quod nisi fiat, dilutiores apparent umbrae tractusque ii, qui caeteris obscuriores, in ejus globo conspici solent. Atque ita jam telescopii nostri aerii rationem omnem & apparatum explicuimus, non sane operosum; filoque illo, velut Ariadnaeo, unde hactenus inventus non erat, exitum reperimus. Tab. XIII.

Verentibus autem ne subsidente filo quod inter utramque lentem porrigitur, flexus ejus, utut exiguus, in magnis tamen 100 aut 200 pedum longitudinibus positum earum parallelum impediat: primo levissimi fili bombycini pondus objicit, quod in pedes 50 semidrachmam non superet, librasque septem appensas sustineat priusquam rumpatur, cujusque adeo flexus nec in hac nec multo majori distantia (quod calculo geometrico inito & apposito comprobat) quicquam officiat, etsi nonnisi modica vi, duabus tribusve libris aequipollente trahatur: utique cum parallelismus lentium geometricus hic non requiratur. Deinde, ut omnem causandi locum praecidat, sequentem correctionem adhibet, qua quidem, una opera, omnem aliam lentis declinationem restituit. Nempe lente, ut dictum est, librata atque ad oculi altitudinem defixa, filum caudae adnexum manu altera capi, eaque oculo admota, altera lucernam juxta teneri praecipit. Tum paulatim recedendo, extentumque filum producendo, observare jubet, an duplex flammae imago circa mediam lentem appareat, ab utraque nimirum superficie ejus reflexa. Id si contingat, ubi jam tota fili longitudo exierit, quanta nimirum futuro telescopio debetur, indicio esse rectissime lentem ad oculum converti: Quod si altera tantum flammae reflexio conspiciatur, male collocatam, si neutra, pejus pronunciat. Hic vero jam remedium adhibendum, ubi cognitum fuerit in quam partem lens declinet. Stylum enim aeneum extremae caudae adjectum, filumque innexum habentem, in partem

eandem parumper flectendum; ac rursus, ut ante, lucernæ reflexionem tentandam; idque ita repetitis vicibus faciendum, quoad utraque flammulæ imago in unum convenire conspiciatur. Tensione autem fili utendum mediocri, qualem supra definiverit, duarum aut trium librarum vim referente, eique quatenus licet adsuescendum. Hoc modo correctam semel lentis positionem ad omnes observationes valere.

In magnis etiam (puta 200 aut amplius) pedum intervallis, ubi vix tantum luminis lens a lucerna, etiam convexo vitro adjuta, accipere possit, ut ab observatore cernatur; idem lumen amplius intendendum esse, vel aucto lucernæ ellychnio, vel adhibita lente latiori, leniusque convexa, quæ lucem transmissam minus diffundat, longiusque proinde ejaculetur.

Quantum porro ad mali altitudinem attinet, parandæ ejus plures quidem modos suppetere: posse vero statuto uno, alium ejus opera duplo altiorem juxta attolli, ac simul firmiorem reddi, transversis fibulis utrumque conserendo. Ac firmissimam futuram compagem hujusmodi, si duo mali humiliores, cum tertio duplæ altitudinis, binis ternisve pedibus inter se distent, in triangulum dispositi, dictoque modo religati; eaque ratione facile ad centum pedum altitudinem perveniri: ad multo majores vero, vel validiori malorum ac trabium substructione utendo, vel ad turrim aut ædificii altioris angulum inferiora ligna applicando; ita ut nihil tamen obstet, quo minus, ab imo ad summum, lens primaria adducatur, per continuum canaliculum ascendens. Sed & super turri aut domus culmine erigi malum posse, ut ibi adstet is cui funis cura demandata est, ad evehendam demittendamve lentem.

Cæterum ut positum suum servaret ocularis lens, minusque assueti telescopicis observationibus citra difficultatem hoc invento uti possent, auctarii loco Autor machinæ exiguæ descriptionem adjecit, quæ fulcro bipedi supra memorato affixa id operæ præstaret. In ea est *bb* rhombus plicatilis ex ære, binis lateribus ad duplam longitudinem inferius productis. Hunc rhombum transversarii medio applicitum tenet cochlea ferrea *f*, supposita æris vel ferri particula *g*, ac præterea orbiculo ex ære tenui, leniter convexo, cujus pressu lentus æquabilisque efficitur motus rhombi ac diductio. Porro ex angulo

ejus

ejus ſuperiore, axis ſeu columella prominet *c*, perpendiculariter inſiſtens, longitudine ſeſqui pollicis. Cujus capite altero lamella mobilis adhæret, 4 pollices longa, dimidium lata; quæ hic conſpici nequit, quippe tecta capulo ligneo *d*, paris longitudinis, cui conſerta eſt. Huic demum capulo, plano ac parte anteriori leviter inciſo, inſeritur lamella altera ænea *e*, quæ ſuper axiculo mobili bacillum ſuſtinet, cum affixa oculari lente, tubulo ſuo incluſa. Ut autem rhombus cum impoſito onere æqualiter libretur ſuper axe *f*, adjiciuntur in productis lateribus extremis pondera paria *bb*, quantis ad hoc opus eſt.

Quibus ita ſe habentibus, quocunque perducta fuerit obſervantis manu lens ocularis, capulo *d* ſemper deorſum converſo, ibi ſponte ſua conſiſtit; atque ita, invento ſidere, facile imperitior ſpectator in prioris locum ſuccedit, eodemque fruitur ſpectaculo. Facit enim funiculus utramque lentem conjungens, ut poſitum ſuum fulcrum ſervet, ſpectatorem verſus reclinans, etſi duobus tantum pedibus inſiſtat; ſimulque fulcri pondere, eorumque quæ ipſi impoſita ſunt, idem funiculus intenditur; adeo ut nihil aptius commodiusve hac in re optari queat.

Altitudo fulcri eſt pedum 4, poll. 9. Gravitas ejus librarum 2¼. Lentis ocularis, cum tubulo & bacillo, gravitas libra dimidia. Rhombi cum ponderibus *bb*, libræ 2¼: ab autore propterea adſcripta, ut conſtructionem ſuam, experientia comprobatam, eo facilius cuivis imitari liceat.

Cum etiam obſervationibus exquiſitioribus ſiderum minutiorum lucem quandam tenuem ab aere ad oculum manantem, eamque non per lentem majorem advenientem, ſed extrinſecus circum latera præterlabentem, officere deprehendiſſet: excludendæ huic importunæ luculæ, perforatam laminam oppoſuit, cujus interpoſitu pupilla oculi, per tenebras alioqui late patens, arctaretur. Et ne reducta hoc modo pupilla difficilius, ac cum tota patet, propoſitum ſidus inveſtigaretur, orbiculum illum perforatum, ac ſemipollicem latum, & brachiolo quodam deltoidi *k*, mobili flexilique hærentem, ita tubuli fundo, per quem lens ocularis inſpicitur, quique latiori foramine pervius eſt, conjungit, ut non prius, quam per hoc latius foramen ſidus detectum ſit, alterum illud anguſtius ſuperinducatur. Vult

autem diametri exigui hujus foraminis ad diametrum aperturæ lentis majoris eam rationem esse, quæ est focorum utriusque distantiæ; ut telescopio ejusmodi æque clare omnia cernantur, ac oculo libero & aperto relicto: imo latitudinem hanc duplicandam, vel paulo amplius augendam, quo facilior sit objecti inquisitio, diuturniorque aspectus. Idem foramen vero a lente oculari beneficio flexus in brachio deltoide ad foci hujus lentis distantiam removet, ut tanto amplius spatium uno obtutu possit comprehendi.

Denique diametrum circuli, lenti magnæ circumpositi quadragesimam quintam partem constituit longitudinis ipsius telescopii. Cumque circuli hujus objectu impeditior reddatur astri investigatio, bacillo lentis ocularis stylum *m*, perpendiculariter erectum, imponit; cujus apex tantum supra axem lentium attollitur, quanta est circuli hujus semidiameter: ut oculo cum summo margine circuli & stella in una recta collocato; tumque apprehenso capulo *d*, & mota lente oculari cum adjuncto bacillo, donec in eandem quoq; rectam quadret extremum styli *m*, stella eadem visum, in hoc situ ad tubulum ocularem referenti, per telescopium sese præbeat conspiciendam, aut certe parum absit.

DANIELIS GEORGI MORHOFI DE PATAvinitate Liviana Liber. Ubi de Urbanitate & Peregrinitate Sermonis Latini universe agitur.

Kiloni apud Joach. Renmann. Acad. Typogr. 1684 in 4.

De sermonis Romani, qui Consulum, qui Patriciorum, qui Equitum erat, nitore, quam Urbanitatem dixere, docte graviterque disserere: ætatis aureæ Scriptores ab iniquis obtrectantium censuris; Livium præsertim Historicorum Romanorum principem, & ipsum Equitem, adversus Asinium Pollionem Patavinitatis insimulantem acriter defendere, sic ut in animo legentis suspicio impolitæ dictionis ne minima relinquatur, illustris non minus est ingenii, quam artis exquisitæ. Quod cum in præsenti Scripto egregie, uti proposuerat, Clarissimus Autor præstiterit, non est dubium, quin de bonis ille literis

teris tanto præclarius mereatur, quanto majori illis ſolent eſſe detrimento, quorum pravum detrahendi ſtudium id agit, ut quacunque ratione Scriptores Claſſicos erudito ſeculo ſuſpectos reddat, primamque adeo dicendi regulam corruptam: non alio, ut opinamur, conſilio, quam ut ipſi, deturbatis, tanquam ſenibus aliquibus depontanis, de gradu ſuo veteribus Sapientibus, quos tot anteactorum ſeculorum autoritas comprobavit, tot doctiſſimorum virorum judicium confirmavit, vacuam eorum poſſeſſionem occupent. Quanto rectius & fecit, & præcepit Autor diſertiſſimus? *Tueamur nonnunquam*, inquiens, *Veterum Autorum ſententias, adverſus oculorum noſtrorum fidem, adverſus Dialectices & Grammatices noſtræ dubia, ita ut vel nullos in illis errores, vel pulchros eſſe oſtendamus, & potius velut virtutes imperfectas veneremur, quam ut vitia damnemus.* Quanto ſapientius Quintilianus? *Modeſte & circumſpecto judicio de magnis Autoribus pronunciandum eſt: ne quod plerumque accidit damnent, quod non intelligunt. Ac ſi neceſſe eſt in alteram errare partem, omnia eorum legentibus placere quam diſplicere maluerim.* Neque judicii leve argumentum ſtatuas, quod nitidum adeo, ac profundioris doctrinæ plenum opus Illuſtri SECKENDORFIO inſcribendum duxerit. Siquidem is omnes, qua eſt animi ſolertia, hujus argumenti receſſus, omneque Scriptorum genus jamdudum ſic excuſſit, eaque judicandi dexteritate & acrimonia pollet, ut cui totum ejus rei arbitrium potuiſſet felicius permitti, neminem videamus.

Eo autem ordine in delenda Patavinitatis nota Vir doctus verſatur, ut alienas de hoc vitii genere ſententias probe examinet ante & removeat, quam quid de ejus qualitate, origine, & veritate ſibi videatur exponit. Cum enim Patavinitatem Hiſtorico impactam alius de Pompejanarum partium ſtudio; nonnulli de Gallicæ nationis odio; viciſſim alii de patriarum laudum affectatione, quaſi Patavinorum res geſtas aliorum rebus adeo prætuliſſet Livius; quidam de Orthographiæ peregrinitate, & *ſibe*, *quaſe*, v. g. pro *ſibi*, *quaſi* ſcribendi ratione, interpretarentur: neque defuerint, qui in pronunciatione verborum incondita, vel in ſermonis etiam ubertate & abundantia, vel in ornatu nimio, vel deniq; in grandi dictionis charactere, quærendum id ſcommatis putaverunt; opiniones ſingulas cum Autoribus ſuis ſub cenſuram, licet non uno in loco, vocat, & rationibus idoneis redarguit, ex

antiquitate & historia depromtis. Quo impedimentorum genere sublato, ad rem ipsam propriamque sententiam explicandam accedit propius, & in oratione ac dictione ipsa vitium hoc positum a Pollione fuisse statuit, motus Quintiliani locis, quæ capite quarto curatius expenduntur, descripta insimul ingenii asperitate & supercilio, nec non invidia, maledicentia, & obtrectandi studio, quibus morosus hic æqualium suorum censor (nam nec Ciceroni, nec Sallustio, nec Virgilio, nec Attejo pepercit) laborasse, virtutesque suas obnubilasse legitur. Non paucos porro in scenam ubi produxisset: Benium, Sturmium, Picum, Bibliandrum; Rhodiginum quoque, Erasmum, Lipsium, & alios, autoritate Pollionis ad sinistra de Livii latinitate judicia abreptos, ostendissetque, occasionem huic convitio illam potissimum dedisse sermonis discrepantiam, quæ notata olim Romanos inter & Oppidanos fuerat; in quonam Urbanitas & Peregrinitas Latinæ Linguæ consistat maxime, quisve proprius & nativus utriusque color in genere sit, disquirendum sibi sumit. Lingua igitur Latina certis quibusdam characterismis in priscam, Latinam, Romanam, & mixtam distincta, docet Urbanæ dictionis virtutes esse, quod perspicua & pura, quod morata, quod simplex seu nuda & sine fuco rem declarans, citra ambages, circuitiones; quod suavis, quod arguta seu urbano sale conspersa sit, quodq; apta verborum collocatione & concinnitate gaudeat. Quas virtutes capite sexto & septimo ita persequitur, ut Romani urbanique sermonis inde genius intelligatur facile, nec non Latinæ & Græcæ linguæ parallelismus; Pelasgos quippe primos Italiæ colonos habitos fuisse, urbanitatemque a sermone Attico translatam in Romanum. Peregrinitatem e diverso (postquam laudabilem a vitiosa, & hanc a rusticitate, accuratis limitibus distinxit) ex virtutum illarum defectu & vitiis contrariis æstimandam, e provinciis partim, Hispania, Gallia, Africa; in quibus Lingua Latina præ cæteris floruerit; partim e municipiis Italiæ & Latii in Romanam linguam irrepsisse, rem non parum promovente coloniarum deductione, donatione Civitatis, luxu item, in provinciales fastidio, quin & ignavia Romanorum, quod non advertentibus obrepere peregrinitas soleat, cum a consuetudine & autoritate Latinæ lingvæ, significatione, phrasi, inepta junctura discedimus. Urbanitatem interim non ita statuit intra urbem unam compingendam, ut nulla ex ipsa peregrinitas oriri potuerit,

nec

necita Provinciis in universum abjudicandam, quin fuerint in illis, qui ipsos Urbanos urbanitate vincerent; cum vel inter recentiores sint, qui sola Autorum lectione eo profecerint, ut certare vel cum antiquis possint. Imo Provinciales plures, quod pulchra inductione effectum & declaratum habes capite duodecimo, eloquentia Latina floruerunt, quam Romani.

Et ista quidem de autore hujus reprehensionis, & occasione hactenus: de ejus autem veritate & fundamento quid statuat Autor, ex his non obscure intelligitur: *Vel itaque*, concludit, *leve aliquid & nugatorium, in quo illa Patavinitas consistit, vel quod potius duxerim, mera aliqua calumnia est, non ex rei veritate; sed a supercilio & invido Pollionis animo profecta.* Idiotismos, si qui in Livio occurrunt, ullo nos judice ut a pura latinitate abhorrentes damnare posse negat, quod in ipso Cicerone multa singularia occurrant, non temere, vel eo solum nomine, quod apud alios non legantur, rejicienda. πολυλογίαν & sermonis ubertatem vitio Livianæ orationi ut vertat, tantum abest, ut summam ejus virtutem interpretetur, quod ejus conditionis illa sit atque indolis, ut styli historici virtutibus, brevitati & celeritati, nequaquam deroget. Grande dicendi genus in Livio si fuerit, idipsum & ornari voluisse, & requisivisse augusti majestatem argumenti, in quo labor Livii sit versatus. Difficultate tandem censurarum in hoc argumenti genere demonstrata, brevem eorum, quæ de Patavinitate Livii dicta sunt, ἀνακεφαλαίωσιν instituit, modestiam censoribus Autorum veterum commendat, nec solo Pollione, sed omni etiam reliqua censorum turba superiorem Livii esse gloriam concludit.

Cæterum e pulcherrimarum rerum, quam liber passim legentibus offert, copia si quid excerptum hic legi juvat, observatu dignum videtur e multis, quod, quæ ex opere Livii desiderantur, Decadum recuperandarum spem non plane autumat evanuisse. Quinimo e Septentrionis thesauris hanc rei literariæ insignem jacturam potuisse resarciri, exemplo ostenditur codicis integri, delati olim e Bibliotheca Drunthemensi Bremam. De quo testimonium fide non indignum producit ex MSCto Chronico Bremensi, ad verbum a se ex vernacula Saxonum, qua consignatum legebatur, sic redditum & expressum: *Anno cIↄ Iↄ XXI diem suum obiit D. Martinus Gronning Bremensis, Cantor illius Capituli Vir doctissimus, qui Romæ in Collegio Sapientiæ publi-*

publice pralegerat. Is Decades & Libros Titi Livii deperditos, MSCtos habebat, quos e Bibliotheca Drunthemensi e Norwagia, ubi hactenus latuerant, acceperat. Qua de re cum certiorem faceret Philippum Beroaldum Pontificis Bibliothecarium primarium, ille rescripsit, ut libros illos secum Romam deportaret: se curaturum, ut ipsi e vestigio, prater sumtus itineris, mille aurei solverentur. Verum cum fatis interea concederet Martinus, Libri illi Liviani a pueris, aliisque harum rerum ignaris discerpti perierunt. Dolendum sane, praclaros istos libros iterum deperditos in lucem edi non potuisse. Quo loco de Philippo Beroaldo ne quis oriatur scrupulus, Beroaldum hunc Philippi esse filium subjicit, non patrem qui Bononiæ humaniores literas est professus; id quod Erasmi, Lil. Gyraldi, Pauli Jovii, & Pier. Valeriani stabilitur autoritate. Atque Norvvegicum huncce codicem cum Scotico, quem Fregusius Scotorum Regulus in Hionam, Hebridum & Orcadum unam, teste Jovio, & ex eo Actis nostris anni præcedentis p.86, secum detulit, eundem esse inde suadetur ab Autore, quod perpetuæ Norvvagiæ Regum cum Scotiæ Regibus de Orcadum & Hebridum Insularum dominio fuerint lites, usque dum Christianus I, Rex Daniæ & Norvvagiæ, Jacobo III, Scotiæ Regi eas cum filia in dotem dederit, eoque non sit omnino incredibile, inter has turbas bellicas, alienato præsertim loci dominio, delatum in Norvvegiam fuisse dicti codicis exemplum. Hinc MSCtorum codicum fortunam variam ponit ob oculos, eamque a vilissimorum sæpe Scriptorum fatis minime diversam. Commendatur incomparabilis eorundem thesaurus, in manibus hærens excellentissimi viri Marquardi Gudii, accessione non exigua nuper auctus a Principe Ferdinando, Monasteriensi Episcopo, cum amplissimo legationis munere apud illum fungeretur vir laudatus, nec digniorem eo tantus possessor heredem inveniret. Alio loco, quot & quantis viris error imposuerit publicus de monumento & ossibus, quæ Liviana credebantur, Patavii repertis, eo commemorat studio, ut Inscriptionem Patavinam, e qua natus ille, corrigat, veræque lectioni, autore eodem Gudio, restituat. Caussas, cur multæ ex antiquis Latinæ linguæ vocibus in usu esse desierint, mira solertia indagasse laudat Christianum Daumium in libro de caussis amissarum Linguæ Latinæ radicum, ejusdemque viri beneficio nos aliquando restitutas latinitatis veras ac genuinas radices esse habituros.

In

In evolvendis, quæ suavitatem sermoni conciliant, dum occupatur, de translatorum differentiis, & delectu inprimis, non contemnenda monuit. Notata enim Grammaticorum in translationibus colligendis negligentia, collectionem earum cum Robortelli consilio suadet, tum laudabili P. Mosellani nostri exemplo. Metaphorarum is, ut autor Melchior est Adami in illius vita, observantissimus fuit, earumque e Cicerone & aliis probatissimis Scriptoribus collectarum magnum acervum instar adagiorum Erasmi editurus erat, si annos aliquot supervixisset. Cujus jactura operis & nobis deploranda cumprimis. De ipso interim Metaphorarum usu sic sentit Morhofius: *Quemadmodum si loco adhibitæ vehementer ornant orationem, ita nihil magis orationem corrumpit, si pravæ sint, & repugnante usu & autoritate, ex ingenii libidine & lascivia confictæ. Omnia enim pene styli vitia ab harum pravo usu pendent, neque alio magis charactérismo Romani sermonis corruptela, quam illo nascitur.* Id quod non judicio tantum Quintiliani, Robortelli, Scaligeri, & Grævii; sed ipsius etiam Flori, Petronii, Baudii exemplo confirmatur. Optimas Urbanitatis custodes esse fæminas, Ciceronis confessione & testimonio docetur. Accuratius denique urbanæ & oppidanæ dictionis diversitatem indagare, ejusq; imaginem quasi quandam suis usurpare oculis volentem, intueri hodiernam Gallicam jubet, qualem Lutetiæ Parisiorum homines loquuntur elegantiores, eamque cum Provincialium sermone contendere: vel ex Italorum etiam Idiomate, Romanum cum Florentino. Alia quæ cum Antiquitati, Romanæ æque ac Græcæ, tum rerum Hispanicarum, Gallicarum, & Italicarum notitiæ plurimum accendunt lucis, judicium de Scriptoribus cujuscunque generis ac ætatis acuunt, discernere Linguarum idiotismos docent, politiorisque literaturæ studio excitando, augendo, & ornando apprime serviunt, nos nunc mittimus, quibus nihil est optatius, quam ut vitam & vires integras Clarissimo Autori sufficiat porro divina benignitas, quo par ille sit & cæteris, quæ publico destinavit, quorumve spem aliquam Lectori hæc Dissertatio ostendit, *Acroamaticis* suis, *Poeticis*, nec non de *Pura Dictione* tractatui, in lucem aliquando producendis.

NOVA RATIO ACCURATISSIME INveniendi acus magneticæ declinationem, exposita in literis Dn. de Hautefeuille ad Autorem Ephemer. Gallicarum.

Excerpta ex Ephemeridibus Parisiensibus d. 23 Aug. 1683.

UT propositum Dn. Sturmii, a Te optime (Ephem. XX) explicatum, de invenienda acus magneticæ declinatione, quodammodo adjuvem, mitto Tibi Scriptum, quod 8 Julii 1682, Regiæ Academiæ Scientiarum Collegis exhibui, in quo novam rationem accuratissime definiendi hanc declinationem declaravi, imo ipsius quoque inclinationis investigandæ modum docui, quæ hactenus parum observata fuit, nec minori tamen subesse mutationi, quam declinatio, videtur. Scriptum illud his verbis conceptum est.

Cum observationes, quæ exactius & majori cum diligentia fiunt, certissimæ sint, & ad veritatem proxime accedant, dubium non est, instrumenta & machinas, quarum beneficio hanc determinationem exactam nanciscimur, optimas & utilissimas esse. Acus Magnetica elegantissimorum inventorum unum est, sive ad navigationem respicias, sive plurimos usus, quibus in terra applicatur, consideres. Hactenus tamen, deficientibus idoneis instrumentis, non satis accurate observata fuit ejus cum declinatio, tum inclinatio.

Cogitavi, si acus magnetica telescopio sic inseratur, ut altera ipsius extremitatum, quam subtilissimam esse, & in mucronem terminari oportet, focum ocularis intret, ubi filum bombycinum immobile sit, posse hac ratione minimas quascunque mutationes acus magneticæ commode observari. Siquidem certum est, telescopium in linea declinationis vel inclinationis Magneticæ positum, esse collineaturum ad objectum quodpiam, quod exacte filo notatum, omnes acus mutationes, etiam minimas, patefaciet. Nam si acus variaverit ad crassitiem fili bombycini, quod communiter centesima vigesima pars est lineolæ, & tum ex opposito fili locetur, objectum notatum non amplius per vitrum apparebit, sed aliud oculis obveniet, tanto magis a priori distans, quanto longius objecta distabunt a telescopio. Experimentum, quod cum acu utrinque acuminata sex pollicum feci, ex voto successit.

In-

Inventum hoc perfectius reddi, accommodarique poterit longitudinibus cognoscendis, & altitudini poli citra opem Solis & stellarum investigandæ, ut Chartæ Topographicæ in Geometria Practica accuratiores fiant &c.

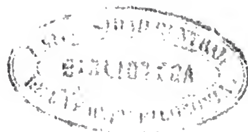
Ista Dn. Hautefeuillei meditata cum Clarissimo Sturmio communicassemus, ille pro fervido suo in hæc talia studio, quamprimum per alia munia integrum fuit, rem accuratæ trutinæ subjecit, & diligenti examine comperta publico per nos impertire non dubitavit; quæ cum laudati Viri solertiam & acumen singulare testentur, inventoq; huic momentum afferant eximium, Curioso Lectori omnino exhibenda duximus. Ita vero ille:

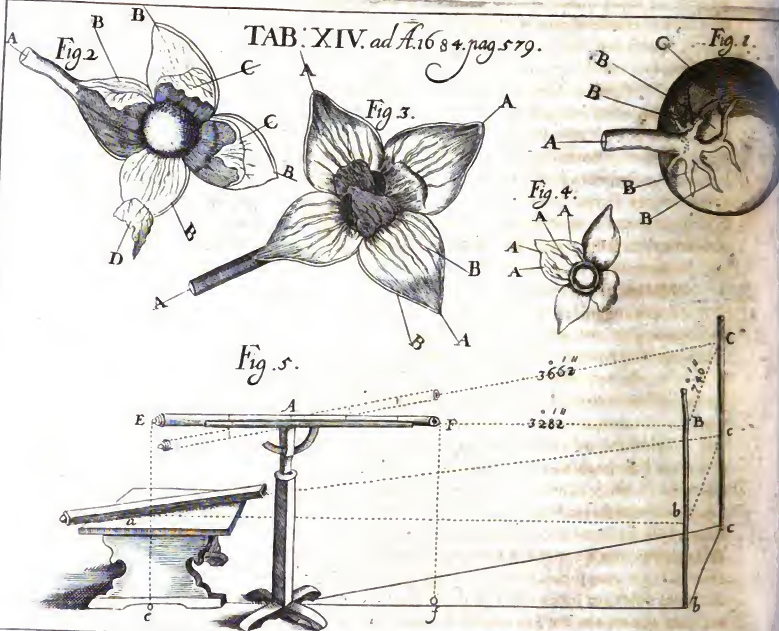
Placuerunt primo statim adspectu Hautefeuillei cogitata de variationibus declinationis & inclinationis magneticæ præcisius observandis. Sed uti sum in approbandis penitus ejusmodi speculationibus, quæ usum egregium in praxi pollicentur, paulo meticulosior, edoctus quippe non semel, immane quantum sæpe dissentire, Theoriam aliquam operis mente concepti, & opus ipsum postea sub manibus enatum; non ausus sum de hoc invento meam ante pronuntiare sententiam, quam rem ipsam aggressus, & in actum id deduci haut difficulter, & eam quam pollicetur utilitatem expectari indubie posse, facto ipso fuissem expertus. Primum igitur ex telescopio undecim pedes longo, ac tribus ocularibus instructo, posteriora duo removi; id parum in hoc negotio curans, quod uno solo inversa esset exhibiturum omnia; intra ligneum annulum, qui secundo locum præbuerat oculari, per medium exacte quæsitum, e summo deorsum extendi filum bombycinum subtilissimum, utrinque paucula cera firmatum; intra tertii ocularis loculum autem acum orichalceam erexi, acumine suo paulo ultra annuli centrum protensam, ita ut imposito ipsi acus magneticæ medio pileolo, ejus longitudo cum orbiculi axe quam proxime coincideret. Sic libratam acum quinque pollices Rhinlandicos longam, adductis tubis chartaceis, altera cuspide septentrionali quamproxime admovi filo bombycino, ut vix latum hilum abesset, & moveri tamen libere ultro citroque posset. His ita constitutis, admovi porro decenter oculare primum in anteriore tubo, donec & filum & acus cuspidem distincte clareque cernerem; tandemque objectivo quoque ad debitam cum hoc oculari distantiam reducto, direxi telescopium ex ædium superiore contignatione meridiem versus in saxum

aliquod quadratum, ibi forte in medio semitæ cujusdam pro viatorum requie positum, & postquam ita collineassem, ut filum bombycinum cum extimo saxi angulo præcise coincideret, acum magneticam observavi tantulum a filo declinasse dextrorsum occidentem versus. Conversa itaque telescopii parte anteriore leniter in eandem plagam occidentalem, donec acus cuspide sua directe in filum protensa cerneretur, & mox obtutu in aliquod objectum notabile pone hoc idem filum defixo (occurrebat autem frutex lupuleto cuidam proximus, & saxum prius visum e conspectu se penitus proripuerat) observabam deinde magnam inter hoc signum posterius & saxum illud prius, aut lineas ad utrumque directas, intercapedinem ex tantula acus translatione obortam.

Certum igitur jam erat, si telescopio supra lineam meridianam exactissime protenso, in objecto quodam immobili, v. g. rupe quadam aut muro &c. locus notaretur a filo bombycino præcise ostensus, & postmodum, acu interea in hanc aut illam partem declinante, telescopium converteretur, donec illius cuspis filo prædicto immineret, eoque telescopii positu aliud signum immobile statueretur; post hæc minimam quamque & in se vix sensibilem mutationem in acus declinatione contingentem, iterato eodem loco & intuitu priorum illarum notarum experimento, valde sensibilem futuram: id quod hoc totum est, quod volebat Hautefeuillius. Sed esse nunc plus ultra progrediendum ratus, de eo cogitandum putavi, quo pacto laudabilis hujus inventi ope tum variationis ejusmodi, tum ipsius declinationis mensura in gradibus & minutis exacte determinari possit. Huic vero rei tentandæ cum ante omnia meridianam lineam prærequiri constaret; & quidem in loco patulo designatam, amandato in amplam quandam planitiem suburbanam studioso quopiam instituti nostri haut ignaro, ego in observatorio nostro quadrantis Azimuthalis grandioris ope Solis altitudinem meridianam ex Tabulis prius computatam captans, hac obtenta signum eminus dabam, ut lineam umbrosam ex perpendiculo ibi suspenso longiore projectam gemino signo statim notaret. Id quod equidem, etsi paulo infelicius, ab ipso præstitum fuerat, (causabatur enim intervalli magnitudinem, e quo signum ex pacto datum satis distincte certoque percipere non potuerit) ac præterea hunc ipsum modum lineæ meridianæ inveniendæ non adeo accu-

ratum

TAB: XIV. ad A.1684. pag 579.
Fig 2
Fig 3.
Fig. 1.
Fig. 4.
Fig. 5.
3662
3282

ratum esse probe sciebam; faciendum tamen porro rei semel institutæ periculum existimavimus, maxime quod hac vice non tam declinationem ipsam exacte metiri, quam modum metiendæ animo conceptum exemplo illustrare constitutum esset. Posito itaque telescopio EF præcise super lineam meridianam *ef*, a coadjutore meo in campi planitie designatam (quæ res tædiosas instrumenti motiunculas non paucas, & perpendiculi alternis in E & F applicationes frequentes postulabat) socium illum meum e regione tubi ex intervallo notabili bacillum in *b* defigere ita feci, nutu scilicet eum aut dextrorsum aut sinistrorsum, prout res postulabat, ablegando, ut filum bombycinum in tubo ipsum præcise tegeret; deinde converso tubo in situm GH, dum idem filum acus antea declinantis cuspidem exacte respiceret, alterum bacillum eadem cura in *c* figi jussi, formato sic triangulo *abc* vel ABC, cujus omnia latera dimensi sumus, A B $3\overset{\circ}{2}\overset{\prime\prime\prime}{8}\overset{\prime\prime}{2}$ AC $\overset{\circ}{3}6\overset{\prime}{6}\overset{\prime\prime}{2}$ & BG $\overset{\circ}{7}\overset{\prime\prime\prime}{40}$ invenientes: quibus datis jam facile erat per regulas trigonometricas angulum BAC h. e. arcum declinationis magneticæ præcise determinare. TAB. XIV. Fig. 5.

Nihil igitur jam restabat dubii, quin, linea meridiana prius accurate ducta, negotium hoc procedat; ac tanto quidem felicius, quanto majus in planitie spatiosa triangulum formari possit. Sola tubi locatio, ut axis visionis per medias lentes excurrens E F, meridianæ lineæ *ef* exacte respondeat, difficultatis quippiam habere videbatur. Verum & huic infirmitati præsens, uti credo, inventum est remedium, si telescopii tubus, non uti vulgo solet, rotundus ex insertione chartaceorum plurium, sed e solido ligneo, vel etiam, si minutior fuerit (sufficere enim huic negotio vel quadrupedalis possit) ex orichalco exacte quadratus fieret & continuus, ac linea meridiana supra mensam lapideam probe complanatam designaretur. Tum enim tubi latus huic lineæ applicari immediate posset, ac in cæteris procedi ut antea. Quin & Inclinationes magneticas methodo simili accuratissime metiri liceret, si supra mensulam mobilem (qualis est e. g. Prætoriana dicta) aut supra fulcrum simile aliud positum telescopium a septentrione in austrum quamproxime (nec enim hoc in casu meridiana linea tam præcise requiritur) primum ad libellam dirigeretur, ita ut filum bombycinum, hic transversim extensum, & cuspis acus magneticæ, magneti tamen nondum adfrictæ, nec ut antea super stilum orichalceum

libratæ, sed e filo tenuissimo aut intra trutinam quandam, instar scapi in bilance, suspensæ, horizontaliter sibi responderent, & una locus aliquis in opposita quadam turre per apertam planitiem accessa notaretur; deinde vero, eadem acu versoria, sed magneti jam decenter adfricta, in hoc eodem telescopii positu horizontali deorsum ex parte septentrionis inclinata, mox telescopium sursum leniter erigeretur, donec magneticæ acus cuspis eidem filo bombycino exactissime iterum immineret, & in hoc statu locus alter in turri ante memorata signaretur. Sic enim fulcri cardo A, signum infimum in turris facie B, & superius C, formatura pariter essent triangulum, & quidem rectangulum, in quo si nota essent duo crura, AB distantia fulcri a turre, & BC intervallum duorum signorum b & c, non posset non angulus inclinationis BAC quam exactissime haberi. Signa vero illa in facie turris aut muri alicujus, aut potius ipsum statim signorum istorum intervallum, non possent mea opinione certius commodiusque haberi, quam si quis e parte turris superiore bolidem aut perpendiculum demitteret, idque ad nutum collineantis per telescopium adduceret ac relaxaret, donec imum ponduscululum distincte satis conspicuum in lineam directionis horizontalem incidisset, mox vero nota quadam superne in funiculo facta hunc eundem altius subduceret, donec ejus extremitas etiam in altera collineatione collineatoris nutui responderet, nova tum nota funiculi extremitati superiori impressa. Hæc ipsa enim funiculi inter duas notas longitudo, foret desideratum duarum metarum in turre signandarum intervallum.

Hæc sunt, quæ de Hautefeuilliana methodo in mentem venerunt, exposita paulo prolixius ac distinctius, quam opus quidem fuisset, si Tibi soli Te hæc scribi voluisse credidissem. Vale & æqui bonique consule hæc leviuscula, faveque porro Tibi faventissimo

J. C. S.

AN ANATOMICAL ACCOUNT OF THE Elephant Accidentally Burnt in DUBLIN, together vvith a Relation of nevv anatomical Observations in the Eyes of animals: By A. Moulins Med. of Trinity Colledge near Dublin.

h. e.

h. e.

Historia anatomica Elephantis Dublini casu incendio perempti, una cum relatione novarum quarundam observationum anatomicarum in animalium oculis: Autore A. Moulins Medico Collegii Trinitatis prope Dublinum.

Londini, apud Samuel. Smidt, 1682 in 4.

MUlta in Anatomia quoque adhuc desiderari, neque dum omnia huc usque in ea inventa fuisse, binæ literæ præsentes palam faciunt. In prioribus siquidem ad Dn. Guilielmum Petty de Elephante perscriptis Autor defectum, qui apud alios Zootomos, v. gr. apud *Severinum* in Zootomia Democritea, item *Blasium* in Anatomia Animalium &c. animadvertitur, quodammodo supplet; dum commemoratis prius quibusdam impedimentis, quo minus accuratiorem Elephantis historiam anatomicam potuerit consignare, potiorum postmodum Elephantis partium mirandam satis percurrit structuram, hanc ita delineando, prout oculis propriis a se fuit usurpata, quibusdam demum ad Elephantis Osteologiam pertinentibus finiens, simulque figuris integram ossium compagem, item proboscidem, linguam, colon, penem, ac cranium in specie exprimens. In posterioribus vero literis ad Dn. Boyle exaratis, nova plane quædam circa oculos animalium a nemine Anatomicorum ante descripta noster exponit Autor, nova scilicet ligamenta in oculo bovino primum casu a se inventa, quæ ex media circiter Scleroticæ parte interna circumcirca prodeant, & maximam partem intra vaginulas quasi eadem in tunica decurrant, donec in cornea, ubi ciliaris adhærescit processus, terminentur. Nullum horum ligamentorum animadvertit uveam seu choroiden perforare ullibi, diversæ licet crassitiei reperiantur, neque eo in loco, quo ciliari connectitur ligamento: quædam eorum prope insertionem esse divisa, & tunc contingere hanc oblique, pauciora omnino perpendiculariter terminari, alia vero, postquam in via aliquantum lineam rectam descripserint, cum circulari corneæ ambitu formare triangulum. Occasionem interim sibi hucusque defuisse innuit, ligamenta eadem in humano inquirendi oculo, quæ in omnibus alias

alias quadrupedum oculis propterea dissectis deprehenderit, etiamsi in neutro horum æque notabilia sive numero sive crassitie, ac quidem in bovino. Quin imo in ipsarum quoque avium oculis ligamenta ista nova notabili tamen cum discrimine se observasse affirmat; piscium solummodo oculos, in quibus nulla ejusmodi ligamenta cernere potuerit, referens; cujus utriusque phænomeni rationem ex ipso ligamentorum novorum petit usu. Triplicem quippe hunc supponit, primum quidem, ut ipsorum ligamentorum intumescentia cornea tunica una cum humore crystallino propius admoveatur nervo optico, coni sic alterius visorii in vitreo humore abbreviandi ergo; alterum, ut eo ipso, dum crystallinus humor basi oculi propius admovetur, scleroticæ diameter necessario major reddatur, & per consequens ipsa dilatetur pupilla; non secus ac tertium, ut cornea sic tunica magis evadat convexa, quatenus humor aqueus, dum cornea æqualiter retrorsum movetur, antrorsum secedere cogitur. Pupillæ siquidem dilatationem ciliaribus vulgo dictis ligamentis haut posse assignari, ex ipso eorum officio isti inepto declarat situ, ostendens præterea, una cum enchirisibus hunc in finem necessariis, ciliarium æq; horum ligamentorum seu processuum ac choroideæ seu uveæ tunicæ texturam, vasis unice deberi sanguiferis, scleroticam inprimis circa nervi optici confinia perforantibus; sicut hoc non minus ac ipsa quoque ligamenta nova figuris appositis curavit depingenda.

TAB. XIV. Fig. 1. Oculum exhibet bovinum; ubi

A. Nervus opticus est a pinguedine & musculis ordinario adsitis liberatus.

B.B.B.B. Vasa sunt sanguifera in tunica sclerotica, iis, quæ choroideam & uveam constituunt, continua.

C. Tunica sclerotica ab adnata non minus ac a musculis, quo vasa melius cernantur sanguifera, separata.

Fig. 2. Oculum bovis juxta nervum ejus opticum in quatuor divisum partes repræsentat; ubi

A. est nervus opticus in una ex quatuor scleroticæ partibus.

B.B.B.B Quatuor scleroticæ partes.

C.C.C. Choroides, postquam a sclerotica separata, ideo inversa, ut vasorum sanguiferorum, ex quibus conflatur, diramationes æq; exhibeantur, ac eorundem e sclerotica egressus.

D.Cho-

D. Choroideæ portio a processu ciliari prope scleroticam separata, hincque elevata, quo rami horum vasculorum, & locus, ubi scleroticam perforant, plenius conspiciantur.

Fig. 3. Oculum alium sistit bovis.

A.A.A.A. Quatuor Scleroticæ sunt partes, singulæ a tunica choroidea liberatæ, novorum ligamentorum melius exhibendorum gratia.

B.B. Ruditer monstrat ligamenta nova a Sclerotica ad corneæ ambitum, cui ciliaris cohæret processus, excurrentia.

Fig. 4. Oculum exhibet anseris ad instar bovini in quatuor pariter divisum partes, aque Tunica choroidea liberatum.

A. A. A. A Monstrat ligamenta nova ab altera scleroticæ parte ultra septem vel octo provenientia & juxta corneæ ambitum in duo diversæ crassitiei ligamenta abeuntia, quorum singula semicirculum ad minimum a suo describunt latere.

SAMUELIS STRYKII, JCTI, DE CAUTELIS Contractuum Necessariis, Prælectiones Viadrinæ.

Francofurti ad Viadrum, 1684 in 4.

CUm ea contractuum sit indoles, ut omnis circumscriptio ab iis per leges haud facile secludi valeat, quin potius unici sæpe vocabuli, a callidiore captati, a simpliciore vero non attenti, mutatio plurimum dispendii creare possit: hinc, ut cautius tandem negociari discerent homines, non defuerunt hactenus, qui remedia legum, evitandis ejusmodi damnis inservientia, studiose conquirerent, integrosque adeo de Cautelis libros consarcinarent. Non eadem tamen omnium hujus generis compilatorum ista in re dexteritas deprehenditur. Aliqui enim, dum nihil omittere satagunt, ea quoque cautelarum appellatione dignantur, quæ jamjam reipsa contractui ejusque naturæ insunt; quorumque proinde, separatum quippe effectum non habentium, prolixior expressio nulli potest esse usui: cum prudentis quidem sit, cautum esse, sed otiose cautum, insipientis. Alii, quod pejus est, inter cautelas ea etiam nobis propinare non verentur, quæ re-

ctius captiones cavillationesve diceres, utpote ad decipiendum alterum, in legum fraudem excogitata, quorumque adeo adhibitio cum manifesto conscientiæ periculo conjuncta est. Utrumque hoc vitium feliciſſime evitavit in præſenti tractatu celeberrimus Autor. Nam quod technas quidem iſtas, doloſasque machinationes attinet, tantum abeſt, ut tales ſuggerat, ut potius eas in univerſum omnes, utpote cautelarum, (quæ legitima debeant eſſe remedia,) nomine indignas, penitus damnet atque rejiciat. Neque vero ex altera parte ſuperfluas cautiones, nullique uſui futuras, hic inſerere ipſi propoſitum eſt: quas tamen Cautelas Abundantes, in unum congeſtas, ſi cui videre volupe ſit, remittit lectorem ad tres Diſputationes, hac de materia ſuo ſub præſidio olim habitas a L. Tob. Reimers; quas ipſas cum aliis, Volumine III ſuarum Diſputationum comprehenſas, proxime denuo prodituras promittit. Neceſſarias ergo tantum contractuum cautelas exhibent præſentes Prælectiones, talesque, quas non illæſa tantum conſcientia, ſed nec ſine evidenti utilitate adhibere liceat; erutas quippe ex ipſis Jurisprudentiæ noſtræ penetralibus. Propoſuerat Prælectiones has Magnificus Autor ante hoc ſexennium Auditoribus ſuis, ſperans fore, ut inter horum chartas unice permanerent: ſed cum non tantum a plurimis ad eaſdem publicandas ſolicitaretur; ſed & inſuper fides ipſi facta eſſet, furtivam ipſarum editionem jamjam alibi adornari, tandem ad eas revidendas publicique juris faciendas, animum tantum non invitus applicuit. Opus vero ipſum quatuor abſolvitur ſectionibus. In prima verſatur circa contractuum generalia; ſecunda proponit cautelas circa contractus nominatos, ſicuti tertia circa innominatos & quaſi contractus, ut & pacta atque transactiones; quarta denique cautelas diſſolutionem contractuum concernentes exhibet. Singulos contractus ordine percurrit, pleroſque etiam ſubnexis formulis illuſtrat, non ab ipſo tamen Autore conſcriptis, (eo quod jam Formularum libelli bene multi extent,) ſed quales in actis ipſi ſubinde fuerint oblatæ; unde plerisque harum ſuam ſubjungit epicriſin, cautelas prius propoſitas iisdem accommodans monensque, quid caute inibi, quid minus, poſitum actumve fuerit. Plurimas etiam quæſtiones adjectis Facultatis Juridicæ Francofurtanæ Reſponſis declarat in lectorum utilitatem. In quorum gratiam etiam Sect. 3. c. 5. ubi de Cambio agit, quo materiam hanc dilucidiorem

rem redderet, non dubitavit Statuta Cambialia Francofurti ad Mœnum recepta, ut & Ordinationem Lipsiensem de Cambiis, quæ anno 1682 prodiit, verbotenus inserere: utpote quæ quamplurimis utilissimis observationibus, circa controversias cambiales, ansam dare posse autumat. Denique cum multum intersit ad caute contrahendum, nosse discrepantia diversarum provinciarum statuta; dum sæpe, quod hic cautela est, alibi noxium esse posset; summopere eam in rem commendat Henrici Giesberti Justinianum Harmonicum, ut & Pericula Statutorum Harmonica: cujus nempe autoris, in conferendis Germaniæ Statutis, industriam neminem unquam exæquasse judicat.

ADDITIO AD SCHEDAM IN ACTIS PROxime antecedentis Maji pag. 233 editam, de dimensionibus Curvilineorum, per G. G. L.

CUm eximiæ eruditionis Mathematicus, *Joh. Christophorus Sturmius*, in Actis nuperi mensis Martii publicaverit Methodum, qua dimensiones figurarum ab Euclide, Archimede, aliisque datæ directius & compendiosius, quam vulgo fieri solet, demonstrantur, reducendo scilicet ad series infinitas continua abscissarum, seu partium axis bisectione, & parallelogrammorum semper aliorum atque aliorum (pro altitudine partes axis, pro basi ordinatas habentium) circumscriptione, ac de ea re meam nominatim aliorumque Geometrarum sententiam desideraverit; officii mei putavi, quid sentiam paucis expromere, etsi serius fortasse quam facturus eram, si illum Actorum locum maturius animadvertissem. Et quidem non possum non agnoscere methodum hanc demonstrandi probam esse & laudandam. Sentio autem & hanc & alias hactenus adhibitas omnes deduci posse ex generali quodam meo dimetiendorum Curvilineorum principio, *quod figura Curvilinea censenda sit æquipollere Polygono infinitorum laterum*; unde sequitur, quicquid de tali Polygono demonstrari potest, sive ita, ut nullus habeatur ad numerum laterum respectus, sive ita, ut tanto magis verificetur, quanto major sumitur laterum numerus, ita, ut error tandem fiat quovis dato minor; id de curva posse pronuntiari. Unde duæ oriuntur Methodorum species, ex quibus meo judicio pendet, quicquid vel hactenus inventum est, circa

dimensionem curvilineorum, vel inposterum poterit inveniri. Idque hactenus non satis consideratum reperio. Cæterum hortor Virum Clarissimum, ut tentet Methodum suam ad eas promovere figuras, quarum dimensio nondum datur, ut scilicet non tantum ad demonstrandum, sed etiam ad inveniendum serviat, quod variis modis præstari posse video. Licet autem generaliores Methodos dudum habeam, qualis illa est, quam in scheda mensis Maji Actorum hujus anni publicavi, non tamen tales contemno vias magis restrictas, quia sæpe sunt compendiosiores in quibusdam casibus, & variare Methodos ad perfectionem scientiæ pertinet, & aliæ methodi aliis problematis sunt aptiores, ac quasi a natura assignatæ; præsertim cum generalis illa Methodus mea comparata sit ad inveniendas quadraturas indefinitas, seu figuræ toti pariter & partibus ejus quibuscunque communes; pro definitis vero portionibus vel totis figuris solis nondum mihi sufficere, sed alia plane adhibenda esse videatur.

Qua tamen occasione non dissimulabo, alium Virum Eximium, qui in iisdem Actis mense Octobri anni præteriti 1683 etiam quadraturas definitas aut earum impossibilitatem, & speciatim circa dimensionem totius circuli exhibere voluit, (quod mihi ex iis, quæ affert nondum sequi videbatur) nuper mihi significasse, inventum se habere modum satisfaciendi huic difficultati. Id inventum si legitimum est, lubens, quæ in Actis proximi Mensis Martii contra scripsi, retractabo, & fatebor, eum aliquid magni momenti, mihique secundum hanc investigandi rationem ignotum & insperatum præstitisse, magnumque illud Problema Tetragonismi Circularis quoad eum quadrandi modum, qui vulgo quæritur, absolvisse demonstrata ejus impossibilitate, quod hactenus publice fecit nemo. Ait enim, se posse demonstrare, quandocunque figuræ alicujus linea algebraica (ut ego loqui soleo) terminatæ, non datur quadratura algebraica indefinita sive generalis, (seu quando ejus non datur quadratrix Algebraica,) tunc nec posse dari alicujus portionis ejus quadraturam algebraicam definitam seu specialem. (Alibi autem explicui me *Algebraicam* vocare quantitatem vel lineam, cujus natura per æquationem certi gradus exprimi potest.) Ego sane me fateor hactenus in alia fuisse sententia; quoniam tamen promittentis amici

inge-

ingenium maximi facio, ideo nondum desperare volo de successu, hortorque magnopere, ut illam demonstrationem edat, unde plurimum lucis accedet Geometriæ.

DE PHOENICE IN NUMISMATE IMP. ANtonini Caracallæ expressa, Epistola Gabrielidis Carolæ Patinæ, Parisinæ, Academicæ.

Venetiis apud Joh. Fr. Valvacensem A. 1683 in 4.

Quod libris doctissimis in publicum emissis immortaliter hactenus de orbe litterario meritus sit *Carolus Patinus*, illustris hodie Academiæ Patavinæ Professor, vel ex Actis nostris, quorum tertium jam annum finimus, sat abunde patet. Sed ecce & per filias doctissimas (ne de Nobilissima conjuge *Magdalena Hommez Patina*, cujus Reflexiones Morales & Christianæ a. 1680 editæ dudum innotuerunt, jam dicamus) bene mereri de antiquitatis & litteraturæ abstrusioris studio jam incipit. Illarum enim altera, CAROLA CATHARINA, solenni oratione Paduæ LEOPOLDO Imperatori, tanquam felicissimo Turcarum victori, superiore anno gratulata est. Extat ea typis exscripta hoc titulo: *Oratio de liberata civitate Vienna, habita Patavia prid. Kal. Nov. M. DC. LXXXIII a Carola Catharina Patina, Parisina, Academica, Imperatori Cæsari Leopoldo Augusto, optimo, maximo, triumphatori invictissimo dicata.* Altera vero, ut & ipsa eruditionis non protritæ ederet specimen, *Gabrielis Carola*, epistolam de *Phœnice*, ut supra indicatum, eodem superiore anno edidit. Occasionem huic scripto dedit nummulus æneus viri illustrissimi D. *Hieronymi Corrarii*,

Veronæ præfecti, in quo Caracalla vultum exhibet cum hac inſcriptione, *Αὐτοκράτωρ καίσαρ* ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ, h. e. *Imperator Cæſar Antoninus*; unde & ad eundem *Cornarium* dirigere epiſtolicum alloquium doctiſſima Virgo voluit. Equidem hæc ipſa nummi inſcriptio jam abs celeberrimo ejus Patre peculiari epiſtola ad *Petrum Maurocenum*, excellentiſſimum quondam apud Venetos Senatorem, de alio nummo Caracallæ Natalitia Jovis exhibente ſcripta, & Patavii a. 1681 edita luculenter fuit explicata. Sed filia *Gabrielis Carola* in Epiſtola hac ſua de eo ſaltem diſpicit, quid avis ſibi velit in altera nummi facie, quæ ſupra ramulos in calathi formam diſpoſitos, tanquam in nido conſtituta ampliſſimas extendens alas conſpicitur. Ac primo quidem intuitu eſſe Aquilam hanc volucrem ſibi illa perſuaſerat, eo quod hæc montium cacuminibus inſidens in aliis quoque numiſmatis obſervetur. Verum penſius rem conſiderans, ex ſurculis cum feſtucis ſtipulisque intermixtis funebrem Phœnicis thalamum ſeu rogum ſibi parantis ſubolfecit. Hujus conjecturæ ſuæ fundamenta a gravibus priſci ævi autoribus arceſſit, Herodoto puta, Pomponio Mela, Tacito, Plinio, Æliano, Philoſtrato, & tribus Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptoribus, Lampridio, Sexto Aurelio Victore, & Xiphilino; ex Poetis item qua priſcis, ut Ovidio & Claudiano, quibus & Lactantius additur, qua recentioribus, ut Sannazario, Hieronymo Vida, & Torquato Taſſo. Hi enim omnes Phœnicem non pulcherrimam tantum avem, ſed & unicam, eamque diutiſſime viventem, ſeque ipſam tandem comburentem, & ex pulvere reſurgentem faciunt. Addit autem & hoc Virgo literatiſſima, ex hac de Phœnicis rejuveneſcentia hiſtoria, nata multa eſſe hieroglyphica, & comparationes elegantes, tam apud profanos, quam ſacros Scriptores, & ſacros quidem cum maxime, Clementem Romanum, Tertullianum, Cyprianum, Cyrillum Hieroſolymitanum, Epiphanium, Ambroſium, Auguſtinum & Nazianzenum, quorum omnium & verba, æque ac profanorum Scriptorum, afferuntur. Patres autem iſtos dum hiſtoriam Phœnicis retulerunt, minime pro vera illam habuiſſe, ſed ea tantum tanquam validiſſimo, quod ad hominem dicitur, argumento adverſus gentes uſos fuiſſe cenſet. Cum enim opinio de Phœnicis reſurrectione apud illas longe omnium eſſet receptiſſima, neque corporum illæ noſtrorum reſurrectionem inficiari, aut impoſſibilem clamare poterant. Cæterum quanquam Phœni-

cis exi-

cis existentia sic satis stabilita tot autorum jam memoratorum testimonio videri possit, Patina tamen non nisi mysticam & fabulosam eam esse existimat, argumentis partim logicis, partim physicis adducta. Denotari autem per Phoenicem observat, a Chymicis quidem Elixir alchymicum, Basiliscum, aliaque istius artis medicamenta, id quod abs experientissimo Patre se fuisse edoctam profitetur; in nummis vero *felicem temporum reparationem* vel *instaurationem*, quod probat ex nummis Constantini M. filiorum, Constantini junioris, Constantii & Constantis, (de nummo autem Constantini M. his subjuncto, quem Cardinalis *Carpegna* habuit, dubie admodum differit) *aeternitatem* item, ut in nummo *Marci Ruzini* D. Marci Procuratoris, imo & res alias, ostendentibus id nummis recentioribus, quorum ingeniosae inscriptiones sub finem anneстuntur. Quod si & huic & alteri *Patinae* vitam ulteriorem, quam serio ipsis apprecamur, indulserit Divinum Numen, meritissimo suo in Catalogum *Eruditarum Faeminarum* referentur, qualem immortale hujus Academiae decus *Jac. Thomasius*, sed nuper eheu! nobis ereptus (nam inter LXXXVI dissertationes docte atque eleganter elaboratas, quas in Cathedra Philosophica invicte tuitus est, etiam duae de *Eruditione Faeminarum* extant,) contexuit.

RICHARDI ZOUCHEI, JURIS CIVILIS Prof. Publ. Oxoniensis, Quaestionum Juris Civilis Centuria.

Londini, apud Gul. Robinson, 1682 in 12.

Libellum hunc exiguae molis, nec fere nisi pro tyronibus scriptum, silentio forte praeteriissemus, nisi evidenti testimonio esse posset, Jurisprudentiam nostram Justinianeam in Anglia nondum, ut quidem plerisque persuasum est, in totum eviluisse: quin potius hodienum ibidem Jus Civile Romanum, si non in Judiciis, in Academiis certe, aliquo adhuc in honore haberi; cujus etiam Professionem opusculi hujus Autori publice mandatam, titulus ipse loquitur. In eo vero commemorando vel ideo breviores esse poterimus, quia non nunc primum in publicum prodit, sed altera tantum vice excusum exhibetur; postquam jam anno 1659 in lucem fuerat editum. Quaestiones centum

tum Juris Civilis proponit, in decem classes pro diversitate materiarum distributas; eas vero non abstrusas aut rarius occurrentes, sed tritissimas: formatas nempe maxima ex parte e vulgatissimis brocardicis atque regulis Juris. Methodo satis concinna usus est Autor, dum primum quæstionem quamlibet, vel affirmative, vel negative decisam, subjectis legum textibus, ipsisque eorum verbis, confirmat; hinc pariter leges obstantes ordine subjungit, subnexa singulis conciliatione brevi, sed accommoda satis; ulterius addit, quid huic aut illi interpreti de qualibet earum quæstionum visum fuerit, & quomodo distinguendo aut limitando easdem solidius enodare sategerint; denique in fine cujusvis quæstionis alios Autores allegat, qui a studiosis lectoribus de qualibet materia latius consuli valeant.

MACULÆ SOLARIS REDITUS SUB Solem ter repetitus, Lipsiæque observatus.

INter phænomena cœlestia, quæ annum hunc memorabilem faciunt, forte non extremo loco censendus est Maculæ Solaris (quæ prima apparitione ex geminis veluti conflata, altero etiam reditu, unam pluresve, levibus nebulis inter se nexas comites habuit) sub Solem mense Aprili incurrentis, ter iteratus reditus, Lipsiæ per menses vernos & æstivos observatus. Eandem enim fuisse, celebrati justo revolutionis tempore exacto recursus dubitare vix sinunt: & conjecturæ nostræ (præter Ephemerides Gallicas, quæ non tantum pag. 177 primæ periodi observationes, cum prædictione alterius proxime insecutæ, hujusq; delineationem, nobis exhibuerunt; sed & pag. 238 sub faculæ specie mense Junio reversam, & peragrato nondum disco solari iterum pristinam, inobservata hactenus metamorphosi, maculæ sed jam binæ formam induentem, & harum alteram evoluto circuitu, sub Julii mensis st. n. exordium, denuo observatam prodidere) aliorum etiam clarorum Mathematicorum de phænomeno isthoc sensa suffragari accepimus. Ex quo dignam rem judicavimus, quam curiosis cœlestium spectaculorum sectatoribus strictim recenseremus.

Visa ea primum est die 26 Aprilis styloveteri, cum nondum digitum a margine Solis orientali abesset; disparuitque, peragrato inferiori Solis hemisphærio, nocte quæ 6 & 7 Maji intercessit. Animadversa

iterum

iterum est 29 Maii, cum jam medietatem disci solaris occidentalem teneret; sub faculæ scilicet larva huc usque (juxta Parisienses observatores) delitescens: quas ejus latebras observator hic loci auræ crassiori, securus nempe ejusmodi ludibrii, tum adscribebat. Continuavit autem cursum ad 3 Junii, quo excessisse eam credimus, cum pridie semisse adhuc digiti a limbo Solis proximo abesset. Rediit secundo, die 18 Junii, cujus summo mane jam ½ digiti intra limbum orientalem se stitit; jamjamq; tertium excedens, 29 Junii hora 7 vespertina extremo margine hærere videbatur. Ultimo, sed imminuta valde, reversa est 15 Julii, deprehensaque vesperi hora 7, cum jam notabiliter a limbo Solis distaret: post 17 Julii vero, tam propter exilitatem tenuitatemq; corporis, quam nubium intercurrentium frequentiam, conspici porro non potuit. Pleniorem phænomeni hujus Lipsiæ observati historiam cupido Lectori *Godofredi Kirchii* Ephemerides anni 1685, nuperrime publicatæ suppeditabunt.

INDEX
AUCTORUM AC RERUM.
I. Theologica & ad Ecclesiasticam Historiam spectantia.

Ange-

II. *Juridica.*

III. *Medica & Physica.*

Jaco-

IV. *Mathematica.*

V. *Historica & Geographica.*

Varil-

IV. *Philosophica & Philologica Miscellanea.*

Dan.

ERRATA NONNULLA.

Pag. 6. l. 2. pro *nepotis* lege *neptis.*
Pag. 30. l. 20. pro *explicatam* lege *explicatum.*
Pap. 150. l. 33. pro *spargebor* lege *spargebatur.*
l. 34. pro *prodiat* lege *prodibat.*
Pag. 195. l. 11. pro *capitis-traham* lege *capitis-traba.*
Pag. 246. l. 31. pro *immittas in eam* lege *immittas eam in.*
Pag. 271. l. 2. pro *experante* lege *imperante.*
P. 285. l. 12. pro *Henschaw*, lege *Henshaw.*
P. 392. l. 18. sic lege: *qui extremam partem terræ firmæ sive continentis Angliæ (quod est promontorium Geographis Bolerium dictum) transit &c.*
P. 482. l. 6. pro *fscit* lege *facit.*
P. 517. l. 18. pro כאריס lege כרים.
P. 530. l. 28. pro *febres* lege *de febribus.*
P. 557. l. 30. pro *Aboracicum* lege *Thoracicum.*

